

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI PROGRAMI

CİLT I

**ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE
TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER**

Hazırlayan: Sena URAS

Danışman: Doç. Dr. Ferhat KARABULUT

MANİSA-2019

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI Tez Savunma Sınavı Tutanağı	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 25.06.2019 tarih ve 22/36 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sena URAS'ın "**Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Ağzları Arasındaki Yalancı Eş Değerler**" konulu tezi incelenmiş ve aday 16.07.2019 tarihinde saat 15:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **80** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

ÜYE

Prof. Dr. A. İlker...

BAŞKAN
Doc. Dr. Ferhat Karabulut

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep GENÇER BALOĞLU

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımını gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Yalancı Eş Değerler” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/06/2019

Sena URAS

ÖZET

ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER

Çalışmamızda ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değer sözcükleri tespit ettik. İki dilde ya da bir dile ait lehçelerde bulunan, ses ve şekil yönünden benzeyen ancak anlam olarak farklılık gösteren kelimelere yalancı eş değer kelimeler denir. Bir lehçeden başka bir lehçeye aktarım yapılırken yalancı eş değer sözcükler, aktarımın hatalı olmasına sebep olmaktadır. Çalışmamızı, ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki aktarımlarda karşılaşılan sorunları gidermek için hazırladık.

Çalışmamızın birinci bölümünde Kumuklar ve Kumuk Türkçesi hakkında bilgi verdik. Ardından eş değerlik, yalancı eş değerlik, eş seslilik, eş adlılık, eş anlamlılık, çok anlamlılık kavramlarını tanımlayıp, aktarım problemleri ve yalancı eş değerler hakkında yapılan çalışmalara değindik. İkinci bölümde ise ilk olarak ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerleri ‘tam yalancı eş değerler’ ve ‘kısmî yalancı eş değerler’ olarak ikiye ayırdık. Daha sonra ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerleri ‘tam yalancı eş değerler’ ve ‘kısmî yalancı eş değerler’ olarak sınıflandırdık. Son olarak da ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değer kelimeleri ‘tam yalancı eş değerler’ ve ‘kısmî yalancı eş değerler’ olarak tasnif ettik. Sonuç bölümünde ise çalışmamızda tespit ettiğimiz yalancı eş değer sözcükleri istatistiksel veriler hâlinde sunduk.

Anahtar Sözcükler: Kumuk Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkiye Türkçesi Ağızları, Yalancı Eş Değerler.

ABSTRACT

FALSE EQUIVALENTS BETWEEN THE STANDARD KUMUK TURKISH WITH THE STANDARD TURKEY TURKISH AND TURKEY TURKISH DIALECTS

We determined incorrect equivalent value between The Standard Turkey Turkish to dialect (pronunciation of mouth) of Turkey Turkish in our academic study. In one or two languages equivalent value can be defined as sound and shape similarity. But however words are different meaning even if sound and shape seems same. When we make a transposition from one dialect to another, incorrect equivalent value words leads to wrong transmission. According to our academic study We tried to solve transposition problems among to the Standard Kumuk Turkish, The Standard Turkey Turkish and Turkey Turkish dialect (pronunciation of mouth).

In our first chapter of academic study, we gave essential knowledge regarding Kumuks and Kumuk Turkish. After that we respectively describe equivalent, homonym, polysemy, homophone besides we mentioned academic studies regarding transposition issues and false equivalent. In the second step, as a firstly We separated from The Standard Kumuk Turkish, The Standard Turkey Turkish and dialect (pronunciation of mouth) of Turkey Turkish in terms of two aspects. These are Entire Incorrect equivalent Values and Partial Incorrect equivalent Values in our Academic Study. Afterwards Regarding Incorrect equivalent value between The Standard Kumuk Turkish to Turkey Turkish dialect (pronunciation of mouth) is classified as Entire Incorrect Equivalent and Partial Incorrect Equivalent. In the Third step, Between of Kumuk Turkish and The Standard Turkey Turkish is sorted out as Entire equivalent value and Partial Equivalent values in regarding incorrect equivalent words. In final step, according to our academic study, we determined incorrect equivalent components in our academic study and we exhibit equivalent values as statistical datas.

Key Words: Kumuk Turkish, Turkey Turkish, Turkey Turkish dialect, false equivalent.

ÖNSÖZ

1990'lı yıllardan sonra Sovyet Rusya'nın dağılmasının ardından Orta Asya'da bulunan Türk toplulukları kendi bağımsız devletlerini kurmuşlardır. Bu gelişme Türkiye Türkçesi ile diğer Türk topluluklarının lehçelerini birbirine yakınlaştırmış, bir lehçeden diğer lehçeye aktarım çalışmalarını arttırmıştır. Aktarım çalışmaları yapılırken bazı zorluklar ile karşılaşmıştır. Yalancı eş değer sözcükler, aktarım çalışmalarındaki zorluklardan biridir.

Bu çalışmada ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değer sözcükleri tespit ettik. Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında yalancı eş değer sözcüklerle ilgili daha önce makale düzeyinde bir çalışma yapılmıştır. Ancak biz çalışmamızı daha çok derinleştirdik, daha fazla kelime tespitinde bulduk. Ayrıca çalışmamız Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değer sözcüklerin bulunması açısından ilk olma özelliğine sahiptir.

Çalışmada Kumuk Türkçesi Sözlüğü'nde bulunan 12000 sözcük taranmıştır. Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değer sözcükler tam yalancı eş değer sözcükler ve kısmî yalancı eş değer sözcükler olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. Aynı ayırım ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değer sözcüklerde ve ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değer sözcüklerde de yapılmıştır.

Çalışmamın en başından en sonuna kadar çalışmamı nasıl yapacağıma dair yol gösteren, yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen, kaynak bulmamda destek olan, ilmî yönden büyük katkı sağlayan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Ferhat KARABULUT'a; çalışma konumu ilk söylediğim anda kaynak olarak bana destek sağlayan hocam Prof. Dr. Ayşe İLKER'e; çalışma konumu tespit etmemde yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Serpil ERSÖZ'e; çalışmamda yardımlarını hep yanımda hissettiğim sevgili arkadaşlarım Büşra AKSOY ve Mert ALTÜRK'e ve abim Emre EGE'ye; eğitim hayatım boyunca beni cesaretlendiren, hem maddî hem manevî olarak yanımda olan, kendi ayakları üzerinde duran başarılı bir birey olmam için emek sarf eden annem Güngör URAS'a, babam Hasan URAS'a, babaannem Hidayet URAS'a ve canım kardeşlerim Sueda URAS ve Sevde URAS'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sena URAS

Manisa, 2019

İçindekiler

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
EKLER LİSTESİ	iii
GİRİŞ	1
a) Konu.....	1
b) Amaç	1
c) Yöntem.....	1
d) Önem ve Literatür Taraması	2
e) Kısıtlılıklar	5

BİRİNCİ BÖLÜM

KUMUK TÜRKLERİ VE KUMUK TÜRKÇESİ

1.1. Kumuk Türkleri.....	1
1.1.1. Kumuk Türklerinin Yaşadığı Coğrafya.....	1
1.1.2. Kumuk Adı	1
1.1.3. Kumuk Türklerinin Tarihi	1
1.2. Kumuk Türkçesi.....	2
1.2.1. Ünlüler.....	4
1.2.2. Ünsüzler	4
1.2.3. Ses Olayları	4
YALANCI EŞ DEĞERLİK.....	5
1.3. Kavramlar.....	5
1.3.1. Eş Adlılık.....	5
1.3.2. Eş Anlamlılık.....	6
1.3.3. Çok Anlamlılık.....	6
1.3.4. Eş Seslilik	6
1.3.5. Eş Değerlik.....	7
1.4. Yalancı Eş Değerlik	8
1.4.1. Yalancı Eş Değer ve Aktarma Sorunları İle İlgili Yapılan Çalışmalar	9

İKİNCİ BÖLÜM

ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER

2.1. ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER	1
2.1.1. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler	1
2.1.2. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler	249
2.2. ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER	458
2.2.1. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler	458
2.2.2. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler	606
2.3. ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER	664
2.3.1. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler	664
2.3.2. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler	721
SONUÇ	751
KAYNAKÇA	753

KISALTMALAR DİZİNİ

a.	Ad
Alm.	Almanca
Ar.	Arapça
bkz	Bakınız
Çev.	Çeviren
Çin.	Çince
Er.	Ermenice
Ed.	Editör
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
Haz.	Hazırlayan
İng.	İngilizce
İsp.	İspanyolca
İt.	İtalyanca
Lat.	Latince
Mac.	Macarca
Por.	Portekizce
Rum.	Rumca
Rus.	Rusça
ss	Sayfa sayısı
TT	Türkiye Türkçesi
TTAS	Türkiye Türkçesi Ağızları
Ku.T.	Kumuk Türkçesi

EKLER LİSTESİ

EK 1: Tespit Edilen Yalancı Eş Değerlerin Tasnifi

GİRİŞ

a) Konu

İki dil veya bir dile ait lehçeler arasında, ses ve yapı olarak aynı ancak anlam olarak farklılık gösteren sözcüklere yalancı eş değer sözcükler denir. Bu çalışmanın konusu ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değer sözcüklerdir.

b) Amaç

Yalancı eş değer çalışmaları bugüne kadar iki ölçünlü dil arasındaki yalancı eş değerlerin tespit edilmesi üzerine yapılmıştır. Biz çalışmamızda, ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerleri tespit etmemizin yanında, aynı zamanda Türkiye Türkçesi ağızlarında da yalancı eş değer sözcüklerin durumunu saptadık. Her ölçünlü dil aslında bir ağızdır. Her ağız da ölçünlü dil adayıdır. Biz de Türkiye Türkçesi ağızlarını çalışmamıza dahil ederek, yalancı eş değer çalışmalarına yeni bir boyut kazandırmayı amaçladık.

c) Yöntem

Çalışmanın konusu, kapsamı belirlendiğinde ilk olarak Kumuklar, Kumuk Türkçesi ve yalancı eş değerler hakkında daha önce yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Literatür taramasından sonra kaynaklar temin edilmiştir. Bu çalışmalar incelenmiş, konu ile ilgili görüşler çalışmada belirtilmiştir. Çalışmanın konusu olan sözlükler temin edilmiş, sözcükler taranarak karşılaştırılmıştır.

Yalancı eş değer sözcüklerin belirlenmesi için Çetin Pekacar'ın Kumuk Türkçesi Sözlüğü (PEKACAR, 2011) kullanılmıştır. Ölçünlü Türkiye Türkçesindeki sözcükler Türk Dil Kurumu Yayınları'nın Türkçe Sözlük (TS, 2011)'ünden, Türkiye Türkçesi ağızlarındaki sözcükler ise Derleme Sözlüğü bulunmasına rağmen daha

güncel olduğu gerekçesiyle <http://www.tdk.gov.tr/> sitesinde bulunan Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü)'nden taranmıştır. Kumuk Türkçesinden alıntılanan sözcükler “Ku.T”, Kumuk Türkçesi Sözlüğü “KuTS”, Türkçe Sözlükteki kelimeler “TTS” şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca sözcüklerin Tarama Sözlüğündeki anlamları da taranmış, çalışmamızda yer verilmiştir.

Sözcüklerin taramasında bulunan anlamların hepsi maddelendirilerek alt alta sıralandırılmıştır. Ölçünlü Kumuk Türkçesinde ve ölçünlü Türkiye Türkçesinde bulunan anlamının sonunda sözlüklerin sayfa numaraları yazılmıştır. Türkiye Türkçesi ağzlarında ise her anlamın sonunda o sözcüğün o anlamıyla hangi yörede kullanıldığı parantez içinde belirtilmiştir.

Sözlüklerde kelime taraması yapılırken lehçelerde bulunan fonetik farklılıklar göz önünde bulundurulmuştur. Sözcüğe ilk olarak ses farklılığı olmaksızın bakılmış, yalancı eş değer özelliği gösteriyorsa belirtilmiştir. Daha sonra ses değişimleri dikkate alınarak sözcüğe bakılmış yalancı eş değer özelliği gösterip göstermediği tespit edilmiştir. Yapılan tespitler sözcüklerin altında kısa açıklamalar hâlinde belirtilmiştir. Çalışmamız; tarama yöntemi ile hazırlanmış nitel bir çalışmadır.

Kumuk Türkçesine farklı nedenlerle Rusça, Farsça, Arapça, Macarca; Türkiye Türkçesine ise Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca gibi dillerden alıntı sözcükler girmiştir. Her iki sözlükte de sözcüklerin hangi dilden alıntılı olduğu ile ilgili bilgi bulunduğundan, çalışmamızda bu bilgilere yer verilmiştir.

Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde çift dudak sesi olan ‘w’ ile diş dudak sesi olan ‘v’, tek bir harf ile gösterilmektedir. Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinin alfabesinde ise bu sesler farklı harfler ile gösterilmektedir. Bu durum ‘x/h’, ‘q/k’ seslerinde de mevcuttur. Bu sebeple sözcükler incelenirken bu durum göz önünde bulundurulmuştur ve sözcükler Türkiye Türkçesinde mevcut olan harfler kullanılarak taranmıştır.

d) Önem ve Literatür Taraması

Lehçeler arası aktarma yapıldığında yalancı eş değer sözcükler, aktarımda hatalara sebep olmaktadır. Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu anlamlar birinde olumluyken diğesinde olumsuz olabilmektedir. Yalancı eş değerlik ile ilgili yapılan çalışmalar lehçeler arası aktarımlarda kolaylık sağlamaktadır.

Bu çalışma ‘yalancı eş değer’ konusu ile ilgili yapılan ilk çalışma değildir. Daha önce ‘yalancı eş değer’ hakkında çok sayıda makale yazılmış, tez hazırlanmış, kitap basılmıştır. Yazılan tezler şu şekildedir: “Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasında Yalancı Eş Değerlik” (Çelik, 2005) ; “Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Yalancı Eş Değerli Sözcükler” (Gül, 2011); “Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Yalancı Eş Değerler” (Kırömeroğlu, 2011); “Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” (Özlem, 2013); “Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” (Bermaganbetova, 2016); “Güneybatı Türk Lehçelerinde Yalancı Eş Değerlik” (Cengiz, 2017); “Eski Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Lehçe İçi Aktarma Sorunları” (Eker, 2012); “Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler (Türkiye Türkçesi Ağızları Bağlamında) (Aydın, 2018); “Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Eş Değer ve Yalancı Eş Değer Deyimler” (Keçeci, 2018); “Kırım Tatar Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” (Çelik, 2019).

Makaleler ise şu şekildedir: “Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine” (Tokatlı, 2004: 141-156); “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği” (Uğurlu, 2004: 29-40); “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler” (Kirişçioğlu, 2006: 21-35); “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” (Ergönenç Akbaba, 2007, 1-29); “Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” (Ersoy, 2007: 60-68); “Türkmen ve Türkiye Türkçesinde Bazı Ortak Fiillerde Yalancı Eşdeğerlik” (Ernazarov, 2008: 31-49); “Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler” (Yıldız, 2009: 611-659); “Lehçe İçi Aktarmada ‘Yalancı Eş Değerlik’” (Uğurlu, 2011: 1877-1890); “Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” (Direkçi, Gülmez, 2012: 133-154); “Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği)” (Alkan, 2012: 671688); “Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu” (Uğurlu, 2012: 215-222); “Türkmen Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” (Beşen Delice, 2013: 131-146); “Salar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Sözcükler” (Özeren, 2014: 111-127); “Türkmen Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler” (Çakmak, 2014: 15-53); “Gagauz Türkçesi Ve Türkiye

Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğerler” (Büke, 2014: 215-229); “Deyimlerde Yalancı Eş Değerlik: Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği” (Aktaş, 2015: 1-16); “Türkiye Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesinde Yalancı Eş Değerler (İsim ve İsim Soylu Kelimeler Örneği)” (Güngör, 2017: 133-171); “Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” (Akca, 2017: 91-132).

Yalancı eş değer hakkında yazılan kitaplar: “Kazan-Tatar Türkçesi İle Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler” (Çakmak, 2016); “Başkurt Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değerler” (Yazıcı Ersoy, 2012); “Lehçe İçi Aktarma Yöntemleri (Eski Türkiye Türkçesi- Türkiye Türkçesi Örneği)” (Eker, 2015).

Kumuklar ve Kumuk Türkçesi ile ilgi yapılan çalışmaları şu şekilde sıralandırabiliriz: “Codex Cumanicus ve Kumuk Türkçesinin Söz Varlığı: Fiiller” (Pekacar, Türk, Yıldızlı; 2014); “Kumuk ve Balkar Söz Notları” (Németh, 2018); “Kafkasya Dışındaki Türk Kavimleri 19. Yüzyıldan Günümüze” (Durmaz, 2016); “Kumuk Ağızlarının Yeni Bir Tasnifi” (Uyanık, 2002); “Kumuk Türkçesinde İsim Hal Ekleri” (Kaymaz, 1999); “Kumuk Türkçesi Atasözleri Hakkında Yapılmış Yeni Bir Çalışma Üzerine” (Akca, 2007); “Kumuk Türkçesindeki Alıntı Kelimelerde Son Ses /U/ Meselesi ve Türkçe-Arapça İlişkileri” (Pekacar, 2007); “Kumuk Türkçesine Arapça ve Farsçadan Geçen Kelimelerdeki Ses Olayları” (Pekacar, 2006); “Kumuk Edebiyatı” (Pekacar, 1998); “Kumuk Türklerinin Ansiklopedik Âlimi, Eğitimci, Yazar ve Şair Abusupiyan Akayev” (Pekacar, 2000); “Kumuk Türklerinin Atasözleri (İnceleme- Metin- Dizinler) (Pekacar:2006); “Kumuk ve Balkar Lehçeleri Sözlüğünün Bir Tahlili” (Doğan, 1994).

Kumuklar ve Kumuk Türkçesi ile ilgili yazılan tezler ise şu şekildedir: “Başlangıcından Rus Hakimiyetine Kadar Kumuk Türkleri ve Tarku Şamhallığı” (Bülbül, 2011); “Bekir Sıdkı Çobanzade’nin Kumuk Dili ve Edebiyatı Tedkikleri Adlı Eseri (Metin- İnceleme- Dizin)” (Tiryaki, 2012); “Dağıstan Dillerinde (Kumukça, Avarca, Dargice) Arapça- Farsça Unsurlar” (Nurmagomedov, 2017); “Kumuk Türk Ağızları” (Uyanık, 2002); “Kumuk Türkçesinde Fiil” (Başar,2010); “Kumuk Türkçesinde Hayvan ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı” (Hoşca, 2017); “Kumuk Türkçesiyle Bir Kerbelâ Mersiyesi Kurûbü’l-Belâ (İnceleme- Metin- Gramatikal İndeks)” (Akca, 2000); “Kumukçada Yancümle Tipolojisi” (Kubilyay,

2018); “Türkiye Kumukları Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi” (Pekacar, 1986); “Kumuk Halk Yırları (Gramer Çalışması, Kumuk-Türkçe Metin, Çeviri-Sözlük) (Çiftçioğlu, 1997); “Kumuk Halk Masalları (Kumuk Halk Yomakları)” (Zengin, 2002); “Kumuk Türkçesi Grameri” (Baykoca, 1998); “Kumuk Türkçesi Metin, Dil Özellikleri, Sözlük” (Begeç, 1998); “Kumuk Halk Türküleri (Transkripsiyon, Tercüme, Metnin Grameri, Sözlük)” (Zeybek, 1996).

e) Kısıtlılıklar

Çalışma konumuzu belirlediğimizde yaşadığımız en büyük kısıtlılıklardan biri Kumuk Türkçesine hâkim olmamaktı. ‘Yalancı eş değer’ anlama dayalı bir kavramdır. Çalışmamıza başladığımızda bu durum bizi zorlamıştır. Bu sebeple sözlük taramasında Kumuk Türkçesi Sözlüğünü baz alıp, orada yer alan kelimelerin anlamlarını Türkiye Türkçesi Sözlüğündeki anlamlar ve Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü (Derleme Sözlüğü)’ndeki anlamlarla kıyasladık.

Çalışmamızı ilk olarak bir proje kapsamında Kumuk Türklerinin yaşadığı coğrafya olan Dağıstan bölgesine giderek hazırlamayı amaçlamıştık. Ancak maddi sebepler ve hayat şartlarından dolayı bu projeyi gerçekleştiremedik.

Kumuk Türkçesindeki kelimelerin söylenişlerinde bulunan uzun ünlü sesler bilinmemektedir. Sözcüğün uzun ünlülü söylenmesinde anlamın değişebilme olasılığı vardır. Bu durum, çalışmamızda, sözcüklerin taranmasında yaşanan bir diğer problemdir.

Kumuk Türklerine ait metinlerden yalancı eş değer sözcükleri saptamak çok daha kapsamlı bir tez konusu olacağından çalışmayı sözlükler ile sınırlı tuttuk. Böyle bir çalışmayı doktora tezi olarak hazırlamayı amaçlamaktayız.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUMUK TÜRKLERİ VE KUMUK TÜRKÇESİ

1.1. Kumuk Türkleri

1.1.1. Kumuk Türklerinin Yaşadığı Coğrafya

Kumuklar; Kuzey Kafkasya’da yaşayan Türk kavmidir. Ahmet Caferoğlu, “Türk Kavimleri” Kumuk Türklerinin yaşadığı coğrafyayı şu şekilde anlatmaktadır:

“Kuzey-doğu Kafkasya ile Hazar Denizinin batı kıyısı boyunca, Azerbaycan sınırlarından kuzeye doğru uzayan sahada yaşayan Kumuklar, bugünkü iç İdarî taksimata göre, Otonom Dağıstan Sovyet Cumhuriyetine dahildirler. Kitle halinde bu cumhuriyetin Hasavyurt, Babayurt, Kızılyurt, Buynak, Kayakent ve Kaytak eyaletleri ile, Mahaç-Kale yöresindeki altı köyde ve ayrıca Mahaç- Kale Hasavyurt, Buynaksk, İzberbaş ve Derbent şehirlerinde yerleşmişlerdir. Dağınık bir halde, Grozni eyaletinde yerleşenleri bulunduğu gibi, Kuzey Osetiya köylerinde de yaşayanları vardır. 1925 yılı sayımına göre bütün Kumukların sayısı 160.000 kişidir.”¹

Kumukların kuzeyde komşuları Nogay Türkleri, batıda Avarlarla Darginler, güneyde otuz bini aşmayan Tabasasaranlar, diğer bir deyimle Tebersasaranlar ve Derbent’te yerleşmiş olan Azerî Türkleridir. Kumuk ülkesini sulayan nehirlerin başlıcası: Terek, Sulak, Ullu-Çay, Hamri-özen, Şura-Özen ve Manas-Özen’dir. Doğu cephesi ise Hazer Denizine dayanır.” (Caferoğlu, 1988, s. 50-51)

1.1.2. Kumuk Adı

Kumık, Kumih, Kumuh, Gumık ve Gumuh şekillerinde de yazıldığı görülen Kumuk ismi ilk olarak Kaşgarlı Mahmud’un “Dîvânu Lugâti’t-Türk” eserinde geçmektedir (Kurtuluş, 2002). “Dîvânu Lugâti’t-Türk” adlı eserde; ‘Kumuk’ sözcüğü “beylerden birinin adı” anlamında, ‘kumukla-’ sözcüğü “pislemek” anlamında, ‘Kumukla-’ sözcüğü “Kumuk adlı beye mensup olmak” anlamında kullanılmıştır (Ercilasun & Akkoyunlu, 2018, s. 746).

1.1.3. Kumuk Türklerinin Tarihi

Kumuk Türkleri XI. yüzyılda kendi adlarıyla tarih sahnesine çıktığı görülmektedir (Pekacar, 2012, s. 941). Türk Diyanet Vakfı’nın İslam Ansiklopedisi’nde ‘Kumuklar’ maddesinde Rıza Kurtuluş, Kumuk Türklerinin tarihini şu şekilde özetlemiştir:

¹ Editörlüğünü Ahmet Bican Ercilasun’un yaptığı “Türk Lehçeleri Grameri” adlı eserde, Kumuk Türkçesi bölümünü Çetin Pekacar yazmıştır. Bu eserde Kumuk Türklerinin tarihçesinde 1992 yılı tahmini verilmiştir. Buna göre Kumuk Türkleri Rusya Federasyonuna bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyetinde 250.000, Çeçen ve Osetya Özerk Cumhuriyetinde yaklaşık 50.000 kişi yaşayan Azerbaycan Türklerinden sonra Kafkasya’daki en kalabalık Türk kavmidir (Pekacar, 2012). 2010 yılı Rusya Federasyonu toplam nüfusunun milletlere göre dağılımı verilerinde Kumuk Türklerinin köy nüfusu 248.784, kent nüfusu 254.276, toplam 503.060’tır (Eker, 2012).

“Kumuk tarihi Kafkasya'da bulunan birçok etnik grubun tarihiyle iç içedir. Miladi VII. yüzyılda bölgenin Hazar Devleti sınırları içinde kalmasıyla birlikte Oğuz- Kıpçak boylarının kaynaşması sonucunda teşekkül eden Kumukların XII. yüzyılda, buranın önceki sakinleri olan Kazı Kumukları dağlara sıkıştırarak bu toprakları kendilerine yurt edindikleri söylenmektedir. Hazarların yıkılmasından sonra Kumukların kurduğu ilk siyasi birlik "şamhallık" denilen feodal bir beylik hüviyetindeydi ve sınırları güneyde Derbend'den kuzeyde Kabartay'a kadar uzanıyordu. Evliya Çelebi bu beyliğin toprakları için "Kumuğistan" ve "Dağıstan-ı Kumuk" tabirlerini kullanmıştır. Şamhal dağlık bölgede ikamet ederdi. Şamhal Çoban'ın 986'da (1578) ölümü üzerine yerine geçen oğlu Sultan But zamanında idare merkezi Temürhan-Şura'ya nakledildi. Bu beyliğin Dağıstan'ın en kuzeyinde yer alması. Kazan ve Astarhan hanlıklarının yıkılmasının ardından daha güneye inme fırsatı bulan Ruslarla Kumukların karşı karşıya gelmesine yol açtı. Kumuklar. 1586 yılından itibaren başlayan Rus saldırılarına ve işgal hareketlerine karşı, diğer Müslüman Kafkas kavimleriyle birlikte XVI-XVIII. yüzyıllar arasında Osmanlıların da desteğini alarak XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar sürekli karşı koydular. İran. Rusya ve Osmanlı Devleti'nin menfaat çatışmalarına sahne olan Kumuk Şamhallığı bu mücadeleler sırasında sürekli biçimde toprak kaybetti ve sonuçta Ruslar şamhalların bağımsız yönetimlerine son verdiler (1725). 1765'te Kumukların hakimiyetindeki topraklar Hazar Denizi sahilinde yer alan çok dar bir bölgeden ibaretti. Şeyh Şamil'in Ruslar'a karşı verdiği mücadelenin netice itibarıyla başarısızlığa uğramasının (ı 859) ardından Kumuklar ve diğer Dağıstan kavimleri 1867 yılına kadar Çarlık Rusyası'nın hakimiyeti altına girdiler. Kumuklar, 1917 Bolşevik İhtilali yıllarında Kuzey Kafkasya halklarının bağımsızlık mücadelelerine aktif bir şekilde katılarak Kuzey Kafkasya Demokratik Cumhuriyeti, Tersk Dağıstan ve Güneydoğu Birliği'nin önemli bir unsuru oldular ve islam ittihadı taraftarı muhafazakar çevrelere karşı Türkleşmiş bir Dağıstan idealini savundular. Bu sıralarda 1918 işgal hareketini başlatan Ruslar Dağıstan'ı ele geçirdiler ve 1921'de özerk bir cumhuriyet haline getirdiler: Kumukça bu cumhuriyetin yedi resmi dilinden biri oldu. Sovyetler, özellikle Kumuklar üzerinde büyük bir baskı uygulayarak bağımsızlık yanlısı birçok Dağıstanlı aydını saf dışı ettiler. Ancak onların bu tutumuna rağmen Kumuklar milli kimliklerini muhafaza etmeyi başardılar. Nitekim Sovyet rejiminin dağılmasının ardından Dağıstan'da ilk milli teşkilat Kumuklar tarafından kuruldu.

Sovyetlerin dağılmasından sonra Salav Aliyev liderliğinde kültürel, siyasi ve ekonomik hakların savunulması amacıyla kurulan Tenglik (teklik, birlik) adındaki milli teşkilatın etrafında toplanan Kumuklar, 1991 yılında üzerlerinde baskı kurmaya çalışan Avarlara karşı silahlanarak yer yer çatışmalara girdiler; çatışmalar ancak özerk hükümetin çabaları ile büyümeden önlenebildi. Daha sonra gerek merkezi hükümetin gerekse özerk hükümetin Tenglik'in Türkçü faaliyetlerinden rahatsızlık duyması üzerine 1994'te Kumuk Halk Komitesi adıyla bir teşkilat kurulduysa da Kumuk halkı ve aydınları Tenglik etrafında toplanmaya ve faaliyetlerini desteklemeye devam ettiler. Halen bu faaliyetleri duyurmak için bir de bülten çıkarılmaktadır.” (Kurtuluş, 2002).

1. 2. Kumuk Türkçesi

Kumuk Türkçesi, Türkologlar tarafından çeşitli görüşler öne sürülse de ortak kanı, Kıpçak grubu (Kuzeybatı) Türk lehçeleri içinde yer alan bir lehçe olmasıdır. Kumuk Türklerinin büyük çoğunluğu Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyeti içinde yer almaktadır. Küçük bir kısmı ise Çeçen ve Osetya

Cumhuriyetinde yaşamaktadır. Kumuk Türkçesi de bu çerçevede konuşulan bir lehçedir.

A. Buran, H. N. Ölmesov'un Kumuk Türkçesi ağızlarını beş gruba ayırdığı tasnifini şu şekilde vermektedir:

“1. *Kaytak Grubu (Alhocakent, Başlıkent, Kayakent, Tümen, Ulubiyavukul, Hüsemikent, Ötamiş, Yanısultanyurt).*

2. *Podgornogo Grubu (Buklenyurt, Gelinskiy, Cüngütey, Dörgeli, Kakaşura, Karabudahkent, Paravul).*

3. *Buynak Grubu (Buynak, Kazanış, Işgartı, Targu, Erpeli).*

4. *Hasavyurt Grubu (Babayurt, Hasavyurt).*

5. *Terski Grubu (Bammatyurt, Boraganavul, Kızılyar).” (Buran, 2014).²*

Kumuklar, 1928 yılına kadar Arap alfabesini kullanmışlar, 1928 yılında Latin harflerine geçmişlerdir. 1938 yılında ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Kumuk Türklerine Kiril harflerini kabul ettirmiştir. Kumuklar günümüzde hâlâ Kiril harflerini kullanmaktadır.

Tablo 1: Kiril Harfli Kumuk Türk Alfabesi ve Çeviri Yazı Alfabesi (Ç.Y.A.)

Ku.T	Ç.Y.A.	Ku.T.	Ç.Y.A.	Ku.T	Ç.Y.A.
А	A	Л	L	Х	X
Б	B	М	M	Ц	TS
В	V / W	Н	N	Ч	Ç
Г	G	НГ	NG / ñ	Ш	Ş
Гь	Ğ	О	O	Щ	ŞÇ
Д	D	Об	Ö	Ъ	Kalınlık ve ayrılma
Е	YE- -E-	П	P	Ы	I
Ж	C / J	Р	R	Ь	İnceltme
З	Z	С	S	Э	E
И	İ	Т	T	Ю	YU- YÜ- -Ü-

² Çetin Pekacar, Türk Lehçeleri Grameri kitabındaki Kumuk Türkçesi maddesinde, Kumuk Türkçesi ağızlarını Hasavyurt, Buynaks ve Haydak olmak üzere üç gruba ayırmış, yazı dilinin Buynaks ve Hasavyurt olduğunu belirtmiştir (Pekacar, 2012).

Ў	Y	У	U	Я	YA
K	K	УБ	Ü		
КБ	Q	Ф	F		

1.2.1. Ünlüler

Kumuk Türkçesinde sekiz temel ünlü ses bulunmaktadır. Bunlar: “a, ı, o, u, e, i, ö, ü”. Ayrıca yazı dilinde olmayan ancak telaffuzda yarı kalın yarı ince özellik gösteren 3 tane ünlü ses vardır. Bunlar “a, o, u” sesleridir.³

Kumuk Türkçesinde “baaw” (korkuluk; gulyabani), “inşallah” (inşallah), “kaaba” (Kâbe), “tabii” (doğal) gibi birkaç sözcük dışında uzun ünlü kullanımı yoktur. “biolog” (biyalog), “dua” (dua), “geograf” gibi alıntı kelimeler haricinde ikiz ünlü barındıran sözcük yoktur (Pekacar, 2012).

1.2.2. Ünsüzler

Kumuk Türkçesinde 26 tane ünsüz ses bulunmaktadır. Bunları tonlu, tonsuz, akıcı ünsüzler olarak üç gruba ayırabiliriz:

“Tonlu ünsüzler: b, d, c, g, w, v, z, j, ğ.

Tonsuz ünsüzler: p, t, ç, k, q, f, s, ts, ş, x, h.

Akıcı ünsüzler: m, n, ñ, l, r, y.” (Pekacar, 2012).

1.2.3. Ses Olayları

Kumuk Türkçesi Kıpçak grubu, Türkiye Türkçesi ise Oğuz grubu Türk lehçeleri arasında yer almaktadır. İki lehçe arasında bazı ses değişimleri görülmektedir. Ünlülerde; kalın ünlülerin incilmesi, ince ünlülerin kalınlaşması, düz ünlülerin yuvarlaklaşması gibi ses olayları vardır. Ünsüzlerde; tonlulaşma, benzeşme ve ünsüz düşmesi görülmektedir.

“a>ä Bazı kelimelerdeki /a/ ünlüsünün konuşma dilinde biraz ince telâffuz edilmesinden ibarettir; yani /a/ ünlüsü, bir ön damak ünlüsü ile hece kurduğunda veya kendisinden sonra ince bir ünlü geldiğinde, biraz ince telâffuz edilir.

ö>ò ve ü>ù Yazı dilinin edebî telâffuzuna mahsus olup yazıya aksetmeyen bir ses olayıdır.

³ Alfabe özel bir gösterimi olmadığından sesler bu şekilde verilmiştir.

i>ü ve ı>u /w/ Ünsüzünün önünde bulunan /i/ ve /u/ ünlüleri yuvarlaklaşarak sırasıyla /ü/ ve /u/ gibi telâffuz edilir. Bu olay da yazıya aksetmez.

p>b /p/ ünsüzü ile biten kelimeler ünlü ile başlayan ek aldıklarında son sesteki /p/ ünsüzü tonlularak /b/ sesine dönüşür, bu değişme yazıda gösterilir.

q>ğ ve k>g /q/ ve /k/ ünsüzleri ile biten kelimeler, ünlü ile başlayan ek aldıklarında son sesteki ünsüzler tonlularak sırasıyla /ğ/ /g/ seslerine dönüşür, bu değişme yazıda gösterilir.

tg>tk, tğ>tk, td>tt Bu benzeşmeler ünsüz uyumu ile ilgilidir.

/r/ Düşmesi Çokluk ekinden sonra ilgi, yükleme veya yönelme hâli eklerinden birisi gelirse çokluk ekinin son ünsüzü olan /r/ düşer. Bu olay yazıda gösterilir.” (Pekacar, 2012).

YALANCI EŞ DEĞERLİK

1.3. Kavramlar

Bu bölümde; eş değerlik, yalancı eş değerlik, eş seslilik, eş adlılık, eş anlamlılık, çok anlamlılık kavramları açıklanacaktır. Yalancı eş değerlik kavramı hakkında detaylı bilgi verilecektir.

1.3.1. Eş Adlılık

Eş adlılık sözcüğü Güncel Türkçe Sözlükte; “sesteşlik” anlamını ifade etmektedir. Eş adlılık (*homonym*), dillerde ses ve yazım açısından aynı göstergenin iki ya da daha çok değişik kavramı karşılmasıdır (Toklu, 2015, s. 132). Sesçe aynı olan göstergeler arasında anlam açısından hiçbir ilişki bulunmaz (Aksan, 2015, s. 192).

Ölçünlü dilde eş adlı olan sözcükler ağızlarda ya da diğer eklerde eş adlı sayılmayabilir. Örneğin Türkiye Türkçesinde *er* ‘erken’ ve ‘erkek’ anlamlarında eş adlı sözcük olarak kabul edilirken Azerbaycan Türkçesinde ve Anadolu ağızlarında /è/ ve /ä/nin karşı çiftler olması nedeniyle *er* ve *är* sözcüklerinde eş adlılıktan söz edilemez (Eker, 2011, s. 463).

Sonuç olarak söylenişi aynı, anlamları farklı kelimeler eş adlıdır (Ersoy, 2012, s. 28).

1.3.2. Eş Anlamlılık

Eş anlam sözcüğü Güncel Türkçe Sözlükte; “sözler arasında anlam birliği olması durumu” anlamına gelirken, eş anlamlılık sözcüğü “eş anlamlı olma durumu, anlamdaşlık” anlamında kullanılır.

Eş anlamlılık (*synonym*), birden fazla kelime üzerinde gerçekleşen, aynı kelimenin kendi kendine eş anlamlılık gösteremediği bir durumdur (Demirci, 2015, s. 224). Eş anlamlı sözcüklerde gösterilenler farklı, gösterenler aynıdır (Eker, 2011, s. 463). Geleneksel çalışmalarda aynı kavramı farklı sözcüklerin karşılaması biçiminde tanımlanmaktadır (Toklu, 2015, s. 133).

Kelimelerde eş anlamlılık bir dilin eskiliği ve yaşı, elde bulunan en eski belgelerinden önceki durumu hakkında bilgi veren anlam bilimi ölçütlerinden biridir (Ersoy, 2012, s. 26). Bir dil yazı dili olarak ne ölçüde işlenir, ne kadar ürün verirse, kavramların sayısı artacağından, o dilde eş anlamlıların sayısı da artar (Aksan, 2004, s. 68).

1.3.3. Çok Anlamlılık

Çok anlamlılık Güncel Türkçe Sözlükte; “bir kelimenin birçok anlam bildirme niteliği” anlamına gelmektedir. Çok anlamlılık (*polysemy*) sözcüklerin birden çok kavramı yansıtır duruma gelmiş olmasıdır. (Aksan, 2015, s. 188). Göstergelerin biçim, durum ve işlev bakımından birbirleriyle olan yakınlıkları göstergelerin anlam özellikleri arasındaki yakınlığı doğurmuş, bu da çok anlamlılığa neden olmuştur (Ersoy, 2012, s. 30-31). Yani gösteren aynı, kavramlar farklı; ancak birbiriyle ilişkilidir (Eker, 2011, s. 462).

Daha çok, kullanım sıklığı fazla olan ögeler yeni yeni anlamlar edinmekte, her alandaki geniş yayınları, çeşitli yapıtlarıyla bugün gelişmiş, “kültür dili” sayılan dillerde büyük bir çok anlamlılık görülmektedir (Aksan, 2004, s. 65-66).

1.3.4. Eş Seslilik

Güncel Türkçe Sözlükte sözcük; “sesteşlik” anlamına gelmektedir. Kimi dillerde bulunan yazılışları farklı ama söylenişleri aynı sözcüklere sesteş (*homophone*) adı verilir⁴ (Aksan, 2015, s. 193).

⁴ Örneğin İngilizcede “*write/right*” sözcüklerinin okunuşları aynıdır. Ancak yazılışları ve anlamları farklıdır. “*write*” sözcüğü “*yazmak*” anlamındayken, “*right*” sözcüğü “*sağ (yön olarak)*” anlamına gelir.

Suzan Tokatlı'nın "Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine" adlı çalışmasında eş zamanlı ve eş mekânlı bir durum olan eş sesliliği diğer dillerde olduğu gibi Türkçede de üç kaynağı olduğunu belirtmiştir:

“1. Ses değişmelerinin (*sound change*) yol açtığı eş seslilik.

2. Çok anlamlılığın (*polysemy*) yol açtığı eş seslilik.

3. Alıntı kelimelerin (*borrowing*) yol açtığı eş seslilik.” (Tokatlı, 2004, s. 141-156).

Bir dilin ya da bir dil içindeki bir lehçenin kendi içinde yazılışları ve söylenişleri aynı ancak anlamları farklı olan sözcüklerine eş sesli sözcükler denir. Bir dil içindeki lehçelerin karşılaştırması yapıldığında yazılışları ve söylenişleri aynı ancak anlamları farklı sözcüklere yalancı eş değer sözcükler denir. Kimi çalışmalar yalancı eş değer sözcükleri eş sesli sözcükler olarak sınıflandırmışlardır. Ancak biz çalışmamızda lehçeler arası aktarımlardaki yazılışları ve okunuşları aynı anlamları farklı sözcükleri yalancı eş değer olarak sınıflandırdık.

1. 3. 5. Eş Değerlik

Güncel Türkçe Sözlükte eş değer sözcüğünün karşılığı “değer yönünden birbirine eşit olan, muadil”, eş değerlik sözcüğünün karşılığı ise “eş değer olma durumu, muadelet” şeklinde kullanılmaktadır.

Mustafa Uğurlu, kelime eş değerliği (*lexikalische Äquivalenz*) teriminin, kaynak anlaşma birliğindeki bir kelimenin ‘kavram alanı’yla (*wortfeld*) hedef anlaşma birliğindeki bir kelimenin kavram alanının birbirlerine ‘eş değer’ veya ‘denk’ olma durumunu; bir başka deyişle birbiriyle ‘örtüşmesi’ni ifade ettiğini belirtmektedir. Uğurlu’ya göre ‘eş değerlik’ kavramı ‘tam eş değerlik’ ve ‘kabul edilebilir eş değerlik’ şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Uğurlu, 2012). Türk lehçeleri arasında kaynakları aynı veya ayrı olan benzer olan kelimeler arasındaki eş değerliği ise Uğurlu üç bölümde incelemiştir:

“1. Kaynak lehçedeki benzer bir kelimeye, hedef lehçede benzer bir kelime eş değer olabilir: $1 = 1$

2. Kaynak lehçedeki benzer bir kelimeye, hedef lehçede benzer bir kelime ve “benzemez” başka kelimeler birlikte eş değer olabilir: $1 = 1^n$

3. Kaynak lehçedeki benzer bir kelimeye, hedef lehçedeki benzer kelime eş değer olmayabilir: $1 = \emptyset$ ” (Uğurlu, 2012, s. 219-220)

Asker Resulov ‘eş değer’ (İng. equivalent) sözcüğünün, Türkçeye Arapçadan gelen ‘muadil’ sözcüğünün karşılığı olduğunu, “değer yönünden birbirine eşit, denk olan” anlamına geldiğini belirtmiştir (Resulov, 1995, s. 916).

Yasemin Yalın “Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Kelime Eş Değerliği” adlı yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Bu tezde Yalın, iki lehçeden taradığı kelimeleri tam eş değerlik ve yalancı eş değerlik olmak üzere iki grupta incelenmiştir (YALIN, 2011).

1.4. Yalancı Eş Değerlik

Yalancı eş değer; bir dilin lehçelerinde yazılışları ve söylenişleri aynı olan ancak anlamları farklı olan kelimelerdir. Yalancı eş değerlik ek bazında da değerlendirilebilir. Ancak biz tezimizde kelimelerde yalancı eş değer sözcükleri inceleyeceğiz.

Yalancı eş değerler; sözde eş değer olup gerçekte eş değer olmayan kelimelerdir. Çeviri biliminde ‘yalancı eş değer’ terimi ile kaynak dildeki bir kelimeyle amaç, dildeki kelimenin köken, yazılış ve söylenişlerinin aynı, anlamlarının ayrı olması durumu ifade edilmektedir. Resulov ‘yalancı eş değer’ olarak tanımlanan kelimelere ‘sahte karşılıklar’ ve ‘sözde denkteşler’ denilebileceği önerisini vermiştir (Resulov, 1995, s. 916).

Dünya Dillerinde yalancı eş değer’ teriminin karşılığını Cihan Çakmak şu şekilde ifade etmektedir:

“İngilizcede false friend, Fransızcada faux ami, Almandada falscher freund, İtalyancada falso amico, İspanyolcada falso amigo, Hollandacada valse vriend, Belçika dilinde fâs amisse, Katalancada fals amic, Norveçcede falske venner, İsveçcede falska vänner, Fince väävät ystävät, Galiçya dilinde falso amigo, Macarcada hamis barát, Rusçada lojnye druz’ya perevodçika, İnterlinguada false amico ve Esperanto dilinde falsa amiko olarak tanımlanır” (Çakmak, 2016, s. 20-21)

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesindeki yalancı eş değerleri inceleyen Resulov, kelimeleri değişik alfabeler kullanımından kaynaklanan yazılış ve söyleniş farkları dikkate almaksızın üç grupta kümelendirmiştir:

“1. gruba eş adlı (homonim, sesteş) kelimeler girer.

2. gruba giren “yalancı eş değerler” ise yazılış ve söylenişleri ile beraber kökenleri de aynı olan, fakat değişik anlamlarda kullanılan kelimelerdir.

3. grupta yer alan “yalancı eş değerler” yazılış, söyleniş ve köken bakımından aynı olup, anlamlarından biri veya birkaçı her iki dilde örtüşen, fakat bu dillerden birinde öteki dildekinden farklı anlam ve üslûplarda da kullanılan kelimelerdir.” (Resulov, 1995, s. 917).

1.4.1. Yalancı Eş Değer ve Aktarma Sorunları İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Bu başlıkta lehçelerin aktarımında karşılaşılan sorunlar ile ilgili ve yalancı eş değer ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilecektir.

1990’lı yıllarda Sovyet Rusya’nın dağılmasıyla Orta Asya’da Türk devletleri kendi bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Bu olay Türkiye Türkçesi ile diğer Türk lehçelerinin birbirine yaklaşmasını sağlamış, yalancı eş değer çalışmalarına önem verilmesine sebep olmuştur. Son yıllarda ise lehçelerde yalancı eş değer çalışmaları hız kazanmıştır.

Lehçe aktarımında karşılaşılan problemler hakkında yapılan ilk çalışmalardan biri Ahmet Bican Ercilasun’un “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar ” adlı makalesidir (Ercilasun, 1992).

Ayşe İlker, 1996 yılında yazdığı “Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler” adlı makalesinde aktarma yapılırken karşılaşılan problemleri örneklendirmiş, lehçeden lehçeye aktarmanın ölçütlerini şu şekilde maddelendirmiştir:

“3.a) “Her dilin kendine özgü bir dünyayı anlama ve anlatma yolu” olduğu gibi, her Türk lehçesinin de kendine özgü bir dünyası, anlama ve anlatma yolu oluşmuştur. Aktarmada, bu anlama ve anlatma yolunu tanımak ve ona yaklaşmak gereği söz konusudur.

3.b) Belâgat veya üslûp güzelliği gibi kelimelerle anlamlandırabileceğimiz “retorik” de lehçeden lehçeye aktarmada bir ölçüt olmalıdır. Her lehçenin kendine özgü bir retorik geliştirdiğini vurgulamıştık. Türk dilinin lehçeleri, cümle kuruluşu (sentaks), yapı (morfoloji) bakımından dışarıdan bir bütünlük gösteriyorsa da üslûp ve retorik bakımından farklılaşmak söz konusudur. Aktarma yapanın bu üslûp ve retorik farkının şuurunda olması gerekir.

3.c) Basitleşme ve genelleştirme olmaksızın aktarma yapmak. Bu, çoğunlukla birbirine yakın olan lehçelerin aktarımında görülmektedir.

3.ç) Kolaycılığa kaçmamak. Lehçeden lehçeye yapılan aktarmada, birbirlerine yakın lehçeler arasında kolaycılığa gidildiği ve hassasiyet gösterilmediği görülmektedir.

3.d) Karşı lehçenin beslendiği kültür kaynakları, bu lehçeyi konuşan topluluğun siyasî ve ekonomik yapısı ve tarihi hakkında temel bilgilerle donanmış olmak.

3.e) Varsayımlara dayalı aktarmalardan kaçınmak, “Böyle olmalıdır” veya “Böyle tahmin ediyorum” fikrinden uzaklaşmak.

3.f) Aktarma yapan, farkında olmadan kendi lehçesine ait özellikleri, karşı lehçe üzerine yerleştirebilir. Yerleştirilen bu özellikler o lehçe üzerinde suniliğe yol açabilir. Böyle yerleştirmeler yapılmamalıdır.

3.g) Lehçeler kelime hazineleri, girişte sözü edilen sebeplerle kısmen farklılaşmıştır. Aktaranın hem kendi hem de karşı lehçenin kelime hazinesine vâkıf olması gerekir.

3.h) Aktarma yapanın, bir dilin farklı kolları üzerine çalıştığı bunların farklı iki dil olmadığı şuurunda olması gerekir.” (İlker, 1996, s. 553-560).

Mustafa Uğurlu'nun 1999 yılında sunduğu “Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi” adlı bildirisinde Türk lehçeleri arasındaki farklılıklara değinmiş, iki yazı dili yahut lehçe arasında ‘birbirini karşılayan’ kelimeleri dört sınıfta toplamıştır:

“a. Sözlükte aynı kavramı karşılayan ve ses bakımından birbirleriyle ilgisi olmayan ayrı ayrı yerlerden gelen kelimeler.

b. Sözlükte aynı kavramı karşılayan ve ses bakımından aynı veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen kelimeler.

c. Ses bakımından aynı veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen, fakat anlam alanları bakımından az bir oranda örtüşen kelimeler.

ç. Ses bakımından aynı veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen, fakat anlam alanları bakımından örtüşmeyen kelimeler” (Uğurlu, 2001, s. 197-206).

Mustafa Uğurlu'nun “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği” makalesinde her Türk lehçesinin kendine mahsus kelime hazinesi olduğunu, birinden diğerine başarılı bir aktarma yapmak, kaynak lehçedeki bir kelimenin hedef lehçedeki eş değerinin bilinmesiyle mümkün olabileceğini belirtmiştir (Uğurlu, 2004, s. 29-40). 2000 yılında yazdığı “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘Abay Yolu’ Romanı” adlı makalesinde Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde eş değer gibi görünen ama anlam olarak tam örtüşmeyen kelimeleri ‘yalancı eş değer kelimeler’ olarak tanımlamış, bu kelimeleri de ‘anlam alanları tam örtüşmeyen kelimeler’ ve ‘anlam alanları hiç örtüşmeyen, “gerçek” yalancı eş değer kelimeler’ olmak üzere iki grupta toplamıştır (Uğurlu, 2000, s. 59-80).

Uğurlu'nun 2001 yılında yazdığı “Lehçe İçi Aktarmada ‘Yalancı Eş Değerlik’” adlı makalesinde ‘yalancı eş değer’ kavramının tanımını; kaynak ve hedef anlaşma birimlerinde bulunan ve eş değer gözükken kelime, yapı ve dizim

birimlerinin eş değer olmaması durumu olarak yapmıştır. Kelimelerde yalancı eş değerleri de tam yalancı değer ve kısmî yalancı eş değer olmak üzere ikiye ayırmıştır (Uğurlu, 2011, s. 1877-1890)⁵.

“Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu” adlı çalışmasında Mustafa Uğurlu; “kelime eş değerliği” kavramının, “tam eş değerlik” ve “kabul edilebilir eş değerlik”⁶ durumlarını kapsadığını söylemiştir. Ayrıca ‘yalancı eş değerlik’ kavramını da tanımlamış, bu kavramı “kavram alanları tam örtüşenler” ve “kavram alanları hiç örtüşmeyenler” olarak ikiye ayırmıştır (Uğurlu, 2012).

2003 yılında yazdığı “Türkçede Çeviri ve Aktarma” adlı makalesinde Mehman Musaoğlu, ‘çeviri’ ve ‘aktarma’ kavramlarını incelemiş, Türk yazı dillerine ait çeşitli yazılı metinlerin yazı dilleri arası ve dönemler arası aktarımı çeviri olmadığını, bunu sadece bir aktarma olduğunu belirtmiştir (Musaoğlu, 2003). Musaoğlu’nun 2009 yılında yazdığı “Türk Dünyasında Aktarma Çalışmaları ve Kemal Abdulla’nın Eserleri Türkiye Türkçesinde” adlı makalesinde, edebî aktarma çalışmalarının Türk dünyasında çoğunlukla iki şekilde gerçekleştirildiğini söylemiş, bunları şu şekilde maddelendirmiştir:

a) Dönemler arası, dolayısıyla kaynak dil olarak tarihi Türk lehçelerinden veya eski Türk yazı dillerinden (Eski Türkçeden, Çağataycadan, Osmanlıcadan vb.) hedef dil olarak çağdaş Türk yazı dilleri ve lehçelerine çeşitli edebî metinlerin aktarılmasına ilişkin artzamanlı olarak gerçekleştirilen aktarma süreci ve sonucu çalışmaları;

b) Kaynak ve hedef dil olarak çağdaş Türk yazı dilleri ve lehçelerinden birbirine, hem sözlü hem de yazılı metinlerin aktarılmasına ilişkin eşzamanlı olarak gerçekleştirilen aktarma süreci ve sonucu çalışmaları ve faaliyetleri.” (Musaoğlu, 2009, s. 217-244).

⁵ Mustafa Uğurlu, ‘tam yalancı eş değer’ kavramını; “kaynak metinde geçen bir kelimenin, hedef okur kümesinin dilinde de aynen veya dönüştürülebilir şekilde bulunması; ancak her iki kelimenin kavram alanlarının birbirini hiç örtmemesi veya karşılamaması durumu” olarak tanımlamıştır. ‘kısmî yalancı eş değer’ kavramını ise; “Kaynak metinde geçen bir kelimenin, hedef okur kümesinin dilinde de aynen veya dönüştürülebilir şekilde bulunması; ancak her iki kelimenin kavram alanlarının birbirini bütünüyle örtmemesi veya her bağlamda karşılamaması durumu” olarak tanımlamıştır (Uğurlu, 2011). Biz de çalışmamızda tespit ettiğimiz kelimeleri ‘tam yalancı eş değer’ ve ‘kısmî yalancı eş değer’ olarak ayırdık.

⁶ ‘Kabul edilebilir eş değerlik’ terimini Uğurlu; “kaynak anlaşma birliğinde bir kelimenin hedef anlaşma birliğinde bir kelimeye düz anlamı; metin bağlamında kullanılışı, yarattığı etki vb. yönlerden benzer olma durumudur” şeklinde tanımlamıştır (Uğurlu, 2012)

İKİNCİ BÖLÜM

ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER

Bu bölümde yazılışları ve okunuşları aynı ancak anlamları farklı olan yalancı eş değer sözcükler sınıflandırılmıştır. Yalancı eş değer kelimeler; ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerler, ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerler ve ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerler olmak üzere üç ana başlıkta incelenmiştir. Her başlık kendi içinde tam yalancı eş değerler ve kısmî yalancı eş değerler olarak ayrılmıştır.

Kumuk Türkçesi sözcükleri için Çetin Pekacar'ın Türk Dil Kurumu Yayınlarından çıkan Kumuk Türkçesi Sözlüğü esas alınmıştır. Orada yer alan kelimeler Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlük'ünde, Türk Dil Kurumu'nun Derleme Sözlüğünde (daha güncel olduğu gerekçesiyle internet veri tabanındaki sözlük kullanılmıştır.) taranmıştır. Ayrıca Tarama Sözlüğünde de sözcük varsa çalışmada belirtilmiştir.

Türkiye Türkçesi ağızlarında yer alan anlamların yanında parantez açılmış ve sözcük, o anlam hangi bölgede kullanılıyorsa belirtilmiştir.

2.1. ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER

2.1.1. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler

A

1. abat (Ku.T) / abat (TT)

abat (Ku.T): Adım (KuTS:21).

abat (TT): *sf. Far. Âbâd esk.1*) Bayındır.

2) Şen, rahat (TTS:3).

abat(TTAS): Ebat (Rize).

“abat” kelimesi Kumuk Türkçesinde “adım” anlamına gelirken Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “bayındır” ve “şen, rahat” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında “abat” anlamındadır. Sözcük iki lehçede farklı anlamları karşıladığı için tam yalancı eş değerdir.

2. alay (Ku.T) / alay (TT)

alay (Ku.T): Alay bilesen!: Eh ne olacak!; **alay ariw:** öyle şahane, o kadar güzel, öylesine büyüleyici; **(Har) neçik alay da:** Her ne olursa olsun, ne olsa da (KuTS:29-30).

alay (TT): I a. 1) Herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk “*Düğün alayı, fener alayı.*”

2) Bayram, cenaze vb. törenlerde sıralı olarak giden insan topluluğu, kortej.

3) Hayvan topluluğu.

4) ask. Genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu. “*Topçu alayı*”

II) a. Rum. Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma (TTS:84).

alay (TTAS): 1) Arka (Karataş *Sarayköy –Denizli/ -Balıkesir).

2) Kına gecesinde ve duvak gününde kadınların oturdukları yüksekçe yer (İğneciler *Mudurnu –Bolu).

3)Düğünden sonra, gelinle beraber giden kız tarafına ait kadın ve kızlar (Bozukkale, -Rize).

4) Gelini almaya giden topluluk (*İpsala köyleri, *Uzunköprü köyleri, B. Evren *Keşan –Edirne).

5) Hep, bütün (Gâvurdağı –Gaziantep/ *Gürün –Sivas/ *Bünyan ve köyleri –Kayseri/ *Bor –Niğde).

6) Halay (*Kurşunlu –Çankırı/ -Niğde).

7) Acı, keder ünlemi (Doğanbey *Beyşehir –Konya).

8) Küçümseme, alay (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

9) Hep, bütün, herkes (Adana, Osmaniye).

“*alay*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde bireysel bir kelime olarak değil bir kelime grubu içerisinde yer almaktadır. Türkiye Türkçesinde ise tek başına bir anlamı olan bireysel bir sözcüktür. Anlam olarak da her iki lehçede farklılık göstermektedir. Bu yüzden “*alay*” sözcüğü tam yalancı eş değerdir.

3. alçı (Ku.T) / alçı (TT)

alçı (Ku.T): Aşık kemiğinin iki yan tarafından çukur olanı. **onu aşığı alçı turğan:** onun şansı var, onun işleri yolunda gidiyor (KuTS:30).

alçı (TT): a. Alçı taşının pişirilip toz durumuna getirilmesinden elde edilerek yapılarda, sanatta, mimarlıkta ve dişçilikte kullanılan madde (TTS:87).

alçı (TTAS): 1) Aşık kemiğinin dikine bir yüzü (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Kızılçakçak *Arpaçay, *Göle, *Posof, *Ardahan ve çevresi, -Kars/ Başköy – Erzincan).

2) Aşığın dik duruşu (Arpaçay – Kars).

alçı (TS): Aşığın dört yüzünden birinin adı. [Göbek şeklinde çukur olan tarafına "çik", bunun arkasına, yani, tümsek tarafına "tök", üzeri S şeklinde oyuk olan tarafına "kıt", bunun karşısındaki düzce tarafına "alçı" denir.]

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için kelime tam yalancı eş değerdir.

4. aldırmaq(Ku.T) / aldirmak(TT)

aldırmaq (Ku.T): ‘almağ’tan geç. f. (KuTS:30)

aldirmak (TT): 1) Alma işini yaptırmak: “*Söyledim, söyledim, bir urgan aldıramadım.*” -N. Cumalı.

2) Getirtmek: “*Ne yaptı yaptı, nişanlısını oraya aldırdı.*” -C. Uçuk.

3) Vücuttan herhangi bir parçayı veya organı sağlık sebebiyle çıkarttırmak: “*Bademcik aldirmek. Çocuk aldirmek.*”

4) Başkasına kaptırmak: “*Elimden aldirdim gül yüzlü yâri / Ben bir daha buldum ellere nispet*” -Emrah.

5) Sığdırmak: “*Bunca eşyayı bu küçücük eve nasıl aldirdiniz.*”

6) *mec.* Önem vermek, değer vermek: “*Aldirma sen hemen çalış ki biraz / Çalışan ilerler, yerinde kalmaz*” -E. B. Koryürek.

aldirmek (TTAS): 1) Yüklü hayvanın bir yanı hafif, bir yanı ağır gelmek, meyletmek: “*Hayvan aldırıyor, tutta düzeltelim.*” (Kuşbaba *Bucak –Burdur/ İshaldi *Bolvadin –Afyonkarahisar/ Orhaniye *Marmaris –Muğla).

2) Hamlatmak, yormak: “*Hayvanı çok sürdük, aldirmişiz.*” (Görmel, Uğurlu *Ermenek –Konya).

3) İki parçayı birbirine uygun hâle getirmek, alıştırmak (*Afşin –Maraş).

4) Bir türkü veya şarkıyı kendi kendine söylemek, tutturmak: “*Kız bir türkü aldirmiş gidiyor.*” (*Düzce –Bolu).

5) Yakını ölmek: “*Yavrımı aldirdirm, nerelere giden ben gari*” (Dereçine *Sultandağı Afyon).

6) Aldirmek; isabet ettirmek; eziyet çektiirmek (Erzurum).

aldirmek (TS): Kaptırmak.

İki lehçe arasında anlam farklılığı vardır. Bu yüzden sözcük tam yalancı eş değerdir.

5. alğışlamaq (Ku.T) / alğışlamak (TTAS) / alkışlamak (TT)

alğışlamaq (Ku.T): 1) Hayır dua etmek.

2) Teşekkür etmek, şükranlarını sunmak (KuTS:31).

alşılamak (TTAS): Tebrik etmek, iyi dileklerde bulunmak ("Karaçayca'dan" Başhöyük Kadınhanı –Konya).

alkışlamak (TT): 1) Bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlamak için el çırpma:
“O zaman biz hayranları onu şiddetle alkışlardık.” A. İlhan.

2) mec. Beğenmek, takdir etmek (TTS:97).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında kelime yazıldığı hâli ile yalancı eş değerdir. Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinin güncel sözlüğünde ise kelime iç seste değişime uğrayarak mevcuttur ve o da tam yalancı eş değer özelliği göstermektedir.

6. alış (Ku.T) / alış (TT)

alış (Ku.T): 1) Zapt (etme), ele geçirme.

2) Hareket tarzı. onun osallığı ayaq alışından belgili: onun zayıflığı yürüyüşünden belli (KuTS:31).

alış (TT): a. Alma işi (TTS:95).

alış (TTAS): 1) Alıç ağacı ve meyvası [alış]. (*Tefenni –Burdur/ *Elmalı –Antalya)

2) Alıç, aluç (Kastamonu ve çevresi/ *Güdül ve köyleri Ankara).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

7. alışdırmaq (Ku.T) / alıştırmak (TT)

alışdırmaq (Ku.T): 1) Değiştirmek, başkalaştırmak.

2) Mübadele etmek, değiş etmek (KuTS:31).

alıştırmak (TT): 1) Alışmasına yol açmak.

2) Uyar duruma getirmek: “Anahtarını kilide alıştırmak, Dolabın kapağını alıştırmak.” (TTS:96)

alıştırmak (TTAS): 1) Alevlemek, yakmak, tutuşturmak, ateşe vermek (*İnebolu – Kastamonu/ Yapraklı *Çerkeş, Alva *İlgaz, Genek –Çankırı/ -Sinop/ *Merzifon – Amasya/ *Zile, *Artova –Tokat/ Karkuş bucağı köyleri *Ünye, Arpaköy –Ordu/

Kalafka –Trabzon/ Harşit bucağı köyleri *Torul –Gümüşhane köyleri/ Bağlıca *Ardanuç, *Yusufeli köyleri –Artvin/ -Erzurum/ -Van/ -Elâzığ/ Aşudu *Darende – Malatya/ -Urfa/ -Gaziantep/ *Göksun ve köyleri, Çoğulhan *Afşin –Maraş/ *Antakya –Hatay/ *Kangal ve köyleri, -Sivas ve çevresi/ *Şereflikoçhisar, Beydili *Nallıhan –Ankara/ -Niğde).

2) İki parçayı birbirine uydurmak, tutturmak (marangoz ve demirciler arasında): “*Oğlum dolap kapaklarını alıştır.*” (*Sarayköy ve köyleri – Denizli/ -Burdur/ Beşkarış *Altıntaş –Kütahya/ *Sivrihisar –Eskişehir/ -Kastamonu/ Genek –Çankırı/ *Göksun ve köyleri-Maraş./ Çanlı *Ayaş –Ankara/ -Niğde/ Uğurlu *Ermenek –Konya/ -Edirne).

3) Helva şerbetini kıvama getirmek: “*Mablağı (koyu şerbet) alıştırıncaya kadar bileklerim koptu.*” (-Kütahya).

4) Ağaçlara aşı yapmak (-Elazığ).

5) Hazmetmek: “*Yediğimi hâlâ alıştıramadım.*” (- Edirne).

“*alıştırmak*” sözcüğü Türkiye Türkçesinde ötümsüz bir sesin üzerine gelen ek ötümlü sesle başladığı için ötümsüz ses ötümlü sesi kendine benzetererek “d>t” değişimi oluşturmuştur. Kelime bu yönü ile ele alındığında tam yalancı eş değerdir.

8. alışmaq (Ku.T) / alışmak (TT)

alışmaq (Ku.T): 1) Alışmak.

2) Mübadele etmek, değiş etmek, değişme, teati etmek.

3) (şarkı veya türkü) okumak, (şarkı veya türkü) söylemek, beraber şarkı (veya türkü) söylemek; **alışıp yırlamaq:** koro hâlinde şarkı (veya türkü) söylemek; **qol alışmaq:** el sıkışmak, tokalaşmak (KuTS:31).

alışmak (TT): 1) Bir işi tekrarlayarak kolaylıkla yapabilmek: “*Muhtaç değiliz ama ben çalışmaya alıştım.*” E.İ. Benice.

2) Yadırgamaz duruma gelmek: “*Dar ve alıştığımız çerçeve içinden çıkmak bizi şaşırtacağı için onu istemeyiz.*” A.H. Çelebi.

3) Uyar duruma gelmek, intibak etmek: “*Bu mesleğe alışmış gibi görünüyor.*” N. Ayaz.

4) Sürekli ister olmak, bağımlılık kazanmak: “*Tütüne alışmak, ilaca alıştı.*”

5) Bağlanmak, ısınmak: “*Birdenbire ona alıştığını hissediyor ve bu işe ayrıca şaşıırıyordu.*” A.H. Tanpınar.

6) Evcilleşmek, ehlileşmek.

7) Tutuşmak, yanmaya başlamak (TTS:96).

alışmak (TTAS): 1) Tutuşmak, yanmaya başlamak: “*Soba alışadursun, gel iki lâf edelim.*” (*Safranbolu, Cumayanı –Zonguldak/ -Kastamonu/ *Kurşunlu, Dikenli –Çankırı/ -Çorum ve köyleri/ *Çarşamba, -Samsun/ *Merzifon ve köyleri –Amasya/ *Artova, *Niksar köyleri, Çilehane *Reşadiye, *Zile, Kızılköyü, -Tokat/ *Akkuş köyleri, Zile *Mesudiye, Karakuş bucağı köyleri *Ünye, Arpaköy, -Ordu/ Karabörk *Görele, Zil, *Alucra, *Şebin Karahisar, Düzköy *Keşap, -Giresun/ Hacavera, Mağura *Maçka, -Trabzon ve çevresi/ Harşit bu cağı köyleri *Torul, Sobran, -Gümüşhane/ Ersis, Uşhum, *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç, Yoncalı, Çayağzı, Yavuz *Şavşat –Artvin/ -Bursa/ *-Kütahya/ Taşburun, *İğdır, -Kars köyleri/ Sosunga *Çayırılı, *Refahiye ve çevresi, -Erzincan köyleri/ *Erciş, -Van/ Aşudu *Darende –Malatya/ *Kilis, -Gaziantep/ Çoğulhan *Afşin –Maraş/ *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya –Hatay/ Çepni *Gemerek, *Zara, Ziniski *Divriği, Soğukpınar *Kangal, Tekerahma *Gürün, *Koyulhisar, Sıyrınlık *Suşehri, -Sivas/ Bektaşlı *Boğazlıyan –Yozgat/ Sobran, *Nallıhan, *Şerefli Koçhisar ve köyleri, *Bor, -Niğde / Kerkük).

2) Ağaç veya demir yontuk yerlerinde birbirine uygun gelmek, intibak etmek: “*Şu iki tahtayı birbirine alıştır.*” (*Zara, *Gürün –Sivas).

3) Suyu emerek tavlı hâle gelmek: “*Ekmeği sulayın da alışsın.*” (*Bor- Niğde).

4) Öğrenmek (Elâzığ ve yöresi).

5) Alışmak; tutuşmak, alev almak; hararetlenmek; **üregi alışmak**: büyük üzüntüye kapılmak (Erzurum).

6) (Ateş) tutuşmak (Ordu ili ve yöresi).

alışmak (TS):I Karşılıklı alıp vermek, hep birden almak.

II) Alevlenip tutuşmak.

İki lehçe arasında anlam değişimi olduğu için kelime yalancı eş değerdir.

9. amal (Ku.T) / amal (TT)

amal (Ku.T): I Ar. 1) Hâl, vaziyet, durum; **amal tapmaq**: Bir çıkış yolu bulmak, kargaşalıkta akıllıca bir şeyden çıkış yolu bulmak, hâl çaresini bulmak, bir şeyler yapıp çıkış yolu bulmak, bir şeyi düzeltmek; **bir amal eterbiz**: Bir çaresini buluruz, bir şeyler yaparız, ne yapıp edip bir çıkar yolunu buluruz; **bir biletge amal etiğiz**: lütfen bir bilet bulunuz; ne yapıp edip bir bilet bulunuz; bir bilet vermenin çaresini bulunuz;

2) Emek, çaba, gayret, efor; **barı da amallarım zaya boldu**: Bütün emeklerim zayi oldu; **amaldan gele turup**: mümkün derece (veya mertebe); eğer mümkünse; 3) Tertip, hile, kurnazlık, şeytanlık; marifet; **bu seni amalñ**: bu senin kurnazlığın (veya marifetin); **hinkal onu amalı**: Hinkal onun en sevdiği yemek; **amalğa getirmek**: Bir şeyi yenilemek, tamir edip daha iyi hâle getirmek.

II) Ar. 1) Umut, ümit; **barı da amalımız oğar tayanğan edi**: Bütün ümidimiz ona bağlıydı;

2) Maksat, amaç, niyet, murat, meram; **amalğa qalmaq: a)** Belli bir maksatla kalmak, herhangi bir maksatla kalmak; **b)** Kendini yalandan bir şey göstermek, bir şey tavrı almak, bir şey tavrı takınmak.

III)bk. amay (KuTS:33-34).

amay: Kadının ağabeyine veya yakın akrabadan bir erkeğe nazik hitabı. **meni amayım armiyada**: Benim ağabeyciğim orduda (veya askerde veya asker). **Amay göz**: Patlak gözlü (KuTS:34).

amal (TT): ç. a. Ar. esk. İşler, işlemler (TTS:111).

amal (TTAS): 1) Baş belâsı, usanç verici, yaramaz, inatçı (*Sarayköy ve köyleri, -Denizli/ Sürez *Bozdoğan, Eğridere *Kuyucak –Aydın/ Falaka *Bayındır – İzmir/ -Manisa/ -Eskişehir/ Kızılköyü –Tokat)

2) Eziyet, öfke, hırs: “Çocuk bir amallandı, avutamadım.” (-Denizli/ *Bozdoğan, *Karacasu –Aydın)

3) Engel, yük, ayak bağı: “Hadi yavrum bana sen de amal olma.” (Yenice *Emet –Kütahya).

4) Zührevî bir hastalık (Karahisar *Tavas –Denizli).

Kumuk Türkçesinde “amal” olarak kullanılan kelime Türkiye Türkçesinde “amel” şeklindedir. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında kelime tam yalancı eş değerdir.

10. aman (Ku.T) / aman (TT)

aman (Ku.T):I Ar. sağ salim, sağlam; selamete, sağlıkla, emin, emniyetle; **aman boluğuz!:** esen kalın (veya kalınız), sağlıcakla kalın (veya kalınız)!; **amanmısız?:** Nasılsınız?, iyi misiniz?, ne var ne yok?

II) Ar. memnuniyetsizlik bildiren ünlem of, aman; **aman ne yalqırdıñ dağı!:** of, çok sıktın; of, bıktırdın artık! (KuTS: 34).

aman (TT): ünl. 1) Yardım istenildiğini anlatan bir söz: “Aman yakalayın”.

2) Bir suçun bağışlanmasının istendiğini anlatan bir söz: “Aman, bir daha yapmam!”

3) Usanç ve öfke anlatan bir söz: “Aman bırak beni! Aman, bu laflardan da bıktık!”

4) Rica anlatan bir söz: “Aman, acele etmeli, vakit geçiyor.” S. F. Abasıyanık.

5) Dikkat çekmek için kullanılan bir söz: “Aman, çocuğa iyi bakın!”

6) Çok beğenmeyi anlatan bir söz: “*Aman ne güzel şey!*” Bu anlamda kullanıldığında buna da edatı da getirilebilir: “*Aman da ne güzel şey!*”

7) Şaşma anlatan bir söz: “*Aman efendim, bana öyle şeyler söyledi ki donakaldım*” (TTS:111)

aman (TTAS): 1) Kusur, kabahat, uzuv eksikliği: “*Amansız güzel olmaz*” (-Çankırı/ Aslanköy *Mersin –İçel/ -Eskişehir/ Hasanoğlan –Ankara).

2) (< Ar.amân) aman, eyvah (Diyarbakır).

3) < Ar. amân: güç, sabır, tahammül (Erzurum).

4) A, hey! (şaşıрма ünlemi) (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

5) Aman, sakın! (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

Sözcük, her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

11. añ (KT) / an/añ (TT)

añ (Ku.T): 1) *esk.* Bilinç, şuur, idrak, anlayış.

2) Ses; **Anamnı añı yaşdan berli esimde:** Annemin sesi çocukluğumdan beri aklımda.

3) *mec.* İşitim, kulak; **onun añı yoq:** Onun (müzik) kulağı yok; **añınatañına qaramay:** Önüne sonuna bakmayarak, ilerisini gerisini düşünmeden; **añı çalınmaq:** Kulağa öyle gelmek, sesçe benzemek, sesçe andırmak (KuTS:35).

añ (TTAS): 1) Bahçe, tarla sınırı (Dereçine *Sultandağı, Afyon/ Aşağı Yaylabel Isparta).

2) Tarla (Afyon).

3) Ağrı (Edirne).

an (TT): *Ar.* 1) *a.* Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza: “*Zira göçebelerin hayatı her an yardımlaşmalarını gerektirir.*” -C. Meriç.

2) *a. hlk.* İki tarla arasındaki sınır.

3) a. Zihin: “An bulanıklığı. An yorgunluğu.” (TTS:116-117).

an (TTAS): 1) İki tarla arasındaki sınır, set şeklindeki ayrıntı (İshaklı *Bolvadin, *Dinar köyleri, *Emirdağ, Atlıhisar -Afyon Karahisar/ Kötüilyaslı –Uşak/ Yakaköy, Çaltı, *Gelendost, Nudra, *Şarki Karaağaç, Sağrak, Belence *Sütçüler, *Keçiborlu ve köyleri, Yarikkaya, Körküler, *Yalvaç, *Eğridir ve köyleri, *Senirkent, Atabey, Yukarıbademli, Senir, Gönen, -Isparta/ *Yeşilova köyleri, *Bucak ve köyleri, *Tefenni ve köyleri -Burdur ve köyleri/ İğdir *Çivril, *Acıpayam köyleri, *Tavas köyleri, Hadım, *Çal, *Sarayköy köyleri -Denizli ve köyleri/ Sürez, Hamzabali, *Bozdoğan, *Nazilli, Alanlı –Aydın/ -İzmir ilçe ve köyleri/ *Burhaniye –Balıkesir/ *Gelibolu, *Bayramiç, *Çan –Çanakkale/ Orta *İnegöl –Bursa/ Yenice *Emet, Alayunt –Kütahya/ *Söğüt ve çevresi, Dodurga *Bozüyük –Bilecik/ Sadıkbağı, Dinek, *Sivrihisar -Eskişehir ve köyleri/ Tepe, *Seben, *Düzce, *Mengen, Örencik, -Bolu/ *Vezirköprü, -Samsun/ Solakuşağı, *Şereflikoçhisar, Şabanözü *Polatlı –Ankara/ *Mucur, Köşker –Nevşehir/ *Pınarbaşı, Tuzhisar *Bünyan, -Kayseri/ Bahçeli, *Bor, -Niğde ve çevresi/ Yendiğin *Ilgın, Çukurbağ, Uğurlu, *Ermenek, Kubaşan, *Karaman, *Akşehir, -Konya/ *Karaisalı, Havraniye *Ceyhan –Adana/ İncekum, *Silifke, Emirşahlar, *Anamur, *Mut köyleri, *Mersin köy ve aşiretleri –İçel/ *Gazipaşa, *Serik, Yelten, Çomaklıdede *Korkuteli, Pirhasanlar, Kışla, Akçaeniş *Elmalı, Karadere *Gündoğmuş, Kasaba *Kaş, İbradı, Güzelsu *Akseki –Antalya/ Orhaniye *Marmaris, Ceylan, İncirköy *Fethiye, *Ula –Muğla).

2) Saçın ayrılma çizgisi, yiv (*Sivrihisar –Eskişehir/ -Amasya köyleri).

3) Bahçe içinde suyun birikmesi için yapılan toprak set (Büyükyenice *Osmaneli –Bilecik).

4) Eklem, mafsal, boğum (*Eşme ve çevresi –Uşak/ -Isparta/ *Bayramiç, *Çan –Çanakkale/ Yalıçiftlik, *Mudanya –Bursa/ -İstanbul/ -Çorum/ *Merzifon ve köyleri, Çoran, -Amasya/ Karakuş bucağı köyleri *Ünye, -Ordu ve köyleri/ Haydarlı *Görece –Giresun/ *Karaisalı –Adana/ *Silifke, *Mersin köyleri, -İçel/ İncirköy *Fethiye –Muğla).

5) Baldır, diz, incik (*Köyceğiz, *Milas –Muğla).

6) Elde, avuç ile bilek arasındaki şişkin yer (*Gürün –Sivas).

7) Hayvanlarda dişlerin üst tarafında veya damakta çıkarak ot yemelerine engel olan şişlik, et parçası (Bağıllı *Eğridir –Isparta/ *Ermenek köy ve aşiretleri –Konya).

8) Yaprak, sap veya dalın gövdeye bağlandığı yer, budak (Hamidiye *Keçiborlu –Isparta/ -Balıkesir ve çevresi/ B. Çavuşlu *Silivri –İstanbul/ Arpaköy - Ordu köyleri/ Haydarlı, Nefsiköseli *Görece –Giresun/ Çiftepınar *Mersin –İçel/ *Meriç –Edirne).

9) Aşıda kullanılan çeliğin, aşılana ağaç dalına değdiği yerdeki boğum: “*Bu çeliğin anı iyi değil*” (Düzköy *Keşap –Giresun).

10) Birşey üzerinde yapılan çentik, yontuk (İncirköy *Fethiye – Muğla).

11) Don ve pantolonlarda iki bacak arasındaki kısık yer, ağ, bu kısma konulan üçgen şeklindeki parça: “*Donun anını sarkık yapmışsın*” (-Çorum ve çevresi/ Zara –Amasya/ -Giresun/ -Ankara/ Bahçeli *Bor –Niğde/ Çukurbağ, *Ermenek, *Karaman –Konya/ Karadere *Gündoğmuş, İbradi*Akseki –Antalya).

12) Yapraklardaki damar (Teke –Antalya/ *Meriç –Edirne).

13) Ağaç özü (Harşit bucağı köyleri *Torul –Gümüşhane).

14) Su (Diyarbakır).

15) Alın, baş: “*O hayırsız evlattan annüme gün mü degecek sanki*” (*Gürün köyleri –Sivas/ *Erciş –Van).

16) Karşı, ön (Emirşahlar *Anamur, İncekum *Silifke –İçel).

17) Fırsat, elverişli durum: “*Anını buldun, elinden geleni yap*” (*Merzifon ve köyleri –Amasya).

18) İşte, işte burada (Anaraş *Sürmene –Trabzon).

19) Ekinin biçildikten sonra tarlada kalan köklü sap kısmı (Çiftepınar *Mersin –İçel).

20) Hayvan damağı (Dereçine *Sultandağı Afyon).

21) Enstantane (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

22) İki tarlayı ayıran tümsekleşmiş toprak (Uşak).

Her iki kullanımla da kelime iki lehçe arasında farklılık göstermiştir. Bu yüzden sözcük tam yalancı eş değerdir.

12. antika (Ku.T) / antika (TT)

antika (Ku.T): Rus. (<İt.) nadir, ender, az rastlanır, çok az bulunur, seyrek; **neçit antika zattır!** Ne kadar az bulunur şeymiş! (KuTS:36)

antika (TT): sf. 1) Tarihsel bir döneme ait olan: “Sofadaki antika yerli saat, ihtiyar göğsü hırlaya hırlaya ağır ölçülü vuruşlarla gece yarısını çaldı.” -H. R. Gürpınar.

2) tar. Antik.

3) a. Eski çağlardan kalma eser.

4) a. Mendil, örtü, yatak çarşafı vb. bezlerin kenarlarına paralel ipliklerden bir bölümü çekilip dikey olanların ikisi, üçü bir arada tire ile sarılarak yapılan diş diş süs, sıçandışi.

5) mec. Genele, olağana, geleneğe aykırı, acayip, tuhaf, çarliston marka: “Hasılı antika bir herif.” -Ö. Seyfettin. (TTS:134)

antika (TTAS): < İt. antica: Acaip kimse; bir tür nakış işi (Erzurum).

Kelimenin Türkiye Türkçesi’nde kullanılan dördüncü ve beşinci anlamları Kumuk Türkçesi’nde kullanılan anlamından farklı olduğu için tam yalancı eş değerdir.

13. aralamaq (Ku.T), aralamak (TT)

aralamaq (Ku.T): Kuşatmak, çevirmek, abluka etmek, muhasara etmek, muhasara altına almak; **aralap tutmak:** tutmak, yakalamak, ele geçirmek. **duşmanı aralamaq:** Düşmanı kuşatmak, düşmanı abluka altına almak (KuTS:38).

aralamak (TT): 1) İki şey arasında açıklık oluşturmak, az açmak: “Kapısını hafifçe araladı.” -F. R. Atay.

2) Aralıklı duruma getirmek, seyrekleştirmek: “*Şu sandalyeleri biraz aralayınız.*”

3) *hık.* Bitkilerin fazla dal ve çubuklarını kesmek, seyrekleştirmek (TTS:143).

aralamak (TTAS): 1) Bitkilerin fazla dal ve çubuklarını kesmek, seyrekleştirmek, budamak (Nudra *Şarki Karaağaç, *Eğridir köyleri, İlyas, Yassıviran *Senirkent, Körküler *Yalvaç, Senir *Keçiborlu –Isparta/ Güney *Yeşilova, *Tefenni –Burdur/ Bekilli, Ortaköy, *Çal, Bulkaz *Çivril, Darıveren *Acıpayam –Denizli/ *Karahallı, *Eşme ve çevresi –Uşak/ Eymir, Hamzabali *Bozdoğan, Alanlı –Aydın/ *Alaşehir –Manisa/ *Savaştepe köyleri, Yeniköy –Balıkesir/ Yenice *Emet –Kütahya/ Cumalıkızık –Bursa/ Muradiye –Rize/ *Ermenek ve köyleri –Konya/ Yerkesik –Muğla).

2) Temizlemek: “*Şu kaptaki suyun yüzünü bir arala hele.*” (*Ermenek –Konya).

3) Derleyip toplamak, yerleştirmek (Büyükyenice *Osmaneli –Bilecik/ -Kastamonu)

4) Tınasın samanını tanesinden ayırmak (Kuşbaba *Bucak –Burdur).

5) Kavga eden iki kişiyi araya girerek ayırmak (*Eğridir köyleri, -Isparta köyleri/ Bulkaz, Çıtak, İshaklı *Çivril, Moraca, Ortaköy *Çal –Denizli/ Giremez *Araç –Kastamonu/ -Samsun/ *Zile-Tokat/ -Gaziantep/ *Afşin, *Elbistan –Maraş/ Çepni, M. Hüyük *Şarkışla, -Sivas ve çevresi/ Kırkpınar *Haymana-Ankara/ *Bor –Niğde/ *Ermenek, Kızıllar, -Konya/ *Mersin köyleri –İçel/ *Fethiye köyleri –Muğla/ Dereçine *Sultandağı Afyon).

6) Kalabalığı yarıp geçmek (Nudra *Şarki Karaağaç –Isparta/ *Zara –Sivas).

7) Güreşte veya döğüşte bir kaç kişiyi doğuş dışı bırakmak, haklarından gelmek (*Mut köyleri –İçel).

8) İki şeyi birbirinden ayırmak, arayı açmak, aralık bırakmak (*Şarki Karaağaç –Isparta/ *Düzce –Bolu/ *Zile –Tokat/ *Bor –Niğde).

9) Ayırmak, çözmek (*iplik v.b. hakkında*) (*Mersin köyleri – İçel).

10) Uzaklaşmak, geride bırakmak: “*Kamyon çok araladı*” (Yakaköy *Gelendost –Isparta/ Çerçin –Burdur/ Bornova –İzmir/ *Sivrihisar – Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ -Samsun).

11) Uzamak (*zaman hakkında*): “*Bu iş çok araladı, olmaz artık*” (Bulkaz *Çivril –Denizli).

12) Uzaklaştırmak, ayırmak (*Akyazı çevresi –Sakarya).

13) Değirmende acele işi olan birinin sırasını öne almak, araya sokmak (*Eğridir köyleri, -Isparta köyleri).

14) Çok bağırarak sesleri bastırmak (*Zara –Sivas).

15) Yanan odunları ayırarak ateşi azaltmak, söndürmek (Dereçine *Sultandağı Afyon).

16) Sık çıkan ürünleri aralıklı duruma getirmek (Dereçine *Sultandağı Afyon).

aralamak (TS): 1) Ayırdetmek, ayırmak.

2) Terketmek, bırakmak, atlamak.

3) Arasında görünmek, bulunmak, dolaşmak.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

14. aralanmaq (Ku.T) / aralanmak (TT)

aralanmaq (Ku.T): Etrafı alınmak, ortaya alınmak, kuşatılmak; çevrilmek, sarılmak, çembere alınmak; abluka edilmek, ablukaya alınmak, muhasara edilmek (KuTS:38).

aralanmak (TT): (-den) 1) Biraz açılmak, aralık olmak: “*Adam onlara dokundu, gözleri aralandı.*” -A. Ağaoğlu.

2) Araya zaman girmek.

3) Gitmek, uzaklaşmak, yanından ayrılmak (TTS:143).

aralanmak (TTAS): Seyrelmek (*Düzce –Bolu).

aralanmak (TS): 1) (Zaman) Arası kesilmek, arası açılmak, araya fasıla girmek.

2) Ayrılmak, uzaklaşmak.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğu için sözcük yalancı eş değerdir.

15. araq (Ku.T) / arak (TT)

araq (Ku.T): Dokurcun, loda. **araq etmek:** Dokurcun yapmak (KuTS:38).

arak (TT): I) *a. esk* 1) Ter.

2) Pirinç ve şeker kamışından elde edilen bir tür rakı (TTS:142).

II) *a. argo* Çalma (TTS:142).

arak (TTAS):1) Hayvanların toplu bulunduğu yer (Dereköy *Develi –Kayseri).

2) Kendini beğenmiş, nazlı, şımarık (Bitlis).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

16. arış (Ku.T) / arış (TT)

arış (Ku.T): Ok, araba ok; **ögüzüne gücü yetmeyen arışın töbeler atas.** Öküzüne gücü yetmeyen (arabanın) okunu döver; **arış buday a)** çavdar; **b)** çavdardan yapılmış (KuTS:39).

arış (TT): I) *Far. a. esk.* Kolun dirsekten parmaklara kadar olan bölümü.

II) *a. hlk.* Çözü (TTS:150).

arış (TTAS): 1) Kolun dirsek ile bilek arasındaki kısmı (Sarıdere *Bergama –İzmir/ -Balıkesir).

2) Araba, kağını oku (Kılıkış –İzmir/ Yeniköy –Balıkesir/ Fili *Biga, *Gelibolu, Kepez –Çanakkale/ *İznik –Bursa/ Tokat –Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ *Akyazı –Sakarya/ *Çatalca, *Silivri, Poyraz, Yaylalı, *Şile –İstanbul/ -Çorum/ -Amasya/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ Mahmudiye –Giresun/ Osmaniye, Argıthanı, *Ilgın –Konya/ Cebelibereket –Adana/ Hamitli *Uzunköprü, *Lalapaşa –Edirne/ Ceylanköy, *Lüleburgaz –Kırklareli/ Kadıköy, Osmanlı, Ahırköy, Tatarlı, Sofular, *Saray –Tekirdağ).

3) Düven oku (Okçu *Karacabey –Bursa/ *Kandıra –Kocaeli).

4) Eski dokumacıların kullandıkları bir ölçü (-Balıkesir/ *Emet –Kütahya).

5) Asma (Harput –Elâzığ/ -Malatya/ -Gaziantep/ -Urfa).

6) Kağını oku (Karaba *Geyve Sakarya).

arış (TS): I) Dokumalarda tezgâha uzunlamasına gerilen iplik.

II) Arşın.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için sözcük tam yalancı eş değerdir.

17. ari (Ku.T) / ari (TT)

ari (Ku.T): 1) Daha uzak, öte.

2) Uzak (KuTS:39).

ari (TT): I) *Ar. esk.* 1) Çıplak.

2) Arınmış, soyutlanmış: “*Bu görüş her türlü edebî şişirmelerden ari bir görüştür.*” -Y. K. Beyatlı

II) *Ar. öz. a.* İran'dan geçerek Kuzey Hindistan'a yerleşen halk veya bu halktan olan kimse. (TTS:151).

ari (TTAS): 1) -den doğru, -den yana (İncirköy *Fethiye –Muğla).

2) Arı (Anaraş *Sürmene –Trabzon).

3) Acı, korku, şaşma bildir ünlem: “*Ari ayağıma bastın!*” (*Ardanuç, - Artvin).

“*ari*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

18. arqalıq (Ku.T) / arkalık (TT)

arqalıq (Ku.T): Kiriş, kalas, tomruk, kütük (KuTS:40).

arkalık (TT): a. 1) Sırt dayamaya yarayan yer: “*Rıza Efendi iskemlesinin arkalığına iyice yaslandı.*” -T. Buğra.

2) Sirtında yük taşıyan hamalların, yük taşırken kullandıkları arka yastığı, semer, hamal semeri, arkalıç.

3) *esk.* Ev içinde giyilen kolsuz, kalınca bir tür kısa hırka (TTS:153).

arkalık (TTAS): 1) Hamal semeri, sırtta yük alınacağı zaman konulan çul, çuval, keçe parçası, altlık (*Dinar -Afyon Karahisar/ Sofular *Eğridir –Isparta/ Bereketli *Tavas –Denizli/ Bornova –İzmir/ -Manisa/ *Edremit, *Bandırma –Balıkesir/ - Samsun/ -Amasya/ Arpaköy, -Ordu/ Düzköy *Keşap –Giresun/ -Trabzon/ - Gümüşhane köyleri).

2) Ceket (*Kadıköy –İstanbul).

3) Artçı (askerlikte) (Zindankapı –İstanbul).

4) Evlerde ocağın arkasına vurulan kalın odun: “*Bu arkalıkta çok büyükmüş, iki gündür yanıyor hâlâ tükenmedi.*” (Giremez *Araç –Kastamonu).

5) Kerpiç ve taş taşımak için arkaya iple bağlanan tahta araç (Haşara –Gümüşhane/ -Maraş)

6) Bir çeşit sepet (*Yusufeli –Artvin).

7) Azerilerin giydiği, pardesüye, cekete benzer bir giysi (- Amasya/ Karakoyun *İğdır –Kars).

8) İskemlenin, sıranın yaslanılacak yeri (-Gümüşhane/ *Hopa – Artvin).

9) Saman çeteninin (kağnısının) arkasına bağlanan kilim parçası (*Zara –Sivas).

10) Yelek, içlik (-Konya).

11) Tahta dildirilecek tomruğun dört köşesinden çıkarılan kalın yumru tahtalar (-Çorum).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

19. artıq (Ku.T) / artık (TT)

artıq (Ku.T): 1) Fazla, aşırı (derecede); üstünde, mütevazî.

2) Daha iyi, yeğ, tercih (edilen) (KuTS:42).

artık (TT): a. 1) Bir şey harcandıktan sonra artan bölümü: “*Kumaş artığı.*”

2) Kalan veya artan bölüm: “*Dibinde bir yudumluk kararmış çay artığı vardı.*” -Y. Atılğan.

3) *sf.* İçildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan.

4) *sf.* Daha çok, daha fazla.

5) *zf.* Bundan böyle, bundan sonra: “*Artık onlar en lüks gazino ve barlara gidiyorlar, gecelerini oralarda geçiriyorlardı.*” -T. Buğra.

6) *müz.* Büyük ve tam aralıkların yarım ses artmış hâli (TTS:159).

artık (TTAS): 1) Kızlığını gayrimeşru kaybeden kız (*Eğridir köyleri – Isparta).

2) Geçmiş (Burdur).

3) Faziletli (*Kırkağaç –Manisa).

4) İki yaşından itibaren oğlaklıyan keçi (*Niksar –Tokat).

5) Başka (*Kilis –Gaziantep/ -Maraş/ -Niğde).

6) Artık, bundan böyle (Diyarbakır).

7) Artmış olan (Uşak).

8) Bundan sonra, artık (Uşak).

Kumuk Türkçesindeki “*artıq*” kelimesi ile Türkiye Türkçesindeki ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki “*artık*” kelimesi anlam olarak farklılık gösterdiği için bu sözcük tam yalancı eş değerdir.

20. asıl (Ku.T) / asıl (TT)

asıl (Ku.T): Ar. 1) Kıymetli, değerli. **Asıl taş:** Kıymetli taş, mücevher.

2) Asil, necip, soylu; yüksek ahlaklı, namuslu, onurlu, şerefli.

Asıl adam: asil insan (KuTS:43).

asıl (TT): Ar. a. 1) Bir şeyin kendisi, örnek, kopya karşıtı: “*Bir belgenin aslı.*”

2) Kök, köken, kaynak: “*Yazının aslı resimdir.*”

3) Gerçeklik: “*Bu haberin aslı yok.*”

4) Soy, nesep: “*İnsan, dedi, aslını unutmamalıdır.*” -S. F. Abasıyanık.

5) *sf.* Gerçek, esas: “*Ama benim asıl niyetim eski sevgilisinin adını öğrenmek.*” -A. Ümit.

6) *sf.* Bir şeyin temelini oluşturan, ana.

7) *sf.* Aranılan nitelikleri en çok kendinde toplamış olan: “*Asıl sanat budur.*”

8) *sf.* Bir görevde sürekli bulunan, yedek karşıtı: “*Asıl jüri üyesi toplantıya gelmediğinden yedek üye çağrıldı.*”

9) *zf.* Gerçekten, gerçek olarak: “*Bana umut vermeye çalışıyor ama asıl onun teskin edilmeye ihtiyacı var.*” -A. Ümit (TTS:164).

asıl (TTAS): 1) Ekin (Kılıkış –Çanakkale).

2) (< Ar. asl) asıl, esas, kök (Diyarbakır).

Sözcük hem Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki hem de Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarına göre Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinden farklılık gösterdiği için tam yalancı eş değerdir.

21. asılsız (Ku.T) / asılsız (TT)

asılsız (Ku.T): Asil olmayan, aşağı, bayağı, ahlaksız, namussuz, şerefsiz, onursuz.

asılsız atğa minse atasın tanimas: *atas.* Asil olmayan (*veya* ahlaksız) ata binse, babasını tanımaz (KuTS:43).

asılsız (TT): *sf.* 1) Doğru olmayan, temelsiz, köksüz, dayanaksız, yalan (haber).

2) Uydurma (TTS:165).

asılsız (TTAS): Aslı olmayan (Uşak).

asılsız (TS): Soysuz, asaletsiz.

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

22. aşıq (Ku.T) / aşlık (TT)

aşıq (Ku.T): Tahıl, hububat. **aşıq tarlaw:** Tarla. **aşıq hamar:** Silo, tahıl ambarı, ambar (KuTS:45).

aşlık (TT): *a.* 1) Aş yapmak için hazırlanan ve saklanan şeyler.

2) Dövüldükten sonra savrularak temizlenen ve kurutulan buğday.

3) Zahire (TTS:177).

aşlık (TTAS): 1) Mutfak (-Çankırı/ Zarşat *Arpaçay –Kars).

2) Eskimiş giysilere yapılan yama, yamalık (Düzköy *Keşap – Giresun).

3) Açlık (*Dinar -Afyon Karahisar/ Hisarardı, Körküler *Yalvaç, Banus *Eğridir, Yassıviran *Senirkent –Isparta/ Çulhan *Bozdoğan –Aydın/

Beşikdüzü *Vakfikebir –Trabzon/ Çukurbağ *Kaş –Antalya/ Yakabağ *Fethiye – Muğla).

4) Buğday, mısır gibi tahıl, bunlardan yapılan çorbalık, bulgur gibi yemeklikler (Çiftlik *Bolvadin, *Dinar -Afyon Karahisar/ *Yalvaç köyleri, Banus *Eğridir –Isparta/ Salda *Yeşilova –Burdur/ *Çal köyleri, Garipköy, Bereketli *Tavas, Yeşilyuva, Alâeddin *Acıpayam –Denizli/ *Akhisar –Manisa/ Sürez *Bozdoğan –Aydın/ *Edremit, Minnetler *İvrindi, Yeniköy *Susurluk –Balıkesir/ Fili *Biga, *Çan, *Bayramiç –Çanakkale/ İsmetiye –Bursa/ *Emet –Kütahya/ - İstanbul/ Genek –Çankırı/ *Vezirköprü, *Lâdik –Samsun/ -Amasya köyleri/ Bizeri, Kızılköy, Çilehane *Reşadiye, *Taşova, Zodu, Zile köyleri, Akkuş, Kuzköy, Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Ordu/ Düzköy *Keşap, *Alucra –Giresun/ - Gümüşhane ve köyleri/ Ersis *Yusufeli –Artvin/ Erzan *Kemaliye köyleri, Sosunga *Çayırılı, *Refahiye ve çevresi –Erzincan/ Keçek *Oltu –Erzurum/ Ölçek *Ardahan – Kars/ -Elâzığ/ *Antakya –Hatay/ Yukarıkale, Hacıilyas *Koyulhisar, Ortaköy *Şarkışla, Yeniçubuk, Çepni *Gemerek, Soğukpınar *Kangal, *Gürün köyleri, *Divriği –Sivas/ K. Boymul –Yozgat/ *İncesu, Akkışla *Bünyan –Kayseri/ -Niğde ve köyleri/ *Karaman, Ortaca *Akşehir, *Ermenek köyleri –Konya/ -Adana/ *Akseki –Antalya/ *Lalapaşa –Edirne).

5) Yemeklik (Çıtak *Çivril –Denizli).

aşlık (TS): Yemeklik.

“aşlık” kelimesi özellikle Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamları ile Kumuk Türkçesi’nden farklı olduğu için tam yalancı eş değerdir.

23. atamaq (Ku.T) / atamak (TT)

atamaq (Ku.T): Tahsis etmek, ayırmak, hasretmek (KuTS:46).

ataamak (TT): Birini bir göreve getirmek, tayin etmek (TTS:180).

ataamak (TTAS): Sözünde durmamak (-Adana).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğu için kelime tam yalancı eş değerdir.

24. atışmaq (Ku.T) / atışmak (TT)

atışmaq (Ku.T): atmaq'tan iş. f. 1) Atmak, fırlatmak.

2) Birbirine atmak.

3) Ateş etmek.

4) Karşılıklı ateş etmek (KuTS:46).

atışmak (TT): 1) Tartışmak: “*Yoksa gene babasıyla atışıp işi mi bırakmıştı.*” - O. Kemal.

2) Kendisine dargın olan bir kimseye barışıkmiş gibi söz söylemek: “*Nafîle atışma, ben seninle barışmam.*”

3) Çocuk oyunlarında ebeyi veya takımında olanları belirlemek için karşılıklı olarak adım atmak (TTS:185).

atışmak (TTAS): Saz şairleri birbirlerine şaka yollu karşılıklarda bulunmak (- Çankırı/ *Ardanuç köyleri –Artvin/ -Yozgat).

atışmak (TS): Birbirine atmak.

İki lehçede de anlamlar birbirinden farklı olduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

25. awara (Ku.T) / avara (TT)

awara (Ku.T): *Far.* Tasa, kaygı, telaş, endişe. **awara bolmağız:** a) Kendinize zahmet vermeyin, rahatsız olmayın, endişelenmeyin. b) Telaşlanmayın, zamanınızı harcamayın. **awara bolmaq:** Endişe etmek, endişe duymak, *bir şeyi* merak etmek. **awara etmek:** Zahmet vermek, rahatsız etmek. **o bizge awara tügül:** Ondan bize ne? **Sizge ne awardır?:** Sizi ne ilgilendirir (KuTS:46).

awara (TT): *İt. a.* 1) Üzerinde döndüğü ve kendisini taşıyan milden bağımsız olarak çalışan mekanizma.

2) *ünl.* Kıyıya dayanılarak sandalın açılması için kürekçilere verilen komut.

3) *den.* Bir geminin başka bir gemiden veya kıyından açılması (TTS:190).

avara (TTAS): 1) Şaşkın, kararsız, beceriksiz, işsiz, avare (İncesu *Dinar, - Afyon Karahisar/ *Eğridir ve köyleri, *Yalvaç ve köyleri, Çandır, Sağrak *Sütçüler, Yakaköy *Gelendost, *Senirkent, -Isparta/ Horzum *Tefenni, Aziziye –Burdur/ Alâeddin, Yeşilyuva *Acıpayam, Moraca *Çal, *Çivril köyleri, Eziler *Buldan, *Sarayköy köyleri –Denizli/ *Tire –İzmir/ *Eşme ve çevresi, Çepnidere *Turgutlu – Manisa/ Akçay *Edremit –Balıkesir/ Gündoğdu –Bursa/ *Altıntaş –Kütahya/ *Akyazı –Kocaeli/ Osmançavuşlar *Mudurnu –Bolu/ Giremez *Araç, *Taşköprü, Oğul –Kastamonu/ *Eskipazar köyleri –Çankırı/ *İskilip -Çorum köyleri/ *Boyabat – Sinop/ *Çarşamba, *Kavak, -Samsun/ *Merzifon ve köyleri, -Amasya ve köyleri/ Dodurga, Çamlıbel *Artova, *Zile –Tokat/ *Ünye, Armutlu *Gölköy, Kuzköy *Akkuş, -Ordu ve köyleri/ Eynesil*Görece,*Tirebolu, *Alucra, *Şebin Karahisar, Seyitköyü, -Giresun/ Anaraş *Sürmene, *Vakfikebir, Kalafka –Trabzon/ Havsa *Kelkit, Uluşiran *Şiran, Tekke, -Gümüşhane/ -Rize ve çevresi/ *Ardanuç ve köyleri, *Şavşat ve köyleri, Erkinis, Humhal *Yusufeli –Artvin/ -Kars ve çevresi/ *Refahiye ve çevresi –Erzincan/ -Van ve köyleri / -Mardin/ -Urfa/ Lohan, - Gaziantep/ *Afşin, *Elbistan, -Maraş ve çevresi/ Hisarcık *Yayladağı –Hatay/ *Divriği, *Gemerek, *Şarkışla, *Yıldızeli, -Sivas/ -Yozgat ve köyleri/ *Ayaş, - Ankara/ *Çiçekdağ –Kırşehir/ *Bünyan, *Pınarbaşı, -Kayseri ve köyleri/ -Nevşehir/ *Ermenek, *Ereğli -Konya ve köyleri/ -Adana ve çevresi/ *Anamur, Hacıhamzalı *Tarsus, Aslanköy –İçel/ Güzelsu *Akseki –Antalya/ *Fethiye ve köyleri, Çöğmen, Yerkesik –Muğla/ Ceylanköy *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Normal gelişmiyen ekin (İncesu *Dinar –Afyon).

3) Bağ ve bostan bozulduktan sonra teveklerde kalan tektük üzüm (*Şarki Karaağaç –Isparta/ -Konya).

4) Verimsiz, çorak toprak (*Eşme –Uşak/ Çerçin –Burdur/ Görece –İzmir/ *Savaştepe ve köyleri, Yeniköy –Balıkesir/ Giremez *Araç – Kastamonu/ Bektemür *Kavak –Samsun/ *Keşap, -Gümüşhane/ *Şereflikoçhisar ve çevresi –Ankara/ *Avanos, *Çiçekdağı –Kırşehir/ *Ermenek ve köyleri, Taşağıl – Konya/ Güzelsu *Akseki –Antalya/ Ören *Fethiye –Muğla).

5) İşe yaramaz, verimsiz, kötü, bozuk, iyi olmayan her şey: “*Bu adam avaradır demedim mi?*” (Körküler *Yalvaç –Isparta/ Selçuklu *Akhisar – Manisa/ -Balıkesir/ *Bayramiç, *Çan –Çanakkale/ *İzmit, -Bursa ve çevresi/ Hisar, Domaniç *Tavşanlı –Kütahya/ *Gölpazarı, *Söğüt, -Bilecik ve köyleri/ Karatepe, Sarıkavak –Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ Olukyanı –Zonguldak/ *Şabanözü köyleri, Genek –Çankırı/ *İskilip, Kavşit *Sungurlu, -Çorum ve köyleri/ -Samsun/ *Merzifon ve köyleri, -Amasya ve köyleri/ Karakuş *Ünye –Ordu/ -Trabzon ve çevresi/ - Gemlik ilçe ve köyleri/ -Erzurum/ *Kemaliye, -Erzincan ve köyleri/ *Erciş –Van/ - Bitlis/ *Hozat –Tandoğan/ *Ağın, -Elazığ/ -Mardin/ *Balâ, *Haymana ve köyleri, Bacı *Polatlı –Ankara/ *Pınarbaşı –Kayseri/ *Bor, -Niğde/ *Ereğli, Çakırlar –Konya/ *Fethiye ve köyleri –Muğla).

6) Kağrı arabasının okları üstüne dikilen kazık (Varay – Amasya).

7) Hamal (-Kars ve çevresi/ -Sivas).

8) Manda (*İğdir ve köyleri –Kars).

9) Ekim ayı (*Bayramiç köyleri –Çanakkale/ *Bayburt, *Kelkit, *Şiran –Gümüşhane).

10) Eylül ayı (*Alucra, *Şebin Karahisar –Giresun/ *Refahiye ve çevresi –Erzincan).

11) Boş, işsiz: “*Avara dolaşiyor.*” (Gaziantep/ Meyvabükü, Akbaş, Güzel *Güdül Ankara/ Afşar, Pazarören Kayseri).

12) Gelişmemiş ürün (Dereçine *Sultandağı Afyon).

13) İşe yaramaz, kötü: “*Arabayı onarttım emme avara yapmış.*” (Dereçine *Sultandağı Afyon/ *Kula Manisa).

14) Gevşek (*Kula Manisa).

15) Hamal (Arpaçay – Kars).

16) Avare (Erzurum).

17) < Far. âvâre: avare , aylak. **avara olmak**: İşinden gücünden kalmak; boşa vakit harcamak (Erzurum/ Adana, Osmaniye).

avara (TS): Kötü, âdi, bayağı.

Kumuk Türkçesinde çift dudak sesi “w” ile diş dudak sesi “v” olarak iki tane “w/v” sesi bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ise bu iki ses, alfabe, tek bir sembol “v” ile gösterilmektedir. Bu şekilde kelime ele alındığında iki kelime arasında görülen anlam farklılığından dolayı kelime tam yalancı eş değerdir.

26. awlaq (Ku.T) / avlak (TT)

awlaq (Ku.T): 1) Tarla,

2) Kır, bozkır. **awlaq işler**: Tarla işleri. **awlaq çeçekler**: Kır çiçekleri (KuTS:48).

avlak (TT): a. Avı çok olan yer, av yeri (TTS:191).

avlak (TTSA): 1) Bahçelerin etrafına ağaç ve ince dallardan yapılan çit, engel (*Silifke –İçel).

2) Kuzu ağılı (Ortaköy –Niğde).

3) Çiçek yetiştirmek için hazırlanan yer (Gönen –Isparta).

4) İyi bir ekin içinde zayıf kalmış yer (Medele *Çal –Denizli).

5) Av yeri, avı çok olan yer (Bornova –İzmir/ -Manisa/ -Balıkesir ve çevresi/ -Amasya ve köyleri/ *Artova ve köyleri, -Tokat/ Ulubey –Ordu/ -Elâzığ/ Çoğulhan *Afşin, *Göksun ve köyleri –Maraş/ -Hatay/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya).

6) Avlanmayı bilen hayvan (-Gaziantep).

7) Evlerin damlarından akan ve birleşen sular (Bozukkale –Rize).

8) Bataklık ve sulak yer (İncesirt *Çayeli –Rize).

9) Derelerden akan ince sular (*Vezirköprü –Samsun).

10) Akarsularda balık avlanan durgun yer (*Çivril –Denizli).

11) Hudut, sınır, çerçeve (*Polatlı –Ankara/ -Konya).

12) Yalnızlık (Bursa).

13) Avı bol yer (Dereçine *Sultandağı Afyon).

avlak (TS): Av yeri, avlanacak yer.

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

27. ayrıq (Ku.T) / ayırık (TT)

ayrıq (Ku.T): Kol (*akarsu*), dal (*kanal*) (KuTS:54).

ayırık (TT): a. 1) Ayırık otu.

2) sf. Ayrılmış: “Yandan ayrıq, tek tük gümüş pırıltılı saçları.” -Y. Z. Ortaç.

3) sf. Ayrı tutulan, başkalarına benzemeyen, ayrıcalı, müstesna.

4) sf. Kural dışı.

5) sf. Düzgün ve uygun olmayan, çarpık: “Apış arasına fazla tülbent ve mermerşahi tıkarak bebeği çarpık ve ayrıq bacaklı, tenasüpsüz olmaktan korur.” - R. H. Karay.

ayırık (TTAS): 1) Yol kavşağı, iki yolun ayrıldığı yer (*Zara –Sivas).

2) Artık (Abbaslık –Bilecik/ -Kocaeli).

ayırık (TS): I) 1) Başka, gayri, mâada, diğer.

2) Artık, bundan sonra, bir daha.

II) Yabani geyik ve sığır.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

28. azar (Ku.T) / azar (TT)

azar (Ku.T): *Ar. esk.* 1) İstırap, elem, keder.

2) İşkence.

3) Acı, ağrı, sızı, sancı.

4) Hastalık, illet, maraz, rahatsızlık (KuTS:55).

azar (TT): *Far. a.* Paylama (TTS:214).

azar (TTAS): 1) Dert, sıkıntı (Kars).

2) Azarlama (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

Kumuk Türkçesinde “*azar*” kelimesinin anlamı Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

29. azman (Ku.T) / azman (TT)

azman (Ku.T): 1) Zayıf, kuvvetsiz, güçsüz, çelimsiz, cılız.

2) İletli, hastalıklı, marazlı (KuTS:56).

azman (TT): *sf.* 1) Aşırı gelişmiş.

2) *a.* Kerestelik tomruk (TTS:216).

azman (TTAS): 1) Beş yaşını geçmiş davar (Balçıkhisar -Afyon Karahisar).

2) İğdiş edildiği, enendiği halde erkekliğini kaybetmiyen keçi, koç, boğa (Bağlıllı *Eğridir, Atabey –Isparta/ *Edremit –Balıkesir/ Muratlar *Bayramiç –Çanakkale/ Bozan –Eskişehir/ *Divriği –Sivas/ *Marmaris köyleri –Muğla).

3) Doğuştan tek hüsyeli hayvan (Kesme *Eğridir –Isparta/ Kuşbaba, Çamlık *Bucak –Burdur/ Gölcük, Kumarlar *Bayramiç –Çanakkale/ Misis –Adana/ *Marmaris köyleri –Muğla).

4) Enenmiş, iğdiş edilmiş koç, keçi (Aziziye –Burdur/ *Sarayköy ve köyleri –Denizli/ *Bozdoğan, -Aydın/ *Akhisar, *Eşme –Manisa/ Tavaklı *Ezine –Çanakkale/ Çeltikçi *İnegöl –Bursa/ Berende *Ereğli –Konya/ *Akseki köyleri –Antalya/ *Marmaris köyleri, Yerkesik –Muğla).

5) Damızlık olarak ayrılmış erkek keçi, davar (Karaatlı, Niyazlar *Yeşilova –Burdur/ *Çal köyleri -Denizli köyleri/ Genek –Çankırı/ - Samsun/ *Gemerek –Sivas/ Tuzhisar, *Bünyan –Kayseri/ -Konya).

6) Erkek hindi (Çuvallı *Yeşilova –Burdur).

7) Boğa, dört yaşını geçmiş boğa (Bornova, Sasallı *Menemen *Kemalpaşa –İzmir/ Akköy, Borcak *Söğüt –Bilecik/ *Araç köyleri, -Kastamonu/ - Samsun/ *Kemah –Erzincan).

8) Av köpeği (*Gerze –Sinop).

9) Mevsiminden önce doğan kuzu, oğlak (Hemşin *Pazar – Rize).

10) 3 -4 yaşında dişi davar, keçi (Bolat *Hadım, *Bozkır, Belviran –Konya).

11) Dört yaşında sığır (Aslanköy –İçel/ Büyükmanika *Saray – Tekirdağ).

12) Çalı ve dikenli bol tarla (Olukyanı –Zonguldak/ Dere – Çankırı).

13) Bataklık (-Samsun/ Ören *Fethiye –Muğla).

14) Kilit (*Araç –Kastamonu).

15) Bitkilerde kök filizi, sürgünü (Genek –Çankırı/ Sarıkızlı – Ankara).

16) Beyaz pancar kökü (Zencidere –Kayseri).

17) Gök (Şenoba *Uludere Hakkâri).

18) Dil (Şenoba *Uludere Hakkâri).

19) Teke (Afyon).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

30. azmaq (Ku.T) / azmak (TT)

azmaq (Ku.T): Zayıflamak. **azıp qalmaq:** Zayıflamak (KuTS:56).

azmak (TT): I) a. hlk.

1) Küçük su birikintisi, gölcük.

2) Bataklık (TTS:217).

II)

1) Taşkınlıkta ileri gitmek: “Çocuklar azdı.”

2) Deniz, ırmak vb. kabarmak, taşmak: “Deniz azdı.”

3) Yara, hastalık etkili, tehlikeli duruma gelmek: “Bazılarının bronşiti, bazılarının romatizması azmış.” -A. Haşim.

4) Cinsel duyguları artmak.

5) Çamaşır artık ağartılamaz duruma gelmek.

6) Hayvanlar iki ayrı ırktan doğmak: “Katır, atla eşekten azmış bir hayvandır.”

7) Bitkiler, aşırı büyüme (TTS:217).

azmak (TTAS): 1) Akarsu kenarlarında yağmurdan sonra tarlalarda, yollarda görülen küçük su birikintisi, gölcük, su toplanan çukurcuk (İshaklı *Bolvadin, İncesu *Dinar -Afyon Karahisar/ *Keçiborlu -Isparta/ Güney *Yeşilova -Burdur/ Karahisar *Tavas *Sarayköy, Tekkeköy -Denizli/ *Alaşehir -Manisa/ Alayunt -Kütahya/ Çukurhisar, Ahirköy *Söğüt -Bilecik/ Baklalı *Çatalca, *Yalova -İstanbul/ Doğancılar -Zonguldak/ Danışman *Fatsa -Ordu/ -Malatya/ Karahüyük *Beyşehir -Konya/ Konyar aşireti, Katransa, Kayalar -Selanik).

2) Bataklık, sazlık, büyük su birikintisi (Yarıkkaya *Yalvaç, -Isparta/ Derbent *Buldan, Yeşilyuva *Acıpayam, *Sarayköy ve köyleri -Denizli ve köyleri/ *Bozdoğan, *Nazilli, -Aydın ve köyleri/ *Urla, *Tire, Buca, Bornova, *Karşıyaka -İzmir/ Dereler *Alaşehir, *Akhisar, Ahmetli *Turgutlu -Manisa/ *Edremit, *Savaştepe, *Susurluk, Kadıköy *Bigadiç, -Balıkesir/ Fili *Biga, *Ezine

ve köyleri –Çanakkale/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ Yenice *Emet, Pazarköy, - Kütahya/ Ayvalı, Adaköy *Sivrihisar, Bozan –Eskişehir/ Tuzla –Kocaeli/ -Samsun/ *Şebin Karahisar –Giresun/ Ağrakos *Suşehri –Sivas/ Karahöyük *Beyşehir – Konya/ Alaçesme *Akseki –Antalya/ *Yatağan ve köyleri, *Milas ve köyleri, *Marmaris, *Datça -Muğla ve köyleri/ Kayapa, Hamitli *Uzunköprü –Edirne/ Çakıllı *Vize –Kırklareli/ *Malkara, *Hayrabolu, *Çorlu –Tokat).

3) Akarsuyun denize döküldüğü yer (*Marmaris –Muğla).

4) Kaynak, menba, göze (Kırcaali –Edirne).

5) Toprak tavını kaybetmek (İğneciler *Mudurnu –Bolu).

6) Ekşimək, tadı bozulmak: “Bizim pekmez bu yıl güveçte azmış.” (*Ardanuç –Artvin).

7) Oyun, eğlence amacıyla boğuşmak (Veliköy *Şavşat, *Ardanuç, Erkinis *Yusufeli –Artvin).

8) Yolunu kaybetmek, şaşırarak, kaybolmak (*Afşin, *Elbistan, Taşoluk *Göksun, -Maraş/ *Reyhanlı, Amik ovası türkmenleri –Hatay/ M. Hüyük *Şarkışla –Sivas/ *Sorgun, *Yerköy, Büyükincirli, Cihanpaşa, -Yozgat/ Yaraşlı *Haymana –Ankara/ Sanlar *Avanos –Kırşehir/ Girveli *Bünyan, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Kayseri).

9) Yoldan çıkmak, sapmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

10) Aşırı derecede artmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

azmak (TS): I 1) Ark, su cedveli, bir sudan ayrılan kol.

2) Yapışkan çamurlu bataklık.

II 1) Bozulmak, fasit olmak, tegayyür etmek.

2) Yolu kaybetmek, yolu şaşırarak.

3) Dalâlete düşmek.

4) Azgınlaşmak.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

B

31. bağım (Ku.T) / bağım (TT)

bağım (Ku.T): *bk.* **bağıw. bağım padej:** *gr.* Yönelme hâli (KuTS:57).

bağıw: Bakım, bakma, hizmet (KuTS:57).

bağım (TT): *a.* Bir şeyin veya bir kimsenin gücü ve etkisi altında bulunma durumu, tabiiyet (TTS:226).

bağım (TTAS): Büyü (Ulamış –İzmir).

Kumuk Türkçesinde “*bağım*” kelimesi Türkiye Türkçesinde ses değişimine uğramış, “*bakım*” şeklinde kullanılmıştır. Ancak kelimeye ses değişimine uğramadan bakıldığında iki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

32. bağır (Ku.T) / bağır (TT)

bağır (Ku.T): Bakır, bakırdan. **bağır qazan:** Bakır kazan. **Ol bağır baş bolğan:** O, güçlenmiş, hastalıktan iyileşmiş, kendine gelmiş, toparlanmış (KuTS:57).

bağır (TT): *a.1* Göğüs: “*Bak çorak tarlasında sabanına dayanmış / Geniş alını güneşle, bağrı ateşle yanmış*” -F. N. Çamlıbel.

2) Ok yayı ve dağda orta bölüm.

3) *anat.* Ciğer, bağırsak vb. vücut boşluklarında bulunan organların ortak adı, ahşa(TTS:227).

bağır (TTAS): 1) Boğazda deri altında olan şiş (Beylerli –Denizli).

2) Bayır, yamaç (Muğlasın *Tavas –Denizli/ *Alaşehir – Manisa/ İkipınar *Mihalıççık –Eskişehir/ Ağlı *Küre –Kastamonu/ -Maraş ve çevresi/ Türkmenaraplısı –Yozgat/ Ahırlıkuyu –Ankara).

bağır (TS): 1) Göğüs sine, ciğer.

2) Akciğer.

3) Karaciğer

4) Yürek.

Kumuk Türkçesinde kullanılan “*bağır*” sözcüğü Türkiye Türkçesinde iç seste “ğ>k” değişimi ile kullanılmaktadır. Kelimeye değişim olmadan bakıldığında iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

33. bağış (Ku.T) / bağış (TT)

bağış (Ku.T): *gr.* Kip. **bağış kategoriyası:** Kip Kategorisi. **xabar bağış:** Haber kipi (KuTS:57).

bağış (TT): *a.* Bağışlanan şey, yardım, hibe, teberru (TTS:228).

- bağış (TTAS):**
- 1) Bahçeleri sulama sırası (-Konya).
 - 2) Boğum (Konya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime yalancı eş değerdir.

34. baca (Ku.T) / baca (TT)

baca (Ku.T): Bacanak. **bacalar:** Bacanaklar (KuTS:58).

baca (Ku.T): *Far. a.* 1) Dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol: “*Bacaların ağızından çok dumanlar savruldu.*” -L. Tekin.

2) Su yolu, lağım, maden ocağı vb. yer altı yapılarının hava deliği.

3) *hlk.* Çatı penceresi (TTS:221).

baca (TTAS):1) Lamba (Sinop).

2) Lamba şişesi (Dişli *Bolvadin, *Sandıklı –Afyon/ *Şarkikaraağaç, *Yalvaç, İlyas *Keçiborlu –Isparta/ Yayla *Tefenni, -Burdur/ *Ermenek ve çevresi –Konya).

3) Ocak (Örencik *Yeşilova –Burdur/ Bozan –Eskişehir/ *Düzce –Bolu/ Gare *Pazar –Rize/ Sarıvadi *Ermenek –Konya).

4) Pencere, tavan penceresi, dumanın çıkması ve evin ışık alması için toprak damlarda açılan delik (-Samsun/ Nefsiköseli, *Görelle –Giresun/ Denizli *Vakfikebir –Trabzon/ *Ardahan ve köyleri, *Göle ve köyleri, *Posof ve köyleri, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Kızılçakçak *Arpaçay, -Kars köyleri/ Sosunga *Çayırılı, Cenciğe, Ergen –Erzincan/ *Dicle, -Diyarbakır/ Kertmeağamescit, Veranlıca, *Kangal –Sivas/ *Ayaş, -Ankara/ Arısama *Karapınar, Muzvadi *Ermenek –Konya).

5) Pencerenin içeriye doğru uzanan enli pervazı, pencere içi (Doğanbey *Beyşehir –Konya).

6) Kapaksız dolap (-Diyarbakır/ Tiske *Ayaş –Ankara/ *Ereğli, *Karaman, Doğanbey *Beyşehir –Konya).

7) Toprak dam, evin üstü (Karataş *Sarayköy –Denizli/ *Alaca – Çorum/ -Amasya köyleri/ Kızılca *Artova, Çilehane *Reşadiye, *Zile –Tokat/ Parak *Alucra, *Şebinkarahisar –Giresun/ Havsı *Kelkit, -Gümüşhane ve köyleri/ Bağlıca *Ardanuç, *Şavşat ve köyleri, *Yusufeli köyleri –Artvin/ *Ardahan ve köyleri, *Göle ve köyleri, *Posof ve köyleri, *Kızılçakçak -Kars köyleri/ -Erzurum/ *Refahiye çevresi, Sosunga *Çayırılı, -Erzincan ve köyleri/ *Kiği –Bingöl/ *Yıldızeli, Kertmeağamescit, Veranlıca, *Kangal, Kayı *Suşehri, Hacıilyas *Koyulhisar, *Zara, *Şarkışla, İğdeli *Gemerek, Tutmaç, -Sivas/ Afşar, Türkmen aşireti *Pınarbaşı –Kayseri/ *Mucur köyleri –Kırşehir).

8) Çorap lastiği yerine kullanılan bağ, ip (Utav *Yusufeli –Artvin).

9) Tren (İnköy –Kütahya).

10) İyi cins ahlat (Elmalı, Otacı *Kızılcahamam –Ankara).

Baca (TS): Işık deliği, pencere.

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

35. bak (Ku.T) / bak (TT)

bak (Ku.T): Rus. Tank, depo. **benzin bak:** Benzin deposu (KuTS:58).

bak (TT): 1) İşte: “*Bak, bu söylediğin doğru!*”

2) Şaşma anlatan bir söz: “*Bak şu işe!*”

3) Küçümseme bildiren bir söz: “*Adamın aklına bak! Lafa bak! Kılığa bak!*”

bâk (TTAS): Esrar otu, afyon (*Lapseki –Çanakkale).

bak (TS): Bağ.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

36. balaban (Ku.T) / balaban (TT)

balaban (Ku.T): Kaval. **balaban soqmaq:** Kaval çalmak (KuTS:59).

balaban (TT): *sf. hlk.* 1) İri, büyük.

2) Nazik.

3) *esk.* Şişman, gürbüz (kimse, çocuk).

4) *a. hay. b.* Atmaca, doğan vb. yırtıcı bir kuş: “*Yavru balaban bakışlı.*” –Karacaoğlan (TTS:241).

balaban (TTAS): 1) Doğan (alıcı kuş) (İsabey *Çal, *Çivril –Denizli/ *Bergama –İzmir/ *Çarşamba –Samsun/ Berit ve Gâvurdağı Yörükleri –Maraş/ -Urfa/ Çiftlik *Kalecik –Ankara/ -Konya/ *Mut köyleri –İçel/ -Edirne).

2) Örümcek (Kızılköy *Ezine, Yahşielî *Bayramiç – Çanakkale).

3) Mayıs böceği (Çavdarlı *Şavşat –Artvin).

4) Şişman, gürbüz (kimse, çocuk) (*Keçiborlu –Isparta/ -Manisa/ İnönü *Söğüt –Bilecik/ *Safranbolu –Zonguldak/ -Kastamonu/ -Sinop/ *Zile –Tokat/ Söfker. *Görel köyleri –Giresun/ *Kilis, -Gaziantep/ -Maraş/ Çepni, Karaözü *Gemerek –Sivas/ -Yozgat/ -Ankara/ Bahçeli *Bor –Niğde).

5) Büyük, iri (*Gelendost –Isparta/ Çandarlı *Bergama, Kösedere –İzmir/ Karaoğlanlı –Manisa/ -Balıkesir ve çevresi/ -Bursa/ -Kütahya/ Bozan –Eskişehir/ *Kadıköy –İstanbul/ -Çorum/ *Bafra –Samsun/ *Merzifon -Amasya çevresi/ *Zile çevresi –Tokat/ Çayağzı *Şavşat –Artvin/ Ahırlıkuyu –Ankara/ *Ereğli-Konya).

6) Yiğit, yakışıklı (*Maçka köyleri –Trabzon).

7) Nazlı, cilveli (*Çeşme –İzmir/ *Kula –Manisa).

8) Kağrı tekerinin çıkmaması için, mazının ucuna takılan çivi (Karahisar –Kayseri/ -Niğde).

9) Yapının üzerine atılan ağaç, kiriş (Düzağaç –Antalya).

balaban (TS): Çakır doğan, üsküflü doğan.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

37. bank (Ku.T) / bank (TT)

bank (Ku.T): Rus. Banka. **bank bileti:** Banka hesap cüzdanı (KuTS:60).

bank (TT): a. Çoğunlukla parklarda ve bahçelerde oturulacak sıra (TTS:250).

bank (TTAS): 1) Sersem, budala, şaşkın, hissiz (*Buldan köyleri –Denizli).

2) Çingenelerin oynadığı açko ve rasto adlı kumarlarda konulan para: “İsteyen bankma vurabilir.” (Paşa aşireti *Şavşat –Artvin).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime yalancı eş değerdir.

38. barak (Ku.T) / barak (TT)

barak (Ku.T): Baraka, derme çatma ev (KuTS:61).

barak (TT): a. *hlk.* 1) Tüylü, kıllı çuha.

2) Bir cins tüylü av köpeği (TTS:253).

barak (TTAS): 1) Çok kıllı insan (-Afyon/ *Yalvaç –Isparta/ *Burhaniye –Balıkesir/ -Sivas).

2) Çok tüylü köpek (Hocalar *Sandıklı –Afyon/ -Isparta/ *Merzifon köyleri –Amasya/ -Sivas/ -Kayseri/ -Niğde/ *Ceyhan –Adana).

3) Beyaz çilli siyah köpek (Yenice *Emet –Kütahya).

4) Küçük köpek, fino (Bozan –Eskişehir/ *Serik –Antalya).

- 5) Köpek, iri köpek (*Bünyan –Kayseri/ -Niğde).
- 6) Gözünün etrafında beyaz damga olan köpek (Antalya).
- 7) Sırtı çok tüylü av köpeği (*Üsküdar –İstanbul/ *Ceyhan – Adana/ Çengelli *Lüleburgaz –Kırklareli).
- 8) Kobay (*Mut –İçel).
- 9) Köstebek (Çorum).
- 10) İspinoz kuşu (*Eşme –Uşak).
- 11) Bağılara dadanan sarı renkli ve tüylü tırtıl (Yahşiler Tavas – Denizli/ Manyan *Karaman –Konya).
- 12) Çopur, çiçek bozuğu (Yenice *Emet –Kütahya/ -İstanbul).
- 13) Çocuk, küçük çocuk (Beyköyü *Dinar –Afyon/ Bahçeli *Bor –Niğde).
- 14) Şaşkın (Yayla *Tefenni –Burdur).
- 15) Kır bekçisi, koğucu (*Göynük –Bolu).
- 16) Çorak (*Çarşamba köyleri –Samsun).
- 17) Yeşillenmiş sazlık (*Çarşamba köyleri –Samsun).
- 18) Kirli göl (*Çarşamba köyleri –Samsun).
- 19) Eğri: “*Ahmet'in dişleri barak.*” (*Maçka –Trabzon).
- 20) Kız evinden oğlan evine gönderilen çiçek (Yukarıseyit *Çal –Denizli).
- 21) Kız evinden oğlan evine gönderilen mendil üzerine yapılan süs (Yukarıseyit *Çal –Denizli).
- 22) Yıldızlı kâğıt (*Susurluk –Balıkesir/ Çengelli *Lüleburgaz –Kırklareli).

23) Karışık, karışık renkli (Babadağ *Sarayköy –Denizli/
Dursunbey –Balıkesir).

24) Eski mahalle mekteplerinde çocukların altlarına aldıkları
küçük minder (*Ereğli –Konya).

25) Çopur, çilli sarışın (Dereçine *Sultandağı Afyon).

26) Bir çeşit av köpeği (Dereçine *Sultandağı Afyon).

27) Bayrak (Adana, Osmaniye).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı kelime tam yalancı eş
değerdir.

39. **barı (Ku.T) / barı (TT)**

barı (Ku.T): 1) *b.sizlik zam.* Hepsî. **barısı da:** a) Hepsî (de). b) Toplamı. **barıbiz
da:** Hepimiz (de). **barı da yerde:** Her yerde. **barı da yimik:** a) Hepsî gibi. b)
Mutaden, alışıldığı gibi.

2) *bazı kelimelerle birlikte hareket veya niteliğin hepsini veya her şeyi
kapsadığını ifade eder.* **barın da qurşayğan:** Hepsini (de) kapsayan. **barı da xalqğa
ortağ; barı da zatğa gücü yetegen:** Her şeye gücü yeten. **barın da yutağan:**
Hepsini yutan. **barı bir:** Hepsî bir, aynı (KuTS:61).

barı (TT): *a. hlk.* Çit (TTS:254).

barı (TTAS): 1) Bari, keşke, hiç olmazsa, öyle ise (Nefsiköseli *Görel –Giresun/
*Karaisalı –Adana).

2) Bahçe duvarı, çit, avlu duvarları üzerine konulan çalı çırpı, harçsız
yapılan duvar, tarla sınırı, tarlaların alt yanına çekilen taş set, siper (*Eğridir köyleri
–Isparta/ Devri *Bucak –Burdur/ -Kütahya/ *Seyitgazi, Halilbağı, Okçu, *Sivrihisar,
Bozan –Eskişehir/ Kelaş, Saylan *Ünye –Ordu/ -Urfa/ Dastarlı *Ayaş, Çayırılı, Çalış
*Haymana –Ankara/ -Kırşehir/ -Konya ilçe ve köyleri/ Belenkeşli *Silifke, *Mut
köyleri –İçel/ *Akseki, Mahmutseydi –Antalya).

3) Bağ çubuğu (Kulaksız *Keskin –Ankara).

4) Yokuş (*Ereğli –Konya).

5) Pirinç tarlarındaki parsel: “*Ahmet'in on beş barı pirinçliği var.*”
(Karaçalı *Terme, *Çarşamba –Samsun).

6) Köy evlerinde bulunan ocak bacası (*Bulancak –Giresun).

7) Davar sağılan yer, ağıl (Adana).

8) Yük (Afyon).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı kelime tam yalancı eş değerdir.

40. barış (Ku.T) / barış (TT)

barış (Ku.T): Gidiş, gidişat seyir (hareket), yürüme, yürüyüş, cereyan. **işni barışı yaxşı:** İşin gidişatı iyi (KuTS:61).

barış (TT): a. 1) Barışma işi: “*Biz baba kız biliyorduk ki bu gibi kaçışlar, bir barışla biter.*” -M. Ş. Esendal.

2) Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, hazar: “*Atatürk'ün insan haklarına ve dünya barışına ne kadar saygılı bir lider olduğunu ifade etti.*” -H. Taner.

3) Böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç: “*Barış içinde yaşamak.*”

4) Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam: “*Devlet işçi işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır.*” –Anayasa (TTS:255).

barış (TTAS): 1) Götürü, kabala, toptan (*Maçka –Trabzon/ -Gümüşhane köyleri/ Karadere, Salarha –Rize/ Çukurbağ *Ermenek –Konya/ Milas –Muğla).

2) Barışmak (Uşak).

Kumuk Türkçesinde “*barış*” olarak kullanılan kelime Türkiye Türkçesinde kelime başı “b->v- değişimine uğrayarak “*varış*” şeklinde kullanılmaktadır. Kelime

bu hâliyle yalancı eş değer özelliği taşımamaktadır. Ancak değişime uğramadan bakıldığında iki lehçede de farklı anlamlarda olduğundan tam yalancı eş değerdir.

41. basdırmaq (Ku.T) / basdırmak (TT)

basdırmaq (Ku.T): 1) *basmaq* 'tan geç.f.

2) Toprağa vermek (*öliüyü*).

3) Bir şeyi yere, toprağa gömmek. **topuraqğa basdırmaq:** Toprağa gömmek.

4) Üstünü örtmek. **yaşnı basdırıp yatdırdılar:** Çocuğu örtüp yatırdılar.

5) Silindir veya tokmak gibi şeylerle sıkıştırmak, bastırmak (*yolu veya eskiden toprak damları*). **yolnu ulla mıxır bulan basdırdılar:** Yolu büyük taş silindirle sıkıştırdılar.

6) Bastırmak, dindirmek (*ağrıyı*). **içgen darman awurtağanımını yaxşı basdırdı:** İçtiğim ilaç ağrımı iyi dindirdi.

7) Gidermek, yatıştırmak (*açlığı, susuzluğu*). **suwabın basdırmaq:** Susuzluğunu gidermek (KuTS:62).

bastırmak (TT): 1) Basma işini yaptırmak: “Çok güçlüydü, bastırdı, omuzlarını yatağa yapıştırdı âdeta.” -T. Dursun K.

2) Zararlı bir olayı önlemek: “Yangını bastırmak.”

3) Durdurmak: “İşyani bastırmak.”

4) Üstünlüğünü göstermek: “Şişman, kısa boylu bir yüzbaşı usulsüzlükte, şarlatanlıkta, inatta hepimizi bastırıyor.” -Ö. Seyfettin.

5) Bir kumaşın kenarını kıvrıp dikmek.

6) Gidermek: “Heyecanını bir türlü bastıramıyor.” -N. Araz.

7) Hemen söylemek: “Cevabı bastırdı.”

8) Ansızın birinin yanına gitmek: “*Ama bir evi tek başına çeviren, o evin düzeninden sorumlu kadınlar ansızın bastıran konuktan her zaman tedirgin olurlar.*” -O. Rifat.

9) Birdenbire gerçekleşmek ve pek çok etki göstermek: “*Kış bastırduğunda bu sığağa rahmet okursunuz.*” -A. Kulin.

10) Baskı yapmak, üzerine iyice düşmek: “*Köyün ihtiyarları da Feyziye'nin babasına bastırmışlar, onları bağışlatmışlar.*” -E. Bener.

11) *hlk.* Kümes hayvanlarını kuluçkaya yatırmak (TTS:263).

bastırmak (TTAS): 1) Yemeği pişirilebilecek hale getirmek, hazırlayıp ateşe koymak (-Adana/ Hacıhamzalı, Gülek *Tarsus, *Silifke –İçel).

2) Patlıcan, kabak gibi sebzeleri etle veya kıyma ile tavaya döşeyip pişirmek (*Bor –Niğde).

3) Kümes hayvanlarını kuluçkaya yatırmak (Gönen –Isparta/ *Kandıra –Kocaeli/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ *Merzifon –Amasya/ Taşoluk *Göksun –Maraş/ *Ermenek –Konya/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

4) Dişi hayvanı erkekle çiftleştirmek (Genek –Çankırı/ *Bor –Niğde).

5) Kapının bastırağını indirip kapatmak (*Bor –Niğde).

6) Kaynak suyunu taş ve toprakla örtterek ark içinde götürmek (Gözlü *Kadınhanı –Konya).

7) Kuru bir tarlayı rutubetlenmesi için baştan başa sulamak: “*Bahçe tarlasını bastırdıktan sonra içine yazlık ekeceğim.*” (Köfünye, Larnaka, Kıbrıs).

8) Sökülen veya eskiyen yamayı dikmek (Karamanlı *Tefenni –Burdur).

9) Bir şeyin üzerini kapatmak, örtmek (-Maraş/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Mut –İçel).

10) Ocağa yemek koymak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

11) Kız ya da kadınla güç kullanarak cinsel ilişkide bulunmak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

12) Bastırmak, gafil avlamak (Doğu Trakya).

13) Ateşi yavaş yanacak şekilde korlatmak (Edirne).

bastırmak (TS): Mağlup ettirmek, alt ettirmek.

İki lehçe arasında anlam farklılıkları olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

42. basılmaq (Ku.T) / basılmak (TT)

basılmaq (Ku.T): 1) Ezilmek. **İndeyetsler öz watanlarında basılıp qaldı:** Kızıldereliler kendi vatanlarında ezildiler.

2) Basılmak (*mühür, parmak*). **Peçat basılmaq:** Mühür basılmak.

3) Yapışmak. **Bawruna basılmaq:** Bağına yapışmak. **Yaş bawruna basıldı:** Çocuk bağına yapıştı.

4) Giderilmek, bastırılmak (*msl. açlığı, susuzluğu*) **onu suwsaplığı basıldı:** Onun susuzluğunu giderdi.

5) Kesilmek, yatışmak, dinmek. **Yaşnı yüreği bir az basıldı:** Çocuk biraz yatıştı, sustu, sesi kesildi.

6) Silindir gibi şeylerle bastırılarak sıkıştırılmak, tesviye edilmek (KuTS:62).

basılmak (TT): I) Basma işine konu olmak veya basma işi yapılmak: “*Basımevinde dizilip basılan dergi için sadece elli lira alır.*” -S. Birsal.

II) Uygunsuz durumda yakalanmak (TTS:258).

basılmak (TTAS): 1) Mağlup olmak, altta kalmak (*Bor –Niğde).

2) Eşkiya hücumuna uğramak (Bozan –Eskişehir).

3) Tasalanmak, sıkılmak (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

4) Hayvanlar daha çok sığır, kısarak çiftleşmek (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ Güzelyayla –Erzurum/ Aşudu *Darende –Malatya/ Afşar, Türkmen aşireti *Bünyan, *Pınarbaşı –Kayseri/ *Bor –Niğde).

basılmak (TS): 1) Alt olmak, mağlup olmak, yenilmek, yere serilmek, çiğnenmek, tahkir edilmek.

2) Bastırılmak, yatıştırılmak.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

43. bayağı (Ku.T) / bayağı (TT)

bayağı (Ku.T): 1) Deminki, geçenki, önceki. **Bayağı kağız geltirgen adam gelgen:** Geçenki mektup getiren adam gelmiş.

2) *ünl.* Haydi, e. **bayağı, özüñ bilesen:** E, sen bilirsin (KuTS:66).

bayağı (TT): sf. 1) Aşağılık, pespaye: “*Bütün hareketleri adi, kaba ve bayağı idi.*” -Ö. Seyfettin.

2) Basit, adi, amiyane, banal: “*Kardeşimi birdenbire çok bayağı buldum.*” -P. Safa.

3) Herhangi bir özelliği olmayan, sıradan, alelade.

4) *zf.* Hemen hemen, âdeta: “*Bayağı kanacak gibi oldum.*”

5) *zf.* Gerçekten: “*Bayağı, çocuk gibi sevinirim limonun yarısının durduğuna.*” -S. F. Abasıyanık. “*Çapkınlığı, çok iğrenç ve bayağı çapkınlık.*” -M. Yesari.

6) *zf.* Oldukça, epey: “*Hayır işlemeden geçen günü heder olmuş addederek bayağı canı sıkılır.*” -E. E. Talu (TTS:285).

bayağı (TTAS): 1)Epeyce, bir hayli, oldukça (Nilüfer –Bursa).

2) Yorgancılıkta bir çeşit dikiş (İstanbul).

bayığı (TS): 1) Evvelki, eski, eskisi.

2) Eskisi gibi.

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı kelime tam yalancı eş değerdir.

44. baza (Ku.T) / baza (TT)

baza (Ku.T): Rus. *Türlü manalarda* temel, depo, merkez. **kitap bazası:** Kitap merkezi (deposu). **turistler bazası:** Turizm merkezi. **xam mal bazası:** Ham madde deposu (KuTS:68).

baza (TT): *İt. a.*

1) Mobilyanın uzunluğunca konulan dar ayak.

2) Dolap gövdesinin zemine düzgün oturmasına yarayan çerçeve şeklindeki kaide.

3) Yatağın yerden yüksek olmasını sağlayan veya sandık olarak kullanılan boş bölümü (TTS:289).

baza (TTAS):1) Haftanın ilk günü, pazar (Karahisar *Tavas –Denizli/ Kütahya ve yöresi/ Güney-Batı Anadolu/ Uşak).

2) Yarısı siyah yarısı beyaz keçi (İhsaniye göçmenleri –İstanbul).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

45. bek (Ku.T) / bek (TT)

bek (Ku.T): D

1) Sert. **almas- iñ de bek taş:** Elmas en sert taştır.

2) Sağlam, sıkı. **qapnı awzu bek baylanğan:** Çuvalın ağzı sağlam (veya sıkı) bağlanmış.

3) Kilitli.

4) Çok, pek iyice. **bek ariw:** a) Çok güzel. b) Çok güzel bir şekilde. **bek esgi:** Çok eski. **bek yaxşı:** a) Çok iyi. b) Çok güzel bir şekilde. **port**

bek buzulğan edi: Liman çok tahrip olmuş idi. **bek incitmek:** Çok incitmek; pek, çok.

II) tar. 1) bk. biy.

biy: tar. Bey, emir (*feodal unvan*), asil (KuTS:77).

2) erkek adlarının bünyesine dahil olur msl. Zaynalbek
(KuTS:69)

bek (TT): **I) sf. hlk.** **1) Sert, katı.**
2) Sağlam.

II) İng. a. sp. Savunma oyuncusu: “*Bekle haf, genel olarak gol atmaz, alkışlanmaz, göklere çıkarılmaz.*” -H. Taner.

III) a. Hava gazı lambasının ucu (TTS:295).

bek (TTAS): **1) Sert, katı, sağlam, kuvvetli:** “*Bugün çift olmaz, toprak çok bek.*”
(Yassıviran, *Senirkent –Isparta/ Eziler *Buldan, Balkan köyleri *Çal, *Sarayköy köyleri –Denizli/ *Karacasu –Aydın/ Kargı, -Kastamonu/ -Çorum/ -Sinop/ Çakıralan *Havza, -Samsun/ *Merzifon -Amasya ve çevresi/ Kızılca *Artova, *Taşova, *Zile – Tokat/ Karakuş köyleri *Ünye –Ordu/ Sasu *Bulancak, Düzköy *Keşap, *Alucra, *Şebinkarahisar –Giresun/ Palena *Maçka –Trabzon/ Karahamza *Sarıkamış –Kars/ *Refahiye çevresi –Erzincan/ -Maraş/ Vazıldan *Divriği, *Gemerek, *Şarkışla, Hacıilyas, *Koyulhisar, Karaözü, -Sivas/ İncirli –Yozgat/ Solakuşağı *Şereflikoçhisar –Ankara/ Tavlusun, -Kayseri/ Belenivat *Akseki –Antalya).

2) Avcının saklanıp av hayvanı beklediği yer, pusu (*Tire, Torbalı, *Kuşadası –İzmir/ Savaştepe köyleri -Balıkesir / *Gelibolu –Çanakkale/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ Asarcık *Boyabat –Sinop/ *Vezirköprü, -Samsun/ *Milas - Muğla çevresi).

3) Pusuda bekleyerek yapılan av: “*Bu gece tavşan bekine gideceğim.*”
(Minnetler –Balıkesir).

4) Beklenen iş (Zonguldak).

5) Beklenen yer, pusu: “*Suçlu bekte imiş, maktul oradan geçerken tabancayla vurmuş.*” (Taşköprü –Kastamonu/ -Sinop köyleri/ -Muğla çevresi).

6) Nöbet, bekleme, gözetme (Minnetler –Balıkesir/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ *Kilis, Musabeyli –Gaziantep).

7) Gözcü, süreklilik avında bekleyen (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ -Antalya/ -Muğla çevresi).

8) Bekçi (Kilis –Gaziantep/ -Maraş).

9) Avcı kulübesi (Savaştepe köyleri –Balıkesir/ *Boyabat –Sinop/ *Kilis –Gaziantep).

10) Bekçilik ücreti (*Karaisalı –Adana).

11) Hızlı olarak, çabuk: Kitabı bek oku (Çeltik *Yeşilova –Burdur/ *Zile –Tokat/ *Mesudiye köyleri –Ordu/ Hasanoğlan –Ankara).

12) Fazla, çok, pek (Akalan *Acıpayam –Denizli/ *Merzifon -Amasya ve çevresi/ *Zile –Tokat/ *Afşin –Maraş).

13) Yaban taflanları ve orman gülleri ile kaplı toprak (Karakuş köyleri *Ünye –Ordu).

14) Tarla sınırı (İskele, Osmanca *Bigadiç –Balıkesir).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı kelime tam yalancı eş değerdir.

46. bellik (Ku.T) / bellik (TT)

bellik (Ku.T): Çapraz, enine bağlama raptiyesi (*msl. araba karoserinde*) (KuTS:70).

bellik (TT): a. 1) İşaret, marka.

2) Ayraç (TTS:305).

bellik (TTAS): 1) Keçi yavrusu, oğlak (-Erzincan).

2) İşaret, nişan (*Eşme köyleri –Uşak/ Yassıviran *Senirkent, *Yalvaç, Ali, -Isparta/ Devri, Ürkütlü *Bucak, *Tefenni, Kozluca, Çebiş, -Burdur/

*Çal –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ *Tire –İzmir/ -Elâzığ/ Aşudu *Darende, - Malatya/ *Afşin -Maraş ve çevresi/ -Hatay ve köyleri/ *Gürün, -Sivas/ *Karaman – Konya/ İncirgediği *Karaisalı –Adana/ Taşucu *Silifke –İçel/ Karadere *Gündoğmuş, Bağıyaka, *Finike, *Elmalı –Antalya/ *Bodrum, Kıran –Muğla).

3) Kuşak, kemer, uçkur (*Göle, *Ardahan –Kars).

4) Saç örgüsü (Gaziatep).

5) Binek hayvanını soğuktan korumak için beline sarılan veya eyerin altına konulan keçe, meşinlenmiş keçe (Yumrutaş *Acıpayam –Denizli).

6) Önceden tanınan, bellenen, işaret konulan yer: “*Dağda ceviz belliğim var.*” (*Mut köyleri –İçel/ İncirgediği *Karaisalı –Adana/ -Kayseri/ *Ermenek köyleri –Konya).

7) Nişan merasimi (*Afşin –Maraş).

8) Nişanlanan kıza verilen hediye veya takılan altın (*Edremit –Balıkesir/ Göbekviran, *Gürün –Sivas).

9) Kulakları kıvrık koyun (*Ardahan, *Göle, *Posof ve çevresi –Kars).

10) Sigara kâğıdı (*Beypazarı –Ankara).

11) Uzun çubuk (tabloda veya haritada bir yeri göstermek için kullanılır) (*Karaman –Konya).

12) Kambur (Malatya).

13) İm belirti (Dereçine *Sultandağı Afyon/ *Antakya Hatay).

14) Aynı çeşit şeylerin bir arada, bilinen yerde olması (Ulukışla *Bor Niğde).

15) İşaret, imge (Malatya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

47. bitim (Ku.T) / bitim (TT)

bitim (Ku.T): Tabiat, huy, mizaç, karakter. **onu bitimi şolay:** Onun karakteri böyle (KuTS:77).

bitim (TT): a.1) Bitme işi.

2) Son, nihayet, münteha (TTS:362).

bitim (TTAS): 1) Yetişiş, kuruluş, yapı: “*Bu çocuk neden zayıf? -Bitimi öyle.*” (*Merzifon –Amasya/ *Milas –Muğla).

2) Ekinin yerden bitmesi, çimlenme (Gaziantep).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

48. biyik (Ku.T) / biyik (TT) / büyük (TT)

biyik (Ku.T): Yüksek, yüce. **biyik çır:** Yüksek duvar. **biyikge gösterilmek:** Yükselmek (KuTS:77).

biyik (TTAS): Don ve şalvarın iki bacak arasında kalan ağ kısmı (*Bünyan – Kayseri).

büyük (TT): sf. 1) Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan (somut nesne), makro, küçük karşıtı: “*Büyük ağaçların altında, gazinoya doğru gidiyoruz.*” -Y. Z. Ortaç.

2) Çok, ortalamayı aşan (soyut kavram): “*Büyük bir cevap sıkıntısı geçirdikten sonra itiraf etti.*” -P. Safa.

3) Niceliği çok olan: “*Benim büyük kalabalıklara karşı ürkekliğim vardır.*” -R. N. Güntekin.

4) Üstün niteliği olan: “*Molière büyük adammış, yeryüzüne gelmiş kişilerin en büyüklerinden biri.*” -N. Ataç.

5) Yetişkin, belli bir yaşa gelmiş: “*Büyüklerin tandır sefasına ayıracak zamanları yoktu.*” -A. Kutlu.

6) *mec.* Önemli: “*Ömrünün tek ve büyük oyunu bitmişti.*” -T. Buğra (TTS:427).

Eski Türkçede “*bedük*” şeklinde kullanılan kelime Türkiye Türkçesinde “*büyük*”, Kumuk Türkçesi’nde “*biyik*” olarak kullanılmaktadır. Ses değişimine uğrayarak bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlara geldiğinden yalancı eş değerdir. Türkiye Türkçesi ağızlarında da “*biyik*” kelimesi yer almakta, “*don ve şalvarın iki bacak arasında kalan ağ kısmı*” anlamına gelmektedir. Bu da Kumuk Türkçesi anlamından farklıdır. Kelime bu yönüyle de tam yalancı eş değerdir.

49. boşamaq (Ku.T) / boşamak (TT)

boşamaq (Ku.T): 1) Boşalmak, tenhalaşmak. **oramlar boşadı:** Sokaklar boşaldı.

2) Zayıflamak, takati kesilmek **yaş bek boşagan edi:** Çocuk çok zayıflamıştı **yüreği boşagan:** Yüreği zayıflamış (KuTS:79).

boşamak (TT): Kanunlara göre eşlerden biri, aile ilişkisini kesmek: “*Karıyı boşayamıyor. Hüzünlü bir şey olsa gerek.*”-N. Hikmet (TTS:384).

boşamak (TTAS): 1) Yapıp bitirmek (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

2) Boşamak, evli eşlerden birinin diğerinden ayrılması (Diyarbakır/ Uşak).

İki lehçede de anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

50. bozarmaq (Ku.T) / bozarmak (TT)

bozarmaq (Ku.T): (*birini üzüntü içinde, can sıkıntısı içinde*) Beklemek, intizar etmek, gözlemek **bozarıp qalmaq:** Sabırsızlıkla beklemek, dört gözle beklemek, iple çekmek, hasret kalmak (KuTS:80).

bozarmak (TT): 1) Boz renge girmek: “*Eski bozarmış çarşaf yatağın ortasında toplanmıştı.*” -A. Kutlu.

2) Renk değiştirmek, rengi atmak: “*Şimdi kızarıyor, şimdi bozarıyor, renk renk hareleniyordu.*” -Halikarnas Balıkcısı (TTS:392).

bozarmak (TTAS): 1) Renk değiştirmek, rengini atmak (Yassıvıran *Senirkent – Isparta/ *Zara –Sivas).

2) Ağarmak (Yassıvıran *Senirkent –Isparta).

3) Utanmak, kızarmak (Tekkeköy *Sarayköy –Denizli/ Eymir, Alamut *Bozdoğan –Aydın/ *Alaşehir –Manisa/ Nilüfer –Bursa/ *Düzce –Bolu/ *Taşköprü –Kastamonu/ Baklalı *Çatalca –İstanbul/ *Boyabat –Sinop/ -Samsun/ *Mesudiye –Ordu/ -Sivas/ Doğanbey *Beyşehir –Konya/ Güzelsu *Akseki – Antalya).

4) Solmak, sararmak (*Tefenni –Burdur/ *Ağın, *Keban – Elâzığ/ *Kilis –Gaziantep/ *Antakya –Hatay/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Mut –İçel).

5) Yüz ekşitmek (*Acıpayam, Garipköy *Tavas –Denizli/ Dalaver *Arpaçay –Kars/ -Maraş/ *Milas –Muğla/ Meyvabükü *Güdül Ankara).

6) Karpuz kızarmak (Nilüfer –Bursa).

7) Bozmak (Hurma *Silifke –İçel).

bozarmak (TS): Kırılmak, ağarmak, sararmak.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

51. bozlamak (Ku.T) / bozlamak (TT)

bozlamak (Ku.T): Acı acı ağlamak, hüngür hüngür ağlamak (KuTS:80).

bozlamak (TT): *hlk.* 1) Deve bağırmak.

2) *mec.* Çığlık koparmak (TTS:393).

bozlamak (TTAS): 1) Tarla boş kalmak, sürülmeden kalmak (Karakuş köyleri *Ünye –Ordu).

2) Deve acı acı bağırmak (Karakuzu –Manisa/ -Nevşehir/ *Bor –Niğde/ Burhaniye –Adana/ *Silifke –İçel/ Kestep –Muğla).

bozlamak (TS): Bağırmak, böğürmek.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

52. börtmek (Ku.T) / börtmek (TT)

börtmek (Ku.T): 1) Hafifçe şişmek, kabarmak, şişmek.
2) Şişirtmek, kabartmak. **börtüp çıqmaq:** Şişmek, kabarmak (KuTS:81).

börtmek (TT): *hlk.* 1) Az pişirmek, haşlamak.
2) Kabarmak, şişmek: “*Har har soluyorlardı, sıcaktan dilleri börtmüştü.*” -F. Baykurt (TTS:399).

börtmek (TTAS): 1) Az haşlamak (Kütahya).
2) Terlemek, bunalmak (Isparta).
3) Kıpkırmızı olmak, morarmak (Karamanlı *Tefenni – Burdur/ Işıklı *Çivril, Yukarıboğaz *Tavas –Denizli/ *Gelibolu –Çanakkale/ - Diyarbakır/ -Sivas/ -Adana/ *Bodrum –Muğla).

4) Güneşte, ateşte yanmak (*Sivrihisar –Eskişehir/ Yeniköy –İstanbul/ *Bor –Niğde).

5) Yemeğin, soğuk su katınca rengi, şekli değişmek (*Edremit –Balıkesir).

6) Solmak, rengi kaçmak (*Ünye –Ordu).

7) Canlılığını, parlaklığını kaybetmek (Kütahya).

8) Coşmak, çok sevinmek (Afşar Aşireti *Pınarbaşı – Kayseri).

9) Yorgunluktan ayakları patlayacak duruma gelmek (Karabüzey *Araç –Kastamonu).

10) Haşlamak, hafif pişirmek, yakmak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

11) Çok susamak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

12) Ateşten yüz kızarmak, terlemek (Dereçine *Sultandağı Afyon/ *Antakya ve çevresi Hatay).

“börtmek” sözcüğü Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “az pişirmek, haşlamak” anlamları ile Kumuk Türkçesi ölçünlü dilindeki anlamından ayrılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamları da Kumuk Türkçesinden farklıdır. Kelime bu bağlamda yalancı eş değerdir.

53. buyur (Ku.T) / buyur (TT)

buyur (Ku.T): Böğür. Ağawu oğar buyurları içge tüşgen aç börüğe oşap aciz göründü: Dedesi ona, böğürleri içeri çökmüş aç kurt gibi göründü (KuTS:85).

buyur (TT): 1) “*buyurun!*” anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

2) “*anlamadım, sözünüzü tekrarlayınız!*” anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

3) “*söyleyiniz, emrediniz!*” anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

buyur (TTAS): Buyur, davet sözü (Diyarbakır).

İki leçe arasında anlam farkı olduğundan kelime yalancı eş değerdir.

C

54. cam (Ku.T) / cam (TT)

cam (Ku.T): Ar. Toplam, yekûn **camın çığarmaq:** Bilançosunu çıkarmak, hesaplamak **yıllıq işni camı:** Yıllık işin yekûnu (KuTS:89).

cam (TT): Far. a. 1) Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim.

2) sf. Tümü veya bir bölümü bu maddeden yapılmış, sırça: “*Tıraşa başlarken biri büyük, biri küçük iki örtü alırdı, cam dolabından.*” -N. Cumalı.

3) Pencere: “*Camın önündeki masaların hemen arkasındaki yere oturup kalıyorum.*” -S. F. Abasıyanık.

4) *esk.* Kadeh, içki (TTS:434-435).

cam (TTAS): 1) Tencere (Meryem *Çıldır –Kars).

2) Lâmba şişesi (Güveçlik, Honaz –Denizli).

3) Lamba haznesi (Giresun).

4) Saç demeti (Anaraş *Sürmene –Trabzon).

5) Pencere (Kars/ Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

6) Cam (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan Arapça kökenli “*cam*” kelimesi Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “*cem*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak herhangi bir değişim olmadan bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlara geldiğinden tam yalancı eş değerdir.

55. canawar (Ku.T) / canavar (TT)

canawar (Ku.T): 1) Kararsız, mütereddit. **bek canawar adam:** Çok kararsız adam.

2) Şüpheli, itimsiz (KuTS:90).

canavar (TT): *Far. a.* 1) Masalarda sözü geçen yabani, yırtıcı hayvan: “*Sen bir ahu gibi dağdan dağa kaçsan da yine / Seni aşkım canavarlar gibi takip edecek.*” -F. N. Çamlıbel.

2) Köpek balığı: “*Balıklara canavar hücum etmesin diye göz kulak olurmuş.*” -S. F. Abasıyanık.

3) *mec.* Haşarı, yaramaz çocuk.

4) *hlk.* Kurt, domuz vb. cana kıyan yaban hayvanı.

5) *sf. mec.* Acımasız, kötü ruhlu, zalim (kimse).

6) sf. Herhangi bir şeye çok düşkün olan: “*Kurabiye canavarı.*” (TTS:440).

canavar (TTAS): 1) Domuz (Amasya).

2) Kurt (Sivas/ Kayseri ve çevresi/ *Güdül ve köyleri Ankara/ Kırşehir).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük yalancı eş değerdir.

56. cıciq (Ku.T) / cıcık (TT)

cıciq (Ku.T): Koyun kuyruğu kavurması **cıciq qawuruwğa salmaq:** Toplananları dağıtmak (KuTS:91).

cıcık (TT): a. 1) Süs.

2) Derisi soyulmuş et.

3) İç organlar (TTS:460).

cıcık (TTAS):1) Yeni doğmuş tüysüz yavru (*Şarkikaraağaç –Isparta/ -Giresun).

2) Süs (-Burdur/ Karabüzey *Araç –Kastamonu/ *Yusufeli ve köyleri –Artvin/ -Kars/ *Oltu –Erzurum/ -Erzincan/ *Göksun ve köyleri –Maraş/ Telin *Gürün –Sivas/ Çayırılı *Haymana –Ankara/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Kadirli –Adana).

3) Söğüt ve kavakların meyvesinin çiçeklenme zamanı (Çepni *Gemerek –Sivas).

4) Derisi soyulmuş et (Yayla *Tefenni –Burdur/ *Beyşehir –Konya).

5) İç organlar (*Çal –Denizli/ *Bor –Niğde).

6) Göbek (*Bor –Niğde).

7) Limon (Kastamonu).

8) İmrenme, istek (Çorum).

9) Küçük, körpe (*Boyabat –Sinop).

10) Ağaç veya madenî çivi (Çorum).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

57. cura (Ku.T) / cura (TT)

cura (Ku.T): Cins, çeşit, nevi, tür **cura-curası bulan:** Çeşitleriyle, cinsleriyle **mamuqnu bir curası:** Pamuğun bir cinsi (KuTS:93).

cura (TT): a. 1) Mızrap ile çalınan iki veya üç teli olan halk sazı.

2) hlk. Bir çeşit küçük atmaca.

3) sf. hlk. Ufak tefek, gelişmemiş (TTS:473).

cura (TTAS):1) Arıların baş oğuldan sonra verdikleri oğul (Çepni *Gemerek – Sivas/ Çanılı *Ayaş –Ankara).

2) Ufak tefek, gelişmemiş (Süüllü *Yalvaç –Isparta/ *Sivrihisar – Eskişehir/ Fatih –Isparta/ *Sungurlu –Çorum/ Papazköy –Samsun/ -Amasya/ *Ahlat –Bitlis/ Aşudu *Darende –Malatya/ *Kilis –Gaziantep/ Berit ve Gâvurdağı Yörükleri –Maraş/ *Gürün –Sivas/ *Kadirli –Adana/ Yapıntı *Mut –İçel/ Gilevgi *Elmalı – Antalya/ Kemer *Fethiye –Muğla/ Lefkoşa –Kıbrıs).

3) Küçük zurna (-İzmir/ Karaözü *Gemerek –Sivas/ Çanılı *Ayaş – Ankara).

4) Dost, arkadaş, sevgili (*Üsküdar –İstanbul).

5) Erkek atmaca (Mapavri –Rize/ Taşoluk –Maraş/ *Kozan –Adana/ İncekum *Silifke –İçel).

6) Doğan (Adana).

7) Yaban ördeği yavrusu (Cenciğe –Erzincan).

8) Tiz ses (Gaziantep).

cura (TS): I) Cılız, çelimsiz, ufak tefek; küçük, yavru.

II) Tanbura benzer üç telli saz.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

Ç

58. çal (Ku.T) / çal (TT)

çal (Ku.T): I 1) Parmaklık, tahta perde, çit.

2) Küpeşte, parapet.

II) Kır, kır düşmüş (msl. sakal) çal saçal: Kır sakal çal tüs: Kır, boz (tüy rengi, don hak.)

çal (TT): a. hlk. Taşlık yer, çıplak tepe (TTS:484).

çal (TTAS): 1) Taşlık yer, çıplak tepe (Bozan, İkipınar *Mihalıççık, *Sivrihisar – Eskişehir/ *İnebolu –Kastamonu/ *Kurşunlu –Çankırı/ Ortaköy –Çorum/ *Kavak, Çakıralan *Havza –Samsun/ Zara –Amasya/ *Zile –Tokat/ Cenciğe –Erzincan/ *Gürün –Sivas/ -Yozgat/ Hasanoğlan –Ankara/ Akkışla *Bünyan –Kayseri/ Zivarık –Konya/ *Kadirli –Adana/ Akkışla *Elmalı –Antalya).

2) Lavabo, banyo (-İstanbul/ *Erciş –Van).

3) Çakıl ve taş yığını (*Afşin, *Elbistan –Maraş/ *Pınarbaşı –Kayseri/ *Gülнар, Tekir *Silifke –İçel).

4) Kireçli toprak (Kavacık *Dursunbey –Balıkesir).

5) Ormanlık, fundalık (Kavacık *Dursunbey –Balıkesir).

6) Sulu, düz ova (Havsu *Kelkit –Gümüşhane).

7) Maki ile örtülü engebeli alan (*Anamur –İçel).

8) Susuz çıplak engebeli alan (*Eğridir. –Isparta/ *Şarkışla, *Gemerek –Sivas).

9) Müslüman olmayanların mezarı (Bitlis).

10) Arabanın yanlarındaki direklere bağlanan sırık (Bolu).

11) Salıncak (Çöplü *Gürün –Sivas).

- 12) Etrafi çitle örülmüş yazlık ağıl (*Merzifon –Amasya).
- 13) Taştan yapılmış çit (Taşoluk*Göksun –Maraş).
- 14) Ala renk (Hacavera *Maçka –Trabzon/ *Doğubayazıt –Ağrı/
*Erciş –Van).
- 15) Ben, çil, leke (*Maçka –Trabzon/ *Kadirli, *Kozan –Adana).
- 16) Kül rengi (–İstanbul/ *Karakuş, *Ünye –Ordu).
- 17) Bir an, bir ara (Eymir *Bozdoğan –Aydın).
- 18) "Çağ"dan daha uzun metal örgü şişi (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

59. çalğı (Ku.T) / çalğı (TT) / çalgı (TT)

çalğı (Ku.T): 1) Tırpan (tarım aleti) **çalğı çalmaq:** Tırpanlamak, tırpanla biçmek.

2) Uzun ve sivri dişi **qabannı çalğıları:** Domuzun dişleri (KuTS:96).

çalğı (TTAS): Çalgı, müzik aleti (Keban Baskil Ağın Elazığ).

çalğı (TT): *a. müz.* 1) Müzik aleti, çalgı aleti, enstrüman.

2) Çalgı çalma, müzik: “*Sokağın dibinde çalgı sesleri işiterek birkaç adım ilerledi.*” -P. Safa.

3) Müzik topluluğu: “*Çalgı, yerine geçmiş oturmuştu.*” -E. E. Talu (TTS:485).

çalğı (TTAS):1) Yoğurt mayası (*Tavas –Denizli/ -Kastamonu/ -Yozgat).

2) Kibrit (Malatya/ *Bor –Niğde).

3) Tırpan (İstanbul).

4) Başörtüsü (Dereköy *Mudurnu –Bolu).

5) Çalidan yapılmış ahır süpürgesi (Arpaçay – Kars).

6) Müzik aleti (Uşak).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde sözcüğün iç sesinde bulunan “-ğ-” Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında “-g-” olarak görülmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında “-ğ-”nin korunduğu da görülmektedir. Ses değişimi olmadan bakıldığında da ses değişimi varken bakıldığında da iki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

60. çalgıcı (Ku.T) / çalgıcı (TT)

çalgıcı (Ku.T): 1) Tırpancı, biçici.

2) Tırpan yapma ustası (KuTS:96).

çalgıcı (TT): a. Çalgı çalmayı kendine meslek edinmiş kimse: “*Gelin oyuna kalktığı zaman, çalgıcılara bin lira verdi.*” -M. Ş. Esendal.

çalgıcı (TTAS): Çalgı çalan (Uşak).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde tonlu hâli olmayan “-çI/-çU” yapım eki; Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde tonlu bir sesle biten kelimelerden sonra tonlu, tonsuz bir sesle biten kelimelerden sonra da tonsuz olarak görülmektedir. Bu bağlamda kelime, her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından, tam yalancı eş değerdir.

61. çalınmaq (Ku.T) / çalınmak (TT)

çalınmaq (Ku.T): I) Biçilmek.

II) İşitilmek, duyulmak, (sesi) gelmek **onu qulağıla bir**

tawuşlar çalina: Onun kulağına (bazı) sesler geliyor **añı çalınmaq:** (bk. añ) Kulağa öyle gelmek, sesçe benzetmek, sesçe andırmak (KuTS:96).

çalınmak (TT): 1) Çalma işine konu olmak: “*Kapı kapanalı daha üç beş dakika olmadan tekrar çalınmış.*” -A. Ş. Hisar.

2) *hık.* İnme inmek (TTS:487).

çalınmak (TTAS): 1) İnme inmek (*Lapseki –Çanakkale/ -İstanbul/ -Çankırı/ *Mecitözü –Çorum/ *Merzifon –Amasya/ *Zile –Tokat/ Tirebolu –Giresun/ -Trabzon/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ Ersis *Yusufeli, *Şavşat, *Ardanuç –Artvin/ -Erzurum/ *Refahiye –Erzincan/ *Ağın, *Keban –Elâzığ/ Aşudu *Darende –Malatya/ -Gaziantep/ *Kangal ve köyleri, *Koyulhisar –Sivas/ *Sorgun –Yozgat/ Karanıdere *Şereflikoçhisar –Ankara/ *Pınarbaşı –Kayseri/ -Kırşehir/ *Bor –Niğde/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Deli olmak (Gaziantep).

3) Cin çarpmak (*Merkez köyleri –Ordu/ Humhal *Yusufeli –Artvin).

4) Ölmek üzere olan hastanın dili peltekleşmek (Alanlı –Aydın).

5) Sürünmek, uğraşmak, sokulmak (Yukarıseyit *Çal, *Çivril –Denizli/ *Mut –İçel).

6) İstekle bakmak (*Çal –Denizli).

7) Bir ilçe veya bucak başka bir ile bağlanmak: “*Karahisar İncesuya çalındığında ben İstanbuldaydım*” (-Afyon/ Develi –Kayseri/ -Niğde/ -Adana).

8) Rüzgar veya sıcaktan ekin bozulmak (İkipınar *Mihalıççık, Tokat –Eskişehir/ -Kocaeli/ Yenice).

9) Örtünmek, sarınmak (-İstanbul/ *İnebolu –Kastamonu/ *Boyabat –Sinop).

10) Dedikodu yayılmak (*Mudurnu –Bolu).

11) Kendi kendine aranmak (*Taşköprü –Kastamonu/ Çayırılı *Haymana –Ankara/ Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Kayseri).

12) Atıştırmak, az yemek (*Ünye –Ordu).

13) Hayvan az otlamak (*Göle, *Posof, *Ardahan –Kars/ Çukurbağ *Ermenek –Konya).

14) Çok korkmak (*Antakya ve çevresi Hatay).

15) Kapı veya müzik âleti için çalınmak (Diyarbakır).

- çalınmak (TS):**
- I) 1) Telâşla etrafı yoklamak.
2) Sıyrılmak.
3) Yazı çizilmek, silinmek.
- II) Yaralanmak.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

62. çalıq (Ku.T) / çalık (TT)

çalıq (Ku.T): Şiddetli, coşkun, taşkın, kolayca bir şeye gönül veren, kendini kolay kaptıran, çabuk seven, ihtiraslı (KuTS:96).

çalık (TT): a. 1) Çıban yeri.

2) Koyunlarda çiçek hastalığı.

3) Çalgın.

4) *sf.* Çarpık: “Ağzı burnu çalık.”

5) *sf.* Verev kesilmiş: “Kumaşın bir yanı çalık.”

6) *sf.* Doğal olmaktan uzaklaşmış, kendi renginden olmayan: “Aklı çalık. Rengi çalık.”

7) *sf.* Adı defterden silinmiş.

8) *sf.* Yüzünde çıban veya yara yeri olan.

9) *sf. hlk.* Yan yan giden: “Çalık at.” (TTS:486).

çalık (TTAS): 1) Lavabo, banyo (Müslümsölöz *Orhangazi –Bursa/ Çayırılı *Haymana –Ankara).

2) Aceleci, sabırsız (Karahoca –Ankara).

3) Olmamış meyve (Tepeköy *Torbalı –İzmir).

4) Başörtüsü (-Çanakkale/ -Konya/ *Bor –Niğde).

5) Sıcak veya soğuktan gelişemeyerek cılız kalan ekin (*Keçiborlu, *Eğridir –Isparta/ -Manisa/ -Balıkesir/ *İznik –Bursa/ -Kütahya/ *Sivrihisar –Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ *Merzifon –Amasya/ -Trabzon/ -Gümüşhane/ *Ardeşen –Rize/ *Beyşehir –Konya/ Lulu *Kavaklı –Edirne/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ).

6) Deli, delimsi (Nilüfer –Bursa/ -Çanakkale/ -İstanbul/ -Edirne/ Ceylanköy *Lüleburgaz –Kırklareli).

7) Kötürüm, inmeli, sakat (*Eşme –Uşak/ Moraca *Çal –Denizli/ -İzmir/ *İsmetiye –Bursa/ -İstanbul/ Saray –Kütahya/ *Merzifon –Amasya/ *Zile –Tokat/ Karabasan, Gölköy –Gümüşhane/ Yavuz *Şavşat –Artvin/ -Kars/ *Pasinler –Erzurum/ *Refahiye –Erzincan/ -Malatya/ Sincak *Divriği –Sivas/ -Yozgat/ *Pınarbaşı, *Bünyan –Kayseri/ -Niğde/ -Adana/ *Mersin, *Tarsus –İçel).

8) Uzun zaman bakır kapta kalan tadı bozulmuş yemek (*Dinar –Afyon/ İlyas *Keçiborlu, Yassıviran *Senirkent -Isparta/ Çerçin –Burdur/ *Sarayköy –Denizli/ *Nazilli –Aydın/ *Tire –İzmir/ *Alaşehir –Manisa/ -Balıkesir/ *İnebolu –Kastamonu/ *Tirebolu –Giresun).

9) Hırsız (Isparta).

10) Aceleci (Bozan, Tokat –Eskişehir).

11) Yara, çıban izi (Karamanlı *Tefenni –Burdur/ *Emet –Kütahya/ -Samsun/ -Gaziantep/ -Maraş).

12) Çarpık, yamuk (Bozan –Eskişehir/ Çukurbağ *Ermenek –Konya).

13) Biçimsiz (Körküler *Yalvaç –Isparta).

14) Bir tarafı yontulmuş ağaç (*Kurşunlu –Çankırı/ Yerkesik –Muğla).

15) Kaba, patavatsız (Seki *Fethiye –Muğla).

16) Kırılarda biten, yumru kökü yenilen kırmızı çiçek açan bir bitki (Tokat –Eskişehir/ *Zile –Tokat/ İğdeli *Gemerek –Sivas/ Solakuşağı *Şereflikoçhisar –Ankara/ Hacıbektaş *Mucur –Kırşehir).

17) Anası babası belli olmayan (Höketçe *Saimbeyli – Adana).

18) Serseri (Bitlis).

19) Oynak, ahlâksız (İncirköy *Fethiye –Muğla).

20) Kadının aşermesi (hk.) (*Mihalıççık –Eskişehir/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ *Nallıhan –Ankara).

21) Renksiz, kansız (kimse) (Körküler *Yalvaç –Isparta/ *Taşköprü –Kastamonu/ -Çorum/ Karakuş *Ünye –Ordu/ *Milâs –Muğla).

22) Sıska, kuvvetsiz (-Isparta/ Yukarıseyit *Çal –Denizli/ Çatalca köyleri –İstanbul/ Peyik *Akdağmadeni –Yozgat/ İncirköy *Fethiye – Muğla).

23) Kırpık kumaş (Yerkesik –Muğla).

24) Bakır kaplarda oksitlenme (Ulukışla *Bor Niğde).

25) Toprak altında yetişen, gövdesi yumru, kalın kabuklu bir çeşit bitki (Kösekaş *Hacıbektaş Nevşehir).

çalık (TS): I) 1) Delice hareket eden, haşarı.

2) Delilikten kalan eser.

II) 1) (Yüzünde) yara izi bulunan.

2) Kesik.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

63. çandır (Ku.T) / çandır (TT)

çandır (Ku.T): anat. Sinir, kırı, bağ. **çandır et:** sınırlı et (KuTS:97).

çandır (TT): *sf. hlk.* 1) Karışık, melez.

2) Aşılanmamış, yaban (TTS:493).

çandır (TTAS): 1) Karışık, melez (Bademli *Dinar –Afyon/ *Eğridir, *Keçiborlu –Isparta/ -Burdur/ Yukarıkaraçay *Acıpayam –Denizli/ Araplı *Bozdoğan –Aydın/ *Alaşehir köyleri, *Turgutlu –Manisa/ *Elbistan –Maraş/ Çalış *Haymana –Ankara/ -Niğde/ Çukurbağ *Ermenek, *Karaman –Konya/ Karsavran *Saimbeyli –Adana/ Hacıhamzalı, Gülek *Tarsus, *Anamur, *Mut köyleri –İçel/ Kışla *Elmalı –Antalya/ Ceylân *Fethiye –Muğla).

2) Dik başlı, kavgacı (Çerçin –Burdur/ -Balıkesir/ *İncesu –Kayseri/ -Konya/ -Nevşehir).

3) Ürkek hayvan (Bereketli *Tavas –Denizli).

4) Keçe (Zermut –Gümüşhane).

5) Mısır ekmeği (Çaltı *Gelendost –Isparta).

6) Yarım, bitmemiş (Aşudu *Darende –Malatya/ Büyükçaylı *Dört Yol –Adana).

7) Gök gözlü (Yassıviran *Senirkent –Isparta).

8) Boz renkli bir cins kuş (Sofular *Eğridir –Isparta).

9) İnce uzun bacaklı insan (Kocar *Eşme –Uşak).

10) Cılız (*Bor –Niğde).

11) Aşılanmamış (*Bor –Niğde).

12) Piç, edepsiz, yabanî (-Maraş/ -Niğde/ -Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

64. añ (Ku.T) / añ (TT) / an (TT)

añ (Ku.T): Toz, tozlu. **añ oram:** Tozlu sokak. **añnı sibirmek:** Tozunu almak. **añ bolup qalmaq:** Kaçıp kurtulmak, toz olmak (*harf*. Toz olmak). **quwalap añnı ıġarmaq:** Defetmek, kapı dışarı etmek, sepetlemek (KuTS:94).

an (TT): *a.* İçinden sarkan tokmaġının kenarlara vurmaıyla ses çıkaran madenden araç, kampana: “*Harp gemisinde an, düdük ve insan sesleri birbirine karıştı.*” -F. R. Atay (492).

añ (TTAS): 1) İçi oyularak kurutulmuş patlıcan (Solmaz *Tavas –Denizli).

2) Kaġında yanlara konan aġaç (Karaözü *Gemerek –Sivas).

3) Deġirmenlerde tahılın bitmesini haber veren, taş üzerine sarkan ipe baġlı maden parçaları (*Merzifon –Amasya).

an (TTAS): 1) Lavabo, banyo (*Hekimhan –Malatya).

2) İyi burulmadıġı için ne tam burulmuş ne de boġa olarak kalabilmiş kz (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde hem “n” hem de “ñ” sesi bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ise 1928’deki Harf İnkılbında İstanbul aġzı kabul edildiġinden, “ñ” sesi yerine sadece “n” sesi kullanılmaya devam edilmiştir. Ancak Türkiye Türkçesi aġızlarında “ñ” sesi korunmuştur. Bu baġlamda sözcük iki sesle kullanıldıġında da farklı anlamlar ierdiġinden tam yalancı eş deġerdir.

65. aq (Ku.T) / ak (TT)

aq (Ku.T): I) 1) Zaman, vakit.

2) Yaş, aġ.

3) Vaktinde, zamanında, önceden.

II) İklım, hava (KuTS:98).

ak (TT): *sf. esk.* Yırtık, yarık (TTS:481).

ak (TTAS): 1) Büyük uval (Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli).

2) Lavabo, banyo (Erzincan).

3) Ta, işte anlamında kullanılır (Seferihisar *Bornova, *Bergama, - İzmir/ Nilüfer, İsmetiye –Bursa/ -Balıkesir/ -Gaziantep/ Üsküp –Kırklareli).

4) En son, ancak anlamında (Kerem *Burhaniye –Balıkesir/ -Edirne).

5) Mühür (Yazılı *Emirdağ –Afyon).

6) Başta saçların birleştiği yer (Şabanözü *Polatlı –Ankara).

7) Bol (*meyve hk.*) (Taşköprü –Kastamonu).

8) Dişi, kancık (eşek, it ve at türü hayvanlar için) (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

çak (TS): 1) Ta, tam, tamam.

2) Sırf, salt, sade, yalnız, safi, hâlis.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

66. **çaqı (Ku.T) / çakı (TT)**

çaqı (Ku.T): *e. yalın hâl ile kullanılır.* 1) –dikça **dün’yada yaşaw bar çaqı:** Dünyada hayat oldukça.

2) Kadar **adamnı başı çaqı xarbut:** İnsan başı kadar karpuz **dört adam çaqı işley:** Dört kişi kadar çalışıyor.

3) Aşağı yukarı, takriben, yaklaşık olarak, hemen hemen, kadar **üç metr çaqı artıq:** Yaklaşık olarak üç metreden fazla (KuTS:98).

çakı (TT): *a.* 1) Açılıp kapanan bir veya birkaç ağızlı küçük cep bıçağı: “*İki çocuk tahta saplı bir çakı ile kollarını çizdiler.*” -Ö. Seyfettin.

2) Denizçakısı (TTS:482).

çakı (TTAS): 1) Balık yavrusu (İncesu *Dinar –Afyon).

2) Atların, bol çayırli bir yerde, ayaklarına bağı ipin ucundaki demir kazığı yere çakararak otlatılması: “Göğünü alsın diye atı çakıya yolladım.” (*Bor – Niğde).

3) Şimşek (Antalya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

67. çaqma (Ku.T) / çakma (TT)

çaqma (Ku.T): 1) Horoz (*silahta*) **çaqmanı basmaq:** Tetiği çekmek.

2) Çakmak **çaqma taş:** Çakmak taşı (KuTS:98).

çakma (TT): a. 1) Çakmak işi: “Derken yağmur iyice bastırımıŐ, gök gürlmeye, Şimşekler çakmaya başlamıştı.” -İ. O. Anar.

2) Vurulup çakılarak yapılmış kuyumcu işi.

3) Bu işte kullanılan kuyumcu kalıbı.

4) *sf. argo* Taklit olan, sahte.

5) *hlk.* Deri hastalığı, yara, çıban (TTS:483).

çakma (TTAS): 1) Deri hastalığı, yara, çıban (-Afyon/ *EŞme –UŞak/ *Acıpayam, *Sarayköy –Denizli/ Hamzabali *Bozdoğan –Aydın/ Tepeköy *Torbalı –İzmir/ -Balıkesir/ *Ayvacık –Çanakkale/ *İzmit –Bursa/ -Kütahya/ Bozan, Tokat –Eskişehir/ -Samsun/ Çanıllı *Ayaş –Ankara/ *Anamur –İçel/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ -Tekirdağ).

2) Hayvanlara işaret vermek için kullanılan araç (*Emirdağ – Afyon/ -Kütahya).

3) Gelin teli (*Ermenek –Konya).

4) Pancardan yapılan bir çeşit yemek (Gölkonak, Yenişar *Şarkikaraağaç Isparta/ *Gediz Kütahya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

68. çar (Ku.T) / çar (TT)

çar (Ku.T): 1) Makara.

2) Bileği taşı (*tekerlek şeklinde, döner*) **çar yimik aylanmaq:** Hızlı dönmek, fırıldak gibi dönmek **başım çar yimik aylana:** Başım çok dönüyor, başım fırıldak gibi dönüyor (KuTS:98).

çar (TT): *Rus. a. tar.* Rus imparatorlarına ve Bulgar krallarına verilen unvan (TTS:496).

çar (TTAS): 1) Çarşaf, siyah üstlük (-Çankırı/ -Çorum/ -Kırşehir).

2) Bel bağı (-Çankırı/ -Çorum/ -Kırşehir).

3) Süt süzmeye yarayan aygıt (Çinçima *Hemşin –Rize).

4) Tartı (Cumaovası –İzmir).

5) Saman sepeti (Utav *Yusufeli –Artvin).

6) Bozuk para (İstanbul).

7) Memeli hayvanların kızgınlık zamanlarında ve doğumları yaklaşınca dişilik organlarından akan sıvı (-Kütahya).

8) Dört (Arpaçay – Kars).

9) Başörtüsü (Erzurum).

10) Yazma, tülbent gibi başörtülerinin genel adı (Kırşehir).

çar (TS): Baş örtüsü, çarşaf.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

69. çat (Ku.T) / çat (TT)

çat (Ku.T): *anat.* Kasık, apış arası (KuTS:99).

çat (TT): I) *a.* Sert bir şeyin kırılırken çıkardığı ses.

II) *a. hlk.* İki yolun veya iki derenin birleştiği yer, kavşak (TTS:501).

çat (TTAS): 1) Eski bez parçası (*Erciş –Van/ *Ahlat –Bitlis).

2) İki dere veya iki yolun birleştiği yer (Özburun *Bolvadin –Afyon/ Gelegermi *Yalvaç, Büyükkabaca *Uluborlu –Isparta/ İğdir *Çivril –Denizli/ Dursunbey –Balıkesir/ Çavuşlu *Bayramiç –Çanakkale/ *Karacabey –Bursa/ Maymul *Tavşanlı –Kütahya/ Bozan –Eskişehir/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ - Kastamonu/ *Kargı –Çorum/ *Ayancık –Sinop/ -Samsun/ Karakuş *Ünye –Ordu/ *Bulancak, *Şebinkarahisar, Tepeköy, Piraziz *Alucra –Giresun/ *Kelkit, - Gümüşhane/ -Erzincan/ *Ağın, *Keban –Elâzığ/ Aşudu *Darende, *Arapkir – Malatya/ -Gaziantep/ -Maraş/ *Antakya –Hatay/ *Gürün –Sivas/ Elecik köyü *Kalecik –Ankara/ Bahçeli *Bor –Niğde/ Uğurlu, Çukurbağ *Ermenek –Konya/ *Mut köyleri, *Anamur –İçel/ -Edirne/ *Saray –Tekirdağ).

3) Orta yer (-Balıkesir/ Saray –Çankırı/ *Merzifon –Amasya/ - Erzincan/ *Kilis –Gaziantep/ -Niğde/ -Adana).

4) Köşebaşı (-İstanbul/ *Devrek –Zonguldak/ Palu –Elâzığ/ *Divriği – Sivas/ -İçel).

5) İki tepe arasındaki geçit (Özburun *Bolvadin –Afyon/ -İstanbul/ Taşoluk *Göksun –Maraş/ Kaşköyü *Gürün, *Divriği –Sivas/ Solakuşağı *Şereflikoçhisar, Pazar *Kızılcahamam –Ankara/ *Develi –Kayseri/ Hamidiye *Ümran –Konya/ *Eldirek, *Fethiye –Muğla/ -Antalya).

6) Tam karşı, yüz (Dikilitaş –Niğde/ *Silifke, *Anamur –İçel).

7) Kuyruk sokumu (*Eğridir köyleri –Isparta/ *Alaşehir –Manisa/ - Eskişehir/ *Akyazı –Sakarya/ *Erciş –Van/ -Gaziantep/ Hisarcık *Yayladağı –Hatay/ *Silifke –İçel).

8) Bel (*Eğridir ve köyleri –Isparta/ *Alaşehir –Manisa/ -Eskişehir/ *Akyazı –Sakarya/ *Erciş –Van/ -Gaziantep/ Hisarcık *Yayladağı –Hatay/ *Silifke – İçel).

9) Çakıl, küçük yuvarlık taş (*Elbistan, *Afşin –Maraş).

10) Çetin, sert (-Gaziantep/ Hisarcık –Kayseri/ *Bor –Niğde).

11) Ateş (Eskişehir).

12) Soğuk almaktan meydana gelen bir hayvan hastalığı (İğneciler *Mudurnu –Bolu).

13) Mısır unundan yapılan fırında pişirilen büyük, uzun ekmek (Zana –Amasya).

14) Özek, odak, merkez (*Kilis Gaziantep).

15) Orta yeri: “*Anlının çatına; alnının çatı: Alnının ortası*” (Malatya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

70. çatal (Ku.T) / çatal (TT)

çatal (Ku.T): 1) Tüfek için çatal.

2) Arabacı yeri (*hayvan arabasında*).

3) İskelet **gemeni çatalı**: Geminin iskeleti (KuTS:99).

çatal (TT): a. 1) İki veya daha çok kola ayrılan değnek.

2) Yol, ağaç gibi kollara ayrılan şeylerin ayrılma yeri.

3) Dallı olan şeylerin her kolu.

4) Yemek yerken kullanılan iki, üç veya dört uzun dişli çoğunlukla metal araç: “*Çatalı elinden düştü, ağzı açık kaldı.*” -P. Safa.

5) Dirgen.

6) Bir tür olta iğnesi.

7) *sf.* Ucu kollara ayrılmış: “*Çatal yol.*”

8) *sf.* İki taraflı: “*Evlerinin önü çatal pınarlar / İçerler suyunu beni anarlar*” -Halk türküsü.

9) *sf.* İki anlamlı, iki türlü anlaşılabilir: “*Çatal söz.*” (TTS:501).

çatal (TTAS): 1) İki tepe arasındaki geçit (Yeniköy –Balıkesir/ Baklalı *Çatalca –İstanbul/ Kışla *Elmalı –Antalya).

2) Arabalarda dingile bağlanan tahta (*Susurluk –Balıkesir/ Bozan –Eskişehir/ Tepe *Seben –Bolu/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak).

3) Erkeklerin giydikleri topuğa kadar uzun olan iç donu (Yukarıboğaz *Tavas –Denizli).

4) Kalafatçıların kullandığı keskiye benzer, boyunca oluklu demir aygıt (İstanbul).

5) Çift, ikiye ayrılmış (Aybastı Ordu).

çatal (TS): Üç değneği bir demir halkaya bağlamakla vücuda getirilen bir av âleti.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

71. çataq (Ku.T) / çatak (TT)

çataq (Ku.T):I Çelme (*güreşte oyun*) **çataq urmaq:** Çelme takmak.

II) esk. koşulmuş öküz çiftinin boyunduruğuna takılan, çift sürme esnasında üzerine sürücünün oturduğu ağaç levha (KuTS:99).

çatak (TT): a. 1) İki dağ yamacının kesişmesi ile oluşmuş dere yatağı: “*Karakaçanı, Armutdere çataklarında bu Bozdayı tepeledi.*” -M. Ş. Esenal.

2) *sf.* Yapışık, ikiz (meyve).

3) *sf.* Kavgacı (TTS:501).

çatak (TTAS): 1) İki tepe arasındaki geçit (Malatya).

2) Su akıntılı yerler (Malatya).

3) Dağlarda derin dereler (Malatya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

72. çatışmaq (Ku.T) / çatışmak (TT)

çatışmaq (Ku.T): 1) Kesişmek.

2) Kız alma veya verme yoluyla hısımlık olmak **çatışğan qardaşlar**: Akrabalar (*en yakından*) (KuTS:99).

çatışmak (TT): 1) Birbirine çatmak veya çatılmak: “*Ulu denizin üstünü çatışan, şimşeklenen kara bulutlar sardı.*” -Y. Kemal.

2) Söz, iddia veya davranış birbirini tutmamak, birbirini çelmek, mütenakız olmak.

3) Karşılıklı vuruşmak.

4) Kavga etmek: “*Fena hâlde sinirliyim; bugün muavin hanımla behemehâl çatışacağım.*” -F. N. Çamlıbel.

5) Deve ve köpek çiftleşmek (TTS:504).

çatışmak (TTAS): 1) Köpekler çiftleşmek (Anaraş *Sürmene –Trabzon/ - Gaziantep/ *Afşin, *Elbistan –Maraş/ Köşker –Kırşehir/ -Kayseri/ *Bor –Niğde/ - İçel/ *Lüleburgaz Kırklareli).

2) Zina etmek (Yapıntı *Mut –İçel).

3) Karşılaşmak, buluşmak (*Bornova –İzmir/ Karakuş *Ünye –Ordu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

73. çayır (Ku.T) / çayır (TT)

çayır (Ku.T): Katran, reçine, zift, sakız (KuTS:100).

çayır (TT): a. 1) Üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer: “*O zaman güneşe bakan bu güzelim çayırlara oturup kurumayı bekliyorduk.*” -A. Kutlu.

2) Böyle yerde biten ot (TTS:508).

çayır (TTAS): Ördek (Bolu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

74. ıra (Ku.T) / ıraq (TT)

ıra (Ku.T): *Far.* 1) Mum.

2) Petrol (veya gaz) lambası (KuTS:104).

ıraq (TT): *Far. a.* 1) Zanaat öğrenmek için bir ustanın yanında çalışan kimse.

2) Dükkânda ayak işlerine bakan kimse: “*Ekseriya bahçıvan, uşak, bakkal çırağı ile karşılaşırdım.*” -R. H. Karay.

3) *esk.* Saray, daire vb. büyük yerlerde yıllarca hizmet ettikten sonra geçimi sağlanarak başka yerde yaşamasına izin verilen kimse (TTS:537-538).

ıraq (TTAS): 1) Derileri sermek için iki kazık arasına uzatılan direk (*Yalvaç –Isparta).

2) *Far.* Terzilik gibi işleri öğrenmek için bir ustanın yanında çalışan kimse (Malatya).

ıraq (TS): Işık, kandil.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

75. Çıt (Ku.T) / ıt (TT)

Çıt (Ku.T): Basma **ıt glek:** Basma gömlek **ıt yağı:** Yepyeni (KuTS:105).

Çıt (TT): *a.* Hafif ve anlık ses: “*Aşağı katta ayak sesleri. Teyzenin odasında çıt yok.*” -P. Safa (TTS:539).

Çıt (TTAS): 1) Anahtar, asma kilit (*Osmancık –Çorum/ *Kavak –Samsun/ *Merzifon, Ezinepazarı –Amasya/ *Zile –Tokat/ -Malatya/ -Sivas/ -Ankara/ Türkmen aşireti *Bünyan –Kayseri).

2) ıtı pıtı (-İzmir/ *Havza –Samsun/ Uzuncaburç *Silifke –İçel).

3) Başörtüsü (Trabzon/ -Gaziantep/ *Kozan –Adana).

4) Odun taşıyan kaėđı (*Haymana –Ankara).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

76. çiş (Ku.T) / çiş (TT)

çiş (Ku.T): 1) Çatal.

2) Şiş **soğagan çiş**: örgü şiş (KuTS:106).

çiş (TT): a. Çocuk dilinde idrar: “Bizim sevgili, akıllı küçük kardeşimiz çişini söylememekte inat ediyordu.” -A. Kutlu (TTS:551).

çiş (TTAS): 1) Çiş (daha çok çocuklar için söylenir). çışı gelmek, böyüyh çiş (Erzurum).

2) İşeme, bevl (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

77. çor (Ku.T) / çor (TT)

çor (Ku.T): Budak (*gövdenin kesimden kalan yan sürgünleri*) (KuTS:107).

çor (TT): a. *hlk.* 1) Hastalık.

2) Sığır vebasası (TTS:562).

çor (TTAS): 1) Dert, keder, hastalık (-Afyon/ Sücüllü *Yalvaç -Isparta/ Oğuz *Acıpayam, *Çal, Kızılhisar -Denizli/ -Çanakkale/ Bardakçı, Tokat, Bozan -Eskişehir/ *Gerde, -Bolu/ Havza -Samsun/ *Merzifon ve köyleri, -Amasya ve köyleri/ *Zile -Tokat/ *Tirebolu -Giresun/ -Trabzon/ -Gümüşhane/ Aşağırmaklar, Bağlıca *Ardanuç, Ersis *Yusufeli, Yavuz *Şavşat -Artvin/ Kızılçakçak *Arpaçay, İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars/ -Diyarbakır/ Harput -Elâzığ/ -Malatya ve köyleri/ -Urfa/ *Nizip, *Kilis, Büyükkızılhisar -Gaziantep/ *Afşin, *Elbistan, *Pazarcık, Hartlap -Maraş/ Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri -Hatay/ Karaözü *Gemerek, *Kangal ve bazı köyleri, Savrun *Divriği, *Gürün, *Koyulhisar -Sivas/ *Boğazlayan -Yozgat/ Solakuşağı, Kurtu, Yusufuşağı *Şereflikoçhisar, Tahtayazı, Üçem -Ankara/ Köşker, -Kırşehir/ Süksü *İncesu, Avşar aşireti ve köyleri *Pınarbaşı, Akkışla *Bünyan, *Talaş, *Develi -Kayseri/

*Bor, Değirmenli, Ovacık –Niğde/ Çayhan *Ereğli, *Seydişehir, Detse, Hatip, - Konya/ *Kadirli, incirlik, Çandırlar, -Adana/ Ayvagediği, Arslanköy *Mersin, Namrun *Tarsus, *Mut, Çiftepınar –İçel/ *Ula, Yerkesik, Göcek *Fethiye, Merkeş – Muğla/ -Edirne).

2) İspanyol nezlesi (Berit ve Gavurdağı Yörükleri –Maraş).

3) Bir çeşit hayvan hastalığı, sığır vebası (Nilüfer –Bursa/ -Trabzon ve çevresi/ -Rize/ *Yusufeli, *Şavşat ve köyleri –Artvin/ *Göle, *Ardahan, *Posof – Kars/ *Çemişgezek –Tunceli/ -Malatya/ -Kayseri/ *Bor –Niğde/ -Konya/ -Edirne).

4) Ağaçlarda olan bir çeşit hastalık (*Kurşunlu –Çankırı/ -Konya).

5) Bir çeşit üzüm hastalığı (*İğdır –Kars).

6) Tuzlu (*Boyabat –Sinop/ Dereköyü *Havza, -Samsun/ *Merzifon ve köyleri –Amasya/ *Niksar –Tokat/ *Ünye ve çevresi, *Perşembe, Danışman *Fatsa –Ordu/ *Görece ve köyleri, *Tirebolu ve köyleri, -Giresun/ *Şarkışla –Sivas/ Gündül, Çanıllı *Ayaş, Çayırılı *Haymana –Ankara/ *İncesu –Kayseri).

7) Tuz (*Zile –Tokat/ Şabanözü *Polatlı –Ankara/ *Bünyan – Kayseri).

8) Zehir, zehir gibi (*Çarşamba –Samsun/ Kayadibi –Giresun/ -Rize).

9) Yayık yapmakda kullanılan derinin tüyelerinin dökülmesi için içine yatırıldığı çok tuzlu yoğurt (*Eşme –Uşak).

10) Sıcaktan hastalanan hayvanlara içirilen ayran, sirke ve sarmısak karışımı (Çıkrık *Mecitözü –Çorum).

11) Söz, konuşma (Faydalı *Kozan –Adana).

12) Kötü veya acı söz, küfür (Karakoyunlu *İğdır –Kars).

13) Kötü huylu kimse (Kasunlar *Eğridir –Isparta).

14) Çam kabuğu (Kızılağaç *Alanya –Antalya).

15) Yulaf sapı (Oe-rdu).

16) Merak, heves (-Gaziantep).

17) Ağzın eğriliği (-Bitlis).

18) Kısır, mahsul vermeyen toprak (-Gaziantep ve çevresi).

19) Ölü evine giden yemek (Issısı *Sarıkamış –Kars).

20) Öksürük (*Antakya Hatay).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

78. çorlu (Ku.T) / çorlu (TT)

çorlu (Ku.T): Budaklı **çorlu taqta:** Budaklı tahta (KuTS:107).

çorlu (TT): *sf. hlk.* Hastalıklı, dertli (TTS:563).

çorlu (TTAS): 1) Hastalıklı, dertli, illetli (İleydağı *Uluborlu, *Eğridir ve köyleri –Isparta/ Oğuz *Acıpayam -Denizli ve köyleri/ Hamzabali, Eymir, *Bozdoğan –Aydın/ -Manisa/ İbik *İskilip, Ovasaray –Çorum/ *Vezirköprü –Samsun/ *Merzifon –Amasya/ Sulusaray *Artova –Tokat/ *Mesudiye köyleri –Ordu/ Ersis *Yusufeli, Yavuz *Şavşat, Bağlıca *Adranuç –Artvin/ Kızılcakçak *Arpaçay –Kars/ Tavusker *Oltu –Erzurum/ -Diyarbakır/ Aşudu *Darende –Malatya/ -Maraş ve çevresi/ *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hatay/ *Zara, *Suşehri, Sincan *Divriği –Sivas/ Güdül *Ayaş, Çiftlik *Kalecik, -Ankara/ Karahisar –Kayseri/ -Nevşehir/ *Bor, -Niğde/ Seydişehir, Sille –Konya/ Çakallık *Serik –Antalya/ *Vize –Kırklareli).

2) Akılsız, deli (Atabey –Isparta).

3) Vücutça tam olgunlaşmamış zayıf kimse (Kavak *Yeşilova –Burdur).

4) Tuz veya toprak yiyen kimse (*Ağın –Elâzığ).

5) Kışın uzamasından dolayı aç kalan hayvanların tutulduğu hastalık (Van).

6) Kurumaya yüz tutmuş ihtiyar ağaç (Çuvallı *Yeşilova – Burdur).

7) El ile toplanmayan meyveleri zedelemekten toplamaya yarayan aygıt (Çeltikçi *İnegöl –Bursa).

8) Kirli, pis, süprüntülü yer (*Şebinkarahisar –Giresun).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

79. çöplenmek (Ku.T) / çöplenmek (TT)

çöplenmek (Ku.T): Toplanmak (KuTS:107).

çöplenmek (TT): *tkz.* 1) Çeşitli yiyeceklerden azar azar yemek: “... onun bıraktığı yemekten bir süre çöplenmiş.” -A. İlhan.

2) *mec.* Kendine açıktan ufak tefek çıkarlar sağlamak (TTS:566).

çöplenmek (TTAS): 1) Yeni otlamağa başlamak (Yavuz *Şavşat –Artvin/ *Gürün –Sivas).

2) Birisinin sırtından geçinmek (Saray –Çankırı/ -Amasya).

3) Olur olmaz şey yemek (Eskişehir).

4) Aracılık ettiği bir işten çıkarını sağlamak (*Bor –Niğde).

5) Az şeye kanaat etmek (*Bornova –İzmir).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

D

80. dam (Ku.T) / dam (TT)

dam (Ku.T): *esk. bk.* **tatıw II** (KuTS:110).

tatıw II: Tat (KuTS:325).

dam (TT): I a. 1) Yapıları dış etkilerden korumak amacıyla üzerlerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm: “Pencerenin önüne geçmiş, dalgın ve hiddetli nazarlarıyla karşiki damları seyrediyordu.” -E. E. Talu.

2) Üzeri toprak kaplı ev, küçük ev, köy evi: “Hekim kendisine üç ay, tam üç ay damdan dışarı çıkmaya izin vermemişti.” -N. Nâzım.

3) argo Tutukevi.

4) *hlk.* Ahır: “At damında çocuğa çok iyi bir yer yapmıştı.” - H. E. Adivar.

II) Fr. a. 1) Dansta kavalinin eşi: “Erkeklerin kimi damlarının elinden, kimi kolundan, kimi de hafifçe omzundan tutmuş, geliyorlardı.” -Ç. Altan.

2) İskambil kâğıtlarında kız (TTS:588).

dam (TTAS): 1) Toprak damlı ev, kulübe, köy evi (Ulubey *Senirkent –Isparta/ Güney *Yeşilova, Yayla *Tefenni, -Burdur/ İğdecik, Sancaklıboz –Manisa/ *Bayramiç –Çanakkale/ Çavdarlı *Şavşat –Artvin/ İrişli, Bayburt *Sarıkamış, -Kars köyleri/ Cenciğe, Ergan, -Erzincan/ İsmetpaşa –Malatya/ *Siverek –Urfa/ - Gaziantep/ *Afşin, -Maraş/ *Antakya –Hatay/ İğdeli *Gemerek, *Gürün –Sivas/ *Yerköy –Yozgat/ -Ankara ve çevresi/ Yeniköy *Ereğli, Atlandı *Kadınhanı, Arısama –Konya/ Uzuncaburç *Silifke, Emirler, -İçel/ *Milas, *Bodrum –Muğla).

2) Oda (Gökdere *Akdağmadeni –Yozgat).

3) Ceza evi (*Emirdağ –Afyon/ -Uşak/ Bağlılı *Eğridir –Isparta/ Karamanlı *Tefenni, *Göhlisar –Burdur/ Hırka *Tavas –Denizli/ Çamaltı *Menemen, *Ödemiş, *Kiraz –İzmir/ İğdecik, Sancaklıboz –Manisa/ Seydiömer *Tavşanlı, -Kütahya/ -Çorum/ Ersis *Yusufeli –Artvin/ Köşker –Kırşehir/ *Bor – Niğde/ Atlandı *Kadınhanı –Konya/ Bağyaka *Finike, *Elmalı –Antalya).

4) Dam (*Emirdağ –Afyon).

5) Hayvan yiyeceğinin saklandığı yer, ambar (Bağlılı *Eğridir – Isparta/ -Rize çevresi/ *İğdır –Kars).

6) Yaylada sütlerin saklandığı yer (Ersis *Yusufeli –Artvin).

7) Ahır (Kunduzlu, Eğret, -Afyon/ -Uşak/ *Eğridir, *Sütçüler, İlyas, Kozluca *Keçiborlu –Isparta/ Çerçin –Burdur/ -Denizli ilçe ve köyleri/ *Bergama, Sasallı *Menemen –İzmir/ Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ *Gemlik, Durakköy, Yorgeli, Vezirçiftliği –Burdur/ Ilıcaksu *Domaniç, -Kütahya/ Barcak, Akköy *Söğüt –Bilecik/ Saraçlı *Geyve –Kocaeli/ *Düzce –Bolu/ Koyullu *Safranbolu, *Devrek – Zonguldak/ -Kastamonu ilçe ve köyleri/ *İskilip, *Kargı, -Çorum/ Gazibeyli *Bafra, -Samsun/ -Sinop/ -Amasya köyleri/ -Giresun/ Şule, Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ *Refahiye çevresi –Erzincan/ Sasallı –Tunceli/ Sarıhamzalı *Sorgun –Yozgat/ Taşköprü, Şıhlar, Çubukabat, Çanıllı *Ayaş, *Elmalı, Hasanoğlan –Ankara/ -Niğde/ Osmaniye *Ilgın –Konya/ -Edirne/ *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli/ İncecik –Tekirdağ).

8) Baca (-Sivas/ -Kayseri).

9) Üstü toprak damlı ev (Yusufça *Göhlisar Burdur).

dam (TS): Ev, üstü örtülü yer, dam.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

81. devletli (Ku.T) / devletli (TT)

dewletli (Ku.T): Zengin, varlıklı, hâli vakti yerinde **dewletli adam:** Zengin kimse (KuTS:113).

devletli (TT): *sf. esk.* 1) Mutluluk ve refah içinde olan (kimse).

2) *a. tar.* Osmanlı Devleti'nde paşa, vezir vb. devlet adamlarına verilen unvan (TTS:649).

devletli (TTAS): Baykuş (-Kars/ *Bodrum, *Marmaris –Muğla).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

82. didar (Ku.T) / didar (TT)

didar (Ku.T): *Far. esk.* Göz (KuTS:113).

didar (TT): *Far. a. esk.* Yüz, çehre (KuTS:656).

didar (TTAS): Yüz (Kars).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

83. doğa (Ku.T) / doğa (TT)

doğa (Ku.T): 1) Koridor. **doğağa girmek:** Koridora girmek.

2) Veranda. **doğa tartmaq:** *bk. doğallaşmak* (KuTS:114).

doğa (TT): *a.* 1) Kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişen, değişen canlı ve cansız varlıkların hepsi, tabiat, natür.

2) İnsan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, doğal yapısını koruyan çevre, tabiat.

3) *mec.* Bir kimsenin eğilimlerinin, içgüdülerinin hepsi, huy (TTS:688).

doğa (TTAS): 1) Baba hindi (Kaboğlu, *Safranbolu –Zonguldak).

2) Aşık kemiğinin üst ve düz olan yanı (-Kayseri).

3) Küçük kulaklı davar (Eskişehir).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

84. dolanmaq (Ku.T) / dolanmak (TT)

dolanmaq (Ku.T): 1) *bir şeyle* meşgul olmak, ilgilenmek. **yaş bulan dolanmaq:** Çocukla ilgilenmek.

2) Yapmak, uğraşmak (KuTS:114).

dolanmak (TT): 1) Bir şeyin çevresine sarılmak: “*Kocasının kolu beline bir kobra gibi dolanmış, ince kaburgalarını birbirine geçirecek gibi sıkıyordu.*” -H. E. Adıvar.

2) Bir şeyin çevresinde dönmek, gezmek, dolaşmak:
“Arkadan dolanıp uzaktan gözetleyecekti çeşmeyi.” -Ç. Altan.

3) Karışmak, dolaşmak.

4) Gelişigüzel gezmek: “Kızlarının, gelinlerinin evleri arasında dolanıyor, hep evini, komşularını arıyordu.” -N. Cumalı (TTS:698).

dolanmak (TTAS): 1) Meyil göstermek, kur yapmak (*Maçka –Trabzon).

2) Dolaşmak, gezinmek (Erzurum).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

85. domur (Ku.T) / domur (TT)

domur, domurlar (Ku.T): *esk.* Mezbaha, salhane **ögünü domurlağa alıp barmaq:** Öküzü mezbahaya götürmek (KuTS:114).

domur (TT): *a. hlk.* 1) Kabarcık.

2) Tomurcuk (TTS:703).

domur (TTAS): 1) Kabarik (*Zile –Tokat/ -Maraş ve çevresi/ Afşar köyleri *Pınarbaşı –Kayseri/ *Tarsus –İçel).

2) Kabarcık (*Zile –Tokat/ -Maraş ve çevresi/ -Sivas/ Avşar köyleri *Pınarbaşı –Kayseri/ *Tarsus –İçel).

3) Tomurcuk (Erzincan/ Adana, Osmaniye).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

86. dönmek (Ku.T) / dönmek (TT)

dönmek (Ku.T): 1) *bir şeye* dönmek, değişmek **ağaç külge döngen:** Odun küle dönmüş.

2) Parçalara ayrılıp dağılmak, kullanılamaz hâle gelmek.

3) Kocamak, ihtiyarlamak (KuTS:115).

dönmek (TT): 1) Kendi eksenini üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek: “İçeride anahtarın acı bir gıcirtısıyla döndüğünü duydum.” -Y. Z. Ortaç.

2) Geri gelmek, geri gitmek: “Ertesi gün aynı yoldan Bodrum'a döndük.” -Halikarnas Balıkcısı.

3) Yönelmek: “Babam birdenbire bana döndü.” -S. F. Abasıyanık.

4) Sapmak: “Gülümseyerek bir köşeyi döndü.” -P. Safa.

5) Bir şeyi andıracak duruma girmek, benzemek: “Dikmen yolları, mabede adak için gidenlerin yollarına dönmüştü.” -A. Gündüz.

6) Sınıfta kalmak: “Çocuk çalışmazsa bu yıl döner.”

7) Durumdan duruma geçmek, değişmek, olduğundan daha değişik bir durum almak, benzemek: “Erkekler tekaüt olunca çocuğa dönüyorlar.” -R. N. Güntekin.

8) Belirli bir yerde dolaşmak.

9) Kendini bir yandan bir yana çevirmek: “Yatağında sabaha kadar dönüp durdu.”

10) Yönetilmek, düzene konulmak, çekip çevrilmek.

11) Söz konusu etmek, hatırlamak: “Biz yine onun gençliğine, lise öğretmenini olduğu zamana dönelim.” -H. Taner.

12) Bırakılan bir konu veya işe başlamak.

13) *mec.* Hileyle, gizlice yapılmak: “Burada bir şeyler oluyor, bir şeyler dönüyor ama anlayamıyorum.” -R. H. Karay.

14) *din b.* İnanç, din veya düşüncesini değiştirmek: “... annesinin İtalyan Yahudisiyken döndüğünü söylemişti.” -Ö. Seyfettin (TTS:714).

dönmek (TTAS): 1) Boğaya çektirilen inek gebe kalmayıp tekrar çiftleşmek istemek (Nefsiköseli *Görelle –Giresun/ Köfünye, Tatlısu, Larnaka, Aksilu, Baf – Kıbrıs).

2) Bulanmak, altüst olmak: “*Yüreğim döndü.*” (*Bor – Niğde).

dönmek (TS): 1) Değişmek, bozulmak, bir halden başka bir hale geçmek.

2) Vazgeçmek, ferağat etmek.

3) Benzemek.

4) Çevrilmek, tercüme olunmak, naklolunmak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

E

87. edi (Ku.T) / edi (TT)

edi (Ku.T): yardımcı fiil 1) Basit fiil şekilleriyle birleşerek hikâye birleşik zaman şekilleri teşkil eder **ol bara edi:** O gidiyordu **ol barğan edi:** O gitmişti **ol baracaq edi:** O gidecekti.

2) İsimlere gelerek görülen geçmiş zaman ifade eder **ol yaxşı edi:** O iyi idi **ol igit edi:** O yiğit idi (KuTS:117).

edi (TT): a. hlk. 1) İş yapma.

2) Yapılan iş (TTS:755).

Edi (TT): öz. a. hlk. Birbiriyle iyi anlaşan iki yaşlının baş başa kalışını anlatan **Edi ile Büdü, Şakire Dudu** deyiminde geçen bir söz (TTS:755).

edi (TTAS): 1) Baba (*Acıpayam –Denizli).

2) Dinle anlamında kullanılır (Yerkesik –Muğla).

3) Büyü: “*Ahmede edi yapmışlar*” (*Tire –İzmir).

4) Yapılış (*Ulubey –Ordu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

88. elenmek (Ku.T) / elenmek (TT)

elenmek (Ku.T): Elenmek, elekten geçirilmek (KuTS:119).

elenmek (TT): 1) Eleme işine konu olmak veya eleme işi yapılmak:
“Kuyunun başında unum elenir / Kaytan bıyıklarım kana belenir” -Halk türküsü.

2) Sınavda başarısız sayılmak: “İstekliler birer birer elenince en heveslisi ile karşı karşıya kaldı.” -H. Taner.

3) *mec.* Süzülme: “Bahçeye, kafeslerde elenen solgun bir ışık vurmuş.” -Y. Z. Ortaç.

4) *sp.* Yarışma dışı kalmak, yarışmadan çıkarılmak (TTS:786).

elenmek (TTAS): 1) Alay etmek, eğlenmek (Hasanoğlan –Ankara).

2) Durmak, beklemek (Davulku *Hekimhan Malatya).

3) Yaşamak, geçinip gitmek (Kırşehir).

İki lehçede de farklı anlamlar görüldüğünden sözcük tam yalancı eş değerdir.

89. ellemek (Ku.T) / ellemek (TT)

ellemek (Ku.T): Öteye beriye koşmak, dolaşp durmak (*bir şeyi ararken*). **ellep aylanmaq:** Aramak. **üynü ellep çıqmaq:** Bütün evi aramak, evi baştan sona aramak (KuTS:120).

ellemek (TT): Elle dokunmak: “Görüyorsunuz, ben hiçbirini ellemiyor, hiçbirini açmıyorum.” -Y. Z. Ortaç.

ellemek (TTAS): 1) Dam aktarmak (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/
*Lüleburgaz –Kırıkkale)

2) Toplamak: Bugün zeytin elledim (Pınarlıbelen *Bodrum Muğla).

3) Yapmak, eylemek (Yukarı Toklu *Taşlıçay Ağrı).

4) Ellemek, dokunmak (Diyarbakır/ Güney-Batı Anadolu).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

90. ellik (Ku.T) / ellik (TT)

ellik (Ku.T): Geçim, anlaşma, mutabakat, dirlik, huzur, barış **ellikde yaşamaq:** Pek iyi geçinmek, gül gibi geçinmek, evi baştan sona aramak (KuTS:120).

ellik (TT): *a. hlk.*

1) Eldiven.

2) Ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven biçiminde, tahtadan yapılan bir araç.

3) *den.* Yelken dikenlerin kullandığı, madenî yüksüğü olan meşin eldiven (TTS:790).

ellik (TTAS): 1) Eldiven (İshaklı *Bolvadin, Çığrı *Dinar –Afyon/ Uluğbey, Yassiören, *Uluborlu, Büyükkabaca *Senirkent, Bağılı, Sofular *Eğridir ve köyleri, Yakaköy *Gelendost, Senir, *Keçiborlu –Isparta/ Navlu, Güney, Horaz, Karaköy, Kavak *Yeşilova, Yayla, Karamanlı *Tefenni, Çamköy *Göhlisar, -Burdur/ Çıtak, Çöplü *Çivril, Bekilli, İsabey, Ortaköy, Yukarı Seyit *Çal, *Sarayköy ve köyleri, Bereketli *Tavas, Honaz –Denizli/ -Bursa/ Kükürt *Tavşanlı, Yakaköy, -Kütahya/ *Sivrihisar ve köyleri, Tokat, Bozan, Sarıkavak –Eskişehir/ Bozyaka –Bolu/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ Karabüzey *Araç –Kastamonu/ *Kurşunlu, Saray –Çankırı/ *Kargı, *iskilip, *Sungurlu, Ovasaray –Çorum/ *Gerze, *Boyabat –Sinop/ -Samsun/ Sarayözü, Ezine, *Merzifon –Amasya/ *Zile, *Turhal –Tokat/ Danışman *Fatsa, *Şebinkarahisar, Tepeköy *Piraziz, Uzunmusa, *Bulancak –Giresun/*Çıldır –Kars/ *Ağın, -Elâzığ/ İsmetpaşa, Aşudu *Darende –Malatya/ -Gaziantep/ *Antakya, Hisarcık *Yayladağı –Hatay/ *Divriği –Sivas/ *Çayıralan, -Yozgat/ Çanıllı *Ayaş, *Güdül, -Ankara/ Reşadiye, Akçakaya –Kayseri/ Budak, Yazıgınık, Acıöz, Kurugöl, Karakuyu *Mucur –Kırşehir/ *Ermenek, -Konya/ -İçel/ Güzelsu *Akseki –Antalya/ Lefkoşe, -Kıbrıs).

2) Ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven şeklinde tahtadan yapılan bir araç (*Eşme ve çevresi –Uşak/ Kuşbaba *Bucak, Kozağaç *Göhlisar, Karamanlı, Başpınar *Tefenni –Burdur/ *Savaştepe, Yeniköy, -Balıkesir/ Kızılköy *Ezine, Fili *Biga –Çanakkale/ Nilüfer –Bursa/ *Kandıra –Kocaeli/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ *Akyazı ve çevresi, -Sakarya/ -Çorum/ -Sinop/ -Samsun/ -Amasya/ Uzunmusa –Ordu/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ *Dört Yol –Hatay/ Vazıldan, Palha, Çamova, *Divriği, Karaözü *Gemerek, *Gürün, *Gürcü –Sivas/ Yalak, Avşar aşireti ve köyleri *Pınarbaşı –Kayseri/ *Bor –Niğde/ *Ermenek ve köyleri –Konya/ *Kadirli –Adana/ Masara, *Mut –İçel/ *Finike, *Elmalı –Antalya/ *Fethiye ve köyleri –Muğla/ -Edirne/ Ceylânköy *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli).

3) Yemeniciler yemeni dikerken ip ellerini kesmesin diye parmaklarına geçirdikleri meşin parmaklık (*Gerze –Sinop).

4) Parmak ucu (*Kemalpaşa ve köyleri –İzmir).

5) Tırpanın el ile tutulan yeri (-Gaziantep/ Çayırılı *Haymana, Solakuşağı *Şereflikoçhisar –Ankara).

6) Çıkrığı çeviren kolun el ile tutulan yeri (-Gaziantep/ *Mut ve köyleri –İçel).

7) El değirmeninin taşını çevirecek tahta kol (-Sivas).

8) Elma, armut gibi meyveleri toplamak için kullanılan bir araç (-Tokat).

9) Orağın ağzına, biçilen ekinleri getiren araç (Keper –Çanakkale).

10) Biçilmiş ekinlerin desteleri (Bulkaz *Çivril, İsabey *Çal –Denizli).

11) Potentilla Rosaceae (Kürkçü –Manisa).

12) Geniş ve kalın yapraklı, sarı renkli, üzeri tüylü ve kabarık damarlı, ilkbaharda görülüp, yazın kaybolan bir bitki (Hırka *Tavas –Denizli).

13) Kaydırak oyununda atılan büyük taş (Ankara).

14) Yabancı (*Turgutlu, *Kırkağaç –Manisa/ *Afşin –Maraş/ -Niğde).

15) Tercüman (*Eşme –Uşak).

16) İnsan, kişi (Navlu *Yeşilova –Burdur/ Kızılcaören –Kütahya).

17) Ev halkı, topluluk (Çepni *Sandıklı –Afyon).

18) Kalabalık (Çomaklar *Ödemiş –İzmir).

19) Hükümet makamı (*Sarayköy –Denizli).

20) Genel: İstanbul'da ellik bahçelere park diyorlar (Gâvurdağı *Osmaniye –Adana).

21) Aynı elden olan, aynı yerde oturan (-Artvin/ -Kars ve çevresi/ -Gaziantep).

22) Sahur yemeği (*Boğazlıyan –Yozgat/ *Bünyan, *İncesu –Kayseri).

ellik (TS): I) Eldiven.

II) Hüküm sürme, beğlik.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

91. eren (Ku.T) / eren (TT)

eren (Ku.T): *bk.* er (KuTS:121).

er: 1) Eş, koca, eş.

2) Er, erkek, adam.

3) Mert, erkek, cesur, yiğit (KuTS:121).

eren (TT): *a. din b.* 1) Ermiş: “*Bu adam vaktinin en büyük erenlerindendi.*” -Ö. Seyfettin.

2) Olağanüstü sezgileriyle birtakım gerçekleri gördüğüne inanılan kimse (TTS:806).

eren (TTAS): 1) Amaç, erek (*Urla –İzmir/ Eldirek *Fethiye –Muğla).

2) Dirlik, erinç (*Çal –Denizli).

3) Dost (Navlu *Yeşilova –Burdur).

4) Ölü çıkan eve komşuları tarafından götürülen yemek (-Uşak/ Alayunt –Kütahya/ *Gediz –Manisa/ Kütahya ve yöresi).

5) Hayırlı çocuk (-Kayseri).

6) Kızılılık (Aziziye –Burdur/ *Tire, Halıköy –İzmir/ Eldirek *Fethiye –Muğla).

eren (TS): 1) Erkek.

2) Kahraman, bahadır, babayiğit.

3) Erler, yiğitler, kahramanlar.

4) Allaha ermiş kimse.

5) Rical, tecrübeli, akıllı kimseler.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

92. erişmek (Ku.T) / erişmek (TT)

erişmek (Ku.T): 1) Dil kavgası, yapmak, atışmak, çekişmek, tartışmak. **gerti yuwuqlar bir de erişmeyler:** Gerçek dostlar asla kavga etmezler.

2) Bahse girişmek, bahse tutuşmak **arağa zat salıp erişeyik:** Bir şeye (veya bir şeyine) bahse tutuşalım (KuTS:122).

erişmek (TT): 1) Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak: “*Genç yaşında üne erişmiş, yönettiği oyunlar afişlerden inmemiş.*” -N. Cumalı.

2) Bir yere ulaşmak, varmak: “*Boyu bir elli beş olduğu için eli ancak on beşinci düğmeye erişebilmektedir*” -H. Taner.

3) Bitkiler veya bunların ürünleri olgunlaşmak: “*Yemişler bu yıl çabuk erişti.*”

4) Zaman gelip çatmak: “*Vakit erişti. Bahar erişti.*” (TTS:809).

erişmek (TTAS): 1) İlişmek, el ile şakalaşmak, alay etmek (Narlidere –İzmir/ *Bayburt –Gümüşhane/ -Rize/ -Kars ve birçok köyleri/ -Erzurum/ -Diyarbakır/ *Halfeti –Urfa/ *Kilis, -Gaziantep/ -Maraş/ *Pınarbaşı –Kayseri/ *Saray –Tekirdağ).

2) Sataşmak, yiğitlik satmak (*Kadirli, -Adana).

3) Boğuşmak (Harput –Elâzığ).

4) Tartışmak (Doğanbeyli –Adana).

5) Güreşçiler birbirleri ile tutuşmak, güreşe başlamak (Malatya).

6) Şeytan, cin çarpmak (Çığı *Dinar –Afyon/ Karamanlı *Tefenni, -Burdur/ İshaklı *Çivril –Denizli/ Kocayatak –Antalya).

7) Kovalamak (Uşak).

8) Yaklaşmak (*Kula Manisa).

9) Olgunlaşmak (Aybastı Ordu).

erişmek (TS):1) Uğraşmak, sataşmak, münakaşa etmek.

2) Şakalaşmak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

93. erk (Ku.T) / erk (TT)

erk (Ku.T): *esk.* 1) İrade, istem.

2) Hürriyet, erkinlik, serbestlik (KuTS:122).

erk (TT): *a.* 1) Bir işi yapabilme gücü, kudret, iktidar.

2) *mec.* Sözü geçerlik, istediğini yaptırabilme gücü, nüfuz.

3) *top. b.* Bir bireyin, bir toplumun, başka birey, küme veya toplumları egemenliği, baskısı ve denetimi altına alma, hürriyetlerine karışma ve onları belli biçimlerde davranmaya zorlama yetkisi veya yeteneği (TTS:809).

erk (TTAS): 1) Sözü, nazı geçme, etkisi olma, hatırını kırmama anlamında kullanılır: “*Benim erkim ellere geçer de kardeşime geçmez.*” (Uluşiran *Şiran – Gümüşhane/ -Kars ve köyleri/ -Erzurum/ Musik *Tutak –Ağrı/ -Diyarbakır/ -Urfa).

2) İçlek sıkıntı, güçlük, yük (Kerkük, Irak).

3) Çevresi yüksek kayalık ve taşlık arazi (Dudaş *Söğüt –Bilecik).

erk (TS): 1) Kuvvet, kudret, irade.

2) İhtiyar, hakk-ı hıyar.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

94. **erke (Ku.T) / erke (TT)**

erke (Ku.T): Sevgili, gözde, nazenin, şımarık, nazlı büyütülmüş **ol anasını erkesi:** O, anasının kuzusu; o anasının gözbebeği. **erke-torqa:** Gözde, sevgili, gözbebeği. **erke etmek:** Şımartmak, yüz vermek (KuTS:122).

erke (TT): *a. fiz.* 1) Enerji.

2) *fel.* Pozitif bilimlerde iş başarma gücü, bir direnmeyi yenme gücü (TTS:810).

erke (TTAS): 1) Fazla nazlı ve serbest büyüyen çocuk (İzmir).

2) Erkek (Güney-Batı Anadolu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

95. es (Ku.T) / es (TT)

es (Ku.T): 1) Hafıza, bellek.

2) Akıl, zekâ, şuur, bilinç (KuTS:123).

es (TT): *a. müz.* Notada duraklama zamanı ve bunu gösteren işaretin adı: “*Dörtlük es. Sekizlik es.*” (TTS:814).

es (TTAS): 1) Fayda (*Uluborlu –Isparta).

2) Sistem (Ordu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

96. esen (Ku.T) / esen (TT)

esen (Ku.T): Esen, sıhhati yerinde, sıhhatli, sağlam, sağ salim. **esen turuğuz:** Selametle!, Devletle!, Hosça kalınız! **esen-aman:** **a)** Mesut, mutlu, saadetli. **b)** Sağ salim, selametle, sağlıklı. **biz esen-aman yetişdik:** Biz sağ salim vardık. **Esen-aman yaşamak:** Refah içinde yaşamak, mesut, mutlu, saadet içinde yaşamak (KuTS:123).

esen (TT): *sf.* Ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı, sıhhatli, salim (TTS:815).

esen (TTAS): 1) Veda (Çorum).

2) Parasız verilen, beleş, hoyrat: O yığdığın mal esenine tökülsün (İrişli, Bayburt, *Sarıkamış, *Selim –Kars/ *Milas –Muğla).

3) Armağan, bağış (*Milas –Muğla).

4) Elbet anlamında (Keramet *Orhangazi –Bursa).

5) Rüzgâr, sert esen rüzgâr (Başpınar *Tefenni –Burdur/ *Acıpayam –Denizli/ –İzmir/ Peçenek, Buğralar *Kızılcıhamam –Ankara/ *Manavgat, Bağyaka *Finike, Çini, Güzelsu *Akseki, *Fethiye ve köyleri, Şerefler –Muğla).

esen (TS): I) Sağ salim, rahat, mes'ut, sıhhati yerinde.

II) Rüzgâr.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

97. eslemek (Ku.T) / eslemek (TT)

eslemek (Ku.T): Dikkat etmek, farketmek, görmek, farkına varmak **eslep qoymaq:** *bir şeyi farketmek, görmek, bir şeye dikkat etmek, bir şeyin farkına varmak* (KuTS:124).

eslemek (TT): *hlk.* Önem vermek, aldırış etmek (TTS:818).

eslemek (TTAS): 1) Aldırış etmek, önem vermek (*Düzce –Bolu/ -İstanbul/ -Çorum/ *Maçka ve köyleri, -Trabzon/ *Bayburt –Gümüşhane/ Hisarcık *Yayladağı –Hatay).

2) Herhangi bir kimseyi, kendisine belli etmeden gözetlemek (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

3) Zaptetmek, kendinde hükmedecek gücü bulmak (Elâzığ ve yöresi).

4) Kovalamak (Elâzığ ve yöresi).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

98. eşik (Ku.T) / eşik (TT)

eşik (Ku.T): 1) Kapı. **eşik kirit:** Kapı kilidi. **eşikni açmaq:** Kapıyı açmak.

2) Avlu. **Eşikge çıqmaq:** a) Avluya çıkmak. b) Tabii ihtiyacını yapmaya çıkmak (KuTS:124).

eşik (TT): a. 1) Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak: “*Sofaya açılan kapının eşiğine gelmişti.*” -T. Buğra.

2) Kapı ağzında basamağın konulabileceği yer: “*Adımlarını eşikten atarken saraydan ne vakit ve ne duygularla çıkacaklarını kendileri de bilmiyorlardı.*” -R. E. Üneydin.

3) *mec.* Başlangıç yeri, başlangıç noktası, yakını: Dünya yeni bir ekonomik bunalımın eşiğinde.

4) *coğ.* Karalar üzerinde veya deniz diplerinde birbirine komşu iki çukurluğu ayıran tümsek biçiminde, üzeri çoğu kez düz kabartılar.

5) *müz.* Telli çalgılarda üzerine tellerin bindiği köprü.

6) *ruh b.* Bir tepkinin başlamasında, ortaya çıkmasında etkili olan ruhsal, fizyolojik nokta (TTS:814).

eşik (TTAS): 1) Odun kesmek için kullanılan üç ya da dört ayaklı sehpa (Alaeddin *Acıpayam –Denizli).

2) Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra kalan çekirdekli kısmı (Yassıören *Senirkent –Isparta/ Çerçin –Burdur).

3) Taneleri alınmış mısır sapı, koçan (Eber *Dinar –Afyon/ Gönen – Isparta/ Kızılkaya *Bucak, Güney, Çuvallı *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni, -Burdur/ Gölcük *Çameli, Kelekçi *Acıpayam –Denizli).

4) Etraf, çevre (Karakoyunlu *İğdır –Kars).

5) Dış, dışarı (*İğdır –Kars/ *Erciş –Van/ *Bulanık –Muş).

6) Ayakkabı ökçesi (Bozan –Eskişehir).

7) Merdiven (Tutmaç –Sivas/ *Çubuk –Ankara/ -Niğde).

8) Ev girişi (Malatya ve çevresi).

9) Işık (Rize).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

99. eşmek (Ku.T) / eşmek (TT)

eşmek (Ku.T): 1) Örmek, bir şeyin üzerine dolayıp sarmak; bükmek, burmak. **eşip qoşmaq:** Örerak içine geçirmek. **çaç eşmek:** Saç örmek.

2) (*rüzgâr hak.*) Esmek.

3) Yükseltmek, dikmek, örmek, kurmak, yapmak, inşa etmek. **çır eşmek:** duvar örmek.

4) Kürek çekmek (KuTS:125).

eşmek (TT): I 1) Toprağı veya toprak gibi yumuşak bir şeyi biraz kazmak: “*Bereket versin ateş koydu demin komşu kadın / Üşüyorsan eşiver mangalı, eş, eş de ısın*” -M. A. Ersoy.

2) *mec.* Araştırmak, incelemek.

II) At hızlı gitmek (TTS:826).

eşmek (TTAS): 1) Hareket etmek, yola çıkmak (*Bozdoğan –Aydın/ *Buca – İzmir/ -Manisa ve çevresi/ *Lapseki –Çanakkale/ -İstanbul/ -Gaziantep).

2) İp bükme (*Merzifon –Amasya/ *Ahlat –Bitlis).

3) Coşmak (Kozagaç *Göhlisar –Burdur).

4) Su dolu çukur: Bizim tavuklar eşmekten su içtiler (Dalıca *Nazilli –Aydın).

5) Toplanmış bir şeyi dağıtmak (*Kurşunlu –Çankırı).

6) Eşmek, kazmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

eşmek (TS): I Kazmak.

II) 1) Hızlı yürümek, atla hızlı hızlı gitmek.

2) Hızlı yürütmek, koşturmak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

G

100. geçe (Ku.T) / geçe (TT)

geçe (Ku.T): 1) Gece. **geçe orta:** *bk. geçorta.* **geçe demey, gün demey:** Gece demeden gündüz demeden. **geçesi-günü bolan:** Gecesi gündüzüyle, gece gündüz.

geçe qıdır, gündüz yat, tamaküğe borkün sat: *atas.* Gece dolaş, gündüz yat, tütün için kalpağını sat (*tembel, avare hak.*). **geçe yürügen erten süyüner:** *atas.* Bugünün işini yarına bırakma (*harf.* Gece çalışan sabah sevinir).

2) Gece (*tören, şölen*). **adabiyat geçesi:** Edebiyat gecesi (KuTS:132).

geçe (TT): I) *zf.* Herhangi bir saat başını geçerek, geçerken: “*Sekizi çeyrek geçe üçüncü kata çıkıp altı numaranın önünde durdu.*” -Y. Atılğan.

II) *a. hlk.* Karşılıklı iki yandan her biri, yaka: “*Suyun öteki geçesi.*”

geçe (TTAS): 1) Taraf, yön (Yazı *Safranbolu –Zonguldak/ Karabüzey *Araç –Kastamonu/ Karlı *Gerze –Sinop/ -Samsun/ *Merzifon –Amasya/ *Zile –Tokat/ Uzunmusa –Ordu/ Süme *Bulancak, Nefsiköseli *Görele –Giresun/ Erkinis *Yusufeli –Artvin/ -Erzurum/ -Erzincan/ *Ağın, *Keban –Elâzığ/ Aşudu *Darende, *Arapkir –Malatya/ -Urfa/ Hanal *Nizip –Gaziantep/ Geben, *Andırın -Mı./ *Yıldızeli, -Sivas/ -Yozgat/ *Keskin –Ank/ Afşar köyleri *Pınarbaşı, *Develi, *Bünyan –Kayseri/ Bahçeli *Boı, *Ulukışla –Niğde/ Kolukısa, Güvenç, *Ereğli, *Ermenek –Konya/ Çukurköy *Karaisalı –Adana/ İskele *Anamur, *Mut ve köyleri, -İçel/ Dont *Fethiye –Muğla/ Aybastı Ordu).

2) Karşı taraf, öte (Erzincan Merkez).

geçe (TS): Taraf, yan.

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan “*geçe*” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “*gece*” şeklindedir. Ancak ses değişimi olmadan sözcüğe bakıldığında iki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

101. geçmek (Ku.T) / geçmek (TT)

geçmek (Ku.T): 1) Affetmek, bağışlamak. **Ayıbın (veya günahın) geçmek:** Suçunu bağışlamak.

2) Yürüyerek veya yüzerek geçmek (*msl. akarsudan*).

3) Geçmek, öğrenmek, işlemek (*ders materyalini*) **onunçu klassını materialın geçmek:** Onuncu sınıfın materyalini öğrenmek (KuTS:132).

geçmek (TT):1) Bir yerden başka bir yere gitmek: “*Elindeki kitabı bırakıp buldukları odaya geçtim.*” -T. Buğra.

2) Bir yandan girip diğer yandan çıkmak: İplik iğne deliğinden zor geçti.

3) Yol, araç veya akarsu bir yerin yakınından veya içinden gitmek: *Eve giderken sizin sokaktan geçeriz*”

4) Bir duruma uğramak, konu olmak: *Dayaktan geçmek. Muayeneden geçmek.*

5) Bırakmak, vazgeçmek: “*Bana yârdan geç derler / Seven yârdan geçilir mi?*” -Halk türküsü.

6) Yaşamak.

7) Bir şeyi bundan böyle yapma durumunda olmamak: “*Hakkın var. Ne çare ki bizden geçti diye söyleniyor.*” -R. N. Güntekin.

8) Olmak, vuku bulmak, cereyan etmek: “*Bu odanın içinde geçen aşk anları artık çok uzaklardaydı.*” -A. İlhan.

9) Hastalık bulaşmak, sirayet etmek: Hastalık bana ondan geçti.

10) Herhangi bir durum, soya çekim yoluyla birinde görünmek: “*Bu titizlik ona babasından geçmiş.*”

11) Bulunduğu yeri veya konumu değiştirmek.

12) Bir yeri aşmak, öbür yana ulaşmak: “*İstanbul'a geçecek değil, parmağımı kımldatacak takatim yok.*” -S. M. Alus.

13) Yerini bırakıp başka yer almak.

14) Bir konu üzerinde veya bir yerde çalışmış olmak: “*Şimdiki tuluat artistlerinin çoğu oradan geçtiler.*” -S. F. Abasıyanık.

15) Etki yapmak, işlemek: “*Soğuk, ciğerime geçti. Başına güneş geçmiş.*”

- 16) Görev almak: “İktidara geçmek.”
- 17) Kalmak, devrolmak: “Paralar suyunu çekti. Fabrika da olduğu gibi Nihat'a geçti.” -N. F. Kısakürek.
- 18) Geride bırakmak, aşmak: “Bizim yelkenli vapuru geçecek. Ordu sınırı geçti. Çocuğun boyu babasını geçti.”
- 19) Tükenmek, bitmek, sona ermek: “Yavaş yavaş bu hırs geçer.” -F. R. Atay.
- 20) Üstünlük sağlamak.
- 21) Söylemeden veya bitirmeden atlamak: “O meseleyi geçelim. O bahsi geç!”
- 22) Zamanı aşmak, geride bırakmak: “Şehzadebaşı'na geldikleri zaman saat onu geçiyordu.” -P. Safa.
- 23) Harcamak: “Bütün günüm seni takip etmekle geçti.” -Y. K. Karaosmanoğlu.
- 24) Bir müzik parçasını meşk ederek öğrenmek, çalmak veya söylemek.
- 25) Birinden meşk etmek: “Bu şarkıyı kimden geçtiniz.”
- 26) Haberi bir iletişim aracı ile bildirmek: “Ankara haberlerini gazetesine geçiyormuş.”
- 27) Sönmek: “Ocak sönmüş, koru bile geçmişti.” -N. Nâzım.
- 28) Yazılmak, girmek: “Tarihe geçmek. Kitaba geçmek.”
- 29) Sürümü olmak, satılmak.
- 30) Konuşmada sözü geçmek veya basında yer almak: “Kısa süren bir hastalıktan sonra göçüp gideceğini hissetmiş hatta ölümünün gazetelere bile geçmemesini istemişti...” -H. E. Adivar.
- 31) Kullanımda olmak, tedavülde olmak: “Bu para artık geçmiyor.”

32) Kabul edilemez olmak: “*Senin paran burada geçmez.*”

33) Okulda, sınavda başarı göstermek: “*Çocuk bu yıl geçti.*”

34) Bir yere gidip oturmak.

35) Çok bekletilmekten çürümeye yüz tutmak: “*Bu karpuz geçmiş.*”

36) Sıyrılmak, kurtulmak, işin içinden çıkmak: “*Görmedim, dedi, geçti.*”

37) (*yar*) argo Bazı kelimelerle birleşik fiil yapar: “*Iska geçmek. Diskur geçmek.*”

38) *hlk.* Çekiştirmek, yermek: “*Beni sana geçmişler / Vallahi ben demedim*” -Halk türküsü (TTS:917-918).

geçmek (TTAS): 1) Uykuya dalmak (Büyükkabaca *Senirkent –Isparta/ -Burdur/ Darıveren *Acıpayam –Denizli/ Ekse *Çal –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ -Manisa ve çevresi/ -Es ve köyleri/ *Akyazı ve çevresi –Kocaeli/ -Samsun/ *Merzifon ve köyleri –Amasya/ Mühye, Çanlı *Ayaş –Ankara/ *Bünyan –Kayseri/ *Bor –Niğde/ Yerkesik, Kaya *Fethiye –Muğla/ -Kıbrıs).

2) Bilincini yitirmek (*Merzifon –Amasya).

3) Çekiştirmek, yermek (*Ayancık –Sinop/ Irmaksırtı *Çarşamba –Samsun).

4) Sönmek: Lamba ürüzgârdan geçti (*Bor –Niğde).

5) Solmak: “*Senin ipeğin geçiyor mu?*” (*Nizip –Gaziantep).

6) Ateş sönmek (Gaziantep/ Yozgat).

7) Şikayet etmek (Ordu).

8) Karşı tarafa intikal etmek (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

9) Yürümek, seyr etmek (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

10) (bir süre) arkada kalmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

11) Vaziyet almak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

12) Ölmek (Adana, Osmaniye).

geçmek (TS): I

1) İleri geçmek, sebkat etmek.

2) Geçinmek, yaşamak, ömür sürmek.

3) Vaz geçmek.

4) Gitmek, geçip gitmek.

5) Girmek, dahil olmak.

6) Kendini... saymak.

II) Gamzetmek, koğulamak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

102. gelişmek (Ku.T) / gelişmek (TT)

gelişmek (Ku.T): 1) *bir şey üzerinde* sözleşmek, anlaşmak, anlaşmaya varmak, mutabakata varmak, uyuşmak; **olar tez gelişdiler:** Onlar çabuk anlaştılar.

2) Uygun olmak, uygun gelmek, uyum sağlamak, uymak, birbirini tutmak.

3) Bir kimse ile uyum sağlamak, ahenk içinde yaşamak; **olar bek gelişip yaşaylar:** Onlar uyum içinde yaşıyorlar.

4) Münasip olmak, uygun düşmek, uygun olmak. **sağa gelişegen iş tügül:** Sana uyan iş değil. (KuTS: 133).

gelişmek (TT): 1) *biy.* Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak: “Çalı süpürgeleri bir türlü ağaç hâline gelemeden ama ağacı taklit edercesine gelişir.” -S. F. Abasıyanık.

2) İlerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek.

3) *hlk.* Şişmanlamak (TTS:923).

gelişmek (TTAS): 1) Şişmanlamak (Oğuz *Acıpayam, Honaz ve köyleri – Denizli/ -Balıkesir/ *Sivrihisar –Eskişehir/ *iskilip –Çorum/ -Samsun/ -Rize/ -Kars ve bazı köyleri/ *Antakya –Hatay/ *Koyulhisar –Sivas/ -Niğde/ Seki *Fethiye – Muğla/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ Lefkoşe –Kıbrıs).

2) İşi yoluna girmek, zengin olmak (-Balıkesir/ *Sivrihisar – Eskişehir/ -Samsun/ *Koyulhisar –Sivas/ -Niğde/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ Lefkoşe – Kıbrıs).

3) Uğurlu gelmek (Bayadı –Ordu).

4) Uymak, denk gelmek (*Bor –Niğde/ Çiftepınar *Mersin, Yenice *Tarsus –İçel).

5) Kendi sazından başka saz çalamamak, eli yatmamak (- Kırşehir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

103. gergi (Ku.T) / gergi (TT)

gergi (Ku.T): 1) Gergef, kasnak.

2) *bir şeyi germe, açma için tertibat* (KuTS:135).

gergi (TT): *a. hlk.* 1) Perde.

2) İp, kayış, tel vb.ni gerginleştirme işinde kullanılan araç (TTS:933).

gergi (TTAS): 1) Engel, perde (Güney *Yeşilova, Çamköy *Göhlisar – Burdur/ Yukarıseyit *Çal, *Sarayköy, Darıveren *Acıpayam –Denizli/ Dallica *Nazilli –Aydın/ -Çorum/ Çanilli *Ayaş –Ankara/ *Fethiye ve köyleri, Yerkesik, *Milas, Ahiköy –Muğla).

2) Kağnı arabalarında kolların arasındaki açıklığı korumak için takılan ağaç (*Akyazı ve çevresi –Kocaeli/ Küpesi –Erzincan/ Çamova *Divriği, Karaözü *Gemerek –Sivas).

3) Üzümlerin ezilmemesi için sepetlerin ağız kısmına yakın yere konulan aralığı koruyucu tahta (*Akyazı ve çevresi –Kocaeli/ Güneyce –Rize/ Uşhum *Yusufeli –Artvin).

4) Yol geçitlerini kapamak için kullanılan ağaç (*Kurşunlu – Çankırı).

5) Bahçe etraflarına çekilen çalı yığınları: “*Yavrum biraz çalı getirelim de gergi yapalım.*” (Kozluca *Keçiborlu –Isparta).

6) Ahırlarda iki hayvanın yerini birbirinden ayırmak için aradaki direktten duvara uzatılan ağaçlar (-Kars ve bazı köyleri).

7) Çit yerine kullanılan çok budaklı çam ağacı (Pınarlıbelen *Bodrum –Muğla).

8) Kayıkçının ayak gerdiği tahta (-Isparta).

9) İş önlüğü (Kızılcasöğüt *Çivril, Bereketli *Tavas – Denizli/ *Ezine –Çanakkale/ Alpanos *Seyitgazi –Eskişehir).

10) Göğüs ile karnı ayıran ince ve geniş zar (*Mustafa Kemal Paşa –Bursa).

11) Uzaklık (yol için): Bu yol akşama kadar bitmez epey gergidir (Erkinis *Yusufeli –Artvin).

12) Göğün kuzey tarafını kaplayan ve havayı soğutan bulut (Gediz –Kütahya/ Mühye –Ankara).

13) Büyük kazan kapağı (Gökköy *Reşadiye –Tokat).

14) Ark kazarken amelelerin dörder kişi ile yaptıkları guruplar (Karaköy *Nallıhan –Ankara).

gergi (TS): 1) Çarmık, işkence âleti.

2) Perde.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

104. germek (Ku.T) / germek (TT)

germek (Ku.T): 1) Açmak, aralamak, ayırmak. **Ayaqların germek:** Ayaklarını ayırmak, aralamak.

2) Düzeltmek, doğrultmak, buruşuğunu düzeltmek.

3) Kabartmak, germek. **töşün germek:** a) Göğsünü kabartmak, göğsünü şişirmek. b) *mec.* Kurulmak, kurum satmak, çalılımlı tavırlar almak, azamet taslamak, kibirli davranmak, iftihar etmek, gurur duymak (KuTS:135).

germek (TT):1) Bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek: “*Yayı daha germe / Kiracaksın*” -B. Necatigil.

2) Gergin bir şeyle örtmek.

3) Kol, bacak, uzatmak.

4) *mec.* Gergin duruma getirmek, gerginlik yaratmak, sinirlendirmek (TTS:936).

germek (TTAS): 1) Kapamak: “*Kapıyı ger kedi girmesin*” (Kuşbaba *Bucak – Burdur/ Şeydiler –Muğla).

2) Yok olmak (*Bornova –İzmir).

3) Sıkıntı vermek (-Kastamonu ve çevresi).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

105. gezinmek (Ku.T) / gezinmek (TT)

gezinmek (Ku.T): Horozlanmak, hindi gibi kabarmak, kabadayı tavrı takınmak, çalım satmak. **Ne gezinesen?** Ne horozlanıyorsun? (KuTS:137).

gezinmek (TT): 1) Eğlenmek, vakit geçirmek için gezmek, dolaşmak, seyran etmek: “*Başı bir düşünceyle ağırlaşmış gibi öne düşük, elleri cebinde, geziniyordu.*” -P. Safa.

2) Belirli bir çevre içinde gezip durmak: “*Bir akşam rıhtım boyunda geziniyordum.*” -S. F. Abasıyanık.

3) *müz.* Özellikle doğaçtan yapılan müzikte, ezgiyi belli bir makam anlayışı içinde değişik perdeler üzerinde çalmak, dolaşmak (TTS:940-941).

gezinmek (TTAS): 1) Bir müzik aletini akort etmek (*Bor –Niğde).

2) Baştan savmak (Burunkaya –Zonguldak).

3) Yüznumaraya gitmek (*Eğridir ve köyleri –Isparta/ -Çorum/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ *Sivrihisar –Eskişehir/ -Kars/ *Karaman, *Ermenek –Konya/ *Mut ve Köyleri –İçel/ Pınarlıbelen *Bodrum –Muğla).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

106. göçürmek (Ku.T) / göçürmek (TT)

göçürmek (Ku.T): 1) Nakletmek, başka yere geçirmek, sevk etmek (*msl. askerî birliği*). **başğa işge göçürmek:** Askerî birliği başka bir yere sevk etmek.

2) Göçürüp yerleştirmek, taşımak. **yañı üylege göçürmek:** Yeni evlere taşımak.

3) Bölüp geçirmek. **söznü ekinçi buwunun başğa satırğa göçürmek:** Kelimenin ikinci hecesini başka satıra geçirmek.

4) Çevirmek, tercüme etmek (*bir dilden başka bir dile*).

5) Yıkmaq, göçürmek, tahrip etmek. **yañur çırını göçürgen:** Yağmur duvarı yıkmış.

6) Çekmek, kopya etmek. **kitapdan göçürüp almaq:** *bir şeyi* kitaptan yazmak (KuTS:139).

göçürmek (TT): 1) Göçmesine sebep olmak: “*Soğuklar bu yıl yaylacıları vakitsiz göçürdü.*”

2) Çökertmek: “*Kar çatıyı göçürdü.*”

3) *tkz.* Yiyip bitirmek: “*Bir tabak baklavayı göçürdü.*”

4) *hlk.* Bitkileri yerinden çıkarıp başka yere dikmek, göçermek (TTS:955).

göçürmek (TTAS): 1) Bir bitkiyi yerinden çıkarıp başka yere dikmek (Başpınar *Tefenni –Burdur/ *Sarayköy ve köyleri, Darıveren *Acıpayam –Denizli/ *Urla –İzmir/ -Bolu/ -Yozgat).

2) Fide dikmek (Yassıören *Senirkent –İsparta).

3) Yemeği sindirmek (*Düzce –Bolu).

4) Kız evlendirmek (*Yusufeli –Artvin).

göçürmek (TS): Yerini değiştirmek, yer değiştirmek, nakletmek.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

107. gölek (Ku.T) / gölek (TT)

gölek (Ku.T): Gömlek (KuTS:139).

gölek (TT): *a. hlk.* Gölet (TTS:959).

gölek (TTAS): 1) Küçük su birikintisi, gölcük (Sofular *Eğridir –İsparta/ *Kemalpaşa –İzmir/ -Balıkesir/ -İstanbul/ Bahattin *İskilip –Çorum/ *Çarşamba –Samsun/ Aşudu *Darende, -Malatya/ *Nizip –Gaziantep/ *Göksün –Maraş/ *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, *Dört Yol –Hatay/ Karaözü *Gemerek, *Divriği ve köyleri, *Koyulhisar, *Gürün –Sivas/ Elecik *Kalecik –Ankara/ -Kırşehir/ Afşar, Pazarören *Pınarbaşı, *Bünyan –Kayseri/ -Nevşehir/ *Bor, -Niğde/ *Ereğli, *Karaman –Konya/ *Kozan, *Pozantı –Adana/ Belenkeşli, Çiftapınar *Mersin, *Mut –İçel/ Eldirek *Fethiye –Muğla).

2) Tarla içerisinde bulunan su havuzu, bataklık (Balcalı *Çarşamba –Samsun/ -Maraş).

3) Araba tekerleğinin ortasındaki başlık (*Soma –Manisa).

4) Mantar (Kemaliye –Malatya).

5) Yağ koymak için ağaçtan yapılmış kutu (Başköy – Ankara).

6) Suyu biriktirmek için önüne yapılan set, bütet (Dere – Tokat/ *Afşin ve köyleri –Maraş/ Bozca *İncesu, Kırınardı, *Pınarbaşı –Kayseri).

gölek (TS): Gölcük.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

108. güllük (KuT) / güllük (TT)

güllük (Ku.T): *bk.* **günlük 2** (KuTS:146).

günlük 2: Şemsiye (KuTS:147).

güllük (TT): *a.* Gül bahçesi veya gülü çok olan yer (TTS:998).

güllük (TTAS): 1) Eğreltiotu (Kaleyaka *Perşembe, Sarmaşık *Fatsa, *Ulubey ve köyleri –Ordu/ *Tirebolu, Tepeköy, Piraziz –Giresun/ Beşikdüzü *Vakıfkebir –Trabzon).

2) Yüznumara (Bolu).

3) Beygir, at (*İnegöl –Bursa).

güllük (TS): Gül bahçesi.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

109. gülük (Ku.T) / gülük (TT)

gülük (Ku.T): *çocukd.* Tay (KuTS:146).

gülük (TT): *a. hlk.* 1) Hindi.

2) Sebze yetiştirmek için açılan ocak: “*Kavağın dibine gülük yaptırdım / Basaksız evlere hayat yaptırdım*” -Halk türküsü (TTS:999).

glk (TTAS): 1) Saçta piŖirilen küçük ekmek, rek (Lamus *Ermenek – Konya).

2) Kuluçka (tavuk için) (AŖađıdanaky *Safranbolu, *Bartın –Zonguldak/ Ağlı *Küre, Karabüzey, *TaŖkpr, *Araç –Kastamonu/ PeŖman *Daday –Kastamonu/ *arŖamba –Samsun).

3) Hindi (-İstanbul/ -Çanakkale/ *erkeŖ –Çankırı/ -Ankara/ -KırŖehir).

4) EŖek (Ankara).

5) Sebze tohumları ekilmek için açılan ocaklar (-Niğde).

6) Sıpa, eŖek yavrusu (Kayseri).

7) Bağ çubuklarını dikmek için açılan ukur (UlukiŖla *Bor Niğde).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eŖ değerdir.

H

110. hali (Ku.T) / hali (TT)

hali (Ku.T): *Ar.* 1) Ŗimdi, Ŗu anda hlen, hâlâ.

2) *e.* Bakayım, bakalım; ...-sana, ...-sanıza (KuTS:150).

hali (TT): *Ar. sf. esk.* BoŖ, ıssız, تنها (TTS:1032).

hali (TTAS): 1) (< Far. kli) halı (Diyarbakır).

2) (< Ar. hâli) BoŖ, ıssız (Erzurum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eŖ değerdir.

111. ham (Ku.T) / ham (TT)

ham (Ku.T): *Far. bağ. esk.* hem... hem...; **ham yurtda, ham Ŗaharda:** Hem kyde hem Ŗehirde (KuTS:151).

ham (TT): *sf.* 1) Yenecek kadar olgun olmayan (meyve), olmamış: “*Ham elma.*”

2) İşlenmemiş (madde): “*Ham petrol.*”

3) İdmansız: “*Ham vücutla ancak bu kadar koşabilirim.*”

4) *mec.* Gerçekleşme kolaylığı veya imkânı olmayan: “*Ham hayal. Ham teklif.*”

5) *mec.* Kaba, toplum kurallarını bilmeyen, incelmemiş: “*Ne ham adam!*” (TTS:1036).

ham (TTAS): 1) Deniz dalgası: “*Denizin hamı çoğaldı.*” (Yerkesik –Muğla).

2) Usulanmamış, haşarı: “*ham at*” (Arpaçay – Kars).

3) Acemi, evcilleşmemiş (atmaca) (Rize).

ham (TS): Çiğ, iyi pişmemiş.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

112. har (Ku.T) / har (TT)

har (Ku.T): *Far. belirtme zam.* Her. **har adam:** Her adam, herkes. **har bir işde:** Her bir işte. **har gezik:** Her sefer. **har gün:** Her gün. **har zaman:** Her zaman, daima (KuTS:152).

har (TT): I) *a.* Düşüncesizce ve hesapsızca harcamak, bol bol harcıyıp tüketmek anlamlarındaki har vurup harman savurmak deyiminde geçen bir söz: “*Akşama kadar Meram bağlarında har vurup harman savuruyordu.*” -A. Gündüz.

II) *a. esk.* Sıcak, kızgın, yakıcı (TTS:1044-1045).

har (TTAS): 1) Aşısız ağacın meyvesi (*Nar –Nevşehir/ -Niğde).

2) Bakımsızlıktan anormal gelişmiş bağ, bahçe (*Sivrihisar ve köyleri –Eskişehir).

3) Küf (*Ahlat –Bitlis/ Üçem *Balâ –Ankara/ Köşker –Kırşehir).

4) İnsan, hayvan ya da bitkilerde görülen salgın hastalık (*Ağın, *Keban –Elâzığ).

5) Gül yapraklarının üzerinde bulunan beyaz böcek (-Çorum).

6) Kötü (kimse) (-İstanbul/ *Nazimiye –Tunceli).

7) Atın biniciyi sarsmadan yürüyüşü, rahvan (Kurucaova –Malatya/ Koyunevi *Kozan –Adana).

8) Atın bir ve iki vuruşlu yürüyüşü (*Andırın –Maraş).

9) Pişmiş yumurtanın sarısı (*Maçka ve köyleri –Trabzon).

10) Defne (-Hatay ilçe ve köyleri/ *Kadirli –Adana).

11) Dantel (*Kadıçiftliği –İstanbul).

12) At yetiştirilen çiftlik, hara(Adana, Osmaniye).

“*har*” sözcüğü Arapçadan Türkiye Türkçesi ölçünlü diline “*her*” şeklinde geçmiştir. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında Kumuk Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

113. harp (Ku.T) / harp (TT)

harp (Ku.T): Harf (KuTS:153).

harp (TT): *Ar. a. ask.* Savaş: “*Bu, resmen harp ilan olunmaksızın savaş kapısını açmak demektir.*” -N. F. Kısakürek (TTS:1051).

harp (TTAS): Ekmek (*Bozüyük –Bilecik).

İki lehçe arasında anlam fark olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

114. hawlamaq (Ku.T) / havlamak (TT)

hawlamaq (Ku.T): 1) *birini, bir şeyi* avlamak, *birini, bir şeyi* tutmak, yakalamak.

2) *mec. bir şeyi* aramak, bulmaya çalışmak (KuTS:154).

havlamak (TT): Köpek bağırarak, ürümek: “*Yine havlayan köpeklerin üstüne kahvelerden solgun kumar ışığı vuruyordu.*” -A. Kutlu (TTS:1065).

havlamak (TTAS): 1) Yılan kabuk değiştirmek (*Ağın, *Keban –Elâzığ).

2) Tiftiklenmek (*Ağın, *Keban –Elâzığ).

3) Bir şeyi almak için saldırmak: Üstüme ne havlayıp geliyorsun; sana onu vermeyeceğim (Boynuyoğun *Tire –İzmir/ Bahçeli *Bor –Niğde).

4) Köpek yere çökmek (*Çarşamba –Samsun).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

115. haydamaq (Ku.T) / haydamak (TT)

haydamaq (Ku.T): 1) Sürmek, sevk etmek.

2) Sürmek, yürütmek, idare etmek, kullanmak (KuTS:155).

haydamak (TT): *hlk.* 1) Çifte koşulan hayvanı sürmek, dehlemek.

2) *argo* Kovmak, defetmek (TTS:1070).

haydamak (TTAS): 1) Çifte koşulan hayvanı sürmek, dehlemek (Bulkaz *Çivril –Denizli/ Demirkapı *Susurluk, *Bandırma, Kerem *Burhaniye –Balıkesir/ Fili *Biga –Çanakkale/ *İnegöl,*Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ Pazarcık *Bozüyük –Bilecik/ *Kandıra –Kocaeli/ *Akyazı –Sakarya/ -Bolu/ *Bor –Niğde/ -Konya/ *Osmaniye –Adana/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Yan gelmek, vaktini boşa geçirmek. (-Bolu).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

116. hay-hay (Ku.T) / hayhay (TT)

hay-hay (Ku.T): *ünl.* Sevinç, şaşma, şaşkınlık bildirir (KuTS:155).

hayhay (TT): *ünl.* İsteyerek, seve seve, elbette anlamlarında onama bildiren bir söz (TTS:1070).

hayhay (TTAS): Hay huy, hengâme (Kars).

İki lehçe arasında olan anlam farklılığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

117. hız (Ku.T) / hız (TT)

hız (Ku.T): Çizgi, hat. **Hız tartmaq:** Çizgi çizmek (KuTS:156).

hız (TT): a. 1) Çabukluk, sürat: “*Hikâyede baştan sona kadar hareket ve hız olmalıdır.*” -F. R. Atay.

2) Bir hareketten doğan güç, şiddet: “*Yağmur şimdi hızını daha da arttırmıştı.*” -H. Taner.

3) Çaba, güç, gayret, takat.

4) *fiz.* Alınan yolun harcanan zamana oranı, sürat (TTS:1096).

hız (TTAS): Borç, ödünç (*Şebinkarahisar –Giresun).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

118. hor (Ku.T) / hor (TT)

hor (Ku.T): *Far. ünl. Müstehzi, alaylı, hor görücü, aşağılayıcı davranış ifade eder.*

hor qıçırmaq: “hor” diye bağırarak (*birini ısıklamak, rezil etmek*) (KuTS:158).

hor (TT): *Far. sf.* Değersiz, önemi olmayan, aşağı (1109).

hor (TTAS): 1) Yumurta sarısı (*Maçka ve köyleri, *Akçaabat ve köyleri – Trabzon).

2) Gösterişsiz, çelimsiz (*Nizip –Gaziantep).

3) Soğukkanlı (Çanlı *Ayaş –Ankara).

4) Çirkin, sevimsiz (Sultanhisar *Nazilli, -Aydın/ *Emet –Kütahya/ Ersis *Yusufeli –Artvin/ Kuyuluk *Kozan –Adana).

5) Kin (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

6) İyilik (*Şebinkarahisar, *Alucra –Giresun).

7) Bereketsiz: “*Toptan alınmayan yiyecek hor olur.*” (*Zara –Sivas).

8) Kışın yolu bulabilmek için dağlarda yol kenarlarına konulan taş yığınları (*Hekimhan –Malatya).

9) Eskimiş şey (Konya).

10) Öküz ve beygirleri çağırma ünlemi (Kırıklar *Dinar –Afyon).

11) Bilye veya taşla oynanan bir oyun(Urfa).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

İ

119. içirik (Ku.T) / içirik (TT)

içirik (Ku.T): 1) Astar, astarlık. **içirik kumaç:** Astarlık kumaş.

2) Tabanlık (*ayakkabı için*). **içirik oltan:** Ayak tabanlığı (KuTS:161).

içirik (TT): a. *hlk.* Yatak doldurmaya yarayan yün, pamuk, kıtık vb. şeyler (TTS:1146).

içirik (TTAS): 1) Yatak doldurmaya yarayan yün, pamuk, kıtık vb. şeyler (Tokat, Bozan –Eskişehir/ Köşker –Kırşehir/ *Bünyan –Kayseri/ -Konya ilçe ve köyleri/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Yatak içine konulan halı kırpıntısı (*Emet –Kütahya).

3) Yatak yünlerinin zamanla topaklaşmış parçaları (*Alayunt –Kütahya/ *Sivrihisar, Bozan, Tokat –Eskişehir/ *Bünyan –Kayseri).

4) Çok eski (elbise, gömlek, ayakkabı vb. şeyler için) (Tokat, Bozan –Eskişehir/ -Çorum/ Nize, *Bünyan –Kayseri).

5) Bağırsak, ciğer vb. sakatat (Tokat, Bozan –Eskişehir/ - Bolu/ -Yozgat).

6) Su tulumbalarına sarılan sargı (Başlamış *Dört Yol –Hatay/ *Bor –Niğde).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

120. içlik (Ku.T) / içlik (TT)

içlik (Ku.T): *bk.* **işlik I** (KuTS:161).

işlik I: Astar (*palto, kostümde*) (KuTS:168).

içlik (TT): *a. hlk.* İçe giyilen çamaşır, iç gömleği: “*Mintanları, içlikler, fanilalar terden yapış yapıştı.*” -T. Buğra (TTS:1148).

içlik (TTAS): 1) Yatak doldurmaya yarayan yün, pamuk, kıtık vb. şeyler (Fili *Biga –Çanakkale).

2) İç gömleği (*Emirdağ, *Dinar –Afyon/ Yukarıseyit *Çal, Ovacık *Tavas, Darıveren *Acıpayam –Denizli/ -Çorum/ *Zile –Tokat/ *Tirebolu –Giresun/ Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ Yılanlı –Kars/ *Ahlat –Bitlis/ Kesirik, -Elazığ/ -Malatya/ *Afşin ve köyleri –Maraş/ -Ankara/ *Bünyan –Kayseri/ Dedeler *Ereğli –Konya/ -Adana/ *Mut ve köyleri –İçel/ *Fethiye ve köyleri –Muğla).

3) Firenk gömleği, mintan (*Emirdağ, *Dinar –Afyon/ -Denizli/ *Nazilli, -Aydın/ -Samsun/ *Tirebolu –Giresun/ -Gümüşhane/ Erkinis *Yusufeli –Artvin/ -Malatya/ Kızılhisar –Gaziantep/ *Afşin ve köyleri, -Maraş/ -Sivas/ *Çubuk, *Beypazarı, *Keskin –Ankara/ *Pınarbaşı, *İncesu –Kayseri/ *Bor –Niğde/ *Milas –Muğla/ Kerkük).

4) İçe giyilen hırka, zıbın (-Bolu/ *Kurşunlu –Çankırı/ Rumeli göçmenleri *Saray –Tekirdağ).

5) Pamuklu mintan (*Karşıyaka –İzmir/ Ilıca *Havza –Samsun).

6) Yelek (Yeniköy –Balıkesir/ -Kastamonu/ -Urfa/ -Gaziantep/ -Yozgat/ *Feke –Adana).

7) Gömlek (Yukarı Toklu *Taşlıçay Ağrı).

içlik (TS): Gömlek üstüne giyilen bir çeşit yelek.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

121. inaq (Ku.T) / inak (TT)

inaq (Ku.T): *tip.* Yalancı krup. **inaq bolmaq:** Yalancı krup hastalığına yakalanmak (KuTS:164).

inak (TT): *a. fel.* Dogma (TTS:1186).

inak (TTAS): İnek (İncekum, *Silifke –İçel).

inak (TS): 1) Kendisine inanılır ve güvenilir emin kimse, inal.

2) Kendisini emniyette bilen.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

122. ini (Ku.T) / ini (TT)

ini (Ku.T): 1) Küçük erkek kardeş.

2) *yaşça küçüğe hitap.* Kardeş(im). **Yılama, inim, yılama:** Ağlama, kardeşim, ağlama (KuTS:164).

ini (TT): *a. hlk.* Kayınbirader (TTS:1193).

ini (TTAS): 1) Kayınbirader (Hacılar, Uluğbey *Senirkent, *Şarkikaraağaç – Isparta/ *Bucak –Burdur/ Dedeköyü *Çal –Denizli/ *Bergama –İzmir/ -Samsun/ - Yozgat/ *Bor –Niğde/ -Konya ilçe ve köyleri/ Misis –Adana/ Teniste, *Anamur, *Mut –İçel/ *Alanya, Bağyaka *Finike –Antalya/ *Ula, Ahiköy, Yerkesik, *Milas, *Fethiye ve köyleri –Muğla).

2) Kocanın kızkardeşi, görümce (Cebel *Eğridir –Isparta).

3) Şaşma bildirir ünlem (İlama, *Eğridir –Isparta/ -Burdur).

4) Aşağısama, onur kırma (Gerede *Nallıhan –Ankara).

5) İşte (*Güdül Ankara).

6) Onu (III. teklik şahıs zamiri yükleme hâli) (Rize).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

123. işlenmek (Ku.T) / işlenmek (TT)

işlenmek (Ku.T): 1) Yapılmak. **Taşdan işlenen üyeler:** Taştan yapılmış evler.

2) İşlenmek (*mşl. deri*) (KuTS:168).

işlenmek (TT): İşleme işi yapılmak: “*Vazo, ince bir kadın eli ile işlenmiş, beyaz oymalı bir örtünün üzerindedir.*” -E. M. Karakurt (TTS:1226).

işlenmek (TTAS): Boş durmamak, bir şeylerle uğraşmak: “*Taze işlenip duruyor.*” (*Manyas –Balıkesir).

işlemek (TS): Kendisi için iş olarak vazife edinmek.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

124. işlik (Ku.T) / işlik (TT)

işlik (Ku.T): I) Astar (*palto, kostümde*).

II) *gr.* Fiil (KuTS:168).

işlik (TT): a. 1) Atölye: “*İşliğin karanlık köşelerinde babasının yüzlerce hayali vardı.*” -R. Enis.

2) *hık.* Gömlek: “*... tulumbaya yaklaştı, işliğinin yakasını açtı, kollarını sıvadı.*” -S. Kocagöz (TTS:1227).

işlik (TTAS): 1) İş yeri, atelye (*Dinar ve köyleri –Afyon/ *Yeşilova ve köyleri –Burdur/ Yukarıseyit *Çal –Denizli/ Yeniköy –Balıkesir/ Fili *Biga –Çanakkale/ Hamzabey *Simav –Kütahya/ İsmetpaşa –Eskişehir/ *Akyazı ve çevresi –Sakarya/ Çenciğe, Ergan –Erzincan/ *Koyulhisar –Sivas/ Yenikışla *Boğazlıyan,*Akdağmadeni –Yozgat/ *Pınarbaşı ve çevresi, -Kayseri/ *Fethiye ve köyleri –Muğla/ -Edirne/ Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz –Kırklareli/ Şumnu, Bulgaristan).

2) El tezgâhı (Demirli *Bucak –Burdur/ *Taşköprü –Kastamonu Gökçekışla –Yozgat).

3) Koyun ve keçilere takılan zillerin ve çanların içindeki sallanan kısım (Derince *İzmit –Kocaeli).

4) Mintan, gömlek (*Dinar ve köyleri –Afyon/ *Yalvaç –Isparta/ *Yeşilova ve köyleri –Burdur/ Narlıdere *Buldan, Bereketli *Tavas –Denizli/ Eymir *Bozdoğan –Aydın/ *Menemen –İzmir/ Yalpankaya *Hendek –Sakarya/ *Mecitözü, *İskilip –Çorum/ *Merzifon ve köyleri, -Amasya/ Ziğdi *Erbaa, Çilehane *Reşadiye, Karkıncık *Artova, Çörebüyük, -Tokat/ Süme *Bulancak, Ömerli *Ulukışla, Nefsiköseli *Görece –Giresun/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ -Kars/ -Erzurum/ Çenciğe, -Erzincan/ *Erciş –Van/ -Bitlis/ -Diyarbakır/ *Ağın –Elâzığ/ Ballıkaya *Hekimhan, Aşudu *Darende, *Arapkir –Malatya/ *Andırın –Maraş/ Karaözü, Çepni *Gemerek, *Zara ve köyleri, Vazıldan *Divriği, *Gürün, *Yıldızeli, *Şarkışla ve köyleri –Sivas/ Gökdere *Akdağmadeni, Çayıralan, Sarıhamzalı *Sorgun –Yozgat/ *Keskin, Akdoğan *Kızılcahamam, *Beypazarı, Camili, *Ayaş –Ankara/ -Kastamonu/ Bürüngüz, Akkışla *Bünyan, Afşar aşireti *Pınarbaşı –Kayseri/ -Nevşehir/ Bahçeli *Bor –Niğde/ -Konya ilçe ve köyleri/ Kırıldı *Karaisalı –Adana/ Meydan *Mut, Gezende *Gülner, Namrun *Tarsus, -İçel/ Erenyaka *Akseki, *Elmalı ve köyleri –Antalya/ -Muğla).

5) Hanımların giydiği kısa ceket (*Narlıdere –İzmir/ Başköy –Ankara/ *Bodrum –Muğla).

6) İş elbisesi ya da iş önlüğü (*Dinar –Afyon/ Bağlılı *Şarkikaraağaç –Isparta/ *Zile –Tokat/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas/ Erkiilet –Kayseri/ *Beyşehir, *Seydişehir –Konya/ *Fethiye ve köyleri –Muğla).

7) Yelek (*Keçiborlu –Isparta/ Çıkrık *Mecitözü –Çorum/ Büyükafşar –Ankara/ *Kozan –Adana/ *Akseki –Antalya).

8) Astarlık bez (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

9) Yatak, yorgan konulan yüklük (Bağlılı *Eğridir –Isparta).

işlik (TS): iş yeri, çalışılan, iş yapılan yer, ticarethane.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

125. izlemek (Ku.T) / izlemek (TT)

izlemek (Ku.T): Aramak (KuTS:170).

izlemek (TT):1) Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek: “*Babam kaşları çatılmış, başını sallayarak izliyor bizi.*” -A. Ümit.

2) Zaman, süre, sıra vb. bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak: “*Geceyi gündüz izler.*”

3) Bir olayın gelişimini gözden geçirmek: “*Bu ustaca düzeni Osmanlıların her işinde izleyebilirsiniz.*” -S. Birsal.

4) Eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmak, seyretmek: “*Televizyonu izlemek.*”

5) Belirli bir yönde gitmek: “*Geç vakit hayvanla, Deliçay'ı izleyip gidiyordum.*” -H. E. Adıvar.

6) Gözlemek, incelemek: “*Çocuk kuşu gözleriyle izledi.*”

7) Belirli bir tutum, davranış veya düşünceyi benimsemek: “*Bu üretim politikasını izleyeceğiz.*”

8) Bir şeye uymak, bağlı olmak: “*Modayı izlemek.*”

9) Herhangi bir olayla ilgilenmek: “*Çeşitli siyasi olaylar karşısındaki tepki ve düşüncelerini dolaylı da olsa izleyebiliyordum.*” -H. Taner (TTS:1240).

izlemek (TTAS): Takip etmek (Uşak).

izlemek (TS): İzi sıra gitmek, takip etmek, izinde yürümek.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

K

126. kama (Ku.T) / kama (TT)

kama (Ku.T): Tereyağı **aşğa kama sürtmek:** Ekmeğe tereyağı sürmek (KuTS:174).

kama (TT): a.1) Silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağzı da keskin uzun bıçak: “*Bu bıçak, sapına bez sarılmış, küçük çapta bir kamaydı.*” -S. F. Abasıyanık.

2) *mdn.* Açılmış olan boşluklarda tavan ve yanlardan taş veya cevher parçalarının düşmesini önlemek amacıyla tahkimat elemanları üstüne veya arkasına yerleştirilen bir tahkimat parçası.

3) Kütüğü yarmak için kullanılan ucu sivri, yassı, enli çivi, takoz, kısıklı.

4) *ask.* Topun gerisini kapayan kapak: “*Köy değirmenlerinde top kaması döküldüğüne şahit oldum.*” -A. Gündüz.

5) *hkk.* Oyunda kazanılan her parti.

6) *hkk.* Oyunda sayı (TTS:1287).

kama (TTAS): Oyunda sayı (*Kandıra –Kocaeli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

127. kana (Ku.T) / kana (TT)

kana (Ku.T): 1) Kuzey yönü, tarafı; gölgeli yön.

2) Oyuk, çukur (*dağın kuzey yamacında*) (KuTS:174).

kana (TT): *İt.* a. den. Geminin çektiği suyu göstermek için baş ve kış bodoslamaları üzerine konulan işaretler (TTS:1293).

kana (TTAS): 1) Dört köşeli yontulmuş direk, hatıl (Karaçay *Kadınhanı – Konya).

2) Asmaların, ağaçların diplerinden çıkan filizler, piç (- Manisa).

3) Kuru meyvenin yenen kısmı (Güneyce –Rize).

4) Güğüm, sürahi (Karaağaç –Edirne/ -Tekirdağ/
*Lüleburgaz Kırklareli).

5) Kuyruk (-Kırşehir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

128. kap (Ku.T) / kap (TT)

kap (Ku.T): Sahte, yapmacık söz; samimi olmayan hizmet teklifi, samimi olmayan misafirsevenlik sözü (KuTS:174).

kap (TT): I) a. 1) İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne.

2) Kap kacak.

3) Türlü şeylerin taşınması veya saklanması için kullanılan torba, kılıf, çanta, sepet, sandık vb.

4) Kapak, cilt.

II) Fr. a. 1) Gövdeyi omuzların üstünden çepeçevre saracak biçimde yapılan bir tür üst giysisi.

2) Kadınların giydiği kolsuz üstlük (TTS:1302).

kap (TTAS): 1) Orman (Kastamonu).

2) Karton (Honaz –Denizli).

3) Kemer: “*Kapalı çarşının üzeri kap çatılmıştır*” (Gaziantep).

4) Oda (Urfa).

5) Aşık kemiği (Trabzon).

6) Aşık kemiğinin üstü, tepesi : Aşığım kap durdu (İrişli, Bayburt,
*Sarıkaş –Kars).

7) Yufka (-Çanakkale/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ Ağrakos *Suşehri –Sivas).

8) Ekmek kabuğu (*Mustafa Kemal Paşa, *Mudanya –Bursa).

9) Kabak (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

kap (TS): Kabuk, kışır.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

129. kar (Ku.T) / kar (TT) / kâr (TT)

kar (Ku.T): *Far.* Etki, tesir (KuTS:174).

kar (TT): *a.* Havada beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak yağın su buharı: “Kıştı, yerler iki karış kar tutmuştu.” -T. Buğra (TTS:1312).

kar (TTAS): 1) Sürme, rastık (-Çorum/ -Yozgat).

2) Sağır (*İğdır, Bayburt *Sarıkamış –Kars/ -Bitlis/ *Erciş, -Van).

kâr (TT): *Far. a.* 1) Alışveriş işlerinin sağladığı para kazancı.

2) İş.

3) *mec.* Yarar, fayda: “Bundan benim hiçbir kârım yok.”

4) *ekon.* Üretim faktörlerinden biri olan girişimcinin üretimden aldığı pay.

5) *tic.* Maliyet fiyatıyla satış fiyatı arasındaki fark (TTS:1312).

kâr (TTAS): Sağır (Van/ Bulanık Muş).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

130. kaş (Ku.T) / kaş (TT)

kaş (Ku.T): 1) Lapa, bulamaç.

2) *mec.* Karışıklık, düzensizlik, nizamsızlık, intizamsızlık (KuTS:175).

kaş (TT): a. 1) *anat.* Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar: “Aşçıbaşı, kırçıl kaşlarını biraz daha çatıp karşıma çömeliyor.” -Y. Z. Ortaç.

2) Kemerli ve çıkıntılı şey veya yer: “Altın yüzük yaptırdım, kaşı sensin sevdiğim” -Halk türküsü.

3) Sarp kayalık, uçurum.

4) Eyerin ön ve arkasındaki çıkıntılı bölüm.

5) *hlk.* Duvar, bağ ve bahçelerde toprak yığarak yapılan sınır, set (TTS:1345).

kaş (TTAS): 1) Sarp kayalıklar, uçurum (Güllü –Denizli/ *Gediz –Kütahya/ *Düzce –Bolu/ *Kandıra –Kocaeli/ -Sinop/ *Ünye, Bayadı –Ordu/ Piraziz, *Tepeköy –Giresun/ *Bulancak –Giresun/ *Kelkit, *Torul –Gümüşhane/ -Sivas/ Gürcü *Kızılcahamam –Ankara/ *Ürgüp –Niğde/ -Konya/ Bostanlar *Bahçe –Adana/ -İçel).

2) Tepe, dağ (Güzelpınar –Denizli/ Akçakavak, İğneciler *Mudurnu – Bolu/ Saray –Çankırı/ Bayat *İskilip –Çorum/ -Sinop/ -Samsun/ *Perşembe –Ordu/ - Trabzon/ -Rize/ Çamova *Divriği –Sivas/ *Ayaş, *Nallıhan –Ankara/ -Kırşehir/ - Kayseri/ Çarıklar *Çumra, Gaziler *Hadım, Güvenç –Konya/ -Adana/ -İçel).

3) Bağ ve bahçelerde toprak yığarak yapılan sınır, set (-Bilecik/ Ereğli, *Karamürsel, *Kandıra –Kocaeli/ -Bolu/ *Akyazı, -Sakarya/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ *Daday –Kastamonu/ *Kargı –Çorum/ *Maçka ve köyleri – Trabzon/ Karahüyük –Maraş/ *Koyulhisar –Sivas/ *Mut –İçel).

4) Yokuşun düzlüğe çıkılacak yeri, yokuşun başı (*Boyabat –Sinop/ - Bitlis/ Bahri, Akçadağ –Malatya/ Tuzhisar *Bünyan –Kayseri).

5) Patika, ince yol (*Yusufeli –Artvin).

6) Suyun, toprağın bir yanını oyup diğer yanını yükselttiği kısmı (*Andırın-Maraş).

7) Duvar, duvarın üstü.kaş (*Domaniç –Kütahya/ -Çanakkale/ Atlas *Sivrihisar –Eskişehir/ *Tosya –Kastamonu/ -Çankırı/ Satıyüzü –Çorum/ -Trabzon/ -Erzurum/ -Sivas/ *Haymana –Ankara).

8) Çatı saçağı (*Bolvadin –Afyon/ -Tokat/ Tavşanlı *Hafik –Sivas/ *Kalecik –Ankara/ Bahçeli *Bor –Niğde).

9) Dam (Vazıldan *Divriği –Sivas/ Dereşeyh *Elmadağ, Keşanuz, -Ankara/ Beyağıl, *Ulukışla, -Niğde).

10) Balkon (İstanbul).

11) Semerin iki yanındaki ağaçlar.kaş (*Bolvadin –Afyon/ *Atabey –Isparta/ -Manisa/ Dursunbey –Balıkesir/ -Bolu/ -Çankırı/ -Çorum/ *Merzifon –Amasya/ *Ağın –Elâzığ/ Hacıilyas *Koyulhisar, Telin, *Gürün –Sivas/ *Osmaniye –Adana/ Germeyan *Çorlu –Tekirdağ).

12) Ufuk (Kahrat *Tire –İzmir/ -Çankırı/ Palha *Divriği –Sivas).

13) Mısır kırması (Yavuz *Şavşat –Artvin).

14) Mısır kırması ile yapılan çorba (*Posof –Kars).

15) Ocağın kemeri: Ocağa kaş çevirmek her ustanın işi değildir (*Bozüyük –Bilecik/ *Aksaray –Niğde).

16) Köprünün kemeri (Cumayanı –Zonguldak).

17) Kemeçede telleri yüksekçe tutmaya yarayan, eşiğin yanında bulunan, kaş biçimindeki delikler (-Trabzon).

18) Su kaynağı (Köşker –Kırşehir).

19) Ev, oda, ahır vb. yapılarda dama uzunlamasına atılan atmaların altına, iki yana, yapı uzunsa ortaya gelecek biçimde enlemesine yerleştirilen ağaçlar (Kars ve köyleri).

20) Dağlık, kayalık yolun dönemeçi (Meşeli, Türkmen *Bafra Samsun).

21) Sergen, raf (*Kula Manisa).

22) Semerin üst, ön tarafında binenlerin tutunması veya yüke ait ipin bağlanmasına yarayan iki, ağaç çıkıntı (Erzincan ve yöresi).

23) Boylu boyunca uzanmış büyük kısmı toprağa gömülü kaya (Erzurum).

kaş (TS): 1) Eyerin ve semerin önünde ve ardında olan yükseklikler.

2) Kavun ve karpuz dilimi.

3) Damın saçağı.

4) Ufuk.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

131. kaw (Ku.T) / kav (TT)

kaw (Ku.T): *diyal.* Su birikintisi (KuTS:175).

kav (TT): I) a. 1) Ağaçların gövdesinde veya dallarında yetişen bir tür mantardan elde edilen ve çabuk tutuşan, süngerimsi madde.

2) *hlk.* Yılanın deri değiştirenken attığı deri.

II) *Fr. a.* İçki mahzeni (TTS:1355).

kav (TTAS): 1) Yılan gömleği (Haydere *Bozdoğan –Aydın/ -Bolu/ -Giresun/ *Bor –Niğde/ Oymaklı –Adana).

2) Gurur (*Mesudiye –Ordu).

3) Gururlu (Erkinis *Yusufeli –Artvin).

4) Süslü, kurumlu, çalımı: “*Ne kav delikanlı*” (Yavuz *Şavşat – Artvin/ Kerkük).

5) Tuğla ve çanak yapımında kullanılan kırmızı toprak (-Amasya/ Kitre *Bayburt, Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ -Kars/ -Erzurum/ Cenciğe –Erzincan/ *Pınarbaşı –Kayseri).

6) Killi toprak (Kars).

7) Kil (Kars).

8) Samanlıktan otu çekmek için kullanılan ucu eğri ağaç (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

9) Ham, olmamış (Erzurum).

10) Kuruntu (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

11) Yeğni (Çorum/ Yozgat/ *Silifke İçel).

12) Eskiden taşlı çakmıklarda kullanılan, kolay yanan, ormanlık yerlerde biten bir çeşit mantar, ağaçmantarı (Eze, Almus Tokat/ *Silifke İçel).

13) Kavak benzeri ağaçların gövdesinde biten, mantara benzer, kurusu sigara olarak içilebilen, havlı bir tür ağaç uru (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

kav (TS): I) Hav, kumaştaki ince tüy.

II) Kavlamış yılandan çıkan deri.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

132. kawlamaq (Ku.T) / kavlamak (TT)

kawlamaq (Ku.T): Coşturmak, ateşlendirmek, ilham etmek, ilham vermek, esindirmek, coşturmak, cesaret vermek, cesaretlendirmek, yüreklendirmek, teşvik etmek, can vermek (KuTS:175-176).

kavlamak (TT): Kabarıp dökülmek, soyulmak (TTS:1357).

kavlamak (TTAS): 1) Soyunmak (Göcenovacığı –Çorum).

2) Söz getirip götürmek (-Maraş).

kavlamak (TS): I) Kovlamak; zemmetmek, gıybet etmek.

II) Tüyü dökülmek, derisi ve kabuğu soyulmak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

133. kawlanmaq (Ku.T) / kavlanmak (TT)

kawlanmaq (Ku.T): Coşmak, ateşlenmek, ilham almak (KuTS:176).

kavlanmak (TT): Kavlama işine uğramak (TTS:1357).

kavlanmak (TTAS): Kendini beğenmek, gururlanmak (Erkinis *Yusufeli –Ar).

kavlanmak (TS): Tüy, deri, kabuk değiştirmek, kavlamak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

134. kaza (Ku.T) / kaza (TT)

kaza (Ku.T): Çapa, kazma (KuTS:176).

kaza (TT): Ar. a. 1) Can veya mal kaybına, zararına neden olan kötü olay: “Tren kazası.”

2) İlçe, kaymakamlık: “Muharebe, bütün yollarda, kazalarda, her yerde âdeta neşe veren bir tesir hasıl etmişti.” -H. S. Tanrıöver.

3) *din b.* Vaktinde kılınmayan namazı veya tutulmayan orucu sonradan yerine getirme.

4) *huk. esk.* Yargı.

5) *esk.* Kadılık görevi (TTS:1370).

kaza (TTAS):1) Tahta kaşıkların içini kazıyıp biçim vermeye yarayan araç (İğneciler *Mudurnu –Bolu).

2) Makara (Trabzon).

3) Bakırcıların kapları kalaylamak için kullandıkları bir demir araç (Çanakkale).

4) Kullanılarak aşınmış, küçülmüş süpürge (-Niğde).

5) Kazâ, ilçe (Diyarbakır).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

135. kelek (Ku.T) / kelek (TT)

kelek (Ku.T): 1) Hile, kötü oyun, tuzak; dolap. **kelek gelmek:** Hile yapmak, tuzak kurmak.

2) Aldatmaca, madrabazlık, dolandırıcılık (KuTS:176).

kelek (TT): a.1) bit. b. Olgunlaşmamış, ham kavun.

2) Irmaklarda işleyen ve şişirilmiş tulumlar üzerine kurulan bir çeşit sal.

3) *sf.* Yer yer çıplaklığı veya boşluğu olan: “*Kelek mısır.*”

4) *sf.* Kılsız: “*Kelek tulum.*”

5) *sf. argo* Aptal (TTS:1380).

kelek (TTAS): 1) Hayvanların boyunlarına takılan büyük çan, çingirak (-Kastamonu/ *Boyabat –Sinop/ -Samsun/ *Merzifon köyleri –Amasya/ Kızılcaviran –Tokat/ Danişman *Fatsa, *Ulubey –Ordu/ Piraziz –Giresun/ -Trabzon/ *Ağın –Elâzığ/ *Arapkir, -Malatya/ *Şarkışla, Ağrakos *Suşehri, Çepni *Gemerek, *Koyulhisar, *Divriği –Sivas/ *Bünyan –Kayseri/ -Muğla).

2) Aptal: “*Keleğin biridir.*” (Küçükisa *Zile –Tokat).

3) Parasız alınan eşya (*Çarşamba –Samsun).

4) Duvar örülürken tuğlalar arasına doldurulan çamur (Yayladağı *Antakya –Hatay).

5) Küfe (*Kartal –İstanbul).

6) Sal, kayak (*Perşembe –Ordu/ *Tirebolu –Giresun/ - Maraş/ *Nizip –Gaziantep).

7) Düzen, hile (-Erzurum/ -Erzincan).

8) Mısır yaprağı (*Sürmene –Trabzon).

9) Kesik ya da kırık boynuz (*Akyazı –Sakarya).

10) Eski ayakkabı (-Afyon/ -Kocaeli/ -Samsun).

11) Düzen, al (Kars).

12) Tüysüz genç, eşcinsel (Çorum).

13) Olgunlaşmamış karpuz, kavun(Elâzığ ve yöresi).

14) Zil (Ordu).

kelek (TS): Sabunculukta ve boyacılıkta kullanılan kalya taşı.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

136. kemlik (Ku.T) / kemlik (TT)

kemlik (Ku.T): 1) Darlık, sıkıntı, yetersizlik, eksiklik, azlık.

2) *mec.* Alçaklık (KuTS:176).

kemlik (TT): a. Kötülük (TTS:1385).

kemlik (TTAS): 1) Ekmeklik un (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

2) Ekin demetlerini bağlamak için saplardan yapılan bağ (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

137. kep (Ku.T) / kep (TT)

- kep (Ku.T):** I) 1) Keyif, zevk, lezzet, haz.
2) Keyif, hâletiruhiye; iştah, arzu.

II) **kebin çeçmek:** Dış görüntüsünü, derisini değiştirmek (*yılan için*).

III) Kalıp (*kerpiç, tuğla dökme için*); kalıp (*şapka için*) (KuTS:176-177).

- kep (TT):** *İng. a.* 1) Başlık, sipersiz şapka.
2) Asker şapkası.
3) Hemşirelerin giydiği başlık.
4) Bazı törenlerde profesör ve öğrencilerin giydikleri özel başlık (TTS:1391).

- kep (TTAS):** 1) Söz (Taşkent, *Hadım –Konya).
2) Kilim asmaya yarayan ağaç (*Niksar –Tokat).
3) Kuru soğan (*İncesu –Kayseri).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

138. kepek (Ku.T) / kepek (TT)

kepek (Ku.T): *Rus.* Kapık, para (KuTS:177).

- kepek (TT):** *a.* 1) Un elendikten sonra, elek üstünde kalan kabuk kırıntıları.
2) Başın derisinde oluşan küçük, beyaz pulcuklar: “*Temizlenmeye hiç vakti olmayan kirlı iş adamı gibi acı acı ter, kepek, yağ ve toprak kokuyor.*” -A. Haşim.
3) *tıp* Bazı deri hastalıklarında deriden dökülen parçacıklar (TTS:1392).

- kepek (TTAS):** 1) Tavan kapısı (Ordu).

2) Yiyecek, rızık (*Taşova –Amasya/ *Artova –Tokat/ Çorum).

3) Pirinç unu (Kerkük).

4) Toz gibi yağın kar (Kerkük).

5) Demir yaylı tahta kapak, kepenk (Çorum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

139. kepmek (Ku.T) / kepmek (TT)

kepmek (Ku.T): *bk.* **qurumaq** (KuTS:177).

qurumaq: 1) Kurumak, suyu çekilmek, susuzlaşmak.

2) Kurumak, solmak, sararmak (*bitkiler hak.*).

3) Dölu sönmek, nesli tükenmek, soyu kesilmek (*nesil, soy, kabile hak.*) (KuTS:273).

kepmek (TT): *hkk.* Çökmek, yıkılmak (TTS:1392).

kepmek (TTAS): 1) Yapı, toprak, duvar yıkılmak, çökmek (Bademli *Dinar – Afyon/ İğde *Emet –Kütahya/ *Nizip –Gaziantep/ *Göksun, *Afşin-Maraş./ *Antakya –Hatay/ *Develi, *Bünyan, *Pınarbaşı, Zencidere –Kayseri/ *Karaisalı, *Seyhan, *Kozan –Adana/ Civanaylağı *Silifke –İçel).

2) Kaymak, düşmek (Erzin *Dört Yol –Hatay).

3) Hayvan birdenbire ölmek (-Malatya/ -Maraş).

4) Hayvan tuzağa, kapana düşmek (-Adana).

5) Çökmek: “*Ev kepti*” (Ekinözü *Elbistan Maraş/ Afşar, Pazarören*Pınarbaşı Kayseri).

6) Batmak, yenilmek (Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

140. kiriş (Ku.T) / kiriş (TT)

kiriş (Ku.T): 1) Yay.

2) *anat.* Kiriş; sınır (KuTS:178).

kiriş (TT): *a.* 1) Bazı telli müzik araçlarında kullanılan, hayvan bağırsaklarından yapılan tel.

2) Ok atılan yayın iki ucu arasındaki esnek bağ.

3) *anat.* Kasların uçlarında bulunan, kasları kemiklere ve başka organlara bağlayan beyazımsı kordon, tendon.

4) *mat.* Bir eğrinin iki noktasını birleştiren doğru parçası.

5) *mim.* Yapılarda dört köşe kalın keresteden, demirden veya betonarmeden yapılmış yatay destek parçası (TTS:1447).

kiriş (TTAS):1) Pırasa (*Düzce –Bolu/ Kemaliye –Malatya/ Çamova *Divriği – Sivas/ *Milas –Muğla).

2) Taşlar arasında biten bir çeşit ot (Vazıldan *Divriği –Sivas).

3) Kalın, gelişmiş kavak ve söğüt ağacı için kullanılır (Kaman) (Kırşehir).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

141. kökleme (Ku.T) / kökleme (TT)

kökleme (Ku.T): Çıban (KuTS:183).

kökleme (TT): *a.* 1) Köklemek işi.

2) Tarla yapmak için ormanda açılan yer (TTS:1496).

kökleme (TTAS): 1) Başka yere dikilmek için, köküyle sökülen fidan (Bayadı – Ordu/ Nefsiköseli *Görece –Giresun).

2) Bağ çubuklarının toprağa gömüldükten ve kök saldktan sonraki durumu (Bayadı –Ordu).

3) Tarla yapmak için ormanda yakılarak açılan yer (*Saray – Tekirdağ).

İki lehçede de szk farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

142. köklemek (Ku.T) / köklemek (TT)

köklemek (Ku.T): Kaba dikişle dikmek, kaba dikiş atmak, teyellemek (KuTS:183).

köklemek (TT): I) 1) Ağaç veya bitkiyi kökü ile birlikte topraktan çıkarmak, kkertmek.

2) Toprakta kalan bitki köklerini ayıklamak.

3) Bağ çubuklarını veya fidanları kklendirip dikmek.

4) Minder, şilte vb.nin iki yüzünü yer yer dikişlerle tutturmak.

5) İnce sa örgülerinden birkaçını yeniden bir arada örmek.

6) *mec.* Motorlu araçlarda gaz pedalına sonuna kadar basmak.

II) Sazı kurmak (TTS:1496).

köklemek (TTAS): 1) Ağaç ve bitkiyi köküyle sökmek (ığrı *Dinar –Afyon/ Yassıören *Senirkent –Isparta/ Srez *Bozdoğan –Aydın/ eltiki *İnegöl –Bursa/ *Akyazı ve evresi –Sakarya/ *Kandıra –Kocaeli/ *Düzce –Bolu/ -Kastamonu/ *Merzifon –Amasya/ Çayağzı *şavşat –Artvin/ *Ermenek, Akçalar *Seydişehir – Konya/ omaklı *Korkuteli –Antalya/ *Milas –Muğla/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Bağ çubuklarını ya da fidanları kklendirip dikmek (Darıveren *Acıpayam –Denizli/ ilehane *Reşadiye –Tokat/ *Bor –Niğe).

3) Yağmur bitki köklerine inmek (*Kurşunlu –Çankırı).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

143. kör (Ku.T) / kör (TT)

kör (Ku.T): *Far.* Mezar, kabir (KuTS:183).

kör (TT): *Far.*

1) *sıfat* Görme engelli.

2) *sıfat* Keskinliği yeterli olmayan: "*Günün birinde ihtiyar çoban koyunun birini kör bir makasla kırkıyordu.*" - İsmail Hakkı Baltacıoğlu

3) *sıfat, mecaz* Az aydınlık veren: "*Ampulün kör ışığı, dükkânı alaca bir loşluğa boğmuştu.*" - Mahmut Yesari

4) *sıfat, mecaz* Kötü: "*Vakıa bu kör siyaset yüzünden Türklük Rumeli'den çıktı.*" - Yahya Kemal Beyatlı

5) *sıfat, mecaz* Arkası tıkalı olan veya işlek olmayan: "*Kör sokak.*"

6) *sıfat, mecaz* Olguları sezme ve kavrama yetisi, dikkati olmayan.

7) *sıfat, mecaz* Duyarlılığını yitirmiş: "*Muhitimiz bize karşı her an kör, sağır ve şuursuzdur.*" - Abdülhak Şinasi Hisar (TTS:1501).

kör (TTAS): 1) Tahıllarda görülen sürme hastalığı (Sütçüler *Egridir ve köyleri – Isparta/ Tokat –Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ Miye *Taşköprü –Kastamonu/ *Kurşunlu –Çankırı/ -Erzincan ve köyleri, -Gaziantep/ *Antakya –Hatay/ Çepni *Gemerek –Sivas/ Çiftlik, Koyunbaba *Kalecik, Çanlılı *Ayaş –Ankara/ *Bünyan – Kayseri/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ -Adana/ *Mersin –İçel).

2) Sin, gömüt (*Foça –İzmir/ -Urfa/ -Gaziantep/ Çıkrıkçı *Akdağmadeni –Yozgat/ Temürlü *Kaman, -Kırşehir/ Mustafa Paşa *Ürgüp, Şeydin *Avanos –Nevşehir).

3) Kullanılmış, eski pamuk (Kızılcabölük –Denizli).

kör (TS): Mezar, kabir.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

144. körpe (Ku.T) / körpe (TT)

körpe (Ku.T): Kürk **körpe yağa:** Kürk yaka (KuTS:183).

körpe (TT): 1) *sıfat* Dalından yeni koparılmış, tazeliği üstünde, daha büyümemiş (bitki), kart karşıtı: “*Körpe fidan.*”

2) *sıfat* Çok genç (kimse): “*Köşedeki masada körpe, ötekinde olgun birer hoş kadın...*” - Refik Halit Karay.

3) *sıfat* Yavruluktan henüz çıkmış (hayvan): “*Kaplan ve yılan, körpe ceylan hayaliyle gözlerini kapadılar.*” - Halide Edip Adivar

4) *sıfat, mecaz* Henüz bozulmamış, yıpranmamış: “*Körpe ruhlar üzerinde heykeltıraş gibi çalışmayı severim.*” -Necip Fazıl Kısakürek (TTS:1503).

körpe (TTAS): 1) Yeni doğmuş koyun ya da keçi yavrusu (Sofular *Eğridir –İsparta/ *Hozat –Tunceli/ -Kırşehir/ Yendiğin *İlgın –Konya/ -İçel ve köyleri/ *Kaş –Antalya).

2) Yeni doğmuş buzağı (*Artova –Tokat).

3) Yorgan (Türkistan göçmenleri –İstanbul).

4) Yavru toy (Keban Baskil Ağın Elazığ).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

145. küllü (Ku.T) / küllü (TT)

küllü (Ku.T): I) *Ar. esk.* Bütün, cümle, hep, hepsi, tüm. **küllü xalq:** Bütün halk.

II) Küllü, boz. **küllü topuraq:** Boz toprak (KuTS:185).

küllü (TT): *sf.* İçinde veya üzerinde kül bulunan (TTS:1557).

küllü (TTAS): 1) Su küpü (*Bor –Niğde).

2) Gaz tenekesi (Güneyköy *Eşme –Uşak/ Eziler *Günay – Denizli/ Derbent *Alaşehir –Manisa/ -Niğde).

3) İki kulplu küçük küp, testi (-Denizli/ *Bor –Niğde).

4) İçinde küllü su olan kap: Küllünün suyunu boşalt, çamaşır yıkayacağız (Honaz –Denizli/ Eymir *Bozdoğan –Aydın).

5) Bir çeşit bitki hastalığı (Yerkesik –Muğla).

6) Külü çok olan toprak (Vazıldan *Divriği –Sivas).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

146. kümes (Ku.T) / kümes (TT)

kümes (Ku.T): Küp (*kilden yapılmış büyük kap*) (KTS: 185).

kümes (TT): *Rum.* 1) Tavuk, hindi vb. evcil hayvanların barınmasına yarayan kapalı yer: “*Ne kümeste tavuk bırakmış ne ahırda hayvan ne de ağılda koyun...*”-H. R. Gürpınar.

2) *mec.* Ufak ev. (TTS:1560).

kümes (TTAS): Arı peteği (-Trabzon).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

147. kür (Ku.T) / kür (TT)

kür (Ku.T): Neşeli, sevinçli, şen; canlı, çevik, atak (KuTS:185).

kür (TT): I) *a. Fr.* 1) İyi bakım ve ilaç tedavisi: “*Daireden yıllık iznimi alınca kürümü günde on iki saate çıkardım.*” -H. Taner.

2) Özel tedavi yöntemi.

II) *sf.* İnatçı, hırslı (adam) (TTS:1561).

kür (TTAS): 1) İnatçı, hırslı adam (-Amasya).

2) Böğürtlen (*Germencik, -Aydın/ *Bayındır –İzmir/ Yenice *Simav –Kütahya/ Yerkesik –Muğla).

3) İçine girilemeyecek kadar sık orman, çalılık, fundalık yer (Kazlar *Tavas –Denizli/ *Menemen –İzmir/ Şeref *Yatağan –Muğla/ Marmaris, *Milas –Muğla).

4) Bataklık (*Milas –Muğla).

kür (TS): Aksi, dik başlı.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

148. küsmek (Ku.T) / küsmek (TT)

küsmek (Ku.T): *Birinden, bir şeyden tiksirmek, nefret etmek (KuTS:186).*

küsmek (TT):

1) Darılmak.

2) Görevini yerine getirememek: “*Yemek zamanı geçerse mide küser.*”

3) *mec.* Gelişmemek, büyüyememek: “*Ağaç yerini sevmeyi, küstü.*”

4) *mec.* Bir madde, herhangi bir sebeple istenilen niteliğini yitirmek (TTS:1564).

küsmek (TTAS): 1) Yoğurt tutmamak (Genek *Yatağan –Muğla).

2) Mahallebi, un çorbası vb. yemekler iyi karıştırılmayarak top top olmak: “*Muhallebinin ununu birden döküvirdi de küstürdü.*” (*Bor –Niğde).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

149. kütmek (Ku.T) / kütmek (TT) / gütmek (TT)

kütmek (Ku.T): Yerine getirmek, gerçekleştirmek; yapmak, icra etmek (KuTS:186).

kütmek (TTAS): 1) Ağaç kökü, kütük:İnce odunları kütmek üzerinde kırdım (Çığrı *Dinar –Afyon/ *Gelendost –Isparta/ *Alaşehir –Manisa/ Zeytinli *Edremit –Balıkesir/ *İskilip –Çorum/ *Çarşamba –Samsun/ Şeyhler *Ulubey, *Fatsa, Kuz *Akkuş –Ordu/ Sarılar *Avanos –Nevşehir/ *Saray –Tekirdağ).

2) Üç, dört bacaklı tabure (*Fatsa, Kuz *Akkuş –Ordu).

3) Budaklı kütük (*Manyas Balıkesir).

gütmek (TT):1) Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek.

2) *mec.* Bir düşüncüyü veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak: “Amaç gütmek.”

3) *mec.* Bir kimseyi, bir topluluğu kendi düşünce ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek (TTS:1012).

gütmek (TTAS): 1) Hayvan otlatmak (*Banaz –Uşak/ *Atabey –Isparta/ Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Honaz, Çöplü *Çivril –Denizli/ *Bornova, *Foça –İzmir/ *Demirci –Manisa/ *Edremit –Balıkesir/ Alayunt –Kütahya/ -Sinop/ -Ordu/ *Göksün –Maraş/ Eşke *Divriği –Sivas/ *Elmadağ –Ankara/ *Pınarbaşı, *Bünyan, *İncesu –Kayseri/ Erenyaka *Akseki –Antalya/ *Marmaris –Muğla).

2) Gözetlemek, bir işi ya da düşüncüyü izlemek (Sürez *Bozdoğan –Aydın/ *Bornova –İzmir/ *Düzce –Bolu/ *Ünye –Ordu/ -Sivas/ -Ankara/ Çiftepınar *Mersin –İçel).

Kumuk Türkçesinde kullanılan “kütmek” sözcüğü Türkiye Türkçesi ağızlarında “kütmek” ve “gütmek”, Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “gütmek” şeklinde kullanılmaktadır. Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

L

150. lak (Ku.T) / lak (TT)

lak (Ku.T): Rus. Vernik, lake. **qara lak:** Kara vernik (KuTS:187).

lak (TT): a. 1) Uzak Doğu'da yetişen Amerika elmasından çıkan zamk.

2) Boyacılıkta kullanılan, kırmızı böceğinin üst deri bezlerinin salgıladığı madde (TTS:1572).

lak (TTAS): 1) Köpeğe yedirilmek için suda ıslatılmış ekmek kırıntısı, sofraya artığı (*Erciş –Van/ *Ahlat –Bitlis).

2) Bozuk yumurta (Yavuz *Şavşat –Artvin/ *Erciş, -Van).

3) İçi geçmiş kavun, karpuz, çürük meyve (Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ *Erciş –Van/ Kerkük).

4) On sekiz taşla oynanan damaya benzer bir oyun (*Keçiborlu –Isparta).

5) Tembel, beceriksiz (-Van).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

151. laqlaq (Ku.T) / lakkak (TT)

laqlaq (Ku.T): 1) Leylek. **Laqlaqnı uyası:** Leyleğin yuvası.

2) *mec.* Geveze, çenebaz, boşboğaz, çalçene (KuTS:188).

lakkak (TT): *a. Ar.* 1) Leyleğin gagasıyla çıkardığı ses.

2) *mec.* Ara vermeden söylenen saçma sapan söz dizisi, gevezelik (TTS:1573).

lakkak (TTAS): 1) Taş oyuklarında biriken yağmur suları (Banus *Eğridir –Isparta/ Uruş, Çanlılı *Ayaş –Ankara).

2) Testi, toprak sürahi (Sinir, *Bol vadin –Afyon/ *Gelendost –Isparta/ Güney *Yeşilova, -Burdur/ Külahalan, *Buldan –Denizli/ Doğanbey –Konya/ -Antalya/ -Muğla).

3) Küçük su testisi (Afyon).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

M

152. mahabat (Ku.T) / muhabbet (TT)

mahabat (Ku.T): *Ar. esk.* Büyüklük, azamet; ciddilik, ağırbaşlılık (KuTS:191).

muhabbet (TT): *Ar. a.* 1) Sevgi: “*Bilhassa tevazusu ile herkesin hürmet ve muhabbetini kazanmıştı.*” -N. F. Kısakürek.

2) Dostça konuşma, yârenlik: “*Karın doyuracak değiliz, maksat biraz muhabbet olsun.*” -N. Cumalı (TTS:1702).

muhabbet (TTAS): Müebbet (Rize).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde “*mahabat*” olarak kullanılan sözcük, Türkiye Türkçesinde “*muhabbet*” şeklinde kullanılmaktadır. Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

153. mama (Ku.T) / mama (TT)

mama (Ku.T): 1) *bk. ana. meni mamam:* Benim annem.

ana: 1) Ana, anne.

2) Dişi, kancık.

3) *mec.* Kancık, döneke, güvenilmez (KuTS:34-35).

mama (TT): I) *a.* Bebek için hazırlanan yiyeceklerin genel adı: “*Babam Ayşe'ye mama yaptı, ana.*” -A. Gündüz.

II) *a.* Çaçı, abla (TTS:1617).

mama (TTAS): 1) Baş: “*Mamamın üstüne düştüm.*” (-Çorum).

2) Kısa boylu, bodur: “*Bizim kısırak mama kaldı.*” (Dutlu *Şavşat –Artvin).

3) Mama (Haydarlı *Dinar –Afyon/ Gönen –Isparta/ Tutluca, Honaz –Denizli/ Kafkas göçmenleri –İstanbul/ İrişli, Bayburt *Sarıkamuş, *Selim –Kars/ Yoncalı *Doğubeyazıt –Ağrı).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

154. marka (Ku.T) / marqa (Ku.T) / marka (TT)

marka (Ku.T): *Rus.* Pul (KuTS:194).

marqa (Ku.T): *bk.* **marq** (KuTS:194).

marq: Kirden (âdeta) yağlanmış, kirli, pis (KuTS:194).

marka (TT): *İt. a.* 1) Resim veya harfle yapılan işaret.

2) Bilet, para yerine kullanılan metal veya başka şeyden parça.

3) Bir ticari malı, herhangi bir nesneyi tanıtmaya, benzerinden ayırmaya yarayan özel ad veya işaret.

4) *mec.* Tanınmış ürün, saygın kişi vb. (TTS:1627).

marka (TTAS): 1) Sırmalı yelek (*Cide –Kastamonu).

2) Ceket (Peşman *Daday, Şilili, Aşağıkayı *Tosya –Kastamonu).

3) At arabasının oku (*Tosya –Kastamonu/ *Kargı –Çorum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

155. mas (Ku.T) / mas (TT)

mas (Ku.T): *diyal.* Uygun, münasip, makbul, elverişli, gerekli, gereken (KuTS:194).

mas (TT): *Ar. a. esk.* Emme, emerek içine çekme, soğurma (TTS:1630).

mas (TTAS): Yoğurt (Sivas).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

156. maslahat (Ku.T) / maslahat (TT)

- maslahat (Ku.T):** *Ar.*
- 1) Öğüt, nasihat, tavsiye, akıl.
 - 2) Teskin (etme), yatıştırma; barıştırma.
 - 3) Fayda, yarar; menfaat, çıkar; kâr, kazanç (KuTS:195).

- maslahat (TT):** *Ar. a. esk.*
- 1) İş, önemli iş, mesele.
 - 2) *kaba* Erkeklik organı (TTS:1632).

- maslahat (TTAS):**
- 1) Düşünce (Büyükbabaca Senirkent –Isparta).
 - 2) Başka birinden istenen şey (*ÇaI –Denizli).
 - 3) Erkeğin cinsiyet organı (*Merzifon –Amasya/ *Bor – Niğde).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

157. maslak (Ku.T) / maslak (TT)

- maslak (Ku.T):** *Ar. esk.*
- 1) Meslek.
 - 2) Zihniyet, dünya görüşü, ilke (KuTS:195).

maslak (TT): *Ar. a. esk.*

- 1) Sürekli su akan boru: “İlerideki maslaktan su doldurmaya giden simsiyah bir zenci kızının yakasından asıldı.” -O. C. Kaygılı.

- 2) Su yolu üzerinde bulunan su haznesi.
- 3) Büyük yalak (TTS:1632).

maslak (TTAS):

- 1) Güldürücü, şaşırtıcı, beklenmedik biçimde konuşan (*Afşin –Maraş/ Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri *Reyhanlı –Hatay/ Maksutlu*Şarkışla,*Gemerek –Sivas/ Şihsamı, Küçükçaylı, Araph –Adana).

- 2) Kasaplık hayvanların kesildiği yer (-Gaziantep/ *Birecik – Urfa).

3) Çeşmeye gelen su yollarının arasındaki kumluk (Büyükkarabağ *Bolvadin –Afyon).

4) Şakacı, güldürücü (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

5) Ağırbaşlı, durgun, uyuşuk (Telin *Gürün Sivas).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde “*maslak*” olarak kullanılan sözcük Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında “*meslek*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında iki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

158. meç (Ku.T) / meç (TT)

meç (Ku.T): Demirci dükkânı; demirhane (KuTS:197).

meç (TT): I) *Fr. a.* Süngü gibi yalnız batırılarak yaralamaya yarayan, kısa, düz ve ensiz kılıç.

II) *Fr. a.* Saçın küçük tutamlar biçiminde değişik renklerde boyanmış durumu (TTS:1642).

meç (TTAS): 1) İmece (Viçe, Çiftlik *Şavşat –Artvin).

2) Bilye (Elâzığ ve yöresi).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

159. mesel (Ku.T) / mesel (TT)

mesel (Ku.T): *Ar. sey.* Benzerlik, benzeyiş, müşabehet (KuTS:198).

mesel (TT): *Ar. a. esk.* 1) Örnek alınacak söz: “*Büyük annemin sık sık kullandığı bir mesel belleğimde beliriyor.*” -H. Taner.

2) Atasözü.

3) Eğitici hikâye veya masal (TTS:1661).

mesel (TTAS): 1) Sıcak bir kabı tutmak için kullanılan bez, tutacak (Suluca – Edirne).

2) Ahırda, hayvanların sidiğinin akması için yapılan tahta oluk (Haçevera *Maçka –Trabzon).

3) Bilmece (Güneyce *İkizdere Rize/ Kars ve köyleri).

4) Masal; bilmece; fıkra; ders alınacak hikâye (Erzurum/ Keban Baskil Ağın Elazığ/ Rize).

5) Örnek olarak (Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

160. minik (Ku.T) / minik (TT)

minik (Ku.T): Binek. **minik at:** Binek atı (KuTS:200).

minik (TT): *sf.* Küçük ve sevimli: “*Ne minik şey!*” (TTS:1687).

minik (TTAS): 1) Çocuklar için yapılan kalınca yufka ekmeği (Uluğbey *Senirkent –Isparta).

2) Köpek yavrusu, küçük köpek (-Afyon/ Bağlılı, Sofular *Eğridir –Isparta/ *Çarşamba, *Havza –Samsun/ -Amasya/ Ficek *Reşadiye –Tokat/ -Trabzon/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ *Birecik –Urfa/ *Afşin –Maraş/ Kabakçeriliği *Kangal, Vazıldan *Divriği, *Zara, *Gemerek, *Koyulhisar, Maksutlu *Şarkışla –Sivas/ -Yozgat/ Afşar köyleri *Pınarbaşı –Kayseri/ *Mut köyleri –İçel/ *Bünyan Kayseri).

3) Kedi yavrusu (Erzincan).

4) Saç örgüsü (Kadı *Gerze –Sinop/ *Alaçam –Samsun).

5) Küçük karaçalı meyvesi (*Akyazı çevresi –Sakarya).

6) Her çeşit çocuk ayakkabısı (Muallim *Gebze –Kocaeli).

7) Çok küçük ve güzel (-Malatya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

161. muş (Ku.T) / muş (TT)

muş (Ku.T): Hasır; hasırlı. **Muş elek:** Hasır elek, hasırdan elek (KuTS:203).

muş (TT): *Fr. a. den.* Altı düz, küçük gezinti vapuru: “Ertuğrul yatına bir muş yaklaştı. O muştan redingotlu asker üniformalı birçok paşalar çıktılar.” -Y. K. Beyatlı (TTS:1714).

muş (TTAS): 1) Köşe (Konya).

2) Yüz (Konya).

3) Çene (Konya).

4) Manda (*Bor –Niğde).

5) Malta eriği (Rize).

6) Kuşkulu, belirsiz (*Keçiborlu –Isparta).

7) Omuz (Uğurlu *Ermenek Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

N

162. naçar (Ku.T) / naçar (TT)

naçar (Ku.T): *Far.* Zayıf, etsiz, kuru, arık, cılız, lagar. **Naçar at:** Lagar at (KuTS:205).

naçar (TT): *Far. sf.* 1) Çaresi olmayan, çaresiz.

2) Zavallı, düşkün (TTS:1743).

naçar (TTAS): Çaresiz (Erzurum/ Malatya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

163. nah (Ku.T) / nah (TT)

nah (Ku.T): Süt suyu (kesilmiş süt suyu) (KuTS:205).

nah (TT): e. İşte: “Birader, bir ağızlık kullanıyor, nah, asgari bir endaze boyunda...”

-A. İlhan (TTS:1745).

İki lehçe arasında olan anlam farklılığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

164. nalça (Ku.T) / nalça (TT)

nalça (Ku.T): 1) Büyük olmayan ince minder, şilte.

2) Küçük halı, paspas. **nalça yaymaq:** Halı (veya paspas) sermek (KuTS:205).

nalça (TT): a. Ar. *na'l* + Far. *-çe* **1)** Ayakkabıların altına çakılan demir.

2) Nal (TTS:1748).

nalça (TTAS): Devede boynun şişmesine neden olan hastalık (Rumeli göçmenleri – İstanbul).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

165. nas (Ku.T) / nas (TT)

nas (Ku.T): Ar. **1)** Pis, kirli.

2) *mec.* Alçak, rezil, namussuz (KuTS:206).

nas (TT): Ar. a. *esk.* **1)** Açıklık, açık ve kesin yargı.

2) *fel.* Dogma (TTS:1752).

nas (TTAS): Kalabalık (Ordu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

O

166. oba (Ku.T) / oba (TT)

oba (Ku.T): *esk.* Üstübeç; aklık, krem. **oba sürtmek:** Krem sürmek. **oba-iñilik:** Kozmetik takımı (KuTS:211).

oba (TT): a. 1) Göçebelerin konak yeri: “*Yarın daha gün ışımadan kovduracağım onları obadan.*” -Y. Kemal.

2) Bu yerde konaklayan göçebe halk veya aile: “*Dayısı, amcası dâhil, obadan, oymaktan kimse dünür gitmeye gönüllü değildir.*” -T. Buğra.

3) Genellikle bölmeli göçebe çadırı (TTS:1785).

oba (TTAS): 1) Zekâ ve yetenekleri olağanüstü işler başaracak kadar üstün olan kimse, dâhi (-Konya).

2) Yabancı (Karabağ *Emirdağ –Afyon/ Söğüt, Honaz –Denizli/ Sarıkavak –Eskişehir/ *Nizip –Gaziantep/ Şekeroba –Maraş/ Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı –Hatay/ Ağrakos *Suşehri –Sivas/ Emirler *Balâ –Ankara/ Epçe *Pınarbaşı köyleri –Kayseri/ Höketçe *Saimbeyli, *Kadirli –Adana/ Emirler, Ayvagediği *Mersin,*Mut köyleri, *Tarsus, Çiftepınar –İçel).

3) Komşu (*Kuşadası –Aydın/ *Torbalı, *Kemalpaşa –İzmir/ Yağbastı *Kula –Manisa/ *Geyve –Kocaeli/ Geben –Maraş/ Kalecik, Şeydin *Avanos –Nevşehir/ Bakırdağı, Çataloluk *Bünyan –Kayseri/ Çakırlar *Akşehir –Konya/ Şihsamı –Adana/ Yanpar –İçel/ *Serik –Antalya/ Eldirek, Pisi –Muğla).

4) Ova (-Trabzon ve çevresi/ -Rize/ Kerkük).

5) Tepe (Isparta).

6) Yazın hayvanlarla çıkılan yayla, yaylak (*Maçka köyleri, *Vakfikebir, *Akçaabat –Trabzon/ *Ağın –Elazığ/ *Koyulhisar, *Zara –Sivas/ -Niğde).

7) Yaylalardaki otlaklar (*Koyulhisar –Sivas).

8) Beş on evli köy (İğridere *Kuyucak –Aydın/ -Manisa ve çevresi/ Ayvacık –Çanakkale/ Tokat –Eskişehir/ Karkıncık *Artova, Çilehane *Reşadiye – Tokat/ Sarıca *Gölköy, Danışman *Fatsa –Ordu/ Nefsiköseli *Görece –Giresun/ Ergân –Erzincan/ *Afşin ve köyleri, Kesim –Maraş/ *Gemerek, Maksutlu *Şarkışla –Sivas/ *Bor –Niğde/ *Milas –Muğla).

9) Mağaza (Kuz *Akkuş –Ordu).

10) Yazın, koyunların yatması için ovalarda yapılan çevresi çitle çevrilmiş yer, ağıl (Derecine *Bolvadin –Afyon/ Kızılağaç*Gündoğmuş –Antalya).

11) Konuk olarak bir yere gitme, gezme (Çandır *Serik, *Kaş, Akçaeniş *Elmalı –Antalya/ Karkın –Muğla).

12) Beş, on çadırlı aşiret (Tahtacı Isparta).

13) Yayılda çadır kurulan bölge (*İğdir Kars).

14) Çıldan yapılan çadır (Karalar *Ermenek Konya).

15) Mahalle (Tahtacı Isparta).

16) Bir soydan kimselerin oluşturduğu topluluk, kalabalık (Çorum/ Küçük İsa *Zile Tokat).

17) Yabancı (Güvere *Silifke İçel).

18) Komşu (Aşağı Yaylabel Isparta).

oba (TS): 1) Oymak, boy, kabile, göçerevli kabile, beş on çadırdan mürekkep göçebe oymağı.

2) Kır, dışarıdaki yer, bir oymağın oturduğu yer, bir arada bulunan beş on evlik yurt.

3) Çadır, çardak, büyük çadır.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

167. obur (Ku.T) / obur (TT)

obur (Ku.T): 1) Kurnaz, sinsî, dolandırıcı; becerikli; düzenbaz.

2) Akıllı, zeki; kafalı adam, akıllı adam (KuTS:211).

obur (TT): *sf.* Gereğinden çok yemek yiyen, doymak bilmeyen (kimse): “*Kendi derecesinde olmamakla beraber o da hatırı sayılan oburlardan.*” -R. N. Güntekin (TTS:1786).

obur (TTAS): 1) Evcil hayvanların geceledikleri çevresi çitsiz ve duvarsız kuytu yer (Kırmıtlı *Osmaniye –Adana).

2) Hortlak (Veliköy –Rize).

3) Sinde yatan ölü (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

168. omuz (Ku.T) / omuz (TT)

omuz (Ku.T): Kenar, şerit, zıh. **omuzu bulanğı qumaç:** Kenarlı kumaş (KuTS:213).

omuz (TT): *a. anat.* Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm: “*Başı omuzları içine çökmüş gibi idi.*” -F. R. Atay (TTS:1802).

omuz (TTAS): 1) Boyun (Kumdanlı *Yalvaç –Isparta).

2) Dağ yamacı (Kastamonu).

3) Yapılarda çatıya yatay konulan düzgün ağaç (Rize).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

169. oñarmaq (Ku.T) / onarmak (TT)

oñarmaq (Ku.T): 1) Yoluna koymak, düzeltmek, düzenlemek, düzene koymak.

2) Hazırlamak, yapmak, pişirmek; toparlanmak; hazırlık yapmak, tedarik etmek.

3) Yöneltmek, doğrultmak, göndermek, yollamak, sevk etmek (KuTS:214).

onarmak (TT): 1) Bozulmuş, eskimiş olan bir şeyi düzeltip işler veya kullanılır duruma sokmak, işe yarar duruma getirmek, tamir etmek: “*Bozuk bir saati onardı.*”

2) Bir yapının, bir heykelin, bir resmin bozulmuş yerlerini yeniden yapmak, ilk duruma getirmek, restore etmek.

3) *mec.* İşlenen bir kusuru, yapılan bir yanlışlığı giderecek veya önleyecek davranışlarda bulunmak (TTS:1803-1804).

onarmak (TTAS): 1) Hastalığı, yarayı iyileştirmek (*Bayburt –Gümüşhane).

2) Bozulmuş bir şeyi düzeltmek, işe yarar duruma getirmek (Hortu –Burdur/ -Kütahya/ *Sivrihisar –Eskişehir/ -Bolu/ -Zonguldak/ Peşman *Daday –Kastamonu/ -Malatya/ -Gaziantep/ *Antakya –Hatay/ Kümbet –Adana/ Orhaniye *Marmaris –Muğla).

3) Bir işi özenle yapmak, başarmak (-Burdur/ Dodurga *Bozüyük –Bilecik/ -Niğde).

4) Düzeltmek, düzgün bir biçime sokmak (-Samsun/ *Ünye – Ordu).

5) Dövmek (-Kastamonu).

6) Düzeltmek, bakımını yapmak (Küçük İsa *Zile Tokat/ Rize/ Bayburt *Selim Kars/ *Mut İçel).

onarmak (TS): 1) Islah etmek, yoluna koymak, rast getirmek, tamir etmek, düzeltmek.

2) Ondurmak, tedavi etmek, iyileştirmek.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

170. oñmaq (Ku.T) / onmak (TT)

oñmaq (Ku.T): Muvaffak olmak, başarılı olmak, sonuç vermek (KuTS:214).

onmak (TT): 1) Daha iyi bir duruma girmek, salah bulmak: “*Sakın kesme, yaş ağaca balta vuran el onmaz.*” -M. E. Yurdakul.

2) Eksiği kalmayıp gönül ferahlığına ermek, mutlu olmak, mesut olmak.

3) Hastalıktan, dertten kurtulmak, şifa bulmak, felah bulmak, iflah olmak (TTS:1805-1806).

onmak (TTAS): 1) Rahata kavuşmak, mutlu olmak (Yassıören *Senirkent – Isparta/ Kelekçi *Acıpayam –Denizli/ Sürez *Bozdoğm –Aydın/ Rumeli göçmenleri *Düzce –Bolu/ Peşman *Daday, Karabüzey *Araç –Kastamonu/ -Samsun/ Ezine – Amasya/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ *Görelle –Giresun/ -Trabzon/ -Gaziantep/ - Maraş/ -Ankara/ Emirışıklar *Akseki -Antalya çevresi/ Kabağaç *Fethiye –Muğla).

2) Adam olmak (mecaz): “*Onmak için usanmadan çalışmak lâzımdır.*” (Afyon).

3) Yetişmek, ermek (-Burdur/ -İzmir çevresi).

4) İşi iyi gitmek (Yusufça *Göhlisar Burdur).

oñmak (TS): İyileştirmek, şifa, salâh bulmak, uygun olmak, uygun gelmek, iflâh olmak, feyz ve berket bulmak, düzelmek.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

171. oñsuz (Ku.T) / onsuz (TT)

oñsuz (Ku.T): 1) Rahatsız, kullanışsız; çetin; yakışksız, yakışık almaz, uygunsuz, münasebetsiz; namüsaid, elverişsiz; yakışık almaz bir tarzda, uygunsuzca.

2) Tatsız, nahoş, sevimsiz; hoş gitmeyecek bir tarzda.

3) Olumsuz, menfi (KuTS:214).

onsuz (TT): *zf.* O olmaksızın: “*Onsuz kalınacak uzun günler ve geceleri nasıl geçirecektik?*” -A. Ş. Hisar (TTS:1806).

onsuz (TTAS): 1) Hiç olmazsa (Öğdem *Yusufeli, Salcı *Şavşat –Artvin).

2) İstenildiği gibi iyi olmayan: “*Bugün çorba onsuz olmuş.*”
(Köy –Kayseri).

3) Cılız, iyi yetişmemiş (bitki ve insan için) (*Gelendost –
Isparta/ *Ermenek –Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

172. otluk (Ku.T) / otluk (TT)

otluk (Ku.T): Yemlik, hayvan yemliği.

otluk (TT): *a.* 1) Otu bol olan yer.

2) Kış için kurutulmuş ot yığını.

3) Ot konulan yer (TTS:1822).

otluk (TTAS): 1) Kış için kurutulmuş ot yığını (Çıtak *Çivril –Denizli/
*Maçka –Trabzon/ *Kandıra Kocaeli).

2) Harman yığını (*Mengen –Bolu).

3) Kışa saklamak için, yere dikilmiş bir sırığa bağlanarak
kurutulan mısır sapları (*Tirebolu –Giresun/ Rize).

4) Karalahanadan et ve pirinçle yapılan yemek (Küçüküklü,
Bulancak *Tirebolu –Giresun).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

173. oy (Ku.T) / oy (TT)

oy (Ku.T): 1) Fikir, düşünce. **oyğa qalmaq** (veya **tüşmek**): Düşünceye dalmak.

2) Öğüt, nasihat, tavsiye, akıl. **oy bermek**: Akıl vermek.

3) Mütalaa, görüş.

oy (TT): I) a. 1) Bir toplantıya katılanların, bir sorunla ilgili birkaç seçenekten birini tercih etmesi, rey.

2) Bu tercihi belirten işaret, söz veya yazı.

3) Seçimlerde kişinin herhangi bir aday veya partiye ait yaptığı tercih.

II) *ünl.* Çeşitli duyguları anlatmak için kullanılan bir seslenme sözü (TTS:1826-1827).

oy (TTAS): 1) Acı bildiren ünlem (Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

2) Üzüntü bildiren bir ünlem (Adana, Osmaniye).

oy (TS): Rey, fikir.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

174. oylaşmaq (Ku.T) / oylaşmak (TT)

oylaşmaq (Ku.T): Düşünmek (KuTS:219).

oylaşmak (TT): Müzakere etmek (TTS:1828).

oylaşmak (TTAS): Güreşmek, boğuşmak (Kurna –Burdur).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

Ö

175. öbek (Ku.T) / öbek (TT)

öbek (Ku.T): Mantar (*materyal*), mantardan. **Şişanı öbek bulan begitmek:** Şişenin ağzını mantar ile kapamak, şişenin ağzına mantar tıkamak (KuTS:221).

öbek (TT):a. 1) Küme: “Bahçeye iner, bir çiçek öbeğinin dibinde bir hasır iskemleye otururdu.” -F. R. Atay.

2) *gök b.* Genel olarak yaş, kimyasal yapı, uzay dağılımları ve hızları bakımından benzer özellik gösteren yıldızlar veya yıldızlar kümeleri.

3) *db.* Özne, yüklem veya çeşitli tümleçlerle birlikte kullanılan sözlerin bütünü: “Özne öbeği. Yüklem öbeği.” (TTS:1835).

öbek (TTAS): 1) Tomurcuk (Bekilli *Çal –Denizli).

2) Sürülmüş, samanından ayrılmamış tahıl yığını (*Güdül ve köyleri Ankara).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

176. ön (Ku.T) / ön (TT)

ön (Ku.T): 1) Deri, post (*sığır derisi*).

2) Kabuk (*meyvede, sebzedede*) (KuTS:223).

ön (TT): a. 1) Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı: “Arabam bir gece kulübünün önünde duruyor.” -A. Ümit.

2) Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yer, karşı: “Altmış yaşında anamın önünde sigara içmek istemezdim.” -B. Felek.

3) Bir kimsenin ilerisi: “Bir aralık önümüzden şarkı sesleri geldi.” -S. F. Abasıyanık.

4) Yakın gelecek zaman: “Önümüz kış.”

5) Giyeceklerin genellikle göğsü örten bölümü: “*Uçuk siyah renkli çarşaf pelerinin önü açık.*” -P. Safa.

6) Önce olan, ilk: “*Ön söz. Ön görüşme.*”

7) Civar, yöre: “*Kanlıca önlerine geldiler.*”

8) *sf.* Benzerler arasında bakılan veya gidilen yönde olan: “*Ben, Anafartalar'da Mustafa Kemal'in bulunduğu en ön siperlerde de kurşun attım.*” -A. Gündüz (TTS:1850).

ön (TTAS): 1) Öğün (Gaziantep).

2) O gün (Hasanoğlan –Ankara).

3) İlk, ilk gün (*Antakya ve çevresi Hatay).

ön (TS): 1) Önce, mukaddem, evvel.

2) İleri, üstün, makbul.

“ön” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Kumuk Türkçesi ölçünlü dil ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dil ve Türkiye Türkçesi ağızları arasında anlam benzerliği olmadığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

177. örüm (Ku.T) / örüm (TT)

örüm (Ku.T): I 1) Yeni yetme, genç, delikanlı.

2) Nesil.

II) diyal. 1) Çelenk.

2) (*sarımsak, soğan, vb. saplarından örülmüş*) bağlam.

örüm (TT): a. hlk. Sürünün gece veya sabaha karşı otlaması (1861).

örüm (TTAS): 1) Otlak (Bolaman, Gemrik –Ordu).

2) Ağıl (Boğazköy –Çorum).

3) Sınır (Kütahya).

4) Çevre: “*Şu ormanın örümü dört saattir.*” (Kise *Kızılcahamam –Ankara).

5) Tarlanın çevresine yapılan çit (*Akseki –Antalya).

6) Ağıl (Kayapa *Orhaneli –Bursa).

7) Sürünün gece otlaması (Çığırı *Dinar, İshaklı *Bolvadin, *Emirdağ –Afyon/ Cezeresün *Eğridir, -Isparta/ *Sala –Burdur/ Denizler, Yukarıseyit *Çal, Söğüt, Honaz, Çöplü, *Çivril –Denizli/ Pirlibey –Aydın/ Kızılcaören –Kütahya/ Çukurhisar *Söğüt –Bilecik/ Tokat, Bozan –Eskişehir/ Mardar *Bafra –Samsun/ -Amasya köyleri/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ Bayadı, Sarıca *Gölköy, *Fatsa, *Mesudiye –Ordu/ *Alucra –Giresun/ -Gaziantep/ *Elbistan, *Göksun, *Afşin ve köyleri –Maraş/ Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı –Hatay/ Hacıilyas *Koyulhisar, *Gürün, Ulaş –Sivas/ Oyaca, Karahoca *Haymana, Elecik *Beypazarı, Ağılıcık *Güdül, *Ayaş –Ankara/ Tuzhisar *Bünyan, Talaş, Zencirede, Fakiekciliği *Pınarbaşı –Kayseri/ Ovacık *Ulukışla –Niğde/ Aziziye *Ereğli –Konya/ Oymakh, *Ceyhan –Adana/ Aslanköy *Mersin –İçel).

8) Sürünün sabah erkenden otlaması (Adalar *Salihli –Manisa/ *Niksar –Tokat/ Piraziz –Giresun/ *Boğazlıyan, Çıkrıkçı, Hasbek *Akdağmadeni –Yozgat/ Hamurcu –Kayseri).

9) Seçmeli, beğenmece (alınan şey) (Hatip *İzmit –Kocaeli).

10) Hayvan otlatılmayan ekili yer (Çamköy *Göhlisar –Burdur).

11) Köylülerin ortaklaşa ettikleri tarla (Sertaş –Burdur *Serik –Antalya).

12) Bütün köylülerin ortak malı olan yer (Çomaklı *Korkuteli –Antalya).

13) Çalılıklar arasındaki otlu yer (Menteşe –Manisa).

İki lehçe arasında anlam benzerliği bulunmadığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

178. ötmek (Ku.T) / ötmek (TT)

ötmek (Ku.T): 1) *Bir şeyi; bir şeyin üzerinden, içinden, arasından, bir ucundan öbür ucuna geçmek; (aşmak; geride bırakmak).* **Köpürden ötmek:** Köprüden geçmek.

2) Geçmek, aşmak, tecavüz etmek. **dazudan ötmek:** Sınırdan geçmek.

3) Geçmek, girmek, sokulmak; sızmak, sığmak, almak. **bu yip ineni gözünden ötmey:** Bu ip iğnenin gözünden geçmiyor.

4) Geçmek, dolmak, geride kalmak, çıkmak (*zaman, süre, mevsim hak.*).

5) Geçmek, ileri geçmek, geride bırakmak, üstün olmak.

6) Geçmek, vermek; geçmek, görmek, çekmek; öğrenmek; kabul olunmak, onaylanmak, geçmek (*deneme, tecrübe, sınama; imtihan, test vb.*); başarıyla bitmek, sona ermek, tamamlanmak.

7) Yaşamak, çekmek, geçmek. **Onu başından köp kıyınlıqlar ötdü:** Onun başından çok zorluklar geçti.

8) Keskin olmak.

9) İçine geçmek, işlemek, içine nüfuz etmek (*soğuk hak.*).

10) Delmek, deşmek, delik açmak (*bir yandan öbür yana*) delip geçmek.

11) *Bazı deyimlerin bünyesine dahil olur.* **başından ötmek:** Başından geçmek.

12) *Başka fiillerin zarf-fiil şekilleriyle yardımcı fiil görevinde kullanılır ve çeşitli manalarda birleşik fiiller meydana getirir.* **göz yumup ötmek:** Bir şeye göz yummak.

13) Zarf-fiil şekliyle birleşik fiillerin bünyesine dahil olur. ötüp getmek: Geçip gitmek. **ötüp barağanda girmek:** Bir yerden geçerken uğramak (KuTS:225).

ötmek (TT): 1) Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak: “*Gelmiş o yaylanın baharı / öter bülbüller hoştur avazı.*” -Âşık Veysel.

2) Herhangi bir nesne sürekli ses çıkarmak.

3) Üflemeli çalgıların sesi çıkmak: “*Bu boru ötmüyor.*”

4) argo Anlamsız, boş konuşmak: “*Onlar saçma sapan ötüp dururken, ben içimden şöyle düşünüyordum.*” -R. H. Karay.

5) argo Sarhoş kusmak. (TTS:1863).

ötmek (TTAS): 1) Ekmek (*Safranbolu –Zonguldak).

2) Erinleşmek, evlenme isteği göstermek (*Çal –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ Kocabey –Kırşehir/ *Bor –Niğde/ -Konya ve çevresi/ *Milâs –Muğla).

3) Hayvan cinsel istek duymak (Koyundere *Ahıska –Kars/ Orhaniye *Marmaris, Kestep –Muğla).

4) Konuşmak, sözünü etmek (Trabzon).

5) Alaycı bir dille konuşmak (Güney *Yeşilova –Burdur).

6) Kavga aramak, horozlanmak (Ülkü *Mudanya –Bursa).

7) Öğütmek (Hasanoğlan –Ankara).

8) Ölmek (Tekkekebir *Ereğli –Zonguldak).

9) oyunda kazanarak karşısındakinin elinde olanı almak (-Trabzon/ Koyun dere *Ahıska –Kars/ *Bodrum –Muğla).

10) Yemek, turşu, pekmez vb. yiyecekler ekşimek (Çığrı *Dinar – Afyon/ Senir –Isparta/ Salda *Yeşilova –Burdur).

11) Buluğa ermek (Akbaş, Meyvabükü, Durnallı *Güdül Ankara).

ötmek (TS): I) Geçmek, aşmak.

II) 1) Teke melemek.

2) Yüksekten atmak.

“ötmek” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

179. özlük (Ku.T) / özlük (TT)

özlük (Ku.T): Özellik. **özlüğünden:** Kendi başına, yalnız başına; başlı başına; başkasından bağımsız olarak; kendiliğinden (KuTS:226).

özlük (TT):a. 1) Bir şeyin durumu, mahiyet.

2) Kişi, zat (TTS:1871).

özlük (TTAS): 1) Topraktan yapılmış su kabı, bardak (-Kayseri/ -Konya).

2) Küçük çömlek (-Kırşehir/ -Niğde ve çevresi/ *Bozkır –Konya/ -Adana).

3) Emek karşılığında hak edilen ücret (*İnegöl –Bursa).

4) Kimlik cüzdanı (-Denizli/ -Bursa).

5) Biçilmiş saplardan yapılan öbeğin sağlam durması için toprağa çakılan, sağlam ve uzunca sıruk (Salman *Akkuş –Ordu).

6) Öz çıkarılan ağaç (Bayadı –Ordu).

7) Kişilik (Ahiske –Kırşehir).

8) Gurur (*Bergama –İzmir).

“özlük” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

P

180. paça (Ku.T) / paça (TT)

paça (Ku.T): Kral, sultan, hükümdar, padişah, çar (KuTS:227).

paça (TT): *Far. a.1*) Pantolon, don, şalvar vb. giyeceklerde bacakların çıktığı aşağı bölüm.

2) Kasaplık hayvanların kesilmiş ayağı.

3) Bu ayaktan yapılan çorba (TTS:1873).

paça (TTAS):1) Avuç, avuç dolusu: “*Paça paça şeker yediler.*” (Darıveren *Acıpayam –Denizli).

2) Gümeç (Yavuz *Şavşat –Artvin).

3) İki ayak arası: “Paçası ayrık.” (-Gaziantep).

4) Ayak bileği (*Merzifon –Amasya).

5) Düğünün ertesi günü yapılan eğlenti (-Niğde/ Karatepeli –Adana).

6) Hayvanların ayak bileklerine takılan, kıldan ya da demirden yapılmış köstek. (Alanlı –Aydın/ Virancık *Emet –Kütahya/ Meydan *Mut –İçel).

7) Üçetek elbise giyen köy kadınlarının donlarına dizden aşağı eklenen mavi ve beyaz yollu dokuma (*Bor köyleri –Niğde).

8) Duvar içindeki kapaksız dolap (-Diyarbakır).

paça (TS): Parça.

“*paça*” sözcüğünün anlamı her iki lehçede de farklılık göstermiştir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

181. paçalıq (Ku.T) / paçalıq (TT)

paçalıq (Ku.T): Devlet (TTS:227).

paçalık (TT): *a. 1*) Pantolon, şalvar veya uzun külot paçasının ayak bileğini saran bölümü.

2) Otomobilde tekerleğin taş, çamur atmasını önleyen ve tekerlek arkalarına takılan lastik veya plastikten yapılmış araç.

3) *sf.* Paça çorbası yapmak için ayrılmış: “Paçalık ayak.”

4) *hlk.* Gelinin paça günü giydiği giysi (TTS:1874).

paçalık (TTAS): Gelinin paça gününü giydiği giysi (*Taşköprü –Kastamonu).

İki lehçe arasında olan anlam farklılığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

182. pal (Ku.T) / pal (TT)

pal (Ku.T): *Ar.* Fal, kehanet (KuTS:227).

pal (TT): *a. hay. b.* Bir cins güvercin (TTS:1876).

pal (TTAS): 1) Bir çeşit kuş (-Niğde ve çevresi).

2) Kahverengi (*Lüleburgaz Kırıkkale).

3) Bal (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

183. papa (Ku.T) / papa (TT)

papa (Ku.T): 1) Baba.

2) *kadın öz. is.* Papa (KuTS:228).

papa (TT): *İt. a. din b.* Roma Katolik kilisesinin, bir meclis tarafından seçilen, Vatikan'da oturan ve Hz. İsa'nın vekili sayılan başkanı (TTS:1881).

papa (TTAS): 1) Evcil kaz ve ördek (*Dursunbey –Balıkesir/ Tavaklı, Geyikli *Ezine –Çanakkale).

2) Kaz yavrusu (Beyçayır *Lapseki –Çanakkale).

3) Ekmek (çocuk dilinde) (Ceylân *Lüleburgaz –Kırklareli).

4) Mısır ununu kaynar suya koyarak yapılan bir çeşit yemek, kaçamak (*Şavşat köyleri, Bağlıca *Ardanuç –Artvin).

5) Kamış (*Mudanya –Bursa).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

184. parça (Ku.T) / parça (TT)

parça (Ku.T): Simli kumaş; simli kumaştan (KuTS:229).

parça (TT): *Far. a. 1) Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya ortak olan şey: “Yolun bu parçası bozuk.”*

2) Bir bütünden kopma, kırılma, yırtılma vb. yoluyla ayrılmış bölüm, lime: “Alınacakları bir gece önceden küçük bir karton parçasına yazmıştır.” -H. Taner.

3) Birkaçı bir araya geldiğinde bir bütünü oluşturan şeylerin her biri, modül: “On parçadan yapılmış bir oda takımı.”

4) Tane: “Üç parça elbiselik kumaş.”

5) Pasaj: “Hayatımın en acı ve tatlı saatleri bunun başında geçti, eserimin en güzel parçalarını onun kenarında yazdım.” -R. N. Güntekin.

6) Müzik eseri.

7) Nesne: “Bu defaki gidişimizde, eşyamızın arasında taç gibi değerli bir parça da vardı.” -A. Kutlu.

8) *mec.* Küçümseme ve değersiz sayma bildiren bir söz: “Bir çoban parçasısın, olmasa bile koyun / Daima egeceksin başkalarına boyun” -K. Kamu.

9) *argo* Güzel, alımlı kız veya kadın (TTS:1888).

parça (TTAS): Para (Tekirdağ).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

185. pasta (Ku.T) / pasta (TT)

pasta (Ku.T): *Rus.* Macun (KuTS:230).

pasta (TT): I) *İt. a.* İçine katılmış türlü maddelerle özel bir tat verilmiş, fırında veya başka bir yolla pişirilerek hazırlanmış bir tür hamur tatlısı.

II) *İt. a.* Giysilerde dikişli kıvrım.

III) *İt. a.* Otomobillerin gerçek renklerini ortaya çıkarmak ve parlatmak için kullanılan özel karışım (TTS:1896).

pasta (TTAS): Darı (Hemşin –Rize).

“*pasta*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

186. peç (Ku.T) / peç (TT)

peç (Ku.T): *Rus.* Soba (KuTS:231).

peç (TT): *Rus. a.* Rus mimarisinde odaları ısıtmak için yapılan fırın tarzı ocak (TTS:1905).

peç (TTAS): 1) Yamuk, eğri, düzlemesi bozuk olan: “*Bu duvar peçinden kaçmış.*” (*Gelibolu –Çanakkale/ Erkinis *Yusufeli –Artvin).

2) Neden: “*Sen bana o lakırdıyı söyledin ama peçi ne idi?*” (-Muğla).

3) Tarlaları sulamak için ana arktan ayrılan küçük su arkları (*Mut köyleri –İçel).

4) Sac ya da tuğladan duvara gömme yapılan, odun yakılarak tüm evi ısıtan bir çeşit ısınma döşemi (*Iğdır Kars).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

187. pil (Ku.T) / pil (TT)

pil (Ku.T): *Ar.* Fil. **pil süyek:** Fil dişi (KuTS:233).

pil (TT): *Fr. a.* Kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine çeviren araç, batarya (TTS:1924).

pil (TTAS): Kilden yapılmış, ağzı geniş, küçük küp (Çayağzı, Yavuz *Şavşat, Bağlıca, Karlı *Ardanuç, Zeytinlik –Artvin).

Türkçede f sesi aslî değildir. Arapça ve Farsça alıntı kelimelerde f sesi ses değişimine uğramıştır. Kumuk Türkçesinde f sesi yerine p sesi kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde ise sözcükteki ses korunmuştur. İki lehçe arasında ses değişimi olmadan bakıldığında sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

188. pis (Ku.T) / pis (TT)

pis (Ku.T): 1) Namussuz, iffetsiz, dürüst olmayan. **pis adam:** Namussuz, iffetsiz adam.

2) Kurnaz, sinsî (KuTS:233).

pis (TT): *sf.* 1) Leke, toz veya kirle kaplı olan, kirli, iğrendirici, murdar, mülevves.

2) Kendinde pislik olan veya pislenmiş olan: “*Lağım suları pistir.*”

3) *mec.* Beğenilmeyecek durumda olan, kötü, zararlı: “*Şu pis dünyanın acılarında bile öyle bir tat var ki her şeye razıyım.*” -R. N. Güntekin.

4) *mec.* Çirkin, sevimsiz olan: “*Demin o pis, ukala suratıyla sırta sırta yanıma yaklaştı.*” -R. N. Güntekin.

5) *mec.* Dinleyenleri utandıracak durumda olan (söz): “*Pis sözler.*”

6) *mec.* İçinden çıkılması çok güç, karışık: “*Pis bir iş*” (TTS:1927).

pis (TTAS): 1) Doğum, dünyaya geliş: “*Çocuk pisdi mi?*” (-Maraş ve çevresi).

2) Erik, kayısı, badem vb. ağaçlardan sızan zank, kedibalı (Yavuz *Şavşat, Karlı, Bağlıca *Ardanuç, Erkinis *Yusufeli –Artvin/ -Malatya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

189. pus (Ku.T) / pus (TT)

pus (Ku.T): Buhar, istim. **pusğa tutmaq:** Buhara tutmak (KuTS:238).

pus (TT): I) a.1) Görüş uzaklığını çok azaltmayan bir tür hafif sis: “Ortalığa ilk pus düşer düşmez dönüş saatini sezmiş gibi köy yönüne geçti ve bekledi.” -A. Sayar.

2) Bazı meyvelerin üzerinde oluşan, zamk veya sakıza benzeyen madde.

3) Yaprakların üzerinde görülen, örümcek ağını andıran böcek veya kurt yuvası.

4) Ağaçların kütük ve dallarındaki yosun.

5) Bazen meme başında oluşan kabuk.

II) *Fr. a. mat. İnç* (TTS:1953).

pus (TTAS): 1) Bulanık: “Gözün pus mu görüyor?” (*Tirebolu –Giresun).

2) Göze inen ak, perde (*Çal –Denizli/ Zimin –Erzincan/ *Arapkir – Malatya/ Hacıilyas *Koyulhisar, *Gürün –Sivas).

3) Tasa, kaygı (*Çal –Denizli/ Tokat –Eskişehir/ -Kastamonu).

4) Dalların üstündeki donmuş kar (-Giresun).

5) Sis (Malatya).

6) Islaklık, nem (*Bünyan Kayseri).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

Q

190. qabarmaq (Ku.T) / kabarmak (TT)

qabarmak (Ku.T): 1) Nasır bağlamak, nasırlanmak; (*deri su ile dolup*) kabarmak, kabarcıklanmak

2) (*çöreğin, ekmeğin üst kısmı*) Yanmak (KuTS:239).

- kabarmak (TT):**
- 1) Ağırlığı artmadan hacmi büyüme: “*Ekmek iyi kabardı.*”
 - 2) Yağışlardan veya kaynamaktan taşmaya yüz tutmak: “*Çay birdenbire kabarak şosenin rampalarını aşar ve epeyce zararlara sebep olur.*” -R. N. Güntekin.
 - 3) Niceliği artmak, büyüme: “*Masraf kabardı.*”
 - 4) Şişmek, genişlemek: “*İhtiyarın zayıf damarları kabarmış kıllı elleri dizlerinin üstündeydi.*” -P. Safa.
 - 5) Hayvanların tüyleri dikilmek.
 - 6) Kumaş üzerinde tüyler oluşmak, havlanmak: “*Bu kumaş çabuk kabardı.*”
 - 7) Islanıp veya ısınıp yerinden kurtulmak: “*Masanın kaplaması kabardı. Dolabın boyası kabardı.*”
 - 8) Deniz dalgalanmak, büyük dalgalar oluşmak.
 - 9) *mec.* Bulanmak.
 - 10) *mec.* Öfke, sevgi vb. duygular gittikçe güçlenmek: “*Bu olayı duyunca delikanlının yüreği oç alma duygusuyla kabırır.*” -N. Cumalı.
 - 11) *mec.* Kafa tutmak, öfkelenip üstüne yürüyecek gibi davranmak.
 - 12) *mec.* Böbürlenmek, gururlanmak: “*Kumandan, atını şahlandırarak hurra hurra diye kendisini alkışlayan keyifli halka boyun kırarak kabarıyordu.*” -Ö. Seyfettin.

kabarmak (TTAS): 1) Birisine kafa tutmak, horozlanmak (*Düzce –Bolu).

2) Gururlanmak (Yavuz *Şavşat –Artvin).

3) Kabadayılık yapmak (Kars ve köyleri).

kabarmak (TS): Büyüme, şiddetlenme.

“qabarmaq” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

191. qalaq (Ku.T) / kalak (TT)

qalaq (Ku.T):1) Ateş kancası, fırın kancası.

2) Kayık küreği, kürek. **qalaqlar bek terenge gete edi:** Kürekler çok derine gidiyor.

3) Kürek, bel. **yawrun qalaq:** *anat.* Kürek kemiği (KuTS:242).

kalak (TT): a. hlk. 1) Burun, burun ucu.

2) Gelin tacı.

3) Tezek yığını (TTS:1273).

kalak (TTAS): 1) Küçük taş (Urfa).

2) Tezek yığını (Çilehane *Reşadiye –Tokat/ *Bayburt – Gümüşhane/ Salcı *Şavşat –Artvin/ -Kars/ -Erzurum/ -Erzincan/ *Doğubeyazıt – Ağrı/ Purhus *Ahlat –Bitlis/ Karadoruk *Gürün, *Şarkışla, Vazıldan *Divriği, - Sivas/ *Bünyan –Kayseri).

3) Ekin, ot yığını (*Ula –Muğla).

4) Öbek, yığın (Bayat *Emirdağ –Afyon/ *Ahlat –Bitlis).

5) Yufka ekmek yığını (-Van).

6) Şapka siperliği (Kumdanlı *Yalvaç –Isparta).

7) Gelin tacı (*Nizip –Gaziantep/ Karacardıçlar, Taşbaşı *Bozkır, *Karahüyük –Konya).

8) Burun, burun ucu (Kağılcık *Tefenni –Burdur/ *Uluborlu, *Senirkent –Isparta/ -Bursa/ *Kandıra, *İzmit –Kocaeli/ *Sarıyer –İstanbul/ - Giresun/ -Erzincan/ Fırmıs –Maraş/ Ağrakos *Suşehri, Kesme *Divriği –Sivas/ - Kırşehir/ Zindanaltı –Edirne/ *Saray –Tekirdağ).

9) Geniz (*Uluborlu, *Senirkent –Isparta/ *Sarıyer –İstanbul/ -Erzincan/ -Kırşehir).

10) Hayvan burnu (Özburun *Bolvadin –Afyon/ -İzmir/ Bolayır *Gelibolu –Çanakkale/ -Kocaeli/ Ayaslar *Ilgın –Konya/ Yenice –Muğla/ Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz –Kırklareli/ Karacakılavuz –Tekirdağ).

11) Boynuz (Ballık *Sandıklı –Afyon/ Navlu *Yeşilova –Burdur/ Çıtak *Çivril –Denizli/ -İzmir/ *Akhisar –Manisa).

12) Kanat (Bayat *Emirdağ –Afyon).

13) Çocuk oyunlarında sayı (*Ünye –Ordu).

14) Kat (Bayat *Emirdağ –Afyon).

15) Duvar örülürken büyük taşların arasındaki aralığı kapatmak için konulan küçük taşlar (-Gaziantep).

16) Boru biçiminde bir tarafı dar diğer tarafı geniş olan şey (Avara *Niksar –Tokat).

17) Bakırcıların kullandığı bir araç (-Kastamonu).

18) Gurur, kibir: “Kalaklı adam.”(*Safranbolu –Zonguldak).

19) Ceviz ağacı kabuğundan yapılan bir çocuk düdüğü (*Niksar –Tokat).

20) Büyük (Ankara).

“qalaq” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değer özelliği göstermektedir.

192. qalıq (Ku.T) / kalık (TT)

qalıq (Ku.T): Tutkal, zamk. **qalıq zavod:** Zamk fabrikası (KuTS:243).

kalık (TT): *sf. hlk.* 1) Kalmış, artmış.

2) Eskimiş.

3) Evlenme çağı geçmiş, evde kalmış (kız).

4) Eksik, noksan (TTS:1278).

kalık (TTAS): 1) Evlenmemiş, yaşlı kız (-Çorum/ -Maraş/ -Sivas/ -Yozgat).

2) Soğan tohumu, soğancık (Kepez Çanakkale).

3) Eski ayakkabı (Elâzığ ve yöresi).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

193. qama (Ku.T) / kama (TT)

qama (Ku.T): Şakak (KuTS:244).

kama (TT): a. 1) Silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağzı da keskin uzun bıçak: “*Bu bıçak, sapına bez sarılmış, küçük çapta bir kamaydı.*” -S. F. Abasıyanık.

2) *mdn.* Açılmış olan boşluklarda tavan ve yanlardan taş veya cevher parçalarının düşmesini önlemek amacıyla tahkimat elemanları üstüne veya arkasına yerleştirilen bir tahkimat parçası.

3) Kütüğü yarmak için kullanılan ucu sivri, yassı, enli çivi, takoz, kısıklı.

4) *ask.* Topun gerisini kapayan kapak: “*Köy değirmenlerinde top kaması döküldüğüne şahit oldum.*” -A. Gündüz.

5) *hlk.* Oyunda kazanılan her parti.

6) *hlk.* Oyunda sayı (TTS:1287).

kama (TTAS): Oyunda sayı (*Kandıra –Kocaeli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

194. qanıqmaq (Ku.T) / kanıkmak (TT)

qanıqmaq (Ku.T): 1) Yapışmak, takılmak, musallat olmak; can sıkılmak, usanç vermek.

2) *Bir şeyde ısrar etmek, üstelemek, bir şeyde direnmek; bir şeyi yerine getirmeye, elde etmeye çalışmak.*

3) *Bir şeye gönül vermek, bir şeyle şevkle uğraşmak; bir şeyi kendini vermek (KuTS:245).*

kanıkmak (TT): *hlk.* Kanmak, gönlü kanmak (TTS:1298).

kanıkmak (TTAS): 1) Tazı kurt kovalamaya alışmak (-Kütahya/ Havuz *Kangal – Sivas).

2) Köpekler boğuşmak (Çepni *Gemerek –Sivas).

3) Çok istemek (Kars ve köyleri).

kanıkmak (TS): 1) Kanlanmak, kandan kızarmak.

2) Kana susamak, kan dökmeğe susamak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

195. qaqa (Ku.T) / kaka (TT)

qaqa (Ku.T): Boğaz, dağ boğazı. **tüpsüz qaqa:** Uçurum (KuTS:247).

kaka (TT): *a.* 1) Çocuk dilinde dışkı.

2) *sf.* Çocuk dilinde kötü, çirkin (TTS:1270).

kaka (TTAS): 1) Büyük kardeş (Kırıkla *Dinar –Afyon/ *Gerze –Sinop).

2) Erkek kardeş (Salda *Yeşilova –Burdur).

3) Sütkardeş (-Balıkesir).

4) Yemiş (çocuk dilinde) (Çayağzı, Yavuz *Şavşat –Artvin).

5) Yumurta (çocuk dilinde) (Demirkapı *Susurluk –Balıkesir).

6) Amca, dayı (Elâzığ ve yöresi).

7) Gaga (Uşak).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

196. qaqma (Ku.T) / kakma (TT)

qaqma (Ku.T): Keklik (KuTS:247).

kakma (TT):a.1) Kakmak işi.

2) Ağaç üzerinde veya diğer ahşap malzemede, mobilyada, belirlenmiş desen ve çizimlere göre oyulmuş yuvalara gümüş, sedef vb. süs maddeleri kakılıp oturtularak yapılan iş: “*Pirinç kakmaları donuk donuk ışıldayan hamam kapısını iterek içeri girdi.*” -C. Uçuk.

kakma (TTAS): 1) Yokuş (*Afşin –Maraş/ Güllühüyük *Çiçekdağı –Kırşehir/ *Kozan –Adana).

2) Büyük taş kitlesi, kayalık yer (-Bolu/ Eymir *Nallıhan – Ankara).

3) Sarp kayalar arasında, yağmur, kar görmeyen kuytu yerler (Gelara *Beypazarı –Ankara).

4) Taç üzerine konulan daire biçimindeki gümüş levha (*Kurşunlu –Çankırı).

5) Alına takılan inci, boncuk (Çiçek *Elbistan –Maraş).

6) Gelincik otu (Bozburun *Marmaris –Muğla).

7) Tekmeleme (-Kıbrıs).

8) Kütük (Alaeddin *Acıpayam –Denizli).

9) Tuzak (Rize).

10) Atlas üzerine altın ya da gümüş telle işlenen bir çeşit iş (-Burdur/ *İzmit –Kocaeli/ -İstanbul/ *Bor –Niğde).

11) Gaga (*Bergama –İzmir/ Bayramiç –Çanakkale/ -İstanbul/ *Çarşamba –Samsun/ Şahin *Malkara –Tekirdağ).

12) Gelinlerin başına takılan kalay ya da gümüş takı (Çuvallı *Yeşilova Burdur).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

197. qaramaq (Ku.T) / karamak (TT)

qaramaq (Ku.T): 1) Bakmak. **qaramağa gelgenmen:** Bakmaya geldim.

2) Göz kulak olmak, nezaret etmek. **awruwğa qaramaq:** Hastaya bakmak.

3) Herhangi bir surette davranmak, muamele etmek, birine, bir şeye herhangi bir davranış, muamele göstermek. **ol qonaqlağa yaxşı qaradı:** O konukları iyi ağırladı.

4) İncelemek, tetkik etmek, gözden geçirmek. **arzağa qaramaq:** Dilekçeyi incelemek.

5) Başka bir fiille birlikte emir kipinde sakındırma, ihtar, ikaz, emir veya nasihat ifade eder. **qara saq tur:** Bak ihtiyatlı ol.

6) Başka fiillerin **-İp**'lı zarf-fiil şekilleriyle “bir şey yapmaya teşebbüs etme, deneme, çalışma” manasında kullanılır. **aytıp qara:** Söyle bakalım.

7) **-İp**'lı zarf-fiil şekliyle bir takım birleşik fiillerin bünyesine dahil olur. **qarap qanmaq:** Doya doya seyretmek (KuTS:248).

karamak (TT): *hlk.* 1) Hor görmek: “*Merhametin çoktur beni karama / Beni görüp mah yüzünü bürüme*” -Karacaoğlan.

2) Karalamak, kara çalmak, lekelemek.

3) Kötülemek, yermek (TTS:1319).

karamak (TTAS): 1) Birisinin arkasından kötü konuşmak, kötölemek (Bağlıca *Gelendost –Isparta/ -Çanakkale/ -İstanbul/ *İskilip –Çorum/ *Merzifon köyleri – Amasya/ *Zile –Tokat/ *Nizip –Gaziantep/ -Maraş/ Çepni *Gemerek –Sivas/ *Boğazlıyan –Yozgat/ Kurugöl *Mucur, Köşker –Kırşehir/ *Pınarbaşı, *Bünyan – Kayseri/ –Nevşehir/ *Ereğli –Konya/ *Kadirli, Yeniköy *Osmaniye –Adana/ Merkez köyleri –İçel).

2) Mızıkçılık etmek (Viranköy –Kütahya).

3) İyi görmek için dikkatle bakmak (Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

4) Dolup taşmak (Genezin *Avanos –Nevşehir).

5) Karıştırmak (-Ankara).

karamak (TS): 1) Hor görmek, meyas, mahzun etmek.

2) Lekelemek, karalamak.

3) Zemmetmek.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

198. qaramuq (Ku.T) / karamuk (TT)

qaramuq (Ku.T): Toprakta açılmış ark (*sulamak için*) (KuTS:249).

karamuk (TT): a. 1) *bit.* b. Karanfilgillerden, ekin tarlalarında biten, yaprakları karşılıklı, çiçeği pembe mor renkte, zararlı bir bitki (Agrostemmagithago).

2) *hlk.* Vücutta kara renkli kabarcıklara sebep olan bir hastalık.

3) *hlk.* Koyunlarda görülen bir tür hastalık (TTS:1320).

karamuk (TTAS): 1) Vücutta siyah kabarcıklar çıkaran bir hastalık (*Yalvaç – Isparta/ -Samsun/ *Ulubey –Ordu).

2) Bir çeşit koyun hastalığı (Gâvurdağı *Osmaniye –Adana).

3) Bir çeşit ekin hastalığı (-Giresun/ -Trabzon).

4) İçi boş, çürük, gelişmemiş fındık (-Giresun/ -Trabzon).

5) İri ve kahverengi göz için (Çorum).

karamuk (TS): Tarlada buğday aralarında biten, anasona benzer söbüce siyah ve acı bir tohum.

“*qaramuq*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

199. qarılmaq (Ku.T) / karılmak (TT)

qarılmaq (Ku.T): *bk. qarlıqmaq* (KuTS:250).

qarlıqmaq: Hırıldamak; sesi hırıltılı çıkmak; sesi kısılmak; sesi kısık çıkmak (KuTS:251).

karılmak (TT): 1) Karma işi yapılmak, karışmak.

2) *hlk.* Hayvan çiftleşmek (TTS:1329).

karılmak (TTAS): 1) Ses kısılmak (*Bergama, *Ödemiş –İzmir).

2) Hayvanlar çiftleşmek (-Burdur/ Ekse *Çal, Kızılhisar, Oğuz *Acıpayam –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ *Ödemiş, ergenli *Bayındır –İzmir/ Yeniköy –Balıkesir/ Marmat *Ezine –Çanakkale/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ -Kütahya/ Tokat –Eskişehir/ -Kocaeli/ -İstanbul/ Ağlı *Küre –Kastamonu/ *Çerkeş –Çankırı/ -Çorum/ *Çarşamba –Samsun/ *Merzifon –Amasya/ Çilehane *Reşadiye, *Artova –Tokat/ Çepni *Gemerek, *Kangal –Sivas/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ *Mut –İçel/ *Bodrum, Mesken *Yatağan –Muğla/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

karılmak (TS): 1) Karışmak, karıştırılmak.

2) Çiftleşmek.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

200. qasnaq (Ku.T) / kasnak (TT)

qasnaq (Ku.T): 1) Kepek. **Başından qasnaqı taydırmaq:** Başından kepeği temizlemek.

2) *bk.* zipir.

zipir: *Ar.* Ağızlık çeperine yapışıp kalan tütün tortusu; tütün dumanının zehirli tortusu (KuTS:408).

3) Tortu, çöküntü (*mutfak takımlarının, kap kaçağın çeperindeki*) (KuTS:252).

kasnak (TT): a. 1) Enli çember.

2) Kalbur, tel vb. şeylerin tahta çemberi.

3) Nakış işlemek için gergef gibi kullanılan, kumaşı germeye yarayan, tahtadan çember.

4) *mim.* Bir sütunun gövdesini oluşturan silindir biçimindeki taşların her biri.

5) *mim.* Kıyıları oluk biçiminde pervazlı, metal ve tahtadan yapılmış çember.

6) *sp.* Pehlivanların giydikleri kispetin bele gelen bölümü.

7) *tek.* Makinelerde, bir milden başka mile hareket geçiren kayışların takıldığı demir çember (TTS:1344).

kasnak (TTAS): 1) Koyun ve keçilerin boyunlarına konulan, çan takılmış tahta çember (*Kemal Paşa, *Bornova –İzmir).

2) Başa takılan çember: “*Emine kasnağı çok eğmiş.*” (Ömerköy *Bandırma –Balıkesir).

3) Kasnak kalıbı verilmiş tezek (-Niğde).

4) Birbirine geçme kalın tahtalardan yapılmış köy odası, oda (Kademiciler, Hacıkadı *Devrek, Balkır –Zonguldak).

5) Ev çatısı (Teke *Bayındır –İzmir).

6) Davul, zilli maşa, zurna vb. çalgılar eşliğinde oynanan bir halk oyunu (*Bergama –İzmir).

7) Gübreye biçim veren çember biçiminde araç (Afyon).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

201. qatıq (Ku.T) / katık (TT)

qatıq (Ku.T): 1) Baharat.

2) Çerez, katık (KuTS:253).

katık (TT): a. 1) Ekmekle karın doyurmak gerektiğinde, ekmeğe katılan peynir, zeytin, helva vb. yiyecek: “Birkaç günlük ekmeğini, katığını köyden getirirdi.” - Halikarnas Balıkcısı.

2) Yağı alınmış yoğurt, ayran (TTS:1349).

katık (TTAS): 1) Yağı alınmış yoğurt, ayran (*Zile –Tokat/ -Gaziantep - Yozgat/ *Aksaray –Niğde).

2) Yağsız, süzme yoğurt (Çorum).

3) Ayran (Bozdoğan, Kesmeburun *Osmaniye Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

202. qatıqlı (Ku.T) / katıklı (TT)

qatıqlı (Ku.T): 1) Baharatlı.

2) Çerezli, katıklı (KuTS:252).

katıklı (TT): İçinde katık bulunan (TTS:1350).

katıklı (TTAS): 1) Buğdayla çavdar, ya da arpa karışımı (-Kastamonu/ Çayhan *Ereğli –Konya/ *Bor, -Niğde).

2) Yoğurtlu bulgur ya da yarmadan yapılan çorba (-Çankırı/ Çayban *Ereğli –Konya).

3) Karışık, arı olmayan, hileli (-Burdur/ -Maraş/ -Balıkesir/ *Kuşunlu –Çankırı/ -Adana).

4) Birbirine karışmış, karışık (Çorum).

İki lehçe arasında olan anlam farklılığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

203. qatlama (Ku.T) / katlama (TT)

qatlama (Ku.T): Ara kat (KuTS:253).

katlama (TT): a. 1) Katlamak işi.

2) *hlk.* Mayasız hamurdan yapılan, peynirli veya peynirsiz pide, yufka (TTS:1352).

katlama (TTAS): Mayasız hamurdan yapılan peynirli ya da peynirsiz pide (-Manisa/ *Kandıra –Kocaeli/ *Düzce –Bolu/ -Sinop/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ *Saray – Tekirdağ).

“*qatlama*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

204. qatlamaq (Ku.T) / katlamak (TT)

qatlamaq (Ku.T): Üst üste yığmak, tabaka tabaka olmak; tabakalanmak (KuTS:253).

katlamak (TT): 1) Kâğıt, kumaş vb. nesnelere üst üste kat oluşturacak biçimde bükme: “*Gazeteleri itina ile katlayıp cebine koydu.*” -S. F. Abasıyanık.

2) Arttırarak çoğaltmak: “*Parasını ikiye katladı.*” (TTS:1352).

katlamak (TTAS): 1) Bel ya da parmak gibi eklem yerlerinden ses çıkmak, kütürdemek (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

2) Sıcak suda haşlayarak sıyırıp temizlemek (işkembe vb.)
(*Bor –Niğde).

3) Tarlayı sürmek (*Silifke –İçel).

İki lehçede de szöcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

205. qatmaq (Ku.T) / katmak (TT)

qatmaq (Ku.T): 1) Sertleşmek, katılaşmak, katı hâle gelmek, sert hâle gelmek.

2) Kurumak, suyunu kaybetmek.

3) Donmak, donup katılaşmak; soğuktan uyuşmak.

4) Sertleşmek, katılaşmak, nasırlaşmak.

5) Hareketsiz kalmak, kımıldamamak, donup kalmak, donakalmak (*korkudan, hayretten vb.den*) (KuTS:254).

katmak (TT):1) Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak: Sirkeye su katmak.

2) Bir araya getirmek: “*Fadime, bu yavru bolluğu arasında kuzuları çocuklara ve çocukları kuzulara katarak en olgun bir saadet içinde yaşamış.*” -H. E. Adivar.

3) Birlikte göndermek: “*Kafileye muhafız katmak.*”

4) *hlk.* Döllenmeyi sağlamak için erkek hayvanı dişinin yanına salmak (TTS:1353).

katmak (TTAS): 1) Koymak: “Çay katem mi?” (*Buldan –Denizli/ *Beyşehir – Konya/ *Silifke –İçel/ *Fethiye –Muğla).

2) Eşek yavrusu, sığa (Karaburun *Çatalca –İstanbul/ Dombay –Edirne).

3) Yanına almak, dahil etmek, katmak (Artvin Yusufeli Uşum köyü).

katmak (TS): Beklemek, sabretmek.

“*qatmaq*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

206. qawramaq (Ku.T) / kavramak (TT)

qawramaq (Ku.T): Kurumak, suyu çekilmek; buruşmak, biçimi bozulmak (KuTS:255).

kavramak (TT): 1) Elle sıkıca tutmak: “*Çocuğu koltuk altlarından kavrayıp kaldırdı.*” -N. Cumalı.

2) Bir nesne veya düşünceyi her yönünü anlamak, iyice anlamak: “*İnsanoğlu gerçeğin bir parçasını kavradı mı bütününi kavradığı düşünce kapılır.*” -S. Birsal.

3) Motorlu araçlarda debriyaj pedalı görev yapmak.

4) Motorlu araçlarda lastik yolu kavramak (TTS:1358).

kavramak (TTAS): 1) Küçük orakla ekin biçmek (*Uluborlu –Isparta/ Söğüt – Denizli/ *Merzifon ve köyleri –Amasya/ *Artova –Tokat).

2) El ile ekin yolmak (*Keçiborlu –Isparta/ *Koyulhisar – Sivas/ Şabanözü *Polatlı –Ankara).

3) Sancılanmak, ağrımak (Honaz *Çivril –Denizli).

4) Bir şeyi yakmak, kızartmak (*Bornova –İzmir).

5) Kaçırarak: “*Kız kavramak.*” (*Lüleburgaz –Kırklareli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

207. qayışçı (Ku.T) / kayışçı (TT)

qayışçı (Ku.T): Saraç (KuTS:256).

kayışçı (TT): a. 1) Kayış yapan veya satan kimse.

2) *sf. mec.* Aldatan, hileci (TTS:1365).

kayışçı (TTAS): Hırsız (Genek –Muğla).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

208. qaynaşdırmaq (Ku.T) / kaynaştırmak (TT)

qaynaşdırmaq (Ku.T): Öfkelenmek, kızdırmak; heyecanlandırmak, heyecana getirmek; coşturmak; telaşlandırmak, endişelendirmek; telaşa düşürmek, endişeye düşürmek (KuTS:256).

kaynaştırmak (TT): Kaynaşmasını sağlamak: “Siyah ve beyazın tonlarını son derece hünerle kaynaştırır.” -Y. Z. Ortaç (TTS:1369).

kaynaştırmak (TTAS): 1) Karıştırmak: “İplikleri kaynaştırmışsın.” (Salda *Yeşilova –Burdur).

2) Kaşındırmak (Vazıldan *Divriği –Sivas).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

209. qaynaşmaq (Ku.T) / kaynaşmak (TT)

qaynaşmaq (Ku.T): 1) Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek; heyecanlanmak.

2) *mec.* Tahammür etmek, mayalanmak, ekşimək (*şarap, hamur vb. hak.*).

3) *mec.* Kaynaşmak, kaynamak, yapışmak (KuTS:257).

kaynaşmak (TT): 1) Ayrılmayacak bir biçimde birleşmek: “Çakılla çimento kaynaşır.”

2) Çok kalabalık ve hareketli olmak, hareket etmek: “*Kumun üstünde bir sürü kadın erkek, oğlan kız kaynaşıyor.*” -F. R. Atay.

3) Birbirine iyice uymak: “*Bu iki renk iyi kaynaşmış.*”

4) *mec.* Uyuşmak, yakın ilişki kurmak, derinleştirmek, iyi anlaşmak: “*Ceylanlarla kaynaşan çocuk, onların seslerini tıpkı onlar gibi çıkarmayı öğrenmişti.*” -H. E. Adivar.

5) *mec.* Huzursuzluk çıkmak.

6) *kim.* Birleşmek (TTS:1368).

kaynaşmak (TTAS): Konuşmak (Samsun).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

210. qazançı (Ku.T) / kazancı (TT)

qazançı (Ku.T): *esk.* Aşçı, ahçı (KuTS:258).

kazancı (TT): *a.* 1) Kazan yapan, satan veya onaran usta.

2) Kazanı ateşleyen kimse, ateşçi (TTS:1371).

kazancı (TTAS): Dilenci, çingene (*Keçiborlu –Isparta).

“qazançı” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklıdır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

211. qazaq (Ku.T) / kazak (TT)

qazaq (Ku.T): *esk.* Irgat, hizmetkâr, uşak. **Qazaq turmaq:** Hizmetçi durmak, uşak olarak hizmet etmek (KuTS:259).

kazak (TT): I) *Fr.a.* 1) Baştan geçirilerek giyilen, genellikle kollu, örme üst giysisi.

2) Jokeylerin giydiği, göz alıcı renklerde bir tür ceket.

II) *a.* 1) *ask.* Rusya'da ve İran'da ayrı bir sınıf oluşturan atlı asker.

2) *sf. mec.* Karısına söz geçirebilen, dediğini yaptırabilen erkek, kılıbık karşıtı (TTS:1370).

kazak (TTAS): 1) Tekneden hamur kazımaya yarayan demir araç (Isparta).

2) Sakal bırakmamış orta yaşlı adam (Dereli *Edremit – Balıkesir/ Fili *Biga –Çanakkale/ Tokat –Eskişehir/ *İskilip –Çorum/ Gavurdağı, Oymalık –Adana).

3) Genç, taze (Sivas).

4) Sünnetsiz (adam) (Sivas).

5) Çocuğu olmayan adam (Balki *İlgın –Konya).

6) Evli erkek (Dereli *Edremit –Balıkesir).

7) Dilsiz (*Perşembe –Ordu).

8) Aşığın girintili çıkıntılı yanı (Atlıhisar *Şuhut –Afyon).

9) Aşığın düz yanı (-Manisa/ Tokat –Eskişehir/ -Konya).

10) İnatçı (Muğla).

11) Çam kozalağı (Araplı, Taşucu *Silifke –İçel).

12) Erkek keklik (Ankara).

“qazaq” sözcüğü anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

212. qılıq (Ku.T) / kılık (TT)

qılıq (Ku.T): 1) Ahlak.

2) Mizaç, huy, seciye, karakter, davranış (KuTS:260).

kılık (TT):a. 1) Bir kimsenin giyinişi, dış görünüşü, üst baş: “Delikanlı kopuklar, kılıklarından, giyinişlerinden belli oluyorlar.” -M. Ş. Esendal.

2) *hık*. Bir kimsenin resmi, fotoğraf (TTS:1409).

kılık (TTAS):1) Değişik ve özel biçim, yol (Büyükkabaca *Senirkent –Isparta/ Bağarası *Söke –Aydın/ Tepeköy, Torbalı *Tire –İzmir/ *İskilip –Çorum./ *Merzifon –Amasya/ *Niksar –Tokat/ -Mardin/ *Nizip –Gaziantep/ *Elbistan, Şekeroba – Maraş/ -Hatay/ Hacıilyas *Koyulhisar, Vazıldan*Divriği –Sivas/ -Yozgat/

*Ermenek, Afşar köyleri, *Pınarbaşı –Kayseri/ *Kozan –Adana/ *Mut ve köyleri –İçel/ *Datça, Çöğmen, Şerefler –Muğla).

2) Koyun, keçi gübresi (-Gümüşhane).

3) Kilim (Afyon).

4) Palamut ağacı (*Ermenek –Konya).

5) Palamut meyvesi (*Kelkit –Gümüşhane).

6) Çalı yemişi (*Bolvadin –Afyon).

7) Küçük anlamında: “*Bu elmalar ne kılık.*” (-Gümüşhane).

8) Tay (Solaklar –Kocaeli).

9) Kuru fasulye (*Erbaa, *Niksar –Tokat).

10) Bir kimsenin resmi, fotoğraf (-Denizli/ Yumrutaş *Acıpayam, Narlıdere –Denizli/ Bağarası *Söke –Aydın/ -Çorum/ Emirler *Mersin –İçel/ Pisi, Çöğmen, Şerefler –Muğla).

11) Cancan (çocuk oyunu) (Üçkuyu *Zile –Tokat).

12) Peksimet (Erzincan).

kılık (TS): Hal ü şan, hareket tarzı, gidiş

“*qılıq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

213. qınamaq (Ku.T) / kınamak (TT)

qınamaq (Ku.T): *esk.* Bilemek. **qılıçları qınamaq:** Kılıçları bilemek (KuTS:260).

kınamak (TT): Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak, takbih etmek (TTS:1411).

kınamak (TTAS): Ayıplamak (İshaklı *Bolvadin, Çığrı *Dinar –Afyon/ Büyükkabaca *Senirkent, Bağılı *Gelendost, *Yalvaç –Isparta/ Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Dedesil, Günay, Oğuz *Acıpayam, Yukarıseyit *Çal, Çöplü *Çivril,

Kösten, Honaz –Denizli/ Eymir, Sürez *Bozdoğan, Dallica, Burhaniye, *Nazilli – Aydın/ Tepeköy *Torbalı –İzmir/ *Alaşehir –Manisa/ *Susurluk –Balıkesir/ Karahisar *Simav –Kütahya/ Bozan, Tokat –Eskişehir/ *Düzce –Bolu/ Aşağıkayı, Ağlı *Tosya, *Küre –Kastamonu/ Saray –Çankırı/ *Mecitözü, *Kargı, *İskilip – Çorum/ *Boyabat –Sinop/ *Taşova, *Merzifon ve köyleri –Amasya/ Karkıncık *Artova, *Zile ve köyleri –Tokat/ -Trabzon ve çevresi/ -Rize/ Ciritdüzü, Akarsu, Çayağzı *Şavşat –Artvin/ Cenciğe –Erzincan/ -Van/ -Bitlis/ -Diyarbakır/ -Malatya ve çevresi/ *Nizip –Gaziantep/ Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, *Antakya –Hatay/ *Elbistan, *Afşin -Maraş ve çevresi/ Hacıilyas *Koyulhisar, Palha *Divriği, *Gürün –Sivas/ -Yozgat/ -Ankara/ Afşar köyleri *Pınarbaşı –Kayseri/ *Bor –Niğde/ Kemaliye, *Ermenek –Konya/ -Adana/ *Mut ve köyleri, *Anamur, *Silifke, *Mersin –İçel/ Çomaklıdede, *Elmalı, *Korkuteli –Antalya/ *Bodrum, *Milas, *Marmaris, Yerkesik, -Muğla/ -Edirne).

- kınamak (TS):**
- 1) Ayıplamak, itib etmek, suçlandırmak, itham etmek.
 - 2) Cezalandırmak.
 - 3) Tazib etmek, hırpalamak.

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

214. kırkı (Ku.T) / kırkı (TT)

kırkı (Ku.T): *din.* Kırkinci gün, kırkı (*ölu için öldükten kırk gün sonra verilen yemekle birlikte okunan dua ve yapılan yas*) (KuTS:261).

kırkı (TT): a. 1) Kırkma işi.

2) Davarların yün veya kıllarını kırkmaya yarayan makasa benzer araç (TTS:1417).

kırkı (TTAS): Dağların sarp ve engebeli yerleri: “*Şu kırkılarda eşkiya var.*” (Kuruhöyük *Boğazlıyan, Araplı *Sorgun, Haydarbeyli –Yozgat).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

215. qırqlamaq (Ku.T) / kırklamak (TT)

qırqlamaq (Ku.T): *din.* Köpeğin, domuzun dokunduğu yeri kırk kere yıkamak (KuTS:216).

kırklamak (TT): 1) Lohusa veya yeni doğmuş bebek için kırk günü doldurmak: “*Lohusa kırkladı.*”

2) Bir şeyi kırk defa yapmak ve özellikle birçok defa sudan geçirmek, çok yıkamak: “*Ben bu yazının yüzünde itin mundar ettiği kabı kacağı nasıl kırklarım?*” -O. Kemal.

3) *hfk.* Doğumdan kırk gün sonra bebeği törenle yıkamak (TTS:1418).

kırklamak (TTAS): Boğaz hastalıklarında boğaza masaj yapmak (*Mut ve köyleri – İçel).

“*qırqlamaq*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

216. qıt (Ku.T) / kıt (TT)

qıt (Ku.T): 1) Cimri, hasis, varyemez, eli sıkı.).

2) Darlık, sıkıntı, *bir şeyin* kıtlığı.

kıt (TT): *Ar. sf.* 1) İhtiyaca yetmeyecek kadar az, bol karşıtı: “*O devirde bizim gibi henüz askere gitmemiş şoförler çok kıttı.*” -A. Gündüz.

2) Az, yetersiz (duygu, söz vb.): “*Sözü kıt bir adamdı.*” - Halikarnas Balıkcısı (TTS:1427).

kıt (TTAS): 1) Kat, yan, ön: “*Senin kıtında benden kötü yok.*” (*Ezine – Çanakkale/ Şabanözü *Polatlı –Ankara/ *Bor –Niğde).

2) Yön, yakın: “*Tarlanın kıtında bir ağaç var.*” (Badırlı –Samsun).

3) Çelik çomak oyununda, değneğin hafifçe çeliğe değmesi (- Kırşehir).

4) Isırma, ısırım. **kıt etmek:** Isırıp koparmak (Erzurum).

5) Kıt, az bulunan (Keban Baskil Ağın Elazığ).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

217. qıtıq (Ku.T) / kıtık (TT)

qıtıq (Ku.T): Gıdıklanma, gıcıklanma. **qıtığım gele:** Gıdıklanıyorum (KuTS:263).

kıtık (TT): a. Minder, yastık vb.ni doldurmak için kullanılan ve bazen de sıvanın içine katılan keten ve kendir lifleri (1427-1428).

kıtık (TTAS):1) Altınlardan yapılan bir çeşit gerdanlık (Karahoca *Haymana – Ankara).

2) Leblebi (Torbalı *Tire –İzmir/ Paşaköy –Balıkesir).

3) Mısır ekmeğinin kabuğu (Bayadı –Ordu).

4) Taranması güç saç (*Silifke İçel).

“qıtıq” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

218. kıyım (Ku.T) / kıyım (TT)

kıyım (Ku.T): 1) Zor, güç, çetin; zahmetli.

2) Emek, iş, uğraş, gayret (KuTS:263).

kıyım (TT): a. *hlk.* Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, zulüm (TTS:1433).

kıyım (TTAS): 1) Yön, taraf: “*Bu kıyından gel.*” (*Emet –Kütahya).

2) Yan: “*Muhtarın kıyına vardım.*” (Orhaniye *Marmaris – Muğla).

“kıyım” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

219. qıyıq (Ku.T) / kıyık (TT)

qıyıq (Ku.T): 1) Eğri, eğik, eğilmiş; verev.

2) *mec.* İnatçı, taviz vermez, direngen. **qıyıq yawluq:** Üç köşeli baş örtüsü (KuTS:263).

kıyık (TT): a. hlk. 1) İğne, kalın yorgan iğnesi.

2) Çuvaldız (TTS:1432).

kıyık (TTAS): 1) Kız anlamında ünlem (Kavak, Gaman –Samsun).

2) Güzel, biçimli, yakışıklı, düzgün giyimli (Temürlü – Kırşehir).

3) Yoga (*Ermenek –Konya/ *Mut ve köyleri, *Anamur – İçel).

4) İğne, kalın yorgan iğnesi (Çardak *Dinar –Afyon/ *Tire – İzmir/ Harput -Elâzığ ve çevresi/ -Maraş ve çevresi/ Emirler köyü *Balâ –Ankara/ Hacılar, Bakırdağı *Develi –Kayseri/ Çepni *Gemerek –Sivas/ *Bor –Niğde/ Karamezar*Karaisalı –Adana).

5) Çuvaldız (*Salihli –Manisa/ *Sungurlu ve köyleri –Çorum/ -Samsun/ Besni, Örenköy, *Akçadağ –Malatya/ *Halfeti, *Birecik –Urfa/ *Nizip – Gaziantep/ Önsen –Maraş/ Erzin *Dört Yol, Amik ovası Türkmenleri, *Reyhanlı – Hatay/ Kuyumcu –Yozgat/ Büyükafşar *Balâ, Karaçalı *Keskin, Çanılı, Kayaş – Ankara/ Köşker –Kırşehir/ Tarçın, Hamurcu *İncesu, *Bünyan –Kayseri/ Şeydin, Sarılar *Avanos –Nevşehir/ *Bor –Niğde/ -Konya ve köyleri/ Toprakkale *Osmaniye, *Bahçe, Kürkçüler –Adana).

6) Donmak üzere olan, çok üşümüş (kimse) (*Ulubey –Ordu).

7) Köşeli kesilmiş kumaş parçası (Tokat –Eskişehir).

8) Mısır buğday vb. tahılların biçildikten sonra toprakta kalan kökleri (Kaleyaka *Perşembe –Ordu).

9) Bir cins hasırotu (*Gelendost, Yassıviran *Senirkent – Isparta).

10) Midye (Gencali *Senirkent –Isparta).

11) Ekmeğin kabuğu (*Ayancık –Sinop).

12) Yarık, çatlak (-Balıkesir/ -Konya).

13) Börek tepsi (Aydın).

14) Az açık, aralık (-Bolu/ -Çorum/ Hamamözü, Hacıköy – Amasya/ -Zonguldak/ -Trabzon/ -Sivas).

kıyık (TS): I) Kıyıcı, yırtıcı, zalim, gaddar, hunhar.

II) Binmiş, üzerine yatmış.

III) Küçük çuvaldız, yorgan iğnesi.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

220. kıyışmaq (Ku.T) / kıyışmak (TT)

kıyışmaq (Ku.T): 1) Yerleşmek, uymak.

2) Uymak, uygun gelmek, yakışmak. **olar bir-birine bek ariw**

kıyışalar: Onlar birbirine pek güzel yakışıyor (KuTS:264).

kıyışmak (TT): 1) Karşılıklı sözleşmek, anlaşıp karar vermek.

2) Biriyle yarışmaya kalkmak: “*Sen onunla kıyışamazsın.*”

3) *hlk.* Yüreklilik göstermek, cesaret etmek (TTS:1433).

kıyışmak (TTAS): 1) Mertlik, yüreklilik göstermek (Yeniköy –Balıkesir/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ -Rize/ Erkinis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ Ballı *Malkara, *Hayrabolu –Tekirdağ).

2) Atılmak, girişmek (Limanköy *Çayeli Rize).

kıyışmak (TS): Cesaret etmek.

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

221. kıyma (Ku.T) / kıyma (TT)

kıyma (Ku.T): Parça, dilim. **kıyma-kıyma etip:** Parça parça edip (KuTS:264).

kıyma (TT): a. 1) Kıymak işi.
2) Çekilmiş et.
3) *hık*. Küçük kuşbaşı etlerden kavru olarak yapılmış kışlık kavurma (TTS:1433).

kıyma (TTAS): 1) Kurşundan kesilen saçma (-Burdur/ -Antalya).
2) Kumaşın kenarını incecik büküp çırpa çırpa dikme (*Cide – Kastamonu).
3) Küçük kuşbaşı etlerden kavru olarak yapılmış kışlık kavurma: “*İki davar kesdik, etini kıyma ettik*” (*Eğridir ve köyleri –Isparta/ *Bozdoğan – Aydın/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ -Çankırı/ *İskilip –Çorum/ Hacıilyas *Koyulhisar, *Zara, Vazıldan *Divriği, *Gürün –Sivas/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Mut ve köyleri, Arslanköy –İçel/ *Milas, Yerkesik –Muğla).

4) İnce bulgurla çiğ etten yapılmış dolma içi, çiğ köfte (*Afşin ve köyleri –Maraş/ *Gürün –Sivas/ -Kırşehir/ *Ermenek –Konya).

5) Taze fasulyenin kıyılarak kurutulmuşu: “*Bir çuval fasulye topladık, kıyma ettik.*” (*Eğridir ve köyleri –Isparta).

6) Bol yağda kavru olarak teker biçiminde dondurulmuş kışlık et (Kars).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

222. qoçu (Ku.T) / koçu (TT)

qoçu (Ku.T): *esk.* 1) Müstebit.

2) Eşkıyalık, haydutluk, çapulculuk, zorbalık (KuTS:266).

koçu (TT): *Mac. a. esk.* 1) Süslü bir çeşit gezme arabası.

2) Direkler üzerine, yüksekte kurulmuş zahire ambarı (TTS:1456).

koçu (TTAS): 1) Gelin arabası (Selanik göçmenleri *Karşiyaka –İzmir/ - Çanakkale/ -Bursa/ Varna göçmenleri –İstanbul/ Akçakaya –Kayseri/ *Mersin –İçel).

2) Çukur, oyuk yer, hendek (-Gaziantep ve çevresi).

3) El havlusu (Bursa).

koçu (TS): Vaktiyle kullanılan süslü, kapalı araba.

İki lehçe arasında olan anlam farklılığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

223. qolay (Ku.T) / kolay (TT)

qolay (Ku.T): *zarf ve kuvvetlendirme edati.* Daha iyi. **O hali qolay:** O şimdi daha iyi (KuTS:266).

kolay (TT): *sf.* 1) Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen, emeksiz, zahmetsiz, güç ve zor karşısı: “Cebimde mevcut paradan bu kadar bir şey buna tahsis etmek pek kolaydı.” -H. Z. Uşaklıgil.

2) *a.* Kolaylık: “İşin kolayını buldum.”

3) *zf.* Kolayca, sıkıntısız bir biçimde, basitçe: “Yolu bulmak kolay oldu.” -Halikarnas Balıkcısı (TTS:1461).

kolay (TTAS): 1) Bulantı, iç bulantısı: “Biraz daha söylersen içerim kolay olur.” (Bozan –Eskişehir/ Şabanözü *Polatlı, *Beypazan –Ankara).

2) Zayıf (Kuz –Çanakkale/ -Kütahya).

3) Rahat (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

4) Kolay, basit (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

kolay (TS): Müsait, elverişli, elverişli iş, uygun şey.

İki lehçe arasında anlam farklılığından olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

224. qollamaq (Ku.T) / kollamak (TT)

qollamaq (Ku.T): İstifade etmek, kullanmak (KuTS:266).

kollamak (TT): 1) Olmasını, ortaya çıkmasını beklemek, gözetmek: “*Kocamı kısıkanıyor, aradan atmak için vesileler kolluyormuş.*” -S. M. Alus.

2) Göz önünde tutmak, gözlemek: “*Daima biraz kollayan, bir tilki gibi tetikte ve hamarat görünürdü.*” -A. Ş. Hisar.

3) Korumak, gözetmek: “*O güne kadar ona iyi bak, değerini bil, onu kolla, demişti.*” -N. Araz (TTS:1463).

kollamak (TTAS): 1) Yaltaklanmak (Kastamonu ve çevresi).

2) Kollamak, sakınmak, muhafaza etmek (Doğu Trakya).

3) Gözetlemek (Rize/ Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“qollamaq” sözcüğünün anlamı iki lehçede farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

225. qollanmaq (Ku.T) / kollanmak (TT)

qollanmaq (Ku.T): İstifade edilmek, kullanılmak. **Texnikanı qollamaq:** Tekniği kullanmak (KuTS:266).

kollanmak (TT): Kollama işine konu olmak veya kollama işi yapılmak (TTS:1463).

kollanmak (TTAS): 1) Bir şeyi çok yemeğe alışmak: “*Çocuklar üzüme öyle kollandılar ki her gün bir sepet yiyorlar.*” (Genezin *Avanos –Nevşehir).

2) Dallanmak, filizlenmek (Çorum).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

226. qondurmaq (Ku.T) / kondurmak (TT)

qondurmaq (Ku.T): 1) (*yere*) İndirmek, kondurmak (*misl. uçağı*).

2) Yerleştirmek, yatırmak, geceletmek. **qonaqlanı geçege**

qondurmaq: Konukları geceletmek (KuTS:267).

kondurmak (TT): 1) Konma işini yaptırmak: “*Koca dağın başına ne güzel bir yapı kondurmuşuz ama gel gör ki yolunu unutmuşuz.*” -B. R. Eyuboğlu.

2) Gelişigüzel takmak, iliştmek: “Başına çiçekler kondurmuş.”

3) Birden yapıvermek veya söyleyivermek: “*Öpücüğü kondurdu.*”

4) *mec.* Yakıştırmak, haksız yere birtakım eksiklikler isnat etmek, üzerine yormak: “*Bu senetle bana kondurduğunuz eksikliklerden bir kısmını üstümden atmış olacaktım.*” -R. E. Ünaydın (TTS:1471).

kondurmak (TTAS): 1) Bir sözü tam yerinde ve sırasında söylemek, taşı gediğine koymak: “*Diğnedi, diğnedi de tam dengine getirdi öyle bir kondurdu ki!*” (*Bor –Niğde).

2) İşlemede, işlenen renkleri birbiriyle uygun olarak yerli yerinde kullanmak, bağdaştırmak (*Bor –Niğde).

3) Konuk etmek (-Gaziantep).

kondurmak (TS): Misafir etmek, gelen misafiri oturtup ağırlamak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

227. qonuş (Ku.T) / konuş (TT)

qonuş (Ku.T): Kamp, konaklama yeri. **duşmannı qonuşu:** Düşmanın kampı (KuTS:267).

konuş (TT): a. 1) Konma işi.

2) *ask.* Bütün imkânlar göz önünde tutularak kara, hava ve deniz birliklerinin yerleştirilmesi biçimi.

3) *coğ.* Konum (TTS:1477).

konus (TTAS): Savaş alanlarında birlikleri gereğince yönetip kullanma ve bu işi inceleyen bilim, tabiye (Manisa).

“*qonus*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

228. qopmaq (Ku.T) / kopmak (TT)

qopmaq (Ku.T): Olmak, başa gelmek; başına gelmek. **ne qopğan?:** Ne oldu? (KuTS:267).

kopmak (TT): 1) Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak: “*Tel koptu. İp koptu.*”

2) Yerinden ayrılmak: “*Cezvenin sapı kopmuş. Düğme koptu.*”

3) Gövdeden ayrılmak: “*Ağacın dalları fırtınada koptu. Savaşta bacağı kopmuş.*”

4) *mec.* Birdenbire gürültülü veya tehlikeli olaylar birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak: “*İçerde feryatlar koptu.*” -S. F. Abasıyanık.

5) *mec.* Bütün ilişkileri kesilip büsbütün ayrılmak veya uzaklaşmak: “*Daha on altısında bile değilken en yakın insanından, annesinden koparak çıkıp gitmişti evden.*” -A. Ümit.

6) *mec.* Kurtulmak.

7) *mec.* Çok ağrımak: “*Belim kopuyor.*”

8) *hlk.* Koşmak, hızla gitmek (TTS:1480).

kopmak (TTAS): 1) Koşmak, hızlı gitmek (Bayat *Dinar –Afyon/ Bağlılı *Gelendost –Isparta/ -Denizli/ Balçova –İzmir/ Yağbastı *Kula –Manisa/ *Karacabey –Bursa/ Tokat –Eskişehir/ *Akyazı –Sakarya/ -Kastamonu/ -Çorum/ -Samsun/ *Merzifon –Amasya/ Bayadı –Ordu/ -Gümüşhane/ -Van/ Hasançelebi *Hekimhan –Malatya/ *Besni –Adıyaman/ -Maraş/ *Nizip –Gaziantep/ Ortaköy

*Şarkışla, *Gürün, *Gemerek –Sivas/ -Yozgat/ Kurugöl *Mucur, ömerhacüi *Kaman –Kırşehir/ Tuzhisar *Bünyan, *Develi –Kayseri/ *Hacıbektaş –Nevşehir/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Ereğli –Konya/ Gâvurdağı *Osmaniye, İncirlik –Adana/ Arslanköy *Mersin –İçel/ -Kıbrıs).

2) Kalkmak, ayrılmak, çıkmak, gitmek (-Trabzon/ Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

3) Koşmak (*Emirdağ Afyon/ Yozgat/ Kızılcın *Sarıoğlan, Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri/ *Karapınar Konya/ Edirne ve çevresi).

4) Davranmak, atılmak (*Kilis Gaziantep).

kopmak (TS):

1) Ayağa kalkmak, haşrolmak.

2) Meydana çıkmak, zuhur etmek, neş et etmek, çıkmak.

3) Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak.

İki lehçe arasında anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

229. qor (Ku.T) / kor (TT)

qor (Ku.T): *esk.*

1) Hor, hakir, aşağılanmış; kırgın ifadeli.

2) Fena, kötü, işe yaramaz, beş para etmez, iler tutar yeri (KuTS:267).

kor (TT): *a.* 1) İyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür veya odun parçası.

2) *mec.* Büyük acı, üzüntü, sıkıntı, dert: “*Kimseye göstermedikleri bir kor yanar içlerinde.*” -Ç. Altan.

3) *sf. mec.* Kırmızı renkli: “*Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü, sürmeli.*” -Y. K. Beyatlı (KuTS:267).

kor (TTAS): 1) Sıra, dizi, altın dizisi (-Malatya/ -Urfa/ -Gaziantep/ *Andınn -Maraş ve çevresi/ Palha *Divriği –Sivas/ *Antakya –Hatay).

2) Yapıda aynı boyda taşlardan yan yana dizilerek yapılan bir sıra: “Bizim kapı dokuz kordur.” (*Lapseki –Çanakkale –Diyarbakır/ -Malatya/ -Urfa/ -Gaziantep/ *Afşin, -Maraş ve çevresi/ Palha *Divriği –Sivas/ *Antakya –Hatay).

3) Biçilmiş ekin demetlerinin yığın yapmak için kümelenmiş durumu (*Merzifon ve köyleri –Amasya/ İsgöbü –Kayseri).

4) Odun yığını (Çığırı *Dinar –Afyon/ -Burdur).

5) Eşyayı üst üste koyarak yapılan düzgün yığın. (Topaç –Yozgat).

6) Satır: “*Ceza olarak yüz kor yazacaksın.*” (Gâvurdağı *Osmaniye –Adana).

7) Katır çanı (-Kastamonu/ Bayadı –Ordu/ Pazar *Kızılcahamam –Ankara).

8) Köpeklerin boynuna takılan çingirak (*Vakfikebir –Trabzon/ *Nallıhan –Ankara).

9) Dere (-Erzurum ve çevresi).

10) Kör (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim, *Ardahan –Kars/ Sökün *Silifke –İçel).

11) Sin, gömüt (Bahadırlı *Bayramiç –Çanakkale/ Çakır *Şebinkarahisar –Giresun/ -Erzurum/ -Erzincan/ -Sivas).

kor (TS): Duvar taşlarında bir sıra, dizi.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

230. qorluq (Ku.T) / korluk (TT)

qorluq (Ku.T): Üretme, yetiştirme. **qorluqğa yımirtğa qoymaq:** Üretme için yumurta saklamak, ayırmak (KuTS:267).

korluk (TT): a. 1) Kor olma durumu.

2) *hık.* Mangal (TTS:1484).

korluk (TTAS): 1) Mangal (Pazarcık *Bozüyük –Bilecik/ Kullar –Kocaeli).

2) Maya (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

231. qoşmaq (Ku.T) / koşmak (TT)

qoşmaq (Ku.T): 1) Ekleme, ilave etmek, katmak, toplamak.

2) Karıştırmak, karmak.

3) Çifti birleştirmek; evlendirmek, kocaya vermek.

4) Artırmak, çoğaltmak (KuTS:268).

koşmak (TT): I) 1) Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek:
“Ben kaçıyorum, abim de arkamdan koşuyor.” -A. Ağaoğlu.

2) Bir yere ivedilikle gitmek: “Pencerede dolaşan gölgelerden bir şeyler sezmeye çalışarak koşuyorum.” -Y. Z. Ortaç.

3) Bir işle çok ilgilenmek, koşuşturmak: “Yok, yok, dedi, akşamdan beri ben koştum, biraz da onlar yorulsunlar.” -M. Ş. Esendal.

4) Koşuya çıkmak: “Doru at bugün koşmayacak.”

5) *mec.* Kovalamak, üstüne düşmek, izlemek: “İki yıldır bu işin peşinden koşuyorum.”

II) 1) Birlikte iş görmesi için bir şeyi başka birinin yanına katmak, arkadaş olarak vermek.

2) Hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb.ne bağlamak:
“Atları arabaya koşmak.”

3) Şart ileri sürmek: “Sarfiyat hususunda bir şart koşmuyorlar.” -R. H. Karay.

4) Birini, bir işte görevlendirmek: “İşe koşmak.”
(TTS:1487-1488).

koşmak (TTAS): 1) Dökmek: “Suyu koştun mu?” (*Demirci –Manisa).

2) Sürmek (toprak için): “İlkbaharda herkes tarlasını koşar.”
(Balıklı *Şavşat –Artvin).

3) Katmak, karıştırmak: “İkisini birbirine koştı
götür.”(Çilehane *Reşadiye –Tokat).

4) Yollamak, göndermek (Karamanlı *Tefenni –Burdur).

koşmak (TS): 1) Arkadaş olarak vermek, terfik etmek, eklemek, zammetmek.

2) Nazmetmek.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş
değerdir.

232. koşum (Ku.T) / koşum (TT)

koşum (Ku.T): 1) Ek, ilave; ekleme.

2) Katkı (KuTS:268).

koşum (TT): a. 1) Araba hayvanının kayış takımı, koşum takımı:
“Koşumlarındaki ziller şingirdadılar.” -N. Cumalı.

2) Hayvanın arabaya koşulması (TTS:1488).

koşum (TTAS): Üç yaşında erkek manda (Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Darıveren
*Acıpayam –Denizli/ Kayışlı –Maraş/ Çakallık *Köyceğiz –Muğla).

“*koşum*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de ortaktır. Bu sebeple sözcük tam
yalancı eş değerdir.

233. qozalaq (Ku.T) / kozalak (TT)

qozalaq (Ku.T): *diyal.* Araba (KuTS:269).

kozalak (TT): a. 1) *bit. b.* Koza.

2) *bit. b.* Kozalaklıların, genellikle dibi yuvarlak, tepesi koni
biçiminde ve odunsu dokulu meyvesi: “Kozalaklar çitirdiyor çamlarda...” -Z.
Selimoğlu.

3) *hlk.* Olmamış, kuru, ham meyve.

4) *esk.* Bal mumu üzerine basılmış mührün bozulmaması için üzerine yapıştırılan fil dışından kapakçık (TTS:1494).

kozalak (TTAS): 1) Tanesi alınmış mısır koçanı (*Akyazı –Sakarya/ *Düzce –Bolu/ *Kurşunlu –Çankırı).

2) Ham meyve, olmamış meyve (*Urla –İzmir).

3) Deve pisliği (*Bor –Niğde/ *Karapınar –Konya).

4) İpek böceği kozası (-Bursa/ Salarha –Rize/ Çayağzı *Şavşat –Artvin/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas/ *Bor –Niğde).

5) Ağaçlarda bulunan tırtıl kozası (-Bursa/ Çamova *Divriği –Sivas).

6) Kuru, sert, ham muşmula (Sille –Konya).

7) Kozak ve değnekle oynanan bir çeşit oyun (*Bodrum –Muğla).

“*qozalak*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

234. **qubur (Ku.T) / kubur (TT)**

qubur (Ku.T): Kılıf, tabanca kılıfı (KuTS:269).

kubur (TT): *a. esk.* 1) Tuvalet deliğinden lağımına inen boru.

2) Boru biçiminde kap: “*Ok kuburu.*”

3) Bir çeşit tabanca, dolma tabanca (TTS:1515).

kubur (TTAS): 1) Dolma tabanca, çakmalık tabanca (İlyas *Keçiborlu –Isparta/ Çöplü *Çivril –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ Tekkeköy *Ödemiş –İzmir/ Kuz *Akkuş –Ordu/ Torul, Zermut –Gümüşhane/ *Antakya –Hatay/ *Hadım –Konya/ -Antalya/ Çavuşköy –Kırklareli/ Kerkük).

2) Tabanca kılıfı (*Nizip –Gaziantep).

3) Sahtiyandan yapılmış enli bir çeşit kuşak, silâhlık (Feke – Antalya).

4) Gömlek kollarındaki düğmelenecek yer (*Çal –Denizli).

5) Tek telli bağlama (-İçel).

6) Karıncaların yediği küçük beyaz bir böcek (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isparta).

qubur (TS): Ok çantası, sadak.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerdir.

235. qural (Ku.T) / kural (TT)

qural (Ku.T): *ger-mec.* Alet, vasıta (KuTS:271).

qural (TT):a. 1) Bir sanata, bir bilime, bir düşünce ve davranış sistemine temel olan, yön veren ilke, nizam: “*Dil bilgisi kuralları.*”

2) Davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilke: “*O yirmi beş yaşına kadar umumi kurallara, yargılara sığmayan bir hayat yaşamıştır.*” -H. E. Adıvar (TTS:1528).

kural (TTAS): 1) Araç (İstanbul).

2) Silah (*Çemişkezek –Tunceli).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

236. qursağ (Ku.T) / kursak (TT)

qursağ (Ku.T): Karın (KuTS:272).

kursak (TT): a. 1) *hay. b.* Kuşların yemek borusu üzerinde bulunan, yiyeceklerin toplandığı torba biçiminde şişkin organ.

2) *hay. b.* Böceklerin ve solucanların sindirim kanallarında bulunan, kuşların kursağına benzeyen yapı.

3) Kuş kursağı şişirilip kurutularak yapılan veya ona benzetilen şişkin şey: “*Düdüğün kursağı patlamış.*”

4) *hlk.* Boğaz (TTS:1532).

kursak (TTAS): 1) Anlak, us, akıl (Tokat –Eskişehir).

2) Yürek, kalb (-Manisa/ Sarıkavak *Merzifon –Amasya/ / Gaziantep/ *Beyşehir –Konya/ -İçel/ *Kaş –Antalya).

3) Rahim: “*Hınzırın kursağında yata.*” (Civanyaylağı –Adana).

4) Mide: “*Gece yediğim aş kursağıma oturdu.*”(Uşak).

5) Kapının tahtalarını birbirine bağlayan ağaç (Kars).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

237. qursaqsız (Ku.T) / kursaksız (TT)

qursaqsız (Ku.T): Karınsız. **külep qursaqsız bolmaq:** Gülmekten yerlere yatmak (KuTS:272).

kursaksız (TT): *sf.* 1) Kursağı olmayan.

2) *meç.* Abur cubur şeyleri yiyebilen (kimse) (TTS:1532).

kursaksız (TTAS): 1) Akılsız (*Merzifon –Amasya).

2) Patavatsız, dengesiz (Namrun *Tarsus –İçel).

“*qursaqsız*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklıdır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

S

238. sağın (Ku.T) / sağın (TT)

sağın (Ku.T): Serap (KuTS:283).

sağın (TT): *sf. fel.* 1) Doğruluk kuralına uygun olan.

2)Sözün anlatılmak istenene tam karşılık olması, tam uygun düşmesi niteliği, sahih: “*Sağın anlatım*” (TTS:2004).

sağın (TTAS): 1) Sağmal hayvan (Tokat –Eskişehir).

2) İçinde yemek yenen bakır sahan (Uzuncaburç*Silifke İçel).

sağın (TS): Sağım.

“*sağın*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Kumuk Türkçesi ölçünlü dil ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dil ve Türkiye Türkçesi ağızları arasında anlam benzerliği olmadığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

239. sah (Ku.T) / sah (TT)

sah (Ku.T): *esk.* Kuru şeylere mahsus hacim ölçüsü (*takriben 2,5 kg*); **bir sah un:** Bir ölçek un (KuTS:284).

sah (TT): *a. Ar. esk.* Bir şeyin doğru olduğunu belirtmek için yapılan işaret (TTS:2008)

sah (TTAS): 1) Gerçekten, sahi (Afşar, Pazarören*Pınarbaşı- Kayseri).

2) *Ar. sâk:* çalı-çırpı; yakacak ağaç dalları (Erzurum).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

240. sala (Ku.T) / sala (TT)

sala (Ku.T): *tar.* Asilzade, soylu, zadeğân (KuTS:284).

sala (TT): *a. Ar. Din b.* Müslümanları bayram veya cuma namazına çağırarak, bazı yerlerde cenaze için kılınacak namazı haber vermek amacıyla minarelerde okunan dua: “*Su salası, gündüz, vakitli vakitsiz verilirdi.*”-Y. K. Beyatlı(TTS:2060).

sala (TTAS): 1) Tabut (İstanbul).

2) Ahırda kuzular için ayrılmış bölüm (Sarıkavak Eskişehir).

3) Sırayla ekimde köyce ekime ayrılan yer (*Elbistan-Maraş/ *Mut köyleri –İçel).

4) Evlerin önündeki balkon gibi üstü açık çıkmalar (Kolukısa *Kadınhanı –Konya).

5) Koyun ve keçilerde görülen bir çeşit hastalık (Nilüfer –Bursa).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

241. salah (Ku.T) / salah (TT)

salah (Ku.T): *Ar.* Cuma günü öğle namazına davet. **salah salmaq:** Cuma günü öğle namazına davet etmek(KuTS:284).

salah (TT): *a. Ar. esk.* Düzelmeye, iyileşme, iyilik (2016).

salah (TTAS): 1) Budala, ahmak (Uluşiran *Şiran Gümüştane).

2) Yayla ya da kırlarda hayvanları toplu bulundurmak için yapılmış üstü açık korunak (Gebeme *Mesudiye –Ordu/ Hacıilyas *Koyulhisar – Sivas).

3) *Ar.* Salak; deli; şaşkın (kimse) (Erzurum).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

242. salat (Ku.T) / salat (TT)

salat (Ku.T): 1) Salata(yemek). **salat xuma:** Salata tabağı.

2) Malt (KuTS:284).

salat (TT): 1) *a. Ar.* Namaz.

2) Hz. Muhammed'in adı anıldığında saygı göstermek için okunan dua (TTS:2016).

salat (TTAS):1) Beceriksiz (Teniste *Anamur).

2) Çul, kilim: “*Koşlama salat serirdik*” (Malatya).

Sözcük iki lehçede farklı anlamları karşıladığı için tam yalancı eş değerlidir.

243. salıq (Ku.T) / salık (TT)

salıq (Ku.T) : Sarkık (KuTS:284).

salık (TT): a. 1) Tavsiye.

2) Olmuş veya olacak bir olay, bir olgu ile ilgili verilen bilgi, haber (TTS:2018).

salık (TTAS):1) Hayvan satımında çobana alıcının verdiği armağan para, çoban hakkı (Bahadır, *Keçiborlu -Isparta/ Denizli ve köyleri).

2) Haber, bilgi (Yılanlı *Eğridir –Isparta/ Gümele *Sögüt –Bilecik/ *Eyüp –İstanbul/ Çavdarlı *Şavşat –Artvin/ Bitlis/ Urfa/ Gaziantep/ *Afşin –Maraş/ Ahırlı –Ankara/ Konya ve köyleri/ Ağzıkaraca *Kozan, *Karaisalı –Adana).

3) Haberci (Bolu/ *Ünye –Ordu).

4) Beli çökük (hayvan için) (Isparta/ Dengere *Tefenni –Burdur/ *Çerkeş –Çankırı/ *Merzifon –Amasya/ Çanlı *Ayaş –Ankara/ Salkuma –Kayseri/ *Bor –Niğde/ Adana).

5) Tanım (Çığrı *Dinar –Afyon/ *Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isparta/ Bekteş *Zara –Sivas/ Zile *Develi –Kayseri/ Ağzıkaraca –Adana/ Masara *Mut –İçel).

6) Ağıldaki çoban odası (*Ereğli –Konya).

7) Sersem, aptal (Bahçeli *Bor –Niğde).

8) Beli çıkık, sakat (Karamanlı *Tefenni Burdur/ *Güdül ve köyleri Ankara).

salık (TS): 1) Sağlık, esenlik.

2) Ucunda kısa zincirlere bağlı birkaç demir yuvarlağı bulunan sopadan ibaret eski savaş âleti, çomak, şeşper, gürz.

3) Haber.

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

244. sallanmaq (Ku.T) / sallanmak (TT)

sallanmaq (Ku.T): 1) Eğilmek. **terekni butaqları töben sallanğan:** Ağacın dalları aşağı eğilmiş.

2) Sarkmak. **onu bir qolu sallanıp tura:** Onun bir eli sarkıyor (KuTS:285).

sallanmak (TT): 1) Bağlı bulunduğu yerde gevşek duruma gelip yerinden oynamak, kımıldamak: “*Dişi sallanıyor.*”

2) Bir şey belli noktasından bir yere bağlı kalmak şartıyla, o noktanın iki tarafına aynı doğrultuda ve sürekli olarak gidip gelmek: “*Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.*” -Y. K. Beyatlı.

3) Salıncak, hamak vb.nde kendini sallamak.

4) Güçlü bir biçimde sarsılmak, titremek: “*Yere çivilenmiş koca masayı sarsarken oda bir salıncak gibi sallanıyor.*” -S. F. Abasıyanık.

5) *mec.* Vaktini boş ve yararsız işlerle uğraşarak geçirmek, oyalanmak, savsaklanmak.

6) *mec.* Makamından veya bulunduğu durumdan uzaklaşmak, yerini bir başkasına bırakmak tehlikesiyle karşılaşmak (TTS:2020).

sallanmak (TTAS): 1) Salınmak, salınarak yürümek (Kerkük).

2) Hareket etmek, sallanmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

Sözcük hem Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki hem de Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarına göre Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinden farklılık gösterdiği için tam yalancı eş değerdir.

245. saplamaq (Ku.T) / saplamak (TT)

saplamaq (Ku.T): 1) *Bir şeye sap (veya kulp) takmak. belni saplamaq:* Bele sap takmak.

2) Geçirmek, saplamak. **inege yip saplamaq:** İğneye ip geçirmek

(KuTS:287).

saplamak (TT): Hızla batırmak: “*Bıçağı sapladı*” (TTS:2031).

saplamak (TTAS): Sokmak, saplamak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

Sözcük hem Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki hem de Türkiye Türkçesi ağızındaki anlamına göre Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinden farklılık gösterdiği için tam yalancı eş değerdir.

246. saqa (Ku.T) / saka (TT)

saqa (Ku.T): Değnek, sopa (KuTS: 287).

saka (TT): I) *a.Ar. 1) Evlere, çeşmeden su taşımayı iş edinmiş olan kimse.*

2) Kırsal bölgelerde sulama işlerini düzenleyen ve denetleyen kimse.

II) *a. hay. b. Saka kuşu.*

III) *a. Ar. tıp Baygınlık, kendinden geçme durumlarına yol açan bir hastalık (TTS:2011).*

saka (TTAS):1) Sakağı da denilen, atlarda olan mankafa hastalığı (Aydın/ Bademağacı –Antalya/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Aşık oyununda elde kullanılan büyük aşık (Balçıkhisar –Eskişehir/ *Ergani –Erzincan/ Çanılı *Ayaş –Ankara/ Kırşehir/ Niğde).

3) Balık ağı (*Mustafa Kemal Paşa, *Orhangazi –Bursa).

4) Erkek arı (Yeniköy –Balıkesir/ Ahmetçe, Ayvacık –Çanakkale/ Rize/ *Pınarbaşı –Kayseri).

5) Kadınların boyunlarına taktıkları süs altını (*Ula, Ahiköy –Muğla).

6) Ekilmeyen yerler (Susuzviranköy –Kütahya).

7) İki kulplu su testisi (Lahna *Hayrabolu –Tekirdağ).

8) İri aşık (Çorum).

Sözcük hem Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki hem de Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarına göre Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinden farklılık gösterdiği için tam yalancı eş değerdir.

247. sarqmaq (Ku.T) / sarkmak (TT)

sarqmaq (Ku.T): 1) Süzölmek, uçmak; **hawada sarqmaq:** Süzölmek, havada süzölmek.

2) İnce bir şekilde akmak.

3) *mec.* Yavaş yavaş, ağır ağır, ahenkli bir şekilde, zarif bir şekilde, akar gibi hareket etmek (KuTS:288).

sarkmak (TT): 1) Aşağıya doğru uzamak veya uzanmak: “*Oluklardan kol gibi buzlar sarkıyordu.*”-T. Buğra.

2) *argo* Karşı cins ile ilişki kurmayı veya arkadaş olmayı istemek.

3) *hlk.* Yolunu uzatmak, uğramak.

sarkmak (TTAS): 1) İstememek, çekememek, kıskanmak (*Devrek –Zonguldak).

2) Açgözlölük yapmak (Niğde).

3) İmrenmek, yönelmek (*Düzce –Bolu/ *Taşköprü –Kastamonu).

sarkmak (TS): 1) Eğilmek, meyletmek.

2) Sarkıntılık etmek, tecavüz etmek.

Sözcük hem Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki hem de Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarına göre Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinden farklılık gösterdiği için tam yalancı eş değerdir.

248. sarsaqlıq (Ku.T) / sarsaklık (TT)

sarsaqlıq (Ku.T): Hoppalık, budalalık, hoplama zıplama (KuTS:288).

sarsaklık (TT): a. Sarsak olma durumu: “*Sarsaklığına tanık olduğumuz birini merhametsizce, akıllı geçinenleri hoyratça aşşağılardık.*”-E. Şafak.

sarsaklık (TTAS): Sersemlik, dağınıklık (Bolu, Trabzon, *Lüleburgaz –Kırklareli).

Sözcük hem Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki hem de Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarına göre Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinden farklılık gösterdiği için tam yalancı eş değerdir.

249. sazlı (Ku.T) / sazlı (TT)

sazlı (Ku.T): Killi.

sazlı (TT): Saz çalınarak yapılan (TTS:2051).

sazlı (TTAS):Beşiğin içine yerleştirilen içi saz ya da ota dolu ortası delik yatak (Teniste *Anamur – İçel).

“*sazlı*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*killi*” Türkiye Türkçesinde “saz çalınarak yapılan” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında “beşiğin içine yerleştirilen içi saz ya da ota dolu ortası delik yatak” anlamı da vardır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

250. sazlıq (Ku.T) / sazlık (TT)

sazlıq (Ku.T): Killi yer (KuTS:291).

sazlık (TT): Sazları çok olan yer (TTS:2051).

sazlık (TTAS): Küçük pınar, kaynak (*İskilip – Çorum, *Çarşamba – Samsun).

“*sazlık*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “killi yer” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesinde karşıladığı anlam “sazları çok olan yer”dir. Ayrıca Türkiye

Türkçesi ağızlarında “küçük pınar, kaynak” anlamı da vardır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

251. sebil (Ku.T) / sebil (TT)

sebil (Ku.T): Terbiyesiz, küstah, kavgacı; terbiyesizce, küstahça (KuTS:291).

sebil (TT): 1) Kutsal günlerde karşılık beklemeden hayır için dağıtılan içme suyu.

2) Genellikle camilere bitişik özel bir biçimde yapılmış, karşılık beklemeden hayır için içme suyu dağıtılan taş yapı, sebilhane.

3) *hlk.* Meyan kökü şerbetini bir hayır için dağıtma (TTS:2052).

sebil (TTAS): 1) Aç (*Ereğli – Konya).

2) Çöp (*Mersin – İçel).

3) Parasız, karşılıksız (Urfa).

“*sebil*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “terbiyesiz, küstah, kavgacı, terbiyesizce, küstahça” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesinde “kutsal günlerde karşılık beklemeden hayır için dağıtılan içme suyu, genellikle camilere bitişik özel bir biçimde yapılmış, karşılık beklemeden hayır için içme suyu dağıtılan taş yapı, sebilhane, meyan kökü şerbetini bir hayır için dağıtma” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise sözcüğün “aç, çöp, parasız, karşılıksız” anlamları da vardır. Sözcük tam yalancı değerdir.

252. seyir (Ku.T) / seyir (TT)

seyir (Ku.T): Yavaş, hafif; sakin; gürültüsüz, sessiz; gürültüsüzce, sessizce **yel seyir bolğan** Rüzgâr limanladı (KuTS:293).

seyir (TT): 1) Gidiş, yürüyüş, ilerleyiş.

2) Kara taşıtlarının belli bir güzergâhta ilerlemesi.

3) *den.* Özellikle gemilerin belli bir rotayı takip ederek yolculuk etmesi.

4) Bir yerden başka bir yere gitmek için yola çıkma.

5) Eğlenmek için bakma, hoşlanarak bakma, temaşa (TTS:2083).

seyir (TTAS): 1) Düş (Süksün *İncesu – Kayseri).

2) Davarın bel ve pirzölalılık eti, taraklık (*Bor – Niğde).

“seyir” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “yavaş, hafif; sakin; gürültüsüz, sessiz; gürültüsüzce, sessizce” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesinde “gidiş, yürüyüş, ilerleyiş, kara taşıtlarının belli bir güzergâhta ilerlemesi, den. özellikle gemilerin belli bir rotayı takip ederek yolculuk etmesi, bir yerden başka bir yere gitmek için yola çıkma, eğlenmek için bakma, hoşlanarak bakma, temaşa” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise “düş, davarın bel ve pirzölalılık eti, taraklık” anlamlarına sahiptir. Sözcük tam yalancı eş değerdır.

253. soñ (Ku.T) / son (TT)

soñ (Ku.T): Sonra, daha sonra (KuTS:299).

son (TT): sf. 1) Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan, ilk karşıtı: “Gündüzün son ışıklarıyla beraber sanki odadan eşya da çekiliyordu.” -P. Safa.

2) En arkada bulunan: “Son vagon.”

3) Artık ondan ötesi veya başkası olmayan: “Son atlıkarıncayı Kadirga meydanında birkaç yıl evvel görmüştüm.” -H. A. Yücel.

4) a. Uç, sınır.

5) Olanca: “Son kuvvetiyle: Ya Ali! diye bağırdı.” -M. Ş. Esendal.

6) a. Bir şeyin en arkadan gelen bölümü, bitimi, nihayet, akıbet: “Kışın sonu. Bu yolun sonu.”

7) a. mec. Ölüm.

8) a. anat. Döl eşi (TTS:2137).

son (TTAS): 1) Dövülmüş, samanı buğdayından ayrılmamış yığın (Sinop).

2) Dövülmüş, içinin çıtırtı açılmamış kendir lifi yığını (Bayadı –Ordu).

3) Halıdan artmış yün ve bu yünden dokunan kilim (Samsun).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

254. soqmaq (Ku.T) / sokmak (TT)

soqmaq (Ku.T): I) *Herhangi bir* müzik aletini çalmak.

II) Dokumak.

III) Dar patika (KuTS:299).

sokmak (TT): 1) İçine veya arasına girmesini sağlamak.

2) Bir yere girmesini sağlamak, içeri almak: “*Bizi içeriye aldı ve küçük bir odaya soktu.*” -F. R. Atay.

3) Bıçak, çakı, iğne vb. batırmak, saplamak.

4) Böcek, zehirli hayvan iğnesini batırmak veya ısırarak, zehirlemek: “*Otların arasında bacaklarını yılan sokar.*” -R. N. Güntekin.

5) Yasak bir malı gizlice getirmek veya götürmek: “*Ülkeye kaçak eşya sokmak.*”

6) *mec.* Belli etmeden kötü bir malı vermek: “*Satıcı, elmaların çürüklerini sokmuş.*”

7) *mec.* Konuşma sırasında bir sözü, soruyu veya düşüncüyü söyleyivermek: “*Asım, fikrini birçok sözlerle sağlamlamaya uğraşırken, araya - Olmaz mı dersiniz, ne dersiniz?- gibi sualler sokuyor, cevap istiyordu.*” -R. H. Karay.

8) *mec.* Dokunaklı, kırıcı veya acı söz söylemek (TTS:2132).

sokmak (TTAS): Dağ sırtlarında, bir yanı kapalı oyuntu, girinti (*Akseki ve köyleri –Antalya).

“soqmaq” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ölçünlü dili ve Türkiye Türkçesi ağızları arasında farklılık göstermektedir. Sözcük bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

255. soymaq (Ku.T) / soymak (TT)

soymaq (Ku.T): Kesmek, boğazlamak (KuTS:300).

soymak (TT):1) Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb.ni çıkarmak: “*Takkesini geçirmiş, entarisini kuşanmış, elma soyuyordu.*” -A. Gündüz.

2) Birinin giysilerini çıkarmak: “*Yaralıyı soyuyor ve ilk tedaviye başlıyorum.*” -R. N. Güntekin.

3) Birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek: “*Hariçten ortak hırsızlar bulup evimizi soymaya kalkar.*” -Ö. Seyfettin (TTS:2147).

soymak (TTAS): 1) Mısır koçanını saran yapraklar (Cumayanı –Zonguldak).

2) Açmak, yontmak (kalem için) (-Trabzon).

soymak (TS): Yüzmek.

“soymaq” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

256. subay (Ku.T) / subay (TT)

subay (Ku.T): 1) Kazık.

2) İnce, uzun. **Subay tal:** İtalyan kavağı, piramidal kavak (KuTS:302).

subay (TT): *a. ask.* Silahlı kuvvetlerde asteğmenden orgeneral veya oramirale kadar rütbedeki asker: “*Seni gelin edeceğiz, kılıçlı bir subayın koluna gireceksin.*” -H. E. Adivar (TTS:2165).

subay (TTAS): 1) Bekâr, tek, eşsiz, çocuksuz (Azerbaycan göçmenleri Samatya –İstanbul/ Köşker –Kırşehir).

2) İncelik, ince davranış (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

Ş

257. şaqşaq (Ku.T) / şakşak (TT)

şaqşaq (Ku.T): Haşhaş. **şaqşaq urluq:** Haşhaş tohumu (KuTS:308).

şakşak (TT): a. Çoğunlukla hokkabazların kullandıkları, hafifçe vurulduğunda hızla vurulmuş gibi şak diye ses çıkaran tahta maşa (TTS:2200).

şakşak (TTAS): 1) Elde oynanan büyük taneli tespih (*Sandıklı –Afyon/ Gönen *Gelendost –Isparta/ Yukarı Seyit *Çal, Bereketli *Tavas –Denizli/ *Kandıra –Kocaeli/ -Bolu/ *Çerkeş –Çankırı/ *İskilip –Çorum/ *Bafra –Samsun/ Çanılı *Ayaş –Ankara).

2) Çocukların mısır sapından yaptıkları, ses veren bir oyuncak (Salda, Güney *Yeşilova –Burdur/ Karabüzey *Araç –Kastamonu/ Sakuş *Düzce –Bolu).

3) Taş bilye (Bekilli *Çal –Denizli).

4) Kapı tokmağı (*Salihli -Manisa ve çevresi/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ *Düzce –Bolu/ Hortu *Sivrihisar –Eskişehir/ *Zile –Tokat/ -Erzurum/ -Diyarbakır).

5) Geveze (*Tavşanlı –Kütahya/ Tokat –Eskişehir/ -Sivas/ Şabanözü *Polatlı –Ankara).

6) Sarı çiçekli bir bitki (Tokat –Eskişehir).

7) Dağda biten, ekşimsi, yenilebilir bir ot (*Gemerek –Sivas).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

258. şawq (Ku.T) / şavk (TT)

şawq (Ku.T): 1) *Bir şeye* karşı büyük ilgi, merak; şevk, meyil, gönül akışı, düşkünlük, heves, tutku, ibtila. **Şawq bulan:** Şevk ile.

2) Zevk, lezzet, haz.

3) Hayranlık, sevinç taşkınlığı (KuTS:309).

şavk (TT): *Ar. a. hlk.* Işık (TTS:2209).

şavk (TTAS): 1) Işık, aydınlık (Çığırı *Dinar –Afyon/ *Eğridir köyleri –Isparta/ Çamköy *Göhlisar –Burdur/ -Denizli ilçe ve köyleri/ -Aydın ilçe ve köyleri/ -İzmir ilçe ve köyleri/ *Alaşehir –Manisa/ Demirkapı *Susurluk, *Edremit –Balıkesir/ Rumkuş *Mudanya, Kabilbaba *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ *Cide –Kastamonu/ Şekeroba-Maraş/ -Gaziantep/ Ömerhacılı *Kaman –Kırşehir/ -Sivas/ -Yozgat/ Çanlılı *Ayaş –Ankara/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Ermenek köyleri –Konya/ Değirmenargı *Osmaniye –Adana/ -İçel köyleri/ Güzelsu *Akseki –Antalya/ -Muğla köyleri/ Hasköy –Edirne/ *Lüleburgaz -Kırıkkale / *Çorlu –Tokat/ Rumeli göçmenleri – İstanbul).

2) Gösteriş, albeni (Pınarlıbelen *Bodrum Muğla).

şavk (TS): Işık, parıltı, şûle.

Arapçadan alıntılanan sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

259. **şax (Ku.T) / şah (TT)**

şax (Ku.T): *taklidî kelime* Şırlıtı, şarıltı, çağıltı (*su hak.*) (KuTS:309).

şah (TT):*Far. I) a.* 1) *tar.* İran veya Afgan hükümdarı.

2) Satranç oyununda her yönde tek hane gidebilen en önemli taş: “*Sonra şahını bir hane geri aldı.*” -S. F. Abasıyanık.

3) Alevilik, Bektaşilikte pir.

4) *sf.* Benzerlerine oranla en üstün, en güzel, en iyi.

II) a. Atın, ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üstünde ayakta durması (TTS:2195).

şah (TTAS): 1) Yeni sürgün, filiz (*Atabey –Isparta/ Oğuz *Acıpayam –Denizli/ *Afşin ve köyleri-Maraş).

2) Gözbebeği (Çepni *Gemerek –Sivas/ *Mersin, *Tarsus, Yanpar – İçel).

3) Hükümdar (Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

260. şaz (Ku.T) / şaz (TT)

şaz (Ku.T): Odun yığımı (KuTS:310).

şaz (TT): *Ar. sf. esk.* Ayırık, kural dışı, müstesna (TTS:2209).

şaz (TTAS): Sevinç (Çorum).

“şaz” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

261. şıp (Ku.T) / şıp (TT)

şıp (Ku.T): 1) Sessiz, ıssız. **şıp ortamlarda:** Sessiz sokaklarda, ıssız sokaklarda.

2) Sessizce, ses çıkarmadan, gürültüsüzce (KuTS:311).

şıp (TT): *a.* Düşen su damlasının çıkardığı ses (TTS:2222).

şıp (TTAS): 1) Birden, birdenbire (-İstanbul/ *Şebinkarahisar –Giresun/ -Trabzon/ -Malatya/ -Urfa/ -Sivas).

2) Çevik, eline ayağına çabuk (Saylan *Ünye –Ordu/ *Alucra – Giresun).

3) Mersin soyundan bir balık (Samsun).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

T

262. taba (Ku.T) / taba (TT)

taba (Ku.T): 1) Bir şey istikametinde (veya yönünde) **yurtğa taba:** Köy istikametinde.

2)Doğru

3) Birinin bir şeyin vasıtasıyla, yoluyla; tarafından

4) Üzerinde; üzerinden (KuTS:317).

taba (TT): Kuru tütün yaprağını andıran kızılımsı, kahverengi, tütün rengi (TTS:2236).

taba (TTAS): 1) Çocuğu olmayan kadın (Ahlat – Bitlis).

2) Tövbe (Van).

3) Eli sıkı, cimri (Ermenek – Konya)

“*taba*” kelimesin Kumuk Türkçesinde “*bir şey istikametinde, yönünde; doğru; birinin, bir şeyin vasıtasıyla, yoluyla, tarafından; üzerinde, üzerinden*” anlamlarına gelirken Türkiye Türkçesi standart dilinde “*kuru tütün yaprağını andıran kızılımsı, kahverengi*” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında “*çocuğu olmayan kadın, tövbe, eli sıkı, cimri*” anlamlarındadır. Sözcük iki lehçede farklı anlamları karşıladığı için tam yalancı eş değerlidir.

263. **taban (Ku.T) / taban (TT)**

taban(Ku.T): 1) Ayak, taban **taban tiremek**

2) Ökçe (KuTS:317).

taban (TT): I) a. 1) Ayağın alt yüzü, aya

2) Üstü kapalı bir yerin gezinilen, ayakla basılan yüzü, tavan

karşıtı

3) Ayakkabının alt bölümü

4) Kaide

5) Bir şeyin en alt bölümü

6) Değerlendirmede en alt derece

7) Bir toplumu, bir kuruluşu oluşturan, yönetime katılmadan etkili olan kitle

8) Temel

9) Bir ırmağın en derin olan yeri

10) Dikey duran direk, çubuk, seren vb.nin alt bölümü

11) Bir cismin veya bir biçimin yüksekliğini ölçmek için aşağıdan yukarıya doğru başlama noktası olarak alınan yüzey ve çizgi, kaide

12) Üslü sayılarda kuvveti alınan sayı

13) Tarlanın düz ve verimli kısmı

14) Kılıç vb. yapımında kullanılan iyi cins demir (TTS:2236-2237).

taban (TTAS):

1) Tekerlek çemberi (Hamitli*Uzunköprü – Edirne)

2) Tarlanın düz yeri (Rumeli göçmenleri, Çardakbeleni *Mustafa Kemal Paşa - Bursa, Milâs – Muğla) tarlanın çukur yeri (*Alaşehir – Manisa, *Ermenek – Konya), toprağı verimli tarla (*Çivril – Denizli, *Urla – İzmir, Fili *Biga – Çanakkale, Devecikonağı * Mustafa kemal Paşa – Bursa, Yukarısöğütünü – Eskişehir, Gözene – Malatya)

3) Evlerin zemin katı (Maraş, Hacılyas *Koyulhisar – Sivas, *Boğazlıyan ve köyleri – Yozgat), toprak tabanlı ev (İsmetpaşa – Malatya),direkler üzerine oturtulmuş tahta ambarın tabanına yerleştirilen kare biçimindeki ağaç kirişler (Gare*Ardeşen – Rize)

4) Temel, asıl (*Çivril – Denizli, Küplü – Bilecik, *Akyazı ve çevresi - Sakarya)

5) Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı ağaç araç, sürgü (Türkbeyli *Mengen/ Bolu, *Kurşunlu/ Çankırı, *Çarşamba/ Samsun, *Şebinkarahisar/ Giresun, Trabzon, Niğde, Kıbrıs)

6) Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı ağaç araç, sürgü *tapın Özburun* *Bolvadin – Afyon, *Balya – Balıkesir, Kütahya, *Mengen – Bolu, *Akyazı ve çevresi – Sakarya, Çankırı, Kuzuluk *İskilip – Çorum, Sinop, Samsun, *Merzifon ve köyleri – Amasya, Ficek * Reşadiye – Tokat, Kaleyaka *Perşembe Bahattin *Ulubey Sarıca *Gölköy – Ordu, *Şebinkarahisar – Giresun, Trabzon, Zermut * Torul Uluşiran *Şiran – Gümüşhane, Bayburt, Kars ve çevresi, Yavuz Cevizli *Şavşat – Artvin, *Çıldır – Kars, Erzurum, Tercan Cenciğe – Erzincan, Eleşkirt *Doğubayazıt – Ağrı, *Erciş – Van, *Ahlat – Bitlis, *Ağın – Elazığ, Gözene – Malatya, *Nizip – Gaziantep, Reyhanlı ve Amik Ovası

Türkmenleri – Hatay, Hacılyas *Koyulhisar Çepni İğdeli *Gemerek *Şarkışla ve çevresi - Sivas, Çanlılı *Ayaş *Çubuk – Ankara, Kırşehir, Hamurcu *İncesu Tuzhisar *Bünyan İsgöbü *Pınarbaşı ve çevresi Talas – Kayseri, Genezin *Avanos – Nevşehir, *Bor Niğde, Mansurlu Kayarak *Saimbeyli – Adana, Civanyaylağı *Mersin – İçel, *Lüleburgaz Çanakkale, Alacaoğlu *Hayrabolu – Tokat).

7) Tohum ekildikten sonra toprağı düzeltmeye yarayan ağaç merdane (*Güdül ve köyleri – Ankara).

8) Topuk (Çayağazı *Şavşat – Artvin).

9) Döşeme (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*taban*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*ayak, taban, ökçe*” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesinde “*ayağın alt yüzü, aya; üstü kapalı bir yerin gezinilen, ayakla basılan yüzü, tavan karşısı; ayakkabının alt bölümü; kaide; bir şeyin en alt bölümü; değerlendirmede en alt derece; bir toplumu, bir kuruluşu oluşturan, yönetime katılmadan etkili olan kitle; temel; bir ırmağın en derin olan yeri; dikey duran direk, çubuk, seren vb. en alt bölümü; bir cismin veya bir biçimin yüksekliğini ölçmek için aşağıdan yukarıya doğru başlama noktası olarak alınan yüzey ve çizgi, kaide; üslü sayılarda kuvveti alınan sayı; tarlanın düz ve verimli kısmı; kılıç vb. yapımında kullanılan iyi cins demir*” anlamlarını karşılamaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise bu sözcük “*tekerlek çemberi; tarlanın düz yeri, tarlanın çukur yeri, tarlanın verimli yeri; evlerin zemin katı, toprak tabanlı ev, direkler üzerine oturtulmuş tahta ambarın tabanına yerleştirilen kare biçimindeki ağaç kirişler; temel, asıl; tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı, ağaç araç; tohum ekildikten sonra toprağı düzeltmeye yarayan ağaç, merdane; topuk, döşeme*” anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerdir.

264. taqa (Ku.T) / taka (TT)

taqa (Ku.T): 1)Kafa, kafatası, **taqasına urmak** kafatasına vurmak,

2)Ağaç kâse, ağaç kap, ağaç çanak **taqa tuqa topluluk ismi** (KuTS:322).

taka (TT): 1) a Doğu Karadeniz yöresine özgü bir tür yelkenli kıyı teknesi

2) *mec* Bozuk, zor çalışan veya eski kara taşıtları için kullanılan bir söz (TTS:2246).

taka (TTAS): 1) Raf, sergen (Isparta, Merzifon – Amasya, Haydarbeyli – Yozgat, Adana)

2) Duvara açılmış kapaksız küçük dolap (Kumarlar *Bayramiç – Çanakkale, *Cide – Kastamonu, Çankırı, *Sungurlu – Çorum, Erzurum, Elazığ, Malatya İlçe ve köyleri, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya – Hatay, Dişli *Sorgun *Boğazlıyan Kesrik *Çayıralan – Yozgat, Emirler *Balâ – Ankara, Kırşehir, *Mucur Genezin *Avanos – Nevşehir, *Develi *Erkilet İncesu Afşar köyleri Pınarbaşı – Kayseri ve çevre köyleri, *Bor – Niğde ve köyleri, *Ereğli – Konya, *Osmaniye – Adana, *Marmaris – Muğla). Eski evlerde tavana yakın açılan küçük pencere (Kızılcabölük – Denizli, Bursa, *Geyve – Kocaeli, Kastamonu, Ildızım – Çankırı, *Boyabat – Sinop, *Merzifon – Amasya, Erzincan, Elazığ, Malatya, Urfa, Küçükçaylı *Dört Yol Hatay, Sivas, Ankara, Kaman – Kırşehir, *Ereğli – Konya, Adana ve bazı köyleri, *Tarsus Emirler *Mersin Yanpar – İçel). Kapı (Adana). Ahırdaki yemlik (Balçova – İzmir, İstanbul). Folluk (Çorum). Yüklük (Ürgüp – Nevşehir).

3) Kuzu ya da koyun başlıklarına dikilen küçük çingirak (Sarıidris Şarkikaraağaç Uluğbey Senirkent – Isparta, Başpınar *Tefenni – Burdur, *Serik - Antalya)

4) Sırma telle işlenmiş kadife ya da kalın ipekli eski gelin giysisi (Balçova – İzmir, *Emet – Kütahya)

5) Başlık ya da terliklere dikilen altın (Bornova – İzmir).

6) Zayıf, güçsüz (keçi, koyun vb. hayvanlar). (*Eğridir ve Köyleri – Isparta).

7) Çoğunlukla kapaksız, gömme dolap (Kesirlik – Elazığ, Sivas, Yozgat, Haymana – Kayseri, Ulukışla *Bor – Niğde).

8) Gelin giysisi yapılan telli, kalın ipek kumaş, taka (Kerkük).

9) Tabanca, tüfek sesi (Kerkük).

10) Eski, işe yaramaz (nesne için) (*Güdül – Ankara).

11) Evlerde duvarda eşya koymaya yarayan pencere şeklindeki oyuk. (Çüngüş Çermik – Diyarbakır).

12) Takke, başlık, bere (Rize).

13) Küçük pencere, duvara oyulmuş (Adana, Osmaniye).

“taka” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “kafa, kafatası, ağaç kâse, ağaç kap, ağaç çanak” anlamlarına gelmektedir. Aynı kelime Türkiye Türkçesinde “Doğu Karadeniz yöresine özgü bir tür yelkenli kıyı teknesi, mec bozuk, zor çalışan veya eski kara taşıtları için kullanılan bir söz” anlamlarını karşılamaktadır. Sözcük, Türkiye Türkçesi ağızlarında ‘raf, sergen, duvara açılmış kapaksız küçük dolap, eski evlerde tavana yakın açılan küçük pencere, kuzu ya da koyun başlıklarına dikilen küçük çingirak, sırma telle işlenmiş kadife ya da kalın ipekli eski gelin giysisi, başlık ya da terliklere dikilen altın, zayıf, güçsüz hayvan (keçi, koyun vb.), çoğunlukla kapaksız gömme dolap, gelin giysisi yapılan telli, kalın ipek kumaş; tabanca, tüfek sesi; eski, işe yaramaz nesne, evlerde duvarda eşya koymaya yarayan pencere şeklindeki oyuk; takke, başlık, bere; duvara oyulmuş küçük pencere” anlamlarındadır. Bu bilgilerden yola çıkarak söyleyebiliriz ki bu sözcük tam yalancı eş değerlidir.

265. tañlamaq (Ku.T) / tanlamak (TT)

tañlamaq (Ku.T): Seçmek, seçip ayırmak, ayıklamak; **bacarıwlu adamları tañlamaq** kabiliyetli kişileri seçmek (KuTS:321).

tanlamak (TT): *hlk.* Şaşmak, şaşırmak (TTS:2264).

tanlamak (TTAS): 1) Kınamak, ayıplamak [tamişa etmek] (Solmaz *Tavas Denizli, Çankırı, Sivas, Ankara, Tepelice *Ermenek – Konya, *Mut ve köyleri – İçel, *Fethiye – Muğla)

2) Aldatmak, tanlamak (*Afşin – Maraş).

3) Güç durumda olduğunu anlamak, aklı başına gelmek, tanlamak (Sivas ve köyleri)

4) Şaşırmaq, tanlamak (Ankara, Köşker – Kırşehir, *Ürgüp – Nevşehir).

5) Sabahlamak, tanlamak (Çorum).

6) Çok belirgin ses çıkarmak, tanlamak (Çorum).

7) Şaşırmaq, tanlamak (Çorum)

“tanlamak” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “seçmek, seçip ayırmak, ayıklamak” anlamlarına gelir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesinde “şaşmak, şaşırmaq” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “kınamak, ayıplamak, aldatmak, güç durumda olduğunu anlamak, akli başına gelmek, sabahlamak, çok belirgin ses çıkarmak, şaşırmaq” anlamlarındadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

266. tapmaq (Ku.T) / tapmak (TT)

tapmaq (Ku.T): 1) Bulmak, keşfetmek, **qızını üyden tapmadılar:** Kızı evde bulmadılar

2) Doğurmak **yaş tapmaq:** Çocuk doğurmak **es tapmaq:** Akli başına gelmek (KuTS:321).

tapmak (TT):1) İlah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek.

2) *mec.* Tutku ile sevmek, bağlanmak.

3) *mec.* Birine çok değer vermek (TTS:2266).

tapmak (TTAS): 1) Bulmak, kapmak. (*Merzifon – Amasya, Kerkük göçmenleri – Trabzon, Şubara *Çıldır *İğdır – Kars, Kazan – Ağrı, Niğde, Karkın *Çumra karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya – Kerkük)

2) Kapmak (Şehli – Giresun)

3) Bir şeye tutkun olmak, düşkünlük göstermek. (Niğde)

4) Yapı, köprü vb. şeyler selden çökmek (*Mut ve köyleri – İçel).

5) Değmek, dokunmak (kayık), bulmak (*Gelibolu – Çanakkale).

“*tapmak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*bulmak, keşfetmek, doğurmak*” anlamlarına gelmektedir. Sözcük, Türkiye Türkçesinde “*ilah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek, mec. Tutku ile sevmek, bağlanmak, mec. Birine çok değer vermek*” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise zaman zaman Kumuk Türkçesindeki gibi “*bulmak*” anlamını karşılarsa da daha farklı anlamları da vardır. Bunlar “*kapmak, bir şeye tutkun olmak, düşkünlük göstermek, yapı, köprü vb. şeyler selden çökmek, değmek, dokunmak*” anlamlarıdır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

267. taraş (Ku.T) / taraş (TT)

taraş (Ku.T): 1) Av köpeği, ol, taraşın da alıp awğa çıqdı o av köpeğini alarak ava çıktı,

2) Hovarda, çapkın.

3) Serseri, avare, haneberduş (KuTS:323).

taraş (TT): Tarla, bağ, bahçe vb. yerlerden toplanan ürünlerden artakalanlar (TTS:2269).

taraş (TTAS): 1) Tarla, bağ, bahçe vb. yerlerden toplanan ürünlerden arta kalanlar (*Tire *Ödemiş ve köyleri *Bergama – İzmir, *Demirci – Manisa, Kocaburgaz *Bandırma – Balıkesir, *Bodrum – Muğla, Edirne)

2) Yaltaklanma (*Haymana Çanıllı *Ayaş – Ankara).

3) Aralık: “*Aradığınız şey şu duvar taraşında.*” (Solmaz *Tavas – Denizli)

4) Ürünün toplandıktan sonra arta kalanları (Müngebi *Bodrum – Muğla).

5) Tıraş (*İğdır – Kars).

“*taraş*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*av köpeği, hovarda, çapkın, serseri, avare, haneberduş*” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesindeyse “*tarla, bağ, bahçe vb. yerlerden toplanan ürünlerden artakalanlar*” anlamını karşılar. Sözcük,

Türkiye Türkçesi ağızlarında “*tarla, bağ, bahçe vb. yerlerden toplanan ürünlerden arta kalanlar, yaltaklanma, aralık, ürünün toplandıktan sonra artakalanları, tıraş*” anlamlarına gelir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

268. taşlamaq (Ku.T) / taşlamak (TT)

taşlamaq (Ku.T): 1) Atmak, fırlatmak, savurmak, **yerge taşlamak** yere atmak
2) Bırakmak, terk etmek, ayrılmak
3) *Yardımcı fiil olarak hareketin tamlığını(yetkinliğini, mükemmelliğini veya birdenbireliğini gösterir). öldürüp taşlamaq öldürmek yazıp taşlamaq yazıvermek işin taşlamaq a) İşini terk etmek b) Grev yapmak (KuTS:325).*

taşlamak (TT): 1) Taş atmak, taşa tutmak.
2) Bir şeyin içindeki taşları ayıklamak.
3) Taş vb. nesnelere kumaşı beyazlatmak.
4) Metal bir parçayı zımpara ile törpüleyerek yuvasına alıştırmak.
5) Üstü kapalı iğneleyici söz söylemek.

taşlamak (TTAS): 1) Birini kötölemek, arkasından atıp tutmak (Salarha ve Karadere köyleri – Rize, Bahçeli *Bor – Niğde).
2) Göz koymak, nişan koymak (genezin *Avanos – Nevşehir).
3) Laf atmak (*Bornova – İzmir).
4) At yürürken tırnağı taşa çarpmak (*Andırın – Maraş).
5) Gebe hayvan yavrusunu düşürmek (Çilehâne *Reşadiye – Tokat).

“*taşlamak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde, Türkiye Türkçesindeki ilk anlamına yakın bir anlamda “*atmak, fırlatmak, savurmak*” ve “*bırakmak, terk etmek, ayrılmak*” anlamlarıyla kullanılmıştır. Ayrıca yardımcı fiil olarak hareketin tamlığını gösteren ifadelerde de kullanılmıştır. “*öldürüp taşlamaq, yazıp taşlamaq*” gibi. Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcük çok daha farklı anlamlara gelmektedir. Bu

anlamlar, “*Birini kötölemek, arkasından atıp tutmak, göz koymak, nişan koymak, laf atmak, at yürürken tırnağı taşa çarpmak, gebe hayvan yavrusunu düşürmek*” şeklinde ifade edilebilir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

269. tatar (Ku.T) / tatar (TT)

tatar (Ku.T): Tatar, **tatar tîl:** Tatar dili (KuTS:325).

tatar (TT): *esk.* Postayı süren kimse (TTS:2283).

tatar (TTAS): 1) Gül, nergis, zambak vb. çiçeklerin açılmamış goncaları (Belen *Akseki – Antalya)

2) Postacı (*Bornova – İzmir)

3) Çocukların cirit oynadığı bir çeşit çubuk (Ağırnas – Kayseri).

4) Kalın açılan yufka (Ulukışla *Bor – Niğde).

5) Haşlanmış hamurla yoğurt karıştırılarak yapılan yemek (Burdur).

6) Jandarma, kolluk kuvveti, postacı (Kırşehir).

“*tatar*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*Tatar (Türklerin bir boyu)*” anlamına gelirken Türkiye Türkçesinde “*esk. postayı süren kimse*” anlamına gelmektedir. Bunla birlikte Türkiye Türkçesi ağızlarında “*gül, nergis, zambak vb. çiçeklerin açılmamış goncaları, postacı, çocukların cirit oynadığı bir çeşit çubuk, kalın açılan yufka, haşlanmış hamur ve yoğurt karıştırılarak yapılan yemek, jandarma, kolluk kuvvetleri*” anlamlarını karşılamaktadır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

270. tobuq (Ku.T) / topuk (TT)

tobuq (Ku.T): Diz (KuTS:337).

topuk (TT): *a. anat.* 1) Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü: “*Topuklarına kadar uzun saçları vardı.*” -M. Ş. Esendal.

2) Ökçe: “*Sıska kız, alışık olmadığı yüksek topuklarla yürümeye çalışıyordu.*” -Ç. Altan.

3) *mdn.* Belli bir amaçla kazılmaksızın asıl yerinde bırakılan kömür bloku veya cevher kütlesi (TTS:2372).

topuk (TTAS): 1) Dalganın kıyıya yakın çatladığı yer (*Sarıyer, Kilyos – İstanbul).

2) Deve yavrusu (*Kilis –Gaziantep).

3) Badem ve ceviz büyüklüğünde yumru kökleri olan bir çeşit ot (*Eğridir ve köyleri –Isparta).

4) Deniz ve göllerde sonradan oluşan adacıklar (*Biga – Çanakkale/ Çal –Kütahya).

5) Tepe, en yüksek yer, uç (-Adana/ Civanyaylağı *Mersin, *Silifke –İçel).

Kumuk Türkçesinde “*tobuk*” olarak kullanılan sözcük Türkiye Türkçesinde ses değişimine uğrayarak “*topuk*” şeklinde kullanılmaktadır. İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

271. ton (Ku.T) / ton (TT) / don (TT)

ton (Ku.T): Manto, palto, gocuk. **teri ton:** Kürk manto, kürk palto (KuTS:338).

ton (TT): I) *a. Fr.* 1) Bir metreküp hacminde ve + 4 °C'deki arı suyun ağırlığı.

2) Bin kilogramlık ağırlık birimi.

II) *a. Fr.* 1) *müz.* İnsan veya çalgı sesinin yükseklik, alçaklık derecesi: “*Sesinin tonunda siteminin şiddetini azaltan bir yumuşama vardı.*” -N. Ataç.

2) Konuşmada sesin duyguları belirtecek biçimde çıkması: “*Bunun farkında olmadan, üstelik de hiç istemeden içli bir tonla söylemiş olacağım.*” -H. Taner.

3) Bir rengin koyuluk veya açıklık derecesi: “*Siyah ve beyazın tonlarını son derece hünerle kaynaştırır.*” -Y. Z. Ortaç.

4) *db.* Ses titreşimlerinin yükselip açılması, titrem (TTS:2364).

ton (TTAS): 1) Koyun ve keçilere takılan büyük çan (*Merzifon –Amasya).

2) Kürk (Yazılı *Emirdağ –Afyon).

3) Hayvan rengi (*Bornova –İzmir).

don (TT): I) *a. hlk.* 1) Giysi.

2) Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysisi, külot.

II) *a.* Hava sıcaklığının sıfırdan aşağı düşmesiyle suların buz tutması.

III) *a.* At kılınının rengi (TTS:703).

don (TTAS): 1) Çamaşır: “*Cuma günü don yıkamam.*” (Tahtacı, *Atabey –Isparta/ Kuşbaba *Bucak –Burdur/ *İskilip –Çorum/ Çayır *Zile –Tokat/ -Malatya/ - Gaziantep/ Varyanlı, Hartlap, -Maraş/ *Antakya –Hatay/ E. Hüyük, Ortaköy *Şarkışla –Sivas/ Akçalar *Seydişehir –Konya/ *Fethiye köyleri –Muğla).

2) Kıyafet, biçim (Koyundere *Ahıska –Kars/ *Fethiye köyleri – Muğla/ Kerkük).

3) Pantolon (*Sandıklı –Afyon/ *Gelendost –Isparta).

4) Şalvar (İshaklı *Bolvadin –Afyon/ Bizeri –Tokat/ *Antakya köyleri –Hatay).

5) Beyaz bezden yapılmış pijama (Kaşköy *Gürün –Sivas).

6) Tavukların ayağına işaret olarak bağlanan bez: “*Annem tavuklarımız belli olsun diye ayaklarına don dikmiş.*” (*Nazilli –Aydın).

7) Saman taşımak için kağnıların yanlarına konulan yün örtü (–İzmir/ Sarıhamzalı, Bahattin *Sorgun –Yozgat/ -Ankara çevresi).

8) Somurtkan, içine kapalı, soğuk adam: Bahsettiğin kişi çok don, hiç konuşmuyor (*Tirebolu, Düzköy *Keşap –Giresun/ -Yozgat).

9) Gelin elbisesi, kadın elbisesi (*Karşiyaka –İzmir/ -Maraş/ *Bor – Niğde).

“ton” sözcüğü Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında “don” sözcüğü de kullanılmaktadır. Sözcük ses değişimine uğramış hâliyle de ses değişimine uğramadan da iki lehçede farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

272. töre (Ku.T) / töre (TT)

töre (Ku.T): Kanun (KuTS:341).

töre (TT): a. 1) Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet: “*Töre anlayışları bu bilinçlilikleriyle pekişmiştir.*” -N. Cumalı.

2) Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adab (TTS:2377).

töre (TTAS): 1) Eğitim, görgü (*Erciş –Van/ Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

2) Geline verilen armağan (*Kartal –İstanbul/ -Çorum/ *Taşova – Amasya/ *Zile –Tokat/ Göçmenler –Erzurum/ -Sivas/ -Yozgat/ -Ankara/ -Niğde).

3) Mahkeme (Kadıçiftliği *Yalova –İstanbul).

4) Şaşma bildirir ünlem (Türkbeyli *Mengen –Bolu).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

273. tutuşmaq (Ku.T) / tutuşmak (TT)

tutuşmaq (Ku.T): Kapışmak, çarpışmak, tutuşmak, dövüşmek, vuruşmak (KuTS:344).

tutuşmak (TT): 1) Birbirini tutmak, birbirine ilişip dokunmak.

2) Bir işe başlamak, girişmek: “*İki ordu bir harbe daha tutuştular.*” -F. R. Atay.

3) Yanmaya başlamak, ateş almak: “*Bu fenerleri birbirine bağlayan çiçekli askılardaki küçük lambalar tutuştu.*” -H. C. Yalçın.

4) Kızarmak, kızışmak: “*Karşı dağlarda tutuşmuş gibi gül bahçeleri / Koyu bir kırmızılık gökten ayırmada yeri*” -Y. K. Beyatlı.

5) *mec.* Telaşlanmak (TTS:2394).

tutuşmak (TTAS): 1) Yara ateşlenmek, azmak (*Bor –Niğde).

2) Koyulmak, icrayı faaliyet etmek, tutuşmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*tutuşmaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Sözcük bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

274. tuzluq (Ku.T) / tuzluk (TT)

tuzluq (Ku.T): Sarımsaklı baharat (KuTS:345).

tuzluk (TT): a. 1) İçine tuz konulan kap.

2) *anat.* Atlarda gözün üstündeki, insanlarda köprücük kemiğinin ardındaki çukur yer.

3) *hlk.* Otlayan hayvanların tuz gereksinimini karşılamak üzere, öğütülmüş kaya tuzlarının, yağmurdan korunmasını ve hayvanların rahatça yararlanmasını sağlayan üstü kapalı yer (TTS:2396).

tuzluk (TTAS): Ufak tefek eşya konulan kutu (Karaözü *Gemerek –Sivas).

“*tuzluq*” sözcüğü Kumuk Türkçesiyle Türkiye Türkçesinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

275. tüymek (Ku.T) / tüymek (TT)

tüymek (Ku.T): 1) Kesmek, doğramak.

2) Bağlamak, düğümlenmek.

3) Dövmek. **qaşların tüymek:** Kaşlarını çatmak, somurtmak (KuTS:347).

tüymek (TT): *argo* Kaçmak: “Bir bahane icadıyla şuradan beş on gün için tüyemez miyiz?” -E. E. Talu (TTS:2404).

tüymek (TTAS): 1) Atlamak (*Eğridir –Isparta/ Çamlık *Bucak –Burdur/ Salmaz *Tavas, *Acıpayam –Denizli/ *Alaşehir –Manisa/ Ömerköy *Susurluk –Balıkesir/ Müslim *Orhangazi –Bursa/ Bilan –Adana/ *Serik –Antalya).

2) Düğüm (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak).

3) Görünmeden gitmek, kaçmak (-Burdur/ Kozlar *Tavas –Denizli/ *Çeşme, *Bergama –İzmir/ -Manisa ve çevresi/ *Mudanya –Bursa/ Saraylı *İzmit, *Kandıra –Kocaeli/ -Bolu/ *Akyazı ve çevresi –Sakarya/ -Kastamonu/ *Kurşunlu –Çankırı/ *Osmanlı –Çorum/ -Sinop/ -Samsun/ -Amasya/ *Perşembe –Ordu/ -Trabzon/ -Rize/ Yavuz *Şavşat –Artvin/ İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars/ *Nizip –Gaziantep/ * Afşin ve köyleri –Maraş/ * Antakya –Hatay/ Hacıilyas *Koyulhisar, Maksutlu *Şarkışla, -Sivas/ *Beypazarı, Kıbrıs, Çanılı *Ayaş –Ankara/ *Bor, -Niğde/ *Ermenek, -Konya/ *Osmaniye, -Adana/ Bağyaka, *Finike –Antalya/ *Tarsus, Saray, Ovacık *Silifke –İçel/ *Datça, *Milâs, *Bodrum –Muğla/ -Edirne/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

4) Ansızın fırlayıp koşmak (Oğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril –Denizli/ *Alaşehir –Manisa/ *Yeniköy –Balıkesir/ -Çanakkale/ -Kütahya/ *Kandıra –Kocaeli/ *İskilip -Çorum, *Çarşamba –Samsun/ -Rize ve köyleri/ Amik Ovası ve Reyhanlı Türkmenleri * Reyhanlı -Hatay *Ermenek –Konya/ Ovacık *Silifke –İçel).

5) Çalınmak: “Bizim bir torba çimento tüydü.” (*Bergama –İzmir/ *Ermenek –Konya).

6) Kuş yukarı doğru uçmak, havalanmak (Temürlü –Kırşehir).

7) Saç, kıl, tel vb. şeylerin tutamı: “Bizim yemekten tüymek çıktı.” (-Samsun).

8) Atlamak, hoplamak, sıçramak (Kozluca Burdur/ Ovacık *Tavas Denizli).

“tüymek” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

U

276. ulaq (Ku.T) / ulak (TT)

ulaq (Ku.T): Oğlak, keçi yavrusu (KuTS:352).

ulak (TT): a. Haberci: “Az sonra ulaklar oba beylerine haber ulaştırmak için atlanmışlardı.” -N. Araz (TTS:2413).

ulak (TTAS): 1) Her zaman el altında bulunan kişi, yardımcı (Yukarı Seyit *Çal – Denizli/ -İzmir ilçe ve köyleri/ *Alaşehir –Manisa/ *Mudanya –Bursa/ *Taşköprü – Kastamonu/ *Kurşunlu –Çankırı/ *Merzifon –Amasya/ *Çemişgezek –Tunceli/ - Niğde/ *Karaman –Konya).

2) Postacı, haberci (*Tavas –Denizli/ -Manisa/ -Bolu/ Diphan *Merzifon, -Amasya ve köyleri/ *Çemişgezek –Tunceli/ -Niğde/ *Karaman – Konya/ -Muğla/ Manika *Saray –Tekirdağ).

3) Tren (-İstanbul/ Bulgaristan).

4) Ek, yama (*Eğridir –Isparta/ çerçin –Burdur/ -Manisa ve köyleri/ - Kütahya/ *Seyitgazi, Tokat –Eskişehir/ Başak *Hekimhan –Malatya/ -Urfa/ - Gaziantep/ Bozhüyük, *Afşin ve köyleri –Maraş/ -Hatay/ -Ankara/ Afşar köyleri *Pınarbaşı –Kayseri/ -Sivas ve köyleri/ Bahçeli *Bor –Niğde/ -Konya).

5) Saça takılan ek saç ya da bağ (Darıveren *Acıpayam –Denizli/ - Çankırı/ -Erzurum/ *Pertek, -Tunceli/ *Bor –Niğde).

6) Kadın saç beliklerinden her biri (-Erzurum).

7) İp, bağ (Vazıldan *Divriği –Sivas).

8) Ekli, parçalı, yamalı (*Kurşunlu –Çankırı).

9) Güçlü, iriyarı adam (Buluklu –İçel).

10) Öğrenci (*Karaman –Konya).

11) Aşılı ağaç (Buluklu, Çiftepınar, Yanpar, *Tarsus –İçel).

“*ulaq*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*oğlak*” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamları karşılamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

277. **uran (Ku.T) / uran (TT)**

uran (Ku.T): *Rus. kim.* Uranyum (KuTS:353).

uran (TT): *a.* Sanayi (TTS:2419).

uran (TTAS): İlan, emir (Zonguldak Bartın Karabük).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

278. **uyumaq (Ku.T) / uyumak (TT)**

uyumaq (Ku.T): 1) Kesilmek, pıhtılaşmak, koyulaşmak, yoğunlaşmak; mayalamak. **Süt uyudu:** Süt kesildi.

2) Uyuşmak, keçeleşmek.

3) Dönmek, fir fir dönmek. **danderek yimik uyumaq:** Topaç gibi dönmek (KuTS:357).

uyumak (TT): 1) Uyku durumunda olmak.

2) İlaç etkisiyle ağrı duymayacak kadar derin uykuya dalmak: “*Hasta uyuyunca ameliyata alınacak.*”

3) *mec.* İşlem görmemek, durgun kalmak, el sürülmemek: “*Bu eski gururu ta canevinde uyurmuş meğer.*” -T. Buğra.

4) *mec.* Çevresindeki olayları fark etmemek, görmemek: “*Ben de sizler gibi adam olurum, okurdum; okumak bilsem okurdum da uyumazdım.*” -S. F. Abasıyanık (TTS:2431).

uyumak (TTAS): Kan pıhtılaşmak (*Bor Niğde).

uyumak (TS): İçine damızlık karıştırılan yoğurt sütü ve pekmez gibi şeyler katılaşmak, koyulaşmak, kan pıhtılaşmak.

Sözcük iki lehçede de farkı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

279. uzanmaq (Ku.T) / uzanmak (TT)

uzanmaq (Ku.T): Genişlemek, açılmak (KuTS:357).

uzanmak (TT): 1) Boylu boyunca yatmak: “*Büyük bir karyola ve içinde ben uzanmışım, sen baş ucumda oturup sessiz bekliyorsun beni.*” -N. Hikmet.

2) Gitmek: “*Öğleden sonra Şişli'den Beyoğlu'na kadar uzandım.*” -Y. K. Beyatlı.

3) Bir alana yayılmak: “*Sokağın dibinden gelen bir elektrik lambasının titreye titreye uzanan ışığında, bu iki gölgenin umumi şekilleri görülüyor.*” -P. Safa.

4) Bir şey boyunca sıralanmak: “*İncecik ırmaklar vardı ki kenarları boyunca uzanan sazlıkları arasından pembe tüylü flamingolar gezinirdi.*” -Y. K. Karaosmanoğlu.

5) Yetişmek, ulaşmak.

6) Vücudunu yöneltmek veya vücuduyla birlikte kolunu uzatmak: “*Cici Bey balkondan ablasının penceresine bir daha uzandı.*” -H. R. Gürpınar.

7) *argo* Sarkıntılık etmek (TTS:2435).

uzanmak (TTAS): 1) Gitmek, ulaşmak (Ovacık *Tavas Denizli/ *Susurluk Balıkesir/ Salman *Akkuş Ordu/ Çorum/ *Bor, Niğde).

2) Uzamak, boy atmak (Bayburt *Selim Kars).

uzanmak (TS): Uzun sürmek, uzamak.

“*uzanmak*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

Ü

280. üfürük (Ku.T) / üfürük (TT)

üfürük (Ku.T): 1) Mesane, sidik torbası.

2) Kese, torba. **öt üfürüğü:** Öd (veya safra) kesesi (KuTS:359).

üfürük (TT): a. 1) Üfürülerek verilen soluk.

2) Üfürükçülerin hastaların üstüne okuyarak üfürdükleri soluk (TTS:2444).

üfürük (TTAS): 1) Islık (Kemaliye *Alaşehir –Manisa/ *Tirebolu –Giresun).

2) Soluk: Çocuklara söz anlatacağım diye üfürüğüm kesildi (Bağıllı, Anamos *Eğridir –Isparta/ *Ağın –Elâzığ/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya).

3) Üfleme sırasında çıkan güçlü soluk (*Akyazı köyleri – Sakarya/ -Samsun/ *Tirebolu –Giresun/ -Hatay/ Maksutlu *Şarkışla –Sivas/ -Niğde).

4) Dua, duadan sonra hastaya üflenmiş soluk (-Sivas).

5) Yel (-Kastamonu/ -Niğde).

6) Yelken (Alaplı –Zonguldak).

7) Balkon (-Kırşehir ve çevresi).

“üfürük” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

281. ülkü (Ku.T) / ülkü (TT)

ülkü (Ku.T): Çalı, funda (KuTS:359).

ülkü (TT): a. 1) Amaç edinilen, ulaşılmak istenen şey, ideal: “*Millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek geliştirmek millî ülkümüzdür.*” -Atatürk.

2) İnsanı duyular dünyasının üstüne yükselten ve hiçbir zaman tam olarak gerçekleştirilemeyecek olan, yalnızca erişilmesi istenen amaç olarak kalan kılavuz ilke, mefkûre, ideal, vizyon: “*Bu yarının dünyasını, insanlığını düzenleyecek ülkünün sahipleri!*” -H. E. Adıvar.

3) *fel.* Gerçekte olmayıp yalnız düşüncede tasarım biçiminde var olan, yalnızca düşünce ile kavranabilen şey, ideal (TTS:2445).

ülkü (TTAS): 1) Giyim kuşam, kılık (Köşker –Kırşehir).

2) Ürkme, ürküntü (Koyundere *Ahıska –Kars).

“*ülkü*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

282. üstün (Ku.T) / üstün (TT)

üstün (Ku.T): Başarı, muvaffakiyet; zafer (KuTS:360).

üstün (TT): I sf. 1) Benzerlerine göre daha yüksek bir düzeyde olan, onları geride bırakan: “*Bu nazire gazeller muhakkak ki onlardan çok üstündü.*” -A. H. Çelebi.

2) Birine veya bir şeye göre nitelik bakımından daha yüksek, daha elverişli olan, faik.

II) a. db. esk. Arap harfli metinlerde bir ünsüzün a, e seslerinden biriyle okunacağını gösteren işaret, fetha (TTS:2455).

üstün (TTAS): Yapının çatısına konan ağaç, mertek (*Gelibolu –Çanakkale).

üstün (TS): Üst, üstteki.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

283. üzölmek (Ku.T) / üzölmek (TT)

üzölmek (Ku.T): 1) Koparılmak, kesilmek.

2) Kesilmek, durmak, son verilmek, nihayet verilmek (*bir şeyin hareketine veya seyrine, gidişine*).

3) Kaybolmak, yitmek; yitirilmek (KuTS:362).

üzölmek (TT): 1) Üzme işine konu olmak: “*Karısının düştüğü bu hâle üzölmek şöyle dursun ona çok defa dadı kalfa muamelesi etmekten çekinmezdi.*” -R. N. Güntekin.

2) Üzüntü duymak, kaygılanmak: “*Bu apartmandan başka yere gideceksiniz diye üzölüyorum.*” -P. Safa (TTS:2460).

üzölmek (TTAS): 1) İncelmek, yıpranmak, eskimek, kopacak duruma gelmek (kumaş vb. için) (Bağıllı, Anamos *Eğridir –Isparta/ Oğuz *Acıpayam –Denizli/ -Manisa ve çevresi/ *Düzce –Bolu/ *İskilip –Çorum/ -Sinop/ -Samsun/ *Tirebolu, Nefsiköseli *Görel –Giresun/ -Erzincan/ *Kilis –Gaziantep/ -Maraş/ *Gürün, Maksutlu *Şarkışla –Sivas/ Bahçeli *Bor –Niğde/ Çiftepınar *Mersin –İçel/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Hastalık yinelenmek (Bağıllı, Anamos *Eğridir –Isparta/ Oğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ -Kastamonu/ *Kurşunlu –Çankırı/ -Sinop/ *Çarşamba –Samsun/ -Trabzon köyleri/ *Afşin-Maraş./ *Gürün, *Koyulhisar –Sivas/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ Kozan –Adana/ Güvere *Silifke, *Mut ve köyleri, –İçel/ *Milas –Muğla).

3) Yorulmak, ezilmek (Tokat –Eskişehir).

4) Zayıflamak (Salcı *Şavşat –Artvin).

5) İnme inmek (Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas).

üzölmek (TS): 1) Kopmak, koparılmak, kırılmak, kopup dağılmak, bozulmak, kesilmek, sökülme, uzaklaşmak.

2) Yüzölmek.

3) Alâkayı kesmek.

4) İyileşmeğe yüz tuttuğu halde yeniden hastalanmak.

“üzülmek” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

W

284. wali (Ku.T) / vali (Ku.T)

wali (Ku.T): *Ar.* 1) *din.* Veli, evliya, ermiş, eren, aziz.

2) *erkek öz. is.* Vali (KuTS:365).

vali (TT): *Ar. a.* 1) Bir ilde devleti temsil eden en yetkili yönetim görevlisi, ilbay: “*Validen sert bir emir aldım.*” -R. N. Güntekin.

2) *tar.* Satrap (TTS:2467).

vali (TTAS): Vakti: “*Aşanı vali bize gel.*” (Sam –Gaziantep).

Arapça kökenli “*wali*” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ağızlarında farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

285. waraq (Ku.T) / varak (TT)

waraq (Ku.T): *Ar.* Altın renginde, bronz renginde (KuTS:366).

varak (TT):*Ar.a.esk.* 1) Yaprak.

2) Yazılı kâğıt, varaka.

3) Altın, gümüş veya başka madenler dövülerek oluşturulan ince, parlak yaprak, altın varak (TTS:2469).

varak (TTAS): Varılacak son yer, durak, konak (*Niksar –Tokat/ *Perşembe –Ordu/ -Gaziantep ve çevresi).

Arapça kökenli sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

X

286. xalat (Ku.T) / halat (TT)

xalat (Ku.T): *Ar.* Gömlek; entari (KuTS:369).

halat (TT): *Rum. a.* Pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip (TTS:1031).

- halat (TTAS):**
- 1) Armağan: “*Bir halat isterim.*” (Berne *Sarıkamış –Kars).
 - 2) Tarlaların, bahçelerin çevresine çalı ve ağaçlarla yapılan çit (*Yeşilova köyleri –Burdur).
 - 3) Araç, parça: “*Makinenin halatları ne karışık.*” (Çamova *Divriği –Sivas).
 - 4) Organ: “*Röntgende insanın içerisindeki halatlar hep görünüyor.*” (Çamova *Divriği –Sivas/ *Ereğli –Konya).
 - 5) Yün ve pamuk liflerini kabartmaya yarayan ve yayına vurularak kullanılan aygıt (Çıtak *Çiviil –Denizli).
 - 6) Tahıl: “*Halatsız ev kanatsız kuşa benzer.*” (Balkande *Beyşehir –Konya).
 - 7) Saban (Eğnir *Arapkir, *Pütürge –Malatya).
 - 8) Küçük bakır tencere (-Çanakkale).
 - 9) Kap kaçak (-Tekirdağ).
 - 10) Yaysız yük arabası (*Mudurnu –Bolu).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

287. xar (Ku.T) / har (TT)

xar (Ku.T): *esk.* İhtiyaç, zaruret, sıkıntı, yoksulluk. **ögüz yekgen xar qalmas:** *atas.* Öküz koşan sıkıntı çekmez (KuTS:370).

har (TT): **I) a.** Düşüncesizce ve hesapsızca harcamak, bol bol harcıyı tüketmek anlamlarındaki har vurup harman savurmak deyiminde geçen bir söz: “Akşama kadar Meram bağlarında har vurup harman savuruyordu.” -A. Gündüz.

II) a. esk. Sıcak, kızgın, yakıcı (TTS:1044-1045).

har (TTAS): **1)** Aşısız ağacın meyvesi (*Nar –Nevşehir/ -Niğde).

2) Bakımsızlıktan anormal gelişmiş bağ, bahçe (*Sivrihisar ve köyleri –Eskişehir).

3) Küf (*Ahlat –Bitlis/ Üçem *Balâ –Ankara/ Köşker –Kırşehir).

4) İnsan, hayvan ya da bitkilerde görülen salgın hastalık (*Ağın, *Keban –Elâzığ).

5) Gül yapraklarının üzerinde bulunan beyaz böcek (-Çorum).

6) Kötü (kimse) (-İstanbul/ *Nazimiye –Tunceli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

288. xara (Ku.T) / hara (TT)

xara (Ku.T): *Far.* Simli kumaş; simli kumaştan.

hara (TT): **I) Fr. a.** Atların yetiştirildiği ve bakımlarının yapıldığı, hayvanların rahatça hareket etmelerini sağlayan alanların bulunduğu tesis: “Karacabey harası.”

II) Far. a. esk. Hare (TTS:1045).

hara (TTAS):**1)** Nereye? (*İğdır –Kars/ -Van/ -Bitlis/ -Gaziantep/ Şekeroba –Maraş).

2) Şura (*Karaisalı –Adana).

3) Yeni yapılan duvarların arasına harçla birlikte doldurulan taş parçaları (*Ahlat –Bitlis).

4) Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval (*Bozdoğan –Aydın).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

289. xare (Ku.T) / hare (TT)

xare (Ku.T): *Ar.* Masraf, gider, harç (KuTS:371).

hare (TT): *Far.a.esk.1* Bazı nesne, canlı, göz vb.nde dalgalanır gibi görünen parlak çizgiler, meneviş, dalgır: “*Uskumrunun hareleri daha sık, gözleri küçük oysa kolyozun hem hareleri daha taraklı hem gözleri daha patlak.*” -O. Rifat.

2) Üzerinde dalgalı çizgiler bulunan kumaş.

3) Yeni yapılan duvarların arasına harçla birlikte doldurulan taş parçaları (TTS:1048).

hare (TTAS): Nereye? (-Van/ -Bitlis/ -Muş).

“*xare*” sözcüğü Kumuk Türkçesine Arapçadan, Türkiye Türkçesine Farsçadan alıntılanmıştır. İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

290. xaşillamaq (Ku.T) / haşillamak (TT)

xaşillamaq (Ku.T): Hışırdamak, fişırdamak (KuTS:372).

haşillamak (TT): *hlk.* Dokumayı unlu veya çirişli sıvıya batırmak (TTS:1057).

haşillamak (TTAS): 1) İpliği unlu ya da çirişli suya batırmak (Uluğbey *Senirkent –Isparta/ *Bor –Niğde).

2) Fırından yeni çıkan ekmeğin üstüne unlu bulamaç sürmek (*Bor –Niğde).

3) Haşlamak (Ordu).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dili ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

291. xırlamaq (Ku.T) / hırlamak (TT)

xırlamaq (Ku.T): Yontmak, tıraş etmek (KuTS:373).

hırlamak (TT): 1) Hırılıyla ses çıkarmak.

2) Köpek, saldırmadan önce hırılıyla ses çıkarmak: “*Köpek gözlerinin akını çıkararak yan yan baktıktan sonra pes perdeden hırladı.*” -B. Felek.

3) *mec.* Kızgınlıkla ters konuşmak (TTS:1093).

hırlamak (TTAS): Çalışmak: “*Hırlayan kazanır.*” (Rumeli göçmenleri –Bursa).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

292. xırlı (Ku.T) / hırlı (TT)

xırlı (Ku.T): Yontulmuş, biçilmiş, oyulmuş, façetalı, fasetalı (KuTS: 373).

hırlı (TT): *sf. hlk.* 1) İşinde doğru, uslu, iyi (kimse).

2) Yaramaz, şımarık, kötü (kimse) (TTS:1093).

hırlı (TTAS): 1) İşinde doğru, uslu, iyi (kimse) (Karamanlı *Tefenni, -Burdur/ İshaklı, Çöplü *Çivril, Darıveren *Acıpayam, Honaz, Bekilli *Çal, -Denizli/ Sürez *Bozdoğan –Aydın/ *Urla –İzmir/ *Alaşehir –Manisa/ *Edremit –Balıkesir/ *Düzce –Bolu/ *Kandıra –Kocaeli/ *Mecitözü –Çorum/ *Zile, Çilehane *Reşadiye –Tokat/ *Alucra –Giresun/ *Maçka ve köyleri -Trabzon ve köyleri/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ -Rize ve çevresi/ Çavdarlı, Çayağzı *Şavşat, Erkinis *Yusufeli –Artvin/ -Kars/ -Erzincan/ *Zara –Sivas/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ -Adana/ *Mut ve köyleri –İçel/ Güzelsu *Akseki –Antalya/ Ören *Fethiye, -Muğla/ -Kıbrıs).

2) Yaramaz, şımarık, kötü (kimse) (Ovacık *Tavas –Denizli/ Güney *Eşme –Uşak).

3) Hayırlı, uğurlu: “*İnsanın hırlısı.*” (Honaz –Denizli/ *Kandıra –Kocaeli).

4) Hileci, düzenbaz (kimse) (-Konya/ Abdurrahmanlar *Serik – Antalya).

hırlı (TS): İyi, hayırlı, uğurlu.

“*xırlı*” sözcüğünün anlamları iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

293. xumar (Ku.T) / humar (Ku.T)

xumar (Ku.T): Coşkunculuk, taşkınlık, hararet, ateş; şiddetli arzu, heyecan, şevk (KuTS:376).

humar (TT): *Ar. a. esk.* İçki veya uyku sersemliği (TTS:1115).

humar (TTAS): 1) Emek vermeden, hazıra konulan şey: “*Benim hiç humarım yok.*” (*Osmancık –Çorum).

2) Kumar (Kesmiburun *Osmaniye –Adana).

“*xumar*” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

294. xuyanmaq (Ku.T) / huylanmak (TT)

xuyanmaq (Ku.T): İncinmek, gücenmek, darılmak (KuTS:376).

huylanmak (TT): 1) Kuşkulanmak, işkillenmek, pirelenmek, tedirgin olmak: “*Ayak sesleri duyarak huylanmış, sabaha kadar uyuyamamış.*” -R. N. Güntekin.

2) Hayvan, ürküp sinirlenmek: “*Aydınlıktan huylanan atlar şaha kalkarak deli gibi dörtnala ileri atılıyorlardı.*” -Ö. Seyfettin (TTS:1117).

huylanmak (TTAS): Sinirlenmek; alınmak (Erzurum).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

Y

295. yal (Ku.T) / yal (TT)

yal (Ku.T): I) Yele.

II) Dinlenme, istirahat.

III) Kira ile tutma; işçi tutma (KuTS:378).

yal (TT): *a. hlk.* Köpek ve sığırlara yedirilmek için un ve kepekle hazırlanan yiyecek (TTS:2510).

yal (TTAS): 1) İnek, köpek vb. hayvanlara yedirmek için hazırlanan unla kepek karışımı sulu yiyecek (Çandır *Sütçüler, *Eğridir köyleri –Isparta/ Kuma, Başpınar *Tefenni –Burdur/ Çöplü *Çivril, İsabey *Çal, Honaz, Alâattin *Acıpayam –Denizli/ Yazırlı *Nazilli, Eymir *Bozdoğan –Aydın/ *Bayındır –İzmir/ *Kula, -Manisa/ Yeniköy, Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ Karabiga *Biga –Çanakkale/ Misi, Demirdere *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ *Sivrihisar, Tokat –Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ Gökçesu, *Düzce –Bolu/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ *Safranbolu, Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ -Kastamonu/ *İskilip –Çorum/ *Gerze –Sinop/ *Çarşamba –Samsun/ *Merzifon köyleri, *Taşova köyleri –Amasya/ *Zile –Tokat/ Salman*Akkuş, Danışman *Fatsa, *Perşembe köyleri –Ordu/ -Giresun ilçe ve köyleri/ -Trabzon/ -Rize köyleri/ -Artvin ilçe ve köyleri/ *İğdır, Çavşat –Kars/ -Erzurum/ *Kemaliye, -Erzincan/ -Ağrı/ *Ahlat –Bitlis/ -Diyarbakır/ *Ağın –Elâzığ/ *Arapkir –Malatya/ -Gaziantep/ -Maraş/ Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı –Hatay/ Hacıilyas *Koyulhisar, Vazıldan *Divriği, *Şarkışla –Sivas/ *Haymana, Çanilli *Ayaş, Şabanözü *Polatlı, Elmalı *Kızılcıhamam –Ankara/ Köşker –Kırşehir/ Afşar *Pınarbaşı –Kayseri/ -Nevşehir/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Karaman, *Ermenek –Konya/ *Kozan –Adana/ Yapıntı, *Mut, Civanyaylağı *Mersin, Ovacık *Silifke, -İçel/ Andifli *Kaş, Güzelsu *Akseki –Antalya/ *Fethiye, Karacahisar *Milas –Muğla/ Ceylân *Lüleburgaz –Kırklareli/ Rumeli göçmenleri, Şahin *Malkara –Tekirdağ).

2) İçine yal konulan oyuk kütük (*Düzce –Bolu).

3) Köpek, inek vb. hayvanlara verilen kepek, un ve su ile yapılan bulamaç (Yozgat ve çevresi/ *Güdül ve köyleri Ankara).

yal (TS): I) Yele, hayvanlarda boyun üzerindeki saç.

II) Köpeğe verilen yiyecek.

“yal” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

296. yalan (Ku.T) / yalan (TT)

yalan (Ku.T):I Çıplak.

II) 1) Her zaman, her vakit, daima, devamlı olarak.

2) İstisnasız olarak, bilaistisna (KuTS:378).

yalan (TT): a. 1) Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, kıştır: “*Yalanı en güzel kullanmış olanlar eski Şarklılardır.*” -A. Haşim.

2) Yalancı kimse: “*Yalansın bizim oğlan.*”

3) *sf.* Uydurma (TTS:2510).

yalan (TTAS): Yalancı: “*Adama garşı yalan çıktım.*” (*Bor –Niğde).

yalan (TS): Yalancı, vefasız, sözünde durmaz.

“yalan” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

297. yalpaq (Ku.T) / yalpak (TT)

yalpaq (Ku.T): Yassı, düz. **Yalpaq bolmaq:** Yassılaşmak, yassı hâle gelmek (KuTS:380).

yalpak (TT): a. hlk. 1) Dalkavuk.

2) Sarp yer, uçurum.

3) *sf.* Sokulgan, cana yakın (TTS:2515).

yalpak (TTAS): 1) Sarp yer, uçurum (Marınca *Merzifon –Amasya).

2) Eğimli yer (*Koyulhisar –Sivas/ -Yozgat).

3) Kayan yamaç (Maksutlu *Görece –Giresun/ Bahçeli *Bor – Niğde/ -Adana).

4) Çukur yer (*Ünye –Ordu).

5) Eğri ağaç (-Adana/ Arslan *Mersin, Karadiken *Tarsus – İçel).

6) Üst yanı ince, altı kalın olduğundan, gömüldüğü yerden çıkmayan taş (Önsen –Maraş).

7) Dalkavuk, yüze gülücü, yalancı (*Lapseki –Çanakkale/ Gündoğdu –Bursa/ -Konya).

8) Dönek (*Koyulhisar –Sivas).

9) Güleryüzlü, şen, sevimli (*Çarşamba –Samsun/ *Milas – Muğla/ -Edirne/ *Hayrabolu –Tekirdağ).

10) Başörtüsü (*Haymana –Ankara).

yalpak (TS): 1) Şaşkın, beceriksiz.

2) Mürdar kıyafetli.

“*yalpaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

298. yapalaq (Ku.T) / yapalak (TT)

yapalaq (Ku.T): Düz; yassı, basık, yassılmış. **yapalaq bolmaq:** Yassılmak, yassılaştırmak (KuTS:383).

yapalak (TT): a. Bir tür baykuş (TTS:2525).

yapalak (TTAS): Kısa boy (Yozgat/ *Bor Niğde).

yapalak (TS): Baykuş.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

299. yapmaq (Ku.T) / yapmak (TT)

yapmaq (Ku.T): 1) Örtmek, kaplamak. **üynü qalqısın yapmaq:** Evin çatısını (veya damını) örtmek.

2) Kapamak, kapatmak, örtmek. **eşikni yapmaq:** Kapıyı kapamak (veya kapatmak).

3) *mec.* Kapamak, nihayet vermek, son vermek; tasfiye etmek, (ortadan) kaldırmak.

4) *mec.* Örtmek, saklamak, gizlemek, gizli tutmak. **özünü ayıbın yapmaq:** Kendi kabahatini gizlemek (KuTS:383).

yapmak (TT): 1) Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek: “Her görevi ayırım gözetmeden aynı titizlikle yapmak başarının sırrıdır.” - Ç. Altan.

2) Olmasına yol açmak: “Durgun sular sıtma yapar.”

3) Yol almak.

4) Onarmak, tamir etmek: “Bozulan saatimi saatçi yaptı.”

5) Bir şeyi başka bir şey durumuna getirmek: “Ayrıca terbiye edeceğim, onu yaman bir polis köpeği yapacağım.” -R. H. Karay.

6) Bir dileği, bir isteği yerine getirmek, uygulamak, ifa etmek: “Şu işi yapiver diye yalvarmıştı da enişte engel olmuştu.” -S. M. Alus.

7) Bir düşüncüyü, bir davranışı, bir isteği işe dönüştürmek, gerçekleştirmek: “Elimi ağzına götürerek sus işareti yaptım.” -R. H. Karay.

8) Düzenli bir duruma getirmek: “Yatak yapmak. Yolu yaptılar.”

9) Üretmek: “Ayakkabı yapmak.”

10) Bir harekete, işe başlamak veya bir hareketle, işle uğraşmak: “Koşu yapmak. Sarsıntı yapmak.”

- 11) Zarara yol açmak.
- 12) Etkili olmak.
- 13) Salgılamak, çıkarmak: “*Tükürük bezleri tükürük yapar.*”
- 14) Dışkı çıkarmak: “*Çocuk, altına yapmış.*”
- 15) Gerçekleştirmek: “*İlk ve ortaöğrenimini Anadolu'da yapmıştır.*” -Y. Z. Ortaç.
- 16) Tehdit yoluyla birini herhangi bir duruma düşürmek: “*Ben adamı ne yaparım biliyor musun?*”
- 17) Evlendirmek: “*Bu kızı sana yapacağız.*”
- 18) (yar) Bir durum yaratmak: “*Fırının harlı ateşi yanaklarını pembe pembe yapmıştı.*” -N. Araz.
- 19) (yar) Edinmek, sahip olmak: “*Servet yapmak. Altın yapmak.*”
- 20) (yar) Bir kimseye bir meslek kazandırmak, yetiştirmek: “*Onu da Üsküdar'daki ambar memuru yapmak suretiyle daireden uzaklaştırdı.*” -H. Taner.

21) Davranmak, hareket etmek: “*İyi yapmıyorsunuz, çocuğu çok azarlıyorsunuz. Uyumuş gibi yapmak.*”

22) Olmak: “*Bu kış çok soğuk yaptı.*” (TTS:2529).

yapmak (TTAS): 1) Dışkısını yapmak, pislemek (*Bor –Niğde).

2) Cinsel ilişkide bulunmak (*Bor –Niğde).

yapmak (TS): Kapamak, kapatmak, seddetmek, örtmek.

“*yapmaq*” sözcüğü Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ölçünlü dili ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamları farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

300. yarıq (Ku.T) / yarık (TT)

yarıq (Ku.T): Işık, aydınlık; aydınlık (bir şekilde). **yarıq bolup bitgen edi:** Ortalık aydınlanmıştı (KuTS:386).

yarık (TT): a.1) Yarılarak açılmış yer, geniş çatlak: “*Tam öğle vakitleri yüksek kaya yarığının dibinde toplanıyor, bir saat kadar güneşleniyorduk.*” -A. Gündüz.

2) İnce bir çizgi durumunda açılmış yara: “*Kendini göstermek için terliklerini yarık topuklu tabanlarında şaplata şaplata geçmişti.*” -H. Taner.

3) *mec.* Anlaşmazlık: “*Şimdiden birtakım yarıklar açan siyasi rekabetten başka ne mana verilebilirdi?*” -Y. K. Karaosmanoğlu.

4) *fiz.* Küçük bir ışık demeti elde etmek için ışık kaynağının önüne konulan, saydam olmayan bir düzlem üzerine açılmış, dikdörtgen biçiminde küçük delik.

5) *tıp* Çatlak.

6) *sf.* Yarılarak açılmış veya yarılarak oluşmuş (TTS:2538).

yarık (TTAS): 1) Çatlak, delik (*Sivaslı –Uşak/ Güney *Yeşilova –Burdur/ *Bozdoğan –Aydın/ Hacılyas *Koyulhisar, Vazıldan *Divriği –Sivas/ -Kayseri/ *Bor –Niğde/ *Milas –Muğla).

2) Kötü yolda kadın (Güney *Yeşilova –Burdur).

3) Ay ışığı (-Bursa).

4) Üstünde et kıyılan ağaç, odun yarılan kütük (Dikici *Dinar –Afyon/ -Uşak/ -Burdur/ -Balıkesir/ -İstanbul/ Çepni *Gemerek –Sivas/ Gölcük –Niğde/ -Konya/ Seymen *Çorlu, Hereke *Malkara –Tekirdağ).

yarık (TS): Zırh.

“*yarıq*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

301. yasaq (Ku.T) / yasak (TT)

yasaq (Ku.T): *tar.* Haraç, vergi (KuTS:387).

yasak (TT):a.1) Bir işin yapılmasına karşı olan yasal veya yasa dışı engel, memnuiyet: İçki yasağı. “Av yasağı.”

2) *sf.* Yapılmaması istenmiş olan, yok, memnu, haram: “*Bizim çocukluğumuzun şiirlerinde neşe yasak denecek kadar ayıptı.*” -F. R. Atay (TTS:2542).

yasak (TTAS): 1) Köy kıyısında, çitle çevrilmiş küçük tarla (-Balıkesir).

2) Ev yanında, çitle çevrilmiş küçük bahçe (Fili *Biga – Çanakkale/ -Samsun/ -Edirne/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ Şumnu Bulgaristan).

3) Ev dışında üstü yağmura karşı kapatılmış yer (*Biga – Çanakkale).

4) Korunmuş, girilmesi yasak orman, koruluk (Akarsu *Ardanuç –Artvin).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

302. yazlıq (Ku.T) / yazlık (TT)

yazlıq (Ku.T): Baharlık, bahar (KuTS:391).

yazlık (TT): a. 1) Yazın oturulan yer: “*Onun yazlığı Bakırköy'deki köşkü idi.*” -Y. Z. Ortaç.

2) *sf.* Yazın kullanılan (giyecek, ev vb.): “*Gideceğimiz kasabada iki yazlık sinema varsa hıptı yutmuşuzdur.*” -S. F. Abasıyanık (TTS:2562).

yazlık (TTAS): 1) Sofa (*Emirdağ, *Bolvadin –Afyon/ Yeniköy –Balıkesir/ Kirazlı, *Gemlik –Bursa/ Ören *Tavşanlı, Ilıcaksu *Domaniç –Kütahya/ Tokat, Bozan –Eskişehir/ Hediye *Kandıra –Kocaeli/ -Zonguldak/ -Çankırı/ *İskilip – Çorum/ *Merzifon köyleri –Amasya/ Yenimüslüman *Zile –Tokat).

2) Veranda (*Eğridir köyleri –Isparta/ -Bolu/ -Samsun/ -Rize).

3) Balkon (Yukarı Seyit *Çal, Çöplü *Çivril –Denizli/ *Nazilli –Aydın/ *Geyve –Kocaeli/ Çıkırık *Mecitözü –Çorum/ Ereli *Havza, -Samsun/ Ficek *Reşadiye –Tokat/ -Rize/ *Fethiye –Muğla).

4) Çardak (*İskilip –Çorum/ Maksutlu *Şarkışla –Sivas/ -Antalya).

5) Teras (-Gaziantep).

6) İlkbaharda ekilen, küçük taneli, sert bir çeşit buğday (*Bolvadin –Afyon/ Bağılı, Anamos *Eğridir –Isparta/ Başpınar *Tefenni –Burdur/ -Bolu/ -Sinop/ *Merzifon köyleri –Amasya/ Korzaf *Şiran –Gümüşhane/ Hacıilyas *Koyulhisar, *Şarkışla –Sivas/ Bahçeli *Bor –Niğde/ *Mut ve köyleri, *Mersin –İçel/ *Fethiye –Muğla).

7) İlkbaharda ekilen her çeşit tahıl (*Lüleburgaz –Kırklareli).

8) Ayran (Aşağı Yaylabel Isparta).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

303. yılışmaq (Ku.T) / yılışmak (TT)

yılışmaq (Ku.T): 1) Çekilmek. **biraz ari yılış:** Biraz kenara çekil.

2) Oynamak, kımıldamak, bir tarafa çekilmek (KuTS:395).

yılışmak (TT): Yapmacık davranışlarla hoş görünmeye çalışmak: “*Ben ne kadar şiddetli hareket edersem o da o kadar yılışıyor, pısırtık pısırtık gülüyor.*” -E. İ. Benice (TTS:2593).

yılışmak (TTAS): 1) Kendini sevdirmek, hoşla gitmek, ilgi toplamak için soğuk, yapma bir tavır takınmak, gülmek (*Eğridir köyleri –Isparta/ Salda *Yeşilova –Burdur/ Oğuz *Acıpayam –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ *Urla –İzmir/ *Alaşehir –Manisa/ -Bursa/ Tokat –Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ *Akyazı ve çevresi –Sakarya/ *Kurşunlu –Çankırı/ -Sinop/ -Samsun/ *Merzifon ve köyleri –Amasya/ -Tokat/ Bayadı, *Ünye –Ordu/ *Maçka ilçe ve köyleri –Trabzon/ *Afşin –Maraş/ Hacıilyas *Koyulhisar, *Şarkışla, *Gürün –Sivas/ Köşker –Kırşehir/

Kızılviran *İncesu, Afşar köyleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Kayseri/ Bahçeli. *Bor – Niğde/ *Ermenek –Konya/ -Adana/ *Mut ve köyleri –İçel/ *Milas –Muğla/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Hoşa gitmeyecek biçimde sataşmak (-Burdur/ *Susurluk – Balıkesir).

3) Nişan alırken bir gözünü kapatmak (Civanyaylağı, Erdemli *Mersin –İçel).

4) Korkmak, sinmek (Çağlayık *Silifke –İçel).

“*yılışmaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

304. *yolaq* (Ku.T) / *yolak* (TT)

***yolaq* (Ku.T):** Leke. ***yolaq* tiydirmek:** Kirletmek, lekelemek (KuTS:397).

***yolak* (TT):** *a. hlk.* Patika: “*Evlerinin önü yoldur yolaktır / Başımızda dönen derttir dolaptır*” -Halk türküsü (TTS:2604).

***yolak* (TTAS):** 1) Patika, keçi yolu (Ulukışla *Bor Niğde/ *Beyşehir, *Seydişehir Konya).

2) Kumaştaki çizgi, yol (İsabey *Çal Denizli).

“*yolaq*” Kumuk Türkçesiyle Türkiye Türkçesinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

305. *yurt* (Ku.T) / *yurt* (TT)

***yurt* (Ku.T):** Köy (KuTS:400).

***yurt* (TT):** *a.* 1) Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan: “*Türk yurduna Türkiye denir.*”

2) Memleket: “*Gerideki yurdunu on beş günden fazla boş bırakmak istemez.*” -F. R. Atay.

3) Bakıma ve barınmaya muhtaç bir grup insanın oturduğu, yetiştirildiği veya bakıldığı kurum: “*Güçsüzler yurdu.*”

4) Göçebe Türklerin oturduğu çadır.

5) Öğrencilerin kaldığı, barındığı yer.

6) *mec.* Diyar: “*Bu köy pehlivanlar yurdudur.*”

7) *mec.* Bir şeyin ilk veya çok yetiştirildiği yer, vatan.

8) *hlk.* Yörüklerin yazın veya kışın oturdukları yer.

9) *esk.* Sahip olunan arazi, emlak (TTS:2617).

yurt (TTAS): 1) İğne deliği (Hatip –Konya/ Tosmurlu *Silifke –İçel).

2) Yörüklerin yazın ya da kışın oturdukları yer: “*Yaz yurduna göçtük.*” (*Eğridir köyleri –Isparta/ Cumalıkızık –Bursa/ Yeniköy *Ereğli –Konya/ *Mut ve köyleri, Çiftepınar *Mersin –İçel/ -Muğla).

3) Ev, bark (Yukarı Seyit *Çal –Denizli/ Bahbey *Kula –Manisa/ *Seferihisar –İzmir/ Aslanapa –Kütahya/ Tokat –Eskişehir/ -Samsun/ Maksutlu *Şarkışla –Sivas/ *Bor –Niğde/ Gilevci *Elmalı –Antalya/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

4) Toplu yerleşme yeri (Cumalıkızık –Bursa/ *Koyulhisar –Sivas).

5) Yayla evinin çevresi (Haçavera *Maçka –Trabzon).

6) Yoğurt (*Lüleburgaz –Kırklareli).

yurt (TS): Oturulan yer, mesken, memleket.

“*yurt*” iki lehçe arasında farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

Z

306. zar (Ku.T) / zar (TT)

zar (Ku.T): *Far.* 1) Acı, keder, elem.

2) Üzüntü.

3) Acılı feryat, yanık feryat, çığlık (KuTS:406).

zar (TT): I) a. 1) İnce perde veya örtü.

2) *anat.* İnce ve yumuşak yaprak biçimindeki organlar veya organ bölümleri, çeper.

3) *bit. b.* Birbirine sımsıkı yapışık hücre veya moleküllerden oluşan ve bitkilerin çeşitli bölümlerini bir kın gibi saran ince tabaka, cidar, çeper: “Çekirdek zarı. Hücre zarı.”

II) a. Tavla ve başka oyunlarda kullanılan kemik, fil dişi, plastik vb. maddelerden küp olarak yapılan ve altı yüzünde, birden altıya kadar benekler bulunan oyun aracı.

III) a. *esk.* Car (TTS:2644).

zar (TTAS): 1) Kadınların üste giyindikleri çarşaf (-Denizli/ Eymir *Bozdoğan – Aydın/ -İzmir ve ilçeleri/ -Manisa ve çevresi).

2) Kadınların, sokağa giderken başlarına örttükleri yarım örtü (*Bolvadin –Afyon).

3) Mısır, gübre vb. taşımaya yarayan büyük ve derin sepet (Bağlıca *Ardanuç, *Şavşat köyleri –Artvin/ -Niğde/ -Adana ve çevresi/ Pisi, Düğrek, Ahiköy, *Ula, *Milas –Muğla).

4) Tırpanla biçilip yere dökülen ekin (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

5) Yazgı, şans (Kurna Burdur/ Bayburt *Selim Kars).

6) Kadınların giydikleri çarşaf (*Bor Niğde).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

307. zat (Ku.T) / zat (TT)

zat (Ku.T): *Ar.* Şey, nesne (KuTS:407).

zat (TT): a. 1) Kişi: “Tanıdıklarımın bir zat, meyveleri hiç sevmez.” -A. Haşim.

2) *esk.* Kendi, öz: “*Evvelki gün gelen kadın sizi istiyor, zatınızla konuşacaktı.*” -S. M. Alus (TTS:2646).

zat (TTAS): 1) Yemek (-Çanakkale/ -Erzincan/ -Bilecik).

2) Büsbütün, daha fazla (-Sivas/ -Kırşehir/ *Bor –Niğde).

“*zat*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

308. zor (Ku.T) / zor (TT)

zor (Ku.T): *Far.* 1) Muazzam, kocaman, koca, koskoca, koskocaman, devasa; güçlü, kudretli, kuvvetli. **zor güç:** Büyük güç.

2) Güç, kuvvet, kudret (KuTS:408-409).

zor (TT): *a.* 1) Sıkıntı, güçlük, rahatsızlık: “*Dün gece bütün sınırlarımı bir kâbus işkencesinin zoru altına koyan buhranlı saatler yaşadım.*” -E. İ. Benice.

2) Yüküm, mecburiyet: “*Artık kızının evinde kalışının zordan olduğunu biliyordu.*” -N. Cumalı.

3) Baskı: “*Hocaların zoru ile çıkarılmış olan bu kanun yürümedi.*” - M. Ş. Esendal.

4) *sf.* Sıkıntı veya güçlkle yapılan, kolay karşıtı: “*Sabır güzel, faydalı; fakat zor şeydir.*” -B. Felek.

5) *zf.* Güçlkle, zorla: “*El ele vermiş polisler kaldırımlardan taşan halk külesini zor zapt ediyorlardı.*” -H. Taner.

6) *ünl.* Yapamazsın anlamında kullanılan bir söz (TTS:2663).

zor (TTAS): 1) Saygınlık: “*Senin nasıl bir zorun var ki her işin görülüyor.*” (*Bozdoğan –Aydın).

2) Zorunluluk (*Antakya –Hatay/ *Bor –Niğde).

3) Sıkıntı, üzüntü (Yukarı Seyit *Çal –Denizli/ *Alaşehir –Manisa/ - Zonguldak/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ Akarsu *Ardanuç –Artvin/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas/ Bahçeli *Bor –Niğde).

zor (TS): İç ağrısı, karın ağrısı, buruntu.

“zor” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

309. zorba (Ku.T) / zorba (TT)

zorba (Ku.T): *Far.* Dalyan gibi, cilasun, boylu poslu, iri kıyım, pehlivan cüsseli, çam yarması gibi; güçlü, çok kuvvetli; azametli, görkemli (KuTS:409).

zorba (TT): *Far. sf.* Gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan (kimse), müstebit, mütegalibe, despot, diktatör (TTS:2664).

zorba (TTAS): 1) Sürü küme (hayvan için) (*Osmaniye –Adana).

2) Sürü, kalabalık grup (Keban Baskil Ağın Elazığ).

“zorba” sözcüğü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

2.1.2. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler

A

1. abdal (Ku.T) / abdal (TT)

abdal(Ku.T): *Ar.* 1) Aptal, beyinsiz, kalın kafalı, et kafalı, eşek kafalı, ahmak, budala, anlayışsız.

2) İnzivaya çekilmiş (KuTS:21)

abdal (TT): *a. Ar. Abdâl esk.* 1) Gezgin derviş “*Varıp yanaşayım Hacı Bektaş’a / Abdalın olayım çullar içinde*” Gevheri.

2) Dilenci kılıklı üstü başı perişan kimse (TTS:3).

abdal (TTAS): 1) Çingene. (*Emirdağ, Dişli, İshaklı *Bolvadin –Afyonkarahisar/ Uluğbey, *Senirkent, Kumdanlı, *Yalvaç, Yakaköy, Çaltı, *Gelendost, *Şarki Karaağaç, Sağrak *Sütçüler, İğdecik, Tahtacı aşireti –Isparta/ *Yeşilova köyleri, Devri *Bucak, Çerçin –Burdur/ *Sarayköy köyleri, İsabey, Ekse *Çal, Çöplü, Sökmen, Çıtak *Çivril, Muğlasın *Tavas, Alâeddin *Acıpayam, *Buldan köyleri, Başçeşme, Çardak –Denizli/ *Edremit –Balıkesir/ Fili *Biga –Çanakkale/ Bozan –Eskişehir/ *Safranbolu –Zonguldak/ *Merzifon ve köyleri –Amasya/ Dodurga *Artova, *Zile ve çevresi, Kızılköy –Tokat/ -Gaziantep/ -Maraş/ *Antakya –Hatay/ Karaözü *Gemerek, Kayalıpınar *Yıldızeli, *Gürün –Sivas/ -Yozgat/ Akkışla *Bünyan, Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı –Kayseri/ *Mucur –Nevşehir/ *Bor -Niğde ve köyleri/ Ortaca *Akşehir, *Karaman –Konya/ -Adana/ *Silifke, *Mersin köyleri –İçel/ Belkıs *Serik, -Antalya)

2) Dilenci. (Atlıhisar *Şuhut –Afyonkarahisar/ *Gelendost –Isparta/ Çerçin –Burdur/ Kerem, Gömeç, *Burhaniye –Balıkesir/ *Safranbolu –Zonguldak/ Genek –Çankırı/ *Zile çevresi –Tokat/ Karaözü *Gemerek, Ortaköy *Şarkışla –Sivas/ *Bünyan –Kayseri/ *Mersin köyleri –İçel)

3) Davul, zurna çalan, çalgıcı (çokça çingene). (Çiftlik *Dinar –Afyonkarahisar/ İlyas *Keçiborlu –Isparta/ Eziler *Buldan –Denizli/ *Kilis –Gaziantep/ *Afşin, *Elbistan, Taşoluk, *Göksun -Maraş ve çevresi/ Tekerahma *Gürün –Sivas/ Divanlı, Kötüboynul, Gökçekışla –Yozgat/ Akkışla *Bünyan –Kayseri/ *Hacıbektaş –Nevşehir/ Abidiye *Ceyhan –Adana)

4) Sünnetçi. (*Alucra –Giresun/ -Maraş ve çevresi/ -Sivas/ *Sorgun çevresi –Yozgat/ *Bünyan –Kayseri)

5) Serseri (Karaatlı *Yeşilova –Burdur/ Ekse *Çal –Denizli/ Kerem, Gömeç *Burhaniye –Balıkesir/ Kızılköy –Tokat/ Uluşiran *Şiran, Süle –Gümüşhane/ Düzenli *Şavşat, Ersis *Yusufeli –Artvin/ Yukarıkale *Koyulhisar –Sivas/ Akkışla *Bünyan –Kayseri/ Yaşyer *Milas –Muğla)

6) Avâre (*Bozdoğan –Aydın/ Kerkük)

7) Tembel (Kadıköy *Bigadiç –Balıkesir/ *Kargı –Kastamonu/ *Mucur –Nevşehir) **7)** Beceriksiz (Kadıköy *Bigadiç –Balıkesir/ -Gaziantep)

9) Deli (Kerkük)

10) İtibarsız (*Zile çevresi –Tokat)

11) Kul, köle “*Abdalın olam bana kötülük etme.*”(-Diyarbakır)

12) Tamahkâr, açgözlü, cimri. (Genek –Çankırı/ -Yozgat/ -Niğde ve köyleri)

13) Yaşlı adam. (*Varto –Muş)

14) < Ar. abdal: abdal; kimseye kötülüğü dokunmayan iyi niyetli kimse: “*Düz yolun düz Abdalyam*” (Erzurum)

abdal (TS): Kalender, derviş.

Kumuk Türkçesi’nde sözcük ilk anlamında “*aptal, beyinsiz, kalın kafalı, et kafalı, eşek kafalı, ahmak, budala*” anlamlarındadır. Bu anlamlarıyla Türkiye Türkçesi’nde “*abdal*” sözcüğü “*aptal*” olarak kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki anlamını Kumuk Türkçesi’nde kullanılan ikinci anlamı karşılamaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise sözcük “*çingene, dilenci, çalgıcı, sünnetçi, avâre, tembel, deli, itibarsız, kul, köle, tamahkâr*” gibi birden fazla farklı anlamı karşılamaktadır. Bu yüzden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

2. adamlıq (Ku.T) / adamlık (TT)

adamlıq(Ku.T): 1) İnsanlık, insanseverlik, hümanistlik.

2) Şeref, itibar (KuTS:24).

adamlık (TT): 1) İnsanlık.

2) Yabanlık (TTS:26).

adamlık (TTAS): 1) Düğün veya bayramlarda giyilen elbise, yabanlık (Yassıviran *Senirkent –Isparta/ Bereketli *Tavas –Denizli/ *Akhisar –Manisa/ -Balıkesir köyleri/ İsmetiye –Bursa/ -Kütahya/ Çayırdere *Silivri –İstanbul/ *Alaçam –Samsun/ Bizmişen –Elâzığ/ *Silifke –İçel/ Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli/ Büyükmanika *Saray –Tekirdağ).

2) İçi pamuklu erkek hırkası (Karasenir *Boğazlıyan –Yozgat).

3) Evlerde erkeklerin oturduğu yer, sedir (Körküler *Yalvaç –Isparta).

4) Misafir odası (Balıkesir).

5) Görgülü olma, insanlık, saygıbilirlik (Dereçine *Sultandağı Afyon).

adamlık (TS): Olgunluk, erginlik.

Sözcük Kumuk Türkçesi'nde “*şeref, itibar*” ve “*insanlık, insan severlik, hümanistlik*” anlamlarında kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi'nde ise kelimenin kullarındaki ilk anlamıyla Kumuk Türkçesindeki kullanımı aynıdır. Ancak sözcüğün ikinci anlamı Türkiye Türkçesinde “*yabanlık*”tır. Bu anlamı ile iki lehçe arasında yalancı eş değerdir. Türkiye Türkçesi ağızlarına bakıldığında yine Kumuk Türkçesi'ndeki kullanımlarından farklı olduğunu görülmektedir. Bu yönü ile kısmî yalancı eş değerdir.

3. alaçık (Ku.T) / alaçık (TT)

alaçık (KT): Ambar (saman, kuru ot için) (KuTS:29).

alaçık (TT): *a. hlk. 1) Üzeri dal ve hasırla örtülmüş kulübe, çardak “Pamuk ırgatları alaçıkların önüne oturmışlar, koza çekiyorlardı.” Y.Kemal.*

2) Keçeden yapılan çadır (TTS:81).

alaçık (TTAS): 1) Üzeri dal veya hasırla örtülen çoban evi, tarla, bostan, bağ kulübesi, çardak (*Sivrihisar ve köyleri –Eskişehir/ *Dinar köyleri, Yakasinek *Bolvadin -Afyon Karahisar/ İğdecik –Isparta/ Devri *Bucak, Karakent –Burdur/ Karakuyu –Manisa/ Ildızın –Çankırı/ *İskilip –Çorum/ -Amasya/ Çamlıbel *Artova, *Zile, -Tokat/ *Şebin Karahisar –Giresun/ Cinis *Aşkale, Keçek, Tavusker *Oltu, -Erzurum ve çevresi/ Taşlıçay *Diyadin –Ağrı/ -Van/ -Malatya/ Büyükkızılcık *Göksun, Hunu *Afşin-Maraş/ Çepni, Yeniçubuk *Gemerek, Kayalıpınar *Yıldızeli, *Şarkışla, Göbekviran *Gürün, Ulaş, Tutmaç –Sivas/ Türkmenaraplısı –Yozgat/ *Haymana, Çanlı *Ayaş, Solakuşağı *Şereflikoçhisar –Ankara/ *Avanos, Köşker –Kırşehir/ *Develi, Hisarcık, -Kayseri/ Alaca *Aksaray, Çukurkuyu, -Niğde/ Kayacık –Konya/ -Adana/ Civanyayla *Mersin –İçel/ *Kaş köyleri –Antalya).

2) Apaçık, açık “*Evin üstü alaçık kalmış*” (Ersis *Yusufeli –Artvin/ *Kilis –Gaziantep).

3) Küçük bağ evi, kulübe (Çayağzı-Kırşehir).

4) Bir çadır türü (Adana, Osmaniye).

“*alaçık*” sözcüğü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan anlamları tam olarak aynı olmasa da birbirine benzerdir. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan “*apaçık, açık*” anlamı diğer anlamlarından farklıdır. Buna göre bu sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

4. alğış (Ku.T) / alkış (TT)

alğış (Ku.T): 1) Hayır, dua.

2) Bir şeye karşılık şükran, minnet, minnettarlık; **ağar köp alğış etdiler:** ona teşekkür ettiler, şükranlarını bildirdiler (KuTS:31).

alkış (TT): a. Bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpma, alkışlama, kargış karşıtı (TTS:97).

alkış (TTAS): 1) Hayır, dua, iyi dilek: “Oğlum sözümü tut, alkışımı al.” (*Emirdağı Türkmenleri –Afyonkarahisar/ Sarpıncık *Karaburun –İzmir/ *Akhisar –Manisa/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ *Kangal ve köyleri –Sivas/ Ayvagediği *Mersin –İçel).

2)Hayır, dua, iyi dilek [alhış] (Koyundere *Ahıska –Kars).

3) Dua: “Bana alkış etti.” (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

alkış (TS): Medih, sitayiş, dua.

İç seste k>g değişimi görülmüş hâli ile Kumuk Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında kısmî yalancı eş değer bir sözcüktür.

5. alınmaq (Ku.T) / alınmak (TT)

alınmaq (Ku.T): 1) Alınmak.

2) Satın alınmak (KuTS:31).

alınmak (TT): 1) Alma işi yapılmak: “*Mahalle mektebinden alınmış, rüştiyeye verilmiş.*” H.R. Gürpınar.

2) Elde edilmek: “Her biri gerçek hayattan alınmış birer gerçek olmak.” H.R. Gürpınar.

3) Uyarlanmak.

4) *mec.* Bir sözün, bir davranışın kendisine söylediğini veya yapıldığını sanarak incinmek, kırılmak: “Emekli ajan alınmış gibi maun masanın arkasında oturan kişiyi süzdü.” O. Aysu (TTS:94).

alınmak (TTAS): 1) Dişi hayvan gebe kalmak, döl tutmak (*Şarki Karaağaç – Isparta/ *Darende köyleri –Malatya/ -Niğde/ Çiftepınar *Mersin –İçel).

2) Zayıflamak, kuvvetten düşmek: “Bir alındı, daha düzelemedi.” (*Bor –Niğde)

3) Kurumak, su çekilmek: “Yerler iki günde alındı.” (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak)

4) Hayvan gebe kalmak (Derecine *Sultandağı Afyon).

alınmak (TS): 1) Meclübolmak, tutulmak, kapılmak.

2) Endişe duymak.

“alınmak” sözcüğü Türkiye Türkçesinde bulunan ilk iki anlamları haricinde diğer anlamlarında ve Türkiye Türkçesi ağızdaki anlamlarında farklılık gösterdiği için kısmî yalancı eş değerdir.

6. alma (Ku.T) / alma (TT)

alma (Ku.T): 1) Elma; **suwlu alma:** sulu elma; **alma tereğinden ari tüşmes:** *atas.* Elma ağacından uzağa düşmez.

2) Elma ağacı; **alma baw:** Elma bahçesi; **alma terek:** Elma ağacı (KuTS:32).

alma (TT): a. 1) Alma işi.

2) Bir iş adamının veya profesyonel sporcunun para karşılığı başka bir işe veya kulübe geçmesi, transfer (TTS:102).

alma (TTAS): 1) Elma (*Dinar köyleri, Dişli *Bolvadin –Afyonkarahisar/ *Eşme köyleri –Uşak/ *Şarki Karaağaç, *Gelendost, *Yalvaç köyleri, İlyas *Keçiborlu, Sağrak *Sütçüler, Yassıviran *Senirkent, Bağılı, *Eğridir, -Isparta köyleri/ *Tefenni ve çevresi, Devri *Bucak, *Yeşilova ve köyleri, Hacılar, Çerçin, -Burdur/ *Sarayköy köyleri, Karahüyükavşarı, Yeşilyuva, *Acıpayam, İğdir, Çıtak *Çivril, *Çal köyleri, -Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ Yuntdağı –Manisa/ Yörük köyleri *Susurluk, Danişment *Savaştepe, Yeniköy –Balıkesir/ Küçükkuyu *Ayvacık –Çanakkale/ Yenice, *Emet –Kütahya/ *Sivrihisar köyleri, -Eskişehir köyleri/ -Bolu/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ Yazıköy, *Safranbolu, Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ Karabüzey *Araç, *Daday ve köyleri, *Taşköprü köyleri –Kastamonu/ Genek –Çankırı/ -Çorum/ *Boyabat, -Sinop ve çevresi/ Arım *Çarşamba, -Samsun/ Varay, -Amasya/ *Taşova, *Zile, Necip *Turhal, Kızılca *Artova –Tokat/ Danişman *Fatsa, *Akkuş köyleri, Karakuş, *Ünye köyleri, -Ordu köyleri/ Uluşiran *Şiran -Gümüşhane ve köyleri/ *Ardanuç köyleri, Uşhum, *Yusufeli, Yavuzköy *Şavşat –Artvin/ *İğdir ve çevresi, *Göle, *Posof, *Ardahan ve çevresi, Koyundere, Ahıska, Kızılçakçak *Arpaçay –Kars/ *Erciş –Van/ -Bitlis/ -Elâzığ/ *Arapkir –Malatya/ *Siverek, *Birecik, *Viranşehir –Urfa/ *Kilis, -Gaziantep/ Çoğulhan, *Afşin, -Maraş ve çevresi/ Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya ve çevresi, -Hatay/ Savrun, *Divriği, *Zara, Yeniçubuk *Gemerek, Yaylacık *Gürün, Ağrakos *Suşehri –Sivas/ Bahattin, Sarıhamzalı *Sorgun –Yozgat/ *Şereflikoçhisar, Sobran *Nallıhan, Keşanuz, Çanıllı, *Ayaş, Çalış, Yaraşlı *Haymana, Hasanoğlan –Ankara/ Yahyalı *Develi, Avşar ve Türkmen aşiretleri, *Pınarbaşı, *Bünyan –Kayseri/ *Mucur köyleri –Nevşehir/ Bahçeli, *Bor, -Niğde/ *Ermenek ve köyleri, -Konya/ -Adana/ *Silifke, *Anamur, *Gülнар –İçel/ *Elmalı, *Gazipaşa köyleri –Antalya/ Yakabağ *Fethiye –Muğla/ *İpsala köyleri –Edirne/ Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli/ Kütahya ve yöresi/ Diyarbakır/ Erzurum/ Urfa/ Keban Baskil Ağın Elazığ/ Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

2) Elma [alme] (Saracık *Keçiborlu –Isparta/ Garipköy *Tavas, Eziler *Buldan –Denizli/ *Bozdoğan, -Aydın/ İbradı *Akseki –Antalya/ *Milas, Orhaniye *Marmaris –Muğla).

3) Bir çeşit erik (*Refahiye –Erzincan).

4) Parlama, tutuşma (Dereçine *Sultandağı Afyon).

alma (TS): Elma.

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde “*alma*” Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “*elma*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak kelimedede herhangi bir değişim olmadan bakıldığında kelime kısmî yalancı eş değer özelliği göstermektedir.

7. almaq (Ku.T) / almak (TT)

almaq (Ku.T): 1) Almak; **armiyağa almaq:** Seferber etmek, askere almak; **bilim almaq:** Tahsil görmek; **güçden almaq:** Zorla almak, cebren almak, zorla (elinden) almak; **hisapğa almaq:** a) saymak, nazarıtibara almak, göz önünde bulundurmak; b) Listeye almak, hesaplamak; **işge almaq:** işe almak; **kağız almaq:** Mektup almak; **qatın almaq:** evlenmek; **qolun almaq:** a) Birini elinden tutmak; b) tokalaşmak; **qolğa almaq:** a) Ele almak; b) Birini kendine tabi etmek; **yanına almaq:** Birini yanına almak (msl. çirak, yardımcı olarak).

2) (Vakit, enerji) almak, harcamak, sarf etmek; **şo iş meni bir sahatımni aldı:** Bu iş benim bir saatimi aldı.

3) İşgal etmek, ele geçirmek, zapt etmek; **şaharnı almak:** Şehri ele geçirmek.

4) Satın almak; **bir manatğa yemiş almaq:** Bir rubleye yemiş almak.

5) Fiillerin **Ip**'lı zarf-fiil şekillerine bağlanarak hareketin, işin süratle, hızla yapıldığı anlamını verir; **aytıp almaq:** a) söylemek, beyan etmek; b) Demek, söylemek; **oynap almaq:** Biraz oynamak; **yuxlap almaq:** Biraz uyumak, biraz (uyku) kestirmek, şekerleme yapmak.

6) **-Ip**'lı zarf-fiil şekliyle birleşik fiil terkiibine dahil olur; **alıp barmaq:** Götürmek, taşımak; **alıp bermek:** alıp (geri) vermek, alıp iade etmek, bir şeyi içine çekip dışarı vermek, birine bir şeyi teslim etmek; **alıp gelmek:** Getirmek; **alıp getmek:** Alıp götürmek, götürmek, taşımak; **alıp satmaq:** Alıp satmak, spekülasyon yapmak; **alıp girmek:** Birini yanına, beraberine alıp bir yere girmek, dahil olmak; **alıp taşlamaq:** a) Bir yana atmak, kenara atmak. b) Vurup düşmek, alaşağı etmek; **alıp turmaq:** a) Bir şeyi bir zaman (veya süre) (için) almak. b) Devamlı, zaman zaman, vakit vakit, bazı bazı almak; **alıp yürümek:** Yanına, beraberine alıp taşımak, nakletmek, getirmek veya götürmek; **alıp ötmek:** Götürmek,

getirmek, taşımak, nakletmek; **ortağa almaq**: Birini, bir şeyi ortaya almak, kuşatmak; **boynuna almaq**: Sorumluluğu (veya mesuliyeti) (kendi) üzerine almak; **göñün almaq**: Teskin etmek, yatıştırmak, teselli etmek, avutmak, gönlünü almak; **göz alğa almaq**: Dikkate (veya göz önüne) almak, göz önünde bulundurmak, hesaba katmak; **ülgü almaq**: örnek almak, örnek tutmak; **aldın almaq**: Bir şeyin önünü almak, bir şeyi önlemek, önüne geçmek, bir şeye meydan vermemek; **soraw almaq**: Sorguya çekmek, ifadesini almak; **yol almaq**: (Belirgin bir tarzda mesafe) gitmek, yol almak; **öç almaq**: Öç almak, intikam almak; **yal almaq**: Dinlenmek, istirahat etmek; **esge almaq**: Hatırlamak, hatırına gelmek, aklına gelmek (KuTS:32-33).

almak (TT): 1) Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak: *“Sağ elinin çevik bir hareketiyle başındaki tülbendi çekip aldı.”* N. Cumalı.

2) Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak: *“Çocuğu okuldan aldı.”*

3) Birlikte götürmek.

4) Satın almak.

5) Ele geçirmek, fethetmek: *“Fakat aldıkları yerlerin ahalisini Türkleştiremediklerinden bu büyüklük onların zayıf düşmelerine sebep olmuş.”* Ö. Seyfettin.

6) İçine sığmak: *“Bu kavanoz iki kilo bal alır. Bu salon bin kişi alır.”*

7) Kabul etmek.

8) Kendine ulaştırılmak, iletilmek: *“Mektup almak. Haber almak.”*

9) İçeri sızmak, içine çekmek: *“Gemi su alıyor. Fotoğraf makinesi ışık almış, film yanmış.”*

10) Erkek, kadınla evlenmek: *“O sırada aldığı kadının babasının birçok yardımını görmüştü.”* M. Ş. Esendal.

11) Sürükleyip götürmek: *“Öküzü sel aldı, harmanı yel aldı.”*

12) Kazanmak, elde etmek.

13) (nsz) Zararlı, tehlikeli bir şeye uğramak: “Soğuk almak. Ceza almak.”

14) (nsz) Bürümek, sarmak, kaplamak: “Burayı kötü bir koku aldı, durulamaz hâle geldi.”

15) Kısaltmak, eksiltmek: “Ceketin boyundan almak.”

16) (nsz) Yolmak, koparmak: “Kaş almak.”

17) Temizlemek: “Karyolanın altını süpürge ile al.”

18) İçeri girmesini sağlamak: “Sevdiği delikanlıyı gece evine almış.”

N. Cumalı.

19) (nsz) Tat veya koku duymak: “Sigaradan hiç tat alamaz oldum. Burnu iyi koku alır.”

20) Örtmek, koymak: “Paltosunu sırtına aldı.”

21) Yol gitmek, mesafe katetmek: “O yolu bir saatte alırsınız.”

22) Çalmak: “Cebimden saatimi almışlar.”

23) Soldurmak: “Güneş perdelerin rengini aldı.”

24) Vücuttaki hasta bir organı ameliyatla çıkarmak: “Dalağını aldılar.”

25) (nsz) Motor çalışması için gerekli olan elektrik veya yakıttan yararlanırlı duruma gelmek: “Savcı yardımcısı gaza bastı, motor almadı. Bir daha bastı, yine almadı.” H. Taner.

26) (nsz) Göreve, işe başlatmak: “Yeni bir kapıcı aldı.”

27) Görevden, işten çekmek.

28) (nsz) Başlamak: “Üsküdar'a gider iken aldı da bir yağmur” Halk türküsü.

29) (nsz) İçecek veya sigara içmek: “Tadına bakmak için bir yudum aldım.”

30) (nsz) Yutmak, kullanmak: “İlaç almak.”

31) (nsz) Kazanç sağlamak: “Bir pantolondan beş yüz lira alıyorlar.”

32) Gidermek, yok etmek: İçine biraz su koy, tuzunu alır.

33) Yer değiştirmek (TTS:102).

almak (TTAS): 1) Parlamak, tutuşmak (*Afşin –Maraş/ -Adana/ *Silifke –İçel).

2) İki parça uygun gelmek (*Afşin –Maraş/ -Adana).

3) Meyletmek, bir taraf ağır gelmek: “Merkebin bu yanını alıyor.”
(Pirhasanlar *Elmalı –Antalya).

4) Tutmak, musallat olmak (hastalık vb. durumlar için) (Rize).

5) Çatmak, dokunmak, değmek (Rize).

6) Yanınca götürmek [alip] (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

7) Satın almak [alem] (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

8) Elde etmek, hasıl etmek [aliyemiş] (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

9) Hanım edinmek (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

10) Çıkarmak, sıyırmak [alip] (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

11) El koymak [alip] (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

12) Ele almak, muhatap etmek [alu] (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

13) Tutmak, kavramak [alu] (Artvin Yusufeli Uşhum köyü)

14) Temizlemek [aliyikan] (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

almak (TS): 1) Basmak, galebe etmek, istilâ etmek, kaplamak.

2) Ele geçirmek, yakalamak, elde etmek.

3) Gereken şeyi kendine mal etmek.

“almak” kelimesi Türkiye Türkçesi’ndeki ilk anlamları haricinde diğer anlamları farklılık gösterdiğinden kısmî yalancı eş değerdir.

8. amma (Ku.T) / amma (TT)

amma (Ku.T): *Ar. bağ.* Ama, fakat, lakin; **men ayta söygen edim, amma qoymadılar:** Ben söylemek istemişim, ama bırakmadılar (söyletmediler) (KuTS: 34).

amma (TT): *bağ. 1* Ama.

2) Yanına getirildiği kelimenin anlamına aşırılık katarak şaşma veya hayranlık anlatan bir söz: “*Hatırladıkça amma da yılışıkmişim ha der, utana utana.*” *T. Buğra.* (TTS:)

amma (TTAS): Nine (Dağlat, Orhaniye, Akhisar –Afyon/ Çilehane *Reşadiye – Tokat) (DS: C:1 S:239).

Türkiye Türkçesi’nde ikinci anlam ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamı Kumuk Türkçesi’ndeki anlamından farklı olduğu için kelime kısmî yalancı eş değerdir.

9. analıq (Ku.T) / analık (TT)

analıq (Ku.T): I Analık, annelik; **analıq borçların kütme** annelik görevini (veya vazifelerini) yerine getirmek.

II) *bot.* pistil (KuTS:35).

analık (TT): a. 1 Anne olma durumu: “*Yazarların analığa ve analarına yaklaşımları da çeşitlidir doğallıkla.*” A. Ağaoğlu.

2) Anne olma duygusu.

3) Anne yerini tutan veya anne kadar yakınlık gösteren kadın.

4) Anaca davranış.

5) *hlk.* Üvey ana: “*Benim analığımın yetiştiği konak da çok çok büyükmüş.*” R. H. Karay (TTS:120-121).

analık (TTAS): 1 Üvey anne (*Dinar köyleri, Dişli *Bolvadin -Afyon Karahisar/ *Eşme köyleri –Uşak/ Sağrak *Sütçüler, *Keçiborlu köyleri, Çaltı *Gelendost, *Senirkent, *Eğridir köyleri, Tahtacı aşireti -Isparta köyleri/ *Yeşilova köyleri,

Devri, Kuşbaba *Bucak, Bunak *Tefenni, -Burdur ve köyleri/ *Sarayköy köyleri, Çıtak, İğdir *Çivril, Yeşilyuva *Acıpayam, Bereketli *Tavas, *Çal köyleri, -Denizli köyleri/ Eymir, Sürez, *Bozdoğan, Eğridere *Kuyucak, Dallıca *Nazilli, Tepecik – Aydın/ *Bergama, Tepeköy *Torbalı, Falaka *Bayındır –İzmir/ *Akhisar, *Alaşehir –Manisa/ *Edremit ve çevresi, *Bandırma, Yeniköy, -Balıkesir/ Evreşe, *Gelibolu, Fili *Biga –Çanakkale/ *Mustafa Kemal Paşa, *İnegöl, İsmetiye, -Bursa/ Yenice, Eğrigöz *Emet, Geçek *Altıntaş, -Kütahya/ *Sivrihisar, Bozan, -Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ İğneciler *Mudurnu, -Gerede, Bolu ve köyleri/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ Baklalı *Çatalca –İstanbul/ *Bartın, Aliköy, Çayır, *Çaycuma, *Safranbolu, Cumayanı –Zonguldak/ -Kastamonu/ Dümeli *Şabanözü, *Kurşunlu, Genek – Çankırı/ *İskilip, -Çorum/ -Sinop/ *Alaçam –Samsun/ *Merzifon ve köyleri, *Gümüşhacıköy –Amasya/ *Taşova, Çilehane *Reşadiye, *Zile ve çevresi, -Tokat ve köyleri/ *Akkuş köyleri, Karakuş bucağı köyleri, Zile *Mesudiye, -Ordu/ Düzköy *Keşap, *Görel köyleri, *Tirebolu ve köyleri, *Bulancak ve köyleri –Giresun/ Denizli, Beşikdüzü **Vakfikebir, *Çaykara, -Trabzon köyleri/ -Gümüşhane ilçe ve köyleri/ Hamidiye *Pazar, Dağınıksu –Rize/ *Ardanuç köyleri, *Şavşat ve köyleri, Uşhum, Ersis *Yusufeli, *Hopa –Artvin/ *Ardahan, *İğdir ve çevresi -Kars köyleri/ Keçek *Oltu –Erzurum/ *Kemaliye, Sosunga *Çayırılı, -Erzincan ve köyleri/ *Erciş, -Van/ -Bitlis/ -Siirt/ *Hozat, *Nazimiye –Tunceli/ *Ağın –Elâzığ/ -Malatya/ *Kilis, -Gaziantep/ *Afşin, *Elbistan, -Maraş/ Hisarcık *Yayladağı, *Dört Yol, *Reyhanlı, Amik Ovası Türkmenleri, *Antakya ve köyleri, -Hatay/ *Zara, Hacıilyas, *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, Ağrakos *Suşehri, Kayalıpınar *Yıldızeli, Soğukpınar, *Kangal, Çöplü, Tekerahma, *Gürün, -Sivas ve çevresi/ -Yozgat/ Çanıllı, *Ayaş, Solakuşağı *Şereflikoçhisar, Sobran *Nallıhan –Ankara/ Mahzemin –Kayseri/ -Nevşehir/ Bahçeli, *Bor, -Niğde/ Doğanbey *Beyşehir, *Ermenek ve köyleri, *Karaman ve köyleri –Konya/ -Adana ve köyleri/ *Silifke, *Mut köyleri, *Anamur, *Mersin köyleri, -İçel/ Semayük, *Elmalı, İbradı *Akseki, Bağyaka, Çavdır *Finike –Antalya/ Dont, Yakabağ *Fethiye –Muğla/ Kayapa *Lalapaşa, -Edirne/ Saray çevresi –Tekirdağ/ *Lüleburgaz ve köyleri –Kırklareli/ Kırıs).

2) Kaynana (*Dinar köyleri, İshaklı *Bolvadin -Afyon Karahisar/ Sağrak *Sütçüler, Sücüllü, Körküler *Yalvaç, *Şarki Karaağaç, *Keçiborlu köyleri, Çaltı, Yakaköy, *Gelendost, Uluğbey *Senirkent, *Eğridir köyleri, Tahtacı aşireti -Isparta köyleri/ Çamköy *Göhlisar, *Yeşilova köyleri, Kuşbaba *Bucak, Söğüt,

Bunak, *Tefenni, -Burdur ve köyleri/ Sarımahmutlu *Buldan, *Sarayköy köyleri, İğdir, Bulkaz *Çivril, *Acıpayam köyleri, *Tavas köyleri, İsabey *Çal, -Denizli ve köyleri/ Sürez, *Bozdoğan, Eğridere *Kuyucak, Tepecik, Alanlı –Aydın/ Bozan –Eskişehir/ Çayır *Çaycuma –Zonguldak/ *Çarşamba ve köyleri –Samsun/ *Merzifon –Amasya/ Karakuş bucağı köyleri *Ünye, *Perşembe, -Ordu ve köyleri/ -Trabzon köyleri/ Ergân –Erzincan/ *Ermenek –Konya/ Semayük, *Elmalı, İbradı, Güzelsu *Akseki, Bağyaka, Çavdır *Finike –Antalya/ Ortaca *Köyceğiz, Yaşyer *Milas, Yerkesik çevresi –Muğla).

3) Düğünde sağdıçlık eden kimsenin karısı, annesi (Mağura *Maçka, -Trabzon köyleri/ Ergân –Erzincan).

4) Gelini düğüne hazırlıyan kadın (Hacavera *Maçka –Trabzon).

5) Kardeşlik olan kadın ve kızlara şerbeti içiren kadın (Trabzon köyleri).

6) Bir çeşit çocuk oyunu (Akçaşar *Eğridir –Isparta/ Çeltek, Salda *Yeşilova –Burdur).

7) Düğünde kızın annesine verilen elbiselik kumaş (İğneciler *Mudurnu –Bolu).

analık (TS): Üvey ana.

“*analık*” sözcüğü Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde geçen son anlamı ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamları, Kumuk Türkçesi ölçünlü dilindeki anlamıyla farklılık gösterdiği için kısmî yalancı eş değerdir.

10. **añlamaq (Ku.T) / anlamak (TT)**

añlamaq (Ku.T): Anlamak; kavramak, idrak etmek; müdrük olmak, bilincine ermiş olmak, şuuruna varmış olmak; (bir şeyin) manasını anlamağa çalışmak. **bir aytğandoq añlamaq:** İlk söylemede anlamak, söyler söylemez anlamak; leb demeden leblebiyi anlamak, lafi ağzından çıkmadan anlamak. **özünü tersliğin añlamaq:** Kendi hatasını anlamak, kendinin hatalı olduğunu anlamak, kendi haksızlığını kabul etmek (KuTS:35).

anlamak (TT): 1) Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak: “Yıldızın hemen altında, namluya benzer bir başka şekil var, bunun bir tabanca olduğunu anlamakta gecikmiyorum.” -A. Ümit.

2) Yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek.

3) Sorup öğrenmek.

4) Doğru ve yerinde bulmak: “Hani bunu anladık ama!”

5) Birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek: “Kabul etmeyeceğini ben daha o gün anlamıştım.” -M. C. Kuntay.

6) Bir şey hakkında bilgisi bulunmak: “Hele bir de denizcilikten anlamıyorsanız su üstünde bahadırlık göstermek yerine beceriksizlik göstereceksiniz demektir.” -İ. Özel.

7) (nsz) Yarar sağlamak: “Bu ilaçtan hiçbir şey anlamadım.” (TTS:128).

anlamak (TTAS): 1) Hayvanlar toprakta yatıp yuvarlanmak (Kuşbaba *Bucak – Burdur/ *Çal –Denizli/ Mulaka *Maçka –Trabzon/ *Ermenek köyleri -Konya köyleri/ *Silifke, *Mut köyleri, Köseçobanlı *Gülнар, -İçel/ Çomaklı *Korkuteli, *Gazipaşa köyleri –Antalya).

2) Anlamak, idrak etmek ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

“anlamak” sözcüğünün “*idrak etmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

11. aqça (Ku.T) / akça (TT)

aqça (Ku.T): 1) Para, akçe. **aqça almak a)**Para almak. **b) mec.** Ücret almak. **aqçağa satılğan adam watanın satar:** atas. Parayla satılmış adam vatanını satar.

2) Pul (balıkta). **balıqni aqçasın taydırmaq:** Balığın pulunu soymak (KuTS:37).

akça (TT): (I) sf. Oldukça beyaz, beyazca: “*Akça kızlar sökün etti yurdundan / Koç yiğitler deli oldu derdinde*” -Halk türküsü.

(II) a. Akçe (TTS:60).

akça (TTAS): 1) Beyazca, beyaza yakın (Yakaköy *Gelendost, Sağrak *Sütçüler, Gönen -Isparta./ Kavak, Kayadibi *Yeşilova –Burdur/ Kozak –İzmir/ İsmetiye – Bursa/ Aliköy *Çaycuma, Çayırköyü –Zonguldak/ Giremez *Araç, *Taşköprü – Kastamonu/ -Sinop/ *Alaçam, -Samsun/ *Merzifon köyleri –Amasya/ *Zile, -Tokat/ -Giresun köyleri/ *Dört Yol –Hatay/ -Sivas/ Bektaşlı *Boğazlıyan, -Yozgat/ *Ayaş – Ankara/ Avşar aşireti *Pınarbaşı –Kayseri/ Uğurlu *Ermenek –Konya/ Gözne *Mersin –İçel/ Karadere *Gündoğmuş –Antalya).

2) Erken olgunlaşan, şeker armudu da denilen, sulu ve tatlı bir çeşit armut (Yayla *Tefenni –Burdur/ *Bandırma –Balıkesir).

3) Beyaz ve boz renkli öküz (Büyükyenice *Osmaneli –Bilecik).

4) Kadınların süs eşyasında kullandıkları madenî, parlak ve ortası delik, yassı pul (Eğrigöz *Emet –Kütahya).

5) Akımsı (Dereçine *Sultandağı Afyon).

akça (TS): (I) Ak su, katarakt.

(II) Para.

Kumuk Türkçesi’ndeki ilk anlamı Türkiye Türkçesi’nde “*akçe*” kelimesine karşılık gelmektedir. Ancak Kumuk Türkçesi’nde kullanılan ikinci anlam Türkiye Türkçesi standart dilinde ve ağızlarında yoktur. Kelime değişime uğramadan bakıldığında da herhangi bir anlam benzerliği yoktur. Bu yüzden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

12. aqmaq (Ku.T) / akmak (TT)

aqmaq (Ku.T): 1) Akmak.

2) Yüzmek. **ağıp getmek:** Yüzerek gitmek, yüzerek uzaklaşmak.

3) Akmak, boşanmak, dökülmek; süzmek.

4) *mec.* Sel gibi aralıksız, fasılasız, mütemadiyen akıp gitmek (*insan kalabalığı hak.*) (KuTS:37).

akmak (TT): 1) Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek: “*Eskiden Sakarya, bu köprüünün altından akarmış.*” -S. F. Abasıyanık.

2) Sıvı maddeler aşağıya yönelmek.

3) Sıvı bir madde bir yerden çıkmak.

4) (*nsz*) Bir kap veya bir yer, içindeki veya üstündeki sıvıyı sızdırmak: “*Dam akıyor.*”

5) Art arda ve toplu olarak gitmek: “*Öfkeli insanlar, el ele, omuz omuza Taksim'e doğru akıyorlardı.*” -Y. Z. Ortaç.

6) (*nsz*) Kumaş yıpranıp iplikleri erimeye başlamak: “*Çarşafın kumaşı da yer yer akmış, buruşmuştu.*” -R. H. Karay.

7) (*nsz*) Boya birbirine karışmak.

8) Sürüp gitmek: “*Nedim divanında bir kaside vardır, müjgân üstüne, hicran üstüne, umman üstüne kafiyeleleri ve redifleriyle akar.*” -Y. K. Beyatlı.

9) (*nsz mec.*) Zaman çabuk geçmek.

10) (*nsz mec.*) Karışmak, katılmak.

11) (*nsz argo*) Çabucak savuşmak, ortadan kaybolmak (TTS:71).

akmak (TTAS): 1) Ağaçlara su yürüme: *Söğütler akmış* (Hisarardı *Yalvaç – Isparta/ Dereçine *Sultandağı Afyon).

2) Ekmek (yiyecek).

akmak (TS): 1) Meyletmek.

2) Akın etmek, istilâ etmek, hücum etmek.

3) Sıyrılıp çıkmak.

4) Akın akın gitmek.

5) Koşmak.

“aqmaq” sözcüğünün “sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek” anlamı iki lehçede de ortaktır. Onun dışındaki anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

13. aqsaq (Ku.T) / aksak (TT)

aqsaq (Ku.T): 1) Topal, aksak. **aqsaq qarğa aldın uçar:** *atas.* Aksak karga önce uçar.

2) *mec.* Kusurlu, aksak, kalitesiz, kalitesi düşük (*davranii, muamele, hareket ve tavırda*) (KuTS:37).

aksak (TT): a. 1) *müz.* Türk müziğinde kıvrak bir usul.

2) *sf.* Aksayan, hafifçe topallayan.

3) *sf. mec.* İyi gitmeyen, iyi işlemeyen: “*İşin aksak yönü.*”

4) *ed.* Eski Yunan ve Latin şiir ölçüsünde, sondan bir önceki hecesi kısa olacak yerde uzun olan dize (TTS:73).

aksak (TTAS): 1) Koyunun tırnağı arasında meydana gelen ve çakı ile kesilerek yerine tuz basılan şişkinlik, çıban(Gülesur *Doğubayazıt –Ağrı).

2) Mercimek ufağı (Şambayadı *Besni –Malatya).

“aqsaq” sözcüğünün “topal” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

14. araçı (Ku.T) / aracı (TT)

araçı (Ku.T): 1) Aracı, mutavassıt.

2) *mec.* profesyonel dünürücü; dünürücü (KuTS:38).

aracı (TT): a. 1) Ara bulucu.

2) İki şey arasında bağlantı kuran kimse, vasıta.

3) *tic.* Üretici ile tüketici arasında alım satım konusunda bağlantı kuran ve bundan kazanç sağlayan kimse, mutavassıt.

4) *ekon.* İhracatçının ihracattan doğan alacaklarının büyük bir bölümünün malın yüklenmesinden hemen sonra, kalan kısmının ise para, malı alandan tahsil edildiğinde bir aracı banka tarafından ödenmesini sağlayan kredi veya yatırım tekniği (TTS:141).

aracı (TTAS): İki yüzey teşkil eden eriş iplerini birbirinden ayırmaya yarıyan küçük ağaç çivi (Çankırı).

aracı (TS): Şefaatchi.

Kumuk Türkçesi'nde bulunan “*araç*” sözcüğü Türkiye Türkçesi'nde yumuşamaya uğrayarak “*aracı*” şeklinde kullanılmaktadır. Sözcüğün “*mutavassıt*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Bu bağlamda bakıldığında iki lehçe arasında kısmî yalancı eş değer özelliğine sahip bir sözcüktür.

15. aralıq (Ku.T) / aralık (TT)

aralıq (Ku.T): 1) Aralık, mesafe, ara.

2) İlişki, münasebet.

3) Periyot, süre, devir, devre, zaman, fasıla, ara (zamanda) (KuTS:38).

aralık (TT): a. 1) Ara: “İki masa arasında bir metre aralık var.”

2) Uygun, elverişli durum, fırsat.

3) Evin iki bölümü veya iki oda arasındaki dar geçit, geçenek, koridor.

4) Yılın on ikinci ayı, ilk kânun, kânunuevvel.

5) Ayakyolu.

6) Basımcılıkta harfler veya satırlar arasındaki açıklık, espas.

7) *sf.* Yarı açık, tam kapanmamış.

8) *ekon.* Borsada hisse senetlerinin alım satım emirlerinin verildiği süre.

9) *fiz.* Bir sesi bir başka sestem, kalına veya inceye doğru ayıran uzaklık.

10) *müz.* İki nota arasındaki perde uzaklığı.

11) *müz.* Portenin paralel çizgileri arasındaki boşluk: “*Portenin beş çizgisi arasında dört aralık vardır.*”

12) *sp.* Toplu beden eğitiminde art arda dizilenleri ayıran açıklık (TTS:143).

aralık (TTAS): 1) Nezle, grip (*Bor, -Niğde/ Çayhan, Dedeköy *Ereğli, *Karaman, Halimiye, Davdas, *Ermenek, Zıvarık, Bolat –Konya/ *Karaisalı –Adana/ *Mut –İçel/ Eldirek *Fethiye –Muğla).

2) İki ev ve duvar arasındaki boşluk (İshaklı *Bolvadin –Afyon/ Sofular, Sarıdris, Banus *Eğridir, Y. Bademli *Şarki Karaağaç, Körküler *Yalvaç –Isparta/ Kuşbaba *Bucak, Çerçin –Burdur/ Garipköy *Tavas, Moraca, Çovaşlı, Ekse *Çal –Denizli/ Kertmeağcamescit, Veranlıca *Kangal, Karaözü, *Gemerek –Sivas/ *Mut –İçel).

3) Çıkmaz, dar sokak (-Manisa/ -Balıkesir/ *Bartın –Zonguldak/ Giremez *Araç –Kastamonu/ M. Hüyük *Şarkışla –Sivas/ -Kırklareli).

4) İki ev arasında yapılan duvar, bölme (Çaltı *Gelendost –Isparta/ Eldirek *Fethiye –Muğla).

5) İki tarla arası, ekin arası (Burhaniye *Dinar -Afyon Karahisar/ Gökçeyaka –Burdur/ -Kars köyleri/ Eldirek *Fethiye –Muğla).

6) Ortalık, orta yer: “*Aralıkta dolaşma*” (*Sarayköy köyleri –Denizli).

7) Ramazan ve Kurban bayramları arasında kalan ay, zilkade (*Eğridir köyleri, *Şarki Karaağaç –Isparta/ Reşadiye –Denizli/ *Gelibolu –Çanakkale/ Balıkesir ve çevresi/ Bozan, -Eskişehir/ Kurna, *Kartal –İstanbul/ *Safranbolu –Zonguldak/ *Zile –Tokat/ *Bor –Niğde/ Elmalı –Antalya/ -Muğla).

8) Salı günü (Eldirek *Fethiye –Muğla).

9) Hayvanın ön ayağından, arka ayağına takılan köstek (-Adıyaman/ Eldirek *Fethiye –Muğla).

10) Evin girişi, antre (Beyşehir, *Seydişehir Konya).

11) Pazar günü (Dereçine *Sultandağı Afyon).

12) İki dinsel bayram arasındaki ay (Dereçine *Sultandağı Afyon).

“*aralık*” sözcüğü Türkiye Türkçesi’ndeki ilk anlamı hariç diğer anlamları ile Kumuk Türkçesi’nden farklılık göstermiştir. Sözcük bu anlamlar açısından bakıldığında kısmî yalancı eş değerdir.

16. arıq (Ku.T) / arık (TT)

arıq (Ku.T): 1) Zayıf, arık, cılız, lağar; kuru, kemikleri çıkık, bir deri bir kemik; **arıq bolmaq** zayıflamak;

2) *mec.* Kıraç, verimsiz, çorak, kısır; **arıq topuraq** verimsiz toprak (KuTS:39).

arık (TT): (I) a. hlk. 1) Ark: “*Arıkta çimdim de geldim diye fisıldadı.*” -C. Uçuk.

2) Fide veya fidan dikilen yer.

(II) *sf.* Zayıf, cılız, kuru, sıska: “*Arık, zayıf bir buzağı kuyruğunu sallayarak gidiyordu.*” -M. Ş. Esendal (TTS:149).

arık (TTAS): 1) Temiz, tertemiz, saf, iyi (Bornova –İzmir/ *Akhisar –Manisa/ *Göynük –Bolu/ *Akyazı Çevresi –Sakarya/ -Amasya/ Küçükisa *Zile –Tokat/ -Malatya/ -Maraş/ -Sivas/ -Kayseri/ -Adana).

2) Su yolu, ark (*Dinar köyleri, *Şuhut -Afyon Karahisar/ Eşme çevresi –Uşak/ Kozluca, Aydoğmuş *Keçiborlu, Sarıdris *Eğridir, Nudra, *Şarki Karaağaç, Yassıviran *Senirkent, *Yalvaç ve köyleri, Sofular *Eğridir, Atabey, -Isparta/ Söğüt, Bunak *Tefenni, Devri, Kuşbaba *Bucak, Kozağaç *Göhlisar, *Yeşilova köyleri, -Burdur ve köyleri/ *Sarayköy köyleri, İsabey, Bekilli, *Çal, *Çivril köyleri, Alâeddin, Darıveren *Acıpayam, *Tavas köyleri, Beylerli, -Denizli/ Çulhan, Eymir, *Bozdoğan, Dalıca *Nazilli –Aydın/ Kortuna, Tepeköy *Torbalı, *Kuşadası, *Seferihisar, -İzmir/ Sancaklıboz, -Manisa/ Demirkapı *Susurluk,

Yeniköy –Balıkesir/ *Kandıra, -Kocaeli/ Ağlı *Küre –Kastamonu/ *Nazimiye –
Tunceli/ *Kilis, Hacı, -Gaziantep/ Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik Ovası
Türkmenleri, *Kırıkhan, Gâvurdağı, *Antakya –Hatay/ İmranlı –Sivas/ -Niğde/
*Hadım, Çukurbağ, *Ermenek –Konya/ *Silifke, Hacıhamzalı *Tarsus –İçel/
Güzelsu *Akseki, Bağyaka *Finike, Armutlu, *Elmalı, *Kaş köyleri, Karadere
*Gündoğmuş –Antalya/ İncirköy *Fethiye, Karaçalı –Muğla/ *Saray çevresi,
Pirinççeşme *Malkara –Tekirdağ).

3) Dere, çay (*Dinar köyleri -Afyon Karahisar/ -Denizli/ Misedolu
*Mudanya –Bursa/ Davdas *Ermenek –Konya).

4) Fide veya fidan dikilen yer (Nudra *Şarki Karaağaç, Sofular,
*Eğridir –Isparta/ Karaatlı *Yeşilova –Burdur/ Süngüllü, Emircik *Çivril –Denizli/
*Elmalı –Antalya)

5) Yol ve tarla kenarlarına açılan hendek (Davutlar –İzmir).

6) Voleybol sahasının sınırı (Sağrak *Sütçüler –Isparta/ Çeltek
*Yeşilova –Burdur).

7) Zayıf, cılız, sıska (Eber, Beyköy *Dinar, İshaklı, Dişli *Bolvadin,
Bayat, *Emirdağ, *Şuhut, -Afyon Karahisar/ *Karahallı, *Ulubey –Uşak *Şarki
Karaağaç, *Senirkent, Körküler, Yarıkaya, *Yalvaç, Yakaköy, *Gelendost,
*Uluborlu, Cebel *Eğridir, Atabey –Isparta/ -Burdur/ Medele, Ortaköy, Bekilli,
İsabey, *Çal –Denizli/ -Aydın/ *Çeşme, *Bergama, Bornova –İzmir/ *Kırkağaç,
Musaca, *Akhisar –Manisa/ Fili *Biga, *Çan, *Bayramiç –Çanakkale/ Korucu,
Minnetler *İvrindi, *Bandırma, *Savaştepe, *Edremit, *Susurluk, -Balıkesir ve
çevresi/ *Mudanya, Alpagut, *Mustafa Kemal Paşa, Cumlukızık, Nilüfer, -Bursa/
Yenice, Hacıbekir, *Emet, Efler *Altıntaş, Güzelyurt *Tavşanlı, Eğrigöz –Kütahya/
Pazarcık, Bozcaarmut *Bozüyük –Bilecik/ Sadıkbağı, Dinek, Çaykoz *Sivrihisar,
Tokat, Bozan –Eskişehir/ Büyüktersiye *Adapazarı –Sakarya/ *Gerde –Bolu/
Baklalı *Çatalca, Çayırdere *Silivri –İstanbul/ Yazıköy, *Safranbolu, Kilimli –
Zonguldak/ Pazaryeri *İnebolu, Gündoğdu *Taşköprü, Abana –Kastamonu/ Saray –
Çankırı/ *İskilip, Sincan *Alaca, -Çorum ve köyleri/ *Bafra, *Çarşamba, -Samsun/ -
Sinop/ *Merzifon ve köyleri, Varay, Körköy, -Amasya/ Küçükisa *Zile, Çilehane
*Reşadiye, *Erbaa, Kızılköy –Tokat/ Zile *Mesudiye, *Perşembe, *Akkuş köyleri,

Danışman *Fatsa, -Ordu köyleri/ *Görel, İcilli –Giresun/ Denizli, Beşikdüzü, *Vakfikebir, Mağura, *Maçka –Trabzon/ Süle –Gümüşhane/ *Şavşat köyleri, *Ardanuç köyleri –Artvin/ Çingit, *Pazar –Rize/ *İğdir ve çevresi, *Sarıkamış, *Çıldır köyleri, *Ardahan köyleri, -Kars ve çevresi/ Şefkâr *Oltu –Erzurum/ Yenitepe, -Ağrı/ *Kilis –Gaziantep/ *Afşin, *Elbistan, Şekeroba, -Maraş/ Çepni *Gemerek, Soğukpınar, *Kangal, *Gürün, M. Hüyük *Şarkışla, *Zara, -Sivas/ Bektaşlı, *Boğazlıyan, Dedeli *Yerköy, Hasbek *Akdağmadeni, K. Boynul, Bisek, Gökçekışla, -Yozgat/ Solakuşağı *Şereflikoçhisar, Şabanözü *Polatlı, Çayırılı, Yaraşlı, *Haymana, *Kırıkkale, Çanlı, *Ayaş, Emirler, Üçem *Balâ, *Keskin, -Ankara/ Avşar aşireti *Pınarbaşı, Kala, Hamurcu, Karahisar *İncesu, Türkmen aşireti, Akkışla/ *Bünyan, *Develi, *Tomarza, -Kayseri/ Demirli *Çiçekdağı, Köşker –Kırşehir/ *Ürgüp –Nevşehir/ İhlara *Aksaray, Bahçeli, *Bor, Ortaköy, -Niğde/ Doğanbey *Beyşehir, Hartu, Zanapa *Ereğli, Ortaca *Akşehir, Alibeyhüyüğü *Çumra, Akçalar *Seydişehir, Ayaslar, Çavuşcu *İlgın, Manyan, Kızıllar, Morcalı *Karaman, Başhöyük *Kadınhanı, -Konya ve köyleri/ Akyar *Osmaniye, -Adana/ *Silifke, *Mersin köyleri, -İçel/ Gödene, *Akseki, Bağyaka *Finike, Karadere *Gündoğmuş, -Antalya/ Orhaniye *Marmaris, Dont *Fethiye –Muğla/ Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli/ Kıbrıs).

8) Özsüz tahıl (Hamzabali *Bozdoğan –Aydın).

9) Çürümüş, fazla olmuş, çürümeye yüz tutmuş: “Bu arık karpuzu niye getirdin” (*Gürün köyleri –Sivas).

10) Taşınması kolay eşya, göçten önce gönderilen yük. (Pazaravdan, Ürkütlü *Bucak –Burdur/ İğdir *Çivril –Denizli/ *Elmalı –Antalya).

11) Saman taşımak için yapılmış bir çeşit küfe, sepet (Karaağaç –Tekirdağ).

12) Kağı arabasının kolları (Küperi –Erzincan).

13) Sonbaharda eti için beslenen davar (Uluğbey, *Senirkent –Isparta).

14) Dert, hastalık (İğdir *Çivril –Denizli).

15) Haset, kıskançlık (Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli).

16) Cılız, sıska (Meyvabükü, Çaltı, Akçakese, Güzel *Güdül Ankara).

17) Küçük ya da hasta olduğu için sürüye katılmayan hayvan (Ulukışla *Bor Niğde).

arık (TS): Zaif, cılız.

“*zayıf, cılız*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

17. arqa (Ku.T) / arka (TT)

arqa (Ku.T): I Sırt, arka.

II) coğ. 1) bk. töbe.

2) Sıradağ(lar), dağ silsilesi (KuTS:40).

töbe: 1) Tepe, tümsek; kurgan, höyük.

2) Yığın, küme.

3) Tepe, doruk, zirve.

4) Tepe (*kafanın*). (KuTS:340).

arka (TT): a. 1) Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı: “*Evin arkasında dekorlar boyarlardı.*” -A. Ağaoğlu.

2) Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi: “*Çocuğun arkası ağrıyormuş.*”

3) Geri kalan bölüm: “*Masahın arkası. Yazının arkası.*”

4) Art, peş.

5) Otururken sırtın dayandığı yer: “*Otomobile bindiğimiz zaman başını arkaya yaslamış, gözlerini yummuştu.*” -T. Buğra.

6) İnsanın vücudu, bedeni: “*Arkasında beli kemerli, dar, şık bir pardösü vardı.*” -R. H. Karay.

7) *sf.* Arkada olan, arkada bulunan.

8) *mec.* Kayıran, destekleyen: “*Memur olmak için büyük bir arka gerek.*” -H. R. Gürpınar.

9) *mec.* Geçmiş, geride kalmış zaman: “*Bütün gözler arkaya, maziye çevrilmişti.*” -Y. K. Beyatlı (TTS:152)

arka (TTAS): 1) Sırta alınan yük: “*Benim arkayı iyi sarmamışsınız*” (Sücüllü *Yalvaç –Isparta/ Ekse *Çal –Denizli/ Tophane –İstanbul/ Aliköy *Çaycuma – Zonguldak/ Orhaniye *Marmaris –Muğla).

2) Köy evlerinin bahçeye bakan yönündeki dar balkon (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak).

3) Kabak, hıyar gibi bitkilerin kol salması için tarlada boş bırakılan yer: “*Kabağın arkasını güzel çapala*” (-Antalya).

“*arqa*” sözcüğünün “*sirt, arka*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

18. arşınlamaq (Ku.T) / arşınlamak (TT)

arşınlamaq (Ku.T): Ölçmek, arşınlamak (KuTS:40).

arşınlamak (TT): 1) Arşınla ölçmek.

2) *mec.* Amaçsız, geniş adımlarla dolaşmak: “*Şöyle bir arşınladı iskeleyi, sonra cebinden bir düdük çıkarıp öttürdü.*” -Ç. Altan (TTS:157)

arşınlamak (TTAS): 1) Hızlı ve açık adımlarla yürümek (-Bursa/ *Bor –Niğde/ Aslanköy –İçel).

2) Adım adım, yavaş yavaş yürümek (Kalafka –Trabzon).

3) Uzun boylu insanlar ve ayaklı hayvanlar geniş adımlarla yol yürümek: “*Ona yol mu dayanır arşınlayı arşınlayıverir*” (Köseçobanlı *Gülнар – İçel).

Sözcük Türkiye Türkçesi’ndeki ikinci anlamıyla ve ağızlarda kullanılan anlamlarıyla Kumuk Türkçesi’nden farklılık göstermektedir. Bu yüzden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

19. as (Ku.T) / as (TT)

as (Ku.T): *zool.* Gelincik (KuTS:42).

as (TT): I *a. hay. b.* Kakım.

II) a. 1) İskambil kâğıtlarında birli.

2) sf. Bir işte başta gelen (kimse veya şey): “*As oyuncu*” (TTS:161).

as (TTAS): 1) Gelincik denilen hayvan (*Gördes –Manisa/ İskele, Yeniköy *Bigadiç, *Dursunbey –Balıkesir/ *Simav –Kütahya/ *Gerde –Bolu).

2) Karşı gelme: “*Ana babaya as gelinmez.*” (*Ödemiş –İzmir).

3) Aşağı: “*As gel!*” (Kaptanpaşa *Çayeli –Rize).

as (TS): I Gelincik denilen hayvan.

II) Assı.

Kumuk Türkçesi’ndeki anlamı, Türkiye Türkçesi’ndeki anlamları ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki ikinci ve üçüncü anlamına göre sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

20. asar (Ku.T) / asar (TT)

asar (Ku.T): I *Ar. 1)* Eser; emek, iş. **ilmu asarlar:** İlmi eserler. **çeber asar:** Sanat eseri.

2) Etki, tesir. **asar etmek:** Tesir etmek, tesir yapmak, tesir göstermek, etkilemek, etki yapmak, etki göstermek.

II) bk. ürtü (KuTS:42).

ürtü: Süt kabı (KuTS:360).

asar (TT): I *Ar. ç. a. esk.* Eserler.

II) ç. a. Ar. Yüzyıllar (TTS:162).

asar (TTAS): 1) Kayalık, tepe (Ürkütlü *Bucak –Burdur/ *Çal köyleri –Denizli/ Kasımlar *Gölpazarı –Bilecik/ Keşanuz –Ankara/ Dindebol *Ermenek –Konya/ Orhaniye, Bayır, Turgut, *Marmaris –Muğla).

2) Kale, burç (*Edremit –Balıkesir/ Yuva *Elmalı –Antalya/ Hisarönü *Marmaris, *Milâs –Muğla).

3) Çelik çomak oyununda gol (Yukarıseyit *Çal –Denizli).

4) İl, bucak: “*Sultan abamı doktora göstermek için asara götürdülerdi*” (Katıralan *Dikili –İzmir).

5) Eğitimci (Güneyce –Rize).

6) Arsız, utanmaz (Güneyce –Rize).

7) Miras (*Şavşat –Artvin).

8) Şalvar, potur (*Alucra, *Şebin Karahisar –Giresun).

9) Yüksek kaya kitlesi (Yeşilöz, Akbaş *Güdül Ankara).

10) Eser, yadigâr (Kırşehir).

“*asar*” kelimesi Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki ikinci anlamı Türkiye Türkçesi ağızlarındaki bütün anlamlarıyla Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinden farklı olduğu için kısmî yalancı eş değerdir.

21. asılmaq (Ku.T) / asılmak (TT)

asılmak (Ku.T): Asılmak. **asılıp turmaq:** Asılı durmak, sarkmak, sarkınmak (KuTS:43).

asılmak (TT): 1) (*nsz*) Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak: “*Yan yana asılmış aynı boyda tablolar gördük.*” -B. R. Eyuboğlu.

2) Bir yere tutunup sarkmak.

3) Tutup çekmek: “*Çocuk annesinin eteğine asıldı.*”

4) Hızla eline almak: “*Hemen küreklere asıldı.*”

5) Boynuna ip geçirip sallandırılarak öldürölmek, idam edilmek.

6) *mec.* Bir Şey isterken karşısındakini tedirgin edecek derecede üstelemek, ısrar etmek, ileri gitmek.

7) *mec.* Sonuna kadar mücadele etmek: “*Bir işe asılmak.*”

8) *argo* Karşı cinsin ilgisini çekmek için rahatsız edici davranışlarda bulunmak: “*Bir kıza asılmak.*” (TTS:164)

asılmak (TTAS): Kendi kendini asmak, intihar etmek (Adana, Osmaniye).

Kumuk Türkçesi’nde, “*asılmak, sarkmak*” anlamlarında olan sözcük; Türkiye Türkçesi’nde, üçüncü anlamdan itibaren diŐer anlamları Kumuk Türkçesi’nden farklı olduğu için kısmî yalancı eş değerdir.

22. asmaq (Ku.T) / asmak (TT)

asmaq (Ku.T): Asmak. **asıp öltürmek:** Asarak öldürmek, asarak idam etmek. **qulaq**

asmaq: Kulak vermek, dikkatle dinlemek (*bk. qulaq 1*) **qazan asmaq:** (yemek) pişirmek (KuTS:43).

qulaq: Kulak (KuTS:270).

asmak (TT): 1) Bir Şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliŐtirip sarkıtmak: “*Lambayı tam pencerenin karŐısına astı.*” -S. F. Abasıyanık.

2) Üzerine takınmak, kuŐanmak.

3) Bir kimseyi boğazından ip vb. geçirip sallandırarak öldürmek, idam etmek.

4) Gitmek zorunda olunan bir yere özürsüz gitmemek: “*Ben inek için oymalarımı bıraktım, dikiş makinesini tamir etmedim, mektebi astım.*” -N. Hikmet.

5) Görevi olan bir işi özürsüz yapmamak (TTS:169).

asmak (TTAS): 1) Üzüm ve soğan gibi meyve ve sebzeleri kış için saklamak üzere hevenk yapmak (-Isparta/ *Tefenni köyleri, *Yeşilova köyleri -Burdur ve köyleri/ Dameren *Acıpayam –Denizli/ Büyükyenice *Osmaneli –Bilecik/ Tavşancıl *Gebze, *Kandıra –Kocaeli/ Zara –Amasya).

2) Zincirli ocaklarda, yemek pişirmek veya ısıtmak için kazan veya güğümü zincire geçirmek (Mağura *Maçka, *Vakfıkebir –Trabzon).

3) Yemek pişirmek veya ısıtmak için kazan veya bir başka kabı ateşe, ocağa koymak (Hacavera *Maçka, Küçükhol *Of –Trabzon/ *İğdır –Kars/ -Diyarbakır/ Kerkük).

4) Yükseklik, yükselti (Meyvabükü *Güdül Ankara).

5) İpe geçirilerek ya da birbirine bağlanarak kışa saklanabilen yaş yemiş: “*Bu asmak üzümünü asmak elma ve ayvasının yanına götür*” (*Gediz Kütahya).

6) Asmak. **suret asmak**: Yüz ekşitmek.

Türkiye Türkçesi ağızları ve Türkiye Türkçesi’ndeki mecaz anlamları Kumuk Türkçesi’nden farklı olduğu için sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

23. astar (Ku.T) / astar (TT)

astar (Ku.T): *Far.* Yastık yüzü (KuTS:44).

astar (TT): *Far. a. 1* Giyecek, perde, çanta, ayakkabı vb. şeylerde, kumaşın veya derinin iç tarafına geçirilen ince kat.

2) Sıvanacak, boyanacak yerlere boyadan önce sürülen kat: “*Siz hiç eski tahtalara yağlı boya yaptınız mı? / Bütün iş ilk çekilen boyadadır, astarda*” -B. Necatigil.

3) Gemicilikte bir şeyi sağlamlaştırmak için kullanılan bez, halat, ağaç vb. (TTS:170)

astar (TTAS): 1) Tavan (Karahüyükafşarı *Acıpayam –Denizli/ Karapınar *Demirci –Manisa/ Deveviran –Bolu/ *İskilip, Çıkrık *Mecitözü –Çorum/ *Kilis –Gaziantep/ Kayaş, *Keskin, *Ayaş, *Haymana ve köyleri, *Kırıkkale, *Nallıhan –Ankara/ *Güdül ve köyleri Ankara).

2) Alt (*Akhisar –Manisa/ *Zara –Sivas).

3) Pencere ve kapı gibi yerlerin tahtasız direklenmiş tavanı (*Kilis – Gaziantep).

4) Yapılarda toprak ile ağaç arasındaki açıklık (Sarımbey –Çorum).

5) Tavanın ince alt tahtası (-Burdur/ Çöplü *Çivril –Denizli/ *Güdül ve köyleri Ankara).

6) Halı ve kilim dokumaya yarayan, ikisi yanda, ikisi altta ve üstte dört ağaç, tezgâh (Bereketli *Tavas –Denizli).

7) Yassı altın parçası (*Beypazarı –Ankara).

Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki ikinci anlamından itibaren diğer anlamları ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamları Kumuk Türkçesi'nden farklı olduğu için sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

24. aşık (Ku.T) / aşık (TT)

aşık (Ku.T): Aşık (*koyun, buzağ v.b. hayvanların arka ayak dizindeki küçük kemik*).

aşık oynamaq: Aşık oynamak (KuTS:45).

aşık (TT): 1) a. anat. Aşık kemiği.

2) *mim.* Aşırma (TTS:174).

aşık (TTAS): 1) Yağ çıkarmak için kullanılan ağaç (Nevşehir).

2) Kadınların bir süs eşyası (Kızılköy *Dinar -Afyon Karahisar).

3) Allah adamı, safderun, bön (*Bor –Niğde).

4) Çingene (Elâzığ ve yöresi).

5) < aşığ < aşık: Topuk kemiği, ("Aşık kemiği" de denir.) oyunda kullanılıp birbiri üstüne konur (Malatya).

“aşık” kelimesi Türkiye Türkçesi ikinci anlamı ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamları Kumuk Türkçesi'nden farklı olduğu için sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

25. atılmaq (Ku.T) / atılmak (TT)

atılmaq (Ku.T): I Çayın dibinde seki (akarsu dibindeki taşlı, çakıllı seki).

II) atmaq'tan edl. dön. f. 1) Atlamak, atılmak, fırlamak, sıçramak, kendini atmak. **atılıp birinci yerni almaq:** Atılıp ilk yeri tutmak. **atılıp yerinden turmaq:** Fırlayıp yerinden kalkmak, yerinden fırlamak. **atılıp tüşmek:** (aşağı) Atlamak. **üstüne atılmaq:** *birine, bir şeye* saldırmak, *birinin, bir şeyin* üstüne atılmak.

2) (silah) Atılmak, (*silah atıldığı, silah atılması*) işitilmek, duyulmak, ortalığa yayılmak. **atılmay qalmaq (veya yañılmaq):** (silah) Ateş almamak. **birden tübek atıldı:** Birden (bir) tüfek atıldı (*veya patladı*). **atılıp hawağa çıqmaq:** Patlamak, infilak etmek, havaya uçmak, berhava olmak.

3)Ateş edilmek. **atılğan patronlar:** Boş kovanlar. **atılğan söz-atılğan oq:** *atas.* Söylenen söz, atılan oktur; söylenen söz atılan ok gibidir. **örge de, tübenge de atılmaq:** Çileden çıkmak, çok öfkelenmek, isyan etmek (KuTS:46).

atılmak (TT): 1) Atma işine konu olmak: “*O romanlarda kırılan, atılan yerler var mıdır?*” -A. Ağaoğlu.

2) Saldırmak, hücum etmek: “*Düşmanın üzerine atıldı.*”

3) (*nsz*) Bir şeye doğru birden gitmek, birden bir davranışta bulunmak: “*Küçük köpek ince sevinç çığlıkları çıkarıyor, zıplıyor, havlıyor, atılıyordu.*” -S. F. Abasıyanık.

4) Başlamak: “*Bu gençlerden bir kısmı Anadolu içlerinde hatta Asya'da ne çetin sergüzeştlere atıldılar.*” -F. R. Atay.

5) Bir işe girişmek.

6) (*nsz*) Patlatılmak: “*Silah atıldı. Top atıldı.*”

7) Bir yerden, görevden veya işten uzaklaştırılmak (TTS:184).

atılmak (TTAS): 1) Kapı, pencere keresteleri eğrilmek: “*Kapı pek fena atılmış, kapanmıyor.*” (Nilüfer –Bursa).

2) Ağaç ya da madensel kapı, pencere vb. nesnelere eğilmek, çarpılmak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilindeki ve Türkiye Türkçesindeki ilk anlamları hariç diğer anlamları birbirlerinden farklılık gösterdiği için sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

26. aylanmaq (Ku.T) / aylanmak (TT)

aylanmaq (Ku.T): 1) Dönmek. yer günnü aylanasından aylana: Dünya, Güneş'in çevresinde döner. **Onu başı aylanğan:** *ger-mec.* Onun başı dönmüş.

2) *bir şeye* dönmek, *bir şey* hâline gelmek, hâlini almak, olmak, dönüşmek, değişmek, bir hâlden başka bir hâle geçmek. **suw buzğa aylandı:** Su buza dönüştü, su dondu.

3) Her tarafını gezmek, her tarafını dolaşmak. **dünyanı ayladım, seni tapmadım:** Dünyayı gezdim, seni bulamadım. **aylanıp gelmek:** Dolaşıp, gezip gelmek. **boş aylanmaq: a)** Çalışmamak, boş vakit geçirmek, aylak aylak dolaşmak, boş gezmek. **b) mec.** avare avare dolaşmak, haylaz haylaz gezmek, haylazlık etmek.

4) Çevrilmek, dönmek, döndürülmek, devrilmek, yıkılmak, yuvarlanmak, alabora olmak. **arba bötteben aylandı:** Araba devrilmedi, araba tepe taklak (*veya* alt üst) oldu.

5) *ekon.* Piyasada olmak, muamelede olmak.

6) *mec.* (*muhitinden biriyle*) sık sık görüşmek, *biriyle* alışverişi olmak.

7) *mec.* Oyalanmak, gecikmek, duraklamak. **siz munda ne aylanasız?:** Siz burda niye oyalanıyorsunuz? **Aylanıp aylanıp bir zatnı söylemek:** Hep aynı nakaratı söylemek, hep aynı şeyi tekrar edip durmak, hep aynı sözü tekrar edip durmak. **qaçıp aylanmaq: a)** Askerden kaçmak. **b)** Karşılaşmaktan kaçınmak. **Stolnu aylanıp oturmaq:** Masanın etrafında oturmak. **artından aylanmaq: a)** *birinin* arkasından dolaşmak. **b)** kur yapmak (*msl. bir kıza*). **yatmağa aylanmaq:** Yatağa girmeye, uykuya yatmaya hazırlanmak (KuTS:53-54).

aylanmak (TT): *hlk.* Bir yerin çevresinde dolanmak (TTS:206).

aylanmak (TTAS): 1) Gezmek: “*Köy içinde biraz aylanalım.*” (-Afyon Karahisar köyleri/ Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

2) Dönüp dolaşp aynı yere gelmek, fırlanmak, devir yapmak: “*Güneş 365 günde aylanır.*” (*Bergama –İzmir/ Ayrancı, -Konya).

3) Kuş dönerek uçmak (*Lapseki –Çanakkale).

4) İşte, yolda ağır aksak ilerlemek (Sivas).

5) Ay aydınlığında durmak, kalmak (Rize).

aylanmak (TS): Dönmek, devretmek.

“*aylanmak*” sözcüğünün “*dönmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

27. aylı (Ku.T) / aylı (TT)

aylı (Ku.T): Gebe, hamile. **aylı bolmaq:** Gebe kalmak, hamile kalmak. **aylı bolsa da kız yaxşı:** Gebe olsa da kız güzel(dir).

aylı (TT): *sf.* 1) Üzerinde ay biçimi bulunan: “*Üzerlerinde kırmızı aylı beyaz bayrakların sallandığı geniş çadırların önünde öteye beriye gidip gelen doktorlar dolaşıyor.*” -N. Hikmet.

2) Ay ışığı olan, mehtaplı: “*Gölün üstünde güneşin doğuşuna batışına, aylı gecelere doyum olmuyordu.*” -N. Cumalı.

3) *hlk.* Gebe (TTS:206).

aylı (TTAS): Gebe, doğumu yakın kadın (*Ahlat –Bitlis).

“*aylı*” sözcüğünün “*gebe*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

28. azat (Ku.T) / azat (TT)

azat (Ku.T): *Ar.* Hür, özgür, azat. **Azat xalq:** Hür halk, hür millet. **Azat bolmaq:** Hür olmak, hürriyetine kavuşmak, azat olmak. **azat etmek:** serbest bırakmak, salıvermek, azat etmek, kölelikten kurtulmak (KuTS:56).

azat (TT): *a.* 1. Serbest bırakma.

2. Okullarda paydos.

3. *sf.* Serbest bırakılmış olan (TTS:214).

azat (TTAS): 1) Mezarlıklarda bulunan meşe ağacı (Bulkaz *Çivril –Denizli/ *Eşme –Manisa).

2) Kırlarda yetişen tek ve büyük ağaç (Eğret, Balçıkhisar, Evciler *Dinar, Kilandros, Hocalar -Afyon Karahisar).

3) Yabani armut (İğdecik –Isparta).

4) Ormanda, tarlada budanmadan büyümeye bırakılmış meşe, pelit v.s (Hamidiye, Hamallar *Keçiborlu –Isparta/ Kavak *Yeşilova –Burdur/ Çavdarhisar *Emet –Kütahya/ -Eskişehir).

5) İri ağaç (Çitak *Çivril, Bekilli*Çal, Narlıdere –Denizli/ -Konya).

6) Palamut ağacı (Beki *Karahallı –Uşak).

7) Yetişkin olmıyan ağaç (Minnetler *İvrindi –Balıkesir).

8) Budanmış büyük meşe, ardıç ağacı (Aslanpa –Kütahya).

9) İşe yaramaz (Yakabağ *Fethiye –Muğla).

10) Güçlü, kocaman (İleydağı *Uluborlu –Isparta).

11) Kalın, büyük, asırlık ağaç (*Banaz Uşak/ Dereçine *Sultandağı Afyon).

12) Meşe (*Gediz Kütahya).

13) Hür bırakmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*azat*” sözcüğünün “*hür, özgür*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

B

29. bal (Ku.T) / bal (TT)

bal (Ku.T): Bal. **Bal etmeygen cebin:** Erkek arı (*harf.* bal yapmayan arı) **onu awuzundan bal tama:** Onun ağzından bal damlıyor. **awzundan bal tanımaq:** *deyim.* Ağzından baş damlamak. **bal tutğan barmağın yalar:** *atas.* Bal tutan parmağını yalar (KuTS:58-59).

bal (TT): a. 1) Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde.

2) Olgunlaşmış incirin, dışına sızan tatlısı.

3) Ağaçların kabuğundan sızarak pıhtılaşan besi suyu (TTS:241).

bal (TTAS): 1) Yanak (İğneciler *Mudurnu –Bolu/ Sırçalı, *Safranbolu, - Zonguldak).

2) Ağaç balı: “*Balı yiyen insanlar vardır.*” (Karamanlı *Tefenni – Burdur).

3) Erkek kardeş: “*Faruk'un balı geliyor.*” (Göbekvıran *Gürün – Sivas).

4) Kardeş (-Ankara/ -Konya).

5) Küçük kız çocuk (*Seydişehir –Konya).

6) Çocukların oyun oynadıkları aşıkların girintili çıkıntılı kısımları (Çorum).

7) Bal (Diyarbakır).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan anlam ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan ilk anlamı aynıdır. Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan ikinci ve üçüncü anlamlar ile Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan

anlamlar Kumuk Türkçesi ölçünlü dilindeki anlamla farklılık gösterdiğinden kelime kısmî yalancı eş değerdir.

30. balçiq (Ku.T) / balçık (TT)

balçiq (Ku.T): Balçık, cıvık çamur. **balçiq üy:** Toprak ev. **balçiqğa batmaq:** Çamura batmak, üstü başı çamur olmak. **aq balçiq:** Beyaz kil. **Aq balçiq işilğan qalqı:** Ak kil sürülmüş dam (KuTS:59).

balçık (TT): a. 1) İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur, mil: “*Yolları ve tarlaları görünce bir balçık ve çamur gölünü yarmak zorunda olduğumuzu anlamıştım.*” -S. Ayverdi.

2) *meç.* Güçlük çıkartan.

3) *jeol.* İçindeki kil oranı yüksek, yağlı, su geçirmez, koyu toprak (TTS:242).

balçık (TTAS): Kilimlerde paralelkenar şeklindeki desenler: “*Balçık kilimler göz alıcıdır.*” (Dişli *Bolvadin –Afyon).

Türkiye Türkçesi ölçümlü dilinde kullanılan ikinci anlam ve Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan anlam Kumuk Türkçesi’nden farklı olduğundan kelime kısmî yalancı eş değerdir.

31. başğın (Ku.T) / basğın (TT) / baskın (TT)

başğın (Ku.T): 1) Saldırı, hücum, akın, baskın. **Başğın etmek:** Saldırmak, hücum etmek.

2) Ezme, baskı. **Stadionnu aldında bilet alağanlanı başğınından haran qutuldum:** Stadyumun önünde bilet alanların baskısından zor kurtuldum.

3) İzdiham. **Yabuşuğanlanı bir ulla başğını göründü:** Kavga edenler izdiham çıkardı (KuTS:62).

basğın (TTAS): 1) Cin tuttuğuna inanılan hasta (Dereçine *Sultandağı Afyon).

2) Bol bol, yığın yığın (Dereçine *Sultandağı Afyon).

3) Çok yağmurdan sonra birden kuruyan topraktan ürün çıkamama (Dereçine *Sultandağı Afyon).

4) Baskın (Kırşehir).

baskın (TT): a. 1) Suç işlediği veya suçluların bulunduğu sanılan bir yere ansızın girme.

2) Kısa süreli, beklenmedik saldırı: “*Bu dört kişi güç bela baskından kurtulup bana sığınmış.*” -R. H. Karay.

3) Su basması, sel.

4) Ansızın çıkagelme.

5) *sf.* Sertlik, zorluk bakımından üstün: “*Belli bir şey ki bu genç ikisinden de baskın, çekemiyorlar.*” -H. Taner.

6) *sf.* Benzerleri arasında güç ve önem bakımından başta gelen, hâkim, dominant (TTS:261).

baskın (TTAS): 1) Cin ve periler tarafından tutulduğu sanılan sıksa, cılız çocuk (-Erzincan).

2) Gelişmiş dolgun vücutlu, sıhhatli (*Şavşat köyleri –Artvin).

3) Kuluçka olan tavuk, keklik: “*Sizde baskın tavuk var mı?*” (*Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ Uğurlu *Ermenek –Konya).

4) Gebe (hayvanlar hakkında) (*Kilis –Gaziantep/ -Maraş).

5) Alış verişte aşırı fiyat (-Gaziantep).

6) Pek-çok, yığın yığın, bol: “*Asmalarda baskın üzüm var.*” (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ Saray *Kurşunlu –Çankırı).

7) Yağmurdan sonra toprağın üstünde teşekkül eden sert tabaka sebebiyle filizlenemeyen ekin (Ortacaköy *Akşehir –Konya).

8) Havasız, basık yer (*Afşin, *Elbistan –Maraş/ Uğurlu, Mençek *Ermenek –Konya).

9) Sıcak sis: “*Bu akşam baskın var.*” (Çiftlik, Aslanköy *Mersin – İçel).

baskın (TS): (Güreşte) herkese yıkılan.

Türkçede “k>g>ğ” değişimi göz önüne alınarak bakıldığında Kumuk Türkçesi’nde “*başğın*” olarak kullanılan kelime, Türkiye Türkçesi’nde “*başgın>baskın*” şeklinde kullanılmaktadır. “*baskın*” sözcüğünün “*saldırı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklı olduğundan kısmî yalancı eş değerdir.

32. basma (Ku.T) / basma (TT)

basma (Ku.T): 1) Basma, baskı. **basma yazıw:** Baskı yazı. **kitap basmadan çıkarılacaq:** Kitap baskıdan çıkarılacak.

2) Zil düğmesi.

3) Çıt çıt. **qolğapnı basması:** Eldiven çıt çıtı (KuTS:62).

basma (TT): a. 1) Basmak işi: “*Eşyanın üstüne çıkıp basmaya, üstünde zıplamaya başladık.*” -A. Kutlu.

2) Gazete, dergi, kitap vb. bası ile hazırlanmış yazılı şeyler, matbu.

3) İskambil kâğıdı ile oynanan bir oyun.

4) Üzerinde bası ile yapılmış renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş: “*O güne kadar bir okka üzüm, bir arşın basma almamış idim.*” -M. Ş. Esendal.

5) *sf.* Bu kumaştan yapılan: “*Üzerine basma bir elbise ile örme bir ceket giymişti.*” -P. Safa.

6) *jeol.* Yerin alçalmasıyla bu yeri örten deniz sularının yükselmesi, çekilme karşıtı.

7) *sf.* Basılmış, matbu.

8) *hkk.* Gübre, tezek (TTS:261).

basma (TTAS): 1) Anjin (Nilüfer –Bursa/ Bozan –Eskişehir/ -Çorum/ -Amasya ve çevresi/ -Erzincan ve köyleri/ *Kangal ve köyleri –Sivas/ Gündül *Ayaş –Ankara/ Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli).

2) Helva yoğrulan kazan (-Nevşehir/ -Niğde).

3) Sapı yaprak gibi genişçe olduğu için demet yapılamayan pastal halinde satılan bir cins tütün yaprağı ve tohumu (-Samsun).

4) İskambil kâğıdı ile oynanan bir oyun (*Kaş, *Elmalı –Antalya).

5) Gübre, tezek (Gökçeyaka, Örencik *Yeşilova –Burdur/ *Kelkit çevresi, *Bayburt çevresi –Gümüşhane/ *Çıldır, *Ardahan, *Arpaçay, *İğdir, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, -Kars/ *Tortum –Erzurum/ Ergen –Erzincan/ *Ahlat –Van/ -Diyarbakır/ Tekerahma, Göbekviran, *Gürün, E. Hüyük *Şarkışla, Soğukpınar *Kangal –Sivas/ Türkmen aşireti, *Akkışla ve köyleri, *Bünyan –Kayseri).

6) İskambil oyunu, pişpirik (Dereçine *Sultandağı Afyon).

7) Sapı döğen altına yayma (Dereçine *Sultandağı Afyon).

8) Hayvan gübresinin kalıpta kesilmiş, kurutulmuş biçimi (İkiyamaç *Taşlıçay Ağrı).

9) Tezek, (büyük baş hayvanların pislikleri düz bir yerde basıldıktan sonra kalıp hâlinde kesilerek yapılır) < basmak: tezek; düz yere (basmalıh) yayılarak ayakla ve 'loğdaşi' ile bastırıldıktan sonra bel küreği ile kesilen tezek (Erzurum).

10) Üzerinde baskı ile yapılmış renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş (Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

11) Dokuma çeşidi (Uşak).

“*basma*” sözcüğünün “*baskı, basma*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

33. başçı (Ku.T) / başçı (TT)

başçı (Ku.T): 1) Başkan, müdür, reis, şef.

2) Elebaşı, çete başı olma (KuTS:64).

başçı (TT): a. 1) İşçi başı.

2) Çiğ veya pişmiş koyun, kuzu, sığır başı satan kimse (271-272).

başçı (TTAS): Başkan, başbuğ, lider (Niğde).

başçı (TS): Baş yönetici, âmir.

“başçı” sözcüğünün “başkan” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

34. başlıq (Ku.T) / başlık (TT)

başlıq (Ku.T): Başlık , kapşon, kukuleta.

2) (Yatağın) baş ucu. **awruwnu başlığında:** Hastanın baş ucunda (KuTS:65).

başlık (TT): a. 1) Genellikle başı korumak için giyilen şapka, serpuş: “İyi ki güneş açmış, sıcak basmış da başlığını sıyırınca yüzünü görmüş tanımışlardı.” -N. Cumalı.

2) Üst giysilerinin yakalarına takılı başlık, kapüşon.

3) Hayvan koşumunun başa geçirilen bölümü.

4) Bir sütunun, bir direğin tepeliği: “Önüden yüzlerce defa geçmiş olduğumuz bin yıllık çeşme, bir sütun başlığı birden gözümüzde şahsiyet ve değer kazanırdı.” -S. Ayverdi.

5) Kâğıt veya zarf üstüne basılmış ad ve adres, antet.

6) Bir yazının, bir kitabın bölümlerinin başına konulan ve konuyu kısaca tanıtan ibare, serlevha.

7) Başlık parası.

8) Tablaların veya iş parçalarının düzgün kalmasını sağlamak amacı ile baş taraflarına takılan parça.

9) Tekerlek parmaklarının çakılı olduğu kısım (TTS:277).

başlık (TTAS): 1) İyi yanması için tandırda küme yapılan tezek (*Erciş –Van).

2) Evlenecek erkeğin kız tarafına verdiği para, mal veya ziynet eşyası, ağırlık (Dombay *Dinar –Afyon/ Kürse, Ömerköy *Susurluk –Balıkesir/ -Kütahya/ Bozan, Tokat –Eskişehir/ Solaklar –Kocaeli/ Dadiç –Bolu/ *Akyazı –Sakarya/ Cumayanı –Zonguldak/ Ağlı *Küre, *Taşköprü, *İnebolu çevresi -Kastamonu köyleri/ *Kurşunlu, -Çankırı köyleri/ *İskilip, -Çorum/ Sıralı köyü *Kavak –Samsun/ *Merzifon -Amasya köyleri/ *Artova, Çayır, *Zile, *Turhal, *Niksar köyleri, Bizeri –Tokat/ -Ordu ilçe ve köyleri/ Nefsiköseli *Görel, *Şebinkarahisar -Giresun köyleri/ -Trabzon ve köyleri/ -Gümüşhane ilçe ve köyleri/ Karayemiş, Muradiye, Kömürcüler –Rize/ Uşhum *Yusufeli, *Şavşat köyleri, -Artvin/ Gedere *Arpaçay, *Göle, *Ardahan, -Kars ve köyleri/ -Erzurum/ *Refahiye çevresi, -Erzincan ve köyleri/ -Van köyleri/ -Diyarbakır/ *Ahlat –Bitlis/ *Nazimiye –Tunceli/ *Afşin, *Elbistan, Berit ve Gâvurdağı yörükleri –Maraş/ Soğukpınar *Kangal, Hacıilyas *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, *Zara, -Sivas/ *Boğazlayan –Yozgat/ Güdül *Ayaş, *Haymana köyleri –Ankara/ -Kırşehir/ Şıhlı *Develi, *Pınarbaşı, *Bünyan, Hisarcık, Erkilet, -Kayseri/ Bahçeli, *Bor, -Niğde/ *Karaman –Konya/ *Seyhan –Adana/ *Tarsus köyleri, *Mersin köyleri –İçel/ *Fethiye köyleri –Muğla/ Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz çevresi –Kırklareli).

3) Hayvan veya eşya değişenlerden birinin aldığı fazla para veya eşya: “Koyuncu Hamit’le öküzleri değiştik, 20 lira da başlık aldım.” (Taşoluk *Göksun –Maraş).

4) Gem (Sığıracık *Seferihisar –İzmir/ Evreşe *Gelibolu –Çanakkale/ *Kandıra –Kocaeli/ *Akyazı –Sakarya/ *Çatalca köyleri –İstanbul/ Alıköy *Çaycuma –Zonguldak/ *Kurşunlu –Çankırı/ -Çorum/ -Amasya ve köyleri/ -Trabzon/ -Gümüşhane ilçe ve köyleri/ Kirazlı *Şavşat –Artvin/ -Kars köyleri/ -Gaziantep/ *Afşin, *Elbistan –Maraş/ *Haymana –Ankara/ -Niğde/ Çukurbağ *Ermenek –Konya/ *Mersin köyleri –İçel/ *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ).

5) Yular (*Eğridir köyleri, İğdecik –Isparta/ Yayla *Tefenni, Örencik *Yeşilova –Burdur/ Bulkaz *Çivril, Bereketli *Tavas –Denizli/ Eymir *Bozdoğan –Aydın/ Çayırılı *Haymana –Ankara/ *Seyhan köyleri –Adana/ -İçel/ *Elmalı, -Antalya/ *Milas –Muğla).

6) Yulara takılan boncuk örmesi (*Fethiye köyleri –Muğla).

7) Tekerlek parmaklarının çakılı olduğu kısım, top (Eskiakviran *Emirdağ –Afyon/ Görece –İzmir/ *Burhaniye ve köyleri, -Balıkesir/ Evreşe *Gelibolu –Çanakkale/ -Bursa/ Tokat –Eskişehir/ Şile, *Çatalca ve köyleri –İstanbul/ -Çorum/ *Tarsus –İçel/ Yerkesik –Muğla/ Kayapa –Edirne/ Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ).

8) Tandıra hava gelen yerde kerpiçten yapılan delik (*Zile –Tokat/ *Afşin –Maraş/ *Şereflikoçhisar köyleri –Ankara/ -Kayseri ilçe ve köyleri/ *Bor –Niğde).

9) Kalın samanla karışık arpa veya buğday (Kıbrıs köyleri).

10) Tandırı yakmak için kullanılan iri saman (Tokat –Eskişehir).

11) Güreşte galip gelen öküz (*Ermenek köyleri –Konya).

12) Şalvar uçurluğu (Gedere *Arpaçay –Kars).

13) Hissersiz, müstakil tarla (*İlgaz –Çankırı).

14) Takasta üste verilen para: “Öküzü değiştirdim, beşyüz de başlık aldım.” (Dereçine *Sultandağı Afyon).

başlık (TS): Mehri muaccel., kalın.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime yalancı eş değerdir.

35. belgi (Ku.T) / belgi (TT)

belgi (Ku.T): 1) İşaret. **Soraw belgi:** gr. Soru işareti.

2) İşaret, nişan. **belgi salmaq (veya etmek):** bir şeye işaret koymak, bir şeyi işaretlemek.

3) Emare, alamet, belirti. **awruwnu belgileri:** Hastalığın emareleri (KuTS:69).

belgi (TT): a. 1) Bir şeyi benzerlerinden ayıran özellik, alamet, nişan.

2) Şiar (TTS:300).

belgi (TTAS): 1) Bir odayı ikiye ayıran kısım (*Ermenek ve köyleri –Konya).

- 2) Yüklük, musandıra (Uğurlu *Ermenek –Konya).
- 3) Nişan (Karaçay *Bartın –Zonguldak/ Kadıçiftliği *Taşköprü –Kastamonu).
- 4) Hedef (Doğanca *Kavaklı –Edirne).
- 5) Askerî birlik, bölük (Kozluca, Çebiş –Burdur/ *Develi –Kayseri/ Uğurlu *Ermenek –Konya).

“belgi” sözcüğünün “nişan” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

36. bez (Ku.T) / bez (TT)

bez (Ku.T): I *diyal.* Adi, kaba kumaş, bez.

II) 1) Bez, gудde. **tükürük bez:** Tükürük bezi.

2) Şiş, yumru, ur, tümör (KuTS:72).

bez (TT): I *Ar. a.* 1) Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma, çaput: “Arkamıza kefenimsi bezler geçirip kuşakla bağladılar.” -F. R. Atay.

2) Pamuktan, düz dokuma: “Amerikan bezi. Kaput bezi.”

3) Herhangi bir cins kumaş: “Çadır bezi. Yelken bezi.”

4) Herhangi bir iş için kullanılan dokuma.

5) *sf.* Kumaş veya dokumadan yapılmış: “Botlarımı çıkartırken yatağın altında Mine'nin bez terliklerini görüyorum. -A. Ümit.

II) Ar. a. biy. İçinden geçen kandan veya öz sudan bazı maddeler ayırarak salgı oluşturan organ: “Tükürük bezleri. Pankreas bezi.” (TTS:324-325).

bez (TTAS): 1) Yalnız, sadece (*Kilis, *İslâhiye, -Gaziantep/ *Kırıkhan –Hatay/ Çavuşlu –İçel).

2) Altından su çıkan ufak çayırılık (Çandır *Kalecik –Ankara).

3) Sinek (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

4) Yufka açmadan önce, hamurun ayrıldığı toparlakların her biri, pazı (E. Hüyük *Şarkışla –Sivas).

5) Bu defa, bu sefer (*Sivrihisar –Eskişehir).

6) Deri altında yara vb. nedenlerle oluşan ağrılı şişkinlik (Dereçine *Sultandağı Afyon).

7) Dokuma (Artvin Yusufeli Uşum köyü).

“bez” sözcüğünün “kumaş” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

37. bibi (Ku.T) / bibi (TT)

bibi (Ku.T): *diyal. yaşlı kadına saygılı hitap.* Teyze, teyzecik, ana, anne (KuTS:72).

bibi (TT): *a. hlk.* Hala (TTS:330).

bibi (TTAS): 1) Ördek (*Eyüp –İstanbul/ Taşucu *Silifke –İçel/ -Muğla).

2) Kaz ve ördek yavrusu (*Milas –Muğla).

3) Hala (*Kula, *Eşme –Uşak/ *Emirdağ, Gümüköy, Karataş, 1 İncesu, Uluköy *Dinar, Karabağ *Bolvadin –Afyon/ *Honaz –Denizli/ Germencik, Karaağaçlı, *Yenipazar –Aydın/ Balcuna, *Foça, *Çeşme –İzmir/ -Bursa/ -Çanakkale/ Bayındır –Bilecik/ İkipınar, *Mihalıççık, Çağlan, Balçıkhisar –Eskişehir/ Demirciler *Gebze, Çayırköy *İzmit, *Geyve –Kocaeli/ *Şabanözü –Çankırı/ Büyükcami *Alaca, Demirşeyh –Çorum/ -Sinop/ -Samsun/ *Gümüşhacıköy –Amasya/ *Artova –Tokat/ Uzunisa, Danışman *Fatsa, -Ordu/ Piraziz, Tepeköy, Kışla, Şeyhli, Nefsiköseli, Ege *Görece, *Şebinkarahisar, *Alucra, Şıhmusa –Giresun/ *Maçka –Trabzon/ *Bayburt, *Kelkit, Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ Çavdarlı, Çayağzı *Şavşat, Ersis *Yusufeli, Zigana –Artvin/ Tutak *Bayazıt, Kızılçakçak *Arpaçay, Taşburun *İğdir –Kars/ -Erzurum/ Ergân, Sürbahan *Refahiye, -Erzincan/ *Erciş, *Ahlat –Van/ -Diyarbakır/ -Muş/ *Nazimiye –Tunceli/ *Ağın, Harput, -Elâzığ/ *Hekimhan, *Arapkir, *Besni –Malatya/ Türkmen, Avşat *Siverek –Urfa/ -Mardin/ *Nizip, -Gaziantep/ *Elbistan, Yusufhacılı, Kayışlı, *Afşin, Taşoluk *Göksun köyleri, Şekeroba, Değirmendere, Varyanlı –Maraş/ Kırıkhan, Amik, Gâvurdağı, Hisar *Yayladağı –Hatay/ Karaözü, İğdeli *Gemerek,

Telin *Gürün, Maksutlar *Şarkışla, -Sivas/ Sarıhamzalı *Sorgun, Yerköy, Boğazlayan, -Yozgat/ Çalış, *Haymana, Sofular, Emirler *Balâ, *Çubuk, Solakuşağı, *Şereflikoçhisar –Ankara/ *Hacıbektaş, Köşker, Sadıkalı *Çiçekdağ, *Mucur, Çıplak, Sarılar *Avanos –Kırşehir/ Türkmen *Bünyan, Bakırdağı, Taşçı *Develi, -Kayseri/ Bahçeli *Bor –Niğde/ Salur, *Ereğli, Kurthasanlı *Ilgın, Atlandı *Kadınhanı, Gözlü, *Beyşehir –Konya/ Bahçe, Mehmetli, Pozantı, Faydalı *Kozan, *Kadirli, Erzin, *Osmaniye –Adana/ *Tarsus, *Silifke, Teniste *Anamur –İçel/ Akçaeniş *Elmalı, Bağyaka *Finike –Antalya).

4) Amca karısı, yenge (Gönen –Isparta/ Çandarlı *Bergama –İzmir/ Akçaeniş *Elmalı –Antalya).

5) Abla (Söğüt *Honaz –Denizli/ *Salihli –Manisa/ *Çerkeş –Çankırı).

6) Nine, büyükanne (Tahtacı aşireti, Narlıdere, Bornova –İzmir/ *Edremit –Balıkesir/ -Yozgat/ -Niğde/ Ortaköy *İncesu –Kayseri/ -Konya/ Kerkük).

7) Teyze (-Ordu/ *Refahiye –Erzincan/ Alamettin *Çayıralan –Yozgat/ Bahçeli *Bor, Çayırılı –Niğde).

8) Hindi (*Sivaslı, Gökçeköy, *Eşme –Uşak/ Deregümü, Çünür *Eğridir, Yarikkaya, Sücüllü *Yalvaç, -Isparta/ Karamanlı, Başpınar, *Tefenni, Kestel, Çerçin, Ürkütlü, Kuşbaba *Bucak –Burdur/ İsabey, Dedeköyü *Çal, Kozan, Hama *Çivril –Denizli/ -Aydın/ İsmetiye –Bursa/ Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ *Simav –Kütahya/ *Beşiktaş, *Çatalca, -İstanbul/ -İçel/ -Muğla/ -Edirne/ -Kırklareli/ Saraycık *Altıntaş Kütahya).

9) Cıvciv (Çeltek *Yeşilova –Burdur/ Falaka *Bayındır –İzmir/ Yenice *Emet –Kütahya).

10) Küçük yavru (Edirne).

11) Çocuk dilinde cinsiyet organı (-Balıkesir/ *Boyabat –Sinop/ Kadıköy *Saray –Tekirdağ).

12) Çocuk, bebek (*Kelkit, -Gümüşhane/ *Maçka –Trabzon).

13) Anne (Tahtacı aşireti –Isparta/ -Kırşehir).

14) Buzdağı (Genek *Yatağan –Muğla).

bibi (TS): Hanım, hanımefendi.

“*bibi*” sözcüğünün “*teyze*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

38. **birlik (Ku.T) / birlik (TT)**

birlik (Ku.T): 1) Birlik.

2) Dayanışma, tesanüt, ittifak (KuTS:76).

birlik (TT): a. 1) Tek, bir olma durumu, vahdaniyet: “*Tanrı'nun birliğine inanır.*”

2) Bir arada olma durumu, vahdet: “*Türk milletinin birliği.*”

3) Bağlılık, benzerlik, bağlantı, vahdet: “*Dil birliği. Ülkü birliği.*”

4) Belli bir topluluğun yararlarını korumak için kurulmuş dernek: “*Mühendisler birliği. Öğretmenler birliği.*”

5) *sf.* Bir taneden oluşmuş, bir tane alabilen: *Birlik cezve.*

6) *ask.* Bölük, tabur, alay vb. bir bütün sayılan topluluk: “*Birliğine dönerken karısını kendi anasının babasının yanına bıraktı.*” -N. Cumalı.

7) *ed.* Konunun bir ana düşünce çevresinde toplanması.

8) *fel.* Bölünmezliği içeren yalın bütün.

9) *müz.* En büyük değerdeki nota, dört dörtlük (TTS:359).

birlik (TTAS): 1) Küçük testi (*Sivrihisar –Eskişehir).

2) Beraberlik (Uşak).

3) Askeri birlik (Uşak).

birlik (TS): Bir olma bali, vahdaniyet, ahadiyet.

“*birlik*” sözcüğünün “*bir olma durumu*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

39. bitik (Ku.T) / bitik (TT)

bitik (Ku.T): *bk. haykel* (KuTS:76).

haykel: *Ar. Muska, nazarlık, tılsım* (KuTS:155).

bitik (TT): *sf. 1. Yorgunluk veya hastalıktan gücü kalmamış: “Yaşlı ve yaşlı kadını, bitik bir hâlde kulübenin köşesinde biraz kımlıdanarak buyur etti.”* -Halikarnas Balıkcısı.

2) *Kötü, fena: “Hoşa gitmeyen cilvelere kalkarlarsa hâlimiz bitiktir.”* - H. Taner.

3) *hlk. Yapışık, dolaşık, ekli* (TTS:362).

Bitik (TTAS): 1) Bir parça, azıcık, biraz (Hasanoğlan –Ankara).

2) Tamam, ameliyatla açılacak kızlık zarı (Oğuz *Acıpayam –Denizli/ *Merzifon –Amasya/ İcilli *Bulancak –Giresun/ *Bor –Niğde/ Uğurlu, Görmel, *Ermenek –Konya).

3) Verimli (*Ermenek köyleri –Konya).

4) Mektup (-Kastamonu/ -Sivas/ -Konya).

5) Kitap (-Çankırı/ -Kastamonu/ *Erciş –Van).

6) Muska (*Erciş –Van).

7) Yapışık, dolaşık, ekli, tüm, donmuş, katılaşmış (Ovacık *Dinar – Afyon/ *Keçiborlu köyleri, Yassıviran *Senirkent –Isparta/ Çuvallı *Yeşilova – Burdur/ Yukarıseyit, Ekse *Çal, Kösten *Honaz, Alâettin *Acıpayam, *Sarayköy – Denizli/ *Bozdoğan, *Nazilli –Aydın/ Tepeköy *Torbalı, Falaka *Bayındır –İzmir/ - Manisa/ Minnetler, *Bandırma –Balıkesir/ *Lapseki –Çanakkale/ Nilüfer –Bursa/ - Kütahya/ Bozan, *Sivrihisar –Eskişehir/ -Bolu/ -Çankırı/ Tavşancıl *Gebze – Kocaeli/ Çanlı *Ayaş –Ankara/ -Kırşehir/ *Bor –Niğde/ Uğurlu, Görmel *Ermenek –Konya/ Güzelsu *Alanya, *Akseki –Antalya/ *Milas –Muğla/ Limasol, Kıbrıs).

8) İçi bütün kavun (Irmaksırtı *Çarşamba –Samsun).

9) Zarf (Gevrin *Keçiborlu –Isparta).

10) Bahşış (Oğuz *Acıpayam –Denizli).

11) Ferç (Ersis *Yusufeli –Artvin).

12) Halsiz, zayıf (*Lüleburgaz –Kırklareli).

13) Sünnet olmamış çocukların sünnet yerlerinde görülen et parçası (*Çivril –Denizli).

14) Bitişik, yapışı (Adana, Osmaniye).

bitik (TS): Bitişik.

“*bitik*” sözcüğünün “*muska*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

40. bor (Ku.T) / bor (TT)

bor (Ku.T): Tebeşir (KuTS:78).

bor (TT): I *sf. hlk.* İşlenmemiş, taşlık, sert, ekilmemiş (toprak), borak.

II *a. kim.* Atom numarası 5, atom ağırlığı 10,8, yoğunluğu 2,45 olan, tabiatta bor asidi veya boratlar durumunda bulunan basit element (*simgesi B*) (TTS:377).

bor (TTAS): 1 Pas, oksitlenme, sürahi, çaydanlık ve bardakta meydana gelen tortu, kireç (-Burdur/ Dağal *Çal –Denizli/ Meydan *Mut, *Anamur –İçel).

2) Yağmurdan sonra toprağın üstünde meydana gelen tuzlu beyaz tabaka (Afyon).

3) Taşlık, işlenmemiş, sert toprak, ekilmemiş tarla (-Afyon/ *Uluborlu, *Senirkent –Isparta/ -İstanbul/ -Amasya/ *Hozat –Tunceli/ Aşudu *Darende, Babik, *Pütürge –Malatya/ *Afşin, *Elbistan, *Göksun –Maraş/ *Kilis – Gaziantep/ Hisarcık *Yayladağı, Kırıkhan, Amik, Gâvurdağı *Reyhanlı, *Antakya – Hatay/ Göbekviran *Gürün, *Kangal, Mursal *Divriği, Manya, Hekimhan, Karaözü *Gemerek, Kevenli *İmranlı –Sivas/ *Keskin –Ankara/ *Pınarbaşı köyleri –Kayseri/ Sadıkali, Güllühüyük *Çiçekdağı –Kırşehir/ *Ermenek, Beyafşar *Beyşehir –Konya/ Cebelibereket *Dört Yol –Adana/ Hacıhamzalı, Gülek *Tarsus, *Silifke –İçel/ *Akseki –Antalya/ Kerkük).

- 4) Yollarda havaya kalkan toz (*Polatlı –Ankara).
- 5) Kireç, tebeşir, beyaz toprak (Doğanbey *Beyşehir, Argıthanı *İlgın, Bisse –Konya).
- 6) Taşların güneye bakan yüzünde oluşan yosun (Bulut *Akşehir – Konya).
- 7) Genel olarak boz renk (Kerkük).
- 8) Yumuşak (*Alaşehir –Manisa).
- 9) Gri renkli sığır (Elazığ).
- 10) Üzüm bağı için elverişli yer (Malatya).
- 11) Bir çeşit domino oyununda kazandığını bilmeyene karşı yanın, sayıyı yok etmek için söylediği söz (Dereçine *Sultandağı Afyon).
- 12) Ekilmeyen verimsiz toprak (Elâzığ ve yöresi).
- 13) Sarı, sarışın (Elâzığ ve yöresi).
- 14) Üzüm bağı yapılan arazi (Malatya).
- 15) Kireçli verimsiz toprak (Adana, Osmaniye).

bor (TS): I) Sürülmemiş, otsuz, pek toprak.

II) Boz, boz renk.

“*bor*” sözcüğünün “*tebeşir*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

41. boşatmaq (Ku.T) / boşatmak (TT)

boşatmaq (Ku.T): 1) Boşaltmak. **qapnı boşatmaq:** Torbayı boşaltmak.

2) Yükünü indirmek, boşaltmak. **vagonları boşatmaq:** Vagonları boşaltmak (KuTS:79).

boşatmak (TT): Boşama işini yaptırmak: “*Bir banka memurundan boşattığı kızını bana yamamayı kafasına koymuştur.*” -R. N. Güntekin (KuTS:384).

boşatmak (TTAS): 1) Boşaltmak (Diyarbakır/ Erzurum/ Urfa/ Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

2) Salıvermek (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

boşatmak (TS): Boşaltmak.

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan anlamlar birbirinden farklıdır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “salıvermek” anlamı da Kumuk Türkçesi ölçünlü dilindeki anlamından farklıdır. Bu da kelimeyi kısmî yalancı eş değer yapmaktadır.

42. bölük (Ku.T) / bölük (TT)

bölük (Ku.T): 1) Bölüm, şube, kısım. **asger bölük:** Askerî bölüm.

2) Grup, heyet, takım, müfreze. **bölük-bölük bolup toqtamaq:** Grup grup beklemek.

3) Kol, daire, rayon (KuTS:80).

bölük (TT): a. 1) Bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım: “*Bir kandil günü öteki bölükteki büyük hanımın elini öpmeye gitmişim.*” -B. Felek.

2) Saç örgüsü.

3) Hizip.

4) *ask.* Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik: “*Şehre giren kuvvetlerimiz iki süvari bölüğünden ibaretmiş.*” -Y. K. Karaosmanoğlu.

5) *mat.* On kuralına göre yazılan bir tam sayının, sağdan sola doğru üçer üçer ayrılan basamaklarından her bir üçlü takımı: “*Birler bölüğü, binler bölüğü, milyonlar bölüğü.*” (TTS:397)

bölük (TTAS): 1) Tarlalar ortasında kalmış orman parçası (Örencik *Yeşilova – Burdur).

2) Toprak, tarla, parçası (Kösten –Denizli/ Bucak, Yenice *Tarsus – İçel).

- 3) Yerli bez parçası, dokuma (*Ağın, *Keban –Elazığ).
- 4) Parça parça ayrılan saç örgüsü (-Gaziantep/ *Antakya –Hatay).
- 5) Oyunlarda, garsonun getirdiği çay, kahve, şeker (*Nizip – Gaziantep).
- 6) Mahalle (*Elmadağ –Ankara).
- 7) Bölük, parça (Diyarbakır).
- 8) Askeri bölük (Uşak).

bölük (TS): 1) Saç bölüğü, saç örgüsü.

2) Parça, kısım.

“bölük” sözcüğünün “kısım” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

43. börtmek (Ku.T) / börtmek (TT)

börtmek (Ku.T): 1) Hafifçe şişmek, kabarmak, şişmek.

2) Şişirtmek, kabartmak. **börtüp çıqmaq:** Şişmek, kabarmak (KuTS:81).

börtmek (TT): hlk. 1) Az pişirmek, haşlamak.

2) Kabarmak, şişmek: “*Har har soluyorlardı, sıcaktan dilleri börtmüştü.*” -F. Baykurt (TTS:399).

börtmek (TTAS): 1) Az haşlamak (Kütahya).

2) Terlemek, bunalmak (Isparta).

3) Kıpkırmızı olmak, morarmak (Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Işıklı *Çivril, Yukarıboğaz *Tavas –Denizli/ *Gelibolu –Çanakkale/ -Diyarbakır/ -Sivas/ - Adana/ *Bodrum –Muğla).

4) Güneşte, ateşte yanmak (*Sivrihisar –Eskişehir/ Yeniköy –İstanbul/ *Bor –Niğde).

5) Yemeğin, soğuk su katınca rengi, şekli değişmek (*Edremit – Balıkesir).

6) Solmak, rengi kaçmak (*Ünye –Ordu).

7) Canlılığını, parlaklığını kaybetmek (Kütahya).

8) Coşmak, çok sevinmek (Afşar Aşireti *Pınarbaşı –Kayseri).

9) Yorgunluktan ayakları patlayacak duruma gelmek (Karabüzey *Araç –Kastamonu).

10) Haşlamak, hafif pişirmek, yakmak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

11) Çok susamak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

12) Ateşten yüz kızarmak, terlemek (Dereçine *Sultandağı Afyon/ *Antakya ve çevresi Hatay).

“börtmek” sözcüğü Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “az pişirmek, haşlamak” anlamları ile Kumuk Türkçesi ölçünlü dilindeki anlamından ayrılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamları da Kumuk Türkçesi’nden farklıdır. Kelime bu bağlamda kısmî yalancı eş değerdir.

44. burulmaq (Ku.T) / burulmak (TT)

burulmaq (Ku.T): 1) Dönmek.

2) Bükülerek sokulmak, döndürüle döndürüle sokulmak, takılmak.

3) Kurulmak (*saat, zemberekli, kurmalı oyuncak vb.hak.*).

4) Kıvrılmak, kıvrıla kıvrıla gitmek, yilankavmecburi gitmek, zikzak gitmek **yol burula turup gete:** Yol kıvrıla kıvrıla gidiyor.

5) *mec.* Başka bir istikamet almak **iş başgaçalay burudu:** İş başka bir istikamet aldı, iş değişti (KuTS:84).

burulmak (TT): 1) Ekseni çevresinde döndürülmek.

2) Sancımak, ağrımak: *Bağırsaklarım buruluyor.*

3) *mec.* Alınarak küskünlük göstermek, gücenmek: “*Yavere burulduğumu sezdirmeden başka bir laf açtım.*” -R. H. Karay (TTS:416).

burulmak (TTAS): 1) Dönmek, eğilmek (Yabana *Eceabat –Çanakkale).

2) Darılmak, küsmek, somurtmak (Amasya).

burulmak (TS): Dönmek, bükülmek.

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilindeki ve Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki ilk anlam hariç geri kalan anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Ç

45. çalma (Ku.T) / çalma (TT)

çalma (Ku.T): Sarık, çalma (KuTS:96).

çalma (TT): a. 1) Çalmak işi: “*Kimsenin bilmediği bir havayı çalmaya başladılar.*” - H. F. Ozansoy.

2) Hırsızlık, sirkat: “*Rüyamıza kadar giren bu bahçeden elma çalmaya gidiyorduk.*” -B. R. Eyuboğlu.

3) Başa sarılan sarık.

4) *sf.* Çalınmış: “*Çalma mal.*”

5) *sf.* Kakmalı olmayan, kalemle işlenmiş: “*Çalma çiçekli bir gümüş vazo.*”

6) *hlk.* Kibrit (TTS:489).

çalma (TTAS): 1) Başörtüsü (*Kandıra –Kocaeli/ Aşudu *Darende –Malatya/ *Mucur –Kırşehir/ *Mut –İçel).

2) Koyulaştırılmış pekmez, bulama (-Çorum/ *Artova, *Zile –Tokat/ -Gümüşhane/ -Sivas/ Gülâbi –Yozgat/ -Nevşehir/ -Niğde/ *Ermenek köyleri –Konya/ -Kırklareli).

3) Başa takılan altınlı süs (-Diyarbakır/ Anıl –Gaziantep/ Hartlap – Maraş/ *Bor –Niğde).

4) Kibrit (-İstanbul/ *Sungurlu –Çorum/ Tokat/ *Şebinkarahisar – Giresun/ *Gürün, *Divriği –Sivas/ -Yozgat/ *Balâ, *Çubuk –Ankara/ *Kaman – Kırşehir/ *Ürgüp -Kayseri ve ilçeleri/ *Bor –Niğde/ -Adana/ Buluklu *Mersin –İçel/ Sivas/ Kayseri).

5) Çiğ süttten yapılan yoğurt (Halh *İskilip –Çorum).

6) Bir cilt hastalığı (*Bozdoğan –Aydın/ *Milas –Muğla).

7) Azmış yara veya sivilce (Sürez *Bozdoğan –Aydın).

8) Kabartma işli kilim, çuval (*Avanos –Nevşehir).

9) Keçi ve koyunların ayaklarının tutulup aksaması (*Elbistan – Maraş).

10) Çeltik tarlalarında su çıkmayan yere, çevresine çamur atarak su çıkarma (Örsen –Maraş).

11) Ağaç dalı (Mindaval *Şebinkarahisar –Giresun).

12) Orman ve çalılık içindeki otu bol sulak yer (Güney, İkizdere – Rize).

13) Yazma; çember de denilen başörtüsü (Malatya).

14) Yayla çorbası (Kırşehir).

15) Fes üzerindeki altın dizisi (Adana, Osmaniye).

çalma (TS): Yazma, çember de denilen baş örtüsü ve sarık.

İki lehçede de aynı anlamın dışında Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamlar da olduğundan sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

46. çalmaq (Ku.T) / çalmak (TT)

çalmaq (Ku.T): 1) Biçmek. biçen çalmaq: Ot biçmek.

2) Örmek, sarmak. **Çalmağa qarama, çalğanğa qara:** Sarığa bakma, sarana bak.

3) Kesmek, biçmek, düşürmek, devirmek, vurmak. **qaban ayuwnu art butların çaldı:** Domuz ayının arka ayaklarını biçti (arka ayaklarından vurdu, devirdi).

4) Çalmak, (müzik aleti) **men ne söylemen, dombram ne çala:** Ben ne söylüyorum tamburam ne çalıyor (KuTS:96).

çalmak (TT): 1) Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırmaq: “*İngiliz cephesinden at kaçırıp bize satan bedeviler dönüşlerinde bizim atlarımızı çalıp İngilizlere satarlardı.*” -F. R. Atay.

2) Vurarak veya sürterek ses çıkartmak: “*Bir yandan mızıka istiklal havasını çalıyordu.*” -R. E. Ünaydın.

3) Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak: “*Fevkalade zekidir; iyi dans eder, piyano çalar, tenis oynar, ata biner, avcıdır, kayakçıdır.*” -R. H. Karay.

4) Ses çıkarmak, ses vermek: “*Hafif hafif ıslıklar çalan sesi eski keskinliğini kaybetmiştir.*” -R. N. Güntekin.

5) Atmak, çarpmak, vurmak.

6) Üzerine sürmek: *Ekmeğin üzerine yağ çaldı.*”

7) Bozmak, zarar vermek.

8) Kumaşın bir parçasını kesmek.

9) Madeni oymak, kalemle işlemek.

10) Benzemek, andırmak: “*Geniş alınlı, kırmızıya çalar, kahverengi saçlı, altın dişli tuhaf bir delikanlı gülümsedi.*” -S. F. Abasıyanık.

11) *mec.* Zamanı boşa harcatmak, ziyan edilmesine yol açmak.

12) *hlk.* Süpürmek, temizlemek: “*Tozu çalmak.*” (TTS:489).

çalma (TTAS): 1) Yoğurt yapmak için sütü mayalamak (*Eşme –Uşak/ Oğuz *Acıpayam, *Sarayköy, *Çal, *Çivril köyleri –Denizli/ Yakaköy *Gelendost, *Yalvaç, İlyas *Keçiborlu –Isparta/ Yusufça *Göhlisar, Kurna, Çuvallı *Yeşilova –Burdur/ Toygar *Nazilli, Eymir *Bozdoğan –Aydın/ *Alaşehir –Manisa/ Kerem *Burhaniye –Balıkesir/ İsmetiye –Bursa/ -Kütahya/ Bozan, -Tokat/ -Eskişehir/ Kandıra *Akyazı –Kocaeli/ Dadıç *Düzce –Bolu/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ Saray –Çankırı/ *Boyabat –Sinop/ Kavak –Samsun/ *Merzifon –Amasya/ *Zile –Tokat/ *Şebinkarahisar –Giresun/ Havsı *Kelkit –Gümüşhane/ Sasunga *Çayırılı –Erzincan/ *Ağın –Elâzığ/ *Erciş –Van/ -Malatya/ *Kilis –Gaziantep/ -Maraş/ -Hatay ve çevresi/ -Sivas ve ilçeleri/ -Yozgat ve çevresi/ *Ermenek –Konya/ Bağyaka, Çavdır *Çinike, Güzelsu *Akseki –Antalya/ *Fethiye, *Milâs –Muğla/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ Közünye, Lârnaka –Kıbrıs).

2) Bir şeyin üzerine bir şeyi sürmek, bulaştırmak (Sürez *Bozdoğan –Aydın/ Tepeköy *Torbalı –İzmir/ -İstanbul/ Şıhlar *Ulubey –Ordu/ *Ağın, *Keban –Elâzığ/ -Malatya/ *Afşin –Maraş/ *Bor –Niğde/ *Silifke –İçel).

3) Diş kamaşmak (*Perşembe –Ordu).

4) Silâhı ateşlemek (Cumalıkızık –Bursa).

5) Çalkalayıp karıştırmak: “*Çorbaya un çalmak.*” (İstanbul).

6) Biçmek (Darıveren *Acıpayam –Denizli).

7) Badana yapmak (Uğurlu *Ermenek –Konya).

8) Saldırıp ısırarak, sokmak, yaralamak (Koyundere *Ahıska –Kars/ *Bor –Niğde/ İncekum *Silifke –İçel).

9) Hava çarpmak, hava etkisiyle hasta olmak (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

10) Çalmak, müzik âleti çalmak, hırsızlık etmek (Diyarbakır).

11) Yoğurt mayalamak, dövmek, vurmak, vurarak yapıştırmak (Erzincan ve yöresi).

çalmak (TS): I) 1) Katmak, karıştırmak.

2) Sürmek, sürüşürmek, tılâ etmek.

3) Sürmek, sığamak.

II) 1) Kesmek üzere sürmek, kesmek.

2) Vurmak, çarpmak, atmak.

3) Çelmek.

4) Çizmek, iptal etmek.

III) Bağlamak, takmak, sarmak.

“çalmak” sözcüğü “çalgi çalmak ve biçmek” anlamları dışında iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Bu yüzden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

47. çapçaq (Ku.T) / çapçak (TT)

çapçaq (Ku.T): 1) Tekne, fiçı (büyük).

2) *mec.* Şişman (*insan hak.*) (KuTS:97).

çapçak (TT): a. 1) Çamçak.

2) Ağzı açık fiçı: “Elimi çapçağa daldırdım, karidesi bıyığından yakaladım.” -S. F. Abasıyanık (TTS:494).

çapçak (TTAS): Çamdan oyularak yapılmış su kabı (*Bozdoğan –Aydın/ Muradiye –Manisa/ *Gelibolu –Çanakkale/ *Kandıra –Kocaeli/ -Sakarya/ -İstanbul/ *Keskin, -Ankara/ -Edirne/ Yayla –Kırklareli).

“çapçak” sözcüğü “tekne, fiçı” anlamları dışında iki lehçede de farklı anlamlar taşıdığından kısmî yalancı eş değerdir.

48. aqmaq (Ku.T) / akmak (TT)

aqmaq (Ku.T): 1) Tetiği çekmek, ateş etmek **ol tbeğin ağa:** O tüfeğini ateşliyor.

2) *mec.* Jurnal etmek, jurnalcilik yapmak, ihbar etmek (KuTS:98).

akmak (TT): I a. 1) Taşaya vurulup kıvılcım çıkarılan elik parçası: “*Nasıl oldu bilmem, eğilip yakarken akaralmaz akmak kıvılcım çıkardı.*” -B. Felek.

2) elik, taş, cam, plastik vb. maddeden yapılmış gaz veya benzinle dolu tutuşturma aleti.

3) *esk.* Tabanca veya tüfeklerde bulunan tetik düzeni.

II) a. tıp Kuruduğunda kalın kabuk bağlayan kabarcıklarla beliren ve genellikle yüzde çıkan bir deri hastalığı.

III) 1) Vurarak sokup yerleştirmek: “*iviye tahtaya akmak.*”

2) ivi ile tutturmak: “*İsa'nın ruhu eğer bugün içinden ıkmiş olduğu yere inerek bu sahneyi görseydi, kim bilir patriklerini hangi oduna akardı.*” -F. R. Atay.

3) Kazık akıp hayvan bağlamak: “*Atı çayıra akmak.*”

4) Bir şeyi başka bir şeye sürtmek, vurmak veya çarpmak.

5) Parıldamak, ışık vermek: “*Bütün gözler akar şimşekler gibi parlıyordu.*” -A. Ş. Hisar.

6) *mec.* Saplamak: “*Bir tanesi altısına yeterken, ben altı kurşunu bir tanesine akıverdim.*” -A. Gündüz.

7) *tkz.* Sezinlemek, anlamak, farkına varmak: “*Vallahi aktı mı akmadı mı anlayamadım. Parasını aldı, tyd.*” -S. F. Abasıyanık.

8) *argo* İçki içmek.

9) *argo* Anlamak, bilmek: “*Ay, bu kadın İngilizceden de akıyor mu?*” -N. Araz.

10) *argo* Vurmak.

11) *argo* Sınavda başarısız olmak.

12) *argo* Kabul etmeyeceği bir şeyi kurnazlıkla kabul etmesini sağlamak: “*Kalp parayı birisine çakmak.*” (TTS:483-484).

çakmak (TTAS): 1) Şimşek (Balıkesir).

2) Deri hastalığı, yara, çıban (*Bornova –İzmir/ Akyazı –Sakarya/ - Sinop/ -Amasya/ *Zile –Tokat).

3) Dokumada bir motif çeşidi (İncekum *Silifke –İçel).

4) İskambil oyunlarında koz kırmak (Trabzon).

5) Kötülük etmek (Gaziantep).

6) Tüfek, tabanca (Amasya).

7) Çocukların kuş avlamak için yaptıkları yay (*Tavas köyleri – Denizli).

8) Gösterişli, alımlı (Oğuz *Acıpayam –Denizli).

9) Çekmek (Rize/ Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

10) Silahla ateş etmek, vurmak (Rize).

11) Geri almak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

çakmak (TS): I) 1) İyice anlatmak, bildirmek, tanıtmak, ifşa etmek.

2) Kovlamak, gamzetmek, jurnal etmek.

II) Aksettirmek.

“*çakmak*” sözcüğü “*tetiği çekmek*” anlamı dışında iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kısmî yalancı eş değerdir.

49. çatmaq (Ku.T) / çatmak (TT)

çatmaq (Ku.T): I) bk. çatamaq.

çatamaq: Örmek, birbirine geçirmek, çaprazlama kavuşturmak.

II) 1) Varmak, yetişmek, erişmek, gelmek.

2) Yetmek, kâfi gelmek. meni oğar göçüm çatmay: Benim ona gücüm yetmiyor (KuTS:99).

çatmak (TT): 1) Odun, değnek, kılıç, tüfek vb. uzun şeylerden birkaç tanesini, tepelerinden birbirine çaprazlama dayayarak durdurmak: “Avlusunda silahlarını çatmış, ayaklarını germiş askerler var.” -F. R. Atay.

2) Kereste vb.ni birbirine tutturmak: “Kırık tahtaları bir solukta yan yana çattılar.”-L. Tekin.

3) Bir şeyi yapmak için gerekli parçaları bir araya getirmek: “Koca bir nahiye titreştik, odunsuz yattık / O büyük mektebi gördün ya, kışın biz çattık” -M. A. Ersoy.

4) Yükü hayvana iki yanlı yüklemek.

5) Başa yemeni, çatkı, yazma vb.ni bağlamak.

6) Üzücü, kızdırıcı veya şaşırtıcı olaylarla karşılaşmak: “Hacı Mustafa bağıyor, ömründe böyle bir işe çatmadığını söylüyordu.” -R. H. Karay.

7) Yazıyla veya sözle sataşmak: “Böyle söyler de sonra yemek biraz azca çıkarsa yahut pek düzgün olmasa aşçıya çatacak gibi olur.” -M. Ş. Esendal.

8) Rastlamak, karşılaşmak: “Nerden çattım böylesi bir güzele...” -C. S. Tarancı.

9) Sırası gelmek, zamanı gelmek: “Bir karara varma zamanı gelip çatmıştı.” -C. Uçuk.

10) huk. Gemiler birbirine çarpmak (TTS:506).

çatmaq (TTAS): 1) Kan almak için ustura ile vücudu çizmek (*Refahiye – Erzincan).

2) Rast gelmek (Çilehane *Reşadiye –Tokat/ Rize).

3) Yetişmek (*Mudanya –Bursa).

4) Damalı, kareli (*Merzifon –Amasya).

5) Örmek (Afyon).

6) Varmak, ulaşmak, yetişmek (Arpaçay – Kars).

7) Yetmek, kafi gelmek; güç çatmak (Erzurum).

8) Durdurmak, yerleştirmek, tutturmak (Malatya).

9) Kurmak, tanzim etmek (Kırşehir).

10) Karşılaşmak (Kars).

çatmak (TS): 1) Birbirine bağlamak, tutturmak.

2) Parçaları birbirine tutturmak suretiyle bir şey yapmak.

3) Karşılaşmak, dokunmak, çarpmak.

“çatmak” sözcüğünün “çaprazlama kavuşturmak ve yetmek, kâfi gelmek” anlamları iki lehçede de bulunmaktadır. Ancak diğer anlamlar birbirinden farklıdır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

50. çelek (Ku.T) / çelek (TT)

çelek (Ku.T): esk. Kova. **bir çelek suw:** Bir kova su. **qulaqlı çelek:** Kepçe (KuTS:101).

çelek (TT): a. hlk. Boynuzu kırık veya eğri hayvan (TTS:516).

çelek (TTAS): 1) Çağlayan (Sarılar *Nallıhan –Ankara).

2) Bir boynuzu kırık hayvan: “Çelek boynuzlu keçi” (*Atabey – Isparta/ Ambarcık *Göhlisar –Burdur/ *Çivril, Alâeddin, Darıveren *Acıpayam, *Çal, Kösten, Honaz –Denizli/ Doğanlar *Balya, Çırpan –Balıkesir/ Fili *Biga,

Kızılköy *Ezine –Çanakkale/ Çeltikçi *İnegöl, İsmetiye –Bursa/ -Kütahya/ Bozan – Eskişehir/ *Kandıra, Akmeşe –Kocaeli/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ *Akyazı – Sakarya/ Öşek *Boyabat –Sinop/ Engiz *Bafra –Samsun/ Soğanlık –Amasya/ Balca *Nallıhan –Ankara/ *Fethiye ve köyleri –Muğla/ Kocahıdır *Keşan –Edirne/ Ceylânköy *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ/ Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan).

3) Eğri boynuzlu hayvan (*Uluborlu, İlyas *Keçiborlu, İğdecik – Isparta/Kuşbaba *Bucak, Kozağacı *Tefenni –Burdur/ *Kaş ve köyleri, Kışla *Elmalı –Antalya/ *Fethiye –Muğla/ *Vize –Kırklareli).

4) Demir su kovası (Yazılı *Emirdağ –Afyon/ Kadıçiftliği –İstanbul/ Çilehane *Reşadiye –Tokat).

5) Tahta süt kovası (-Eskişehir ve köyleri).

6) Kaba (Üçkuyu *Bolvadin –Afyon).

7) Kanat tüyü (Şabanözü *Polatlı –Ankara).

8) Gözü şaşlı olan kimse: “*Çelek Kadir, bizim oraya geldi.*” (*Elmalı ve köyleri –Antalya).

9) Elma, armut gibi meyvelerin yenmiyen çekirdek yuvaları (- Erzincan ve köyleri).

10) Yakışıklı (delikanlı) (Sivas).

“*çelek*” sözcüğünün “*kova*” anlamı hem Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde hem de Türkiye Türkçesi ağızlarında mevcuttur. Ancak Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamları da vardır. Bu yönüyle “*çelek*” sözcüğü kısmî yalancı eş değerdir.

51. çiy (Ku.T) / çiy (TT)

çiy (Ku.T): 1) Yoğurt çiy bişlaq: Lor peyniri (*yoğurttan*)

2) Çiğ, ham, olmamış, yeşil **çiy et:** Çiğ et **buday hali de çiy:** Buğday henüz olgunlaşm.amaş (KuTS:106).

çiy (TT): a. Havada buğu durumundayken akşamın ve gecenin serinliğiyle yerde veya bitkilerde toplanan küçük su damlaları, şebnem: “Çimenlerin üzerindeki çiylerde güneşten düşmüş parlak elmas damlalarını ayaklarıyla ezdi.” -Ö. Seyfettin (TTS:553).

çiy (TTAS): 1) Ceviz, badem içi (Denizli).

2) Pişmemiş süttten yapılan mayasız yoğurt (Uluşiran *Şiran – Gümüştane).

3) Çiğ (Doğu Trakya).

“çiy” sözcüğünün “yoğurt ve çiğ” Kumuk Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızlarında ortakdır. Bu yönü ile kısmî yalancı eş değerdir.

D

52. dar (Ku.T) / dar (TT)

dar (Ku.T): bk. darağaç. darğa ilin, darmanğa ilinme: atas. Darağacına asıl, ilaca bağlanma (KuTS:110).

darağaç: esk. Darağacı, idam sehpası.

dar (TT): I) sf. 1) İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı: “Bütün gece eski kentin dar sokaklarında dolaştım.” -A. Ağaoğlu.

2) Genişliği az veya yetersiz olan, ensiz, mikro: “Sahilleri kucaklayan tatlı meltemler, bu mahallenin dar sokaklarından geçmiyordu.” -S. Derviş.

3) Az, elverişsiz, sınırlı: “Dar ve alıştığımız çerçeve içinden çıkmak bizi şaşırtacağı için onu istemeyiz.” -A. H. Çelebi.

4) Sıkıntılı: “Dar bir gün gelmiş birinden üç beş kuruş almışım, ne çıkar!” -M. Ş. Esendal.

5) mec. Yetersiz: “Bazıları mefkûrenin enginliğini ve azametini tamamiyle kavrayamayacak derecede dardırlar.” -Y. K. Karaosmanoğlu.

6) *zf.* Güçlkle, ucu ucuna, ancak: “*En sonra, pek çok sıkılan çocukların zoru ile akşam altı postasına dar yetiştiler.*” -M. Ş. Esendal.

II) *Far. a. esk.* İdam mahkûmlarını asmak için dikilen direk.

III) *Ar. a. esk.* Yurt.

IV) *Ar. a. esk.* Ev (TTS:594).

dar (TTAS): 1) Küp (Temrezli *Hayrabolu, Kozyörük *Malkara –Tekirdağ).

2) *ET* Sıkıntı; güç durum; geç. **başı dar(+da) olmak:** Sıkıntılı olmak. **(başı) dara galmak:** Büyük bir güçlkle karşılaşmak. **dara düşmek:** Maddeten imkânsız kalmak. **dar gün:** Maddi ve manevi sıkıntı içinde olunduğu günler. **dar gün adamı:** Herkesin yardımına koşan kimse. **dar vahit:** Akşam ezanı vakti; akşamın geç vakti (Erzurum).

3) Mısır (Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

4) Darağacı (Adana, Osmaniye).

“*dar*” sözcüğünün “*darağacı*” anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü dili ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında ortaktır. Ama bu anlam haricinde başka anlamları da bulunduğundan sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

53. dem (Ku.T) / dem (TT)

dem (Ku.T): *Far.* Dem. **dem almaq:** Demlenmek (*çay hak.*); iyice pişmek (*pilav hak.*) (KuTS:112).

dem (TT): I) a. Far. 1) Hazırlanan çayın renk ve koku bakımından istenilen durumu.

2) *hkk.* Pişirilen yemeklerin yenecek kıvamda olması.

3) *esk.* Soluk, nefes.

4) *esk.* Zaman, çağ: “*Âdemden bu deme neslim getirdi / Bana türlü türlü meyve getirdi*” -Âşık Veysel.

5) *esk.* İçki.

6) *esk.* Koku.

II) a. esk. Kan (TTS:618).

dem (TTAS): 1) Susuz, kıraç tarla (*Iğdır –Kars/ *Erciş, -Van/ Kerkük).

2) Kıraç tarlada yetişen ekin (*Iğdır –Kars/ Kerkük).

3) Dokumacılıkta kullanılan, iki tarafı tahta ortasına kamış parçaları konulmuş bir çeşit tarak (Karahisar *Tavas –Denizli/ -Manisa).

4) Neşe, gönül hoşluğu, keyf: “*Gam da geçer dem de geçer.*” (*Iğdır –Kars/ *Bor –Niğde).

5) İçine şeker konulmuş çay (-Çorum).

6) Toz halinde çay: “*Bir atım dem ver, çay içelim*” (*Refahiye çevresi –Erzincan).

7) Pişirilen yemeklerin kıvama gelmesi (Zana –Amasya/ Kerkük).

8) Kan (*Kula Manisa/ Yozgat).

9) Vakit, an, tam zamanı (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

10) Çay demi (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*dem*” sözcüğünün “*çayın dem alması ve pişen yemeğin kıvam alması*” anlamları Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ölçünlü dili ve Türkiye Türkçesi ağızlarında ortakdır. Ancak Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamlara da geldiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

54. dert (Ku.T) / dert (TT)

dert (Ku.T): Far. 1) Dert, acı, keder, ıstırap, üzüntü **dertini çeçmek** (veya **aytmaq**): Dertini dökmek.

2) Tasa, kaygı, endişe (KuTS:112).

dert (TT): a. 1) Üzüntü: “*Gündüz ya bir yere sokulup uyur ya sessiz sedasız sokaklarda dolaşır. Fakat akşam oldu mu derdi teper.*” -H. E. Adıvar.

2) Hastalık: “*Hastayım derdime verem diyorlar.*” -F. N. Çamlıbel.

3) Ağrı.

4) *mec.* Sorun, kaygı: “*Ne var ki dert evin satılması ile bitmeyecekti.*”

-T. Buğra.

5) *hlk.* Ur: “*Boynunda dert çıkmış.*” (TTS:639).

dert (TTAS): 1 (< Far. derd) dert, üzüntü, hastalık (Diyarbakır).

2) Müşkil, dert(Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*tasa, endişe, kaygı ve dert, üzüntü*” anlamları iki lehçede de ortak olan sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden kısmî yalancı eş değerdir.

55. deste (Ku.T) / deste (TT)

deste (Ku.T): Yığın, küme, demet, deste **kağıt deste deste tizilgen:** Kağıt deste deste dizilmiş (KuTS:112).

deste (TT): a. 1) Cinsleri aynı veya birbirine yakın olan şeylerin bir arada bağlanmış, demet, bağlam: “*Destenin en itibarlı kâğıtları, bilindiği gibi beyler yani aslar oluyor.*” -H. Taner.

2) Kılıç, bıçak vb.nin elle tutulacak yeri.

3) *mat.* Aynı cinsten onluk bir küme.

4) *sp.* Yağlı güreşte pehlivanların ayrıldıkları derecelerden biri (TTS:642).

deste (TTAS): 1 Göğüse takılan elmas iğne (-Urfa).

2) Kabza, el tutacak yer (Arpaçay – Kars).

3) Bir tutam, bir kol dolama ot vb. (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

deste (TS): Kat, takım.

“*demet, yığın, küme*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

56. dewlet (Ku.T) / devlet (TT)

dewlet (Ku.T): *Ar.* Zenginlik, varlık, para, servet, mal. **dewletni ol öz teri bulan qazanğan:** Serveti o kendi emeği (*harf.* teri) ile kazandı. **dewletli adam:** Serveti çoğaltmak (KuTS:113).

devlet (TT): *Ar. a. 1) huk. ve top. b.* Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasi bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık: “*Türkiye Devleti.*”

2) Bu tüzel varlığın yönetim organları: “*Devlet hizmetinde epeyce ileride sayılanlardan olsa gerek.*” -M. Ş. Esenal.

3) *meç.* Büyüklük, mevki.

4) *meç.* Mutluluk: “*Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi / Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi*” -Muhibbi.

5) *meç.* Talih (TTS:648).

devlet (TTAS): 1) Devlet hastanesi (Diyarbakır).

2) Zenginlik (Erzurum).

“*dewlet*” sözcüğünün “*zenginlik*” anlamı iki lehçede de ortaklık. Ancak farklı anlamlarından dolayı sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

57. düdük (Ku.T) / düdük (TT)

düdük (Ku.T): Kaval **düdük soqmaq:** Kaval çalmak (KuTS:116).

düdük (TT): *a. 1)* İçinden hava veya buhar geçirildiğinde keskin ses çıkaran ve işaret vermek için kullanılan araç: “*Derinlerden gelen kesik düdük sesleri arasında, evimin ve çocuklarımın çığlığını yakalamak için bir hayli uğraştım.*” -N. F. Kısakürek.

2) Taşıtlarda karşı tarafı uyaran korna.

3) *sf. argo* Akılsız, boş kafalı (TTS:732).

düdük (TTAS): 1) Işık (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim –Kars).

2) Boru (Kızılhisar –Ordu).

3) Kaval (Nefsiköseli *Görel –Giresun).

4) İlkbaharda sıcak memleketlerden gelen ve gece çok öten göçmen kuş (Kızılca *Hadım –Konya).

5) Boğaz, gırtlak (Karamanlı *Tefenni, Çelttek *Yeşilova, Çamköy/ *Gölhisar –Burdur/ -Denizli/ Kazanlı *Ödemiş –İzmir/ Nilüfer –Bursa/ -Trabzon/ -Yozgat ve çevresi/ -Kayseri).

6) İncik kemiği (*Lapseki –Çanakkale/ Şule –Gümüşhane/ -Niğde).

düdük (TS): Ney.

Sözcüğün “*kaval*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden kısmî yalancı eş değerdir.

E

58. el (Ku.T) / el (TT)

el (Ku.T): I) 1) Halk, insanlar, toplum, kabile. el nalat berse, terek de qurur: atas. Halk beddua (veya lanet) ederse ağaç da kurur. **el gesgen qol awurtmas: atas.** Halkın kestiği el acımaz (*anl.* Şeriatın kestiği el acımaz). **elni namusun birigip küt: deyim.** Halkın namusunu birleşerek koru, halkın hizmetini birleşerek yap. **elde amanlıq bolsa, emci awrur: atas.** Halk sağlıklı olsa, doktor hastalanır.

2) Ülke, memleket, diyar, bölge **yat ellerde: yad ellerde, gurbette,** gurbet ellerde, memleket dışında, memleketten uzakta.

II) el çekmek: El çekmek, vazgeçmek (KuTS:119).

el (TT): I) a. 1) anat. Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü: “*El var, titrer durur, el var yumuk yumuk / El var pençe olmuş, el var yumruk*” -Z. O. Saba.

2) Sahiplik, mülkiyet: “*Elden çıkarmak. Elimdeki bütün parayı bu eve yatırdım.*”

3) Kez, defa.

4) İskambil oyunlarında oynama sırası.

5) İskambil oyunlarında her bir tur.

6) Yönetim, baskı, etki: “*Bu topraklar düşman elinden kurtarıldı.*”

7) Bazı nesne ve araçların tutmaya yarayan bölümü: “*Kapı eli.*” (TTS:773-774).

II) a. Yakınların dışında kalan kimse, yabancı: “*Kâtip benim ben kâtibin el ne karıştır!*” -Halk türküsü.

III) a. 1. Ülke, yurt, il: “*Çöller, Yemen ellerinden betermiş.*” -A. Gündüz. **2.** Halk, ahali. **3. hlk.** Oba, aşiret: “*Kalktı göç eyledi Aşşar elleri / Ağır ağır giden eller bizimdir*” –Dadaloğlu (TTS:779).

el (TTAS): 1 İlgı (Büyükkabaca *Senirkent, *Eğridir ve köyleri –Isparta/ -Burdur/ Yukarı Seyit *Çal, Bereketli *Tavas –Denizli/ Tokat –Eskişehir/ *Merzifon -Amasya ve çevresi/ Tepeören –Giresun/ *Antakya –Hatay/ -Sivas/ -Niğde/ Dont *Fethiye ve köyleri –Muğla).

2) Memleket (Merdinik *Göle –Kars/ Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Konya/ *Anamur -İçel köyleri).

3) Çelik oyununda bir bölüm (Karamanlı *Tefenni –Burdur).

4) Birkaç kişinin kuvvetlerini denemeleri için belirli bir yerden attıkları demirden bir oyun aracı (Eşke *Divriği –Sivas).

5) Bir yerde yaşayanlar, oturanlar (*Mut köyleri –İçel).

6) Havan tokmağı (Trabzon).

7) Irgatın bir seferde biçtiği ekin bölüğü (*Mersin -İçel ve birçok köyleri.).

8) Evlek boyunca tohum saçarak gidiş ya da geliş (İğneciler *Mudurnu –Bolu).

9) Aynı cins yaprakların toplanması (-Samsun ve çevresi).

10) Neden, sebep: “*Senin elinden gördüğüm zararlar bini aştı*” (Samsun).

11) İl, ülke, yerel (Diyarbakır).

“*e*” sözcüğünün “*ülke, memleket*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak onun dışında kalan anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

59. elemek (Ku.T) / elemek (TT)

elemek (Ku.T): Elemek, elekten geçirmek. **unnu elemek:** Unu elemek (KuTS:119).

elemek (TT): 1) Elek yardımıyla ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak, elekten geçirmek: “*İşte deniz suyunun tuzunu eleyip çölü sulayıp kazanılan meralar.*” -H. Taner.

2) Sınav veya yarışma yoluyla en iyileri seçmek.

3) İpliği elemgeden geçirip yumak yapmak.

4) *meç.* Gözden geçirmek, ayıklamak, iyisini kötüsünden ayırmak.

5) *sp.* Bir yarışmacıyı yarışma dışı bırakmak, elimine etmek (TTS:785-786).

elemek (TTAS): 1) Sorulan şeye kaçamaklı cevap vermek, yanıltmak (-Kırşehir).

2) Eylemek, etmek (Koyundere *Ahıska –Kars/ Diyarbakır/ Rize).

3) Yaylacıya, yazın yaylada bakması için hayvan başına verilen para (Güneyce *İkizdere Rize).

4) Dolaşmak, hareket etmek (Kırşehir).

“*elemek*” sözcüğünün “*elekte elemek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Onun dışında olan anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

60. emen (Ku.T) / emen (TT)

emen (Ku.T): Meşe (ağacı), meşeden (yapılmış) **emen aş:** Palamut tanesi. **Emenni iyelgenisınğanı; er gişini uyalğanı ölgeni:** *atas.* Meşenin eğilmesi, kırılması (demektir); er kişinin utanması, ölmesi (demektir) (KuTS:120).

emen (TT): *a. hlk.* Bağ çubuğu, ağaç veya sebze dikmek için açılan çukur (TTS:794).

emen (TTAS): 1) Çocukların oyunda işaretledikleri yer, ebenin yeri, kale (Esenli *Aybastı –Ordu).

2) Çukur, bağ çubuğu, ağaç ya da sebze dikmek için açılan çukur (Kılandıras *Sandıklı –Afyon/ Kumdanlı *Yalvaç, Uluğbey, Büyükkabaca, *Senirkent, *Eğridir, B. Findos –Isparta/ Yayla *Tefenni, Güney *Yeşilova –Burdur/ *Çivril –Denizli/ *Ödemiş ve çevresi –İzmir/ -Kütahya/ *Sivrihisar –Eskişehir/ *Beyoğlu –İstanbul/ *Sungurlu, -Çorum/ *Bafra, *Çarşamba –Samsun/ *Merzifon –Amasya/ *Niksar –Tokat/ *Sorgun, Gülabi –Yozgat/ Büyükafşar *Balâ, Çayırılı/ *Haymana –Ankara/ Balkandak *Beyşehir –Konya).

3) Hodak oyununda kemiği sokma ya yarayan küçük çukur, kale (Afyon).

4) Çocukların oyun oynarken kazdıkları çukur (Kavak *Yeşilova –Burdur/ -Çanakkale ve çevresi/ *Ünye –Ordu).

5) Yeni yetişen bağ (Bahattin, *İskilip –Çorum).

6) Saklambaç oyunu (Ilıcaксу *Domaniç –Kütahya).

7) Bir çukura fındık atıp içine düşürmece oyunu (Erzincan).

8) Çocukların oyunda hedef olarak diktikleri taş (*Ünye –Ordu/ -Trabzon/ Kınık *Suşehri, Hacılıyas *Koyulhisar –Sivas).

9) Bir çeşit taş oyunu (Çeltek *Yeşilova –Burdur/ Ziyere –Amasya/ *Refahiye ve çevresi –Erzincan).

10) Çocukların oyunda kullandıkları düz taş ya da kiremit parçası (Amasya).

11) Dişbudak ağacı (Derecine *Bolvadin –Afyon).

12) Meşe ağacı (Kadıçiftliği *Yalova –İstanbul/ Çilehane *Reşadiye – Tokat).

13) Palamut meyvesi, pelit (Karaçay *Kadınhanı –Konya).

14) Sığışıp oturacak kadar yer (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

15) Kumar oynanırken tarafların önceden ortaya koydukları ya da bir kimseye teslim ettikleri para (-Samsun ve çevresi/ -Trabzon).

“*emen*” sözcüğünün “*meşe ağacı*” anlamı hem Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde hem de Türkiye Türkçesi ağızlarında ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden kısmî yalancı eş değerdir.

61. emmek (Ku.T) / emmek (TT)

emmek (Ku.T): I emmek (*memeyi*). **bir ananı emgenbiz:** Aynı anneyi emmişiz.

II) 1) Tasa, kaygı, külfet, telaş.

2) Acı, keder, elem, yürek acısı, ıstırap (KuTS:120).

emmek (TT): 1 Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak: “*Çanağımdaki köpüklü sütü emer gibi içeceğim.*” -S. F. Abasıyanık.

2) Tükürük yardımıyla eriterek içine çekmek: “*Yengemin verdiği karanfili dişlerimle ezip emerek odaya giriyorum.*” -Y. Z. Ortaç.

3) *fiz.* Soğurmak: “*Toprak suyu emdi.*”

4) *argo* Uzun süre yararlanmak (TTS:795).

emmek (TTAS): 1 Boş yere yorulmak, emek ver mek, uğraşmak, didinmek (İncekum *Silifke –İçel).

2) Meme emmek (Uşak).

“*emmek*” sözcüğünün “*memeyi emmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

62. erin (Ku.T) / erin (TT)

erin (Ku.T): Dudak **ernin-burnun çüyürmek:** a) Surat asmak (veya ekşitmek), yüzünü buruşturmak. b) Hoşnutsuzluk göstermek (KuTS:122).

erin (TT): *sf.* Ergen (TTS:808).

erin (TTAS): 1) Dudak (Kadıçiftliği *Yalova –İstanbul).

“erin” sözcüğünün “dudak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

63. erkeç (Ku.T) / erkeç (TT)

erkeç (Ku.T): Bir yaşında teke, erkeç, erkek keçi. **erkeç et:** Keçi eti (KuTS:122).

erkeç (TT): a. İğdiş edilmiş, üç yaşından büyük erkek keçi (TTS:810).

erkeç (TTAS): 1) Üç ya da dört yaşlarında olan enenmiş erkek keçi (Çığırı, İncesu *Dinar, Eskiakvıran *Emirdağ –Afyon/ Sücüllü, Örkenez *Yalvaç, Bağlılı *Şarkikaraağaç –Isparta/ Kozağaç *Göhlisar, Çamlık, Kestel *Bucak, Başpınar, Yayla *Tefenni, Kayadibi, Güney *Yeşilova, Kozluca, Çebiş, Arvalı, Çerçin –Burdur/ İsabey *Çal, Darıveren *Acıpayam, *Sarayköy ve köyleri, Bulkaz *Çivril, Kösten, Honaz –Denizli/ Dallica *Nazilli, Eğridere *Kuyucak, Sürez, Eymir, *Bozdoğan –Aydın/ *Tire, *Ödemiş ve köyleri, *Kiraz ve köyleri –İzmir/ *Alaşehir, -Manisa ve çevresi/ -Balıkesir/ Gazelyakup *Tavşanlı, -Kütahya/ *Sivrihisar, Balçıkhisar –Eskişehir/ İğneciler *Mudurnu, *Göynük –Bolu/ *Akyazı –Sakarya/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ Peşman *Daday –Kastamonu/ -Sinop/ Sıralı *Kavak –Samsun/ *Niksar –Tokat/ *Dörtyol –Hatay/ Ceritmüminli *Keskin, Üçem *Balâ, Solakuşağı *Şereflikoçhisar, Camili *Ayaş, Çayırılı *Haymana, Sobran *Nallıhan, Elecik –Ankara/ *Bor –Niğde/ Alan *Çumra, Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı, *Ermenek ve köyleri, Gödene, -Konya/ *Anamur ve köyleri, Civanyaylağı *Mersin, *Mut ve köyleri –İçel/ Güzelsu *Akseki, Murtıma –Antalya/ *Milas, *Marmaris, Yerkesik –Muğla/ Adana, Osmaniye).

2) Keçi sürüsünün başından giden iri ve güzel yapılı, erkek keçi (Bahçeli *Bor –Niğde).

3) Fırıncı küreği (*Bergama –İzmir).

4) Erkek keçi (*Çerkeş ve köyleri Çorum).

5) İki, üç yaşındaki erkek keçi (*Eşme Uşak).

erkeç (TS): Üç yaşını bitiren erkek keçi.

“erkeç” sözcüğünün “keçi” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

64. esirmek (Ku.T) / esirmek (TT)

esirmek (Ku.T): 1) Sarhoş olmak **esirip tütüney bolğan:** Körkütük sarhoş olmuş, fitil ibi sarhoş olmuş **esirip lül (veya lüldey):** Zilzurna sarhoş, körkütük sarhoş.

2) *mec.* Mest olmak **ullu süyünçden esirgendey bolmaq:** Aşırı sevinçten mest olmak, sarhoş gibi olmak (KuTS:124).

esirmek (TT): hlk. 1) Sarhoş olmak.

2) Aklını yitirmek, delirmek.

3) Çok kızmak, sertleşmek (TTS:816).

esirmek (TTAS): 1) Kavga etmek (Genek *Yatağan –Muğla).

2) Azmak, kudurmak, delirmek (Bayat *Emirdağ –Afyon/ Bağılı *Şarkikaraağaç –Isparta/ Dallica *Nazilli –Aydın/ Kurtuluş *Tire, Kılıkış –İzmir/ Yeniköy –Balıkesir/ Nilüfer –Bursa/ Bozan –Eskişehir/ Büyüktersiye *Adapazarı –Sakarya/ –İstanbul/ Bayadı –Ordu/ -Gümüşhane/ Erkinis *Yusufeli –Artvin/ -Elâzığ/ -Sivas/ Ahiköy –Muğla/ -Edirne).

3) Gereksiz yere öfkelenmek, kızmak (Derecine *Bolvadin –Afyon/ Söğüt *Orhaneli –Bursa/ Sobran *Nallıhan –Ankara).

4) Öfkelenip bağırarak, çağırarak (-Kütahya/ *Milas –Muğla/ *Saray –Tekirdağ).

5) Azarlamak (*Bartın –Zonguldak).

6) Kızgın erkek deve kükremek (Birgi *Ödemiş –İzmir/ -Erzurum/ -Konya).

7) Fazla beslenen hayvan etrafa saldırmak (Tepecik *Emet – Kütahya).

8) Sallanmak: Hac devesi gibi ne esiriyorsun (*Kilis –Gaziantep).

9) Yaramazlık etmek (Kalınkoz *Acıpayam –Denizli).

10) Üstelemek, ayak diremek (Şabanözü *Polatlı, Çanılı *Ayaş – Ankara).

11) Boş yere savururcasına para harcamak (-Balıkesir).

12) Sarhoş olmak (Yakakayı –Eskişehir/ *Düzce –Bolu/ Şabanözü *Polatlı –Ankara).

13) Bir söz ya da fikre fazlasıyla önem vermek (Şabanözü *Polatlı –Ankara).

esirmek (TS): 1) Sarhoş olmak, aklını kaybetmek, delirmek, kendinden geçmek.

2) Azgınlaşmak, sertleşmek, çok kızmak.

“*esirmek*” sözcüğü “*sarhoş olmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

65. etik (Ku.T) / etik (TT)

etik (Ku.T): Çizme. **Etik masterskoy:** Çizme yapım evi, kundura yapım evi (KuTS:125).

etik (TT): *Fr. a.* 1) Töre bilimi.

2) Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü.

3) Etik bilimi.

4) *sf.* Ahlaki, ahlakla ilgili (TTS:829).

etik (TTAS): 1) Köylü çizmesi (Romanya göçmenleri –İzmir/ Argıthanı *İlgin – Konya/ -Antalya/ Kınık *Fethiye –Muğla).

2) Çevik (insan) (Yusufça *Göhlisar, Çelték *Yeşilova, Çerçin – Burdur/ Kelekçi *Acıpayam –Denizli/ ağılı *Küre –Kastamonu).

3) Saban kolu (Alaçam *Bafra –Samsun).

4) Kırıkçı, çıkıkçı (-Giresun).

5) Alaya alma, eğlenme, aşağılama (Kerkük).

“etik” sözcüğünün “çizme” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

F

66. forma (Ku.T) / forma (TT)

forma (Ku.T): Rus. Şekil, biçim. **şarnı formasında:** Küre şeklinde, yuvarlak biçimde (KuTS:129).

forma (TT): a. 1) Biçim, şekil.

2) Öğrencilerin, sporcuların, bazı mesleklerde çalışanların giydikleri, bağlı buldukları okul, spor kulübü veya meslekleri belirten tek tip giysi.

3) Tek kâğıt tabaka üzerine basılan on altı sayfalık kırılmış kitap parçası: “*Forma başında olduğu için sık sık aynı yerinden açılan kitabın o cümlesine tesadüf etti.*” -P. Safa (TTS:886-887).

forma (TTAS): Dalgıç elbisesi (Bozburun *Marmaris –Muğla).

“forma” sözcüğünün “şekil, biçim” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

67. fors (Ku.T) / fors (TT)

fors (Ku.T): Rus. Caka, çalım, kibir. **fors etmek:** Caka satmak, çalım satmak, kurum satmak (KuTS:129).

fors (TT): a. İng. 1) Devlet başkanının bulunduğu yerlere, amirallerin çalıştıkları kuruluşlara veya gemilere, generallerin garnizonlarına ve bu düzeydeki görevlilerin arabalarına çekilen üç veya dört köşeli bayrak.

2) *mec.* Söz geçirirlik, saygınlık.

3) *mec.* Gösterişlilik.

4) *den.* Gidon (TTS:888).

fors (TTAS): (< İng. force) fors, çalım (Diyarbakır).

“fors” sözcüğünün “caka” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

68. fut (Ku.T) / fut (TT)

fut (Ku.T): *Rus.* Ayak (30,5 cm'e eşit uzunluk ölçüsü) (KuTS:130).

fut (TT): *a. İng.* Ayak (TTS:894).

fut (TTAS): Boşuna, boşa: “Bir kilo şeker aldım fut gitti.” (-Rize ve çevresi).

“fut” sözcüğünün “ayak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan anlam Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan anlamdan farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

G

69. gawur (Ku.T) / gavur (TT)

gawur (Ku.T): *Ar. kâfir 1* esk. Gâvur.

2) *mec.* Dolandırıcı, hilekâr, kurnaz kimse. **Xxy, gawur!:** Hay gâvur, hay hilekâr! **gawur giyik:** Kurt (KuTS:131).

gavur (TT): *a. din b. 1* Dinsiz kimse.

2) *din b.* Müslüman olmayan kimse: *Onca yıl gurbetin kahrını, gâvurun ağzının kokusunu çekmiştik.*

3) *sf. mec.* Merhametsiz, acımasız: “Gâvur bana bir at parası vermeden kalkıp gidecek mi?” -M. Ş. Esendal.

4) *sf.* İnatçı (TTS:905-906).

gavur (TTAS): 1 (< Ar. kâfir) gâvur (Diyarbakır).

gavur (TS): Kâfir.

“gawur” sözcüğünün “kâfir” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

70. geçinmek (Ku.T) / geçinmek (TT)

geçinmek (Ku.T): Vefat etmek, ölmek. **Qaqaşuralı Abdurahman 18-nçi yılını axırlarında tuwğan, 1870-nçiyılgeçingen:** Kakaşuralı Abdurahman 18’nci yüzyılın sonlarında doğmuş, 1870 yılında ölmüş (KuTS:132).

geçinmek (TT): 1) Yaşamak için gerekeni sağlamak: “Avla geçinen bir kabile, bu gıdaları tesadüfe borçlu olduğuna inanabilir.” -C. Meriç.

2) Uzlaşmak, anlaşmak: “Aman çocuklar, birbirinizle iyi geçinin.”

3) mec. Taslamak: “Şiir güç ya, şair olmak, şair geçinmek o kadar değil.” -N. Ataç.

4) mec. Kendi gereksinimlerini başkalarından sağlamak: “Sen altmış para verip bir paket tütün almaz, herkesin tabakasından geçinirsin.” -M. Ş. Esendal.

5) hlk. Ölmek (TTS:915).

geçinmek (TTAS): 1) Ölmek (Uluğbey *Senirkent –Isparta/ -Burdur/ Yukarıseyit *Çal, Kabaklar *Çameli, *Çivril, *Sarayköy ve köyleri –Denizli/ Eymir *Bozdoğan –Aydın/ Tepeköy *Torbalı, *Bornova, -İzmir/ -Manisa ve çevresi/ *Savaştepe –Balıkesir/ *Lapseki –Çanakkale/ *İnegöl –Bursa/ Tokat –Eskişehir/ *Merzifon –Amasya/ Bayadı, Sarıca *Gölköy, Sarmaşık *Fatsa –Ordu/ *Bayburt –Gümüşhane/ Erkinış *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ *Ahlat –Bitlis/ Kesirik –Elâzığ/ -Malatya/ -Gaziantep/ -Maraş/ *Antakya, *Reyhanlı –Hatay/ *Gürün -Sivas*Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ *Osmaniye –Adana/ *Mut –İçel/ Bağyaka *Finike –Antalya/ Dont *Fethiye, Pınarlıbelen *Bodrum –Muğla/ Elâzığ ve yöresi/ Keban Baskil Ağın Elazığ).

2) Bir olaydan, işten yararlanmak, çıkar sağlamak (*Antakya Hatay).

3) Hayatını sürdürmek (Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

4) Maişetini temin etmek (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

geçinmek (TS): 1) Yaşamak, ömür sürmek.

2) Ölmek.

3) Kendini... gibi saymak, ...gibi görmek.

“geçinmek” sözcüğünün “ölmek” anlamı iki lehçede de ortaktır. Sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden kısmî yalancı eş değerdir.

71. geliş (Ku.T) / geliş (TT)

geliş (Ku.T): 1) Geliş, gelme.

2) *gr.* Hâl, durum (KuTS:133).

geliş (TT): a. Gelme işi: “*Keklik gibi taştan taşa sekerek / Gerdan açıp gelişini sevdiğim*” –Ruhsati (TTS:922).

geliş (TTAS): 1) Düğün çağırıcısı (Karaviran, Sille –Konya).

2) Kere, kez, defa (Yukarıseyit *Çal, Honaz ve köyleri –Denizli/ *Susurluk –Balıkesir/ *Mudanya, *Gemlik –Bursa/ Bayadı –Ordu/ Afşar köyleri *Pınarbaşı –Kayseri/ *Ermenek –Konya/ *Osmaniye –Adana/ Dont *Fethiye –Muğla).

“geliş” sözcüğünün “gelme” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

72. gerek (Ku.T) / gerek (TT)

gerek (Ku.T): 1) Gerek, lazım, gerekli, lüzumlu **gerek zat:** Gerekli şey. **işleme gerek:** Çalışmak gerek. **gerek olmak:** Gerekmek, lazım olmak **tüzün aytma gerek:** Doğrusunu söylemek gerek.

2) Lazım, gerek, galiba (*zan ifadesi içi kullanılır*). **kitap da şonda olmak gerek:** Kitap da şurada olması lazım, kitap da şurada olsa gerek. **gelsin gerek:** Gelse gerek (KuTS:135).

gerek (TT): a. 1) İcap: “*Vaziyeti bir bütün hâlinde ve bir anda kestirdikten sonra anların gereklerine göre davranırım.*” -N. F. Kısakürek.

2) *sf.* Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım (TTS:932).

gerek (TTAS): 1) Eşit (Merdinik *Göle –Kars).

2) Eksik (Köşker –Kırşehir/ Gaşyer, Tekfurambarı *Milas –Muğla).

3) Balık avlamak için suyun önüne gerilen set: Gerek kuralım da balık turalım (Yaşyer, Tekfurambarı *Milas –Muğla).

4) Yazın kuruyup, kışın akan su: “*Bu yıl yağmur erken oldu gerekler erken çıkar*” (*Antakya ve köyleri –Hatay).

5) Ceviz ve palamut silkmeye yarayan sırık (Bağılı *Şarkikaraağaç – Isparta).

6) Kenar (Isparta).

gerek (TS): 1. Mutlaka, herhalde, muhakkak.

2. Lazım, muktezi.

“*gerek*” sözcüğünün “*lazım*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

73. göbelek (Ku.T) / göbelek (TT)

göbelek (Ku.T): Kelebek (KuTS:138).

göbelek (TT): a. hlk. Rengi siyah beyaz veya bej beyaz olan, kurutulabilen, yenebilen bir tür şapkalı mantar (TTS:954).

göbelek (TTAS): 1) Olmamış incir (*Milas –Muğla).

2) Çocuk (*Haymana –Ankara).

3) Yenilen bir çeşit mantar (*Emirdağ –Afyon/ Darıveren *Acıpayam –Denizli/ Dombaylı –Manisa/ Kocabergos *Erdek, *Bandırma –Balıkesir/ Tokat *Sivrihisar –Eskişehir/ Günerdiğin –Çankırı/ Gümüşhacıköy –Amasya/ Yenitepe –Ağrı/ *Erciş –Van/ *Ahlat –Bitlis/ -Elâzığ/ Polat *Akçadağ, Aşudu *Darende,

*Arapkir, -Malatya/ *Birecik, *Halfeti –Urfa/ *Kilis, *Nizip –Gaziantep/ Efsus
*Elbistan, Çardak –Maraş/ *Reyhanlı –Hatay/ *Divriği, *Gürün, *Kangal –Sivas/ -
Yozgat/ Üçem *Balâ –Ankara/ Köşker, Köşektaş *Avanos –Kırşehir/ *Bünyan ve
çevresi, *Pınarbaşı –Kayseri/ Asmasız –Niğde/ *Koçhisar –Konya/ Bozdoğan,
Kesmeburun *Osmaniye, *Bahçe, *Kozan –Adana/ -İçel).

4) Mısır koçanı (Çamköy *Göhlisar, Konak, Güney *Yeşilova,
Başpınar *Tefenni –Burdur/ Kale, *Sarayköy –Denizli/ Eymir *Bozdoğan –Aydın/
Gündoğdu –Bursa).

5) Şişkin, kabarık (-Çorum/ Kuzköy *Akkuş, Danışman *Fatsa –Ordu/
Akdoğan *Kızılcahamam –Ankara).

6) Kelebek (Sofular *Eğridir –Isparta/ Kuşbaba *Bucak –Burdur/ -
Adana).

7) Sığırları rahatsız eden bir çeşit sinek (Güzelsu *Akseki –Antalya).

8) Ökse otu (Yassıören *Senirkent –Isparta).

9) Ebegümecine benzeyen ve yemeği yapılan bir çeşit bitki (Kayışlı –
Adana).

10) İçi kıymalı bir çeşit börek (*Akyazı ve çevresi –Sakarya/ *Kartal,
*Pendik –İstanbul).

11) Ekin demetleri yığını (-Isparta).

12) Tütün tohumu (*Kadirli –Adana).

13) Meyve ağaçlarını kurutan bir çeşit hastalık (*Seydişehir –Konya).

14) Palamut ya da meşenin göbeği, kozalağın içi (*Nazilli –Aydın).

15) Küçük ve şişman köpek yavrusu (Kuzköy *Ünye –Ordu).

göbelek (TS): Yenilen mantar.

“göbelek” sözcüğünün “kelebek” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

74. gözlemek (Ku.T) / gözlemek (TT)

gözlemek (Ku.T): 1) Beklemek, intizar etmek, gözlemek.

2) Nişan almak.

3) Tahmin etmek, beklemek, ummak.

gözlemek (TT): 1) Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek, intizar etmek.

2) Dikkatle bakmak, tarassut etmek: “*Hava değişikliklerini gözlemek havacılık için önemli bir iştir.*”

3) İncelemek, araştırmak.

4) Gizlice bakmak, gözetlemek: “*Kuzum bana kim gelip gidiyor, hep böyle gözlüyor musun?*” -E. Işınso.

5) Korumak, kollamak (TTS:986).

gözlemek (TTAS): 1) Onarmak, yamamak (-Bolu/ Ceylanköy *Lüleburgaz – Kırklareli).

2) Nişan almak (*Antakya –Hatay).

3) Beklemek (Erzurum).

gözlemek (TS): 1) Gözetmek, riayet etmek.

2) Gözetlemek, bakmak, tarassut, teccüss etmek.

“gözlemek” sözcüğünün “beklemek ve nişan almak” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

75. gülle (Ku.T) / gülle (TT)

gülle (Ku.T): Kurşun, mermi, çekirdek (KuTS:146).

gülle (TT): a. 1) Eskiden som taş veya demirden, yuvarlak bir biçimde yapılırken, günümüzde çelikten silindir biçiminde, bir ucu sivri olarak yapılan top mermisi:

“Atılan gülle ve lağımlardan kale duvarlarında geniş menfezler açıldı.” -O. S. Orhon.

2) *sp.* Atletizm yarışmalarında atılan, pirinç veya pirinçten daha sert bir maddeden yapılan, erkekler için 7,257, kadınlar için 4 kilogram olan madenî küre (TTS:998).

gülle (TTAS): 1) Suda haşlanmış mısır (Konya).

2) Zıpzip (çocuk oyuncuğu) (-Maraş/ *Antakya Hatay).

gülle (TS): Zıp zıp, bilye.

“gülle” sözcüğünün “mermi” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlalar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

76. günlük (Ku.T) / günlük (TT)

günlük (Ku.T): 1) Günlük.

2) Şemsiye (KuTS:147).

günlük (TT): I) sf. 1) O günkü, o günle ilgili.

2) Üzerinden gün geçmiş veya geçecek: *On günlük çocuk. Sekiz günlük gezi.*”

3) Her gün yapılan, her gün yayımlanan, her gün çıkan: “*Günlük gazetelerde her gün başvuran öğrencilerin adları yayımlanıyordu.*” -M. And.

4) *a.* Günü gününe tutulan hatıra, günce, muhtıra.

5) *a. ed.* Günü gününe tutulan anı yazısı veya bu yazıları içine alan eser, günce.

II) a. Tütsü için kullanılan bir çeşit ağaç sakızı: “*Derinlerden gelen öd ve günlük kokuları etrafı ve havayı sardı.*” -A. H. Müftüoğlu (TTS:1008-1009).

günlük (TTAS): 1) Şemsiye (-Denizli/ -Çorum/ -Trabzon/ Erkinis *Yusufeli – Artvin/ *İğdır –Kars/ -Gaziantep/ -Konya/ *Kozan, Kayarcık *Saimbeyli –Adana).

2) Balkon, seren (-Zonguldak/ Çayırıcık *Çerkeş –Çankırı).

3) Gelin ata ya da arabaya bindiği zaman üzerine örtülen uzun örtü (-İstanbul/ -Erzincan).

günlük (TS): I Şemsiye, gölge yapmaya yarayan perde.

II) Gündelik, ücret.

“*günlük*” sözcüğünün “ *günlük, o günkü, o güne ait*” anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü dili ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ortaktır. “*şemsiye*” anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ağızlarında ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

H

77. harc (Ku.T) / harç (TT)

harc (Ku.T): *Ar. Gider (KuTS:153).*

harç (TT): *a. Ar. 1) Harcanan para, masraf.*

2) Yükseköğrenim öğrencilerinin ödemek zorunda olduğu katkı payı.

3) Giysiler dikilirken kullanılan tamamlayıcı veya süsleyici şeyler.

4) Bahçıvanlıkta değişik nitelikteki toprak vb. maddelerin karıştırılmasıyla hazırlanmış toprak.

5) Bir yemeğin yapılmasında kullanılan ve tat veren maddelerin bütünü: “*Bu yemeğin harcı pek iyi değil.*”

6) *ekon.* Resmî işlerde devlet veznesine ödenen para: *Tapu harcı. Mahkeme harcı.*

7) *mim.* Yapıda tuğla veya taşların örgüsünü sağlamlaştırmak, duvarları sıvamak için kullanılan, toprak, saman, kum, kireç, çimento vb. şeyleri su ile kararak yapılan karışım: “*Sıvanmış, boyanmış bir binanın tuğlaları arasındaki harcı göremeyiz.*” -O. V. Kanık (TTS:1047).

harç (TTAS): 1) Düğüne götürülen hediye (*Şavşat ve köyleri –Artvin).

2) İpten örme bir çeşit düğme (Cemele –Kırşehir).

3) Heybe (*Soma –Manisa).

4) Çam kabuğu ve palamutun karışımı (-Isparta/ -Çanakkale).

5) Çöp, süprüntü (tahıl için) (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars).

“*harç*” sözcüğünün “*gider*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

İ

78. inanmaq (Ku.T) / inanmaq (TT)

inanmaq (Ku.T): 1) İnanmak. İnan sen!: İnan sen.

2) *Birine* emanet etmek, tevdi etmek.

3) *Birine* güvenmek, itimat etmek, bel bağlamak (KuTS:164).

inanmak (TT): 1) Bir şeyi doğru olarak benimsemek: “*Bizim şairlerimiz sanatın sanat için olduğuna inanırlar, başka bir ereği olabileceği akıllarına gelmez.*” -N. Ataç.

2) Birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek: “*Ben size inanırım.*”

3) Bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek: “*Bu başın bir kadına değil, bir hamala ait olduğuna inanmak zor değildi.*” -P. Safa.

4) Sevecek, güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık olarak bilmek, iman etmek: “*Tanrı'ya inanmak.*”

5) Kanarak aldanmak: “*Her reklama inanmayın.*”

6) İman etmek (TTS1187).

inanmak (TTAS): İtimat etmek (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*inanmak*” sözcüğünün “*inanmak* ve *güvenmek*” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

79. işlemek (Ku.T) / işlemek (TT)

işlemek (Ku.T): 1) Çalışmak.

2) Hareket etmek, faaliyette olmak, faaliyette bulunmak, işlemek (KuTS:168).

işlemek (TT): 1) Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek.

2) İnce ve süslü şeyler yapmak, nakışlamak: “*Para için işlemediğini iddia eden bu fakir ihtiyar, şüphesiz, sanatının âşığıydı.*” -M. Ş. Esendal.

3) İçine girmek, etkilemek, nüfuz etmek: “*O uzun ve derin bakış genç adamın ta yüreğine kadar işlemiştii.*” -Y. K. Karaosmanoğlu.

4) Naşketmek: “*Al bayrağa narin eller işliyor zafer / Uzaklarda yaralanır kahraman nefer*” -E. B. Koryürek.

5) İyi çalışmak, müşterisi bol olmak.

6) Durağan durumdan hareketli duruma geçmek, çalışmak.

7) Herhangi bir konuyu ele alarak incelemek, öğretmek.

8) Düşüncelerini herhangi birine etki yaparak benimsetmek: “*Ali Rıza Bey bu ilk çocuğu ile, bir çiçek meraklısı, bahçesiyle oynar gibi oynamış, onu ancak kendi hayalinde yaşayan mükemmel insan maddelerine göre işlemiştii.*” -R. N. Güntekin.

9) İşlek, etkin durumda olmak: “*Lütfügiller büyücek bahçelerinin ana yola açılan kapısından işlerlerdi.*” -S. F. Abasıyanık.

10) Çıban, olgunlaşma yolunda olmak.

11) Yara, kapanmamak.

12) Gidip gelmek: “*Şimdi otomobillerin, otobüslerin işledikleri asfalt caddeden bir zamanlar ne kervan ne insan geçirdi.*” -S. M. Alus.

13) Hesapları, kayıtları düzenli olarak tutmak veya gereken yere aktarmak: “*Tayın çizelgelerini düzenliyorum, ambar defterini işliyorum.*” -E. Bener.

14) Herhangi bir ürünü satışa sunulmadan önce birtakım işlemlerden geçirmek (TTS:1226).

işlemek (TTAS): 1) Çimlenmek, filizlenmek (Gaziantep).

2) Çalışmak, iş yapmak (*Kandıra –Kocaeli/ Aliköy *Çaycuma – Zonguldak).

3) Ayçiçeği ya da kabak çekirdeği yemek (Ankara).

4) Mısır tanelerini ayırmak: Beş teneke mısır işledik (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak).

işlemek (TS): 1) Yapmak.

2) İmâl etmek, yapmak.

3) Çalışmak.

4) Tesir etmek.

“işlemek” sözcüğünün “çalışmak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

K

80. kart (Ku.T) / kart (TT)

kart (Ku.T): Rus. Kâğıt, oyun kâğıdı (*iskambil*); iskambil, kumar. **Kart oyun:** İskambil kâğıdı oyunu (KuTS:175).

kart (TT): I *sf.* Gençliği ve körpeliği kalmamış, körpe karşıtı: “*Bu kart hatunun, bu içi dışı pörsük kadının hâlâ piyasa yeri araması beni çıldırtıyor.*” -H. E. Adıvar.

II) a. 1) Düzgün kesilmiş ince karton parçası.

2) Bir kimsenin kimliğini gösteren, kutlamalarda veya kendini tanıtmada kullanılan, çoğunlukla beyaz, küçük, ince karton parçası, kartvizit.

3) Kartpostal.

4) Bazı yerlere girmek veya bazı şeylerden yararlanmak için verilen, kimliği belirten belge: “*Basın kartı.*”

5) Oyun kâğıdı.

6) Fotoğrafçılıkta 9x12 santimetre boyutlarındaki resim.

7) Telefonlara takılan, iletişimi sağlamak için gerekli bilgilerin yüklendiği parçacık.

8) Genellikle parasal işlemlerde çok amaçlı olarak kullanılan manyetik özelliği olan plastik nesne (TTS:1339).

kart (TTAS): 3-4 yaşında, enenmiş erkek koyun, keçi (-Denizli/ *Bornova –İzmir/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ -Rize/ Kirazlı *Şavşat –Artvin/ Bayburt *Sarıkamış – Kars/ *Ahlat -Bitlis./ Gözene –Malatya/ -Maraş/ Başhöyük *Kadınhanı –Konya/ *Bor –Niğde/ -Adana/ Yapıntı *Mut, *Tarsus –İçel/ -Antalya).

kart (TS): Yaşlı, ihtiyar.

“*kart*” sözcüğünün “*oyun kâğıdı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

81. kem (Ku.T) / kem (TT)

kem (Ku.T): *Far.* Az, yetersiz, eksik, noksan (KuTS:176).

kem (TT): *Far. sf. esk. 1)* Noksan, eksik: “*Kem akçe.*”

2) Kötü, fena (göz, söz vb.) (TTS:1383).

kem (TTAS): 1) Tahıl saplarını, ve desteleri bağlamakta kullanılan bükülerek ip biçimine getirilmiş ot (-Samsun/ *Alucra –Gümüşhane/ Erkinis *Yusufeli –Artvin/ - Erzurum/ Cenciğe –Erzincan/ *Hayrabolu –Tekirdağ).

2) Döven (Erzurum).

3) Ceviz (Diyarbakır).

4) Oğlakların analarını emmemeleri için ağızlarına verilen iki ucuna ip bağlanmış ağaç (Eşke *Divriği –Sivas).

5) Çivi (*Ağın –Elâzığ/ *Arapkir –Malatya).

6) Bir eşyanın kırılan kısmını yerine koyarak onarma şekli (Danışman *Fatsa –Ordu/ Tavşanlı *Hafik –Sivas).

7) Bayat, sert: “*Bu ekmek çok kem*” (Cenciğe –Erzincan).

8) Düğme (Erzurum).

9) Ağıl, davar ahır (*Beşiktaş –İstanbul).

10) Bağlam için kullanılan, ottan yapılan ip (Kars ve köyleri).

“*kem*” sözcüğünün “*az, yetersiz*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

82. körük (Ku.T) / körük (TT)

körük (Ku.T): 1) Fırın, ekmek fırını.

2) Soba, ocak.

3) Körük (*demirci dükkanında*) (KuTS:183).

körük (TT): 1) *isim* Ateşi canlandırmak için kullanılan ve açılıp kapandıkça içindeki havayı üfleyen araç: “*Bir taraftan ha bire körüğün ipini çekiyordu.*” - Reşat Enis

2) *isim* Bazı araçların açılıp kapanabilir üst üste katlanmış bölümü: “*Biz faytonun körüğü altında fotoğraf çekmeye uğraşıyorduk.*” - Nazlı Eray

3) *isim, müzik* Bazı müzik araçlarında hava vermeye yarayan, el veya ayakla işletilen meşin veya kâğıt bölüm: “*Akordiyon körüğü.*” (TTS:1504).

körük (TTAS): 1) Eşek yavrusu, sıpa (-Çorum).

2) Demirci dükkânı: “*Bu demiri götür de körükte dövüdür.*” (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

3) Fayton (Kepez Kayseri).

“*körük*” sözcüğünün “*demirci dükkanı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

83. köse (Ku.T) / köse (TT)

köse (Ku.T): 1) Seyrek sakallı adam; köse, sakalsız.

2) Cüce, bücür (KuTS:184).

köse (TT): *sıfat, Far.* Bıyığı, sakalı çıkmayan (erkek): "*Köse kâtip, gözlerini kırıştırarak dinlemeye başlamıştı.*" - Kemal Tahir (TTS:1504).

köse (TTAS): 1) Yeni evlenmiş erkek, güvey (Güney *Yeşilova –Burdur/ Ortaköy *Çal –Denizli).

2) 30-40 yaş arasında erkek (Kızılcaören –Kütahya).

3) Başağı kılçıksız bir çeşit beyaz buğday (Çanılı *Ayaş –Ankara).

4) Ateş karıştırmaya yarayan bir ucu yanmış odun, tahta (Dalıca *Nazilli –Aydın/ -Ordu).

5) Ateş karıştırmak ya da ateş çekmek için kullanılan demir araç, maşa (-Gaziantep/ *Kalecik –Ankara/ -Edirne).

köse (TS): Cılız, bodur.

“köse sözcüğünün “sakalsız” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

84. kulak (Ku.T) / qulaq (Ku.T) / kulak (TT)

kulak (Ku.T): Ağa, köy ağası, zengin köylü (KuTS:184).

qulaq (Ku.T): 1) Kulak. **qulaq perdewü:** *anat.* Kulak zarı.

2) Kulp. **qazannı qulağı:** Kazanın kulbu.

3) (*kapı, çaydanlık vb.*) Sap.

kulak (TT): 1) 1) isim, anatomi Başın her iki yanında bulunan işitme organı: "*Kulaklarımın uğultusu içinde, söylediği lakırtıların hiçbirini duymuyordum.*" - Hüseyin Cahit Yalçın

2) Bu organın, sesleri toplayıp içeriye almaya yarayan dış bölümü:
"Elleriyle kulaklarını tıkayıp yatağının yanında tortop oldu." - Halide Edip Adıvar

3) *isim* Balıklarda başın iki yanında bulunan ve ağızdan alıp solungaçlardan geçirdiği suyu dışarıya vermeye yarayan yarıklardan her biri.

4) *isim* Saban kulağı.

5) *isim* Duvar, baca, şömine vb. yerlerde kulağa benzer çıkıntı.

6) *isim, müzik* Telli çalgılarda tel germeye yarayan burgu.

7) *isim, coğrafya* Akarsuların ve özellikle göllerin karaya giren ve durgunlaşan yerleri.

8) *isim, mecaz* Seslerin uygunluğunu seçebilme ve değerlendirebilme yeteneği (TTS:1518).

II) *isim, esk., Rus.* Varlıklı Rus köylüsü (TTS:1520).

kulak (TTAS): 1) Sabanın toprağa giren kısmının iki tarafında bulunan ve toprağı yanlara dökmeye yarayan parça (Oğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril –Denizli/ Eymir *Bozdoğan –Aydın/ *Susurluk, Yeniköy –Balıkesir/ *Akyazı –Sakarya/ -Bolu/ -Çorum/ *Antakya –Hatay/ *Bor –Niğde/ *Çumra, *Ermenek –Konya/ *Anamur –İçel/ *Milas, Yerkesik –Muğla/ -Edirne/ *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ).

2) Yağmur ve sel sularının toplandığı çukur, su yatakları (Tuzla – Adana).

3) Küçük dereler (Oymaklı –Adana).

4) Arkların ya da göl ve dereden tarlaya alınan suyun ağzı (Kitiz *Göksun –Maraş/ *Bor –Niğde/ -Antalya).

5) Küçük vadi (Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

6) İki yol arasında kalan toprak parçası (Argıthanı –Konya).

7) Akarsuların karaya giren ve durgunlaşan yerleri (*Ağın –Elâzığ).

- 8) Göllerin karaya giren sivri kısımları (Kocahıdır –Edirne).
- 9) Tarlanın köşesi, dar yeri (Çamova *Divriği, Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas).
- 10) Gücü sırtını koymaya yarayan dokuma aygıtının yan direkleri (*Ezine –Çanakkale).
- 11) Köprünün iki yanındaki duvarlar: “*Köprünün kulağına oturdum.*” (*Mut –İçel).
- 12) Makbuz (-Kütahya/ -Çanakkale/ Çayar –Çankırı/ Hacıhamza *Osmancık –Çorum/ -Niğde).
- 13) Oku boyunduruğa bağlayan kayış (-Sivas).
- 14) Kağrı arabalarında iki oku boyunduruğa yakın yerde birbirine tutturulan sivri ağaç parçaları (-Sinop/ -Samsun/ Küpesi –Erzincan).
- 15) Telli müzik araçlarında akort vidası, burgu (-Ankara/ -Kırşehir).
- 16) Koyun ve keçilerin butlarındaki açılı biçiminde sinir (*Ağın – Elâzığ).
- 17) Kenar (Tokat, Bozan –Eskişehir).
- 18) Sarmısaklı yoğurt dökülerek yenilen bir hamur yemeği, mantı (Kocakovacık *Orhaneli –Bursa/ Ceylan *Lüleburgaz –Kırklareli).
- 19) Çamlıklarda biten, yemeği yapılan bir çeşit ilkbahar bitkisi (Gezende *Gülner İçel).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde “q” ve “k” olmak üzere iki farklı harf vardır. Türkiye Türkçesinde ise bu sesler sadece “k” ile karşılanmaktadır. Türk lehçelerinde organ isimleri Türkçe kökenlidir. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

85. kurs (Ku.T) / kurs (TT)

kurs (Ku.T): 1 Sınıf. **kurs iş:** Sınıf çalışması.

2) Kurs (*öğretim kurumlarında*) **buxgalter kurslar:** Muhasebe kursları.

3) Kur, rayiç, fiyat (KuTS:185).

kurs (TT): I a. Ar. 1) Ağırşak.

2) *gök. b.* Bir gök cisminin teker biçiminde görülen yüzü, çörek.

II) a. Fr. Resmi ve özel kuruluşlarca ilgililere belirli bir konuda bilgi, beceri ve davranış kazandırmak amacıyla düzenlenen derslere dayanan ve belli bir süresi olan eğitim etkinliği: “*Lisan kursunu filan pek alıp sattığı yokmuş.*” –H. Taner (TTS:1532).

kurs (TTAS): 1 Çukur yerlere dolan kar yığınları (Pirlerkondu *Hadım –Konya).

2) Dolgun, dolu: “*Cevizlerin içi bu yıl çok kurs.*” (Erkinis *Yusufeli – Artvin).

3) Nargile yakmakta kullanılan dut ya da asma ağacından elde edilen bir çeşit kömür (*Antakya –Hatay).

“*kurs*” sözcüğünün “*resmi ve özel kuruluşlarca ilgililere belirli bir konuda bilgi, beceri ve davranış kazandırmak amacıyla düzenlenen derslere dayanan ve belli bir süresi olan eğitim etkinliği*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

86. külte (Ku.T) / külte (TT)

külte (Ku.T): Demet, bağlam.

külte (TT): a. 1 Külçe.

2) *jeol.* Kayaç.

3) *hlk.* Demet, bağlam (TTS:1558).

külte (TTAS): 1) Bağlam, demet, düzine (Yılanlı *Eğridir –Isparta/ -Burdur/ *Çal, Söğüt, Honaz –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ -Manisa/ Yeniköy –Balıkesir/ *Gelibolu –Çanakkale/ *Kurşunlu –Çankırı/ Kavşit *Sungurlu -Çorum./ Sarıköy *Merzifon – Amasya/ -Hatay/ *Gürün –Sivas/ -Kayseri ve kövleri/ Güzelsu *Akseki –Antalya/ *Mut ve kövleri –İçel/ *Milas, Yerkesik –Muğla).

2) İki elin tutabileceği kadar ufak ot bağlamı (Ilıcaksu *Domaniç – Kütahya).

3) Buğday bağlamı (Dobruca göçmenleri –İstanbul).

4) Bir araya bağlanmış mısır koçanları, kuru biber dizileri: “*Bir külte biber dizimiz var.*” (Eymir *Bozdoğan –Aydın/ -Balıkesir ve çevresi).

5) İplik çilesi, kelep (*Osmancık –Çorum).

6) Toplu, çok (Belenkeşli –İçel).

7) Balta ya da keserin çivi çakılan kalın yanı (*Milas –Muğla).

8) İç içe konmuş 3-4 yufka ekmeğinin katlanmış biçimi: Fatmalardan bir külte ödünç ekmek iste (Sarı *Merzifon –Amasya/ *Elmalı, *Korkuteli – Antalya).

9) On beş, yirmi sıra inci dizisi (Karabiga *Biga –Çanakkale/ - Ankara).

10) Çöreklenmiş yılan (Karakoca *Haymana –Ankara).

11) Dört saplı, üzerinde çamur, toprak taşınan tahta araç, teskere (*Bor –Niğde).

12) Bağlam, düzine (*Antakya Hatay/ Maraş/ Yozgat).

13) Yığın (Maraş).

14) Kadınların saçlarını toplamakta kullandıkları bir yanı açık süs eşyası (Teniste *Anamur İçel).

“külte” sözcüğünün “bağlam , demet” anlamı iki lehçede de ortaktır. Diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

L

87. lap (Ku.T) / lap (TT)

lap (Ku.T): 1. 1) Büsbütün, bütün bütün, tamamiyle, tamamen.

2) Çok, pek, gayet. **lap yaxşı:** Çok iyi, çok güzel.

2. Tam, aynı; ta. **lap şo özü:** Ta kendisi.

3. Kadar, varıncaya kadar. **lap ertenge yerli:** Ta sabaha kadar (KuTS:187).

lap (TT): a. Yumuşak ve ağır bir şey düştüğünde çıkan ses: “*Hamur lap diye yere düştü.*” (TTS:1575).

lap (TTAS): 1) Taze incir (*Ödemiş köyleri –İzmir).

2) Avuç içi (-Uşak/ -Bitlis/ -Urfa).

3) Bir çocuk oyununda kuka olarak dikilen şeyi kaleden çıkarmak için kullanılan yassı taş: “*Kiremit lap iyidir.*” (-Erzincan).

4) Çok, en çok (Azerî göçmenleri –Kars).

5) Tam: “*Lap özüdür.*” (Azerî göçmenleri *Çıldır –Kars).

6) İyice (Azerî göçmenleri –Kars).

“lap” sözcüğünün “çok ve tam” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

88. loqum (Ku.T) / lokum (TT)

loqum (Ku.T): Ar. esk. Yağda pişirilen bir şekerleme çeşidi (KuTS:189).

lokum (TT): Ar. a. 1) Şekerli nişasta eriyiğini pişirip hafif ağdalaştırarak yapılan, küçük küp veya dikdörtgen biçiminde kesilen şekerleme, kesme, latilokum: “*Üsküdar'a gider iken bir mendil buldum / Mendilimin içine lokum doldurdum*” - Halk türküsü.

2) Dinamit lokumu (TTS:1592).

lokum (TTAS): 1) Sarığıburma tatlısı (Kumdanlı *Yalvaç –Isparta).

2) Dilim dilim tepsiye yerleştirilip zeytinyağla yağlandıktan sonra fırında pişirilen buğday ekmeği (*Bodrum –Muğla).

3) Lokum tatlısı (Karaçay göçmenleri, Yazılıköy *Emirdağ –Afyon/ Uluğbey *Senirkent Körküler *Yalvaç –Isparta/ Çerçin –Burdur/ *Ünye –Ordu/ *Antakya –Hatay).

4) Kurabiye (Rize).

“*loqum*” sözcüğünün “*şekerleme*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

M

89. mañaw (Ku.T) / manav (TT)

mañaw (Ku.T): Ahmak, tahtası eksik; mankafa, alık (KuTS:193).

manav (TT): *Rum. a. 1* Meyve ve sebze satan yer: “*Manav, kasap dükkânlarında alışveriş etmek için sıra beklerken görürdüm.*” -N. Cumalı.

2) Meyve ve sebze satan kimse (TTS:1618).

manav (TTAS): 1 Tahıl satıcısı (*Maçka köyleri –Trabzon).

2) Mavi gözlü (kimse) (Yenice *Eğridir –Isparta).

3) Tutuk tutuk konuştuğu için sözleri anlaşılmayan (*Kandıra –Kocaeli).

4) Akılsız, ahmak (Çepni *Gemerek –Sivas/ -Kayseri).

5) Anadolulu (Ceylan *Lüleburgaz –Kırklareli).

6) Oturduğu yerin yerlisi olmayıp başka yerden gelen, göçmen (*Akyazı çevresi –Sakarya/ *Serik –Antalya).

7) Yörük (Fındıklı *Gönen –Balıkesir).

8) Yerli halk (Kozluca *Keçiborlu –Isparta/ *Susurluk, Yeniköy –Balıkesir/ Fili *Biga –Çanakkale/ Pazarcık *Bozüyük –Bilecik/ Bakırlı *Kandıra –Kocaeli/ Osmaniye *İlgın –Konya).

9) Bahçeleri sulama işini yöneten su dağıtma görevlisi (*Keçiborlu – Isparta).

10) Aptal (*Bünyan Kayseri).

“*manaw*” sözcüğünün “*ahmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

90. **marcan (Ku.T) / mercan (TT)**

marcan (Ku.T): *Ar. 1* Mercan.

2) Boncuk.

3) *kadın öz. is.* Mercan (KuTS:194).

mercan (TT): *Ar. a. 1 hay. b.* Tropik ve ılık denizlerde yaşayan, geniş resifler oluşturan, mercanlar sınıfının örneği olan, kırmızı kalker iskeletli hayvan, mercan balığı (*Corallium rubrum*).

2) Bu hayvanın iskeletinden elde edilen ve süs eşyaları yapımında kullanılan madde: “*Alafrangalık, parmaklarımızı narin bir mercan gibi ortaya çıkaran kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı.*” -Ö. Seyfettin.

3) *sf.* Bu maddeden yapılmış: “*Mercandan bir kolye ile mercan küpeler takmıştı.*” -N. Cumalı.

4) *hay. b.* İzmaritgillerden, Atlantik Okyanusu, Akdeniz ve Karadeniz'de bulunan, açık kırmızı renkte, eti beğenilen bir balık, mercan balığı (*Pagrus pagrus*) (TTS:1655).

mercan (TTAS): 1 Tavşan yavrusu (Hartlap, *Göksun-Maraş/ *Kozan –Adana).

2) Başı ve ayakları kırmızı yabanördeği (*Bafra –Samsun).

3) Bir çeşit fasulye (-Trabzon).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde “*marcan*” olarak kullanılan sözcük, Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında “*mercan*” şeklinde kullanılmaktadır. Sözcüğün “*mercanın iskeletinden elde edilen ve süs eşyaları*

yapımında kullanılan madde” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

91. mış (Ku.T) / mih (TT)

miş (Ku.T): *Far.* Mih, çivi (KuTS:199).

mih (TT): *a.* 1) Çivi.

2) Büyük çivi (TTS:1675).

mih (TTAS): 1) Karısından dayak yiyen erkek, kılıbık (*Biga –Çanakkale).

2) Odun (Bolu).

3) Böceklerin ısırmasıyla berelenen kavun, karpuz kabuklarının altında kalan çivi gibi sert ve ham yer (-Niğde/ Hayriye –Adana).

4) Topaç, döndürek oyunu (*Mudanya –Bursa).

5) Mih, çivi (Diyarbakır/ Erzincan ve yöresi/ Erzurum/ Malatya).

6) Mih, nal çivisi (Kırşehir).

“*miş*” sözcüğünün “*çivi*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

92. mışlamaq (Ku.T) / mihlamak (TT)

mişlamaq (Ku.T): Çivi çakmak, mihlamak (KuTS:199).

mihlamak (TT): 1) Mihla tutturmak, çakmak, çivilemek.

2) Birini silahla yaralamak veya öldürmek.

3) Altın, gümüş vb. taşları metal yuvalara işlemek.

4) *mec.* Birini veya bir şeyi bir yerden ayıramaz, kıpırdayamaz duruma getirmek: “*Korku ikimizi de sanki mihlamıştı.*” -A. Rasim (TTS:1675-1676).

mihlamak (TTAS): Çivilemek, çakmak (Sürez *Bozdoğan –Aydın/ Çerçin –Burdur/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ Ağlı *Küre –Kastamonu/ *Merzifon –Amasya/ *Ağın –Elazığ/ *Ermenek –Konya).

“*mıxlamaq*” sözcüğünün “*çivilemek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

N

93. nazik (Ku.T) / nazik (TT)

nazik (Ku.T): I *Far.* 1) Narin, ince, nazik.

2) İnce, ince uzun (*boylu*); zayıf, cılız.

3) Yüksek, tiz, ince (*ses perdesi için*).

4) *mec.* Nazik, tehlikeli.

II Çörek, pide (*mayasız hamurdan hazırlanan yağlı ve genellikle oval şekle sahip tatlı*) (KuTS:207).

nazik (TT): *Far. sf.* 1) Başkalarına karşı saygılı davranan: “*Seçilmişlik duygusu insanları birbirine yakınlaştırdığından içeride herkes birbirine karşı son derece nazikti.*” -E. Şafak.

2) İnce yapılı, narin: “*Kadın fevkalade nazik ve güzel, çocuklar oya gibi idiler.*” -S. F. Abasıyanık.

3) Özen, dikkat gösterilmezse kırılabilen, bozulabilen, kötüleşebilen: “*Nazik bir bitki.*”

4) Gerekli önlemler alınmadığında daha kötü olan, kritik: “*Şimdi devleti tehlikeden kurtaracak pek nazik zamandır.*” -A. Ş. Hisar.

5) Dikkat isteyen, özen gerektiren: “*Rica ederim gülmeyiniz, iş pek naziktir, şaka götürmez.*” -H. R. Gürpınar (TTS:1757).

nazik (TTAS): 1 Taze (*Merzifon –Amasya).

2) İrmikten yapılan pelte (-Edirne).

3) İplik bükmeye yarayan bir çeşit çıkrık (-Kütahya).

“*nazik*” sözcüğünün “*ince, narin yapılı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

94. nişan (Ku.T) / nişan (TT)

nişan (Ku.T): *Far.* 1) Nişan, işaret. **nişan etmek:** Nişan koymak, işaret koymak.

2) Nişan, nişan tahtası, hedef. **Nişanğa almaq:** Nişan almak.

3) *mec.* Soysuzlaşmış, piç, çirkin sıfatlı adam (KuTS:209).

nişan (TT): *a.* 1) İşaret, iz, belirti, alamet.

2) Nişanlanma sırasında yapılan tören: “*Bizi nişana çağırdılar.*”

3) Evlenmek üzere birbirine söz verme, nişanlanma: “*Nişanı bozmuşlar.*”

4) Kurşun, taş vb. ile vurulmak istenen hedef.

5) Hedefi vurmak için silah, ok vb.ne gerekli doğrultuyu verme.

6) Devlet nişanı (TTS:1773).

nişan (TTAS): 1) Nişan, nişanlanma sırasında yapılan tören (Kırşehir).

2) Nişan, akit olarak verilen eşya (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*nişan*” sözcüğünün “*işaret ve hedef*” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

O

95. ocaq (Ku.T) / ocak (TT)

ocaq (Ku.T): 1) Yurt, anababa evi, baba yurdu.

2) Aile, soy.

3) *esk.* Müessese, kurum (KuTS:212).

ocak (TT): *a.* 1) Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan yer: “*Üç balıkçı güneş batarken kumların üzerine iki taştan bir ocak yaptılar ve ateş yaktılar.*” -Halikarnas Balıkçısı.

2) Şömine: “*Ocağın önünde oturup acayip bir dikkatle odunların yanışına bakar.*” -Y. K. Karaosmanoğlu.

3) Isı vererek üzerine veya içine konulan maddeleri ısıtan, pişiren, kaynatan, eriten araç veya alet: “*Anlaşılan çamaşırcı giderken ocağı tam söndürmemiş olacak.*” -H. Taner.

4) Kahvelerde, kuruluşlarda çay, kahve vb.nin yapıldığı yer: “*Konuşmalar iyice kızışmaya başladığı vakit kahve ocağının önünde görünür.*” -S. Birsel.

5) Yer üstünde veya yer altında cevher çıkarılan yer: “*Mermer ocağı. Kömür ocağı.*”

6) Bahçelerde ve bostanlarda her tür meyve ve sebze ekimine ayrılmış, çevresinden biraz yükseltilmiş toprak parçası: “*Mustafa, arkasına güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.*” -S. F. Abasıyanık.

7) Aynı amaç ve düşünceyi paylaşanların kurdukları kuruluş veya toplandıkları, görev yaptıkları yer: “*Başlangıçtan beri burası bir vatansever ocağı idi.*” -F. R. Atay.

8) Yılın birinci ayı, kânunusani: “*Ocak ayını sevmem, oldum olası.*” -B. Felek.

9) *tar.* Yeniçeri teşkilatını oluşturan odalardan her biri.

10) *mec.* Ev, aile, soy: “*Henüz temelleri atılmayan kendi ocağım kurulmadan yıkılmıştı.*” -A. Gündüz.

11) *hlk.* Halk hekimliğinde bir önceki kuşaktan el verme suretiyle aktarılan bilgileri kullanarak belirli bir şikâyeti veya hastalığı iyileştirdiğine inanılan aile (TTS:1786).

ocak (TTAS): 1) Ateş (Derbent *Alaşehir –Manisa).

2) Eski ve soylu aile (-Ordu köyleri/ *Maçka, *Of, -Trabzon/ *Kilis – Gaziantep).

3) Dedelerden beri belirli bir hastalığı iyi ettiğine inanılan aile (*Keçiborlu –Isparta/ -Samsun/ *Bor –Niğde).

4) Fide ya da ağaç dikmek için açılan çukur (*Atabey, Bağlılı *Eğridir, Yassıören *Senirkent –Isparta/ Salda *Yeşilova –Burdur/ Beylerli, Oğuz *Acıpayam –Denizli/ Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ *Gelibolu, Fili *Biga – Çanakkale/ -Bursa/ Tokat –Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ -İstanbul/ -Kastamonu/ -Samsun/ -Amasya/ Salman*Akkuş –Ordu/ -Trabzon/ - Giresun/ -Maraş/ Reyhanb ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı, *Antakya – Hatay/ *Gürün, Çepni *Gemerek, Ağrakos *Suşehri –Sivas/ İsgöbü –Kayseri/ *Ürgüp –Nevşehir/ -Niğde/ Çomaklı *Korkuteli –Antalya/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

5) Su değirmenlerinde suyun akıtıldığı ve çarkın indirildiği yer (- İstanbul).

6) Bir yerde toplu olarak bulunan fındık ağaçları (Danışman *Fatsa – Ordu/ Nefsiköseli *Görele –Giresun/ -Trabzon).

7) Türbe, adanılan yer, eski ve soylu aile (Ordu).

8) Çay bitkisinin dikilmesi için hazırlanan toprak (Rize).

ocak (TS): I Yurt.

II Üzüm asması, kavun, karpuz, hıyar, kabak gibi bitkilerin deveği.

“ocaq” sözcüğünün “yurt ve aile, soy” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

96. ot (Ku.T) / ot (TT)

ot (Ku.T): I Ot. **ot ösümlükler:** Otsu bitkiler, ot bitkileri (KuTS:218).

II) 1) Ateş.

2) *mec.* Ateş, alev, hararet, şiddet.

III) Zehir (KuTS:218).

ot (TT): a. 1) *bit.* b. Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler: “*Etrafımızda uzun otlar, yalçın kayalar vardı.*” -A. Gündüz.

2) *sf.* Bu bitkilerle yapılmış veya bu bitkilerle doldurulmuş: “*Ranzalardan birinin üst yatağında bir ot şilte üzerinde, soyunmadan uzanan ve iki eli ensesinin altında düşünen ben.*” -N. F. Kısakürek.

3) *esk.* Zehir.

4) *esk.* İlaç.

5) *argo* Esrar (TTS:1820).

ot (TTAS): 1) Göz hastalığını iyileştirmek için kullanılan ev ilacı (-Urfa/ Kilis – Gaziantep).

2) Enfiye (*Kilis –Gaziantep/ -Maraş).

3) Barut (Bahçeli *Ürgüp –Nevşehir/ Bor –Niğde).

4) Kılları yok etmekte kullanılan sıçanotu ve kireç karışımı (*İğdir Kars).

5) Ezilerek meşe külü ile karıştırılmış tütün (Ekinözü *Elbistan Maraş).

ot (TS): 1) İlaç.

2) Kokulu tohumlar, baharat.

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde “ateş” anlamında kullanılan “ot” kelimesi Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında “od” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında “ot” sözcüğünün “toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler” ve “zehir” anlamları dışında diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

97. otlamaq (Ku.T) / otlamak (TT)

otlamaq (Ku.T): Otlamak, otlanmak (KuTS:218).

otlamak (TT): 1) Hayvan, dolaşarak yerdeki ot, çimen, yaprak vb.ni yemek, yayılmak: “Çimenler üzerinde çocuklar oynuyor, kuzular otluyor.” -H. R. Gürpınar.

2) *mec.* Meşgul olmak: “Liseyi bitirmiş, üniversiteye gitmiş, birkaç sene otlamış orada, çakmış.” -A. İlhan.

3) *argo* Para ve emek harcamadan başkalarının sırtından geçinmek (TTS:1822).

otlamak (TTAS): 1) Başkalarının sırtından geçinmek (*Ödemiş –İzmir/ *Alaşehir – Manisa/ Yeniköy –Balıkesir/ Bozan –Eskişehir/ *Kandıra –Kocaeli/ -Samsun/ Sarıca *Gölköy, Bayadı –Ordu/ -Malatya/ *Afşin ve köyleri –Maraş/ Hacıılyas Koyulhisar, Ağrakos *Şuşehri –Sivas/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ *Lüleburgaz – Kırklareli).

2) İlaçlamak (Çığşar *Kadirli –Adana).

3) Ateşlemek, yakmak (-Kastamonu/ Şihlar *Ulubey –Ordu).

4) Merada ot yemek, otlamak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

otlamak (TS): 1) İlâçlamak, ilâç yapmak, tedavi etmek.

2) Zehirlemek.

“otlamak” sözcüğünün “hayvan, dolaşarak yerdeki ot, çimen, yaprak vb.ni yemek, yayılmak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

98. oylamaq (Ku.T) / oylamak (TT)

oylamaq (Ku.T): Düşünmek. **men şulay oylayman:** Ben böyle düşünüyorum (KuTS:219).

oylamak (TT): Oya koymak veya oya sunmak (TTS:1828).

oylamak (TTAS): Düşünmek, geçmiş bir olayı anımsamak (Konya).

“oylamak” sözcüğünün “düşünmek” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

99. oymaq (Ku.T) / oymak (TT)

oymaq (Ku.T): I Yüksük.

II) *Bir şeyi oymak; bir şeyde çukur, oyuk yapmak (KuTS:219).*

oymak (TT): I a. 1) Aşiret: “*Dayısı, amcası dâhil, obadan, oymaktan kimse düniür gitmeye gönüllü değildir.*” -T. Buğra.

2) İzcilikte küçük birlik: “*Oymak beyi.*”

II) a. gök b. Hemen hemen benzer veya aynı tür yıldızlardan oluşmuş, Samanyolu'nun seyrek yapılı genç kümelerinden her biri.

III) 1) Keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak: “*Bir ağaç kütüğünü keser, oyar, nakışlayıp bezerdi.*” -S. Ayverdi.

2) Kumaş vb.ni girintili bir biçimde kesmek: “*Gömleğin yakasını ve koltuğunu biraz oydu.*”

3) *argo* Bıçaklayarak yaralamak.

4) *argo* Kazıklamak (TTS:1828).

oymak (TTAS): 1) Duvarda eşya koymaya yarayan kapaksız dolap, raf (İshaklı *Bolvadin –Afyon).

2) Söze karşılık vermek, yanıtlamak (Kavaklıdere –Muğla).

3) Semt, mahalle, bölge (Cebel *Eğridir –Isparta/ *Urla –İzmir/ *İskilip –Çorum/ *Çarşamba –Samsun/ Hartlap –Maraş/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas/ Haydarbeyli –Yozgat).

4) Yön (*Urla –İzmir/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas).

5) Yüksük (Aziziye –Denizli/ Kadıçiftliği *Yalova –İstanbul/ Yeniköy *Seyitgazi –Eskişehir/ Çilehane *Reşadiye –Tokat).

6) Arazinin alçak, çukur yeri (*Yalvaç –Isparta/ Fili *Biga – Çanakkale/ Kaleyaka *Perşembe, Bayadı, Danişman *Fatsa –Ordu).

7) Hısım, akraba (Yapıntı *Mut İçel).

“oymak” sözcüğünün “keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak” ve “yüksük” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Ö

100. özek (Ku.T) / özek (TT)

özek (Ku.T): 1) Öz, iç qarağaynı özeği: Çamın özü.

2) *mec.* Çekirdek, öz.

3) (*derin olmayan*) Yar, dere.

4) (*içinde su akan*) Dere (KuTS:226).

özek (TT): a. hlk. Merkez (TTS:1866).

özek (TTAS): 1) Tepeler arasındaki çukur, düzlük yer, koyak (Salman *Akkuş – Ordu).

2) Sulak, verimli yer, otlak (-Amasya).

3) Sel sularının aktığı yerde yaptığı yarıklar (Kasımlar *Eğridir – Isparta/ Geyran *Niksar –Tokat).

4) Gırtlak (İshaklı, Derecine *Bolvadin –Afyon/ -Balıkesir/ Ahmetçe –Çanakkale/ Zıvarık, Yendiğin *İlgın, -Konya).

5) Yemek borusu (Yendiğin *İlgın –Konya).

6) Soluk: “Özeğim kesildi.” (Köşker –Kırşehir/ -Niğde/ Civanyaylağı *Mersin, Güvere *Silifke –İçel).

7) Güç: “Ahmedin yürümeye özeği kalmamış.” (Tepebaşı *Göksun,*Andırın –Maraş/ Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı –Hatay/

-Kırşehir / *Bor –Niğde/ Faydalı *Kozan –Adana/ İmamuşağı, Güvere *Silifke –İçel).

8) Arabalarda ön ve arka dingili birbirine bağlayan uzun ağaç direk (İshaklı *Bolvadin –Afyon/ Kumdanlı *Yalvaç –Isparta/ Aslıhantepeciği, Çağış –Balıkesir/ Gedelek, Yenicemüslim *Orhangazi, Mahmudiye, Çeltikçi *İnegöl –Bursa/ Çukurhisar, *Söğüt, Dodurga *Bozüyük –Bilecik/ *Kandıra –Kocaeli/ Berk, İğneciler *Mudurnu –Bolu/ *Akyazı ve çevresi –Sakarya/ *Şile –İstanbul/ *Çerkeş –Çankırı/ Mardar –Samsun/ *Arapkir –Malatya/ Maksutlu *Şarkışla –Sivas/ Bahçeli *Bor –Niğde/ -Edirne/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ *Hayrabolu –Tekirdağ).

9) Okla boyunduruğu birbirine bağlayan demir (Sarıkavak –Eskişehir/ Ömerhacılı *Kaman –Kırşehir).

10) Kalın kiriş (Ortaköy *Çal –Denizli).

11) Çıkarı için sırnaşarak istediğini elde eden (Çomaklı *Korkuteli –Antalya).

12) Çalışkan (Gilevği *Elmalı –Antalya).

13) Susuz dere (Cebel –Isparta/ Salman *Akkuş –Ordu/ Güzelsu *Akseki –Antalya).

14) Ağacın, bitkinin içi, özü (Çilehane *Reşadiye –Tokat/ Erkinis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Artvin).

15) Bir şeyin içi, özü (Tokat –Eskişehir).

16) Karpuzun ortası, göbeği (Tokat –Eskişehir/ -Diyarbakır).

17) Soğan vb. bitkilerin ortasından çıkan tohum sapı (-Van/ *Ahlat –Bitlis/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

18) Bitki filizi (Kireçli *Şavşat –Artvin).

19) Bir şeyin çevreden aynı uzaklıkta olan yeri, ortası (-Isparta ve çevresi/ Yavuz *Şavşat –Artvin/ *Bor –Niğde).

20) Ayrılamaz, onsuz olamaz, gerekli olan: “*Peşinden özek gibi gidiyor.*” (Sinop).

“*özen*” sözcüğünün “*öz, iç*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

101. *özen* (Ku.T) / *özen* (TT)

***özen* (Ku.T):** Nehir, ırmak, çay (KuTS:226).

***özen* (TT):** *a.* Bir işin elden geldiğince iyi olmasına çabalama, özenme, itina, ihtimam (TTS:1867).

***özen* (TTAS): 1)** Dere, çay, ırmak (Kırım göçmenleri, Arnavutköy *Kadıçiftliği – İstanbul/ Karkın *Çumra –Konya).

2) Tepeler arasındaki çukur, düzlük yer, koyak (Kadıçiftliği – İstanbul).

3) Sulak, verimli yer, otlak (Kazancı *Akşehir –Konya).

4) Kör (Yazılıköy *Emirdağ –Afyon).

5) Birbirine yakın iki dağın arasındaki uzaklık, ara (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

“*özen*” sözcüğünün “*nehir, ırmak, çay*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

P

102. *palan* (Ku.T) / *palan* (TT)

***palan* (Ku.T): I)** *Ar.* Falan, filan.

II) Semer (KuTS:227).

***palan* (TT):** *Far. a.* Genellikle eşeklere, bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli, yayvan ve yumuşak bir çeşit eyer (TTS:1876).

***palan* (TTAS): 1)** Paçavra, bez parçası (Trabzon).

- 2) Çamaşır (Türkeli *Vakfikebir –Trabzon).
- 3) Eşya (*Tirebolu –Giresun).
- 4) Süpürgeotu (*Antakya –Hatay).
- 5) < Far. **pâlân**: Eşeğe veya ata vurulan yayvan semer (Erzincan ve yöresi).
- 6) Eski bez (Ordu).

“*palan*” sözcüğünün “*semer*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

103. palas (Ku.T) / palas (TT)

palas (Ku.T): Kilim (KuTS:227).

palas (TT): I) *Fr.a.* 1) Lüks otel veya gösterişli yapı: “*Tanınmaz, anonim bir insan olmanın zevkine vardığımız oteller, palaslar yoktu.*” -A. Ş. Hisar.

2) *sf. argo* Kolay, rahat: “*Yarınki derslerin hepsi palas.*”

3) *sf. argo* Kolaylık gösteren, hoş giden (nesne, kimse, yer).

II) *Far. sf. hlk.* Keçi kılından dokunmuş kaba kilim, yaygı (TTS:1877).

palas (TTAS):1) Büyük çocuk (*Menemen –İzmir).

2) Kaz (Yalıçiftlik *Mudanya –Bursa).

3) Keklik yavrusu (*Kargı, *Osmançık –Çorum/ Kuzuculu *Dört Yol – Hatay/ Afşar aşireti, Yalak –Kayseri/ -Konya).

4) Çeşme (İstanbul).

5) Halı (-Gümüşhane).

6) Minder (-Amasya/ Zile *Develi –Kayseri).

7) Börek (Ordu).

8) Keçi kılından, pamuktan dokunmuş kaba kilim, yaygı (Eğret – Afyon/ Azeri köyleri *Merzifon –Amasya/ *Şebinkarahisar Giresun/ *Kilis Gaziantep/ -Ankara/ Sadık, *Mucur –Kırşehir/ Yemliha –Kayseri).

9) Eskimiş kilim, keçe, çul, çuval (-Diyarbakır).

“*palas*” sözcüğünün “*kilim*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

104. perçin (Ku.T) / perçin (TT)

perçin (Ku.T) / perçin (TT)

perçin (Ku.T): *Far. 1) Perçin.*

2) *mec.* Sağlam; sağlamca, sağlam bir şekilde, sertçe, sıkıca (KuTS:231).

perçin (TT): *Far. a.* İki veya daha çok levhayı birbirine bağlamak için geçirilen çivinin, ezilerek baş durumuna getirilen ucu (TTS:1911).

perçin (TTAS): 1) Duvar (*Siverek –Urfa).

2) Çit (*Pötürge –Malatya).

3) Çeper, set (Keban Baskil Ağın Elazığ).

“*perçin*” sözcüğünün “*iki veya daha çok levhayı birbirine bağlamak için geçirilen çivinin, ezilerek baş durumuna getirilen ucu*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

105. piç (Ku.T) / piç (TT)

piç (Ku.T): *Far. 1) Evlilik dışı doğan; piç.*

2) *mec.* Çevik, atik, kıpırdak; sokulgan, kurnaz (KuTS:232).

piç (TT): *Far. a.* 1) Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzade, veledizina.

2) Babası belli olmayan çocuk.

3) Her şeyin küçüğü, büyüğü ile aynı nitelikte olmayan.

4) *kaba* Terbiyesiz, arsız çocuk: “*Şimdi bir karış piçler bile zavallıya -Ulan, hödük, bana baksana- diye hitap ediyorlar.*” -Ö. Seyfettin.

5) *kaba* Kalleş, kurnaz, kötü niyetli kimse.

6) *bit. b.* Bir bitkinin çevresinde yeniden beliren sürgün ve filiz (TTS:1923).

piç (TTAS): 1) Fırın: “*Piçten taze ekmek aldım.*” (*Mersin –İçel).

2) Tırnak diplerinden kalkan et parçaları, şeytantırnağı (-Malatya/ -Gaziantep).

3) < Far. pîç: Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan doğan çocuk (Malatya).

4) Ağacın kökünden biten sürgün, filiz (Malatya).

“*piç*” sözcüğünün “*evlilik dışı doğan*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

106. **post (Ku.T) / post (TT)**

post (Ku.T): *Rus.* 1) Karakol, posta, nokta.

2) Vazife, görev, mevki, makam (KuTS:235).

post (TT): *Far. a.* 1) Tüylü hayvan derisi: “*Belinde ince bir ceylan postu, sırtında ağaç liflerinden örülmüş kaba bir atkı vardı.*” -A. H. Müftüoğlu.

2) *mec. ve esk.* Tarikatlarda şeyhlik makamı: “*Hacı Bektaş postu.*”

3) *mec.* Makam: “*Kiminin meselesi geçim, kiminin seçim, kiminin post.*” -O. V. Kanık.

4) Bazı deyimlerde can anlamında kullanılan bir söz (TTS:1940).

post (TTAS): 1) Şişman, tembel (Kastamonu).

2) Biçilmiş otların tırmıkla toplanmış durumu (*Ahlat –Bitlis).

3) Seccade (Uluşiran *Şiran Gümüşhane).

“*post*” sözcüğünün “*makam*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

107. pul (Ku.T) / pul (TT)

pul (Ku.T): *esk.* Para, madeni para, akçe (KuTS:238).

pul (TT): *a.* 1) Posta parası karşılığı mektuplara, damga resmine karşılık kâğıtlara yapıştırılan, basılı küçük kâğıt parçası: “*Mektuplarına kendi pullarını yapıştırırlar, kendi memurlarıyla sevk ederlerdi.*” -F. R. Atay.

2) Bazı giysilerde süs olarak kullanılan parlak, incecik, genellikle metal levhacık: “*Arkasında bir omzu tamamıyla açık, altın pul işlemeli bir akşam tuvaleti vardı.*” -H. E. Adivar.

3) Tavla oyununda kullanılan, plastik, tahta vb.nden yapılmış yassı yuvarlak levhacık.

4) Vida, cıvata vb. şeylerin boynuna geçirilen, ortası delik metal levhacık.

5) Propaganda amacıyla kullanılan yazılı küçük kâğıt.

6) Küçük ve ince tabakacıklar.

7) *bit. b.* Üzerinde bulunduğu organa yapışık, biçim ve yapıcı çok basit yaprakların her biri.

8) *hay. b.* Balıkların, sürüngenlerin ve bazı kuşlarla memelilerin vücudunu kaplayan boynuzsu, sert levhacık: “*Bir adamla minimini bir kız çocuğu elleri balık pulu içinde balık avlıyordu.*” -S. F. Abasıyanık.

9) *esk.* Akçeden küçük metal para (TTS:1951).

pul (TTAS): 1) Düğme (Fili *Biga –Çanakkale/ -Bolu/ *Safranbolu –Zonguldak/ *Tosya –Kastamonu/ *İskilip –Çorum/ Balaç, *Vezirköprü –Samsun/ *Merzifon –Amasya/ -Tokat/ Kuz *Akkuş –Ordu/ Gare *Ardeşen –Rize/ Yavuz, Salcı, Çay ağzı *Şavşat, Bağlıca, Karlı *Ardanuç –Artvin/ İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim –Kars/

Kurucaova, *Pötürge –Malatya/ -Urfa/ Şekeroba, Yusufhacılı, *Afşin, -Maraş/
*Antakya –Hatay/ Karafakı *Ayaş –Ankara/ -Kırşehir/ *Bor –Niğde/ -Konya/
Kerkük, -Kıbrıs).

2) Küçük ayakkabı çivisi (Rumeli göçmenleri, İbriktepe *İpsala –
Edirne).

3) Zar gibi ince yaprak: “*Soğan pulu.*” (-Kayseri).

4) Para: “*Pulum yohdu.*”(*İğdır Kars).

pul (TS): Bir akçanın üçte biri.

“*pul*” sözcüğünün “*para, akçe*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

108. purman (Ku.T) / ferman (Ku.T)

purman (Ku.T): *Ar. 1* Müsaade, izin.

2) Ferman, emir (KuTS:238).

ferman (TT): *Far. a. 1* Buyruk, emir.

2) *tar.* Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği, uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı buyruk, yarlık: “*Bizde Tanzimat fermanı henüz okunmamıştır.*” -N. Cumalı (TTS:862).

ferman (TTAS): Emir emirname (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

Arapça ve Farsça kelimelerde bulunan ama Türkçede aslî ses olmayan -f- sesi Kumuk Türkçesinde -p- olarak kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde ise alıntı kelime ses değişimine uğramadan kullanılmaktadır. “*purman*” sözcüğüne ses değişimi olmadan bakıldığında “*emir*” anlamı dışında diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Q

109. qaba (Ku.T) / kaba (TT)

qaba (Ku.T): *esk.* Kaba; bayağı; kaba bir şekilde; bayağı bir şekilde (KuTS:239).

kaba (TT): *sf.1* Özensiz, gelişigüzel yapılmış, zevksiz, sakil, ince karşıtı: “*Cebinden kaba fil dişi saplı bir de çakı çıkardı.*” -Ö. Seyfettin.

2) Taneleri iri: “*Kaba çakıl.*”

3) Terbiyesiz, görgüsü kıt, nezaketsiz (kimse): “*Kaba, hantal, şivesiz bir sürü adamlar kafesinin önüne toplanırlar.*” -R. H. Karay.

4) Hafif olduğu hâlde kalın veya hacimli: “*Kaba bir yün döşekle temiz bir şilte, yastık yorgan buldum.*” -H. R. Gürpınar.

5) *a.* Kuyruk sokumunun her iki yanındaki şişkin yer.

6) *mec.* Terbiyeye, inceliğe aykırı, çirkin, kötü: “*Çocuklardan biri ağzından çok fena, çok kaba bir şey kaçırdı.*” -O. C. Kaygılı (TTS:1247).

kaba (TTAS):1 Mağara (*Pazar –Rize).

2) Dövülmek için harman yerinde koni biçiminde yığılan tahıl (*Kandıra –Kocaeli/ Finike, *Elmalı –Antalya).

3) Ebegümece (Mesken *Yatağan –Muğla /*Milas Muğla).

4) Kaplıca (*Kandıra –Kocaeli).

5) Toplu ve güçsüz kimse (Körküler *Yalvaç Isparta).

6) Koyunlara takılan büyük, yuvarlak çan (Teniste *Anamur İçel).

kaba (TS): Büyük, iri, kocaman.

“*qaba*” sözcüğünün “*bayağı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

110. qaban (Ku.T) / kaban (TT)

qaban (Ku.T):1 Domuz. **biçilgen qaban:** Kısırlaştırılmış erkek domuz.

2) *mec.* Kanlı canlı (*kimse*); sağlam, sıhhati yerinde, kuvvetli, güçlü (*insan hak.*) (KuTS:239).

kaban (TT): Ia. *hlk.1*) Dik yokuş.

2) Tepe.

II a. Çeşitli kumaşlardan yapılmış, kalçaya kadar inen ve paltoya benzeyen üst giysisi (TTS:1249).

kaban (TTAS):1 Dik yokuş, kayalık, uçurum (Bebre *İnegöl –Bursa/ Samatya – İstanbul/ -Amasya/ -Tokat/ *Maçka –Trabzon/ -Gümüşhane/ Limanköy, Mapavri, Gündoğdu –Rize/ *Yusufeli –Artvin/ -Erzurum/ *Kemaliye, Haşhaşı, -Erzincan/ - Van/ -Sivas).

2) Tepe, yüksek tepe (-İstanbul/ -Trabzon/ *Kemaliye –Erzincan).

3) Derenin iki tarafındaki orman (-Trabzon).

4) Azılı erkek domuz (-İstanbul / -Amasya/ Çilehane *Reşadiye – Tokat).

5) Palamut ağacının ya da karaçalının yemişi (Çamova *Divriği – Sivas).

“*kaban*” sözcüğünün “*domuz*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

111. qabaq (Ku.T) / kabak (TT)

qabaq (Ku.T):I *bk.* **qapu** (KuTS:239).

qapu: Kapı (KuTS:246).

II) Kabak. **qabaq urluq:** Kabak çekirdeği, kabak oluşumu (KuTS:239).

kabak (TT):a.1) bit. b. Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki (Cucurbita).

2) *bit. b.* Bu bitkinin türlerine göre yemeği ve tatlısı yapılan ürünü.

3) Esrarkeşlerin kullandığı bir çeşit nargile.

4) *müz.* Kabak kemane: “*Siperin içinde birkaç nefer ayakta ileriye bakıyor, öbürleri aşağı oturmuş konuşuyorlar, gülüyorlar, türkü söylüyorlar, kabak çalıyorlar.*” -Ö. Seyfettin.

5) *sf.* Ham, tatsız (kavun, karpuz).

6) *sf.* Tüysüz, dazlak: “*Kaba kabak gibi tıraşlı!*” -H. E. Adıvar.

7) *sf.* Dişleri aşınarak yüzeyi düzleşmiş olan (taşıtl lastiği).

8) *sf. mec.* Bilgisiz, görgüsüz, kaba.

9) *hkk.* Kısa boynuzlu hayvan (TTS:1248).

kabak (TTAS): 1) Kısa boynuzlu hayvan (Sırapınar *Beykoz –İstanbul/ Çepni *Gemerek –Sivas/ Kocahıdır *Keşan –Edirne).

2) Boynuzsuz hayvan (Yassıören *Senirkent, Bağlılı *Gelendost –İstanbul/ Darıveren *Acrpayam, *Çal/ Bereketli *Tavas, Kösten, Honaz –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ -İzmir/ Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ Tokat –Eskişehir/ Dadıç –Bolu/ *Ayancık –Sinop/ Akpınar, *Ünye –Ordu/ Türkçayırı, Kırım, Senir *Afşin, Afşar aşireti –Maraş/ Karahoca *Haymana –Ankara/ *Pınarbaşı –Kayseri/ -Niğde/ *Bozkır –Konya/ Oymaklı –Adana/ *Mersin köyleri –İçel/ Yerkesik –Muğla/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

3) Yamaç, ön, ön taraf (Sultanhisar –Aydın/ *Bornova –İzmir/ -Kastamonu/ *Merzifon, Azeri köyleri –Amasya/ *Bayburt –Gümüşhane/ *İğdir, Varzına *Posof –Kars/ -Erzurum).

4) Kilenin 1/16 ölçüsünde bir tahıl ölçüğü (-Kütahya/ Balcalı, Irmaksırtı *Çarşamba –Samsun/ *Merzifon –Amasya).

5) Kafatası (Büyük Kabaca *Senirkent –Isparta/ -Antalya).

- 6) Alın (*Bozdoğan –Aydın/ -Bilecik/ *Milas –Muğla).
- 7) Yaylı çalgı, kemençe (-Zonguldak/ -Sinop).
- 8) Bir çocuk oyununda sayı (*Kandıra –Kocaeli).
- 9) Ekin sapı yığını (Ömerhacılı *Kaman, -Kırşehir).
- 10) Topluluk (-Samsun).
- 11) Hafif yokuş (Çepni *Gemerek –Sivas).
- 12) Ölü yıkarken kullanılan uzun saplı tas (-Balıkesir).
- 13) Mısır koçanı (Mahmutbey –İstanbul).
- 14) Yelken halatlarını germek için kullanılan üç delikli ağaç (-İstanbul).
- 15) Palamut ağacının ya da karaçalının yemişi (-Kütahya/ -Konya).
- 16) Ön yüz, yamaç (Bayraktutan *İğdir Kars).

kabak (TS): I) Göz kapağı.

II) İçki kadehi, şarap tası, şarap kabı.

III) Boynuzsuz koyun.

“qabaq” sözcüğünün “kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

112. qabarcıq (Ku.T) / kabarcık (TT)

qabarcıq (Ku.T): 1) Kabarcık, su kabarcığı; kabarcıkla kaplı, su kabarcığıyla kaplı.

2) Kabartma, kabartı (KuTS:239).

kabarcık (TT): a. 1) İçi su, hava dolu ufak kabartı veya kürecik: “*Bardağın içindeki maden suyu kabarcıklarının pıtır pıtır söndüğü bile duyuluyordu.*” -H. Taner.

2) Vücutta oluşan sivilce gibi küçük şişkinlik.

3) Kabartı: “*Köy, dağın ortasında, toprak kabarcıkları gibi dizilen evleriyle bir mezarlığa benziyordu.*” -H. E. Adivar.

4) fiz. Metal biliminde sıvı veya katıların içinde oluşan gaz hacmi (TTS:1249).

kabarcık (TTAS): 1) İnce kabuklu, yuvarlak, beyaz, çekirdekli bir çeşit üzüm (*Afşin –Maraş/ -Gaziantep/ *Osmaniye –Adana).

2) Soğan köklü, parlak yeşil yapraklı, beyaz çiçek açan bir bitki (*Anamur –İçel).

kabarcık (TS): Yanıkara, şarbon, kara kabarcık.

“*qabarcıq*” sözcüğünün “*kabarcık* ve *kabartma*” anlamları iki lehçede de ortaktır. Diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

113. qaçaq (Ku.T) / kaçak (TT)

qaçaq (Ku.T):1) Çapulcu, yağmacı; soygun, haydut, eşkıya.

2) Kaçak, firari **qaçaqını tutmaq:** Kaçağı tutmak, kaçağı yakalamak (KuTS:240).

kaçak (TT):a.1) Bir kaptan, bir borudan sızan gaz veya sıvı.

2) Gizlice kaçırılmış olan mal veya madde: “*Şu âlâ kaçaktan birer sigara sarar mısınız?*” -S. M. Alus.

3) Av sırasında vurulamayan kuş: “*Malum a, kaçak diye avcının tüfeğinden kurtulmuş kuşlara denir.*” -S. M. Alus.

4) sf. Bağlı bulunduğu yerden veya yasadan kaçan, uzaklaşan: “*Vapurda bir de kaçak Rus ailesi var.*” -A. Gündüz.

5) *sf.* Yasaca yapılması yasak olan veya yapılması için gerekli izin alınmayan: “Kaçak kat.”

6) *sf.* Yasaca belirtilmiş gerekli gümrük ve vergileri ödenmeden bir yere sokulan veya bir yerden çıkarılan: “Öyle olduğu hâlde kaçak sigaramla hâli unutmaya çalışıyordum.” -S. F. Abasıyanık.

7) *zf.* Yasalara, kurallara uymayarak, gizlice: “Bütün harp müddetince babası ile İsviçre’de kaçak yaşadı.” -A. Gündüz (TTS:1254).

kaçak (TTAS):1) Tavşanın yürürken bıraktığı iz (Sarıca *Şiran –Gümüşhane).

2) Binek atlarının hızlı koşma yeteneği: “Bu atın kaçağı daha iyidir.” (-Trabzon).

3) Eliaçık, cömert (*Kurşunlu –Çankırı).

4) Ağaç sürgünü (Cumalıkızık, Yukarısölöz *Orhangazi –Bursa).

5) Burçak ve benzeri tahılların ekilmesine elverişli yerler (Bozanönü –Isparta).

6) Sığır, koyun, keçi vb. hayvanlarda diz ile kasık arasındaki kısım (Sarkım *Beypazarı –Ankara).

“qaçaq” sözcüğünün “firari” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

114. qala (Ku.T) / qala (TT)

qala (Ku.T): Ar. 1) Kale **qalanı daw bulan almaq:** Kaleyi savaşıla almak.

2) İki parçalı bazı özel isimlerde (*mutaden şehirlerde*).

kala (TT): zf. Kaldığında: “Frankfurt’a gece yarısından sonra ikiye yirmi kala vardık.” -A. Haşim (TTS:1273).

kala (TTAS): 1) Okul sırası (*Gerze –Sinop).

2) Kent, şehir (-Trabzon).

3) Altı lastik, beyaz ketenden spor ayakkabı (Kerkük).

4) Güç, zahmetli: “*Rençberlik çok kala bir iştir.*” (Bayramköy *Ayaş –Ankara).

5) Atmaca (İstanbul).

6) Çekirge (Bağlıca *Ardanuç –Artvin).

7) Sincap (Burdur).

8) Kale (Çüngüş, Çermik Diyarbakır/ Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*qala*” sözcüğünün “*kale*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

115. *qaltaq* (Ku.T) / *kaltak* (TT)

***qaltaq* (Ku.T):** Ağaçtan iskelet eyer, ağaç eyer (KuTS:244).

***kaltak* (TT):a.1)** Üzeri meşin, halı vb. şeylerle kaplanmamış olan eyerin tahta bölümü.

2) Kuskunsuz eyer.

3) *kaba* İffetsiz, namussuz kadın: “*Aradan birkaç yıl geçince artık kaltaktan pek söz etmez olmuştu.*” -Halikarnas Balıkcısı.

***kaltak* (TTAS):** 1) Delikanlı (Kızılköy *Dinar –Afyon).

2) İhtiyar (kadınlar için) (Sürez *Bozdoğan –Aydın/ Alaeddin *Acıpayam –Denizli).

3) Eski ayakkabı (*Kandıra –Kocaeli).

4) Eyer (Türkgücü *Çorlu Tekirdağ).

5) Atın üzerine oturmak için konulan takım (Edirne).

“*qaltaq*” sözcüğünün “*eyer*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

116. qamaşmaq (Ku.T) / kamaşmak (TT)

qamaşmaq (Ku.T): 1) Dişleri kamaşmak.

2) Gözleri kamaşmak (KuTS:244).

kamaşmak (TT): Ekşi bir şey sebebiyle dil, damak veya diş uyuşmak (TTS:1287).

kamaşmak (TTAS): 1) Şaşırmak (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

2) Eşelemek (*Marmaris –Muğla).

“qamaşmaq” sözcüğünün “dişleri kamaşmak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

117. qanatmaq (Ku.T) / kanatmak (TT)

qanatmaq (Ku.T): Kana bulamak, kanatmak (KuTS:245).

kanatmak (TT): Kanamasına yol açmak veya kanamasını sağlamak: “Kendilerine acındırmak için yalandan kavgaya tutuşup birbirlerinin saçlarını başlarını yoldular. Yüzlerini kanattılar.” -L. Tekin.

kanatmak (TTAS): Sakız elde etmek için sakız otunun kökünü bıçakla çizerek süt çıkarmak (*Bor –Niğde).

“qanatmaq” sözcüğünün “kana bulamak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

118. qanmaq (Ku.T) / kanmak (TT)

qanmaq (Ku.T): Memnun olmak, hoşnut olmak, tatmin olmak, kanmak, doymak.
suw içip qanmaq: Doya doya su içmek, susuzluğunu gidermek (KuTS:245).

kanmak (TT):1) Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluğuna inanmak.

2) Tatlı sözlere aldanmak.

3) Bir gereksinimini, bir isteğini yeteri kadar karşılamış olmak, doymak: “Siz bile bu şekil, renk, koku zenginliğine kanmış ve yorulmuş ruhunuzla...”
-R. N. Güntekin.

4) Yetinmek, iktifa etmek: “*Odalarının keçeleri üstüne serilmiş seccadelerde bazen namaz kılmakla kanmayarak çoraplarını çıkarır.*” -A. H. Tanpınar (TTS:1299).

kanmak (TTAS): 1) Su ve benzeri şeylere doymak: “*Sızıntıya kandı göynüm*” (Malatya).

2) Aldanmak, kanmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*qanmaq*” sözcüğünün “*doymak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

119. qap (Ku.T) / kap (TT)

qap (Ku.T): Çuval, torba. **qapğa salmaq:** Torbaya koymak.

kap (TT): I) a. 1) İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne.

2) Kap kakak.

3) Türlü şeylerin taşınması veya saklanması için kullanılan torba, kılıf, çanta, sepet, sandık vb.

4) Kapak, cilt.

II) a. 1) Gövdeyi omuzların üstünden çepeçevre saracak biçimde yapılan bir tür üst giysisi.

2) Kadınların giydiği kolsuz üstlük (TTS:1302).

kap (TTAS): 1) Orman (Kastamonu).

2) Karton (Honaz –Denizli).

3) Kemer: “*Kapalı çarşının üzeri kap çatılmıştır.*” (-Gaziantep).

4) Oda (Urfa).

5) Aşık kemiği (-Trabzon).

6) Aşık kemiğinin üstü, tepesi: “*Aşığım kap durdu.*”(İrişli, Bayburt, *Sarıkamış –Kars).

7) Yufka (-Çanakkale/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ Ağrakos *Suşehri –Sivas).

8) Ekmek kabuğu (*Mustafa Kemal Paşa, *Mudanya –Bursa).

9) Kabak (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

kap (TS): Kabuk, kışır.

“*qap*” sözcüğünün “*torba*” anlamı iki lehçede de ortakdır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

120. **qapçıq (Ku.T) / kapçık (TT)**

qapçıq (Ku.T): Deriden kırba. **qapçıqını tolturmaq:** Kırbayı doldurmak (KuTS:246).

kapçık (TT):a.1) Küçük kap.

2) Boş mermi kovanı: “Fişek kapçığı.”

3) *bit. b.* Tahıl tanelerinde kabuk (TTS:1306).

kapçık (TTAS): 1) Sünnette erkeklik organından kesilen parça (*Tirebolu – Giresun).

2) Tahıl tanelerinin kabuğu (*Eğridir ,Oğuz *Acıpayam – Denizli/ Yeniköy, *Susurluk –Balıkesir/ Keskin –Eskişehir/ *Düzce –Bolu/ *İskilip –Çorum/ -Samsun/ *Antakya –Hatay/ *Divriği, *Şarkışla, Hacıilyas *Koyulhisar – Sivas/ *Pınarbaşı, *Bünyan –Kayseri/ Çalış *Haymana –Ankara/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ -Adana/ *Merkez köyleri –İçel/ *Vize –Kırklareli/ *Saray – Tekirdağ).

3) Meyve kabuğu (*Lapseki –Çanakkale/ -Manisa/ -Maraş/ Telin *Gürün –Sivas/ Amikovası, *Reyhanlı –Hatay).

4) Ceviz, fındık, bademin sert kabuğu (Çığrı *Dinar –Afyon/ *Osmaniye –Adana/ *Gülнар –İçel).

5) Ağaç kabuğu (*Kadirli –Adana).

6) Boş mermi kovanı (-Afyon/ *Alaşehir –Manisa/ Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ Bozan –Eskişehir/ *Akyazı –Sakarya/ Aliköy *Çaycuma – Zonguldak/ *Nizip –Gaziantep/ *Gemerek –Sivas/ *Bor –Niğde/ -Antalya/ Yerkesik –Muğla/ *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli).

7) Gelincik otu, börek otu (Eymir *Bozdoğan, Alanlı –Aydın).

8) Göz kapağı (*Pınarbaşı –Kayseri).

9) Zamanından önce doğuran hayvan (*Ahlat –Bitlis).

10) Kaplıca (Fili *Biğa –Çanakkale/ *Çatalca –İstanbul).

11) Geniş: “Kapçık ağızlı.” (-Bursa).

12) Palamut kabuğu (*Kaş –Antalya).”

13) Deri torba (Çilehane *Reşadiye –Tokat/ Başhüyük *Kadınhanı –Konya/ *Kozan –Adana).

“*qapçiq*” sözcüğünün “*deriden torba*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

121. qaqdırmaq (Ku.T) / kaktırmak (TT)

qaqdırmaq (Ku.T): qaqlmaq *tan geç. f. 1*) Çaktırmak, kaktırmak. **nal qaqdırmaq:** Nal çaktırmak (*ata veya boğaya*).

2) *mec.* Çaldırmak, hırsızlık yaptırmak (KuTS:247).

kaktırmak (TT): Kakma işini yaptırmak (TTS:1274).

kaktırmak (TTAS): İtmek, itelemek, itişmek (*Gülнар –İçel/ Saraycık *Altıntaş Kütahya/ Yozgat).

“*qaqtırmaq*” sözcüğünün “*kakma işini yaptırmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

122. qaqmaq (Ku.T) / kakmak (TT)

qaqmaq (Ku.T): 1) Tak tak etmek, güm güm etmek; atmak (*kalp*); vurmak, dövmek, çalmak, (*msl. kapıyı*). **yayağına qaqmaq:** Yanağına vurmak, şamar (*veya sille*) vurmak.

2) Çakmak, kakmak, çivilemek, mıhlamak. **yerge qazıq qaqmaq:** Yere kazık çakmak.

3) Çırpmaq, sallamak; vurmak, şamarlar indirmek. **arqasına qaqmaq:** Sırtına şaplaklar indirmek, sırtına hafif hafif vurmak. **qanat qaqmaq:** Kanat çırpmaq.

4) Çırpmaq, silkerek düşürmek, silkerek çıkarmak. **Yayuwnu qaqmaq:** Halı kilim çırpmaq.

5) **-İp'lı zarf-fiil şekliyle çabukluk, hız, birdenbirelik ifade eder. qağıp almaq:** Hemen almak, birden almak, ansızın almak, alıvermek (KuTS:247).

kakmak (TT): 1) İtmek, vurmak.

2) Kakma yapmak.

3) Vurarak dar bir yere sokmak: “*Kimi duvarlarına renkli taşlar kaktı. Kimi bahçesine ağaç dikti.*” -L. Tekin (TTS:1271).

kakmak (TTAS): 1) Gaga (*Gelendost –Isparta/ -Bursa).

2) Gaga ile vurmak, gagalamak (Karadoruk *Gürün –Sivas).

3) Sıçrayıp kalkmak (*Çerçin –Burdur/ Vazıldan *Divriği – Sivas).

4) Yürümek (*Gelendost –Isparta).

5) Sürmek (Kuzköy *Ünye –Ordu).

6) Yağlı, şekerli vb. yiyecekler bıktırmak, tıkamak: “*Fazla yağlı kebab yiyemem, kakar beni*” (Çatoz, Magosa, Kıbrıs).

7) Çakmak (Güney-Batı Anadolu).

8) Kalkmak, yerinden kalkmak (Uşak).

kakmak (TS):1) Kalkmak, kabarmak.

2) Çalmak, vurmak, itmek, tepmek.

3) Çakmak, saplamak.

“*qaqmaq*” sözcüğünün “*vurmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

123. qaralamaq (Ku.T) / karalamak (TT)

qaralamaq (Ku.T): 1) Karalamak, karaya boyamak.

2) *mec.* Lekelemek, karalamak, kara çalmak, kötölemek, gözden düşürmek (KuTS:249).

karalamak (TT): 1) Boya veya kalemle birtakım şekiller çizerek bir yeri kirletmek: “*Duvarı karalamışlar.*”

2) Bir yazının üzerini çizerek onu geçersiz kılmak: “Son iki satırı karalamalı.”

3) Taslak olarak yazmak veya çizmek: “*Defteri elime alıp şu iki sayfalık yazıyı karaladıktan sonra kapının yavaşça gıcırdadığını işittim.*” -H. Z. Uşaklıgil.

4) Hızlı ve acele olarak yazmak: “*Birdenbire ayağa kalktı ve ayakta bir reçete karaladı.*” -S. F. Abasıyanık.

5) *mec.* Leke sürmek, kötülük yüklemek, iftira etmek (TTS:1319).

karalamak (TTAS): 1) Kötölemek, kara sürmek (*Yalvaç –Isparta/ Beylerli – Denizli/ Eymir *Bozdoğan –Aydın/ -Manisa/ Yeniköy –Balıkesir/ Tokat –Eskişehir/ *Akyazı –Sakarya/ *Artova –Tokat/ Kuzköy *Ünye –Ordu/ Çayağzı, Yavuz *Şavşat, Akarsu *Ardanuç, Erkinis *Yusufeli –Artvin/ *Ağın –Elâzığ/ -Maraş/ *Nizip –

Gaziantep/ *Koyulhisar, *Gürün –Sivas/ Sarılar *Avanos –Nevşehir/ *Bor –Niğde/
*Ermenek –Konya/ Yapıntı *Mut –İçel/ Yerkesik –Muğla).

2) Kesici araçların ağzını bilemek (Bekilli *Çal –Denizli).

3) Horoz, tavukla çiftleşmek (*Alayunt –Kütahya/ Dallica
*Nazilli –Aydın).

4) Bağ bahçeyi beller veya sürerken işi üstünkörü
yapmak(Çayağzı) (Kırşehir).

“qaralamaq” sözcüğünün “karaya boyamak ve lekelemek, kötölemek”
anlamları iki lehçede de ortaktır. Diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük
kısımî yalancı eş değerdir.

124. qaraquş (Ku.T) / karakuş (TT)

qaraquş (Ku.T): Kartal, karakuş (KuTS:249).

karakuş (TT): I a. hay. b. Kartal türünden kuşlara verilen ad.

II) a. hlk. Atların ayaklarında şiş yapan bir hastalık (TTS:1318).

karakuş (TTAS): 1) Çok yem yemekten ve çok ağır yük taşımaktan hayvanların
bacaklarında şişlik yapan bir çeşit hastalık (Eskiviran *Emirdağ –Afyon/ -Isparta/
*Çal –Denizli/ -Aydın/ Gireği –Kütahya/ Medetli *Osmaneli –Bilecik/ *Beyazıt –
İstanbul/ *Vezirköprü –Samsun/ -Artvin/ *Ahlat –Bitlis/ Tavşanlı *Hafik –Sivas/
*Güdül, *Ayaş –Ankara/ -Kayseri/ Karkın *Çumra, *Ermenek –Konya/ Karzarcık
*Saimbeyli –Adana/ *Mut ve köyleri, *Silifke –İçel).

2) Kartal (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler –Isparta/ -Kastamonu/
-Gaziantep/ -Kırşehir/ *Bor –Niğde/ -Antalya).

3) Çaylak (Büyükkabaca *Senirkent –Isparta/ *Merzifon –
Amasya/ -E zc./ *Afşin –Maraş/ *Pınarbaşı –Kayseri).

4) Sığırcık (Kars ve köyleri).

“qaraquş” sözcüğünün “kartal” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer
anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısımî yalancı eş değerdir.

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI PROGRAMI

CİLT II

**ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE
TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER**

Hazırlayan: Sena URAS

Danışman: Doç. Dr. Ferhat KARABULUT

MANİSA-2019

125. qarıq (Ku.T) / karık (TT)

qarık (Ku.T): Hırıltılı, kısık. **qarık tawuş:** Kısık (*veya* çatlak) ses (KuTS:250).

karık (TT): I) a. 1) Kar yağmış bir alana bakma sonucu ortaya çıkan göz kamaşması.

2) *sf.* Karlı bir alana bakma sonucu kamaşmış (göz).

II) a. *hlk.* 1) Bağ ve bahçe sulamak için açılmış su yolu, ark.

2) Bu arklar arasında kalan toprak parçası.

3) Sabanla açılan çizi (TTS:1328).

karık (TTAS): 1) Bağ ve bahçelerde sebze ekmek için ayrılan bölümler, evlek (Bayat *Emirdağ, *Dinar –Afyon/ *Eğridir –Isparta/ Karamanlı *Tefenni –Burdur/ -Denizli/ -Manisa/ *Susurluk, Yeniköy –Balıkesir/ *Eceabat, Fili *Biga, *Gelibolu –Çanakkale/ Altıntaş –Kütahya/ *Kandıra –Kocaeli/ Göynük –Bolu/ *Akyazı, -Sakarya/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ *Kurşunlu –Çankırı/ *İskilip, *Alacahöyük –Çorum/ *Merzifon –Amasya/ *Artova –Tokat/ *Fatsa –Ordu/ *Alucra –Gümüşhane/ Salarha –Rize/ *Yusufeli, *Şavşat –Artvin/ *Pütürge –Malatya/ *Divriği, Maksut *Şarkışla, *Koyulhisar, *Çamova, *Divriği –Sivas/ *Balâ, -Ankara/ *Mucur –Kırşehir/ -Kayseri ilçeleri/ *Bor –Niğde/ *Beyşehir, *Ermenek –Konya/ *Kadirli –Adana/ -İçel/ Çavuşköy *Babaeski, Ceylan *Lüleburgaz –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ).

2) Bağ ve bahçeleri sulamak için açılan ince su yolu, ark (*Gelendost, *Uluborlu –Isparta/ Yukarıseyit *Çal, Karaçay, Honaz –Denizli/ *Bergama –İzmir/ *Alaşehir, *Salihli –Manisa/ Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ Tokat –Eskişehir/ *Düzce –Bolu/ *Aksaray, *Sarıyer, *Kartal –İstanbul/ *Safranbolu –Zonguldak/ Belviran *Boyabat –Sinop/ -Samsun/ *Taşova, *Merzifon –Amasya/ *Erbaa –Tokat/ *Şebinkarahisar –Giresun/ *Yusufeli –Artvin/ Köşker –Kırşehir/ *Ürgüp, -Nevşehir/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ *Osmaniye –Adana/ *Malkara –Tekirdağ).

3) Pirinç tarlası (Oşnak, Ersis *Yusufeli –Artvin).

4) Kısık (ses için) (Manisa).

5) Bir göz hastalığı (Muradiye –Rize).

6) Kışın hayvanların yem yedikleri yer (*Şebinkarahisar – Giresun).

7) Eşek yavrusu (Bolu).

8) Keçi yavrusu (Balçık *Pütürge –Malatya).

9) Karışık, taşınmış (Manisa).

10) Kara bakmakla oluşan göz hastalığı (Kars ve köyleri).

karık (TS): 1) Su cetveli.

2) Oyuk, yarık.

“qarıq” sözcüğünün “kısık ses” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

126. qarmaq (Ku.T) / karmak (TT)

qarmaq (Ku.T): 1. 1) Çengel.

2) Olta.

2. *mec.* Zayıf, cılız (*insan hak.*) (KuTS:251).

karmak (TT): 1) Karıştırmak, birbirine katmak.

2) Toz durumundaki bir şeyi sıvı ile karıştırarak çamur veya hamur durumuna getirmek: “*Yapı için harç karmak. Boya karmak.*” (TTS:1333).

karmak (TTAS): 1) Hayvanlar çiftleşmek (-Afyon).

2) Karıştırmak (-Isparta/ Salda, Güney *Yeşilova –Burdur/ Yukarıseyit *Çal, *Acıpayam –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ *Bergama, Balçova, - İzmir/ *Turgutlu, *Alaşehir –Manisa/ *Susurluk –Balıkesir/ *Lapseki –Çanakkale/ Pazarcık *Bozüyük –Bilecik/ *Sivrihisar –Eskişehir/ *Kandıra, -Kocaeli/ *Düzce – Bolu/ *Akyazı –Sakarya/ *Beşiktaş –İstanbul/ *Daday –Kastamonu/ *Kurşunlu – Çankırı/ *İskilip –Çorum/ -Sinop/ -Samsun/ *Merzifon –Amasya/ *Ünye, *Perşembe –Ordu/ *Tirebolu –Giresun/ Oğuzeli –Gaziantep/ -Maraş/ *Antakya –Hatay/ -Sivas

ilçe ve köyleri/ -Yozgat/ -Ankara/ *Bünyan –Kayseri/ *Bor –Niğde/ *Ermenek – Konya/ Bağyaka *Elmalı, Güzelsu *Akseki –Antalya/ -İçel/ *Milas, Yerkelik – Muğla/ -Edirne/ Barbaros *Saray –Tekirdağ).

3) Bentin ya da arkın suyu çoğalmak, taşmak (Kaklıç *Menemen –İzmir/ Kandıra –Kocaeli/ -Gaziantep/ *Çubuk, *Polatlı –Ankara/ Zencidere –Kayseri/ *Avanos –Nevşehir/ *Bor –Niğde).

4) Olta (-Sinop/ Mengeser *Doğubeyazıt –Ağrı).

5) Eskimek (İzmir).

6) Hastalık bulaşmak (*İnegöl –Bursa).

7) Bıkmak (*Lapseki –Çanakkale).

8) Birisinin arkasından kötü konuşmak (*Kilis –Gaziantep/ Alacahan *Kangal –Sivas).

karmak (TS):I Kararmak, bulanmak.

II) Su, önündeki set dolasıyla birikip kabarmak.

III) Karıştırmak, katmak, birleştirmek, mezcetmek.

“qarmaq” sözcüğünün “olta” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

127. qarşılamaq (Ku.T) / qarşılamaq (TT)

qarşılamaq (Ku.T): 1 *Birini* karşılamak; (*birini*) istikbal etmek, (*birinin*) yoluna çıkmak, (*birini*) karşılamaya gitmek (KuTS:252).

karşılamaq (TT): 1 Dışarıdan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak, istikbal etmek: “*Beni qarşıladılar ve ağırladılar.*” -A. Kabaklı.

2) Karşılık olmak, denk gelmek, tekabül etmek: “*Herhâlde bu küçük bahçeyi kendi sebze ihtiyaçlarını qarşılamaq için yetiştirmişlerdi.*” -N. Cumalı.

3) Söylenen, yapılan, bildirilen bir şeyi olumlu veya olumsuz bulmak: “*Bu suçlamayı hiç üzerimize almadan qarşılar ve hoş görürüz.*” -B. Felek.

4) Önlemek, durdurmak: “*Bu ilaç sıtmayı karşılar.*”

5) *sp.* Boksta karşı oyuncunun yumruklarını savmak (TTS:252).

karşılamaq (TTAS): Düğünde çalgıcılar para almak amacıyla birinin önüne gelip çalmak (Trabzon).

“*karşılamaq*” sözcüğünün “*istikbal etmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

128. qarşılaşmaq (Ku.T) / karşılaşmak (TT)

qarşılaşmaq (Ku.T): 1) Karşılaşmak.

2) Tartışmak, çekişmek (KuTS:252).

karşılaşmak (TT): 1) Karşı karşıya gelmek, rastlaşmak: “*Terdit, yazıda beklenmedik bir sonuçla karşılaşmak demektir.*” -Ç. Altan.

2) *sp.* İki sporcu veya iki takım yarışmak (TTS:1337).

“*qarşılaşmaq*” sözcüğünün “*karşı karşıya gelmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

129. qart (Ku.T) / kart (TT)

qart (Ku.T): İhtiyar, koca, yaşlı, kart; ihtiyarlara has (KuTS:252).

kart (TT): I) *sf.* Gençliği ve körpeliği kalmamış, körpe karşıtı: “*Bu kart hatunun, bu içi dışı pörsük kadının hâlâ piyasa yeri araması beni çıldırtıyor.*” -H. E. Adıvar.

II) *Fr.a.1)* Düzgün kesilmiş ince karton parçası.

2) Bir kimsenin kimliğini gösteren, kutlamalarda veya kendini tanıtmada kullanılan, çoğunlukla beyaz, küçük, ince karton parçası, kartvizit.

3) Kartpostal.

4) Bazı yerlere girmek veya bazı şeylerden yararlanmak için verilen, kimliği belirten belge: “*Basın kartı.*”

5) Oyun kâğıdı.

6) Fotoğrafçılıkta 9x12 santimetre boyutlarındaki resim.

7) Telefonlara takılan, iletişimi sağlamak için gerekli bilgilerin yüklendiği parçacık.

8) Genellikle parasal işlemlerde çok amaçlı olarak kullanılan manyetik özelliği olan plastik nesne (TTS:1339).

kart (TTAS): 3-4 yaşında, enenmiş erkek koyun, keçi (-Denizli/ *Bornova –İzmir/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ -Rize/ Kirazlı *Şavşat –Artvin/ Bayburt *Sarıkamış – Kars/ *Ahlat –Bitlis/ Gözene –Malatya/ -Maraş/ Başhöyük *Kadınhanı –Konya/ *Bor –Niğde/ -Adana/ Yapıntı *Mut, *Tarsus –İçel/ -Antalya).

kart (TS): Yaşlı, ihtiyar.

“*qart*” sözcüğünün “*ihtiyar*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

130. **qatışıq (Ku.T) / katışık (TT)**

qatışıq (Ku.T): Karışım, mahlut; karma (KuTS:253).

katışık (TT): *sf.* İçine başka şeyler karışmış olan, karışık, karma, mahlut (TTS:1351).

katışık (TTAS): 1) Başkasının sürüsünde malı, hayvanı olan kişi (Söğüt – Denizli).

2) Karışık, karma (*Düzce –Bolu/ *Merzifon –Amasya/ - Gaziantep/ *Bor –Niğde).

“*qatışıq*” sözcüğü Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ölçünlü dili ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamları farklılık göstermektedir. Sözcük bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

131. **qayın (Ku.T) / kayın (TT)**

qayın (Ku.T): Kocaya veya karıya göre yakınlık (*mutaden akrabalık derecesini göstermek üzere başka bir kelimeyle kullanılır*) (KuTS:256).

kayın (TT): I) a. 1) *bit. b.* Kayingillerin örnek bitkisi olan, 30-40 metre boyunda, 2 metre çapında, kışın yapraklarını döken, kerestesi beyaz ve değerli olan bir orman ağacı (*Fagus orientalis*).

2) *sf.* Bu ağaçtan yapılmış.

II) a. Kadın veya kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi, kayınbirader: “*Sabahleyin kaynım beni bir katıra bindirdi.*” -H. E. Adıvar (TTS:1363-1364).

kayın (TTAS): 1) Gürgen (Samsun).

2) Kayınbaba (Cenciğe –Erzincan).

3) Kayın, eşlerden hanımın erkek kardeşi (Diyarbakır).

“*qayın*” sözcüğünün “*kocaya veya karıya göre yakınlık*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

132. qayır (Ku.T) / kayır (TT)

qayır (Ku.T): I) Kum.

II) 1) *bk.* **qoççaq.**

qoççaq: Mert, erkek; cesur, yiğit, kahraman (KuTS:266).

2) Savaşkan, savaşçı, cenkçi, cengâver.

3) Sıcak, ateşli, hararetli, coşkun.

4) Canlı, çevik, atik, atak (KuTS:256).

kayır (TT): a. *hlk.* 1) Kalın kum.

2) İnce kum (TTS:1364).

kayır (TTAS): 1) Kalın kum (-Denizli/ Umurlu, -Aydın/ *Salihli –Manisa/ *Bartın –Zonguldak/ -Konya).

2) İnce kum (*Çal, -Denizli/ Germencik, Eymir *Bozdoğan – Aydın/ -Manisa/ *Kandıra –Kocaeli).

3) Taşlı toprak (-Denizli/ Foça *Tire –İzmir/ -Manisa/ - Samsun/ *Ermenek –Konya/ Yerkeeik –Muğla/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

4) Tabaka tabaka olan sert ve sarı toprak (*Edremit – Balıkesir).

5) Verimsiz toprak (-Niğde/ Ören *Fethiye –Muğla).

6) Çakıl taşı (-Aydın/ *Ulubey –Ordu).

7) İri taş (-Aydın/ -Manisa).

8) Dama serilen killi toprak (Malatya).

9) İncir (*Bakırköy –İstanbul/ -Kastamonu).

10) Gösterişli (*Yalova –İstanbul).

11) Uçurum (Niğde).

12) Bayır (*Gelendost –Isparta).

13) Düz parçalara ayrılan ve ufalanan bir çeşit kaya (Sayağzı *Silifke İçel).

kayır (TS): Kum, kalın kum, çakıl.

“*qayır*” sözcüğünün “*kum*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

133. qayış (Ku.T) / kayış (TT)

qayış (Ku.T): Kayış, kemer (KuTS:256).

kayış (TT): D a. 1) Bağlamak, tutmak veya sıkmak amacıyla kullanılan, dar ve uzun kösele dilimi: “*Şapkası yere düşmüş, yakası yırtılmış, kılıcının kayışı kopmuştu.*” -Ö. Seyfettin.

2) Kol saatinin bileğe bağlanmasını sağlayan, deriden yapılmış gereç.

3) Ustura bilenen cilalı kösele.

II) a. Kayma işi (TTS:1364-1365).

kayış (TTAS): 1) Esmer kadın (İğneciler *Mudurnu –Bolu).

2) Kötü kadın (*Kandıra –Kocaeli).

3) Kemer (Afyon/ Yozgat/ Kırşehir).

“qayış” kelimesinin “kemer” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

134. qaymaq (Ku.T) / kaymak (TT)

qaymaq (Ku.T): Kaymak, krema (KuTS:256).

kaymak (TT):I) a. 1) Sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman.

2) Sütü yayvan kaplar içinde ve hafif ateşte tutarak elde edilen koyu, yağlı öz.

3) Yağmur ve selden sonra toprağın üzerinde kalan özlü tabaka.

4) *mec.* Bir şeyin en iyi ve seçkin bölümü.

II) 1) Düz, ıslak, donmuş veya kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek: “Sol tekerlekler küçük bir hendeğin içine kaydı.”
-O. C. Kaygılı.

2) Kaygan bir yüzey üzerinde birdenbire dengesini yitirmek.

3) Durum değiştirmek.

4) Anlamı değişmek: “Bazen kelimeler başka anlamlara kayar.”

5) Kurtulmak.

6) Yağışların etkisiyle toprağın alt tabakasının gevşemesi sonucu üst tabaka oynamak.

7) *mec.* Görüş, düşünce veya tutumunu değiştirmek.

8) *argo* Cinsel ilişkide bulunmak (TTS:1366).

kaymak (TTAS): 1) Sobaya ya da ocağa odun sıralamak (*Kırkağaç –Manisa/ - Bursa/ Tokat, Ilıca –Eskişehir/ *Niksar –Tokat/ Eğmir, Kabadüz –Ordu/ *Şebinkarahisar, Piraziz, Kayadibi –Giresun/ -Trabzon/ -Erzurum/ Pertek, -Elâzığ/ Eğmir *Arapkir –Malatya/ -Urfa/ *Nizip –Gaziantep/ *Birecik –Urfa/ *Afşin-Maraş./ *Koyulhisar, Maksutlu *Şarkışla –Sivas/ Şabanözü *Polatlı –Ankara/ *Bünyan, *Develi –Kayseri/ *Bor –Niğde/ *Akşehir, -Konya/ Toprakkale*Osmaniye –Adana/ Mesken *Yatağan –Muğla).

2) İstif etmek, yığmak (*Ermenek, *İlgın –Konya/ *Pozantı – Adana).

3) İğfal etmek, ırzına geçmek (-Samsun).

4) Deve gebe kalmak, döl tutmak (Eskiova *Tire –İzmir/ - İçel).

5) Yakmak: “*Ataş kaydım.*” (Gaziantep/ Gökdere *Akdağmadeni Yozgat).

6) Ağzına kadar doldurmak, yığmak (kabı, odayı) (Çorum).

kaymak (TS): 1) Geri dönmek, avdet etmek.

2) Ayrılmak, uzaklaşmak.

3) İstif etmek, bir şeyi üst üste yığmak, yakmak.

“*qaymaq*” sözcüğünün “*krema*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

135. qaynar (Ku.T) / kaynar (TT)

qaynar (Ku.T): 1) Sıcak, kızgın, kaynar.

2) *mec.* Kızgın, ateşli; coşkun, heyecanlı; ihtiraslı, ihtirasla, tutku ile, coşkunlukla, ateşli ateşli.

3) *mec.* Samimi, içten (KuTS:256).

kaynar (TT): *sf.* 1) Kaynamakta olan: “*Bir kaynar su kazanından dışarı fırlar gibi kendini caddenin serin havasına attı.*” -P. Safa.

2) Çok sıcak: “*Kar üstüne dökülü kaynar su gibi işleyici gözlerini mezara dikmiş, bakıyor.*” -N. F. Kısakürek.

3) *a.* Yeni doğum yapmış anneye ve konuklara sunulan tatlı içecek.

4) *a. hlk.* Kaynak, pınar.

5) *a.* Kaynarca (TTS:1368).

kaynar (TTAS): 1) Kaynak (*Ermenek –Konya).

2) Hastalara kaynatılarak içirilen pekmez, yağ ve baharat karışımı (-Manisa/ -Urfa/ *Mut –İçel/ Limasol –Kıbrıs).

3) Çeşitli baharatların birlikte kaynatılmasından elde edilen çay, lohusa şerbeti (*Antakya Hatay).

4) Kirli iç giysilerini kaynatmakta kullanılan teneke, kazan vb. (Kars ve köyleri).

“*qaynar*” sözcüğünün “*sıcak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

136. qayraq (Ku.T) / kayrak (TT)

qayraq (Ku.T): *diyal.* Bileği taşı (KuTS:257).

kayrak (TT): *a. hlk.* 1) Ekime elverişli olmayan, taşlı, kumlu toprak.

2) Yassı, düz taş.

3) *min.* Bileği taşı.

4) *min.* Kayağan taş (TTS:1369).

kayrak (TTAS): 1) Taşlı, kumlu, ekime elverişli olmayan toprak (Cebel *Eğridir –Isparta/ -Burdur/ Yeniköy –Balıkesir/ *Kurşunlu –Çankırı/ *Söğüt – Bilecik/ *İzmit –Kocaeli/ -İstanbul/ Aliköy *Çaycuma, Cumayanı –Zonguldak/ *Ünye, Bolman, Gavraz –Ordu/ *Antakya –Hatay/ *Anamur, *Silifke, Çiftepınar *Mersin –İçel/ Taptık, Havsa –Edirne/ Çavuşköy *Babaeski -Kırıkkale / -Tekirdağ).

2) Yassı, düz, tabaka halindeki taş (-Isparta/ Bekilli *Çal, *Çivril –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ *Bayındır –İzmir/ *Alaşehir, -Manisa/ Müstecap *Balya –Balıkesir/ Yuvacık *İzmit –Kocaeli/ -Samsun/ *Haymana – Ankara/ *Bozkır, *Ermenek –Konya/ *Anamur –İçel/ -Muğla).

3) Biley taşı (Darıveren *Acıpa yam –Denizli/ *Alayunt – Kütahya/ Zeyve *Söğüt –Bilecik/ *Sivrihisar, Tokat –Eskişehir/ Eşke *Divriğ – Sivas/ Akdoğan *Kızılcahamam –Ankara/ *Seydişehir –Konya/ *Kozan –Adana/ Gödene *Finike –Antalya/ -Muğla).

4) Döşeme taşı (*Gediz –Kütahya/ -Urfa/ *Kozan –Adana).

5) Yassı ve düz taşla oynanan kaydırak oyunu (Sürez, Eymir*Bozdoğan –Aydın/ -Manisa).

6) Akarsuların getirdiği kumla karışık ufak taşlar (-Bolu/ *Kadirli –Adana/ Sultanköy *İpsala –Edirne).

7) Kaydırak oyunu oynanan düz, ince taş ya da iri çakıl (Güney *Yeşilova, Çamköy *Göhlisar –Burdur/ *Simav –Kütahya/ *Mut –İçel).

8) Uçurtma (Gaziantep).

kayrak (TS): Döşeme taşı.

“*qayraq*” sözcüğünün “*bileği taşı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

137. qaytarmaq (Ku.T) / kaytarmak (TT)

qaytarmaq (Ku.T): 1) Geri vermek, iade etmek; *birbirini, bir şeyi geri göndermek, geri yollamak.*

2) Çevirmek, açmak, doğrultmak; bükmek, katlamak.

3) Toplamak, kaldırmak.

4) Kesmek (*msl. suyu*).

5) Çekmek (*kendi yanına, kendi tarafına*) (KuTS:258).

kaytarmak (TT): *hlk.*

1) Geri çevirmek, iade etmek.

2) İş yapmaktan kaçmak: “*Toplum içinde kapısının önünü süpürmekten kaytaranlar dünyanın her yerinde çoklukta.*” -N. Cumalı (TTS:1370).

kaytarmak (TTAS): 1) Atın gemini çıkarmadan ahıra çekip bağlamak (Üçyüyük – Kütahya).

2) Atın dizginini eğerin üst kenarına takmak (*Yalvaç –Isparta/ Yazıköyü –Burdur/ -Manisa/ *Seydişehir –Konya/ Çömlek *Mut, -İçel/ Kınık *Fethiye –Muğla).

3) Hayvanın gemini, yularını kasmak (-Manisa/ *Elmalı – Antalya).

4) Geri çevirmek, döndürmek (-İzmir/ -Bursa/ *Merzifon – Amasya/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ -Trabzon/ -Kars/ *Erciş –Van/ -Maraş/ - Adana/ Azerbaycan).

5) Toplamak, bir araya getirmek: “*Koyunları kaytar kaytar ağıla sok.*” (*Silvan –Diyarbakır).

6) Yerleştirmek (İstanbul).

7) Başı boş bırakmak, salıvermek (Üçkuyu –Denizli).

8) Kibirlemek, kendini beğenmek (Tepelice *Bozkır –Konya/
Dont *Fethiye –Muğla).

9) Kayırmak (Yerkesik –Muğla).

10) Kurtarmak (Amasya).

11) Kusmak, çıkarmak (Şihlar *Ulubey –Ordu).

12) Aşırmak, çalmak (Pazarcık *Bozüyük –Bilecik).

kaytarmak (TS): Çevirmek, döndürmek, iade etmek.

“*qaytarmaq*” sözcüğünün “*iade etmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

138. qıl (Ku.T) / kıl (TT)

qıl (Ku.T): 1) Saç teli (sert); kıl.

2) Tel, kırış.

3) *bk.* **qılçiq** (KuTS:260).

qılçiq: *bot.* Kılçık (*başakta*).

kıl (TT): a. 1) Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı.

2) Keçi tüyü.

3) *sf.* Keçi tüyünden yapılmış veya dokunmuş olan: “*Sana kız mı verirler / Kıl şalvar giymeyincek*” -Halk türküsü.

4) *sf. argo* Huysuz, geçimsiz (kimse).

5) *bit. b.* Bitkilerde görülen, genellikle silindirimsi, içi boş, çok ince uzantı (TTS:1406).

kıl (TTAS): 1) Killi toprak (Karaçay –Eskişehir).

2) Çamaşır, baş kili (Karaçay –Eskişehir).

3) Keçi kılı (Çitli *Mecitözü Çorum).

“qıl” sözcüğünün “kıl, saç telî” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

139. qır (Ku.T) / kır (TT)

- qır (Ku.T):** I) 1) Kır, tarla. **kır işler:** Kır işleri, tarla işleri.
2) Vahşi, yaban, yabani. **qır mişik:** Yaban kedisi.
3) Dışarı, dışarıda; dış, hariç.

II) Asfalt; katran (KuTS:260).

kır (TT): I) a. 1) Beyazla az miktarda siyah karışmasından oluşan renk: “Gözlerinden, kırları artan sakalına bir iki damla yaş düştü.” -F. R. Atay.

2) *sf.* Bu renkte olan: “Kır sakal. Kır at.”

II) a. Şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer: “Araba تنها, düz yolda tıkr tıkr gidiyor, ara sıra kır kokuları getiren hafif bir rüzgâr esiyordu.” -Ö. Seyfettin (TTS:1412).

kır (TTAS): 1) Mayalanmış hamur (Biraskığ –Erzincan).

2) Yabancı, yadırgı: “Kırdan kov, getirip evin dirliğini bozma.” (İğneciler *Mudurnu, *Düzce –Bolu).

3) Saçsız, kel (*Nazimiye –Tunceli).

4) Zeytinlik: “Haydi kıra gidelim, zeytin toplıyalım.” (*Bozdoğan –Aydın/ *Milas –Muğla).

“qır” sözcüğünün “kır, tarla” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

140. qırmaq (Ku.T) / kırmak (TT)

- qırmaq (Ku.T):** 1) Kazımak, hakketmek. **Taqtanı qırmaq:** Tahtayı kazımak.
2) Kırmak, imha etmek, öldürmek.

3) Tıraş etmek.

4) Kesmek, doğramak, kırmak (KuTS:261).

kırmak (TT): 1) Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak: “*Taşları kırmak. Bardağı kırmak.*”

2) İri parçalara ayırmak.

3) Belirli bir biçimde katlamak: “*Forma kırmak.*”

4) Öldürmek, yok olmasına neden olmak: “*Bu yıl soğuk hayvanları kırdı.*”

5) Bir şeyin fiyatını azaltmak, indirmek: “*Firma verdiği teklif fiyatını son dakikada bir yüzde yirmi daha kırıyordu.*” -H. Taner.

6) Dileğini kabul etmeyerek veya beklenmeyen bir davranış karşısında bırakarak gücendirmek, incitmek: “*Bazen bir kelimenin, bir ses tonunun sevdiğimiz bir insanı kırdığını görürüz.*” -M. Kaplan.

7) Tavlada karşı oyuncunun pulunu oyun dışında bırakmak.

8) Vücut kemiklerinden birini parçalamak: “*Ayol, yapma, gel, düşüp bir yerini kıracaksın!*” -O. C. Kaygılı.

9) Tahılı iri ve kaba öğütmek.

10) Hareket durumundaki canlının veya taşıtın yönünü değiştirmek, çevirmek, döndürmek: “*Ne tarafa doğru meyil varsa gidonu o tarafa doğru kıracaksınız ki bisiklet doğrulsun.*” -B. Felek.

11) *mec.* Yok etmek: “*Bir gündüz olsa belki bu derdi kıracağım / Yoksa bu sensizlikten artık çıldıracağım*” -E. B. Koryürek.

12) *mec.* Gücünü, etkisini azaltmak: “*Birkaç gün evvel yağan yağmur sıcağı kırmamış.*” -B. Felek.

13) *argo* Kaçmak, uzaklaşmak.

14) *tic.* Değerinden düşük fiyata almak: “*Bono kırmak. Çek kırmak.*” (TTS:1419).

kırmak (TTAS): 1) İskambil oyununda koz kırmak (-Trabzon).

2) Sıvışmak, uzaklaşmak: “*Kirişi kırmak.*” (-Trabzon).

kırmak (TS): Öldürmek, yok etmek, imha etmek, tenkil etmek.

“*qırmaq*” sözcüğün “*öldürmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

141. **kısır (Ku.T) / kısır (TT)**

kısır (Ku.T): 1) **Kısır. kısır qalmaq:** Kısır kalmak, kısırlaşmak.

2) Ayrılmış, boşanmış (*zevc, zevce hak.*). **kısır ekmek:** Yavan ekmek, yağsız ekmek (KuTS:262).

kısır (TT): I) *sf.* 1) Üreme imkânı olmayan, döl vermeyen (insan ve hayvan).

2) Ürün vermeyen (toprak): “*Kısır toprak.*”

3) *mec.* Verimsiz, yararsız, sonuçsuz: “*Kısır çalışma. Kısır tartışma.*”

4) *biy.* İçinde hiçbir üreme olayı geçmeyen (canlı hücre, çekirdek vb.), steril.

II) *a.* Haşlanmış bulgur, taze soğan, maydanoz ve baharatla yapılan bir tür yemek (TTS:1423).

kısır (TTAS): 1) Nadasa bırakılan tarla: “*Bu sene kısır tarlayı söküp ekeceğim.*” (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ Keşanuz –Ankara).

2) Üzüm kütüklerinin filizi: “*Bugün kısırları alalım, hayvanlara verelim de asmalar kuvvetlensin.*” (-Rize/ *Ağın –Elâzığ/ Babik *Pütürge –Malatya).

3) Öteberi, eşya: “*Kısırları ne yaptınız?*” (*Kemaliye –Erzincan/ *Keskin –Ankara).

4) Bulgur, soğan, biber, maydanoz ile yapılan yemek (*Bor –Niğde/
*Silifke –İçel).

5) Cimri, pinti (*Tirebolu –Giresun).

“*kısır*” sözcüğünün “*üreme imkanı olmayan*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

142. **kışlamaq (Ku.T) / kışlamak (TT)**

kışlamaq (Ku.T): Kışlamak, kışı geçirmek. **tüzde kışlamaq:** Düzlükte kışlamak (*msl. dağda değil, ovada*) (KuTS:263).

kışlamak (TT): I 1) Kış olmak: “*Bu yıl erken kışladı.*”

2) Kışı bir yerde geçirmek: “*Armudu taşlayalım / Dibinde kışlayalım*” -Halk türküsü.

II) hlk. Kuş ve kümes hayvanlarını ürkütmek (TTS:1427).

kışlamak (TTAS): Kümes hayvanlarını kovalamak (Karabüzey *Araç –Kastamonu/
*Lüleburgaz –Kırklareli).

kışlamak (TS): Kışı geçirmek (-i li nesne almaktadır).

“*kışlamaq*” sözcüğünün “*kışı geçirmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

143. **qıymaq (Ku.T) / kıymak (TT)**

qıymaq (Ku.T): 1) Kesmek, boğazlamak.

2) *bot.* Aşılamaq, aşı yapmak.

3) Atmak, palavra savurmak (KuTS:264).

kıymak (TT): 1) Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak: “*Eti kıymak.*”

2) *mec.* Acımadan vermek, esirgememek, feda etmek: “*Beş altı kuruşa daha kıyarak sağlamca bir ip tedarik etti.*” -H. R. Gürpınar.

3) *mec.* Acımayıp öldürmek: “*Zavallıya nasıl kıydılar?*”

4) *mec.* Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek: “*Ne yapayım, ben de ekmek istiyorum, hayatımı kazanıyorum, bana kıymayın.*” -H. E. Adivar (TTS:1433).

kıymak (TTAS): 1) Miğdeye ezinti vermek: “*Balı çokça yidim, içimi kıydı.*” (*Bor –Niğde).

2) Biçmek (*Kula Manisa).

“*qıymaq*” sözcüğünün “*kesmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

144. kızdırma (Ku.T) / kızdırma (TT)

kızdırma (Ku.T): Sıtma, malarya (KuTS:265).

kızdırma (TT): a. 1) Kızdırmak işi.

2) Üzüm çubuklarını köklendirmek için yere gömme, daldırma.

3) *hlk.* Yüksek vücut ısısı, ateş (TTS:1435).

kızdırma (TTAS): 1) Ateş, yüksek vücut ısısı (-Gaziantep/ -Maraş).

2) Sıtma: “*Çocuğu kızdırma tuttu.*” (-Bursa/ Azeri köyleri – Amasya/ -Kars/ Mirengi *İğdir –Kars/ *Erciş –Van/ -Urfa/ *Feke –Adana).

3) Üzüm çubuklarını köklendirmek için yere gömme işlemi, daldırma (*Ermenek –Konya/ *Mut –İçel).

4) Sirke yapmak için üzüm cibresinin üzerine su dökülüp örtülerek ekşimeye bırakılması işlemi: “*Kızdırma sirke çabuk oluyor.*” (Uluğbey *Senirkent –Isparta).

kızdırma (TS): Hastalık ateşi.

“*qızdırma*” sözcüğünün “*sıtma*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

145. qol (Ku.T) / kol (TT)

qol (Ku.T): 1) El, kol. **qolnu barmakları:** Elin parmakları.

2) İmza. **bu qol onuki tügül:** Bu imza onun değil.

3) Vadi, dere (KuTS:266).

kol (TT): a. 1) *anat.* İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

2) Vücudunun bu bölümünü saran bölümü: “*Kara yağız oğlan yalandan gözlerinin yaşını pembe mintanının kollarına siliyordu.*” -O. C. Kaygılı.

3) Makinelerde tutup çevirmeye, çekmeye yarayan ağaç veya metal parça.

4) *anat.* Koyun, dana, kuzu vb.nde ön ayağın üst bölümü.

5) *bit. b.* Ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal.

6) *müz.* Bazı çalgıların elle tutulan sap bölümü.

7) Koltuk, divan vb.nin yan tarafında bulunan dayanmaya yarayan parça.

8) Bir şeyin ayrıldığı bölümlerden her biri, dal, kısım, şube, brans: “*Türk Dil Kurumunun bilim ve uygulama kolları.*”

9) *tar.* Karakol: “*Lakin böyle kardan yolların örtüldüğü bu gecede, koldan korku yoktu. Rahatça eğlenebilirlerdi.*” -R. H. Karay.

10) İş takımı, ekip, grup: “*Öteki koldaki iki hamlacıdan birisi acınacak bir zayıflıktaydı.*” -S. F. Abasıyanık.

11) *ask.* Kanat: “*Sağ kol. Sol kol.*”

12) Dizi, düzen: “*Yürüyüş kolu.*”

13) *den.* Bir halat oluşturan bükülmüş lif demetlerinden her biri (TTS:1459).

kol (TTAS): 1) Susuz dere (Mezirme *Hekimhan –Malatya).

2) Koyak, vadi (Palha *Divriği –Sivas).

3) Kiler (*Vezirköprü –Samsun).

4) İmza: “*Kolunuzu atınız.*” (-Kars).

5) Kök, köken (*Erciş –Van).

6) Orman (*Çıldır, İrişli *Sarıkamış –Kars).

7) Yapılarda kullanılan on, on beş santimetre çapında dört köşe biçilmiş ağaç (*Doğubeyazıt –Ağrı).

8) Avcılıkta gözetleme deliğinin çevresine ve bu deliğe giden yolun iki yanına konan çalı çırpı (*Osmaniye –Adana).

9) Boynuzlu olması gerektiği halde, boynuzsuz ya da kısa ve kırık boynuzlu olan hayvan (*Erciş –Van).

kol (TS): 1) Taraf, yan, cihet.

2) El.

3) Devriye gezen asker, bekçi.

“*qol*” sözcüğünün “*el, imza ve vadi*” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

146. qoltuq (Ku.T) / koltuk (TT)

qoltuq (Ku.T): I) 1) Koltuk, koltuk altı. **qoltuğuna qısdırmaq:** Koltuğuna sıkıştırmak, koltuğuna kıstırmak.

2) Koyun. **qoltuğuna salmaq:** *Bir şeyi* Koynuna koymak.

II) 1) Küçük koy.

2) *Bir şeyde* kıvrım, kırıntı, dolambaç (KuTS:266).

koltuk (TT): a. 1) Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer: “Gazetelerini bir koltuğunun altına koydu, zayıf kollarıyla kutulara sarıldı.” -H. E. Adivar.

2) Kol dayayacak yerleri olan geniş ve rahat sandalye: “*Ta yan beline kadar gömüldüğü koltuğunun içinden ileriye doğru uzandı.*” -Y. K. Karaosmanoğlu.

3) Eski düğünlerde damatla gelinin eve girerken konuklar arasından kol kola geçmeleri töreni: “*Babamız, annemizi gelin geldiği ilk gün şu merdivenin alt başında karşılamış, 'koltuk' yapılmıştı.*” -H. C. Yalçın.

4) Yapıcılıkta yan destek.

5) *den.* Demirledikten sonra gemiyi iskeleye, rıhtıma veya başka bir gemiye bağlayan ip.

6) *mec.* Koltuklama veya koltuklanma: “*O koltuktan hoşlanmaz.*”

7) *mec.* Kayırma, destek: “*Dayısının koltuğunda sırtı yere gelmez.*”

8) *mec.* Yüksek mevki, makam: “Koltuk kavgası.”

9) *argo* Genelev: “*Burası Mesut Bey adında bir herifin koltuğudur.*” -H. R. Gürpınar.

10) *hlk.* Mısır ve buğday fidesinin yanlarından çıkan filizler.

11) *esk.* Kenar, تنها yer (TTS:1465).

koltuk (TTAS): 1) Küçük oda (Tokat –Eskişehir/ -Diyarbakır).

2) Fırının köşesi: “*Benim ekmeğim koltuktan olsun, çünkü pişkin olur.*” (-Samsun).

3) Gemiye demirledikten sonra iskeleye, rıhtıma ya da başka bir gemiye bağlayan ip (Kalamış –İstanbul).

4) Mısır ve buğday fidesinin yanlarında çıkan filizler (Arslanköy *Mersin –İçel).

5) Yapılarda duvarların birleştiği yer, köşe (Çorum).

“*qoltuq*” sözcüğünün “*koltuk, koltuk altı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

147. qonaq (Ku.T) / konak (TT)

qonaq (Ku.T): Konuk, misafir (KuTS:267).

konak (TT): I a. 1) Büyük ve gösterişli ev: “*Konaktan tekrar mektebe döndükten sonra uzun zaman boynu bükük dolaşım.*” -E. İ. Benice.

2) Vali, kaymakam gibi yüksek dereceli devlet görevlilerinin resmî konutu.

3) *hay. b.* Konakçı.

4) *esk.* Araba veya hayvanla bir günde alınan yol: “*Buradan orası beş konaktır.*”

5) *esk.* Yolculukta geceyi geçirmek için inilen, konaklanılan yer.

II) a. hlk. 1) Kundak çocuklarının başlarında görülen kepek tabakası.

2) Gözde oluşan ince tabaka (TTS:1470).

konak (TTAS): 1) Saçtaki kepek (Zeytinli *Edremit –Balıkesir/ Kullar – Kocaeli/ *Düzce –Bolu/ -İstanbul/ -Kastamonu/ *İskilip –Çorum/ *Antakya –Hatay/ *Şarkışla –Sivas/ Beytepe *Beypazarı –Ankara/ *Bor –Niğde/ Güme *Mut –İçel/ *Bahçe –Adana/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Küçük bebeklerin başlarındaki kepek tabakası (*Senirkent, *Uluborlu –Isparta/ *Çivril –Denizli/ -Balıkesir ve çevresi/ -Samsun/ -Niğde/ *Milas –Muğla).

3) Cilt üzerinde kalan çıban ya da çiçek hastalığı izi (-Çanakkale/ *Merzifon ve köyleri –Amasya).

4) Yaraların sert kabuğu (*Bor –Niğde).

5) Koyunların tüyleri arasındaki kir ve yün topakları (*Senirkent, *Uluborlu –Isparta/ -Burdur/ *Alayunt –Kütahya/ -Niğde).

6) Afyon alınırken, sütü içine karışan kozalak kabuğu (-Burdur).

7) Darı içinde bulunan kepek ve kabuk (Bağlılı *Eğridir –Isparta).

8) Konuk, misafir (*Merzifon –Amasya/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ *Erciş –Van/ Bulanık –Muş).

9) Yolculukta geceyi geçirmek üzere yapılan yer, han (-Kayseri/ *Pozantı –Adana).

10) Yeni doğmuş buzağının pisliği (Bağlılı *Eğridir –Isparta).

11) Bir günlük yol aldıktan sonra varılan köy, bucak, kent (-Nevşehir).

konak (TS): 1) Konuk olunan yer, menzil, misafirhane.

2) Misafir.

3) Bir konaklık yer.

“qonaq” sözcüğünün “konuk” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

148. qonaqlıq (Ku.T) / konaklık (TT)

qonaqlıq (Ku.T): 1) İkram, ağırlama. **qonaqlıq etmek:** İkram etmek, ağırlamak.

2) Misafirlik, misafir olarak bulunma (KuTS:267).

konaklık (TT): a. 1) Konak olmaya uygun yer.

2) Konak kadar alınan yol (TTS:1470).

konaklık (TTAS): 1) Şölen, yemekli çağırı (*İğdır –Kars/ -Van).

2) Kadınların gece yatisına kalarak yaptıkları konukluk (-Diyarbakır).

3) Konukluk (Kars).

“qonaqlıq” sözcüğünün “konukluk” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

149. qonmaq (Ku.T) / konmak (TT)

qonmaq (Ku.T): 1) Konmak, inmek (*yere*); iniş yapmak (*msl. uçak*).

2) (*herhangi bir yere*) Basmak, çökmek, oturmak, konmak, yerleşmek, iskân etmek.

3) Gecelemek, geceyi geçirmek (KuTS:267).

konmak (TT):I 1) Kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek: “*Bir bülbül gelip konmuştu havuzun kıyısına.*” -Ç. Altan.

2) Yolculukta geceyi geçirmek için bir yerde kalmak, konuk olmak.

3) Kısa bir süre için bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek.

4) *mec.* Bir şeyi emeksiz edinmek: “*Ayşe de yarın öbür gün bir lise hocası olacak belki de servete de konacaktı.*” -H. E. Adıvar.

II) Koyma işi yapılmak: “*Yemeğe tuz konur.*” (TTS:1472).

konmak (TTAS): 1) Kısa bir süre için bir yere yerleşmek (Çufaruksa –Trabzon/ *Ağın –Elâzığ/ Köprüköy *Keskin –Ankara).

2) Bilye oyununda yere para vb. koymak (Rize).

konmak (TS): Yolcu bir yere inip oturmak, konaklamak.

“qonmaq” sözcüğünün “gecelemek” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

150. qora (Ku.T) / kora (TT)

qora (Ku.T): Ham, olmamış, üzüm; koruk (KuTS:267).

kora (TT): Yun. a. *tip* Başlıca belirtisi kısa, çabuk, değişken yapıda irade dışı hareketler olan bir hastalık.

kora (TTAS):1) Olgunlaşmamış üzüm, koruk (*Erciş –Van/ Cenciğe, Haşhaşı –Erzincan/ Kerkük).

2) Anahtar (*Bozdoğan –Aydın/ -Amasya/ Aziziye, Bayadı –Ordu/ *Hadım, *Ermenek, *Karaman, *Ereğli –Konya/ *Mut ve köyleri, *Silifke –İçel).

3) Kilit (-Van/ *Karaman, -Konya/ Karatikenı *Tarsus, *Mersin –İçel).

4) Kapı mandalı, sürgü (Bahçeli, Ortaköy *Bor –Niğde/ *Ereğli, *Beyşehir –Konya).

5) Çivi (*Selim, *Sarıkamış –Kars).

6) Uzun konçlu çorap (Lori *Bayburt –Gümüşhane).

7) Bir parça, bir süre: “Haydi çocuklar bir kora daha uyuyun.” (*Ünye –Ordu).

8) Ev sıvandıktan sonra duvarın altına bir sıra çekilen renkli sıva (Küçükkabaca *Uluborlu –Isparta).

9) Eski (Bağdere *Taşköprü –Kastamonu).

10) Boyunduruğu sabana bağlayan zincirin takıldığı yer (Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ *Çıldır –Kars).

11) Karda açılan ince yol, iz (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

12) Tırpan (Fili *Biga –Çanakkale).

“qora” sözcüğünün “ham, olmamış üzüm” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

151. qoşulmaq (Ku.T) / koşulmak (TT)

qoşulmaq (Ku.T): 1) Eklenmek, ilave edilmek, katılmak, toplanmak.

2) Karışmak.

3) Çift birleşmek; evlenmek, aile sahibi olmak, ev bark sahibi olmak.

4) Artmak, çoğalmak.

koşulmak (TT): 1) Koşmak işi yapılmak: “Manda ve öküz koşulmuş yük arabalarının seyrekleşmesini beklemek lazımdı.” -R. H. Karay.

2) Sürülmek, gönderilmek.

3) Herhangi biri koşmak: “Bu işin arkasından çok koşuldu.” (TTS:1488).

koşulmak (TTAS): 1) Katılmak, karışmak: “Benim koyunlarım seninkine koşuldu.” (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

2) Bir işe önyak olmak, önderlik etmek (*Merzifon – Amasya).

3) Yarışmak (*Antakya Hatay).

koşulmak (TS): Katılmak, (bir işte) birbirine katılmak, terfik edilmek.

“qoşulmaq” sözcüğünün “karışmak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdır.

152. qoz (Ku.T) / koz (TT)

qoz (Ku.T): Ceviz. **qoz terek:** Ceviz ağacı (KuTS:269).

koz (TT): *Far. a.* 1) *bit. b.* Ceviz.

2) İskambil oyunlarında diğer kâğıtları alabilen, onlara üstün tutulan belirli renk ve işaretteki kâğıt.

3) *mec.* Başarı fırsatı olan elverişli durum, saldırış ve savunma fırsatı: “Başvurduğu bu olağanüstü tabiyede varlığını değil, yokluğunu koz olarak kullanmıştır.” -H. Taner.

4) *mec.* Karşısındakini alt edecek etkili şey (TTS:1493).

koz (TTAS): 1) Ceviz (Kasımlar *Eğridir –Isparta/ *Sarayköy –Denizli/ Ayaş *Bergama –İzmir/ *Kırkağaç –Manisa/ *Edremit –Balıkesir/ *Bayramiç, - Çanakkale/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ -Bilecik/ *Gebze, *Gölcük, *İzmit – Kocaeli/ *Düzce –Bolu/ -İstanbul/ -Kastamonu/ -Çorum/ -Trabzon/ *Siverek –Urfa/ *Kilis, Sam –Gaziantep/ *Pazarcık,*Göksun, Varyanlı, -Maraş ve çevresi/ Amik ovası Türkmenleri *Reyhanlı, *Antakya –Hatay/ -Kayseri ve çevresi/ *Bor –Niğde/ Gâvurdağı *Osmaniye, *Kozan –Adana/ İshaklar *Gülнар –İçel/ *Akseki, *Elmalı, *Korkuteli –Antalya/ Ahiköy –Muğla/ Kumbağ –Tekirdağ/ Kerkük).

2) Kabuklu meyve (Genezin *Avanos –Nevşehir).

3) Evlerin altında bulunan davar ağılı (Küpesi –Erzincan/ *Ahlat – Bitlis/ -Elâzığ).

4) Ahırda yavruların konmasına yarayan bölme, yer (Telme, Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars/ *Hasankale –Erzurum).

5) Boş: “Koz şişe.” (*Tavas –Denizli).

6) İyice yanıp ateş durumuna gelmiş odun ya da kömür parçası, kor (- Rize).

koz (TS): Ceviz.

“qoz” sözcüğünün “ceviz” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

153. kuruluş (Ku.T) / kuruluk (TT)

kuruluş (Ku.T): 1) Kara (*toprak parçası*).

2) Kuraklık, kuru mevsim; kuruluk (KuTS:273).

kuruluk (TT): a. Kuru olma durumu (TTS:1538).

kuruluk (TTAS): 1) Araba hangarı (Sofular *Eğridir –Isparta/ Fili *Biga – Çanakkale/ *Düzce –Bolu/ Karabüzey *Araç –Kastamonu/ *İskilip –Çorum/ *Merzifon –Amasya/ *Hekimhan –Malatya/ *Lüleburgaz, *Saray –Tekirdağ).

2) Kış için kurutulan sebzeler (-Gaziantep).

3) Kuru gübre (*Afşin –Maraş/ Vazıldan *Divriği –Sivas/ - Niğde).

4) Evin girişi, koridor (Çorum).

“*quruluq*” sözcüğünün “*kuraklık*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

S

154. sadaq (Ku.T) / sadak (TT)

sadaq (Ku.T): *esk.* Ok kılıfı, okluk, sadak(ok için). **sadağın taqmaq:** Sadağın takmak, sadağın omzuna atmak (KuTS:283).

sadak (TT): *a.* İçine ok konulan torba veya kutu biçiminde kılıf (TTS:2000).

sadak (TTAS): 1) Ok koymaya yarayan meşin torba, koruncak.sadak (İzmir ve çevresi). 2) Sabah yeli.sadak (Ağveren, Ilıca –Erzurum).

sadak (TS): Ok ve yay çantası.

“*sadaq*” sözcüğünün “*ok kılıfı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamı farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

155.sal (Ku.T) / sal (TT)

sal (Ku.T): 1) Sal. **sal ağzıdırıw:** Akıntı sürüklesin diye.

2) Tabut. **qaburğa sav girme, sal gir:** Kabire sağ girme, tabut (ile) gir (KuTS:284).

sal (TT): I) *a.* Birçok kalın direk yan yana bağlanarak yapılan, düz ve korkuluksuz deniz veya ırmak taşıtı.

II) *a. hlk.* Tabut (TTS:2015).

sal (TTAS): 1) Kaldırım yapmakta kullanılan yassı ve büyük taş.sal (İstanbul/ Erkinis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ Erzurum/ *Kemaliye –Erzincan/ *Erciş, -Van/ Genç –Bingöl/ *Ağın –Elâzığ/ *Çemişgezek –Tunceli/ Malatya/ Eşke, Vazıldan *Divriği, *Gürün –Sivas/ *Bünyan, -Kayseri).

2) Sarp kayalıklar (Bolat *Hadım –Konya).

3) Arabalara ot, sap vb. şeyleri yüklemek için tahtadan yapılan kayak gibi araç (İshaklı *Bolvadin –Afyon/ Bozan –Eskişehir/ *Düzce –Bolu/ *Akyazı ve çevresi –Sakarya/ *Merzifon ve köyleri –Amasya/ *Zile –Tokat).

4) Hayvan ya da saban vb. araçları yağmur ve güneşten korumak için tahtadan yapılan çatı (*Alayunt –Kütahya).

5) Hasta, yaralı ya da ölü taşınan sedye(Çığırı *Dinar –Afyon/ Bağlılı *Eğridir –Isparta/ Çamköy *Göhlisar –Burdur/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ Peşman *Daday –Kastamonu/ *Tirebolu, Şehli –Giresun/ *Mut köyleri –İçel/ Niğde/ Bayındır *Beyşehir –Konya).

6) Tabut (*Eğridir ve köyleri –Isparta/ Kozağaç *Göhlisar –Burdur/ Alâaddin *Acıpayam, Bekilli *Çal –Denizli/ Gölarmara *Akhisar –Manisa/ *Kurşunlu –Çankırı/ Sinop/ Bayadı –Ordu/ *Şarkışla, -Sivas/ Ankara/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ Muğla).

7) Köyün yakınında ekime ayrılan yer (*Merzifon –Amasya).

8) Dağ eteğindeki geniş düzlük (Fakiekinciliği *Pınarbaşı –Kayseri).

9) Yel, rüzgâr (*Çemişgezek –Tunceli).

10) Salgın hastalık (Çanakkale/ *Merzifon –Amasya).

11) Üzüm ezmeye yarayan büyük tahta ya da taştan oyulmuş tekne (*Nizip, -Gaziantep/ Hartlap, -Maraş/ Kayseri/ *Osmaniye –Adana).

12) Boy, uzunluk (Çöplü *Çivril, Söğüt –Denizli/ *Akçakoca –Bolu/ Sinop/ Çomaklı *Korkuteli –Antalya/ Bulgaristan göçmenleri –Edirne).

13) Sürgün, amel (*Bafra ve köyleri –Samsun).

14) Ahırda kuzular için ayrılmış bölüm (Sarıkavak Eskişehir).

15) Baca (*Silifke İçel).

16) Ahıra, avluya kaldırım yapmakta kullanılan büyük yassı taş (*İğdır Kars ve köyleri/ *İğdır Kars ve köyleri/ Kayseri ve çevresi).

17) Ateşte patlayan taş (Çayağzı *Şavşat Artvin).

18) Kar kuyusu (*Emirdağ Afyon).

19) Düz, yassı taş (Erzurum).

20) Sarp, yalçım(Rize).

sal (TS): 1) Dağ eteği, yamaç.

2) Tabut.

Sözcük Kumuk Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde “*sal, tabut*” anlamlarında kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarında da “sal, tabut” anlamları kullanılmakla birlikte diğer anlamları Kumuk Türkçesinden farklı olduğu için sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

156. **salam (Ku.T) / salam (TT)**

salam (Ku.T): 1) Saman, samandan. **salam araq:** Saman dokurcunu, lodası.

2) *Ar.* Selam. **salam ayتماق:** Selam söylemek (KuTS:284).

salam (TT): *a. İt.* Sığır, hindi vb. etinden yapılan, genellikle dilimlenerek soğuk yenen bir yiyecek (2016).

salam (TTAS): 1) Saman (Kadıçiftliği *Yalova/ İstanbul).

2) Mısır, tütün gibi bitkilerin gövdesi (Trabzon ilçe ve köyleri).

3) Selam.salam (Çilehane *Reşadiye Tokat).

4) Sağlam (Kırşehir).

“*salam*” sözcüğünün “*saman, selam*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

157.salmaq (Ku.T) / salmak (TT)

- salmaq (Ku.T):**
- 1) Koymak, komak. **yerge salmaq:** Yere salmak.
 - 2) Sermek, yaymak. **töşek salmaq:** Döşek sermek.
 - 3) Yerleştirmek, koymak, bırakmak, sıralamak, yaymak, döşemek. **günge qurumağa salmaq:** Güneşe kuruması için bırakmak.
 - 4) Vergi koymak, vergilendirmek, vergiye tabi tutmak. **nalog salmaq:** Vergi koymak.
 - 5) Bırakmak, salıvermek, serbest bırakmak; yöneltmek, göndermek, sevk etmek; üzerine yürütmek. **börüğe itni salmak:** Köpeği kurdun üzerine yürütmek; kurdun ardından köpeği salmak.
 - 6) Düşürmek, sürüklemek, sokmak; gark etmek. **awur halğa salmaq:** Ağır hale düşürmek.
 - 7) Yapmak, kurmak. **işge salmak:** a) Birini işe aldirmek, birine iş bulmak. b) Bir şeyi kullanmağa başlamak.
 - 8) Sebep olmak, sebebiyet vermek, yol açmak, ortaya çıkarmak, uyandırmak, doğurmak, tevlit etmek. **qara-qawğa salmaq:** Bağırıp çağırmaq, gürültü patırtı çıkarmak.
 - 9) Takmak, geçirmek, oturtmak. **tiş salmak:** (takma)diş takmak; **göz salmaq:** a) (suni) göz takmak b) çerçeve, pencere takmak c) tercih etmek, üstün tutmak; seçmek.
 - 10) Mayalamak. **xamur salmaq:** Hamur mayalamak.
 - 11) Temel atmak. **kürçü salmaq:** Temel atmak.
 - 12) Vurmak. **aylandırıp salıp yibermek:** Kolunu sallayarak vurmak.
 - 13) Göndermek, yollamak; geçirmek, uğurlamak. **yolğa salmaq:** Yola göndermek.
 - 14) Boşamak. **qatının salmaq:** Karısını boşamak.
 - 15) *fillerin –İp’lı zarf-fiil şekillerinden sonra gelerek yardımcı fiil görevinde görülür ve bitme, tamamlanma; anilik,birdenbirelik veya sürpriz ifade eder.*

aytıp salmaq: a) soluk almadan bir hamlede söylemek, söyleyivermek; söylemek(*bütün olanı, ne var ne yoksa*) b) pot kırmak, gaf yapmak; yersiz olarak, münasebetsiz olarak söylemek; **aşnı urup salmaq:** (*hepsini, tamamını*) yemek, yutmak.

16) isimlerle birleşerek birleşik filler meydana getirir. gol salmaq: İmzalamak, imza koymak, imza atmak. a) ağ koymak, ağ atmak b) (örümcek) ağı bağlamak, ağ ile örtülmek. **qulaq salıp tıqlamaq** veya **qulaq salmaq** dikkatle (*veya can kulağı ile*) dinlemek, kulak vermek (KuTS:285).

salmak (TT): 1) Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek: “*Derhâl kapının zincirini salıvererek kanadı arkasına kadar açtı.*”-E. E. Talu.

2) Yollamak, göndermek: “*Bununla beraber peşine adam salmak gerekir.*” -A. Gündüz.

3) Koymak, katmak: “*Halk ruhunun benliğinizde yeniden uyanıp hararetini gönlünüze saldığını duyarsınız.*” -R. H. Karay.

4) Sürmek: “*Bunun içindir ki dal budak saldı, yemiş vermeye başladı.*”-R. E. Ünaydın.

5) Uğratmak: “*Başını derde salmak.*”

6) Vergi yüklemek: “*Ona elli bin lira salmışlar.*”

7) Üzerine yürütmek: *Tazıyı tavşana salmak.*

8) Saldırmak: “*Aç kurt, yılan da salar, taşa da, dedi.*” -M. Ş. Esendal.

9) Sarkıtmak: *Soğutmak için kuyuya su kabı saldı.*

10) den. Gemi demir üzerinde dört yana dönmek.

11) mec. Bakmamak, ilgilenmemek, özen göstermemek (TTS:2021).

salmak (TTAS): 1) Uğurlamak, yollamak (Samsun/ Sivas/ Yozgat/ Niğde).

2) Hayvan yavrusunu düşürmek (*Ardanuç ve çevresi, Cevizli *Şavşat –Artvin).

3) Köpek havlamak (*Kandıra –Kocaeli).

4) Ulaştırmak (*Silifke İçel).

5) Köpek saldırmak (İncekum *Silifke İçel).

6) Sevk etmek (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

7) Göndermek, bırakmak, yollamak (Adana, Osmaniye).

salmak (TS): 1) Göndermek, sevk etmek.

2) Bırakmak, salıvermek, terketmek, başı boş bırakmak.

3) Atmak, havale etmek.

4) Ta'lik etmek, tehir etmek.

5) Yaymak, sermek, saçmak.

6) Vergi tarhetmek.

7) Sallamak.

8) Koymak, bırakmak, atmak, ilka etmek.

9) Defetmek, sürmek, uzaklaştırmak, terk etmek.

10) Kaldırmak, refetmek.

11) Uzatmak.

12) Atılmak, saldırmak, hücum etmek.

“*salmaq*” sözcüğü Türkiye Türkçesinde bulunan “*bırakmak, serbest kılmak, vergi yüklemek, göndermek, yollamak*” aynı anlamları haricinde diğer anlamlarında ve Türkiye Türkçesi ağızdaki anlamlarında farklılık gösterdiği için kısmî yalancı eş değerdir.

158. salqın (Ku.T) / salkım (TT)

salqın (Ku.T): Salkım. **yüzüm salqın:** Üzüm salkımı (TTS:

salkım (TT): 1) a. Üzüm gibi, birçoğu bir sap üzerinde bir arada bulunan meyve: “*Bunu görünce Behzat da iki salkım muzı oradakilere dağıtmış.*” -M. Ş. Esendal.

2) *bit. b.* Ana saptan çıkan yan çiçekleri, saptarı hep aynı uzunlukta olan çiçek durumu.

3) *bit. b.* Baklagillerden, salkım durumunda mor çiçekler açan ve çoğu asma gibi çardağa sarılan ağaç türü ve çiçeği (*Wistaria sinensis*).

4) *ask. esk.* Topla atılan demir parçaları (TTS:2019).

salkım (TTAS): Akasya (İzmir/ Fili, Kaldırımbaşı *Biga –Çanakkale).

“*salqın*” sözcüğünün Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan anlamları birbirine benzerdir. Ancak Türkiye Türkçesindeki “*Topla atılan demir parçaları*” anlamı diğer anlamlarından farklıdır. Buna göre bu sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

159. san (Ku.T) / san (TT)

san (Ku.T): 1) Organ, uzuv; gövdenin parçaları. **onu sanları boşadı:** Onun gövdesi zayıfladı.

2) Nitelik, keyfiyet, vasıf, kalite. **mallarını san yağın yaxşılaşdırmaq:** Mahsullerin kalitesini iyileştirmek (KuTS:286).

san (TT): 1) *a.* Ün.

2) Bir kimsenin işi, mesleği veya toplum içindeki durumu ile ilgili olarak kullanılan ad, unvan, titr. 3. *fel.* Herhangi bir şeyi, neyse o yapan nitelik, **kip** karşıtı (TTS:2024).

san (TTAS): 1) Tahılların başak tutmamasına neden olan hastalık (İshaklı *Bolvadin –Afyon/ Denizli/ Bursa/ Dodurga *Bozüyük –Bilecik/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ Peşman *Daday, *Taşköprü –Kastamonu/ Amasya/ Sulusaray –Tokat/ Kayseri/ *Bor –Niğde/ Konya).

2) Ekinlere dadanan bir çeşit böcek (Dodurga *Bozüyük –Bilecik).

3) Dilek, istek (Sivas/ *Kızılcahamam –Ankara/ Taçın *Bünyan –Kayseri/ Niğde).

4) Gelenek (*Sarayköy –Denizli).

5) Pas (*Merzifon –Amasya/ İçel/ *Yatağan –Muğla).

- 6) K f (*Mut –İçel).
- 7) Nem (*Şebinkarahisar –Giresun).
- 8) Toz (*Ereğli –Zonguldak).
- 9) Organ, vucudun bir parçası (Kadıçiftliği –İstanbul/ Başhöyük *Kadınhanı –Konya).
- 10) Dallar üstünde biriken kar (Ordu).
- 11) Kar fırtınasından sonraki durgun hava (Ordu).
- 12) Soğuk (İğdeli *Gemerek –Sivas).
- 13) Birbirinin tıpkısı olan yazılı Şeylerden biri, nüsha (Trabzon).
- 14) Su akıntısının getirdiği kum (İstanbul).
- 15) Irmaklarda büyük buz akıntısı (*Boyabat –Sinop/ Ortahisar *Ürgüp –Niğde).
- 16) Kimlik (*Kula Manisa).
- 17) Sen (Artvin Yusufeli U hum köyü).

“*san*” sözcüğünün “*organ*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

160. sandal (Ku.T) / sandal (TT)

sandal (Ku.T): Sandal (ağacı), sandal, sandal ağacından. **sandal ağaç:** Sandal ağacı (KuTS:286).

sandal (TT): I a. *Ar. bit.* b. Sandalgillerden, kerestesi sert ve kokulu bir ağaç (*Santalum album*).

II a. *Rum.* İnsan taŐıyacak biçimde yapılmış, kürekle yürütülen deniz teknesi: “*Annesiyle bir sandala binip karşıya geçtiler.*” -N. F. Kısakürek.

III) a. Fr. Sandalet (TTS:2026).

sandal (TTAS): 1) Yaban çileği ağacı, kocayemiş (*Ermenek, Çatalkuyu – Konya/ Adana/ Buluklu *Mersin –İçel/ Yuva *Kaş –Antalya/ Şerefler –Muğla).

2) Asma çardağı, seren (Karaköy *Nallıhan –Ankara).

3) Bahçe çevresine çakılan uzun, ince, düz ağaçlar, sırık (*Düzce –Bolu/ Aliköy *Çaycuma –Zonguldak).

4) Sardunya çiçeğı (Kayseri).

5) Üçgen biçiminde tarla (Sökmen *Atabey –Isparta).

6) Köy yakınındaki çam ormanı (İbik –Çorum).

7) Kocayemiş de denilen kırmızı küçük meyveli; sert, parlak yapraklı bir çeşit ağaç (*İğdir Kars/ Köseçobanlı *Gülнар, *Silifke, *Anamur İçel).

8) Ahmak, aptal (Erenyaka *Akseki Antalya).

“sandal” sözcüğünün Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan anlamları aynıdır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise sözcük “kocayemiş, asma çardağı, sırık, sardunya çiçeğı, üçgen biçiminde tarla, çam ormanı, ahmak ” gibi birden fazla benzer ve farklı anlamı karşılamaktadır. Bu yüzden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

161. sandıq (Ku.T) / sandık (TT)

sandıq (Ku.T): Sandık. **sandıqğa salmaq:** Sandığa koymak (KuTS:286).

sandık (TT) a. Ar. 1) İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası: “Dolabını, sandığını, kitaplarını, defterlerini didik didik aradık, bulamadık.” -Y. Atılğan.

2) Meyve, sebze koymaya yarayan, tahta veya plastikten yapılmış, dört köşe kap.

3) Bir kurumda para alınıp verilen yer: “*Mal sandığı. Sandık emini.*”

4) Kamu kesiminde çalışan personelin sosyal güvenlik işlerini yürüten kuruluş: *Emekli Sandığı.*

5) Yapılarda kum, çakıl vb. şeyleri ölçmek için kullanılan, üstü ve altı açık, dört köşeli tahtadan ölçü aleti.

6) Kamu kesiminde çalışan personelin kendi durumunda düşük faiz ve taksitler hâlinde geri ödemek üzere borç para aldığı birim.

7) Seçimlerde oy pusulalarının atıldığı kutu.

8) *esk.* Mahalle tulumbacılarının omuzda taşıdıkları sandık biçimi tulumba (TTS:2027).

sandık (TTAS): 1) Değirmenin su deposu (Isparta).

2) At arabasında oturulacak yer (Antalya).

3) Halıcılıkta kıyısuyu ile orta süsü arasındaki bölüm (*Bor – Niğde).

4) Nemli topraktan tahta kalıp içinde sıkıştırılarak kurutulmuş kerpiç : Bahçeye sandık çektirdim, tam 300 sandık gitti (*Bor –Niğde).

5) Düğünde özellikle salı günü erkek evinden gelin evine gönderilen, içinde giyim ve süs eşyası bulunan sandık (*Bor –Niğde).

“*sandık*” sözcüğünün Kumuk Türkçesindeki ve Türkiye Türkçesindeki ilk anlamıyla kullanımı aynıdır. Ancak sözcüğün diğer anlamları Türkiye Türkçesinde “*bir kurumda para alınıp verilen yer, kamu personelinin sosyal güvenlik işlerini yürüten kuruluş, ölçü aleti, seçimlerde oy pusulalarının atıldığı kutu*” vb. anlamları karşılamaktadır. Bu anlamları ile iki lehçe arasında yalancı eş değerdir. Türkiye Türkçesi ağızlarına bakıldığında yine Kumuk Türkçesindeki kullanımlarından farklı olduğunu görülmektedir. Bu yönü ile kısmî yalancı eş değerdir.

162. sap (Ku.T) / sap (TT)

sap (Ku.T): Sap. **baltanı sapı:** Baltanın sapı (KuTS:287).

sap (TT): a. 1) Bitkinin dal, yaprak, çiçek vb. bölümlerini taşıyan, ağaçlarda odunlaşarak gövde durumunu alan bölüm.

2) Çiçek veya meyveyi dala bağlayan ince bölüm, sak: “*Armudun sapı. Gülün dikenli sapı.*”

3) Bir aracı tutmaya yarayan bölüm: “*Bir küçük çekmecedan sapı fil dişi bir revolver çıkarmıştı.*”-S. F. Abasıyanık.

4) İplik, tire, ibrişim vb. şeylerde iğneye geçirilen bir dikişlik iplik: *Bir sap tire. İki sap ibrişim.*

5) Kabza.

6) *hlk.* Demet durumundaki ekinler: “*Bugün sap çekeceğiz.*”

7) *argo* Erkek (TTS:2030).

sap (TTAS): 1) İplik tinesi (Tokat/ Kars/ *Doğubayazıt –Ağrı).

2) Bir dikişlik iplik (Bursa/ *Düzce –Bolu).

3) T. sap: Biçilmiş, buğday cinsi başak yığını (Erzincan ve yöresi).

4) ET sap: sap; başağıyla birlikte ekin; samana esas olan kısım (Erzurum).

5) bk. sahav, sahip, sâhip (Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

6) Sap// sap saman: erzak (hayvanlar için). (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*sap*” sözcüğünün Kumuk Türkçesindeki ve Türkiye Türkçesindeki ilk anlamıyla kullanımı aynıdır. Ancak sözcüğün diğer anlamları Türkiye Türkçesinde farklı anlamları karşılamaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarına bakıldığında yine Kumuk Türkçesindeki kullanımlarından farklı olduğunu görülmektedir. Bu yönü ile sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

163. saplı (Ku.T) / saplı (TT)

saplı (Ku.T): Saplı, kulplu, tutamaklı (TTS:287).

saplı (TT): sf. 1) Sapı olan: “İki çocuk tahta saplı bir çakı ile kollarını çizdiler.”-Ö. Seyfettin.

2) a. *hlk.* Büyük kepçe.

3) *zf.* Saplanmış olarak: *Bıçak karpuzla saplı duruyor.*(TTS:2032).

saplı (TTAS):1) Saplı su tası, maşrapa (İstanbul/ Çankırı/ Samsun/ Amasya/ *Reşadiye–Tokat/ Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ Kars/ Sivas/ Ankara/ Muğla).

2) Büyük kepçe (Erzurum/ Bitlis/ *Beypazarı –Ankara).

3) Kevgir (Gümüşhane)

4) Kazandan sıcak su almakta kullanılan uzun saplı tas (Çorum/ Karadörük *Gürün Sivas).

5) Büyük su kepçesi, uzun bir sapı olan tas (Malatya).

“sap” sözcüğünün “sapı olan” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

164. saq (Ku.T) / sak (TT)

saq (Ku.T): 1) İhtiyatlı, ihtiyatkâr; dikkatli; ihtiyatla, ihtiyatlı olarak; dikkatle, dikkatli. **saq yürümek: a)** Dikkatli yürümek, dikkatli gitmek; ihtiyatlı olarak yürümek, ihtiyatlı olarak gitmek. **b)** İhtiyatlı olmak, dikkatli olmak.

2) Uyanık, gözü açık; uyanık, uyanıklıkla, uyanıkça. **saq adam:** Gözü açık adam, uyanık adam (KuTS:287).

sak (TT): I) sf. hlk. 1) Uyanık, gözü açık, müteyakkız.

2) Uykusu hafif.

II) a. *Ar. bit. b. esk.* Sap (TSS:2011).

sak (TTAS): 1) Uyanık, tetikte (*Eğridir, *Sütçüler –Isparta/ Salda –Burdur/ Manisa ve çevresi/ *Geyve, *İzmit –Kocaeli/ Tokat –Eskişehir/ *Of –Trabzon/ *Antakya –Hatay/ *Ayaş, *Haymana, Beyobası –Ankara/ Kırşehir/ Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Kayseri/ Sarihidir *Ürgüp –Nevşehir/ Konya/ Faydalı *Kozan, *Saimbeyli –Adana/ *Mut, *Mersin ve köyleri –İçel/ Çomaklı *Korkuteli –Antalya).

2) Uykusu hafif kimse (Çığrı *Dinar –Afyon/ İğdecik –Isparta/ Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Honaz –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ *Alayunt –Kütahya/ Kastamonu/ örenköy*Çerkeş –Çankırı/ *İskilip –Çorum/ *Bafra –Samsun/ *Merzifon ve köyleri –Amasya/ Kuz *Akkuş –Ordu/ Gaziantep/ Maraş/ *Gemerek –Sivas/ *Ayaş, Küçükoyzgat –Ankara/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ *Osmaniye –Adana/ Çiftepınar, *Mersin –İçel/ *Milas –Muğla).

3) Çok iyi duyan kulak (Balıkesir ve çevresi/ Akköy *Ezine –Çanakkale/ Satılmış –Eskişehir/ İstanbul/ Samsun/ Edirne).

4) Sessiz, sakın (insan için kullanılmaz): Sak deniz, sak gece (İzmir).

5) Dişi manda (*Ahlat –Bitlis).

6) Manda yavrusu (Bitlis).

7) Yelek boyunda kollu, önü açık, düz yakalı, kadifeden işli kadın giysisi, kısa entari (Denizli).

8) Duygulu, sezek (Çilehane *Reşadiye Tokat/ *Antakya Hatay).

“sak” sözcüğünün “*uyanık, gözü açık*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

165. saqal (Ku.T) / sakal (TT)

saqal (Ku.T): Sakal. **eçki saqal:** Keçi sakal, sivri sakal (KuTS: 287)

sakal (TT): a.1) Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü: “*Sakalı kır, yaşı elliyi aşkın fakat dinçti.*”-F. R. Atay.

2) Bazı hayvanlarda çene altında bulunan kılların tümü.

3) *den.*Gemi karinasında oluşan yosun, yapışan midye vb. yabancı madde (TTS:2011).

sakal (TTAS): 1) Tütün kamışlarına iki ya da üç yerden bağlanan ip, kırnap (*Ödemiş ve köyleri –İzmir).

2) Sakal (Kırşehir).

“*saqal*” sözcüğünün “yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü, bazı hayvanlarda çene altında bulunan kılların tümü ” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

166. saqat (Ku.T) / sakat (TT)

saqat (Ku.T): *Ar.* Sakat, malul. **eki de butu saqat:** İki ayağı da sakat (KuTS:287).

sakat (TT): *sf. Ar.* 1) Vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan, engelli, özürlü: “*Ben gördüğünüz gibi bir sakat askerim, malul.*”-Y. K. Karaosmanoğlu.

2) *mec.* Bozuk veya eksik: “*Sakat bir anlatım. Sakat bir iş*” (TTS:2012).

sakat (TTAS): 1) Çıban ya da yara kabuğu (*Akyazı ve çevresi –Sakarya/ Zonguldak/ Peşman *Daday –Kastamonu/ Samsun/ Giresun/ Güzelsu *Akseki – Antalya).

2) Saçkıran hastalığı (Bolu).

3) Köpek pisliği (*Kilis –Gaziantep/ Maraş).

4) Köpek dışkısı (*Yalvaç Isparta).

5) Riskli (Urfa).

“*saqat*” sözcüğünün “vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan, engelli, özürlü” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

167. saray (Ku.T) / saray (TT)

saray (Ku.T): *Far.* 1) Han gibi bir yer.

2) Saray. **saraylar tizmek:** a) Hanlar yapmak; b) Saraylar yapmak (KuTS:288).

saray (TT): *a. Far.* 1) Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı: “*Sarayın içine girmiş olanlar bir bir süngülendiler.*”-N. F. Kısakürek.

2) Kamu işlerinin yürütüldüğü büyük yapı: “*Emniyet Sarayı. Spor ve Sergi Sarayı.*”

3) *mec.* Görkemli ve gösterişli yapı: “*Bu ev bir saray.*”

4) *esk.* Devlet başkanı ve çevresi: “*Saraydan çağrılmış.*” (TTS:2033).

saray (TTAS): 1) Kiremitlik (Uşak).

2) Hükümet konağı (Niğde).

3) Saray (Doğu Trakya).

4) Evin çatısı (Uşak).

“*saray*” sözcüğünün “*görkemli ve gösterişli yapı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

168. sari (Ku.T) / sari (TT)

sari (Ku.T): Sarı. **sari yapıraq:** Sarı yaprak (KuTS:288).

sari (TT): *a. Hintçe* 1) Hint kadınlarına özgü giysi.

2) Bu giysinin yapıldığı kumaş: “*Sari denir kumaşa bürünen, ayağı bilezikli ve burunları incili veya mücevherli kadınlar...*” -F. R. Atay (TTS:2038).

sari (TTAS): 1) Yana: *Kemandan sari canım sağ olsun* (Bitlis).

2) Sarı (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“sarı” sözcüğünün “sarı” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

169. sarilik (Ku.T) / sarılık (TT)

sarilik (Ku.T): 1) Sarılık.

2) *tıp.* Sarılık hastalığı, sarılıklı (KuTS:288).

sarılık (TT): a. 1) Sarı olma durumu: “*Yalnız yüzümün sarılığını, hâlsizliğimi babamdan nasıl saklayacağım?*”-A. Gündüz.

2) Sarı renk.

3) *tıp* Derinin, dokuların ve organizmadaki sıvıların sarı bir renk almasıyla beliren hastalık, hepatit (TTS:2036).

sarılık (TTAS): Sığırcık büyüklüğünde bir çeşit av kuşu (Niğde).

“sarilik ” sözcüğünün “sarı olma durumu, sarılık hastalığı ” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamı farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

170. sarsaq (Ku.T) / sarsak (TT)

sarsaq (Ku.T): Ahmak, akılsız, sersem, bön, budala, aptal; **sarsağını biri sarsaq:** Abullabut, aptalın aptalı (KuTS:288).

sarsak (TT): sf. 1) Yaşlılık, hastalık vb. sebeplerle güçsüz kalarak vücudu titrer gibi sarsılan (kimse).

2) Değişken, sağlam olmayan: “*Gittiği yerden habersiz, kendi sarsak ahlak değerlerine bağlı yaşamaktadır.*” -S. İleri (TTS:2040).

sarsak (TTAS): 1) Sersem, ahmak, dağınık (*Taşova, *Merzifon –Amasya/ Trabzon/ Gümüşhane/ Salcı *Şavşat –Artvin/ Erzurum/ *Doğubayazıt –Ağrı).

2) Sidiğini tutamayan, sürekli sidik kokan kimse (*Düzce – Bolu).

“*sarsaq*” sözcüğünün “*sersem, ahmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

171. satır (Ku.T) / satır (TT)

satır (Ku.T): Satır.

satır (TT): *a. Ar.* Et kesmeye, kemik kırmaya yarayan ağır ve enli bir tür bıçak.

satır (TTAS): 1) Kulplu su kabı, bakraç, kova (Maraş ilçe ve köyleri/ Adana).

2) Bakır su kovası (Maraş).

3) Hamur kesilen bıçak (*Gediz Kütahya).

“*satır*” sözcüğünün “*et kesmeye yarayan bir tür bıçak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

172. satin (Ku.T) / saten (TT)

satin (Ku.T): *Far.* Saten, satenden; **satin gömlek:** Saten gömlek (KuTS:289).

saten (TT): *a. Fr.* 1) Atlas.

2) Parlak, pamuklu kumaş: “*Kumardan aldığı ilk parayla siyah satenden arkası kemerli iki adet iç yelek yaptırdı.*”-L. Tekin.

3) *sf.* Bu kumaştan yapılmış (TTS:2041).

saten (TTAS): Aslında (Yozgat/ *Güdül ve köyleri Ankara).

“*satin*” sözcüğünün “*parlak, pamuklu kumaş*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamı farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

173. satmaq (Ku.T) / satmak (TT)

satmaq (Ku.T): 1) Satmak; **buday satmak:** Buğday satmak.

2) *mec.* Satmak, ihanet etmek; **namusun satmaq:** Namusunu satmak, vicdanını satmak, ihanet etmek (KuTS:289).

satmak (TT): 1) Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek: “*Geniş arazisini parselleyip sattı.*” -T. Buğra.

2) *mec.* Kendinde olmayan bir şeyi var gibi göstermek, taslamak: “*Onun yerinde kim olsa bu kadar azamet satardı.*” -P. Safa.

3) *mec.* Bir kimse, kendini veya başkasını olduğundan daha önemli, yetkili ve değerli göstermek.

4) *mec.* Bir çıkar karşılığında bir şeyi gözden çıkarmak, feda etmek.

5) *argo* Bir yolunu bularak birinden ayrılmak: “*Yanımdakini satamazsam size gelemeyeceğim* (TTS:2042).

satmak (TTAS): 1) Kız evlendirmek (Aliköy *Çaycuma –Zonguldak).

2) Satmak (Diyarbakır).

3) Satmak, *mec.* kız evladı evlendirmek (Kırşehir).

satmak (TS): 1) Söylemek, nakletmek, dinletmek.

2) Baştan savmak.

“*satmaq*” sözcüğünün “*bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

174. **saw (Ku.T) / sav (TT)**

saw (Ku.T): 1) Sağlam, sıhhati yerinde, sıhhatli; **saw adam:** Sıhhatli adam.

2) Diri, canlı, sağ; **saw qalğanları:** Sağ kalanlar.

3) Tam, tüm, bütün; **saw geçeni uzağında:** Bütün gece boyunca (KuTS:289).

sav (TT): a. huk. 1) İleri sürülerek savunulan düşünce, iddia, dava: “*Eleştiricilerimiz nasıl olur da böyle bir savda bulunabilirler?*” -N. Cumalı.

2) *man.* Tanıtlanması gereken önerme, tez.

3) *esk.* Haber, söz.

4) *esk.* Atasözü (TTS:2043).

sav (TTAS): 1) Söz, laf, dedikodu (*Düzce –Bolu/ *Ahlat –Bitlis/ Urfa/ *Antakya –Hatay).

2) Karşılıklı konuşma, sohbet (*Erciş –Van/ *Bor –Niğde).

3) Bilgi, haber (Tekke *Kızılcahamam –Ankara).

4) Mektup (Bayadı –Ordu).

5) Tarla sulandıktan sonra boşa akan su (Kabağaç *Fethiye –Muğla).

6) Benzer, gibi (Karakuyu Adana).

7) Üşütme, nezle (Pişkidağ –Erzincan/ Malatya).

8) Berber kayışı (Afyon/ *Sungurlu –Çorum).

9) Sağlam (Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

10) Tüm (Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

12) Sağ (Çilehane *Reşadiye Tokat).

13) Benzer, gibi: Yayla savı yer (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

14) Salgın (Elâzığ ve yöresi).

15) Kısa sürede gelip geçen salgın hastalıklara verilen ad (Malatya).

“*sav*” sözcüğünün “*sağlam, sağ, tüm*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

175. sel (Ku.T) / sel (TT)

sel (Ku.T): *Far.* Sel; **sel bolup aqmaq:** Sel olup akmak (KuTS:292).

sel (TT): 1) Sürekli yağan yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su, su taşkını.

2) *mec.* Hareket hâlindeki büyük kalabalık, yığın.

3) *mec.* Etki ve iz bırakan güçlü durum veya davranış.

4) *mec.* Yoğunluk (TTS:2060).

sel (TTAS): 1) Kez (Burdur).

2) Salya, tükürük (*Develi – Kayseri, Adana).

3) Üstünde ekmek pişirilen sac (*Erciş – Van, *Ahlat – Bitlis).

4) Bir parça, az (Burdur, Karıncak – Kırklareli).

5) Avuç içi (Sekiyaylası – Isparta).

6) Ekmek pişirilen sac (*Bulanık – Muş).

7) Salya, tükürük (Yozgat, *Bünyan – Kayseri, *Bor – Niğde).

“sel” sözcüğü iki lehçede de “sel, sürekli yağan yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su, su taşkını” anlamını karşılamakla beraber Türkiye Türkçesinde “hareket hâlindeki büyük kalabalık, yığın, etki ve iz bırakan güçlü durum veya davranış, yoğunluk” anlamları da vardır. Ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarında “kez, salya, tükürük, üstünde ekmek pişirilen sac, bir parça, az, avuç içi” anlamlarına gelmektedir. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

176. senek (Ku.T) / senek (TT)

senek (Ku.T): Yaba (KuTS:292).

senek (TT): *hlk.* Çam ağacından yapılmış su testisi (TTS:2066).

senek (TTAS): 1) Çam ağacından oyularak yapılan su kabı (Dikici Çığı *Dinar – Afyon, Isparta ilçe ve köyleri, Çerçin Başpınar *Tefenni Salda Güney *Yeşilova – Burdur, Söğüt Honaz *Tavas – Denizli, Atça *Nazilli – Aydın, Kuzköy *Bucak *Bayındır – İzmir, Çanakkele, Kütahya, Bolu, Çankırı, Eskişehir *Alaca *İskilip ve köyleri Ovasaray Palabıyık Büğdüz – Çorum, *Boyabat – Sinop, Aışar *Merzifon – Amasya, Tokat, İsola *Şebinkarahisar *Alucra – Giresun, Gümüşhane, *Arpaçay Karakoyunlu – Kars, Tutak *Doğubayazıt – Ağrı, Köseceli – Gaziantep, *Göksun – Maraş, *Gürün – Sivas, Yozgat, Çanılı *Ayaş *Balâ ve köyleri *Beypazarı *Haymana Şabanözü *Polatlı – Ankara, *Mucur – Kırşehir, Konya, Çadırlar Ağzıkara – Adana, *Korkuteli ve köyleri, Apturrahmanlar *Serik – Antalya, *Marmaris *Milas Şerefler – Muğla).

2) Toprak su testisi, küp (Tokat, *Sarıkamış – Kars, Musik Tutak – Ağrı, Gaziantep, Ankara, Kırşehir).

3) Bakır güğüm (*Tutak – Ağrı).

4) Dört çatallı demir dirgen (Afyon).

5) Islak ve yanmayan, dallı budaklı odun (*Alucra – Giresun).

6) Çamdan oyularak yapılan iki kulplu su kabı (Baklan köyleri *Çal – Denizli, *Bünyan – Kayseri).

7) Çamdan oyularak yapılan su taşıma kabı (Uşak).

“*senek*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde ‘yaba’ Türkiye Türkçesinde ‘çam ağacından yapılmış su testisi’ anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcük ‘çam ağacından oyularak yapılan su kabı, toprak su testisi, küp, bakır güğüm, dört çatallı demir dirgen, ıslak ve yanmayan dallı budaklı odun, çamdan oyularak yapılan iki kulplu su kabı’ anlamlarını karşılamaktadır. Sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

177. ses (Ku.T) / ses (TT)

ses (Ku.T): Ses, seda **adam ses:** İnsan sesi (KuTS:292).

ses (TT): 1) Kulağın duyabildiği seda, ün.

2) Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda oluşturduğu titreşim.

3) *mec.* Duygu ve düşünce.

4) *mec.* Herhangi bir davranış, tutum karşısında uyanan ruhsal tepki (TTS:2077).

ses (TTAS): 1) Oy, ses (*Gölpazarı – Bilecik).

2) Ses (Diyarbakır).

3) Seda, ses (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“ses” sözcüğü Kumuk iki lehçede de ‘kulağın duyabildiği seda, ses’ anlamlarına gelmekle birlikte buna ek olarak Türkiye Türkçesinde ‘akciğerlerden gelen havanın ses yolunda oluşturduğu titreşim, duygu ve düşünce, herhangi bir davranış, tutum karşısında uyanan ruhsal tepki’ anlamlarını da karşılar. Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcüğün ‘oy’ anlamı da vardır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

178. saylaw (Ku.T) / saylav (TT)

saylaw (Ku.T): 1) Seçim, oy verme **saylaw cıyın:** Seçim toplantısı

2) Bir şeyi seçme (KuTS:291).

saylav (TT): *esk.* Milletvekili, mebus (TTS:2050).

saylav (TTAS): 1) Seçim, seçme (Konya).

“saylaw” sözcüğü Kumuk Türkçesinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında ‘seçim’ anlamına gelmektedir. Ancak Türkiye Türkçesinde ‘milletvekili’ anlamı da vardır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

179. saz (Ku.T) / saz (TT)

saz (Ku.T): 1) Kil, kilden yapılmış; **saz topuraq:** Killi toprak.

2) *Far.* Pizzikato müzik aleti, saz **saz soqmaq:** Saz çalmak (KuTS:291).

saz (TT): 1) Genellikle su kıyılarında, bataklık yerlerde yetişen ince, açık sarı renkli kamış, hasır otu, kiliz, kofa.

2) Her tür müzik aracı, çalgı.

3) Türk halk müziğinde bağlama, cura, tar vb. mızraplı çalgıların genel adı.

4) Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama.

5) Birden çok çalgının bulunduğu takım.

6) Çalgılı eğlence yeri (TTS:2050).

saz (TTAS): 1) Çayır (Ergân – Erzincan).

2) Kavrulmuş un içine sirke, soğan ve et konularak pişirilen yemek (Başköy – Ankara).

3) Hamut çemberi (arabalarda) (*Uzunköprü – Edirne).

4) İyi, neşeli (Çayağzı *Şavşat – Artvin).

5) Saz (Diyarbakır, Doğu Trakya).

“saz” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “kil, kilden yapılmış ve müzik aleti” anlamlarına gelmektedir. İkinci anlamı Türkiye Türkçesinde de mevcut olmakla beraber Türkiye Türkçesinde “genellikle su kıyılarında, bataklık yerlerde yetişen ince, açık sarı renkli kamış, hasır otu, kiliz, kofa, Türk halk müziğinde bağlama, cura, tar vb. mızraplı çalgıların genel adı, Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama, birden çok çalgının bulunduğu takım, çalgılı eğlence yeri” anlamları da vardır. Ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcük ‘çayır, kavrulmuş un içine sirke, soğan ve et konularak pişirilen yemek, hamut çemberi, iyi, neşeli’ anlamlarına da gelmektedir. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

180.sazan (Ku.T) / sazan (TT)

sazan (Ku.T): Sazan (KuTS:291).

sazan (TT): 1) Sazangillerden, Avrupa, Asya ve Amerika'nın tatlı sularında yaşayan, sırt yüzgeci uzun, eti beğenilen kılçıklı bir balık.

2) *argo* Kolay kandırılan, aldatılabilen kimse (TTS:2051).

sazan (TTAS): 1) Hafif ve serin esen yel, lodos (Gaziantep).

2) Sivilce, çıban, ergencelik (Gaziantep, Kayseri, *Bor – Niğde).

3) Küçük damlalı, hızlı ve kısa süren yağmur (Kayseri).

4) Saz bitkisi (Sökün *Silifke – İçel).

5) Bataklık (Aybastı – Ordu).

“sazan” sözcüğü iki lehçede de “sazangillerden, Avrupa, Asya ve Amerika'nın tatlı sularında yaşayan, sırt yüzgeci uzun, eti beğenilen kılçıklı bir balık” anlamına gelirken Türkiye Türkçesinde ayrıca “kolay kandırılan, aldatılabilen kimse” anlamına da gelir. Ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarında “hafif ve serin esen yel, lodos, sivilce, çıban, ergencelik, küçük damlalı, hızlı ve kısa süren yağmur, saz bitkisi, bataklık” anlamları da vardır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

181. seslenmek (Ku.T) / seslenmek (TT)

seslenmek (Ku.T): 1) Seslenmek, ses vermek, ses çıkarmak; karşılık vermek; **ol bulay dep seslendi:** O, şöyle seslendi (KuTS:293).

seslenmek (TT): 1) Uzaktan bağırarak çağırmak, ünlemek.

2) Bir şey söylemek için sesini çıkarmak veya cevap vermek.

3) *mec.* Sözü birine veya birilerine yöneltmek, birine karşı söylemek, hitap etmek (TTS:2078).

seslenmek (TTAS): Bir yere çağrılmış olmak (Kars).

“seslenmek” sözcüğü iki lehçede de “ses çıkarmak, seslenmek” anlamlarına gelir. Türkiye Türkçesinde “uzaktan bağırarak çağırma” anlamı da vardır. Ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarında “bir yere çağırılmış olmak” anlamına da gelir. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

182. sökmek (Ku.T) / sökmek (TT)

sökmek (Ku.T): I) Sövmek, küfretmek.

II) Sökmek. **Gölekni sökmek:** Gömleği sökmek (KuTS:300).

sökmek (TT):1) Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak: “*Bu çoban öyle güçlü görünüyor ki şu yandaki ağacı kavrasa dibinden söker götürür.*” -Y. Kemal.

2) Kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak: “*Makineyi sökmek.*”

3) Rüzgâr, sel, akarsu, bir şeyi yerinden çıkarmak, götürmek.

4) Geçip gitmeye engel olan zorlukları atlatmak: “*Araba çamuru sökemedi. Gemi akıntıyı söktü.*”

5) Karışık bir yazıyı okumak: “*Çok okunaksız bir yazı. Ben söker gibi oldum.*” -H. Taner.

6) Örülmüş, dikilmiş şeyin, örgüsünü veya dikişini ayırmak.

7) Balgam vb.nin çıkması, akması kolaylaşmak.

8) Ayırmak, uzaklaştırmak, vazgeçirmek: “*Saplandığı fikirlerden sökemezsiniz.*” -Y. Z. Ortaç.

9) *mec.* Okuyabilme becerisini kazanmak: “*Bunların Fransızcasını sökmek bir mesele, manalarını sökmek ikinci bir meseledir.*” -R. N. Güntekin.

10) *argo* Geçmek, etki yapmak: “*Ne yaparsın, dedi, burada böyle söküyor!*” -F. R. Atay.

11) *tkz.* Gelmeye başlamak veya çıkagelmek: “*Şermin'le Nermin tam bir saat sonra yani saat beş buçukta söktüler.*” -H. E. Adıvar.

sökmek (TTAS): 1) Yaslanmak (Şebinkarahisar –Giresun).

2) Güçlüğü yenmek, başarmak: “Çocuk okumayı sökdü.” (*Bor –Niğde/ *Mut –İçel).

“sökmek” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

183. surat (Ku.T) / surat (TT)

surat (Ku.T): I Ar. din. Sure (Kur’an’ın bölümleri).

II) Ar. 1) Resim, tablo, portre.

2) Fotoğraf (KuTS:303).

surat (TT): a.1) Yüz: “Neredense suratına bir de sinek musallat olmuştu.” -A. İlhan.

2) mec. Somurtkanlık, asık yüzlülük.

3) mec. Soğuk davranma: “Ne vurdumduymaz misafirdi bunlar, ne surattan anlıyorlardı ne rumuzdan ne kinayeden.” -H. R. Gürpınar (TTS:2173).

surat (TTAS): 1) Resim, fotoğraf (İsabey *Çal, Alâaddin *Acıpayam, Kösten –Denizli/ Şehköy –Aydın/ *Arapkir –Malatya/ *Nizip –Gaziantep/ *Bor –Niğde).

2) Peynirin sarı renkli suyu (*Akçaabat ve köyleri, *Maçka ve köyleri –Trabzon).

“surat” sözcüğünün “resim, fotoğraf” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

184. süzmek (Ku.T) / süzmek (TT)

süzmek (Ku.T): I 1) Süzmek, süzgeçten geçirmek, filtreden geçirmek.

2) (göz) süzmek. **gözlerin süzmek:** Gözlerini süzmek (KuTS:306).

II) Tos vurmak, boynuzlamak, boynuzla vurmak (KuTS:306).

süzme (TT): 1) Bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek: “*Sütü süzmek.*”

2) Bazı sıvıların yoğunlaşmasına yol açan, katı ve tortulu maddeleri bu sıvılardan ayırmak: “*Sirkenin tortusunu süzmek.*”

3) Gözle inceleyerek dikkatle bakmak: “*Yarı kapalı, yumuk yumuk gözlerini büsbütün küçülterek nehrin iki kıyısını süzdü.*” -S. Kocagöz.

4) Göz baygın ve anlamlı bakmak: “*Bir ara yandaki masada oturan adamın beni süzdüğünü sezinledim.*” -E. Bener (TTS:2193).

süzme (TTAS): 1) Gözden geçirmek (*Kandıra –Kocaeli/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya).

2) Tanımaya çalışarak bakmak (*Bor –Niğde/ *Mut ve köyleri –İçel).

3) Temize çekmek (Kitiz *Göksun-Maraş).

4) Avcı nişan almak (Kırıklı *Karaisalı –Adana).

“süzme” sözcüğünün “bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek ve göz süzmek” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

T

185. tabi (Ku.T) / tabi (TT)

tabi (Ku.T): Bağlı, **tabi bolmaq:** tabi olmak, itaat etmek, boyun eğmek, tabi kılmak boyun eğdirmek (KuTS:317).

tabi (TT): I) Ar. sf. Bağımlı: “*Sanki bütün kamara, bütün halk, onlara tabi, onlara mahkûmdu.*” -P. Safa.

II) Ar. a. esk. 1) Basıcı.

2) Yayımcı (TTS:2238).

tabi (TTAS): Elbette, esasen (Çüngüş Çermik – Diyarbakır)

“*tabi*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*bağlı, tabi olmak, itaat etmek, boyun eğmek, tabi kılmak, boyun eğdirmek*” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise “*elbette, esasen*” anlamındadır. Bu sebeple bu sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

186. tar (Ku.T) / tar (TT)

tar (Ku.T): I) Dar **tar oram:** Dar sokak

II) *Rus* Müzik aleti (KuTS:322).

tar (TT): Doğu Anadolu ile Azerbaycan’da çalınan bir çalgı türü (TTS:2267).

tar (TTAS): 1) Raf, sergen (Eğmir *Arapkir – Malatya, *Afşin – Maraş, *Osmaniye – Adana).

2) Oturak (Samsun).

3) Tavukların kümeste tünedikleri ağaç (Amasya, *Zile Kızık Çamlıbel *Artova – Tokat, *Şebinkarahisar – Giresun, Bayburt, Gümüşhane, Yavuz *Şavşat – Artvin, Kars, Erzurum, *Doğubayazıt – Ağrı, *Erciş – Van, *Ahlat – Bitlis, *Varto – Muş, *Ağın – Elazığ ve köyleri, Palanga *Hekimhan *Arapkir – Malatya, Maksutlu *Şarkışla *Koyulhisar Eşke *Divriği – Sivas, Tuzhisar *Bünyan – Kayseri, Niğde).

4) Kırılmayacak denli çok buz tutmuş yol (*Erciş – Van).

5) Fidan (Belenilvat *Akseki – Antalya).

6) Genç hayvan (Belenilvat *Akseki – Antalya)

7) Gübra ve kül ölçüsü olarak kullanılan çuval (Gaziantep).

8) Fıtığı olan (kimse için) *Osman tar olduğundan bacaklarını ayırarak yürür.* (Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı – Hatay).

9) Peşkir asılan yer (*Divriği – Sivas).

10) Sal (Şükriye aşireti *Ceyhan – Adana).

11) Başörtüsü (İçel).

12) Karanlık (Kastamonu).

13) Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçak (Bursa).

14) Kağnı yanlarındaki parmaklıklar (*Zile – Tokat, *Şebinkarahisar – Giresun, Erzincan).

15) Yükn dökülmemesi ve tekere değmemesi amacıyla kağnının iki yanına uzatılan sıruk (Yukarı Toklu *Taşlıçay – Ağrı).

16) Ağzında kasnak bulunan gübre uvalı (*Mersin *Tarsus – İçel).

17) İlbahar otlarıyla yapılan yemek (*Nazimiye – Tunceli).

18) Ahır ya da kümeslerde yüksekçe yer (Erzincan ve yöresi).

19) Tünek (Elazığ ve yöresi).

20) Kağnıda yan uzatmalar (Erzurum).

21) Tavuk pineği, pinekleme yeri (Keban Baskil Ağın – Elazığ).

“tar” sözcüğü ilk anlamıyla, fonetik değişime uğramış şekliyle aynen Türkiye Türkçesinde de kullanılmaktadır. (d-< t-) (dar < tar) Bu yönüyle iki lehçede de ortak anlamı karşılar. İkinci anlamlar iki lehçede fonetik yönden de ortaktır. “tar (Müzik aleti)” Türkiye Türkçesi ağızlarında ise sözcüğün çok çeşitli anlamları vardır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

187. taramaq (Ku.T) / taramak (TT)

taramaq (Ku.T): 1) Taramak **başın taramaq:** Başını taramak

2) Taramak (*yün, keten*) (KuTS:322).

taramak (TT): 1) Bir şey veya kimseyi bulmak, denetlemek için türlü yöntemlerden yararlanarak bir yeri sıkı bir biçimde aramak.

2) Bir şeyin içindeki gereksiz maddeleri tarak, tırmık vb. ile ayıklamak, taraklamak.

3) Taşın yüzünü dişli elik kalemle işlemek.

4) Makineli tüfek vb. ateşli silahlarla sürekli olarak bir yere ateş etmek.

5) Kafasından geçirmek, belli belirsiz düşünmek

6) Derleme ve araştırma yapmak için bir yayını dikkatle gözden geçirmek veya gerekli kelime, cümle ve yazıları tespit etmek.

7) *mec* Dikkatle bakmak, süzmek.

8) Tarayıcı aracılığıyla kâğıt üzerindeki resim, yazı vb. simgeleri bilgisayar ortamına aktarmak (TTS:2268).

taramak (TTAS): 1) İyice yoklayarak, araştırarak geçmek (Niğde).

2) İyice araştırmak, aramak (Yusufeli Uşhum köyü).

“*taramak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*taramak*” (*Fiil*) ve “*taramak*” (*Yün, keten*) anlamlarına gelmektedir. İlk anlamı Türkiye Türkçesi ile aynıdır. Ancak ikinci anlamı farklıdır. Ayrıca Türkiye Türkçesinde, Kumuk Türkçesinde aynı anlamları karşılamayan “*bir şey veya kimseyi bulmak, denetlemek için türlü yöntemlerden yararlanarak bir yeri sıkı bir biçimde aramak, bir şeyin içindeki gereksiz maddeleri tarak, tırmık vb. ile ayıklamak, taraklamak, taşın yüzünü dişli çelik kalemle işlemek, makineli tüfek vb. ateşli silahlarla sürekli olarak bir yere ateş etmek, kafasından geçirmek, belli belirsiz düşünmek, Derleme ve araştırma yapmak için bir yayını dikkatle gözden geçirmek veya gerekli kelime, cümle ve yazıları tespit etmek, mec Dikkatle bakmak, süzmek, tarayıcı aracılığıyla kâğıt üzerindeki resim, yazı vb. simgeleri bilgisayar ortamına aktarmak*” anlamları da vardır. Sözcük, Türkiye Türkçesi ağızlarında ise “*iyice yoklayarak, araştırarak geçmek, taramak, iyice araştırmak, aramak*” anlamlarına gelir. Bu yönüyle sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

188. tañ (Ku.T) / tan (TT)

tañ (Ku.T): I) Şafak, seher, tan vakti, şafak vakti, sabah erkenden **tan bolma başlay şafak sökmeye başlıyor tan yaxşı bolsun!** Günaydın!

II) Bağılı, onaylı (KuTS:321).

tan (TT): Güneş doğmadan önceki alacakaranlık, fecir (TTS:2259).

tan (TTAS): 1) Ufuk (İğdecik – Isparta, Kastamonu, *Mecitözü – Çorum, Çanılı *Ayaş – Ankara).

2) Ululuk (*Niksar – Tokat).

“tan” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “şafak, seher vakti, tan vakti, şafak vakti” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesinde “güneş doğmadan önceki alacakaranlık, fecir” anlamlarındadır. Kumuk Türkçesinde sözcüğün ikinci anlamı “bağıly, ortaylı”dır. Türkiye Türkçesi ağızlarında da “ufuk, ululuk” anlamlarını karşılar. Sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

189. taraq (Ku.T) / tarak (TT)

taraq (Ku.T): 1) Tarak, siyrek taraq seyrek tarak

2) Yün tarak (*Yün tarağı*)

3) esk. Tırmık (*Ağaçtan*) (KuTS:323).

tarak (TT): 1) Dokuma tezgâhlarında, dişleri arasından arış ipliklerinin geçtiği tarak biçiminde araç.

2) Bazı kuşların başında bulunan yelpaze biçimindeki tepelik

3) İnsanda ayağın yüksek olan üst bölümü.

4) Suda yaşayan hayvanlarda solungaç.

5) Yassı solungaçlılardan kabukları yuvarlak, yelpaze biçiminde bir yumuşakça (TTS:2268).

tarak (TTAS): 1) Keçiyolu (Dindebol Sarıvadi *Ermenek – Konya, *Bahçe – Adana, *Mut ve köyleri – İçel, Alaçesme Sadıklar *Akseki – Antalya).

2) Avlu korkuluğu (Urfa).

3) Kağrı yanlarındaki parmaklıklar (Bağıllı *Eğridir – Isparta, Söğüt – Denizli, Antalya).

- 4) Dokuma tezgâhlarındaki mekik (Bursa, Sinop, Samsun, *Bozkır – Konya).
- 5) Tarla ekildikten sonra tohumu örtmeye yarayan dişli araç (*Kandıra – Kocaeli).
- 6) Deve hamutlarındaki tahta bölümlerin deliğine geçirilen ağaç parça (Hacılar – Isparta).
- 7) Taş yontmaya ve düzeltmeye yarayan bir çeşit demir araç (Kastamonu, Trabzon, Gaziantep).
- 8) İstiridye (*Gelibolu – Çanakkale).
- 9) Ayağın parmak kemikleri (*Bor – Niğde).
- 10) Başak toplamada kullanılan bir çeşit dişli araç (Karamanlı *Tefenni – Burdur).
- 11) Hasır dokumada kullanılan bir çeşit tahta araç (Kumdanlı *Yalvaç – Isparta).
- 12) Karda insan geçebilecek genişlikte açılan yol (Gölkonak *Şarkikaraağaç – Isparta).

“*tarak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*tarak, tırmık*” anlamına gelirken Türkiye Türkçesinde “*dokuma tezgâhlarında, dişleri arasından arış ipliklerinin geçtiği tarak biçiminde araç, bazı kuşların başında bulunan yelpaze biçimindeki tepelik, insanda ayağın yüksek olan üst bölümü, suda yaşayan hayvanlarda solungaç, yassı solungaçlılardan kabukları yuvarlak, yelpaze biçiminde bir yumuşakça*” anlamlarına gelmektedir. Görüldüğü üzere ilk anlam aynı olmakla birlikte diğer anlamları farklıdır. Türkiye Türkçesi ağızlarındaysa “*keçiyolu, avlu korkuluğu, kağrı yanlarındaki parmaklıklar, dokuma tezgâhlarındaki mekik, tarla ekildikten sonra tohumu örtmeye yarayan dişli araç, deve hamutlarındaki tahta bölümlerin deliğine geçirilen ağaç parça, taş yontmaya ve düzeltmeye yarayan bir çeşit demir araç, ıstiridye, ayağın parmak kemikleri, başak toplamada kullanılan bir çeşit dişli araç*” anlamlarına gelmektedir. Sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

190. taş (Ku.T) / taş (TT)

taş (Ku.T): Taş, taştan **taşday bolup kalmaq:** Donakalmak, donup kalmak, taş kesilmek (KuTS:325).

taş (TT): a. 1) Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde: “*Kireç taşı. Oltu taşı.*”

2) sf. Bu maddeden yapılmış, bu maddeden oluşmuş.

3) Bazı yerlerde ve işlerde kullanılmak için bu maddeden özel olarak hazırlanmış malzeme.

4) Yapı işlerinde kullanılmak için bu maddeden hazırlanmış malzeme: “*Tophane yukarılarında taştan bir binada oturuyordu.*” -S. F. Abasıyanık.

5) Mücevherlerde kullanılan yüksek değerli cevher: “*Bu küpenin taşları o kadar temiz değil.*”

6) Dama, domino vb. oyunlarda kullanılan metal, kemik, plastik veya tahta parçalardan her biri.

7) *tıp* Bazı organların içinde, özellikle idrar kesesi vb.nde oluşan, türlü biçim ve hacimdeki katı madde.

8) jeol. Bazı kütlelerden kopan veya koparılan parça.

9) *mec.* Üstü kapalı bir biçimde söylenen iğneleyici söz (TTS:2277).

taş (TTAS): Gönü işlemekte kullanılan bir araç (Trabzon).

“*taş*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde de “*Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde*” anlamında kullanılmaktadır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında bu kullanımdan farklı olarak kullanılan “*gönü işlemede kullanılan bir araç*” anlamı göze çarpılmaktadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

191. taşlıq (Ku.T) / taşlık (TT)

taşlıq (Ku.T): Taşlık yer (KuTS:325).

taşlık (TT): 1) Taşla döşenmiş avlu, sofa, merdiven altı.

2) Kuş vb. hayvanların sindirim kanalları üzerinde bulunan kaslı öğütücü mide.

3) Taşı bol, taşlı yer (TTS:2282).

taşlık (TTAS): 1) Ev ve oda önündeki taşla döşenmiş yerler (*Akyazı – Sakarya, Çankırı, Bahçeli *Bor – Niğde).

2) Harmanda kullanılan iri gözlü kalbur (Tokat).

3) Kapı önlerinde taş döşenerek yapılmış yer (*Terma – Samsun).

4) Üstü kapalı avlu, taşlık (Afyon).

“taşlık” kelimesi Kumuk Türkçesinde “taşlık yer” anlamına gelirken Türkiye Türkçesinde aynı anlamı karşılamakla beraber “taşla döşenmiş avlu, sofa, merdivenaltı; kuş vb. hayvanların sindirim kanalları üzerinde bulunan kaslı öğütücü mide” anlamlarını da karşılar. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise “ev ve oda önündeki taşla döşenmiş yerler, harmanda kullanılan iri gözlü kalbur, kapı önlerinde taş döşenerek yapılmış yer” anlamlarına gelir. Dolayısıyla kelime kısmî yalancı eş değerdir.

192. tatlı (Ku.T) / tatlı (TT)

tatlı (Ku.T): Tatlı, tatlı talı **tatlı çay** tatlı çay **tatlı söz yılannı ininden çıkarır** tatlı dil yılannı deliğinden çıkarır (KuTS:325).

tatlı (TT): 1)Şeker tadında olan.

2) Acı olmayan, acı karşıtı.

3) Şekerle veya şekerli şeylerle yapılan yiyecek.

4) *mec.* İnsanı çeken, göze kulağa hoş gelen, rahatlatan, dinlendiren, sevindiren.

5) Sevimli, hoş.

6) Hoşa gidecek bir biçimde, tatlılıkla (TTS:2284).

tatlı (TTAS): 1) İncir (Honaz – Denizli).

2) Bal (*Vezirköprü – Samsun).

“*tatlı*” kelimesi Kumuk Türkçesinde, Türkiye Türkçesindeki ilk anlamı olan “*tatlı olan, acı karşıtı, şeker tadında olan, tatlı*” anlamlarını barındırır. Bunlara ilaveten sözcük, Türkiye Türkçesinde “*mec. insanı çeken, göze kulağa hoş gelen, rahatlatan, dinlendiren, sevindiren; sevimli, hoş; hoşa gidecek bir biçimde, tatlılıkla*” anlamlarını da karşılar. Ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarında “*incir, bal*” anlamları da vardır. Dolayısıyla kelime kısmî yalancı eş değerlidir.

193. tartılmaq (Ku.T) / tartılmak (TT)

tartılmaq (Ku.T): 1) Gerginleşmek, uzatılmak, gerilmek

2) Çekilmek, celbedilmek, cezbetmek

3) Tartılmak

4) Öğütülmek

5) *Bir şeye* sürüklenmek, celbedilmek, iştirak ettirilmek

6) Çekilmek, geri çekilmek, gerilemek, geriye gitmek

7) Azalmak, eksilmek, düşmek, inmek **özendeği suw tartıldı:**

Irmaktaki su azaldı (KuTS:324).

tartılmak (TT): 1) Tartma işi yapılmak veya tartma işine konu olmak

2) Kendini tartmak (TTS:2272).

tartılmak (TTAS): Asılmak (Pınarlıbelen *Bodrum – Muğla).

“*tartılmak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*gerginleşmek, uzatılmak, gerilmek, çekilmek, celbedilmek, cezbetmek, tartılmak, öğütülmek, bir şeye sürüklenmek, celbedilmek, azalmak, eksilmek, düşmek, inmek*” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesinde sözcüğün anlamı “*tartma işi yapılmak veya tartma işine konu olmak*”tır. Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcük “*asılmak*” anlamına gelir. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

194. tartmaq (Ku.T) / tartmak (TT)

tartmaq (Ku.T): 1) Çekmek **ögüzler arbanı yol bulan tartalar:** Öküzler arabayı yol boyunca çekiyorlar.

2) Germek, çekmek, uzatmak **arqan tartmak:** İp çekmek, sökme, çekip çıkartmak, çıkarmak, çekip koparmak.

3) Çekmek, celbetmek, cezbetmek **cewapğa tartmaq:** Hesaba çekmek.

4) Tartmak **terezelerde tartmaq:** Terazide tartmak.

5) Öğütmek **buday tartmaq:** Buğday öğütmek.

6) Sigara (veya tütün) içmek **papiros tartmaq:** Sigara içmek.

7) Çekmek (*kendi tarafına, yanına*) **öz yanına tartmaq:** Kendi yanına (veya tarafına) çekmek.

8) *bir şeye sürüklemek, celbetmek, iştirak ettirmek* **ayağım tartmaq:** Gitmek istemiyorum; **burnun tartmaq:** Burnunu çekmek (KuTS:324).

tartmak (TT): 1) Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak.

2) Bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak.

3) Binek hayvanlarının dizginlerini çekmek.

4) *mec* Bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, hesap etmek.

5) *mec* Dikkatle incelemek, değer biçmek (TTS:2273).

tartmak (TTAS): 1) Başörtüsünü çene altından geçirip baş üstünde bağlamak (*İznic – Kocaeli).

2) Bir kimseyi denemek (Uluğbey *Senirkent – Isparta).

3) Çekmek *Kolumdan tarttı.* (*Bozdoğan – Aydın, *Milâs – Muğla).

4) Dik duran bir şey ya da hayvan yükü bir yana yatmak, dengesi bozulmak (Erkinis *Yusufeli – Artvin).

5) Uyuklamak (*Arđanuç – Artvin).

“*tartmak*” Kumuk Türkçesinde “*çekmek, germek, uzatmak, sökmek, çekip çıkarmak, çıkartmak, çekip koparmak, celbetmek, cezbetmek, tartmak, öğütmeğ, sigara içmek, kendi tarafına çekmek, bir şeye sürüklemek*” anlamlarına gelmektedir. Sözcük Türkiye Türkçesinde “*bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak, bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını bulmaya çalışmak, binek hayvanlarının dizginlerini çekmek, bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, dikkatle incelemek*” anlamlarındadır. Sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*başörtüsünü çene altından geçirip baş üstünde bağlamak, bir kimseyi denemek, çekmek, dik duran bir şey ya da hayvan yükü bir yana yatmak, dengesi bozulmak, uyuklamak*” anlamlarına gelmektedir. Bu yönleriyle sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

195. tasma (Ku.T) / tasma (TT)

tasma (Ku.T): Şerit (deriden) (KuTS:324).

tasma (TT): 1) Bazı hayvanların boynuna takılan, bu hayvanları bir yere bağlamaya, çekip götürmeye yarayan kemer biçiminde bağ.

2) Nalın ve terliğin ayağı tutan üstteki meşin bölümü (TTS:2276).

tasma (TTAS): 1) Bel kemeri (Fili *Biga – Çanakkale, Kunduzlu – Çorum, Meşeli – Samsun, Seydibaba *Şiran – Gümüşhane, *Bünyan ve köyleri, Akçakaya – Kayseri).

2) İnce ince dilinmiş hayvan derisinden yapılmış ip (Uluğbey *Senirkent – Isparta, *Kurşunlu – Çankırı, *Lüleburgaz – Kırıkkale).

- 3) Takunya kayışı (Trabzon).
- 4) Ihlamur ağacının iç kabuğu (Pazar *Karamürsel - *Kandıra – Kocaeli, *Düzce - Bolu).
- 5) Dut değneği kabuğu (*Bozdoğan – Aydın, *Milas – Bodrum).
- 6) Çarpılan kendirin içinde kalan lifli ve kabuklu bölümü (Tokat).
- 7) Sepet örmeye yarayan soyulmuş karaağaç kabuğu (Güney *Yeşilova – Burdur).
- 8) Alın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç, perçem (Selçikli *Akhisar – Manisa).
- 9) Çalım satma, kibirlenme (*Şebinkarahisar - *Alucra – Giresun).
- 10) Sapan (Aliköy *Çaycuma – Zonguldak).
- 11) Dilim dilim pişirilmiş kabak (Nevşehir, Arapsun – Niğde).
- 12) Kemer, kuşak (Uluşiran *Şiran – Gümüşhane).
- 13) Köpeklerin boynuna takılan kemer (Ordu).
- 14) Taze, yeni oluşan (Aybastı – Ordu).

“*tasma*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*Deriden yapılmış şerit*” anlamına gelirken sözcük, Türkiye Türkçesinde “*bazı hayvanların boynuna takılan, bu hayvanları bir yere bağlamaya, çekip götürmeye yarayan kemer biçiminde bağ, nalin ve terliğin ayağı tutan üstteki meşin bölümü*” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise “*bel kemeri, ince ince dilinmiş hayvan derisinden yapılmış ip, takunya kayışı, ihlamur ağacının iç kabuğu, dut değneği kabuğu, çarpılan kendirin içinde kalan lifli ve kabuklu bölümü, sepet örmeye yarayan soyulmuş karaağaç kabuğu, alın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç, perçem; çalım satma, kibirlenme, sapan, dilim dilim pişirilmiş kabak, kemer kuşak, köpeklerin buynuna takılan kemer; taze yeni oluşan*” anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

196. tawa (Ku.T) / tava (TT)

tawa (Ku.T): Tava (KuTS:326).

tava (TT): 1) Yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap

2) Bu kapta pişmiş yemek.

3) *mdn.* Maden eritilen saplı pota

4) Kireç karıştırılan tekne.

5) Deniz veya göllerde suların geri çekilmesiyle kuruyan bölüm.

6) Gemilerde borda iskelesinin alt başındaki sahanlık.

7) Fide yetiştirmek için ayrılmış toprak bölüm (TTS:2287).

tava (TTAS): 1) Çeltik tarlası evleği (Çeltikçi *Orhangazi – Bursa, Ceylân *Lüleburgaz - Kırıkkale).

2) Leğen (*Bartın).

3) Kahve değirmeni (*Erenköy – İstanbul).

4) Aşığın düz yanı (Diyarbakır).

5) Ateş küreği (Çorum, Uluşiran *Şiran – Gümüşhane, *Bor – Niğde).

6) Mısır patlatmakta kullanılan bir çeşit araç (Kumdanlı *Yalvaç – Isparta).

7) Bağ evleklerinde üzüm çubuğunun dikildiği yerler (Çorum).

8) Fırın ya da kömür ateşinde pişirilen soğanlı et yemeği (Lefkoşe – Kıbrıs).

9) Tava, tencere, kap, kaşık, mutfakiye (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“tava” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “tava” anlamındadır. Türkiye Türkçesinde “yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan

kap, bu kapta pişmiş yemek, maden eritilen saplı pota, kireç karıştırılan tekne, deniz veya göllerde suların geri çekilmesiyle kuruyan bölüm, gemilerde borda iskelesinin alt başındaki sahanlık, fide yetiştirmek için ayrılmış toprak böüm” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “*çeltik tarlası evleği, leğen, kahve değirmeni, aşığın düz yanı, ateş küreği, mısır patlatmakta kullanılan bir çeşit araç, bağ evleklerinde üzüm çubuğunun dikildiği yerler, fırın ya da kömür ateşinde pişirilen soğanlı et yemeği, tava, tencere, kap, kaşık, mutfakiye*” anlamlarındadır. Sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

197. tay (Ku.T) / tay (TT)

tay (Ku.T): 1) Tay (*İki yaşına kadar*)

2) Yığın, küme, balya, denk **tay tay etip salmaq** bir şeyi yığın yığın, küme küme koymak

3) Eş, denk, yaşıt, emsal, akran (KuTS:326).

tay (TT) 1) *a. hay b.* Üç yaşına kadar olan at yavrusu.

2) *sf. hlk. 1.* Denk, eşi, eş 2. Hayvanın yanındaki yük (TTS:2290).

tay (TTAS): 1) Eşit, denk, yaşıt (Çankırı, *Çarşamba – Samsun, Bayadı – Ordu, Bağlıca *Ardanuç – Artvin, İrişli Bayburt *Sarıkamış, Kara – koyunlu, Çarıkcı *İğdir – Kars, Erzurum, *Erciş – Van, *Ağın – Elazığ, Urfa, Gaziantep, *Afşin – Maraş, *Hafik – Sivas).

2) Hayvanın bir yanındaki yük (*Bergama – İzmir, Birecik , Balıkesir, *Merzifon ve köyleri, *Niksar – Tokat, Trabzon ve çevresi, *Bayburt – Gümüşhane, Erkinis *Yusufeli – Artvin, Erzurum, Diyarbakır, *Hozat – Tunceli, *Ağın – Elazığ, *Arapkir – Malatya, Taşoluk *Göksun – Maraş, *Zara Hacıilyas *Koyulhisar – Sivas,*Develi – Kayseri).

3) Tütün dengi (*Düzce – Bolu, Zonguldak, *Bafra – Samsun).

4) Denk, çuval (Merdinik *Göle – Kars, Diyarbakır, Gaziantep, *Keskin – Ankara, Adana).

5) Bir küfe ağırlığında (*İskilip – Çorum).

- 6) Çift olan şeyin teki (Amasya, Gaziantep)
- 7) Bir tek (*İzmit – Kocaeli, Kars, Erzurum).
- 8) Kesilmiş tahtalık ağaç (*Antakya – Hatay).
- 9) Babasız çocuk (Konya).
- 10) Üvey çocuk (Isparta).
- 11) Yan taraf (Kerkük).
- 12) Toy (*Kurşunlu – Çankırı, Gaziantep).
- 13) Ot ya da ekin yığını (Muğla).
- 14) Eş, denk, yaşıt (Çilehâne Reşadiye – Tokat, Salman *Akkuş – Ordu, Uluşiran *Şiran – Gümüşhane, Çayağzıcı *Şavşat – Artvin, Kesirik – Elazığ).
- 15) At veya eşek yükü; ağırlık (Erzincan ve yöresi).
- 16) Çuval (Elazığ ve yöresi).
- 17) 1-3 yaş arasındaki at yavrusu; akran (Erzurum).
- 18) Denk, deste, buğday (Malatya).
- 19) Atın yavrusu (Aybastı – Ordu)
- 20) Eş, benzer, akran, taraf (Kars).

“*tay*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*iki yaşına kadar olan at yavrusu ve yığın, küme, balya, denk, eş, yaşıt, emsal, akran*” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesinde “*üç yaşına kadar olan at yavrusu, denk, eşi, eş, hayvanın yanındaki yük*” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “*eşit, denk, yaşıt, hayvanın bir yanındaki yük, tütün dengi, denk, çuval, bir küfe ağırlığında, çift olan şeyin teki, bir tek, kesilmiş tahtalık ağaç, babasız çocuk, üvey çocuk, yan taraf, toy, ot ya da ekin yığını, at veya eşek yükü, ağırlık çuval, bir üç yaş arasındaki at yavrusu; akran, denk, deste, buğday, atın yavrusu, akran, benzer, taraf*” anlamlarındadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

198. terek (Ku.T) / terek (TT)

- terek (Ku.T):**
- 1) Ağaç, **terekni yapırağı:** Ağaç yaprağı
 - 2) *mec.* Yüksek (*insan hak.*) (KuTS:331).

terek (TT): *esk.* Evlerde veya dükkanlarda yüksekçe yerde yapılan raf (TTS:

terek (TTAS):

- 1) Eski evlerde ocağın iki yanındaki kalın duvarlar oyularak yapılan ve ufak tefek şeyler koymaya yarayan göz (Üçköy – Çankırı, *Gerze , Sinop, Tokat, Piraziz – Giresun).

- 2) Raf, sergen (Isparta, İzmir, Kocaburgaz *Bandırma – Balıkesir, *Gelibolu – Çanakkale, Bursa, *Kandıra – Kocaeli, *Akyazı ve çevresi – Sakarya, Kastamonu, *İskilip – Çorum, *Gerze – Sinop, *Vezirköprü Behtemür *Kavak *Çarşamba – Samsun, *Merzifon – Amasya, *Zile – Tokat, *Ünye - *Mesudiye Bayadı – Ordu, *Tirebolu – Giresun, Alagavur *Vakfikebir – Trabzon, *Bayburt – Gümüşhane, Limanköy *Çayeli – Rize, *Borçka Yavuz *Şavşat Erkinis *Yusufeli Bağlıca *Ardanuç – Artvin, Kars, Erzurum, Erzincan, *Erciş – Van, *Ahlat – Bitlis, Elazığ, Hacılar * Hekimhan – Malatya, Hacıilyas *Koyulhisar *Suşehri Maksutlu *Şarkışla – Sivas, Bektaşlı *Boğazlıyan – Yozgat, *Haymana – Ankara, Kırşehir, *İncesu Tavlusun *Bünyan *Erkilet Afşar *Pınarbaşı – Kayseri, Genezin *Avanos – Nevşehir, *Bor – Niğde, *Ermenek – Konya, Adana, *Mut ve köyleri – İçel, *Çorlu *Hayrabolu – Tokat).

- 3) Tavuk kümeslerindeki tünük (Çepni *Gemerek – Sivas).

- 4) Köy evlerinde ocağın iki köşesindeki oturmaya yarayan küçük setler (Gâvurdağı Yörükleri *Osmaniye – Adana).

- 5) Dolap, sandık, çekmecelerdeki raf biçiminde gözler (Niğde).

- 6) Ağaç (Kadıçiftliği *Yalova – İstanbul, Akçataş *Kalecik – Ankara, Karaağaç – Tokat).

- 7) Merdiven gibi set set olan dağ (*Kemah – Erzincan).

- 8) Nişasta ile yapılan bir çeşit tatlı (Isparta).

- 9) Kıyı (Daha çok şapka için) (Erzincan).

10) Asma (Giresun).

11) Raf (Afyon, Hayati *Erbaa – Tokat, Kuzköy *Akkuş – Ordu, Bayraktutan *İğdır – Kars, Karakocan – Elazığ, Çepni *Gemerek – Sivas, Yozgat, *Mucur – Kırşehir, Erzincan ve yöresi).

“*terek*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*ağaç*” anlamına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesinde “*evlerde veya dükkanlarda yüksekçe yerde yapılan raf*” anlamındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise “*eski evlerde ocağın iki yanındaki kalın duvarlar oyularak yapılan ve ufak tefek şeyler koymaya yarayan göz, raf, sergen, tavuk kümeslerindeki tünek, köy evlerinde ocağın iki köşesindeki oturmaya yarayan küçük setler, dolap, sandık, çekmecelerdeki raf biçiminde gözler, ağaç, merdiven gibi set set olan dağ, nişasta ile yapılan bir çeşit tatlı, kıyı, asma*” anlamlarındadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

199. terlemek (Ku.T) / terlemek (TT)

terlemek (Ku.T): Terlemek, ter dökmek **terlep-bişip aylanmaq:** Tere baarak uğraşmak.

terlemek (TT):

1) Ter çıkarmak, ter dökmek.

2) İçindeki suyu ter biçiminde sızdırmak.

3) Bir şeyin üzerinde buhar olarak yoğunlaşmak.

4) Bir işi yaparken yorulmak veya o işi çok emek harcayarak güçlükle başarmak (TTS:2331).

terlemek (TTAS): 1) Bakmak (*Silifke – İçel).

2) Dikkatle bakmak (Persenti Afşarlı *Silifke – İçel).

“*terlemek*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*terlemek, ter dökmek*” anlamındadır. Türkiye Türkçesinde de “*ter çıkarmak, ter dökmek, içindeki suyu ter biçiminde sızdırmak, bir şeyin üzerinde buhar olarak yoğunlaşmak, bir işi yaparken yorulmak veya o işi çok emek harcayarak güçlükle başarmak*” Türkiye Türkçesi ağızlarında “*bakmak, dikkatle bakmak*” anlamlarına gelir. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

200. ters (Ku.T) / ters (TT)

ters (Ku.T): 1) Ters, ters yüz, arka yüz, ters taraf **ters giymek:** Ters giymek

2) *meç.* Haksız, yanlış, hareket, muamele (KuTS:331).

ters (TT): 1) Gerekli olan duruma karşıt, zıt.

2) Bir şeyin içe gelen yanı, arkası.

3) Kesici bir aletin kesmeyen yanı.

4) *meç.* Uygun olmayan, elverişsiz, münasebetsiz.

5) *meç.* Gönül ve cesaret kısırı, huysuz, sert.

6) *meç.* Bir şeyin aksi, karşıtı (TTS:2332).

ters (TTAS): 1) Gübre (*Bolvadin *Dinar – Afyon, *Eğridir ve köyleri *Sütçüler ve köyleri Şehir *Keçiborlu – Isparta, Başpınar *Tefenni Pazaravdan *Bucak – Burdur, *Tavas Kızücasöğüt *Çivril – Denizli, Eymir *Bozoğan – Aydın, *Alaşehir – Manisa ve çevresi, Yeniköy – Balıkesir, Güzelyurt *Tavşanlı – Kütahya, İğneciler *Mudurnu – Bolu, *Akyazı ve çevresi – Sakarya, *Taşköprü – Kastamonu, Samsun, Trabzon, Akarsu *Ardanuç – Artvin, *Ağın – Elazığ, *Arapkir – Malatya, Gaziantep, Çayıralan – Yozgat, Çanlı *Ayaş – Ankara, *Develi Afşar köyleri *Pınarbaşı – Kayseri, Niğde, *Ermenek – Konya, Masara *Mut – İçel, *Eşme – Uşak, Afyon, Yusufça *Göhlisar – Burdur, *Bozdoğan – Aydın, *Güdül – Ankara, Kızılcın *Sarıoğlan – Kayseri, Ulukışla *Bor – Niğde).

2) İnsan ya da hayvan dışkısı (*Dinar – Afyon, *Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri – Isparta, Tokat, Eskişehir, İğneciler *Mudurnu – Bolu, *Akyazı ve çevresi – Sakarya, Samsun, *Merzifon ve köyleri – Amasya, *Zile – Tokat, Trabzon, Akarsu *Ardanuç – Artvin, Gaziantep, *Antakya – Hatay, *Gemerek – Sivas, Afşar köyleri *Pınarbaşı – Kayseri, *Bor – Niğde, *Lüleburgaz – Kırıkkale).

3) Suçlu (Karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

4) Koyunlarda tırnak içlerinde ince kurtların oluşmasına neden olan bir çeşit hastalık (*Ahlat – Bitlis).

5) Ters, geri (Doğu Trakya).

6) Aksi, muhalif (Artvin Yusufeli Uşum köyü).

“ters” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “ters, ters yüz, arka yüz, ters taraf, haksız, yanlış, hareket, muamele” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesinde “gerekli olan duruma karşıt, zıt, bir şeyin içe gelen yanı, arkası, kesici bir aletin kesmeyen yanı, uygun olmayan, elverişsiz, münasebetsiz, gönül ve cesaret kısıri, huysuz, sert, bir şeyin aksi, karşıtı” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “gübre, insan ya da hayvan dışkısı, suçlu, koyunlarda tırnak içlerinde ince kurtların oluşmasına neden olan bir çeşit hastalık, ters, geri, aksi, muhalif” anlamlarına gelmektedir. Sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

201. tozmaq (Ku.T) / tozmaq (TT)

tozmaq (Ku.T): 1) İzin vermek, bırakmak, koyuvermek, salıvermek, serbest bırakmak, dağıtmak.

2) Tasfiye etmek, yok etmek, ortadan kaldırmak, ilga etmek, lağvetmek.

3) Eskitmek, yıpratmak (*msl. giysiyi*) (KuTS:340).

tozmaq (TT): Tozumak: “İncecikten bir kar yağar / Tozar elif elif diye” – Karacaoğlan (TTS:2376).

tozmaq (TTAS): 1) Tozlanmak, toz havalanmak (*Bor –Niğde/ İncekum *Silifke –İçel).

2) Gözden kaybolmak (İmircik *Havza- Samsun).

3) Eskitmek (Kırım göçmenleri –İstanbul).

tozmaq (TS): Toz halinde savrulmak, tozu savrulmak, toz gibi savrulmak.

“tozmaq” sözcüğünün “eskitmek” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

U

202. uyutmaq (Ku.T) / uyutmak (TT)

uyutmaq (Ku.T): 1) Mayalamak. **Sütnü uyutmaq:** Sütü mayalamak.

2) Uyuşmak, keçeleşmek, karıncalanmak. **Butun uyutmaq:** Bacağını uyuşturmak, bacağı uyuşmak.

3) Döndürmek, fırlatmak (KuTS:357).

uyutmak (TT): 1) Uyumasını sağlamak, uyur duruma getirmek.

2) *mec.* Acı, keder vb.ni hafifletmek: “*Yeisimi uyutmak için dimağımı tarih okumakla yoruyorum.*” -R. N. Güntekin.

3) *mec.* İlgi konusu olmaktan çıkarmak, unutturmak.

4) *mec.* Aldatmak, kandırmak: “*Bugün yarın diye uyuttun durdun beni.*” -A. İlhan (TTS:2432).

uyutmak (TTAS): 1) Yoğurt yapmak için sütü mayalamak (Bağlılı, Anamos *Eğridir –Isparta/ -Kocaeli/ *Düzce –Bolu/ -İstanbul/ -Kastamonu/ *Kurşunlu – Çankırı/ -Samsun/ -Hatay).

2) Kandırmak (*Mudanya –Bursa).

3) Unutturmak (*Kula Manisa).

4) Aldatmak, kandırmak (Çepni *Gemerek Sivas).

5) Çalmak, uğrulamak (Çepni *Gemerek Sivas).

6) Sütle dut pişirilerek yapılan bir çeşit tatlı (Çepni *Gemerek Sivas).

uyutmak (TS): Sütü mayalayıp yoğurt haline getirmek, pıhtılaştırıp dondurmak.

“*uyutmaq*” sözcüğünün “*mayalamak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Ü

203. üzmeK (Ku.T) / üzmeK (TT)

üzmeK (Ku.T): 1) Koparmak, kesmek. **arqanı üzmeK:** Urganı koprmak.

2) Kesmek, durdurmak, bırakmak, son vermek, nihayet vermek
(*bir şeyin hareketine veya seyrine, gidişine*). **aralığın üzmeK:** Biriyle münasebetini kesmek.

3) Kaybetmek, yitirmek. **umut üzmeK:** Umut (*veya ümit*) kesmek (KuTS:362).

üzmeK (TT): 1) Üzüntü vermek: “*Onu biraz üzerim ama zekâsına da bayılırım.*” -S. F. Abasıyanık.

2) Bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek aşındırmak: “*Odunlar eşeğın sırtını üzüyordu.*” -Halikarnas Balıkcısı.

üzmeK (TTAS): 1) Koparmak, ayırmak (*Merzifon köyleri –Amasya/ *Çarşamba –Samsun/ Nefsiköseli, *Görece, *Tirebolu –Giresun/ Bahçeli, *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ *Mut ve köyleri –İçel/ *Milas –Muğla).

2) Kopacak duruma getirmek (*Kurşunlu –Çankırı).

3) YüzmeK (Erzincan).

4) Suda yüzmeK (Kars/ Kesirik Elâzığ).

5) Deri vb. soymak (Kars).

üzmeK (TS): 1) Koparmak, kırmak, kesmek, bozmak, ayırmak, uzaklaştırmak.

2) YüzmeK.

“üzmeK” sözcüğünün “koparmak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

X

204. xor (Ku.T) / hor (TT)

xor (Ku.T): I) *Far.* 1) Tahkir edilmiş, tezlil edilmiş, horlanmış, aşağılanmış, hakir.

2) Mırıldanmak.

II) *Rus.* Koro (KuTS:374).

hor (TT): *Far. sf.* Değersiz, önemi olmayan, aşağı (TTS:1109).

hor (TTAS): 1) Yumurta sarısı (*Maçka ve köyleri, *Akçaabat ve köyleri – Trabzon).

2) Gösterişsiz, çelimsiz (*Nizip –Gaziantep).

3) Soğukkanlı (Çanlı *Ayaş –Ankara).

4) Çirkin, sevimsiz (Sultanhisar *Nazilli, -Aydın/ *Emet –Kütahya/ Ersis *Yusufeli –Artvin/ Kuyuluk *Kozan –Adana).

5) Kin (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

6) İyilik (*Şebinkarahisar, *Alucra –Giresun).

7) Bereketsiz: “*Toptan alınmayan yiyecek hor olur.*” (*Zara –Sivas).

8) Öküz ve beygirleri çağırma ünlemi (Kırıklar *Dinar –Afyon).

“*xor*” sözcüğünün “*hakir*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

205. xorlamaq (Ku.T) / horlamak (TT)

xorlamaq (Ku.T): 1) Sövmek, paylamak, zemmetmek, yermek, kötülemek.

2) *Birini* tahkir etmek, tezlil etmek, aşağılamak; *biriyle* alay etmek, istihza etmek; hakaret etmek (KuTS:374).

horlamak (TT): I) Uyku sırasında soluk alırken boğaz ve burundan gürültülü sesler çıkarmak, horuldamak.

II) Birinin gönlünü incitircesine davranmak, hor görmek: “*Biz horladık diyemem fakat evimizin havası artık ona yabancı gelmeye başlamıştı.*” -H. E. Adivar (TTAS:1109).

horlamak (TTAS): 1) Birine kin beslemek, nefret etmek (Ciritdüzü *Şavşat – Artvin/ *Korkuteli ve köyleri, *Elmalı ve köyleri –Antalya).

2) Çekememek, kıskanmak (Yassıören *Senirkent –Isparta).

3) Alay etmek, ayıplamak (Eşke *Divriği –Sivas).

horlamak (TS): Hor görmek.

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

Y

206. yaramaq (Ku.T) / yaramak (TT)

yaramaq (Ku.T): 1) Uymak, uygun gelmek, yaramak, işe yaramak, yaraşmak, yakışmak, uymak.

2) *Birisine yaranmak, birisini memnun etmek, hoşnut etmek* (KuTS:384).

yaramak (TT): 1) Bir şey yararlı olmak, yarar sağlamak: “*Sertleşmeyi bilmeyen bir iyilik, iyilik olmakta ısrar eden bir iyilik neye yarar?*” -C. Meriç.

2) Bir iş için uygun olmak, kullanılır olmak.

3) Sağlık bakımından elverişli olmak.

4) *mec. İşine gelmek: “Seçim barajı bazı partilere yaradı.”* (TTS:2533).

yaramak (TTAS): Zamanı, sırası gelmek (koyun kırkma, tarla sürme, ekme vb. için) (Tokat –Eskişehir/ Önsen –Maraş/ *Mut ve köyleri –İçel).

yaramak (TS): 1) Mümkün olmak, imkân elvermek.

2) Uygun düşmek, elverişli olmak, caiz olmak.

3) Yakışmak, lâıyk olmak.

4) Hak kazanmak.

5) Uğurlu gelmek.

“*yaramaq*” sözcüğünün “*uygun olmak, yararlı olmak*” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğler anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdır.

207. *yaraşmaq* (Ku.T) / *yaraşmak* (TT)

yaraşmaq (Ku.T): 1) Barışmak, anlaşmak, uzlaşmak, anlaşmaya varmak.

2) Yakışmak, yaraşmak (KuTS:385).

yaraşmak (TT): 1) Yakışmak, uymak: “*Gözlerim koyu olduğı için kuyruklu sürme, bana pek yaraşır.*” -S. M. Alus.

2) Yatkın olmak: “*Söylenen sözü anlıyor, eli hemen her işe yaraşıyordu.*” -E. E. Talu (TTS:2534).

yaraşmak (TTAS): Yaran dokunmak (İsabey *Çal –Denizli).

yaraşmak (TS): Yakışmak, muvafık gelmek, uygun düşmek, lâıyk ve münasip olmak.

“*yaramaq*” sözcüğünün “*yakışmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğler anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdır.

208. *yaş* (Ku.T) / *yaş* (TT)

yaş (Ku.T): I) Çocuk yaşını, qolundan tutup yürütmek: Çocuğı kolundan tutup yürütmek.

II) Yaş. gözünden yaş tökmek: Gözünden yaş dökmek (KuTS:387).

yaş (TT): I) a. 1) Doğıştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin: “*Yaş otuz beş, yolun yarısı eder.*” -C. S. Tarancı.

2) Hayatın çeşitli evrelerinden her biri, çağ: “*Genç yaşında. Kızımızı yetiştirdik bu yaşa getirdik.*” -M. Yesari.

3) Bir kurum, bir kuruluş, düzen vb.nin kurulduğundan bu yana geçen zaman: “*Yetmiş beş yaşına basan Türkiye Cumhuriyeti.*”

4) *meteor*. Bir gök cisminin oluşmaya başladığı günden bugüne kadar geçirdiği zaman süresi.

II) *sf.* 1) Nemli, ıslak, kuru karşıtı.

2) Kendi suyunu, canlılığını yitirmemiş, kurumamış, kurutulmamış, taze.

3) *a.* Gözyaşı: “*Bu kararı söyleyen sesin tesiri gözlerimizi yaşla doldurdu.*” -H. S. Tanrıöver.

4) *argo* Kötü: “*Bugün işler yaş.*”

5) *argo* Zor (TTS:2545).

yaş (TTAS): 1) Akşamla yatsı arası (*Ereğli –Konya).

2) Çok çevik, sağlam (Berk –Bolu).

3) Çürük, güvenilmez (*Bor –Niğde).

4) Göz yaşı (Diyarbakır).

5) Yaş, ıslak (Diyarbakır).

6) Yağış (Zonguldak Bartın Karabük).

7) Yaş, ömür (Uşak).

yaş (TS): 1) Taze.

2) Deniz.

“*yaş*” sözcüğünün “*ıslak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

209. yay (Ku.T) / yay (TT)

yay (Ku.T): Yaz. **yay günler:** Yaz günleri (KuTS:390).

yay (TT): a. 1) Ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk.

2) Farklı amaçlarla çeşitli biçimlerde yapılan esnek parça: “*Araba yayı. Kilidin yayı. Kanepenin yayı.*”

3) Zemberek.

4) Hallacın pamuk veya yünü atmak için tokmak yardımıyla kullandığı araç: “*Karınları hallaç yayından kopup fırlamış gibi beyaz.*” -R. H. Karay.

5) *mat.* Bir çember üzerindeki iki nokta ile bu nokta arasındaki çember parçası.

6) *mat.* Bir eğriden alınan parça.

7) *müz.* Keman, viyolonsel vb. çalgılarda sürterek titreşim yoluyla ses çıkarmaya yarayan parça (TTS:2553-2554).

yay (TTAS): 1) Yaz (-Amasya/ Bayburt *Selim, *İğdır –Kars/ *Doğubayazıt –Ağrı/ *Ağın –Elâzığ/ -İçel ilçe ve köyleri/ Çini *Akseki, Apturrahmanlar *Serik, Nebiler, Akdere, Bağyaka *Finike, *Gündoğmuş –Antalya/ -Niğde).

2) Yaz mevsiminin, 20 Mayıs ile 15 Haziran arasındaki bölümü (*Eğridir ve köyleri, Aliköy –Isparta).

3) Yay (Güzüren –Bolu).

4) Pamuk atmada kullanılan, yay biçiminde bir araç (*Bor –Niğde/ Burhan –İçel).

5) Kemençede, tellerin bağlandığı tahta (-Trabzon).

yay (TS): Yaz, sıcak mevsim.

“*yay*” sözcüğünün “*yaz*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

210. yerli (Ku.T) / yerli (TT)

yerli (Ku.T): 1 Yerli (*oturanlar hak.*) **yerli xalq**: Yerli halk.

2) Arazi sahibi, arazisi olan.

3) *e. yönelme hâliyle kullanılır. –e kadar, -e dek. mart aydan may ayğa yerli*: Mart ayından mayıs ayına kadar. (KuTS:393).

yerli (TT): sf. 1 Taşınamayan, başka yere götürülemeyen: “*Yerli dolap. Yerli sedir.*”

2) Yurt içinde yapılan veya bir yurdun kendine özgü niteliklerini taşıyan: “*Yerli halıları gördüm, koyu sıcak kırmızılarla diri maviler ağır basıyordu.*” -B. R. Eyuboğlu.

3) Belli bir bölgede yetişen, otokton: “*Yerli muz. Yerli meyve.*”

4) Bir yerin ilk sakini olan, otokton.

5) Oturduğu bölgede doğup büyüyen, ataları da orada yaşamış olan: “*Daha önceki gidişinde kendini yerli halka sevdirmişti.*” -E. C. Güney (TTS:2581).

yerli (TTAS): 1 Tümü, hepsi (Demirli *Bucak –Burdur).

2) Tümden, büsbütün: “*Hasan bu köye yerli gelmiyecek.*” (Demirli *Bucak –Burdur).

3) Hiç: “*Cebinde yerli para kalmamış.*” (Demirli *Bucak –Burdur).

“*yerli*” sözcüğünün “*yerli (oturanlar hak.) ve arazi sahibi, arazisi olan*” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

211. yoqlamaq (Ku.T) / yoklamak (TT)

yoqlamaq (Ku.T): bilgiç. 1) Yok etmek, imha etmek, ortadan kaldırmak, kökü kazınmak, kökü kurutulmak.

2) Yoklamak, yoklama yapmak; mevcut insanları yoklamak (KuTS:398).

yoklamak (TT): 1) Dokunarak incelemek: “*Hem kendimi hem etrafımda gördüğüm eşyayı elimle yokladım.*” -R. H. Karay.

2) Bakmak, gözden geçirmek, kontrol etmek: “*Gecenin bir vaktinde şeytan gelmiş yoklamış.*” -E. Şafak.

3) Durum, bilgi, niyet vb.ni belirlemeye veya anlamaya çalışmak: “*Kalbimi ne zaman yokladım ona dair bir iz bulamadım.*” -S. M. Alus.

4) Ziyaret veya sağlığını sormak amacıyla birine gitmek: “*Ara sıra da birimizden biri yukarı çıkarak Sevim'i yokluyordu.*” -R. N. Güntekin.

5) Ara sıra etkisini göstermek: “*İlaç aldığım hâlde ağrılarım yine beni yokluyor.*”

6) Aramak, araştırmak: “*Odaların köşe bucağını yoklamaya başladılar.*” -M. Ş. Esenal (TTS:2600).

yoklamak (TTAS): 1) Nişanlılar ve aileleri birbirlerine armağan vermek (*Bor – Niğde).

2) Hasta, lohusa görmek, armağan vermek (*Bor –Niğde).

3) Hastalık, ara ara belirlemek: “*Sıtma sık sık yoklamaya başladı.*” (*Bor –Niğde).

4) Araştırmak (*Güdül ve köyleri Ankara).

5) Kontrol etmek (Uşak).

“*yoqlamaq*” sözcüğünün “*yoklamak, yoklama yapmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

212. yummaq (Ku.T) / yummak (TT)

yummaq (Ku.T): I) Kapamak, kapatmak, örtmek, süzmek (*göz hak.*).

II) Yumak, çile (KuTS:400).

yummak (TT): Kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek: “*Otomobile bindiğimiz zaman başını arkaya yaslamış, gözlerini yummuştu.*” -T. Buğra (TTS:2614).

yummak (TTAS): 1) Çukuru toprakla doldurmak (*Eğridir köyleri –Isparta/ Cumalıkızık –Bursa).

2) Ortadan kaldırmak, yok etmek (-Kayseri/ -Konya).

yummak (TS): 1) Kapamak.

2) Üstüne koymak, örtmek, üstüne kapamak.

“*yummaq*” sözcüğünün “*kapamak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

Z

213. zalim (Ku.T) / zalim (TT)

zalim (Ku.T): *Ar.* 1) Muazzam, kocaman, koskoca; iri, iri kıyım.

2) Çok, pek, gayet.

3) *esk.* Zalim, zulmedici, zorba (KuTS:405).

zalim (TT): *Ar. sf.* Acımasız ve haksız davranan, zulmeden: “*Malumatlı ve kuvvetli bir vükela heyeti zalim olamaz.*” -A. H. Müftüoğlu (TTS:2641).

zalim (TTAS): Yapışkan çamur (Zıgana *Torul –Gümüşhane).

“*zalim*” sözcüğünün “*zulmedici, zorba*” anlamı iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

214. ziyaret (Ku.T) / ziyaret (TT)

ziyaret (Ku.T): *Ar. din.* Ziyaret edilen mukaddes yer **ziyaratğa barmaq:** a) Mukaddes bir yeri ziyaret etmek; mukaddes bir mezarı ziyaret etmek, ziyarete gitmek. b) *Bir şeyi,* bir mezarı ziyaret etmek, ziyarete girmek (KuTS:408).

ziyaret (TT): *Ar. a.* 1) Birini görmeye, biriyle görüşmeye gitme, görüşme: “*Haftada iki gece ziyaretine giderdik.*” -H. F. Ozansoy.

2) Bir yeri görmeye gitme (TTS:2662).

ziyaret (TTAS): Yatır, türbe (Adana, Osmaniye).

“ziyarat” sözcüğünün “ziyaret etmek” anlamı iki lehçede de benzerlik göstermektedir. Sözcük bu sebeple kısmî yalancı eş değerdir.

2.2. ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER

2.2.1. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesi Ağzları Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler

1. abur (Ku.T) / abur (TTAS)

abur (Ku.T): Saygı, ihtiram, hürmet, otorite, nüfuz, saygınlık (KuTS:22).

abur (TTAS):1) Obur, çok yiyen (*Gelendost, Gönen –Isparta/ Giremez *Araç – Kastamonu/ Danışman *Fatsa –Ordu/ -Maraş).

2) Kaba, anlayışsız, vurdumduymaz (Dalıca *Nazilli –Aydın).

3) Küçük çocukların kasık ve koltuk altlarına pudra yerine sürülmek üzere nane, mersin, kekik, gül ve cennet süpürgesi yapraklarının döğülmesinden elde edilen toz (Çıtak, *Çivril –Denizli/ *Elmalı –Antalya).

4) Namus, şeref, haysiyet (*Gelendost –Isparta/ Keremköy *Burhaniye –Balıkesir/ *Şavşat köyleri, *Ardanuç ve köyleri –Artvin/ Toreshev, Ölçek, *Ardahan –Kars/ Keçek *Oltu –Erzurum/ -Van/ Darısekisi *Mersin –İçel).

5) Kılık, kıyafet, biçim (*Ardahan –Kars).

6) Öğme, medih (Cinis *Aşkale –Erzurum).

7) Karalahana, fasulye ve mısır unu ile yapılan bir çeşit yemek (Hemşin *Pazar –Rize).

8) Kekliklerin gelme zamanında ilk gelen keklikler (Bitlis).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

2. ağılmaq (Ku.T) / ağılmak (TT)

ağılmaq (Ku.T): Akmak. **Aqğan suwday qaytmasğa/ Ağılıp bara günler:** Akan su gibi dönülmezse/ Akıp gidiyor günler (KuTS:27).

ağılmak (TTAS): Ünlenmek, anılmak, şöhret bulmak (*Zara –Sivas).

“ağılmak” sözcüğü Kumuk Türkçesi’nde “akmak” anlamına gelirken; Türkiye Türkçesi’nde “ünlenmek, anılmak, şöhret bulmak” anlamlarına gelmektedir. İki lehçe arasında anlam farklılığı bulunduğu için bu sözcük tam yalancı eş değerdir.

3. akt (Ku.T) / akt (TT)

akt (Ku.T): Ar. 1) Akit, sözleşme (doküman).

2) *tiy.* Perde (KTS:28).

akt (TTAS): Nikah (*Şavşat köyleri –Artvin).

İki lehçe arasında sözcük anlam farklılığı gösterdiği için tam yalancı eş değerdir.

4. alamat (Ku.T) / alamat (TT)

alamat (Ku.T): Ar. 1) Alamat, emare, araz, belirti, ayırıcı vasıf, özellik. **awruwnu alamatları:** Hastalık alametleri.

2) *mec. kon. d.* Mucize, harika; acayip, acayıplık, garip. **bu ne alamatdır?:** Bu ne acayıplıktır?

3) Büyük miktarda, çok. **munça alamat xalq qayda bara?:** Bu kadar çok kalabalık halk nereye gidiyor? (KuTS:29)

alamat(TTAS): Şamata, yaygara (Abana –Kastamonu).

Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızlarında konuşulan anlamları farklı olduğu için kelime tam yalancı eş değerdir.

5. alat (Ku.T) / alat (TT)

alat (Ku.T): Ar. Alet. **Ol özünü alatların aldı:** O kendi aletlerini aldı (KuTS:29).

alat (TTAS): 1) Acele, ivedi, çabuk (Salda *Yeşilova –Burdur/ Ekse *Çal, *Sarayköy, Karahisar *Tavas –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ *Alaşehir –Manisa/ *Tire –İzmir/ -Balıkesir ve çevresi/ Çaykoz, Sadıkbağı, *Sivrihisar, Yakakayı, Bozan –Eskişehir/ -Kütahya çevresi).

2) İpek böceklerinin koza yapmalarından bir hafta, on gün önce, çok yaprak yeme devresi (*Tire –İzmir).

3) Bez dokuma tezgâhı (*Boyabat –Sinop).

4) Sarıya veya kırmızıya boyanmış yün iplik (Mençek *Ermenek – Konya).

5) Elbise (-Yozgat köyleri).

6) Azgın, tehlikeli köpek (Hamzabali *Bozdoğan –Aydın).

7) Bir çeşit çam ağacı (*Akçaabat –Trabzon).

8) Karanfil, zencefil, tarçın gibi baharların karışımı (Bitlis).

9) Düğünlerde pilavın üzerine konulan söğüş et (*Divriği –Sivas).

10) Bulaşık (Yeniköy –Tokat).

11) Uykudan uyanan ipek böceğinin yaprağa saldırması, evcen yemesi (Balıkesir).

Kumuk Türkçesi'nde “*alat*” sözcüğü Türkiye Türkçesi'nde “*alet*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak yazılışı aynı olmasına bakıldığında “*alat*” kelimesi her iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden bu sözcük tam yalancı eş değerdir.

6. albah (Ku.T) / albah (TT)

albah (Ku.T): *bk.* Abdal (KuTS:30).

albah (TTAS): Yuvarlak ve dolgun yüzlü. Ablak (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğu için bu sözcük tam yalancı eş değerdir.

7. **alda (Ku.T) / alda (TT)**

alda (Ku.T): 1 e. Çıkma hâli ile kullanılır, önce; **bolcadan alda:** vaktinden önce; **haliden elli yıl alda:** bugünden elli yıl önce;

2) Önde, ileride; **alda yürümek:** önde yürümek (KuTS:30).

alda (TTAS): Bir çocuk oyunu (Kıbrıs).

İki lehçe arasında anlam farklılığı bulunmaktadır. Bu yüzden kelime tam yalancı eş değerdir.

8. **aldırıq (Ku.T) / aldırık (TT)**

aldırıq (Ku.T): Önlük (KuTS:30).

aldırık (TTAS): Şımarık (Gerede-Bolu).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğu için kelime tam yalancı eş değerdir.

9. **alısın (Ku.T) / alısın (TT)**

alısın (Ku.T): alısın ot: çayır biçildikten sonra biten otlar, güz otu; **alısın xarbutuz:** güz karpuzu (KuTS:31).

alısın (TTAS): Tarlada ekine zarar veren yabancı otlar (İrişli, Bayburt *Sarıkamış – Kars).

Kumuk Türkçesi'nde sözcük bireysel anlamı ile değil kelime grubu içerisinde verilmiştir. Bu anlamı ile bakıldığında sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamıyla farklılık gösterdiği için tam yalancı eş değerdir.

10. **alla (Ku.T) / alla (TT)**

alla (KuT): alla qayda: a) Nereye ise bilmem nereye; **b)** Nerede ise bir yerde, belli olmayan bir yerde; **alla qaydan:** Nereden ise, bilmem nereden, belli olmayan bir yerden; **alla qaysı;** Herhangi biri, bilinmeyen biri; **alla qaçan:** bilmem ne zaman, çoktan, çoktan beri, çok zaman evvel, çok zaman önce, uzun zaman evvel, uzun

zaman önce; **alla qaçanğı**: Eski, kadim, çok zaman evvel olan, geçmiş zamanlarda olan, uzak geçmişe ait (KuTS:31-32).

alla (TTAS): 1) Allahaallâ (Doğu Trakya)

2) bk. Allahalla (Erzurum/ Kırşehir ve yöresi).

3) (<Ar. Allâh) Allah (Diyarbakır)

Kumuk Türkçesi'nde sözcük kelime grubu içerisinde verilmiştir. Oradaki anlamı ile Türkiye Türkçesi'nden farklı olduğu için tam yalancı eş değerdir.

11. amallı (Ku.T) / amallı (TT)

amallı (KT): Kendi çıkarlarını bilen, becerikli, maharetli; **har zatğa da amallı:** Her şeye yatkın, her konuda becerikli (*insan hak.*) (KuTS:34).

amallı (TTAS): Baş belâsı, usanç verici, yaramaz, inatçı (-Denizli/ Furunlu *Bayındır –İzmir).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için kelime tam yalancı eş değerdir.

12. amalsız (Ku.T) / amalsız (TT)

amalsız (Ku.T): 1) Beceriksiz; iradeli olmayan, tutumsuz.

2) Bedbaht, zavallı, biçare, talihsiz, bahtsız, şanssız; fakir, yoksul;

amalsız bolmaq: içinden çıkılamayacak vaziyette olmak, ümitsiz olmak (KuTS:34).

amalsız (TTAS): 1) Baş belâsı, usanç verici, yaramaz, inatçı (Tepeköy *Torbalı –İzmir).

2) Açgözlü, kanaatsız, muhteris: “*Amalsızlık edip gece gündüz çalışıyor*” (*Sarayköy köyleri, Yukarıseyit *Çal –Denizli/ *Alaşehir –Manisa/ Yenice *Emet –Kütahya/ *Göynük –Bolu).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için kelime tam yalancı eş değerdir.

13. amanat (Ku.T) / amanat (TT)

amanat (Ku.T): *Ar.* Saklamak, muhafaza edilmek üzerine birine veya bir yere bırakılan eşya, mal veya para; emanet; **amanat kassa:** Tasarruf sandığı; **amanatğa xıyanat:** (kendisine olan güveni) kötüye kullanma (veya suistimal etme); emanete hıyanet (KuTS:34).

amanat (TTAS): 1) Eğreti, çürük, yıkılacak halde: “*Amanatmış, değmeden yıkıldı*” (Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Kayseri).

2) Dülger, marangoz, demirci ve çiftçilerin kullandıkları testere, keser, balta, saban demiri, çizek gibi aygıtlar (Eynesil köyleri *Görel – Giresun).

3) Emanet (Erzurum/ Urfa/ Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

Kumuk Türkçesi’nde kullanılan “*amanat*” sözcüğü Türkiye Türkçesi’nde “*emanet*” şeklindedir. Ancak kelime herhangi bir değişime uğramadan bakıldığında anlam farklılığı olduğundan tam yalancı eş değerdir.

14. anaq (Ku.T) / anak (TT)

anaq (Ku.T): Mağara; **Ashabul kahfular anaqğa girgenler:** Ashabul Kehf mağaraya girmişler (KuTS:35).

anak (TTAS): 1) Hafıza, bellek (-Balıkesir köyleri/ -Adana).

2) Karşılık, mukabil (*Zile –Tokat).

3) Heykel, abide (-Sivas).

4) Hatıra, hediye, armağan (Sivas).

5) At, eşek, tavuk, keklik gibi hayvanların yatıp yuvarlandıkları tozlu yer [ânak] (*Eşme köy ve aşiretleri –Uşak).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

15. anaw (Ku.T) / anav(TT)

anaw (Ku.T): 1) anawun aytğanda manawun añlamaq: Leb demeden leblebiyi anlamak, lafı ağzından almak;

2) *kadın öz. is. Anav. (KuTS: 35)*

anaw (TTAS): Korku, şaşma, hayranlık bildirir ünlem (Ekse *Çal, Darıveren, *Acıpayam, Garipköy *Tavas –Denizli/ Tepecik –Aydın/ Çepni *Turgutlu –Manisa/ *Zile –Tokat/ Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ -Gaziantep/ Soğukpınar *Kangal, -Sivas/ *Ereğli, Zıvarık, Sille, -Konya).

İki lehçedeki anlamları farklı olduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

16. anay (Ku.T) / anay (TT)

anay (Ku.T): Anne (KuTS:35).

anay (TTAS): 1) Korku, şaşma, hayranlık bildirir ünlem (Çerçin –Burdur/ Çandarlı *Bergama –İzmir/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ *Bartın, *Safranbolu – Zonguldak/ Karabüzey *Araç –Kastamonu/ Kayı *Şabanözü, *İlgaz, -Çankırı ve köyleri/ *Yusufeli –Artvin/ *Dört Yol, *Antakya –Hatay/ Gürcü *Kızılcahamam, Çayırılı *Haymana, Keşanuz –Ankara/ *Yatağan –Muğla/ Yeşilöz *Güdül Ankara).

2) Birkaç katlı yüksek bina (Sofular *Eğridir –Isparta/ Fili *Biga –Çanakkale/ *Zile –Tokat/ Davdar *Ermenek –Konya/ Ceylan *Fethiye – Muğla/ Hamitabat *Lüleburgaz –Kırklareli).

3) Evlerde önü açık yer, sofa (Çandarlı *Bergama –İzmir/ Halkalı *Bakırköy –İstanbul/ Zara –Amasya/ Reşadiye –Kayseri/ *Fethiye ve köyleri –Muğla).

4) Dağlarda ayların balı yemesine engel olmak için yüksek ağaçlar üzerine yapılan ve kovan koymaya yarıyan yer (Tuzla –Adana).

5) Evlerin üst katında duvar yerine uzatılan kiriş (Çukurbağ *Ermenek –Konya).

6) İrmaktan ayrılan suyun başlangıç yeri: “*Suyu anaydan kestim*” (Denizli *Vakfikebir –Trabzon).

7) Bezginlik, bıkkınlık, usanç bildirir ünlem (*Kurşunlu – Çankırı).

8) Ara bozucu, müzevir (*Bayramiç –Çanakkale/ Ceylan *Fethiye –Muğla).

İki lehçede de anlamları farklı olduğundan sözcük yalancı eş değerdir.

17. añlanmaq (Ku.T) / anlanmak (TT)

anlanmaq (Ku.T): añlamaq'tan edilgen fiil (KuTS:35).

anlanmak (TTAS): 1) Hayvanlar toprakta yatıp yuvarlanmak (Dikici, Çiftlik *Dinar -Afyon Karahisar/ Eber *Keçiborlu, Yakaköy *Gelendost –Isparta/ Güney, Örencik *Yeşilova, Çamlık *Bucak, *Tefenni, -Burdur/ Homa *Çivril, *Buldan köyleri –Denizli/ *Demirci –Manisa/ Minnetler *İvrindi –Balıkesir/ Bergaz *Ezine – Çanakkale/ Cumalıkızık –Bursa/ Yakakayı, -Eskişehir/ Nefsiköseli *Görel – Giresun/ *Ermenek –Konya/ *Mersin köy ve aşiretleri –İçel/ Kalkan, *Kaş –Antalya)

2) Çatlamak: “*Anlı testi ile suya gidilmez*” (*Fethiye köyleri – Muğla).

3) Buğday, arpa gibi tahıllar başak verme durumuna gelmek (Kıbrıs).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için sözcük tam yalancı eş değerdir.

18. aqay (Ku.T) / akay (TT)

aqay (Ku.T): Ağa. **İtni aqayı bolmas:** *atas*. İtin ağası olmaz (KuTS:37).

akay (TTAS): Adam, erkek (*Bandırma –Balıkesir/ -Bursa).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için kelime tam yalancı eş değerdir.

19. aqçalı (Ku.T) / akçalı (TT)

aqçalı (Ku.T): 1) Paralı, parası olan; **aqçalı iş:** paralı iş.
2) Pullu; **aqçalı çabaq:** pullu balık (KuTS:37).

akçalı (TTAS): 1) Dalları yassı olan bir çeşit çalı (İsmetiye –Bursa).
2) Çit yapılan bir çeşit diken, çalı (Hasanoğlan –Ankara).

İki lehçe arasında anlam farkı vardır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

20. aqçalıq (Ku.T), akçalık (TT)

aqçalıq (Ku.T): Su güğümü. **bağır aqçalıq:** Bakır güğüm. **sınıq aqçalıq:** (kilden) Testi (KuTS:37).

akçalık (TTAS): Okul çocuklarının taktıkları beyaz yaka: “*Akçalığım evde kalmış*” (Çepnidere *Turgutlu –Manisa).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

21. aralaş (Ku.T) / aralaş (TT)

aralaş (Ku.T): Melez, katışık; kombine (KuTS:38).

aralaş (TTAS): Git, uzaklaş, defol anlamında hakaretli söz (İshaklı *Çivril –Denizli/ *Mut köyleri, *Silifke, -İçel).

İki lehçeye bakıldığında sözcük farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

22. aralaşdırmaq (Ku.T) / aralaştırmak (TT)

aralaşdırmaq (Ku.T): 1) Karıştırmak, karmak; değiştirmek, kâh bir şeyi, kâh başka bir şeyi yapmak; birbirine katmak.

2) *bir şeye* katılmaya mecbur etmek, iştirak ettirmek.

3) *bir şeye* karıştırmak, bulaştırmak (KuTS:38).

aralaştırmak (TTAS): 1) Uzaklaştırmak, ayırmak (*Taşköprü –Kastamonu).

2) Aralamak, ayırmak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

3) Yanan odunları ayırarak ateşi azaltmak, söndürmek (Dereçine *Sultandağı Afyon).

İki lehçe arasında görülen anlam farklılığından dolayı bu sözcük tam yalancı eş değerdir.

23. aralaşmaq (Ku.T) / aralaşmak (TT)

aralaşmaq (Ku.T): 1) Karışmak; karmakarışık olmak.

2) *bir şeye* katılmak, iştirâk etmek.

3) *bir şeye* karışmak, el sokmak, müdahale etmek, bulaşmak; *bir şeye* adı karışmak; *bir şeye, bir işte* parmağı olmak, *bir şeyde, bir işte* eli olmak.

4) *biriyile* görüşmek, teması olmak, alışverişi olmak; **adamlar bulan aralaşmaq:** İnsanlarla görüşmek (KuTS:38).

aralaşmak (TTAS): 1) Uzaklaşmak, defolmak (*Mersin köyleri –İçel/ Dereçine *Sultandağı Afyon/ Arpaçay - Kars).

2) İlgisini kesmek (Kastamonu ve çevresi).

3) Kavga bitmek (Dereçine *Sultandağı Afyon).

4) Sık biten ürün, aralıklı duruma gelmek (Dereçine *Sultandağı Afyon).

İki lehçe arasında görülen anlam farklılığından dolayı bu sözcük tam yalancı eş değerdir.

24. aran (Ku.T) / aran (TT)

aran (Ku.T): Ahır. **Kolxoznu at aranı:** Kolhozun tavlasi, kolhozun at ahırı; **eki ögüzüm aranda, ne qayğım bar boranda:** *ata.* İki öküzüm ahırda, ne kaygım var fırtınadan.

aran (TTAS): 1) Tütün dizmeye, kurutmaya, işlemeye yarıyan üstü kapalı yer, sergi (*Bafra, *Alaçam, *Çarşamba, Kamalos, -Samsun/ -Sinop/ Sorhon *Niksar –Tokat/ Arpaköy –Ordu).

2) Saman çekmek için ağaçtan yapılan kanat (Yeniçubuk *Gemerek – Sivas).

3) Ova, kuytu, sıcak yer, kışlak: “*Yaz arandan, güz yayladan göç olur.*” (Ayrancı, Köpeli, -Amasya/ Taşburun, *İğdır, Toreshev *Ardahan, *Göle, Kızılcakçak, *Arpaçay, -Kırklareli/ -Ağrı).

4) Yayla (Zarşat –Kars).

5) Tütünlerin korunduğu yer (Gölbeyli *Taşova Amasya).

aran (TS): Sal, tabut.

İki lehçede de sözcük farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden sözcük tam yalancı eş değerdir.

25. arek (Ku.T) / arek (TT)

arek (Ku.T): -gi bk.yıraq (KuTS:39).

yıraq: Uzak; **yıraqda:** uzakta; **yıraq qardaş:** uzak akraba; **yıraqdağı qardaşdan yuwuqdağı xonşu yaxşı:** *atas.* Uzaktaki akrabadan yakındaki komşu iyidir (KTS:395).

arek (TTAS):1) Sığırların toplu halde dinlendiği yer (-Çorum/ Holay, Hayati *Erbaa, Kızılköy –Tokat/ *Dört Yol –Hatay/ -Yozgat/ Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan –Kayseri).

2) Oyun yeri (Estiğin –Tokat).

3) Zayıf, cılız, sıska (Cebelibereket –Adana).

Kumuk Türkçesi’nde kullanılan “*arek*” sözcüğünün anlamı Türkiye Türkçesi’nde “*ırak*” kelimesini karşılamaktadır. İki lehçe arasında ses değişimi ile aynı sözcük kullanılmış olabilir. Ancak yazılışı ve okunuşu aynı olmasını kıstas

aldığımızda bu sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

26. arqan (Ku.T), arkan (TT)

arqan (Ku.T): Halat, urgan (KuTS:40).

arkan (TT): Uzak: “*Arkandan geldim*” (Ekse *Çal –Denizli).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu yüzden sözcük tam yalancı eş değerdir.

27. artılmaq (Ku.T), artılmak (TT)

artılmaq (Ku.T): 1) Artılmak, savrulmak.

2) Çekilmek, girmek (*Güneş, ay hakkında*)

3) Geçmek, aşmak (*sırt, tepe, sıra dağlar üzerinden*)

(KuTS:41).

artılmak (TTAS): Birinin üstüne kapanmak, çullanmak (*İskilip –Çorum).

Bu sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

28. asdırmaq (Ku.T) / astırmak (TT)

asdırmaq (Ku.T): *asmaq'tan et.f. qazan asdırmaq:* Yemek pişirtmek (KuTS:43).

astırmak (TT): Asma işini yaptırmak: “*Yıkanan çamaşırları evin arkasında, uzak bir yere astırıyorum.*” -A. Gündüz (TTS:171).

astırmak (TTAS): Hafif topallamak, aksamak (Büyükyenice *Osmaneli –Bilecik).

Sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamına göre tam yalancı eş değerdir.

29. astaraq (Ku.T) / astarak (TT)

astaraq (Ku.T): *bk. asta* (KuTS:44).

asta: *Far.* Sessizce, gürültüsüzce, yavaşça, yavaştan; yavaşça, usulca; yavaş, ağır, sessiz, uslu, ihtiyatlı (KuTS:44).

astarak (TTAS): 1) Tavan arası (*Kavak –Samsun).

2) Tavan ağaçlarının sonundaki aralık (*Havza –Samsun).

3) Yüksek yer (*Merzifon –Amasya).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğu için kelime tam yalancı eş değerdir.

30. aşatmaq (Ku.T) / aşatmak (TT)

aşatmaq (Ku.T): *aşamaq'tan geç. f. yaşni aşatmaq:* Çocuğunu yedirmek (KuTS:45).

aşatmak (TTAS): 1) Aşındırmak (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

2) Yedirmek, hovardalık etmek (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

3) Çocuğu, unuttuğu şeyi hatırlatarak üzme (*Kula –İzmir).

aşatmaq (TS): Doyurmak, yedirip içirmek.

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

31. aşlamaq (Ku.T) / aşlamak (TT)

aşlamak (Ku.T): 1) Gübrelemek, gübre vermek.

2) Polenlenmek.

3) (*deri*) Tabaklanmak, sepilenmek (KuTS:45).

aşlamak (TTAS): 1) Katmak, karıştırmak (*Eşme –Uşak/ Akçaşar *Eğridir – Isparta/ Karamanlı *Tefenni –Burdur/ *Alaşehir –Manisa/ *Sivrihisar –Eskişehir/

*Kandıra, *Akyazı –Kocaeli/ *Safranbolu, *Bartın –Zonguldak/ *İnebolu –Kastamonu/ -Çankırı/ *Merzifon ve köyleri, Varay –Amasya/ *Zile –Tokat/ -Ordu ve köyleri/ Mağura, Kisarna, *Maçka, Kalafka –Trabzon/ Sobran –Gümüşhane/ -Rize/ *Hopa –Artvin/ -Erzurum/ -Sivas/ -Yozgat/ Çanlı *Ayaş, Çalış *Haymana –Ankara/ *Bünyan, -Kayseri/ Bahçeli *Bor –Niğde/ Malatya).

2) Yün giysilerin yırtık yerlerini örmek (Tepeköy *Torbalı –İzmir/ Manisa/ -Bursa/ -Trabzon ilçe ve köyleri).

3) Yamamak (Tepeköy *Torbalı –İzmir/ -Manisa/ -Ordu ve köyleri/ Düzköy *Keşap –Giresun/ -Trabzon ilçe ve köyleri/ -Gümüşhane ve köyleri).

4) Aşı yapmak (Kalafka –Trabzon/ *Şavşat köyleri –Artvin/ Bahçeli, *Bor –Niğde).

5) Sebze fidesi dikmek: “*Domates aşıladım.*” (Büyükyenice *Osmaneli –Bilecik).

6) Katmak, karıştırmak (genellikle sıvılar için) (Dereçine *Sultandağı Afyon).

7) Ağacı aşlamak (Dereçine *Sultandağı Afyon).

8) Düşüncesini başkasına benimsetmek (*Güdül ve köyleri Ankara).

9) Karşısındakinin sözlerine, uyaklı kızdırıcı ve güldürücü yanıtlar vermek (Dereçine *Sultandağı Afyon).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

32. aşna (Ku.T) / aşna (TT)

aşna (Ku.T): *Far. esk.* 1) Dost, ahbap.

2) Tanıdık, bildik.

3) Âşık, sevgili, maşuk (KuTS:45).

aşna (TTAS): 1) Bilgili (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

2) Güler yüzlü çocuk (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

3) Kadın tarafından sevilen erkek, dost, sevgili (*Bor – Niğde).

Kelime anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiği için sözcük tam yalancı eş değerdir.

33. aşnalıq (Ku.T) / aşnalık (TT)

aşnalıq (Ku.T): Dostluk münasebeti, dostluk, ahbaplık (KuTS:45).

aşnalık (TTAS): 1) Şaka (-Maraş/ Çöplü, Telin *Gürün –Sivas/ Çığşar *Kadirli, -Adana).

2) Hoş sohhet (*Afşin –Maraş).

3) Dostluk, sevişme: “*Sen aşnalık idemen onunla*” (*Bor – Niğde).

İki lehçe arasında sözcük farklı anlamlara geldiği için tam yalancı eş değerdir.

34. atalamaq (Ku.T) / atalamak (TT)

atalamaq (Ku.T): 1) Karıştırmak, karmak (*herhangi bir sıvı karışımı, sulu karışımı*), çalkalamak, çalkamak. **atalap may etmek:** (*sütü*) Çalkalayıp yağ yapmak.

2) Sarsmak, silkmek, sallamak. **maşin**

atalamağa başladı: Araba sarsmaya başladı (KuTS:45).

atalamak (TTAS): Atmak, savurmak: “*Değneği koyuna bi ataladım.*” (Dereçine *Sultandağı Afyon).

Kelime iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

35. ataw (Ku.T) / atav (TT)

ataw (Ku.T): 1) Ada. **Atawda yaşayğanlar:** Adada yaşayanlar, adalı.

2) *erkek öz.is.* Atav (KuTS:46).

atav (TTAS): Ölülerin ruhu için 3. ya da 7. günü verilen ölü aşı (Romanya göçmenleri).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

36. atlandırmaq (Ku.T) / atlandırmaq (TT)

atlandırmaq (Ku.T): (*yola*) Hazırlamak, ata bindirmek, atla (*veya* at üstünde) göndermek, atlandırmak.

atlandırmak (TTAS): Birisine bir hediye ile ismini andırmak (Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

37. awlawuç (Ku.T) / avlavuç (TT)

awlawuç (Ku.T): Süpürge (KuTS:48).

avlavuç (TTAS): Ağıl (*Zara –Sivas).

“*ağıl*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

38. awul (Ku.T) / avul (TT)

awul (Ku.T): 1) Mahalle, semt. **ol bizin awuldan:** O, bizim mahalleden.

2) Köy. **Xonşu awul:** Komşu köy (KuTS:48).

avul (TTAS): 1) Ağıl (*Safranbolu –Zonguldak/ Sazcığaz *Gürün –Sivas/ Konyar aşireti, Katransa, Kayalar –Selanik).

2) Bahçelerin etrafına ağaç ve ince dallardan yapılan çit, engel (*Torbalı ve çevresi –İzmir/ Yeniçubuk *Gemerek –Sivas).

3) Kış için meyve saklanan yer (*Bartın –Zonguldak).

4) Kabile (*Çeşme –İzmir/ *Ulubey –Ordu).

5) Gaipten haber veren, kâhin (Adana).

6) Asker (Vana –Ordu).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

39. awuz (Ku.T) / avuz (TT)

awuz (Ku.T): 1 Ağız. **awuz boşluğu:** Ağız boşluğu, ağız içi. **awuzdan awuzğa:** Ağızdan ağıza. **awzun açmaq:** a) Ağızını açmak. b) Konuşmak, konuşmaya başlamak, söze başlamak. **awuz bir, qulaq eki – bir söyle, eki eşit:** atas. Ağız bir, kulak iki; bir söyle, iki dinle. **sütge awzu bişgen suwuq suwnu üfürüp içer:** atas. Sütten ağız yanan yoğurdu üfleyerek yer. (Sütten ağız yanan soğuk suyu üfleyerek içer)

2) Ağız (*top vb. ateşli silahlarda*). **toplani awuzları duşmanğa baqğan:** Topların ağızları düşmana dönmüş, düşman istikametinde.

3) Boğaz, ağız (*kaplarda*). **şışanı awzun begitmek:** Şişenin ağızını tıkamak.

4) Giriş *veya* çıkış deliği, giriş yeri, ağız, delik. **qapni awzun baylamaq:** Torbanın ağızını bağlamak. **qapu awuzda toptamaq:** Kapı ağızında (girişinde) beklemek, kapıda beklemek. **xalq awuz yaratıwçuluğunu haqında:** Sözlü halk edebiyatı hakkında. **eki awuz söz:** İki çift söz, iki çift laf. **awzu bulan batır adam:** Sözde kahraman. **awzu suwlandı:** Ağızı sulandı (KuTS:49).

awuz (TTAS):1 Yeni doğurmuş bir hayvandan ilk günlerde sağılan, koyu yapışkan süt (Hacıahmet *Düzce, -Bolu/ Binbirdirek –İstanbul/ *Bartın, *Safranbolu, -Zonguldak/ Giremez *Araç, *Taşköprü, Peşman *Daday, -Kastamonu/ *Kuruşunlu, -Çankırı/ *Boyabat, -Sinop/ *Çarşamba köyleri –Samsun/ *Merzifon köyleri, *Gümüşhacıköy, Zara, -Amasya/ *Erbaa, *Turhal, *Zile ve köyleri, *Niksar, *Taşova -Tokat 1 ve köyleri/ *Mesudiye, *Ünye ve köyleri, *Akkuş ve köyleri –Ordu/ *Keşap, *Görece, *Tirebolu, *Alucra, *Şebiri Karahisar -Giresun ve köyleri/ Beşikdüzü *Vakıfkebir –Trabzon/ Süle –Gümüşhane/ *Kemaliye –Erzincan/ Celikanyurt *Gürün, *Koyulhisar, Ağrakos *Suşehri, *Gemerek –Sivas/ *Ayaş –Ankara/ -Kayseri/ Güzelsu *Akseki –Antalya/ -Muğla).

2) Doğuran hayvanın ilk sütü, ağız (*Güdül ve köyleri Ankara/ Ordu).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

40. awuzluq (Ku.T) / avuzluk (TT)

awuzluq (Ku.T): I) Huni. **awuzluqdan tökmek:** Huniden dökmek.

II) Gem **awuzluq salmaq:** Gem vurmak (KuTS:50).

avuzluk (TTAS): Ağızlık (Danışman *Fatsa –Ordu).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

41. ayıl (Ku.T) / ayıl (TT)

ayıl (Ku.T): Kolan. **atnı ayılın tartmaq:** Atın kolanını sıkmak (KuTS:52).

ayıl (TTAS): Toka, zincir tokası (-Afyon Karahisar köyleri).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

42. aylanç (Ku.T) / aylanç (TT)

aylanç (Ku.T): Dolaşık, dolambaçlı, zikzaklı. **aylanç yol:** a) Dolaşık yol. b) Labirent. **aylanç busa da yol yaxşı:** atas. Dolambaçlı olsa da yol iyi (KuTS:53).

aylanç (TTAS): Viraj (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

43. aytmaq (Ku.T) / aytmak (TT)

aytmaq (Ku.T): 1) Söylemek, demek. **aytmağa tilim barmay:** Söylemeye dilim varmıyor. **sen aytğan köyde boldu:** Senin söylediğin gibi oldu. **aytıp yibermek:** a) *bir şeyi* söylemek, anlatmak. b) *birine bir şeyi* bildirmek, haber vermek. **yüreğindeki zatın aytmaq:** Yüreğindeki şeyi söylemek. **yır aytmaq:** Şarkı (veya türkü) söylemek. **başğa söz bulan aytğanda:** Başka sözle söyleyince, başka bir ifadeyle söyleyecek olursak.

2) Anlatmak, nakletmek, hikâye etmek. **ol qucurlu ayta edi:** O, ilgi çekici bir şekilde anlatıyordu (KuTS:55).

aytmak (TTAS): 1) Türkü söylemek, teganni etmek (*Nazilli –Aydın/ Bergaz *Ezine –Çanakkale/ *İlgın, Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya/ Orhaniye *Marmaris –Muğla).

2) Alıp götürmek: “*Şu zahireyi değirmene aytacağım.*” (*Akyazı ve çevresi –Kocaeli).

“*aytmak*” Kumuk Türkçesi ve Türkiye Türkçesi’nde farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

44. azbar (Ku.T) / azbar (TT)

azbar (Ku.T): *bk.* **abzar** (KuTS:56).

abzar: *Far.* Avlu, bahçe (KuTS:22).

azbar (TT): Ahırların önündeki toprak meydan (Karadeniz kıyı halkı).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

B

45. baay (Ku.T) / baay (TT)

baay (Ku.T): *çocukd.* Kuzucuk, oğlakçık (KuTS:57).

baay (TTAS): Şaşma, korku, pişmanlık, beğenmeme, öfke, acıma bildirir ünlem (Gaziantep).

İki lehçede de anlam farklı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

46. bacalıq (Ku.T) / bacalık (TT)

bacalıq (Ku.T): Bacanalık, bacanalık ilişkisi (KuTS:58).

bacalık (TTAS): 1) Ocak (Türkgücü *Çorlu –Tekirdağ).

2) Ocağın yan veya üst tarafına yapılan lamba, kibrit v.b. şeyleri koymaya yarayan raf (İshaklı *Bolvadin –Afyon/ Akçaşar *Eğridir –Isparta/ Yayla *Tefenni –Burdur/ Bereketli *Tavas –Denizli/ Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ Fili *Biga –Çanakkale/ İsmetiye –Bursa/ -Kütahya/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ Çayırdere *Silivri –İstanbul/ *Safranbolu, Cumayanı –Zonguldak/ *Osmancık,

-Çorum/ *Merzifon ve köyleri, -Amasya ve köyleri/ *Niksar ve köyleri –Tokat/
*Antakya ve çevresi –Hatay/ Çepni *Gemerek –Sivas/ Dont *Fethiye –Muğla/
*Lüleburgaz ve çevresi –Kırklareli).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

47. balah (Ku.T) / balah (TT)

balah (Ku.T): Ar. bela, dert, felaket, müsibet. **Çeñertki-yurt xozyaystvonu balahı:** Çekirge tarımın belası. **ullu balah:** Büyük bela, büyük felaket. **başına balah almaq:** Başına bela almak. **balahğa tarımaq:** Belaya düşmek. **balahdan qutulmaq:** Beladan kurtulmak (KuTS:59).

- balah (TTAS):**
- 1) Çocuk, yavru, küçük (Bahçeli *Bor –Niğde).
 - 2) Güvercin yavrusu (*Boğazlayan –Yozgat).
 - 3) Manda yavrusu, malak (Taşburun, *İğdir, Kızılçakçak *Arpaçay –Kars/ Çepni *Gemerek, *Kangal ve köyleri, *Gürün –Sivas/ Sarıhamzalı, *Sorgun –Yozgat).
 - 4) Tavşan yavrusu (*Mucur –Kırşehir).
 - 5) Donun, pantolonun paçası (Urfa).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

48. balıq (Ku.T) / balık (TT)

balıq (Ku.T): Balık. **balıq may:** Balık yağı. **balık urluk:** Havyar. **balıq tutmay:** (nehirden, denizden) Balık avlamak. **balıq başından çirir:** atas. Balık baştan bozulur (KuTS:59).

balık (TT): a. hay. b. Omurgalılarından, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı (TTS:243).

- balık (TTAS):**
- 1) Kedi yavrusu (Erzurum).
 - 2) Hamut, eğer, semer ve küfelerin altına konulan keçe parçaları (Muğla).

3) Odanın seki ile gözenekleri arasında bulunan, yemek kaplarının saklanması yarayan karanlık yer (Erzurum).

4) Semer içine konan keçe parçalan (Dereçine *Sultandağı Afyon).

Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan anlamlar Kumuk Türkçesi'nden farklı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

49. banda (Ku.T) / banda (TT)

banda (Ku.T): Rus. Şebeke, eşkiya çetesi (KuTS:60).

banda (TTAS): 1) Yabanî armut, ahlat (-Çorum/ *Şavşat ve köyleri, Ersis *Yusufeli –Artvin/ *Oltu –Erzurum).

2) Elmadan küçük ekşimtrak bir meyve, elmanın ufağı (*Posof, *Sarıkamış –Kars).

3) Beni anlamında (Çulhan *Bozdoğan –Aydın).

4) Duvar süsü, dik dörtgen şeklinde motifleri olan renkli işleme (*Bodrum –Muğla).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı kelime tam yalancı eş değerdir.

50. baqa (Ku.T) / baka (TT)

baqa (Ku.T): Kurbağa. **baqalanı qıçırıwları:** Kurbağaların bağırtıları (KuTS:60).

baka (TTAS): 1) Bak: “*Baka neler yapıyor.*” (*Seferihisar –İzmir).

2) Dik (çift demiri için) (Genezin *Avanos –Kırşehir).

baka (TS): Baksan a!

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

51. baqal (Ku.T) / bakal (TT)

baqal (Ku.T): Ar. Bakkal, bakkaliye, gıda maddeleri. **baqal tüken:** Bakkal dükkânı, bakkaliye dükkânı (KuTS:60).

bakal (TTAS): 1) Karatavuk (Sarııdris, Akçaşar *Eğridir –Isparta/ Irgılı *Çivril –Denizli/ Zeytinli *Edremit –Balıkesir/ Umurbey *Gemlik –Bursa/ Yenice *Emet –Kütahya/ Feneryolu –İstanbul/ *Devrek, *Bartın, Aliköy, Çayır *Çaycuma, Kaboğlu –Zonguldak/ *İnebolu, *Cide –Kastamonu/ Saray –Çankırı/ -Sinop/ Balcalı *Çarşamba –Samsun/ Yayla *Mersin İçel).

2) Manav, sebzeçi (Mardin).

Kumuk Türkçesi'nde kullanılan “*baqal*” sözcüğü Türkiye Türkçesi'nde iç seste ünsüz ikizleşmesine uğrayarak “*bakkal*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak kelimeye ses değişimi olmadan bakıldığında iki lehçede de farklı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bu yüzden sözcük tam yalancı eş değerdir.

52. barlı (Ku.T) / barlı (TT)

barlı (Ku.T): Varlıklı, oldukça zengin, epey zengin, hâli vakti yerinde. **barlı adam:** Hâli vakti yerinde adam. (KuTS:61).

barlı (TTAS): 1) Küflenmiş, kirlenmiş (Hacıhamzalı *Tarsus –İçel).

2) Kekremsi (-Yozgat).

3) Pis, murdar (-Yozgat).

4) Kibirli (-Yozgat).

Kumuk Türkçesi'nde “*barlı*” olarak kullanılan kelime Türkiye Türkçesi'nde kelime başı “b->v-” değişimine uğrayarak “varlı/ varlıklı” şeklinde kullanılmaktadır. Ses değişimine uğradığı hâliyle herhangi bir yalancı eş değer özelliği göstermemektedir. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında kelime iki lehçede de farklı anlamları karşıladığından tam yalancı eş değerdir.

53. başayaq (Ku.T) / başayak (TT)

başayaq (Ku.T): Başak kalıntısı, kesmik (KuTS:64).

başayak (TT): Tek başına, yalnız başına, kendi kendine (Çıkrık *Mecitözü – Çorum).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

54. baylam (Ku.T) / baylam (TT)

baylam (Ku.T): 1) Demet, tutam, bağ, hevenk. **bir baylam salam:** Bir bağ tahıl sapı (başağı ayrılmış).

2) Deste, paket. **bir baylam kağız:** Bir deste kâğıt (KuTS:67).

baylam (TTAS): Şımarık, yüz­süz, nazlı, yaramaz, terbiyesiz, arsız, densiz (Muğla).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı kelime tam yalancı eş değerdir.

55. bazlamaq (Ku.T) / bazlamak (TT)

bazlamaq (Ku.T): 1) Küflenmek. **bazlağan aş:** Küflenmiş ekmek.

2) Küflü küflü kokmak (KuTS:68).

bazlamak (TTAS): 1) Topak halindeki hamuru (pazı) açmak, yassılamak (*Akyazı çevresi –Sakarya/ *Mesudiye köyleri –Ordu/ *Şebinkarahisar –Giresun/ *Koyulhisar –Sivas).

2) Acele ekmek pişirmek (Havsı *Kelkit –Gümüşhane).

3) Hamuru saca yapıştırmak (Karakuş köyleri *Ünye –Ordu).

4) Suya batırmak, basmak: “*Bize bir kilo armut almazsan seni suya bazlarız.*” (*Mesudiye köyleri –Ordu).

5) Bir şeyi yere yapıştırmak yatırmak: “*Güreşte Dayak Mehmet, Cırık Hasan'ı sırt üstü yere bazladı.*” (Karakuş köyleri *Ünye –Ordu).

6) Sacın üzerine hamur koyup şekil vermek (Ordu).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

56. **becen (Ku.T) / becen (TT)**

becen (Ku.T): *esk.* 1) Tahıl için büyük örme sepet, sele, zembil. **habicaylar uçun yañı becenler etdik:** Mısırlar için yeni sepetler yaptık.

2) Ambarın tahıl bölüm. **becen habicaydan tolğan:** Ambarın tahıl bölmesi mısırla dolmuş (KuTS:68).

becen (TTAS): 1) Tavşan yavrusu (Karahoca *Haymana –Ankara/ *Develi, - Kayseri/ Şahin *Malkara –Tekirdağ).

2) İşçi, amele (Afşartarakçı *Gerede –Bolu).

3) Sebze bahçesinde tohum ekmek için açılan küçük çukur (Sille, -Konya).

4) Yeni doğmuş tavşan yavrusu (Kepez Kayseri).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı kelime tam yalancı eş değerdir.

57. **beki (Ku.T) / beki (TT)**

beki (Ku.T): Çakı. **Yünsüz it itti bekiden qorqar:** *atas.* Tüysüz it keskin çakıdan korkar (KuTS:69).

beki (TTAS): 1) Sert, katı, sağlam, kuvvetli (Babadağ ve çevresi *Sarayköy – Denizli).

2) Nöbet, bekleme, gözetme (Çandır *Sütçüler –Isparta).

3) Peki, hay hay, olur (*Afşin –Maras/ Kırşehir).

4) Belki (Anaraş *Sürmene –Trabzon/.-Rize ve çevresi/ Sincan *Divriği –Sivas/ Erzincan ve yöresi/ Güney-Batı Anadolu).

5) Gediklere kapatılan şey, bir çeşit kapak (Görmel *Ermenek – Konya).

6) Bahçe ve tarlaların etrafına yapılan çit (*Ermenek –Konya/ *Mut köyleri-İçel/ *Bodrum –Muğla).

7) Bahçe ve tarlalar arasındaki, ağaçlı ince yol (*Bodrum –Muğla).

8) Paçavra (*Çal –Denizli).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

58. berç (Ku.T) / berç (TT)

berç (Ku.T): 1) Berk, katı, sert.

2) Bayat, kuru, tazeliğini kaybetmiş (KuTS:71).

berç (TTAS): 1) Davarı ağıla sürme (*Kangal –Sivas).

2) Nasır (Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

3) Deri üstünde oluşan sertlik (*Manyas Balıkesir).

berç (TS): Macar üzümü denilen meyvadar ki bundan ökse adı verdiğimiz yapışkan madde çıkarılır.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

59. betlemek (Ku.T) / betlemek (TT)

betlemek (Ku.T): 1) Yüzüne vurmak.

2) Sitem etmek (KuTS:71).

betlemek (TT): Birinin arkasından kötü söz söylemek (Örkenez *Yalvaç –Isparta).

İki lehçede de anlam farklı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

60. bezzek (Ku.T) / bezzek (TT)

bezzek (Ku.T): Sıtma, humma, malarya *bk. qızdırma* (KuTS:72).

qızdırma: Sıtma, malarya (KuTS:265).

bezzek (TTAS): 1) Bayram, şenlik, donanma, resmî eğlence (Gaziantep).

2) Bayramda caddelerde kurulan tak (Maraş).

İki lehçede de farklı anlamda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

61. bırıq (Ku.T) / bırık (TT)

bırıq (Ku.T): Fena, kötü, berbat. **işler bırıq:** İşler kötü (KuTS:72).

bırık (TTAS): Oyundan yılan, kaçan (Navlu *Yeşilova –Burdur).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

62. bicaq (Ku.T) / bicak (TT)

bicaq (Ku.T): Saman veya kuru ot yığını. **biçen bicaqlar:** Kuru ot yığınları (KuTS:73).

bicak (TTAS): Bir parça, azıcık, biraz (Samsun).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

63. bir-bir (Ku.T) / birbir (TT)

bir-bir (Ku.T): Bazı. (KuTS:75).

birbir (TTAS): Yabancı olmayan, akraba, yakın (*Emirdağ –Afyon/ *Ünye –Ordu/ Aybastı Ordu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

64. birde (Ku.T) / birde (TT)

birde (Ku.T): *bk.* **birdoqda** (KuTS:75).

birdoqda: 1) Tamamıyla, bütün bütün, büsbütün, tam olarak.

2) Hiç, hiçbir zaman.

3) Asla, katiyen (KuTS:75).

birde (TTAS): Birdenbire (Araklı *Sürmene –Trabzon/ Kırşehir).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

65. birge (Ku.T) / birge (TT)

birge (Ku.T): Birlikte, beraber (KuTS:75).

birge (TTAS): Kuma, ortak (*Çaycuma, *Bartın –Zonguldak/ *Konya Ereğlisi – Konya).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

66. bolat (Ku.T) / bolat (TT)

bolat (Ku.T): 1) Çelik. **bolat yümük qattı:** Çelik gibi sert.

2) (*erkek öz. is.*) Bolat (KuTS:77).

bolat (TTAS): 1) Erkek arı (*Dinar köyleri –Afyon/ *Keçiborlu köyleri – Isparta/ Çulhan *Bozdoğan –Aydın/ *Zile –Tokat).

2) Fincan tepsisi (Ahiköy –Ankara).

bolat (TS): Çok, bol.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

67. boldurmak (Ku.T) / boldurmak (TT)

boldurmak (Ku.T): 1) *bir şeyin* olmasını sağlamak, oldurmak, gerçekleştirmek.

2) *bir şeyin* zuhur etmesine yol açmak, ortaya çıkmasına sebep olmak.

3) Yetiştirmek, getirmek, idare etmek (*msl. parayı, yiyeceği vb. belirli bir süreye kadar*) (KuTS:77).

boldurmak (TTAS): Yorulmak (Kırım Türkleri).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

68. borla (Ku.T) / borla (TT)

borla (Ku.T): Bağ kütüğü, omça, bağ çubuğu. **yüzüm borla:** Üzüm çubuğu. **borla salıw:** Üzüm çubuğu dikme (KuTS:79).

borla (TTAS): 1) Çamdan oyulmuş su kabı.

2) Aznif oyununda "yandı" karşılığında kullanılır (*Akyazı – Kocaeli).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

69. bozlatmaq (Ku.T) / bozlatmak (TT)

bozlatmaq (Ku.T): bozlamaq'tan *geç.f.* (KuTS:80).

bozlatmak (TTAS): Tarlayı nadasa bırakmak (Karakuş köyleri *Ünye –Ordu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

70. bölek (Ku.T) / bölek (TT)

bölek (Ku.T): Çalı funda. **siyrek bölek:** Seyrek fundalık (KuTS:80).

bölek (TTAS): 1) Kundak, çocuk bezi (Tokat, İkipınar *Mihaliççık – Eskişehir).

2) Sığırları rahatsız eden bir çeşit sinek, gübre sineği (Yassıviran *Senirkent –Isparta/ Ortaköy *Çal –Denizli/ Sürez *Bozdoğan –Aydın/ İskele *Bigadiç –Balıkesir/ Şabanözü *Polatlı –Ankara/ Yerkesik –Muğla).

3) Hediye (Osmaniye –Eskişehir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

71. bölemek (Ku.T) / bölemek (TT)

bölemek (Ku.T): 1) Kirletmek, pisletmek, çamura bulamak **palçıqğa bölemek:** Çamura bulamak, çamurlamak, çamurla kirletmek.

2) Bulamak **unğa bölemek:** Una bulamak (KuTS:80).

bölemek (TTAS): Çocuğu kundaklamak, sarmak, beşiğe bağlayarak, sararak yatırmak (Dombay *Dinar –Afyon/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ *Refahiye –Erzincan/ *Şereflikoçhisar –Ankara/ -Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

72. buğay (Ku.T) / buğay (TT)

buğay (Ku.T): Galiba, öyle görünüyor ki, herhalde, anlaşılın, belki, belki de, ihtimal ki, sanki. **onu günahı yoq buğay:** Öyle görünüyor ki onun suçu yok. **ol awruw buğay:** O galiba hasta (KuTS:82).

buğay (TTAS): Kuyu derinliğindeki buzul yarığı (Konya).

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

73. bulay (Ku.T) / bulay (TT)

bulay (Ku.T):1) *belirtme zam., zarf.* Böyle, bunun gibi, **iş bulay:** İş böyle.

2) Bu suretle, bu şekilde **ol bulay dedi:** O böyle dedi (KuTS:83).

bulay (TTAS): Bari, keşke, hiç olmazsa, öyle ise (Havran *Edremit –Balıkesir/ -Kütahya).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

74. bulka (Ku.T) / bulqa (Ku.T) / bulka (TT)

bulka (Ku.T): *Rus.* Fırançala (KuTS:83).

bulqa (Ku.T): Karşılıksız, kollektif yardım, yardımlaşma, imece (*herhangi bir işte*)

habicay bulqa: Kollektif mısır işleme yardımlaşması, mısır imecesi (KuTS:83).

bulka (TTAS): Yayık, ayran yapmakta kullanılan küp (Edirne).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerdir.

75. burak (Ku.T) / buraq (Ku.T) / burak (TT)

burak (Ku.T): Pancar (KuTS:83).

buraq (Ku.T): Kanatlı at, Burak (*H. Peygamber'in miraca çıkarken bindiğine inanılan at*) (KuTS:83).

Burak (TT): *öz. a. din b.* Hz. Muhammed'in Miraç Gecesi'ndeki biniti (KuTS:414).

burak (TTAS): Temiz, berrak (Arpaçay – Kars).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan “burak” kelimesi ile Türkiye Türkçesi ağızlarındaki “burak” kelimesi farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

76. buxari (Ku.T) / buhari (TT)

buxari (Ku.T): (*kürk*) Astragan, yeni doğmuş kuzunun postu, astragandan yapılmış.

buxari börk: Astragan şapka, kalpak (KuTS:85).

buhari (TTAS): 1) Baca (*Şavşat köyleri –Artvin/ -Kastamonu ilçeleri/ Sıyrınlık, *Suşehri –Sivas/ *Karapınar Konya).

2) Ocak başı (*Aksaray –Konya).

3) *Ar. buhârî:* Tandır, ocak, soba vb. için baca (Erzurum).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

77. buzlamaq (Ku.T) / buzlamak (TT)

buzlamaq (Ku.T): Donmak, buz tutmak, buz kesmek, buz kesilmek **onu bütün qarqarası buzlamağa başladı:** Onun bütün vücudu buz kesmeye başladı **özenler buzlap da bitdi:** Nehirler dondu (KuTS:85).

buzlamak (TTAS): Doğurmak (İnek hakkında) (*Edremit –Balıkesir/ Hacıahmet *Düzce –Bolu/ Kilimli –Zonguldak/ Taşköprü –Kastamonu/ *Kandıra –Kocaeli/ -Samsun/ -Ankara).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

78. buzmaq (Ku.T) / buzmak (TT)

buzmaq (Ku.T): 1) Yıkmak **üynü buzmaq:** Evi yıkmak **buzup yañıdan etmek:** Yıkıp yeniden yapmak.

2) Bozmak, ilga etmek, fesh etmek.

3) Yıkmak, alt üst etmek, düzenini bozmak (*msl. bir işi*).

4) Kesmek, bölmek (*pay için*).

5) *mec.* Serbest bırakmak, şımartmak. **sen ulanıñı lap da buzğansan:** Sen oğlunu çok serbest bırakmışsın.

6) *mec.* Bozmak, yıkmak, mahvetmek, dağıtmak. **aralığın buzmak:** Münasebetini bozmak. **üyün buzmaq:** Ailesini dağıtmak. **toynu bozmaq:** Düğünü bozmak, düğünü dağıtmak (KuTS:85).

buzmak (TTAS): 1) Donmak, üşüme (*Susurluk –Balıkesir/ Salarha köyleri –Rize/ Çobanlar *Yıldızeli –Sivas/ *Milas –Muğla).

2) Koyu mavi (İstanbul).

3) Çözmek, dağıtmak (sığırlar için) (Rize).

4) Büzmek, buruşturmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

79. Bürkmek (Ku.T) / Bürkmek (TT)

bürkmek (Ku.T): 1) Fışkırmak, serpmek, sıçratmak **suw bürkmek:** Su sıçratmak, su üfürmek.

2) Şırınga ile yıkamak (KuTS:87).

bürkmek (TTAS): 1) Mide bulanmak (*Antakya –Hatay).

2) Sıkıntı ile kızarmak (*Antakya –Hatay).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

80. bürlenmek (Ku.T) / bürlenmek (TT)

bürlenmek (Ku.T): Tomurcuklanmak, tomurcuklar peyda olmak **terek bürlegen:** Ağaç tomurcuklanmış (KuTS:87).

bürlenmek (TTAS): Örtünmek (Süçüllü *Yalvaç –Isparta/ Karamanlı*Tefenni, Çuvallı, Kavak *Yeşilova –Burdur/ Hırka *Tavas, Oğuz, Darıveren *Acıpayam –Denizli/ Dallica, Yazırlı *Nazilli, Sürez, Eymir *Bozdoğan –Aydın/ *Sivrihisar –Eskişehir/ -Bolu/ Ağa *Safranbolu –Zonguldak/ *Taşköprü –Kastamonu/ Saray –Çankırı/ -Çorum/ *Zile –Tokat/ -Ankara/ *Mucur –Kırşehir/ *Bor –Niğde/ Navadalı *Mut –İçel/ Güzelsu *Akseki –Antalya/ *Fethiye ve köyleri, *Bodrum –Muğla).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

C

81. cabar (Ku.T) / cabar (TT)

cabar (Ku.T): 1) Döşeme **cabardan göteri almaq:** Döşemeden kaldırmak.

2) Kil, kilden yapılmış **qalqığa cabar:** Dama kil(li çamur) sürmek (KuTS:89).

cabar (TTAS): 1) Çingene (Çiftlik *Dinar, İshaklı *Bolvadin –Afyon/ Darıveren, Çaltı *Gelendost –Isparta/ Yukarıkaraçay *Acıpayam, İsabey *Çal –Denizli/ Bozan –Eskişehir/ Akçalar *Seydişehir –Konya).

2) Bebeklikten çıkmış çocuk (Salda *Yeşilova –Burdur/ İğdir *Çivril –Denizli).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

82. cağa (Ku.T) / cağa (TT)

cağa (Ku.T): Alaca karga (KuTS:89).

cağa (TTAS): 1) Gösteriş, caka (Karamanlı *Tefenni –Burdur).

2) Büyük bez veya deri torba, tuluk (*Gölpazarı –Bilecik/ Taşağıl *Manavgat –Antalya).

3) Kağınının yan taraflarına, yükün düşmemesi için konulan ağaçlar (Elazığ).

4) Bebek bezi (-Elâzığ/ -Ankara).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

83. cah (Ku.T) / cah (TT)

cah (Ku.T): Çevik, canlı, faal, enerjik, becerikli, eli uz, hareketli, ustalıkla, çeviklikle, hızlıca, çabucak **cah adam:** Enerjik adam **cah aylanmaq:** *bir şeyi* ustalıkla yapmak. **Abusupiyan yaşawnu yañırtıwda cah küydeortaçılıq etgen:** Abusupiyan, hayatı yenileme işine faal olarak katılmış (KuTS:89).

cah (TTAS): 1) Parmaklık, korkuluk (Sivas).

2) Öküz, manda, keçi vb. hayvanları kovalama ve yürütme ünlemi (*Afşin, *Elbistan –Maraş/ *Antakya –Hatay).

3) Uçurum (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

84. cancal (Ku.T) / cancal (TT)

cancal (Ku.T): 1) Dalaş, hır gür, ağız kavgası, ihtilaf, anlaşmazlık. **cancal etmek:** Dalaşmak, hırlaşmak. **cancal götermek:** Skandal çıkarmak, kavga çıkarmak.

2) Mızımız, kılı kırk yaran. **cancal adam:** Mızımız adam (KuTS:90).

cancal (TTAS): 1) Karga (Buhara göç. –İstanbul).

2) Karma karışık, sık, biri birine girmiş (Uşhum *Yusufeli – Artvin)

3) Demet, tutam (Bardız *Sarıkamış –Kars).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

85. canga (Ku.T) / canga (TT)

canga (Ku.T): Çok tuzlu (*misl. salamura hak.*) (KuTS:90).

canga (TTAS): Büyük bıçak (Gedik*Bayramiç –Çanakkale).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

86. canıwar (Ku.T) / canıvar (TT)

canıwar (Ku.T): *Far. 1)* Canlı varlık, canlı organizma.

2) İpekböceği (KuTS:90).

canıvar (TTAS): Kurt, canavar (Bereketli *Tavas, Oğuz *Acıpayam, *Çivril çevresi –Denizli/ -Kayseri).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

87. cerge (Ku.T) / cerge (TT)

cerge (Ku.T): *esk. 1)* Sıra, dizi.

2) Vakit, zaman **öz cergesi bulan:** Kendi vaktinde, olması gerektiği anda, olması gerektiği gibi (KuTS:91).

cerge (TTAS): 1) Bostan ve tarlalara yapılan basit kulübe, gölgelik (-Balıkesir/ -Kütahya/ -Bilecik/ *Daday –Kastamonu/ Saray –Çankırı/ *Kangal –Sivas/ -Yozgat/ *Kadirli –Adana/ *Mut –İçel/ -Antalya).

2) Süslenmiş gelin arabası (-Çorum/ *Çarşamba –Samsun/ *Alucra –Giresun/ *Pasinler –Erzurum/ -Yozgat).

3) Derme çatma dükkan (*Şebinkarahisar –Giresun).

4) Çeten (-Siirt).

- 5) Grup grup, dizi dizi (*Ahlat –Bitlis).
- 6) Kendir saplarından yapılan deste (*Ünye –Ordu).
- 7) Bacakları uzun bir cins kuş (*Elbistan –Maraş).
- 8) Bir çeşit sürek avı (Erzurum).
- 9) Göçebe çadırı, tente (-Sivas/ -Ankara).

10) Tarla ve bostanlara yapılan küçük ev, kulübe. (Tarla ve bostanlara yapılan küçük ev, kulübe.).

cerge/ çerger (TS): Derme çatma çadır.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

88. cıdır (Ku.T) / cıdır (TT)

cıdır (Ku.T): Çalı, çırpı **cıdır cıymaq:** Çalı çırpı toplamak (KuTS:91).

cıdır (TTAS):1 Küçük, zayıf, ince (*Mustafa Kemal Paşa –Bursa).

2) Öfke, sinir (*Divriği –Sivas/ -Niğde/ -Konya/ -Adana).

3) Öfkeyi tahrik eden nokta (-Adana/ *Bor –Niğde/ Hatip –Konya/ *Dört Yol –Hatay).

4) İrileşmiş yara (-Afyon/ Senir *Keçiborlu –Isparta).

5) Vücutta sık sık çıkan çıban (*Keçiborlu –Isparta).

6) Kuvvet, güç (Şule –Gümüşhane).

7) Gurur, onur (*Bayındır –İzmir/ *Bor –Niğde).

8) Cirit (Kızılçakçak *Arpaçay –Kars).

9) İnsan vücudundaki kir (Ortaköy *Çal –Denizli).

10) Titiz, sinirli (Isparta).

11) Kıvılcık (Eksi *Çal –Denizli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

89. cığır (Ku.T) / cığır (TT)

cığır (Ku.T): *tek.* Bucurgat, çıkrık (KuTS:91).

cığır (TTAS):1) Kel (Bereketli *Tavas –Denizli/ Kadıçiftliği –İstanbul).

2) Boğazı sıkılan kimsenin çıkardığı boğuk ses (Uluşiran *Şiran – Gümüşhane).

3) Oyunbozan, mızıkçı (Uşhum *Yusufeli –Artvin).

4) Karlı yerlerde kürekle açılan yol (Sofular *Zile –Tokat/ Mencilis *Keşap –Giresun).

5) İz: “Açtığımız cığır eyidir” (*Urla –İzmir/ Sofular *Zile –Tokat/ Mencilis *Keşap –Giresun/ *Gürün –Sivas/ Bahçeli *Bor –Niğde).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

90. cıcım (Ku.T) / cıcım (TT)

cıcım (Ku.T): Kor, ateş, koru. **sumawarğa cıcımlar salmaq:** Semavere ateş koru koymak. **Men aytağan har sözü canıña xıncallarday çañılağan, har satırı ağulanğan, har harpı cıcımlarday qollarıñnı çirketegen kağız:** Benim söylediğim her sözü canına hançer gibi saplanan, her satırı zehirlenen, her harfi kor parçaları gibi ellerini yakan mektup. **cıcım yimik:** Ateş gibi, kor gibi (*hasta hak.*) (KuTS:91).

cıcım (TTAS): Urgan (Çilehane, *Reşadiye –Tokat).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

91. cımırlamaq (Ku.T) / cımırlamak (TT)

cımırlamaq (Ku.T): Gıcıklamak (*boğaz içinde*) (KuTS:91).

cımırlamak (TTAS): Tırmalamak (*Ödemiş ve köyleri –İzmir).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

92. cıncıraq (Ku.T) / cıncırak (TT)

cıncıraq (Ku.T): *bk.* **danderek. cıncıraq yimik:** Topaç gibi (KuTS:91).

danderek: Topaç, fırıldak (KuTS:110).

cıncırak (TTAS): Ağustos böceği (*Akseki –Antalya).

İki lehçede de kelime farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

93. cıqı (Ku.T) / cıkı (TT)

cıqı (Ku.T): Kemeñçe (*kemana benzer, millî bir yaylı müzik aleti*). **Ol cıqı soğa:** O kemeñçe çalıyor (KuTS:92).

cıkı (TTAS): 1) Küçük bohça (Çamköy *Göhlisar –Burdur/ Bozan, Tokat – Eskişehir/ *İskilip –Çorum/ Çayır *Zile –Tokat/ Çepni *Gemerek, *Koyulhisar – Sivas/ -Yozgat/ Çiftepınar *Mersin –İçel/ Dont, *Fethiye –Muğla).

2) Küçük tencere (Samsun).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

94. cıyırıq (Ku.T) / cıyırık (TT)

cıyırıq (Ku.T): *bk.* **uyalçan** (KuTS:92).

uyalçan: 1) Utangaç, sıkılğan, mahcup.

2) Vicdanlı, insafılı (KuTS:356).

cıyırık (TTAS): Pamuktan tohumları ayıran makine, çırçır (*İğdir –Kars).

İki lehçede de anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

95. cigerli (Ku.T) / cigerli (TT) / ciğerli (TT)

cigerli (Ku.T): Çevik, atik, hızlı, çabuk, seri, canlı, becerikli, çeviklikle, atikçe, hızlıca, hızlı hızlı, seri bir şekilde, el çabukluğuyla (KuTS:93).

cigerli (TTAS): İçi pişmiş, porsumuş (meyve için) (Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon).

ciğerli (TTAS): 1) Atılğan (*Mesudiye –Ordu).

2) Merhametli (*Pasinler –Erzurum).

İki lehçe arasında ses değişimi olmadan bakıldığında da ses değişimi varken bakıldığında da anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

96. ciye (Ku.T) / ciye (TT)

ciye (Ku.T): Vişne. **ciye baw:** Vişnelik, vişne bahçesi (KuTS:93).

ciye (TT): 1) Abla (-İstanbul/ Cumayarı, Çayırhisarönü –Zonguldak/ *İnebolu –Kastamonu).

2) Ceviz içinin dörtte biri (Örkenez *Yalvaç –Isparta).

3) Badem ve fındık içi (Barla *Eğridir –Isparta/ *Bakırköy –İstanbul).

4) Ciğer (Kuşu) (Kütahya ve yöresi).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

97. cumalıq (Ku.T) / cumalık (TT)

cumalıq (Ku.T): Haftalık, bir hafta **bir cumalıq iş:** Bir haftalık iş (KuTS:93).

cumalık (TTAS): 1) Zifaf gecesinden sonraki cuma günü kadınların gelini görmeğe gitmeleri (Trabzon).

2) Cuma günü yoksullara verilen yemek (Kırşehir ve çevresi).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

98. cücek (Ku.T) / cücek (TT)

cücek (Ku.T): Piliç, civciv (KuTS:94).

cücek (TTAS): 1) Hayvan yavrusu (Kadıçiftliği –İstanbul).

2) Kozalak, yabanî yemiş (*Develi –Kayseri/ Belenköy, Bican –Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlara geldiğinden tam yalancı eş değerdir.

Ç

99. çaç (Ku.T) / çaç (TT)

çaç (Ku.T): 1) Saç. **çaç eşmek:** Saç örmek. **bazıq çaç:** Kalın saç.

2) Bağlam **bir çaç soğan:** Bir bağ soğan **urluq habicayni çaç eteler:** Tohumluk mısırı örgü şeklinde bağlıyorlar (KuTS:95).

çaç (TTAS): 1) Şalgam ve patates vb. bitkilerin toprak üstündeki yeşil dalları (Peterek *Yusufeli –Artvin/ Narman –Erzurum).

2) Şapka (Kışla *Elmalı –Antalya).

3) Hayvanların altına serilen kuru yaprak (Kaptanpaşa *Çayeli –Rize).

4) Buğday yığını (-Çorum/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

5) Sonradan gübre olarak kullanılmak üzere hayvanların altına serilen gürgen, kestane yaprakları (Rize).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

100. çağan (Ku.T) / çağan (TT)

çağan (Ku.T): 1) Çakal **çağanlanı uluwu:** Çakalların uluması.

2) *mec.* Yaygaracı, şamatacı, kavgacı (KuTS:96).

çağan (TTAS): Bağ, bahçe (Malatya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

101. çağırçı (Ku.T) / çağırçı (TT)

çağırçı (Ku.T): Şarapçı, şarapçılık uzmanı (KuTS:96).

çağırçı (TTAS): Kaba konuşan (kimse) (Kerkük).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

102. çanka (Ku.T) / çanka (TT)

çanka (Ku.T): *tar.* Han, evladı, han afhadı *veya* küfüv olmayan bir kimseyle evlenmedenolan bey (KuTS:97).

çanka (TTAS): Kova, küçük bakraç (-İstanbul/ -Edirne).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

103. çaqa (Ku.T) / çaka (TT)

çaqa (Ku.T): 1) Çakıl (taşı)

2) Kaldırım taşı (KuTS:98).

çaka (TTAS):1) Gösteriş, caka (*Susurluk –Balıkesir).

2) İskambil kâğıtlarıyla oynanan bir oyun (Trabzon).

3) Çakı, bıçak (Alâeddin *Acıpayam –Denizli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

104. çara (Ku.T) / çara (TT)

çara (Ku.T): I) *Far.* 1) Tedbir **çara görmek:** Tedbir almak.

2) Çıkış (*herhangi bir durumdan*), çare **çara tapmaq:** Çaresini bulmak **başğa çara yoq:** Başka çare yok.

II) Ağaç tekne (KuTS:98).

çara (TTAS): 1) Eski bez parçası (Bekilli *Çal –Denizli).

2) Memeli hayvanların kızgınlık zamanlarında ve doğumları yaklaşınca dişilik organlarından akan sıvı (Akköy *Ezine –Çanakkale/ Çukurhisar *Söğüt –Bilecik/ Bozan –Eskişehir/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ *Safranbolu –Zonguldak/ *İnebolu, *Daday –Kastamonu/ *Saray, *Kurşunlu –Çankırı/ *Kargı –Çorum/ *Boyabat –Sinop/ *Merzifon, Zana –Amasya/ Ulubey –Ordu/ Nefsiköseli *Görelle, *Şebinkarahisar, Tepeköy, Piraziz –Giresun/ Lohan –Gaziantep/ *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hatay/ -Sivas ve ilçeleri/ -Yozgat/ Çanlı *Ayaş, Solakuşağı, *Şereflikoçhisar –Ankara/ *Pınarbaşı, *Bünyan –Kayseri/ *Ermenek, *Ereğli –Konya/ -Kırklareli).

3) Meni (Çarıklar *Çumra –Konya).

4) Yeni doğan yavrunun ilk pisiği (*Çukurbağ, *Ermenek –Konya/ Boztepe *Serik –Antalya/ Meydan *Mut –İçel).

5) Dölyatağı, yavruyu saran zar, eş (Oyaca *Haymana –Ankara/ *İsmail, *Çumra, -Konya).

6) Yeni doğan yavrunun üzerindeki pislik (Dombaylı *Salihli –Manisa/ Bozan –Tokat).

7) Bağırsaktan gelen sıyrıntı (*Boğazlayan –Yozgat).

8) Yavru (*Ünye –Ordu/ Akçaşehir *Ereğli –Konya).

9) Yağsız ince (*et hk.*): “*Etin çarasını fakir yer.*” (-Bolu/ *İskilip –Çorum/ Etimesgut –Ankara).

10) Kapı mandalı (*Edremit –Balıkesir).

11) Testi (Adana).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

105. çarlanmaq (Ku.T) / çarlanmak (TT)

çarlanmaq (Ku.T): Bilenmek (KuTS:99).

çarlanmak (TTAS): Paslanmak (*Akşehir –Konya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

106. çarx (Ku.T) / çarh (TT)

çarx (Ku.T): 1) Hayvan gövdesi.

2) Gövde **terekni çarxı**: Ağacın gövdesi.

3) *bk.* **qarqara** (KuTS:99).

qarqara: Beden, gövde, vücut (KuTS:251).

çarh (TTAS): 1) Lavabo, banyo (-İstanbul/ -Elâzığ/ *Divriği –Sivas).

2) Kapı mandalı (Gaziantep).

3) Değirmen türbünü (Kars).

4) Ağartma taşı (İstanbul).

5) Köy evlerinde banyo (Elâzığ ve yöresi).

6) *Far.* Kurnazlık, tuzak (Erzurum).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

107. çaşka (Ku.T) / çaşka (TT)

çaşka (Ku.T): Fincan, kâse. **çını çaşka**: Porselen fincan, kâse (KuTS:99).

çaşka (TTAS): 1) Bebek, çocuk (Bahçeli *Bor –Niğde/ -Adana).

2) Büyük yaygı (İsmetiye –Bursa).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

108. çatamaq (Ku.T) / çatamak (TT)

çatamaq (Ku.T): Örmek, birbirine geçirmek, çaprazlama kavuşmak **butların çatap olturmaq**: Bacaklarını çaprazlama kavuşturup oturmak, bağdaş kurmak (KuTS:99).

çatamak (TTAS): Daldaki meyve kümesi (Ebulhayır –Kayseri).

İki lehçede de anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

109. çaymaq (Ku.T) / çaymak (TT)

çaymaq (Ku.T): 1) Çalkalamak, gargara etmek, hafif tertip yıkamak. **awzun çaymaq:** Ağzını çalkalamak.

2) Yıkamak. **yararı çaymaq:** Yarayı yıkamak, yaraya banyo yapmak.

3) *mec.* Haklı çıkarmak, haklı göstermek, temize çıkarmak **ayıbın çaymaq:** *birini* temize çıkarmak (KuTS:100).

çaymak (TTAS): 1) Tırmalamak (*Antakya –Hatay).

2) Kaymak (mastar) (*Pınarbaşı –Kayseri).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

110. çeke (Ku.T) / çeke (TT)

çeke (Ku.T): Şakak çekesine tiymek: Şakağına değmek **açuwum çekeme çıqdı:** Küplere bindim, çok öfkelen dim, öfkem tepeme çıktı (KuTS:101).

çeke (TTAS): 1) Ufak, küçük (*Çivril, Cabar –Denizli/ *Antakya –Hatay).

2) Sıkı, gergin (*Bergama –İzmir/ Avşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Kayseri/ *Bor –Niğde).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

111. çen (Ku.T) / çen (TT)

çen (Ku.T): *esk.* Çukur, kuyu. **bizdeylege tabulacaq çen de bar:** *folk.* Bizim gibilere bulunacak bir çukur a vardır (*eski zamanlarda ağır bir imtihanı bekleyen insanlar kullanırdı*) (KuTS:101).

çen (TTAS): 1) Sis, duman: “*Bugün çok çen var.*” (Efte –Amasya/ Zellige, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Koyundere *Ahıska, *İğdir –Kars/ -Ağrı/ Çobansa *Fethiye – Muğla).

2) Bir şeyin yarı parçası (-Maraş/ *Kozan –Adana).

3) Omuz arası (Kadıköy –Adana).

4) Ceviz içi (Mansurlu –Adana).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

112. çer (Ku.T) / çer (TT)

çer (Ku.T): I) 1) Çift.

2) Silah arkadaşı, savaş arkadaşı. **özüne çer tapmaq:** a) Kendine eş bulmak. b) Kendine silah arkadaşı bulmak.

II) 1) Hastalık, illet, maraz.

2) Dert, elem, ıstırap, acı, keder **kökürekler türlü çerden tolğan soñ:** (*eski bir türküden*) Göğüslerden türlü dertlerle dolduktan sonra (*veya dolunca*) (KuTS:101).

çer (TTAS): 1) Memeli hayvanların kızgınlık zamanlarında ve doğumları yaklaşınca dişilik organlarından akan sıvı (Aşudu *Darende –Malatya).

2) Yaramaz (*çocuklar hk.*) (Samsun).

3) Zehirli küçük böcek (-Gaziantep/ *Kadirli –Adana/ -İçel).

4) Hayvan anlamında kullanılır: “*Çer gelmiyor ki.*” (Lohan – Gaziantep/ -Nevşehir).

5) Hastalık (daha çok hayvanlar hk.): “*Çer değmiş at kaçtı*” (- Amasya/-Adana).

6) İlenç olarak söylenir: “*Çer deye.*” (-Kars/ Aşudu *Darende – Malatya/ Kapıdere *Elbistan –Maraş/ *Kangal –Sivas/ Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Kayseri).

7) Kayısı kurusu (Yozgat).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

113. çeren (Ku.T) / çeren (TT)

çeren (Ku.T): Dokurcun, loda **buday çeren:** Buğday yığını (KuTS:101).

çeren (TTAS): Biçilmiş otlardan yapılan yığın (-İstanbul/ Büyükmanika *Saray – Tokat).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

114. çerlenmek (Ku.T) / çerlenmek (TT)

çerlenmek (Ku.T): I) 1) Çiftleşmek.

2) Silah arkadaşı edinmek.

II) 1) Hastalanmak.

2) Kederlenmek (KuTS:101).

çerlenmek (TT): 1) Hayvan, zehirli ot yiyerek ölmek (-Çanakkale/ Mahmutören –Ordu/ *Gürün –Sivas/ Zencidere –Kayseri/ *Ereğli –Konya/ *Kadirli, *Saimbeyli – Adana).

2) Hayvanlar fazla yağlanarak ölmek (*Gürün –Sivas/ Avşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Kayseri).

3) Usanmak, bunalmak: “*Senin elinden çerledim*” (Erzincan).

İki lehçede de kelime farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

115. çerme (Ku.T) / çerme (TT)

çerme (Ku.T): bk. boçke (KuTS:101).

boçke: Rus. Fıçı (KuTS:77).

çerme (TTAS): 1) Çay kenarlarında sulu ve yeşil yer (Vihik *Tortum – Erzurum/ *Hekimhan –Malatya).

2) Akarsuların topraktan çıkan sızıntısı, memba, kaynak (*Refahiye, Kuruçay, Başvartenik –Erzincan/ Hükâm *Oltu –Erzurum/ Kesirik *Merkez İlçesi –Elâzığ/ -Ankara).

3) Çeşme (–İstanbul).

4) Saçta yapılan yufka ekmeğin kalını: “*Bacı bir çerme yapsana.*” (*Afşin, *Elbistan –Maraş).

5) Sıcak su kaynağı, kaplıca (Uluşiran *Şiran, *Kelkit – Gümüşhane/ Zor *Yusufeli –Artvin/ *Göle, *Posof, *Ardahan –Kars/ *Arapkir – Malatya).

6) Çevirme, döndürme (Arpaçay – Kars).

7) Dere boylarındaki kışın donmayan su sızıntısı (Erzurum).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

116. çertmek (Ku.T) / çertmek (TT)

çertmek (Ku.T): 1) Fiske vurmak **burnuna çertmek:** Burnuna fiske vurmak.

2) Çenetlemek, kırmak **urluq çertmek:** Çekirdek çitlemek, çekirdek çenetlemek.

3) Çalmak (*telli çalgılarda*).

4) Kertmek, çentmek, kertik *veya* çentik yapmak **gesip çertmek:** Kertmek, çentmek, keserek çentik yapmak **oğarçertip qorsa bola:** Ona sadece hatırlatsa yeter (KuTS:101).

çertmek (TTAS): 1) Yontmak (*Düzce –Bolu).

2) Üfürükçüler bir hasta üzerine okuyarak bıçakla dokunmak (*Düzce –Bolu/ İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

117. **çet (Ku.T) / çet (TT)**

çet (Ku.T): Kuytu, تنها **çet yer:** Kuytu yer (KuTS:101).

çet (TTAS): 1) İyice dövülmemiş buğdayın kalburda toplanan kısmı (Karakoyun *İğdir –Kars).

2) Ormanlarda büyük ağaçlar arasında yetişen gövdesi ve dalları elastikî bir cins küçük ağaç (Kaleyaka *Perşembe –Ordu).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

118. **çıgım (Ku.T) / çıgım (TT)**

çıgım (Ku.T): Masraf, gider, sarf, sarfiyat. **çıgım padej:** gr. Çıkma hâli (KuTS:103).

çıgım (TTAS): Akraba (Adana).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

119. **çıgın (Ku.T) / çıgın (TT)**

çıgın (Ku.T): bk. **honqa** (KuTS:103).

honqa:1) İnatçı, dik kafalı.

2) Nezaketsiz, kaba (KuTS:158).

çıgın (TTAS): 1) Omuz başı (*Bolvadin –Afyon/ *Lapseki –Çanakkale/ Atlas *Sivrihisar –Eskişehir/ -Erzurum/ *Ahlat –Bitlis/ -Kayseri).

2) Çıkın, bohça (Keban Baskil Ağın Elazığ).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

120. **çiq (Ku.T) / çik (TT)**

çiq (Ku.T): Çiy. ertenge **çiq tüşdü:** Sabah çiy düştü (KuTS:103).

çik (TTAS): 1) Temiz, karışığı olmayan (*Senirkent –Isparta/ *Ayancık –Sinop/ -Samsun/ *Merzifon ve köyleri –Amasya).

2) Aşık kemiğinin çukur tarafı (Atlıhisar *Şuhut –Afyon/ -Kütahya/ -Konya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

121. çıqlı (Ku.T) / çıklı (TT)

çıqlı (Ku.T): Çiyli, çiyile örtülü (KuTS:103).

çıklı (TTAS): 1) Sade, arı, yalnız (Güney *Yeşilova –Burdur).

2) Tüm, tamamen, hep (Karamanlı *Tefenni –Burdur).

3) Çember (oyuncak) (Rize).

4) Ekmek pişirmekte kullanılan saçın üstüne konan demir çember (Rize).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

122. çır (Ku.T) / çır (TT)

çır (Ku.T): Duvar taş çır: Taş duvar (KuTS:104).

çır (TTAS): 1) Az akan su (Kepen *Sivrihisar –Eskişehir/ -İstanbul/ Genç –Muş/ *Ağın, *Keban –Elâzığ).

2) Su çevirisi (Elazığ).

3) Meyve pastili (-Çanakkale/ Yukarısöğüt –Eskişehir/ -İstanbul/ Osmaniye –Sinop/ *Maçka –Trabzon/ -Sivas/ *Bünyan –Kayseri).

4) Hastalık (-Trabzon/ -İçel).

5) Bozuk, düzensiz (*Karaman –Konya).

6) Erkek çocuklar tarafından oynanan kale oyunu (Elazığ).

7) Taşlı yol, patika (Gaziantep/ Erzin *Dört Yol –Hatay).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

123. **çink (Ku.T) / çink (TT)**

çink (Ku.T): En. **çink giççisi:** En küçüğü. **çink tarıqlı:** En gerekli. **çink aldın:** Her şeyden önce (*veya* evvel), ilk önce, evvel emirde (KuTS:105).

çink (TTAS): Serçe kuşu (Dodurga *Bozbüyük –Bilecik).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

124. **çirik (Ku.T) / çirik (TT)**

çirik (Ku.T): 1) Çürük, çürümüş, bozuk **çirik alma:** Çürük elma.

2) *mec.* Pis, kirli, derli toplu olmayan, kılıksız kıyafetsiz, pasaklı **çirik adam:** Pis adam, pasaklı adam (KuTS:105).

çirik (TTAS):1) Kilim yerine kullanılan keçe (*Bayramiç ve köyleri –Çanakkale).

2) Çarıkların içine konan keçe (*Hadım –Konya).

3) Semerin altına konan keçe (-Burdur/ İncirköy, Ören *Fethiye – Muğla).

4) Şiltelerin içine konan yün (*Edremit –Balıkesir).

5) Ağaçtan oyulmuş tekne, kayık (*Gelendost –Isparta).

6) Yırtık: Çirik bir ayakkabısı var (Karahisar *Tavas –Denizli/ Cinis *Aşkale –Erzurum).

7) Az akan bazen de hiç akmayan pınar (*Osmaneli –Bilecik).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından yalancı eş değerdir.

125. **çirkimek (Ku.T) / çirkimek (TT)**

çirkimek (Ku.T): 1) Bir tarafı yanmak, bir yanı yanmak, tüyleri temizlenmek (*ateşte*).

2) Kızarmak, kavrulmak (KuTS:106).

çirkimek (TTAS): Usanmak (Harput –Elâzığ).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

126. **çommaq (Ku.T) / çommak (TT)**

çommaq (Ku.T): 1) Batırmak, banmak, bandırmak **aşını balğa çommak:** Ekmeği bala bandırmak.

2) Suya daldırmak, batırmak (KuTS:106).

çommak (TTAS): 1) Biriktirmek, toplamak, yanyana getirmek (*Ermenek ve köyleri –Konya/ *Silifke –İçel/ *Fethiye ve köyleri –Muğla/ -Edirne/ Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan).

2) Çömelmek (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ Bahçecik *Dört Yol –Hatay).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

127. **çontuq (Ku.T) / çontuk (TT)**

çontuq (Ku.T): *diyal.* Kısa ve dar. kuyruğu kesik, kesik kuyruklu (KuTS:106).

çontuk (TTAS): Kör bir aygıtla kesilen ağaç parçası (Yeniköy –Balıkesir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

128. **çoñur (Ku.T) / çonur (TT)**

çoñur (Ku.T): *bk.* **çoñur** (KuTS:106).

çoñur: Çukur, kuyu, hendek (KuTS:108).

çonur (TT): 1) Ağaç dalları üzerinde bulunan uzunca diken (Bahçeli *Bor – Niğde).

2) Dut ağacından yapılmış tek parçalı üç telli saz (*Zara –Sivas).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük yalancı eş değerdir.

129. oqraq (Ku.T) / okrak (TT)

oqraq (Ku.T): *diyal.* Düzgün olmayan, pürtüklü, engebeli. **oqraq ölleri:** Engebeli bozkırlar (KuTS:106).

- okrak (TTAS):**
- 1) Memba, pınar (Korkın *Çumra –Konya).
 - 2) Kaplıca, ılıca (Gebeciler *Simav –Kütahya).
 - 3) Çamurlu, bataklık yer (*Uluborlu –Isparta).
 - 4) Taşlı arazi (Büyüknacar –Maraş).

İki lehçede de aynı anlamda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdır.

130. ortan (Ku.T) / ortan (TT)

ortan (Ku.T): *diyal.* Turna balığı (KuTS:107).

ortan (TTAS): Pınar veya damdan su akıtan ağaç veya teneke oluk (Çekirge – Bursa/ Balçıkhisar –Eskişehir/ Aşudu *Darende –Malatya/ *Kangal ve köyleri – Sivas).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdır.

131. öplemek (Ku.T) / öplemek (TT)

öplemek (Ku.T): Toplamak **yaşlar yemiş öpleyler:** Çocuklar meyve topluyorlar (KuTS:107).

öplemek (TTAS): 1) Sütü az hayvanları sağmak (Kuzköy, Eldirti, Karakuş *Ünye –Ordu).

- 2) Otlamak (*Nazimiye –Tunceli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından yalancı eş değerdır.

132. uñur (Ku.T) / unur (TT)

uñur (Ku.T): Çukur, kuyu, hendek **teren uñur:** Derin çukur (KuTS:108).

uñur (TTAS): 1) Hamam havuzu (Maraş).

2) Kurna (Maraş).

3) Su teknesi (İsabacılı –Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

133. çümek (Ku.T) / çümek (TT)

çümek (Ku.T): Emzik (*msl. çaydanlıkta*) (KuTS:108).

çümek (TTAS): Zıplamak, sıçramak (Haliliye *Ceyhan –Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

D

134. daday (Ku.T) / daday (TT)

daday (Ku.T): Babanın babası, büyük baba, dede (KuTS:109).

daday (TTAS): Çelik çomak oyununda üstüne çelik konulmak için yere dikilen kazık (Karabüzey –Kastamonu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

135. damah (Ku.T) / damah (TT)

damah (Ku.T): *Ar.* 1) İştah, istek, arzu **damahın getirmek:** İştahını açmak.

2) Çekici şey, önüne zor geçilir arzu **damahın çığarmaç:** İmrendirmek, baştan çıkarmak, ayartmak, iğfal etmek (KuTS:110).

damah (TTAS): 1) Damak (*Kangal ve köyleri –Sivas).

2) Malını, parasını yemeyen, cimri (*Kangal ve köyleri – Sivas).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

136. damka (Ku.T) / damka (TT)

damka (Ku.T): I) Küçük ev köpeği, avlu köpeği.

II) *Rus.* Dama, dama çıkan taş (*dama oyunu*) (KuTS:110).

damka (TTAS): Semt, taraf (Bolayır –Çanakkale).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

137. daraca (Ku.T) / daraca (TT)

daraca (Ku.T): *Ar.* 1) Derece, seviye. **bilim daracası:** Bilim derecesi.

2) Statü, pozisyon, durum (*sosyal veya resmî*). **olanı harisi öz daracasına göre olturdular:** Onların her biri kendi statüsüne göre oturdu.

3) Paye, derece **ilmu daracası:** İlmî derece.

4) *gr.* Derece **prilagatel'noyeleni artıqlıq daracası:** Sıfatların üstünlük derecesi (KuTS:110).

daraca (TTAS): Serçe (-Sakarya/ *Çarşamba –Samsun).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan “*daraca*” sözcüğü Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “*derece*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak herhangi bir ss değişimi olmadan bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlara geldiğinden tam yalancı eş değerdir.

138. dars (Ku.T) / dars (TT)

dars (Ku.T): *Ar. ger-mec.* Ders **dars bermek:** Ders vermek, öğretmek **o- seni uçun bir dars:** O sana bir ders (olsun) (KuTS:111).

dars (TTAS): Sıkıntı, üzüntü, eziyet (Köşker –Kırşehir).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan “*dars*” sözcüğü Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “*ders*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak herhangi bir ses değişimi olmadan bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

139. degen (Ku.T) / degen (TT)

degen (Ku.T): 1) **de-** “demek” *filinden sıfat-fiil*.

2) *e.* Denen, adında, adındaki, diye. “Lenin yolu” **degen kolhoz:** “Lenin yolu” adındaki kolhoz. **Sizin Ali degen bir ulan sora yedi:** Sizi Ali adında bir oğlan soruyordu. **Xalqda “har kim bilgenin aytar” degen aytıw bar:** Halk arasında “herkes bildiğini söyler” diye bir atasözü var (KuTS:111).

degen (TTAS): Kadar (*Antakya –Hatay).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

140. dellek (Ku.T) / dellek (TT)

dellek (Ku.T): Tıraş bıçağı (KuTS:112).

dellek (TTAS): 1) Tellak (-Samsun/ -Elâzığ/ -Malatya/ *Birecik –Urfa/ -Gaziantep/ *Antakya –Hatay/ *Silifke –İçel).

2) Hamamda çalışan kimse, natır (Malatya ve çevresi).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

141. dıġar (Ku.T) / dıġar (TT)

dıġar (Ku.T): 1) Antlaşma, muahede **dıġar etmek:** Akdetmek, antlaşmak, antlaşma yapmak.

2) İkna, inandırma (KuTS:113).

dıġar (TT): Meyve toplamaya yarayan üç ayaklı ya da tek ayaklı uzun merdiven (-Kütahya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

142. dırır (Ku.T) / dırır (TT)

dırır (Ku.T): *esk.* Lapti (*huş kabuğundan, ipten örülmüş pabuç*) **bir giyim dırır:** Bir çift lapti (KuTS:113).

dırırh (TTAS): 1) Sebat, ayak direme (Uluşiran *Şıran –Gümüşhane).

2) Zayıf, kuru, mecalsiz (kimse) (-Erzurum).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

143. dilbar (Ku.T) / dilbar (TT)

dilbar (Ku.T): *Far.* Hitabet yeteneğine sahip kimse, belagat sahibi **tilge dilbar adam:** Belagat sahibi kimse (KuTS:113).

dilbar (TTAS): Güzel kız ve kadın (Kırşehir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

144. dol (Ku.T) / dol (TT)

dol (Ku.T): 1) *esk.* Geniş ve derin nehir.

2) a) *mec.* Bol, zengin, mebzul, çok **dol oy-pikruğa da tartıp:** Derin düşüncelere çekip.

b) *mec.* Vekarlı, heybetli, vakur (*insan hak.*) (KuTS:114).

dol (TTAS): 1) Değil anlamında kullanılır (-Tokat ve köyleri).

2) Bir kısım yer, vatan parçası (-Konya ve köyleri).

3) Sığır derisinden yapılmış torba (Kerkük).

4) Soy, soyun devamını sağlayan çocuk (*Şavşat –Artvin/ -Bitlis/ *Varto –Muş/ *Gürün –Sivas/ Everek *Develi –Kayseri).

5) Canlılarda üremeyi sağlayan tohum (*Varto –Muş).

6) Damızlık hayvan (*Şavşat –Artvin).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

145. **dolluq (Ku.T) / dolluk (TT)**

dolluq (Ku.T): 1) Bolluk, mebzuliyet.

2) *mec.* Vekar, vakar, heybet, mehabet (KuTS:114).

dolluk (TTAS): 1) Mide bozukluğu, karın şişkinliği şeklinde beliren hastalık (Düğrek –Muğla).

2) Bebeğin vücudunda çıkıp kaybolan sivilceler (*Çivril – Denizli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

146. **dum (Ku.T) / dum (TT)**

dum (Ku.T): Palas (*tüysüz, havsız yün halı, bir çeşit kilim*) **dum soqmaq:** Palas dokumak (KuTS:116).

dum (TTAS): 1) Kilim (Denizli).

2) Sulu şeyler (*Karaisalı –Adana).

3) Hayvanların başlarını suya batırmaları (Yaka *Keçiborlu –Isparta).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

147. **duwadaq (Ku.T) / duvadak (TT)**

duwadaq (Ku.T): 1) Toy kuşu.

2) *mec. kon. d.* Aptal, enayi, beyinsiz **ol çu lap duwadaq!:** O tam bir aptaldır! (KuTS:116).

duvadak (TTAS): Kışın su kıyılarında yaşayan, kaz büyüklüğünde bir kuş (Argıthanı *İlgın –Konya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

148. duwan (Ku.T) / duvan (TT)

duwan (Ku.T): *Ar. esk.* Mahkeme, duruşma (KuTS:116).

duvan (TTAS): 1) Tencere (İncirköy *Fethiye –Muğla).

2) Doğan kuşu (*Kandıra –Kocaeli/ Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir –Trabzon).

3) Düğünün ikinci günü (*Mengen –Bolu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

149. dübür (Ku.T) / dübür (TT)

dübür (Ku.T): *bk.* **dabur-dubur** (KuTS:116).

dabur-dubur: *Ayak patirtısından taklidî kelime* (KuTS:109).

dübür (TTAS): İki yaşında erkek keçi (Taşburun *İğdir –Kars).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

150. düğü (Ku.T) / düğü (TT)

düğü (Ku.T): Pirinç. **düğü çilaw:** Pirinç lapası (KuTS:116).

düğü (TTAS): Elendikten sonra geriye kalan en ince bulgur (*Zile –Tokat/ *Koyulhisar –Sivas).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

151. dür (Ku.T) / dür (TT)

dür (Ku.T): *tasdik edati.* Evet **şu adam gerti aytamı?-Dür, gerti ayta:** Bu adam doğru söylüyor mu? –Evet, doğru söylüyor (KuTS:116).

dür (TTAS): İnci (Kars).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

E

152. egeçi (Ku.T) / egeçi (TT)

egeçi (Ku.T): Teyze, hala (*babanın veya annenin kız kardeşi*) (KuTS:117).

egeçi (TTAS): Abla, büyük kız kardeş (Kadıçiftliği *Yalova –İstanbul).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

153. eken (Ku.T) / eken (TT)

eken (Ku.T): 1) İmiş. **ol üyde eken:** O evde imiş.

2) İlginç, enteresan, acaba. **ol sawnu eken?:** Enteresan, o sağ mı?

3) Olması iyi güzel. **yañur yawsa (edi) eken:** Yağmur yağsaydı (iyi olurdu) (KuTS:118).

eken (TTAS): Erken (Güney-Batı Anadolu).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

154. elme (Ku.T) / elme (TT)

elme (Ku.T): Karaağaç **elme butaq:** Karaağaç dalı (KuTS:120).

elme (TTAS): Elma (Hasanoğlan –Ankara).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

155. emçi (Ku.T) / emçi (TT)

emçi (Ku.T): Otacı, otçu. **emci qatın:** Otacı kadın (KuTS:120).

emçi (TTAS): Doktor, operatör, ebe (İstanbul).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

156. endi (Ku.T) / endi (TT)

endi (Ku.T): *bk. enni* (KuTS:120).

enni: Şimdi, hâlihazırda, bugün (KuTS:121).

endi (TTAS): Evvelki: “*Endi gün.*” (-Bolu/ Bulak *Safranbolu, *Ereğli, Aliköy *Çaycuma –Zonguldak).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

157. ep (Ku.T) / ep (TT)

ep (Ku.T): Yol, çare, tarz, usul. **ep tapmaq (veya etmek):** İşin içinden çıkmak, çaresini bulmak (*bir şeyi yapmak için*). **ep bolmadı:** Mümkün olmadı (*bir şeyi yapmak*). **epge gelegen adam:** Uyuşabilen (*veya uyuşulabilen*) adam. **olanı ebi-sanı (veya ebi-bawu) yoq:** Onların sayısı pek çok, onlar pek çok, onlar kalabalık mı kalabalık, onların ucu bucağı yok. **Ebi bulan:** Gereği kadar, yeteri kadar, orta derecede, kabul edilebilir sınırlar içinde. **Ebinden gelmek: a)** *bir şeyin üstesinden gelmek, bir şeyi başarmak, becermek. b)* Yeniden terbiye etmek, yeni baştan terbiye etmek, huyunu suyunu değiştirmek, ıslah etmek, uslandırmak, nizama davet etmek. **üstün- boyun epge geltirmek:** Az çok edebe uygun giyinmek, üstünü başını düzeltmek, giyimini münasip bir görünüşe sokmak, giyimini gereken şekle sokmak (KuTS:121).

ep (TTAS): 1) Deli (-Niğde ve çevresi).

2) Hep (Doğu Trakya).

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

158. epli (Ku.T) / epli (TT)

epli (Ku.T): 1) Yerinde, münasip, uygun.

2) Saygı ve nezaket sahibi , nazik ve saygılı, nazik, nezaketli **epli adam:** Saygı ve nezaket sahibi kimse (KuTS:121).

epli (TTAS): Uysal ve becerikli (Romanya göçmenleri, -İzmir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

159. erkelemek (Ku.T) / erkelemek (TT)

erkelemek (Ku.T): Şımarmak **yaş erkelep üyrenge:** Çocuk şımarmış, çocuk şımarık alışmış (KuTS:122).

erkelemek (TTAS): 1) Çok sevmek, çocuğu nazla büyütme (Çilehane *Reşadiye – Tokat).

2) Benzetlemek, yansılamak, taklit yapmak (Yeniköy *Seyitgazi –Eskişehir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

160. erte (Ku.T) / erte (TT)

erte (Ku.T): Erte, er **bu yıl qış köp erte geldi:** Bu yıl kış çok erken geldi (KuTS:123).

erte (TTAS): Herhangi bir işde ilk başarı (Yeğren *Beyşehir –Konya).

erte (TS): Ertesi, gelecek, sabah, şafak sökme zamanı, yarın.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

161. ese (Ku.T) / ese (TT)

ese (Ku.T): bağ. **1)** Ancak; ...-‘den başka. **onda yol bulan tügül ese, dağ yerden barma bolmay:** Oraya yol dışında gitmek imkânsızdır, oraya ancak yoldan gidilir.

2) ...’e nazaran, ...’den ziyade. **tünegünden ese, bugün issi:** Bugün dünden daha sıcak, bugün düne nazaran daha sıcak (KuTS:123).

ese (TTAS): 1) Yarı yanmış odun (-Kütahya/ Bozburun –Muğla).

2) Fırın temizliğinde kullanılan ucu bez sarılı sırk (-Kütahya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

162. esli (Ku.T) / esli (TT)

esli (Ku.T): 1) Yetişkin, yetişmiş, yaşını başını almış, büyük. **esli adam:** Yaşını başını almış adam.

2) Anlayışlı, zihni çevik, zeki, akıllı. **ol bek eşli yaş:** O çok akıllı çocuk (KuTS:124).

esli (TTAS): Karakter sahibi (Karaçay aşireti, başhöyük *Kadınhanı –Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

G

163. gavan' (Ku.T) / gavan (TT)

gavan' (Ku.T): Rus. Liman (KuTS:131).

gavan (TT): Yerli an kovanı (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

İki lehçe arasında anlam farklı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

164. gelim (Ku.T) / gelim (TT)

gelim (Ku.T):1) Kâr, gelir, kazanç.

2) Ürün, mahsul, rekolte **kolxoznu gelimi günden gün arta:** Kolhozun mahsulü günden güne artıyor (KuTS:133).

gelim (TTAS): 1) Verim: Sarı buğday gelimli olur (*Afşin ve köyleri –Maraş/ *Antakya –Hatay).

2) Kere, kez, defa (*Ermenek –Konya).

3) Geliş: "Onnarın gelimi beyle."(Erzincan ve yöresi).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

165. gelişli (Ku.T) / gelişli (TT)

gelişli (Ku.T): 1) Ahenkli, uyumlu.

2) Uysal, yumuşak, söz dinler **o bek gelişli adam:** O çok uysal bir adam (KuTS:133).

gelişli (TT): 1) Gürbüz, büyümüş, yetmişmiş (Rize).

2) Gelince: “*Geri gelişli senin de yanına uğrarım*” (Çitli *Mecitözü – Çorum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

166. game (Ku.T) / game (TT)

game (Ku.T): Gemi (KuTS:134).

game (TTAS): 1) Fare (Çapalı *Dinar –Afyon/ Azizler, *Eşme, *Sivaslı – Uşak/ *Kesme, *Eğridir, Gönen, Örkenez *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent –Isparta/ - Burdur/ *Çivril, *Sarayköy ve köyleri, Yukarıseyit, Bekilli *Çal –Denizli/ Eymir *Bozdoğan –Aydın/ *Alaşehir –Manisa/ Erdek *Bandırma –Balıkesir/ Yaya *Biga, *Ezine –Çanakkale/ Tokat –Eskişehir/ *Gebze –Kocaeli/ Ağa *Safranbolu, Ulus, Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ Kuzguncuk *Taşköprü, Karabüzey *Araç – Kastamonu/ -Sinop/ -Samsun/ -Trabzon/ Yukarıkale *Koyulhisar –Sivas/ Çimşit *Balâ, Karahoca *Haymana, Çanılı *Ayaş –Ankara/ Dont *Fethiye –Muğla).

2) Bir çeşit köstebek (Şabanözü *Polatlı –Ankara).

3) Kısa burunlu hayvan (Kargı *Tosya –Kastamonu).

4) Büyük dişli (kimse) (-Kastamonu).

5) Düzgün, beyaz dişli (kimse) (-Konya).

6) Alt ya da üst çenesi uzun (kimse) (Hacı Ahmet –Afyon/ - Kütahya/ *Sivrihisar –Eskişehir/ *Kurşunlu –Çankırı/ -Ankara).

7) Ön dişleri öne doğru çıkık (kimse) (Bayat *Emirdağ – Afyon).

8) Boyu büyümeyen katır (-Zonguldak/ Dikenli –Çankırı).

9) Kemer (Kars).

10) Eğri, yamuk (*Çeşme –İzmir).

11) Haddinden fazla uzun (Ayvah *Taşköprü –Kastamonu).

12) Koyunların üzerinde bulunan bit (Kuzköy *Akkuş, *Ünye –Ordu).

13) Dişsiz ya da yamuk, çarpık (ağız için) (İğneciler *Mudurnu –Bolu/ Karabüzey *Araç –Kastamonu/ *Beypazarı –Ankara/ -Nevşehir).

game (TS): Büyük fare.

“game” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “gemi” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

167. gence (Ku.T) / gence (TT)

gence (Ku.T): *Far.* Ailenin en küçük çocuğu (*çocuk hak.*) (KuTS:134).

gence (TTAS): 1) Yenge (Eziler *Güney –Denizli).

2) Genişçe (*Iğdır –Kars).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

168. gent (Ku.T) / gent (TT)

gent (Ku.T): *Far. bk. yurt* (KuTS:134).

yurt: Köy (KuTS:400).

gent (TTAS): Şeker (*Iğdır ve köyleri –Kars).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

169. gezemek (Ku.T) / gezemek (TT)

gezemek (Ku.T): *bk. gezmek* (KuTS:136).

gezemek: 1) Gezmek, gezinmek, (gezip) dolaşmak.

2) Seyahat etmek, yolculuk yapmak (KuTS:137).

gezemek (TTAS): 1) Avlu (*Merzifon ve köyleri –Amasya).

2) Merdiven (Diyarbakır).

3) Koridor (Bitlis).

4) Sofa (*Çal –Denizli/ -Diyarbakır).

5) Gezemek, basamak (Diyarbakır).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

170. gezik (Ku.T)/ gezik (TT)

gezik (Ku.T): 1) Sıra, nöbet. **gezik bulan:** Sırayla, nöbetleşe. **gezik sende:** Sıra sende. **birinçi gezikde:** Birinci sırada, her şeyden önce, evvel emirde, ilk önce.

2) Sefer, kez, kere. **bir gezik:** Bir kere. **birinçi gezik:** Birinci kez, ilk kez. **bu gezik:** Bu kez, bu sefer. **başğa gezik:** Başka sefer. **har gezik:** Her sefer (KuTS:136).

gezik (TTAS): Sıra ile hayvan gütmeye (Dalkoz, Maruf, Saray, *Kurşunlu –Çankırı/ Mühye –Ankara).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

171. gogan (Ku.T) / gogan (TT)

gogan (Ku.T): Çakal eriği. **gogan ülkü:** Çakal eriği çalısı, fundası (KuTS:138).

gogan (TTAS): 1) Gırtlak (*Silivri –İstanbul).

2) İri taş, kesek (Elâzığ ve yöresi).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

172. goca (Ku.T) / goca (TT)

goca (Ku.T): Dizgin (KuTS:138).

goca (TTAS):1 İhtiyar, yaşlı (Güney *Yeşilova –Burdur/ Oğuz *Acıpayam – Denizli/ -Gaziantep/ *Ermenek –Konya/ İncekum *Silifke –İçel).

2) Büyük, iri (Güney *Yeşilova –Burdur/ Hayati *Erbaa –Tokat).

3) Koca, zevç (Keban Baskil Ağın Elazığ/ Aybastı Ordu/ Uşak).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

173. goralamaq (Ku.T) / goralamak (TT)

goralamaq (Ku.T): Buruşturmak, kırıştırmak, örselemek. **ol kağızını goraladı:** O, kâğıdı buruşturdu (KuTS:138).

goralamak (TTAS): Kapıyı kilitlemek (*Ermenek –Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

174. göpdürmek (Ku.T) / göptürmek (TT)

göpdürmek (Ku.T): 1) Şişirmek.

2) Kabartmak.

3) *mec.* Şişirmek, abartmak, mübalağa etmek (KuTS:140).

göptürmek (TTAS): Tarla çok sudan doymuş hale gelmek (Niğde).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

175. göpmek (Ku.T) / göpmek (TT)

göpmek (Ku.T): 1) Şişmek.

2) Gazla, havayla dolmak; (*rüzgardan*) gerginleşmek.

3) Kabarmak (*saçlar hak.*).

4) Mayalanmak, ekşimek (*hamur için*).

5) *mec.* Surat asmak, somurtmak, hoşnutsuz göstermek, incinmek, gücenmek.

6) Kendin, beğenmek, burnu havada olmak, kurumlanmak, burnu büyümek, burnu Kaf dağında olmak, kibirlenmek (KuTS:141).

göpmek (TTAS): 1) Çok yemekten hastalanmak (Taşpınar *Aksaray, *Bor – Niğde).

2) Tarla çok sudan doymuş hale gelmek (Niğde).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

176. gözen (Ku.T) / gözen (TT)

gözen (Ku.T): I Ağaç sansarı.

II) esk. Atlar için ağıl (KuTS:144).

gözen (TTAS): 1) Başkasının ilgisini çeken, gösterişli kimse (Çay *Bolvadin – Afyon/ *Silifke –İçel).

2) Sulak yer (Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Kayseri).

3) Kiler (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

4) Pınar: “*Bugün gözen ayıkladık.*” (Üçhisar *Ürgüp – Nevşehir).

gözen (TS): I Keler, bir çeşit kertenkele.

II) Sevimli, hoş giden.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

177. gözet (Ku.T) / gözet (TT)

gözet (Ku.T): Gece nöbeti **gözetge barmaq:** Gece nöbetine gitmek (KuTS:144).

gözet (TTAS): 1) Baharda geceleri hayvan otlatılan yer (Demirci –Manisa).

2) Gözetleme yeri (Yılanlı *Eğridir –Isparta/ Honaz ve çevresi –Denizli/ *Akyazı ve çevresi –Kocaeli/ *İskilip –Çorum/ -Rize/ *Akseki –Antalya/ Yerkesik –Muğla).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

178. gübe (Ku.T) / gübe (TT)

gübe (Ku.T): *esk.* Yelme.

gübe (TTAS): 1) Testi (Balıkesir).

2) Gemi dümeni (Afyon).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

179. güman (Ku.T) / güman (TT)

güman (Ku.T): *esk.* 1) Şüphe, kuşku.

2) Farz, zan, tahmin (KuTS:146).

güman (TTAS): 1) Umut (-Kars ve bazı köyleri/ Kesirik –Elazığ).

2) Ümit (Erzurum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

180. gümelek (Ku.T) / gümelek (TT)

gümelek (Ku.T): *bk.* **göbelek** (KuTS:146).

göbelek: Kelebek (KuTS:138).

gümelek (TTAS): Ağzı ve sapı kırılmış testi (*Eğridir ve köyleri –Isparta).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

181. güp (Ku.T) / güp (TT)

güp (Ku.T): Grup, yığın, küme (*insanlar*) (KuTS:147).

- güp (TT):**
- 1) Küp (Kıışca *Acıpayam –Denizli/ *Bornova –İzmir).
 - 2) Kağının ön tarafındaki uzun tahta (-Niğde).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

182. güren (Ku.T) / güren (TT)

- güren (Ku.T):**
- 1) Etrafi duvarlarla çevrili yer; ağıl (*hayvanlar için*).
 - 2) Hale, ayla, taç (*msl. güneşin çevresinde*) (KuTS:147).

- güren (TTAS):**
- 1) Hindi (Kofullu *Safranbolu –Zonguldak).
 - 2) Kızılılık (-Uşak/ *Çal –Denizli/ *Gediz, *Simav –Kütahya/ Yeniceköy *Ödemiş, *Bayındır –İzmir/ Yatağan *Akhisar –Manisa/ *Yeşilköy –İstanbul/ *Bulancak –Giresun/ -Gaziantep).

3) Kızılılık suyu ile yapılan tarhana (-Kütahya/ -Eskişehir).

4) Sürü (İstanbul).

5) Kalabalık (*Bodrum –Muğla).

güren (TS): I) Rengi sarı ile doru arasında olan (at), al(at).

II) Kızılılık.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

183. güyük (Ku.T) / güyük (TT)

güyük (Ku.T): Duman. **güyük iyis:** Yanık kokusu (KuTS:147).

- güyük (TTAS):**
- 1) Kovuk, oyuk (*Şarkikaraağaç –Isparta).
 - 2) İçi boş ceviz (*İskilip –Çorum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

H

184. hakitmek (Ku.T) / hakitmek (TT)

hakitmek (Ku.T): **hakimek**'ten geç.f. (KuTS:149).

hakimek: Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek, kan beynine hücum etmek, cin ifrit olmak (KuTS:149).

hakitmek (TTAS): Yapmak, becermek (Hasanoğlan –Ankara).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

185. hallaşmaq (Ku.T) / hallaşmak (TT)

hallaşmaq (Ku.T): *Birbirine* yaklaşmak, yakınlaşmak, alışmak, bağlanmak, *birbirine* dost olmak, ahbap olmak (KuTS:150).

hallaşmak (TTAS): Anlaşmak (Rize).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

186. hama (Ku.T) / hama (TT)

hama (Ku.T): *bk.eşek* (KuTS:151).

eşek: 1) Eşek.

2) *küfür*. Aptal, ahmak, cahil (KuTS:124).

hama (TTAS): **1)** Kaynamış sütün üzerindeki kaymak (Karakoyun, *İğdır – Kars).

2) Hemen, şimdi (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

3) Kalça kemiği, uyluk kemiği (*Emirdağ –Afyon).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

187. haman (Ku.T) / haman (TT)

haman (Ku.T): *Far.* Daima, her zaman, hep. **haman sayın:** Her sefer, her defa.
hamanda sizde şölay bolamı: Her zaman sizde böyle mi olur? (KuTS:151).

haman (TTAS): 1) Hemen, şimdi (-Samsun/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/
*Maçka ve köyleri –Trabzon).

2) Harman (Genek *Yatağan –Muğla).

3) Güç, kuvvet (-Konya).

4) Derhal (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

188. hamar (Ku.T) / hamar (TT)

hamar (Ku.T): *Far.* Ambar, depo (KuTS:151).

hamar (TTAS): İmdat ünlemi (Mardin).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

189. hampa (Ku.T) / hampa (TT)

hampa (Ku.T): *Far.* Obur, pisboğaz (KuTS:151).

hampa (TTAS): 1) Akılsız, budala (*Atabey –Isparta).

2) Sırt, omuz: “*Ne hampama binip duruyorsun?*” (*Afşin –
Maraş/ Büyükçaylı *Dört Yol –Hatay/ *Bor –Niğde/ Gerdan –Adana).

3) Para ve emek harcamadan kazanılan şey (*Keçiborlu –
Isparta/ -Kastamonu ve çevresi/ -Çankırı/ Sarı *Merzifon –Amasya).

4) Çayırın paylaşılan her bir parçası (İrişli, Bayburt *Sarıkamış
–Kars).

5) Zengin: “*Çok çalışmakla hampa mı olacaksın?*” (*Ardanuç,
*Şavşat ve köyleri –Artvin).

- 6) Bir şeyi almaya hazır olma (*Kurşunlu –Çankırı).
- 7) Hırsızlara yataklık eden (kimse) (Adiller *Ermenek – Konya).
- 8) Aracı kadın (Uluğbey *Senirkent –Isparta/ Eğrigöz – Kütahya).
- 9) Toptancı (Urfa).
- 10) Bel denilen tarım aracının ayakla basılacak yeri: “*Bu toprak hampasız belle bellenmez*” (-Erzincan).
- 11) Yarışmacı, yarışıcı (Çine –Aydın/ Ferenge *Erbaa –Tokat).
- 12) Uygun zaman, elverişli durum (Küçükboymul –Yozgat/ *Karaisalı –Adana).
- 13) Parasız (argo) (Kastamonu ve çevresi).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

190. **haplamaq (Ku.T) / haplamak (TT)**

haplamaq (Ku.T): 1) Havlamak. **itler haplay:** Köpekler havlıyor.

2) *mec.* Ağız kavgası yapmak..

3) *mec.* Kovuculuk yapmak, çekiştirmek (KuTS:151).

haplamak (TTAS): 1) Rüşvet vermek: “*Korucuyu kapladım.*” (*Milas –Muğla).

2) Kesilecek olan kazı besiyeye çekmek (Fili *Biga – Çanakkale/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

191. **haran (Ku.T) / haran (TT)**

haran (Ku.T): Zor, güç, bela, güçlülük, ucu ucuna. **haran-haran:** Güçlülük, güç bela, hemen hemen. **haran balalığa toqtatdım:** Güç bela durdurdum. **haran balalığa qutulduq:** Güç bela kurtulduk (KuTS:153).

haran (TTAS): 1) Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval (Salcı, Yavuz *Şavşat –Artvin).

2) Tencere (Yeniköy –Balıkesir/ -Kayseri/ Tozkovan, Bozağaç *Gülнар –İçel).

3) Çok geniş (Kurna –Burdur/ -Kütahya/ Uluşiran *Şiran – Gümüşhane/ *Ahlat –Bitlis).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.,

192. harmut (Ku.T) / harmut (TT)

harmut (Ku.T): Armut. **Harmut terek:** Armut ağacı (KuTS:153).

harmut (TTAS): 1) Sıcak suyu ılıştırmak için ayrılan soğuk su (Ersis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat –Artvin/ -Erzurum/ -Erzincan).

2) Çorbaya karıştırılan unlu su (*Bayburt –Gümüşhane).

3) Keçiboynuzu (Eşke *Divriği –Sivas).

4) Karılmış; karışık; daha çok sıcak suya soğuk su karıştırarak ılıştırılmış anlamına gelir (Erzurum).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

193. haybatlı (Ku.T) / haybatlı (TT)

haybatlı (Ku.T): 1) Heybetli, gösterişli, mehabetli, kudretli, güçlü, devasa, kocaman.

2) Muhteşem, görkemli, debdebeli, tantanalı, lüks.

3) Cezbedici, çekici, büyüleyici (KuTS:155).

haybatlı (TTAS): Gürültücü, yaygaracı, olur olmaz şeylere bağırın, ağlayan (kimse) (Çığrı *Dinar –Afyon).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

194. honqa (Ku.T) / honka (TT)

honqa (Ku.T): 1) İnatçı, dik kafalı. **honqa adam:** İnatçı adam.
2) Nezaketsiz, kaba. **honqa turmaq:** Baş aşağı dönmek (KuTS:158).

honka (TTAS): Duvardaki su yalağı (Niğde).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

195. hökünmek (Ku.T) / hökünmek (TT)

hökünmek (Ku.T): Pişman olmak, esef duymak, müteessif olmak, üzülmek (KuTS:158).

hökünmek (TTAS): 1) Konuşmak (*Kaş –Antalya).
2) Yalvarmak (*Develi –Kayseri).
3) Bir kimsenin konuşmasını taklit ederek alay etmek (*Sarıkavak –Eskişehir/ -Sivas ve çevresi).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

196. hura (Ku.T) / hura (TT)

hura (Ku.T): *ünl. sevinç bildirir*; Yaşasın, hurra! **hura salıp çapdılar:** Hurra diye hücum ettiler (KuTS:158).

hura (TTAS): Şuraya, buraya, oraya (Senir *Keçiborlu –Isparta/ *Nazilli –Aydın/ Karaköy *Düzce –Bolu/ Gülümpaşalı *Silifke –İçel).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

İ

197. ilindirmek (Ku.T) / ilindirmek (TT)

ilindirmek (Ku.T): Takmak, iliştmek (KuTS:162).

ilindirmek (TTAS): Başına dolamak, başına belâ etmek (Bulgaristan göçmeleri – Edirne).

İki lehçede de anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

198. ilinmek (Ku.T) / ilinmek (TT)

ilinmek (Ku.T): 1) Takılmak, ilişmek.

2) Tutunmak.

3) Kendini asmak.

4) *mec.* Musallat olmak, can sıkılmak, usanç vermek, yapışmak, tebelleşmek (KuTS:162).

ilinmek (TTAS): 1) Dokunmak, değmek (*Niksar –Tokat/ Piraziz –Giresun/ Bulgaristan göçmenleri –Edirne).

2) Göze ilişmek (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

3) Su ısınmak (Bağlıca *Şavşat –Artvin/ İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars).

4) Hastalık çekmek (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars).

ilinmek (TS): 1) Takılmak, takılıp kalmak.

2) İlişmek, dokunmak, temas etmek.

3) İlgilenmek, alâka göstermek.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

199. incimek (Ku.T) / incimek (TT)

incimek (Ku.T): Azap çekmek, eziyet çekmek, mustarip olmak, bunalmak (KuTS:164).

incimek (TTAS): Bozulmak: “*Peynir incidi.*” (*Zara –Sivas).

incimek (TS):1) İncinmek.

2) Zahmet çekmek, yorulmak.

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

200. inçebel (Ku.T) / incebel (TT)

inçebel (Ku.T): Zarif genç kız (*harf.* ince bel) (KuTS:164).

incebel (TTAS): Sığırlarda böbrek yatağı kısmı, bonfile (Samsun).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

201. issi (Ku.T) / issi (TT)

issi (Ku.T): 1) Sıcak. **issi opuraq:** Sıcak giysi. **issi gün:** Sıcak gün.

2) *mec.* Müşfik, şefkatli, iyi kalpli. **issi adam:** Müşfik kimse (KuTS:167).

issi (TTAS): 1) Yakıcı ve bunaltıcı sıcak, ısı (*Sivaslı –Uşak/ Aşağıdinek *Şarkikaraağaç, Yassıören *Senirkent, *Keçiborlu, Gönen, -Isparta/ Yazır *Tefenni –Burdur/ Çindere, Honaz, Bekilli *Çal, *Güney, *Buldan ve köyleri –Denizli/ -Bilecik/ Bozan –Eskişehir/ -Erzurum/ *Erciş –Van/ -Bitlis/ -Malatya/ *Bor –Niğde/ *Akşehir, *Ermenek –Konya/ *Akseki –Antalya).

2) Hamam (-Erzurum/ *Doğubeyazıt –Ağrı/ -Malatya/ *Bor –Niğde).

3) Akıl, düşünce (Pazar *Kızılcahamam –Ankara).

4) Sert bakışlı (kimse) (Durali *Biga –Çanakkale).

5) Sert ve kötü bakışlı (hayvan) (Gölcük, Kumarlı *Bayramiç – Çanakkale).

“*issi*” sözcüğünün “*sıcak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

202. iy (Ku.T) / iy (TT)

iy (Ku.T): I) *ünl.* Memnuniyetsizlik, infial, protesto, *isyan ifade eder* aman, öf, pöf, tüh. **iy qoysana şunu:** Öf bıraksana şunu!

II) *Birine* bağlılık, sadakat; *birine* dostluk, ahbablık, yakınlık.

III) Deriyi tabakalamak için maya (KuTS:169).

iy (TTAS): 1) Pamuk, yün gibi şeylerden iplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkince, sivri olan uçlarından biri çengelli olan ağaç araç (Kavak, Çuvallı *Yeşilova –Burdur/ Ekse *Çal –Denizli/ *Burhaniye –Balıkesir/ Bozan –Eskişehir/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ -Samsun/ *Zile –Tokat/ *Tirebolu –Giresun/ -Trabzon/ Havsu *Kelkit –Gümüşhane/ *Antakya –Hatay/ Telin *Gürün, Vazıldan *Divriği, Çepni *Gemerek –Sivas/ İncirlik –Adana/ *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Kağnı tekerleklerini birbirine bağlayan ağaç, dingil (Honaz ve çevresi –Denizli).

3) İyi, güzel (Doğu Trakya).

4) Seslenme ünlemi (Kırşehir).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir

203. iylemek (Ku.T) / iylemek (TT)

iylemek (Ku.T): 1) Ezmek, çiğnemek.

2) Yoğurmak, karmak.

3) *mec. birini* dövmek, pataklamak (KuTS:163).

iylemek (TTAS): Zayıflamak (*Yalvaç –Isparta/ *Çal, Kösten, Abaş –Denizli/ *Kadirli –Adana/ Kımık *Fethiye –Muğla).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

204. iylenmek (Ku.T) / iylenmek (TT)

iylenmek (Ku.T): 1) Ezilmek, çiğnenmek.

2) Yoğurulmak, karılmak (*hamur hak.*).

3) Dövülmek, pataklanmak (KuTS:169).

iylemek (TTAS): İyileşmek (Doğu Trakya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

205. iyrek (Ku.T) / iyrek (TT)

iyrek (Ku.T): Deri sepilemek için bir alet (KuTS:169).

iyrek (TTAS): Gündüz hayvanların yatırıldığı yer (Pazarcık *Bozüyük –Bilecik/
ballı *Malkara –Tekirdağ).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

K

206. kadet (KuT) / kadet (TT)

kadet (Ku.T): Rus. tar. Kadet (*eski Rusya'da askerî lise öğrencisi, zadegân bölüğüne girmiş genç asilzâde*) (KuTS:173).

kadet (TTAS): Ayakkabıların altına çakılan demir çivi, kabara (Kayseri).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

207. kamal (Ku.T) / kamal (TT)

kamal (Ku.T): Geniş, enli kadın kuşağı, kemeri (*mutaden ziynet, süs olarak*) (KuTS:174).

kamal (TTAS): 1) Kusur: “*Bu çocuğun hiç kamalı yoktur.*” (Senir *Keçiborlu –Isparta).

2) Kemal, özel isim (Aybastı Ordu).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

208. kankaz (Ku.T) / kankaz (TT)

kankaz (Ku.T): Ayaklık (KuTS:174).

kankaz (TTAS): Beştaş oyunu (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

209. kanzi (Ku.T) / kanzi (TT)

kanzi (Ku.T): Merdiven, basamak (KuTS:174).

kanzi (TTAS): 1) Tane : “Üç kanzi şeker ver.” (Şule –Gümüşhane).

2) Fındık, ceviz içi (*Perşembe –Ordu/ *Maçka –Trabzon/ -Gümüşhane/ -Erzurum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

210. kapot (Ku.T) / kapot (TT)

kapot (Ku.T): Rus. esk. Entari (*kadın entarisi*). **yibek kapot:** İpek entari (KuTS:174).

kapot (TTAS): Erkeklerin kullandıkları, doğum önleyici naylon ya da lastik bir araç (prezervatif) (-Kıbrıs).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

211. karamat (Ku.T) / karamat (TT)

karamat (Ku.T): Ar. din. Keramet, harika, mucize, sihirli, büyülü güç, mucizevi güç (KuTS:174).

karamat (TTAS): Karacılık, iftira (Akçaköy *Nizip –Gaziantep/ Amikovası Türkmenleri *Reyhanlı –Hatay).

“*karamat*” sözcüğü Tüekiye Türkçesinde “*keramet*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

212. karas (Ku.T) / karas (TT)

karas (Ku.T): Direk (*atları bağlamak veya çeşitli nesnelere asmak için duvara yerleştirilen*) (KuTS:174).

karas (TTAS): Büyük küp (*Çemişgezek –Tunceli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

213. kater (Ku.T) / kater (TT)

kater (Ku.T): Rus. Bot (*deniz taşıtı*) (KuTS:175).

kater (TTAS): 1) Seyrek altın dizisi (*Bor –Niğde).

2) İlkbaharda bitkilerin yaprak açma zamanı (Şabanözü *Polatlı –Ankara).

3) Büyük parça (*Maçka –Trabzon).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

214. kawlu (Ku.T) / kavlu (TT)

kawlu (Ku.T): Şen, neşeli, şakrak; coşkun, neşe ile, neşeli neşeli, keyifli keyifli (KuTS:176).

kavlu (TTAS): Başa alınan kalın, tüylü örtü (*Güdül, *Ayaş –Ankara).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

215. kekel (Ku.T) / kekel (TT)

kekel (Ku.T): *Far.* İbik, tepelik, sorguç (*genellikle kuşlarda ve kümes hayvanlarında*) **xorazni kekeli:** Horozun ibiği (KuTS:176).

kekel (TTAS):

- 1) Tembel (Salda *Yeşilova –Burdur).
- 2) Hindi (Marnca *Orhangazi –Bursa).
- 3) Alına dökülen kısa saç, perçem (Çilehane *Reşadiye – Tokat).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

216. keli (Ku.T) / keli (TT)

keli (Ku.T): Havan (*dövüp ezmek için*).

keli (TTAS): 1) Taş ve toprak yığarak yapılan bağ, bahçe ve tarlaların sınırı (- Malatya/ İğdeli *Gemerek –Sivas/ Büyükkışla *Boğazlıyan –Yozgat/ Ahırlı – Ankara/ *Mucur, Köşker, -Kırşehir/ *Bünyan, Hisarcık, İsgöbü –Kayseri/ *Bor, Maden –Niğde/ *Ceyhan, *Kozan –Adana/ *Mersin, -İçel).

- 2) Dağ ve tepelerin eteği (Üskülyeni *Karaisalı –Adana).
- 3) Dağ ve tepenin en yüksek noktası (Çayhan *Ereğli –Konya/ *Mut köyleri –İçel).
- 4) Taşlı, verimsiz tarla (Toros –Kocaeli/ Korucuk *Gülнар –İçel).
- 5) Aşı yapmak için alınan filiz (-Kütahya).
- 6) Yurt (*Antakya Hatay).
- 7) Sebze karışımının kenarı (Çayağzı Kırşehir).
- 8) Çok yüksek olmayan tepe(Adana, Osmaniye).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

217. kepli (Ku.T) / kepli (TT)

kepli (Ku.T): 1) Şen, neşeli, sevinçli, şakrak.

2) İçkili, sarhoş (KuTS:177).

kepli (TTAS): Çok zengin (Maraş).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

218. keren (Ku.T) / keren (TT)

keren (Ku.T): Ar. Kere, kez, defa, sefer (KuTS:177).

keren (TTAS): 1) Verimsiz, kıraç toprak (*Milas –Muğla).

2) Yapılarda kullanılan büyük ağaç (*Doğubeyazıt –Ağrı/ -Ankara).

3) Ağaç kirişi (Amasya).

4) Killi toprak (*Sandıklı –Afyon/ -Kütahya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

219. kert (Ku.T) / kert (TT)

kert (Ku.T): Kertme, kesme; kertik; nişan, işaret (*sert bir şeyin üzerine yapılan*). (KuTS:177).

kert (TTAS): 1) Bayat (Yavuz *Şavşat –Artvin).

2) Geçit, boğaz (*Nazimiye –Tunceli).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

220. kire (Ku.T) / kire (TT)

kire (Ku.T): Ar. 1) Taşıyıcı ticareti; nakliye, taşıma, nakil, götürme *ücret mukabilinde*.

2) Kira (KuTS:178).

kire (TTAS): 1) Altında killi ve kireçli tabaka bulunan yerler (*Vezirköprü – Samsun/ *Pertek –Tunceli/ -Elâzığ/ -Malatya).

2) Bağ yetiştirilen beyaz topraklı yerler (Gündüzbey –Malatya).

3) Taşlı yerler (*İğdır –Kars/ -Erzurum/ *Erciş –Van/ Sincan *Divriği –Sivas).

4) Para ile ormandan odun taşımak: “*Uşaklara söyle sabah kireye gideceğiz*” (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

221. kirinmek (Ku.T) / kirinmek (TT)

kirinmek (Ku.T): Yıkanmak, banyo etmek (KuTS:178).

kirinmek (TTAS): 1) İnat etmek, geri çekilmek, ayak diremek, huylanmak (Heriske, Şehsadi, Ezine pazarı –Amasya).

2) Kendine verilen işi başkalarına gördürmek için tembellik etmek, uşenmek: “*Kirinme, kalk git de gel*” (Sarayözü, Ezine –Amasya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

222. kiş (Ku.T) / kiş (TT)

kiş (Ku.T): Samur (KuTS:179).

kiş (TTAS): 1) Kış için kurutulan yağsız, tuzlu yoğurt (Elecik *Kalecik –Ankara).

2) Satranç oyununda şah (*Erciş –Van).

3) Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

223. kitir (Ku.T) / kitir (TT)

kitir (Ku.T): Tüylü deri parçası (*toprak zemini sıvamak için*) (KuTS:179).

kitir (TTAS): 1) Gevrek, çabuk kınlan, az sert (Büyükkabaca *Senirkent –Isparta).

2) Yalçın, sarp, taşlık yer: “*Oğlak kitirlerde dolanıyor*” (-Maraş).

3) Leblebi (Aşağıkızı *Tosya –Kastamonu).

4) Sert toprak (Sayağzı *Silifke İçel).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

224. kokan (Ku.T) / kokan (TT)

kokan (Ku.T): Erik (KuTS:179).

kokan (TTAS): İnsan ya da hayvanın ayağına yapışıp ağırlık yapan çamurlu kar (Küpesi –Erzincan).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

225. köpür (Ku.T) / köpür (TT)

köpür (Ku.T): Köprü (KuTS:183).

köpür (TTAS): Ağaçtan ağaca geçmekte kullanılan merdiven (Aliköy *Çaycuma, Çayır, Olukyanı –Zonguldak).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

226. körk (Ku.T) / körk (TT)

körk (Ku.T): *esk.* Güzellik, letafet, zariflik **biyik tawlanı körkü:** Yüksek dağların güzelliği (KuTS:183).

körk (TTAS): Ahırların üstünde yapılan ot ve saman konulacak yer (Peterek *Yusufeli –Artvin).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

227. kösük (Ku.T) / kösük (TT)

kösük (Ku.T): *esk.* Pamuk kozası (184).

kösük (TTAS): Yıkık, göçük yer (Belenli –Burdur/ Dallica *Nazilli –Aydın).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

228. kupe (Ku.T) / kupe (TT)

kupe (Ku.T): *Rus.* Kompartıman (KuTS:184).

kupe (TTAS): 1) Köpek (Saraycık *Altıntaş Kütahya).

2) Küp, büyük çanak kap (*Bulanık Muş).

3) Küpe (Zonguldak/ Bartın/ Karabük/ Kırşehir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

229. külemek (Ku.T) / külemek (TT)

külemek (Ku.T): 1) Gülmek.

2) *mec.* *Birini, bir şeyi alaya almak, biriyle, bir şeyle alay etmek küleme xoşuña, gelir başına: atas.* Gülme komşuna, gelir başına (KuTS:185).

külemek (TTAS): El ve ayaklarını bağlamak (*Afşin –Maraş/ *Kangal –Sivas/ Mustafabeyli *Bahçe, Toprakkale *Osmaniye –Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

230. kürcü (Ku.T) / kürcü (TT)

kürcü (Ku.T): Kaynak, temel (KuTS:185).

kürcü (TTAS): Susam (İncirgediği *Karaisalı –Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

231. küş (Ku.T) / küş (TT)

küş (Ku.T): ünl. Kümes hayvanlarını kovalamak için çıkarılan ses; Kış (KuTS:186).

küş (TTAS): Mısır (-Kütahya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

232. kütür (Ku.T) / kütür (TT)

kütür (Ku.T): *diyâl.* Küçük çiftlik. **kütür tüken:** Küçük çiftlik dükkânı

kütür (TTAS): 1) Küçük saç ekmeği (Şıhlar *Ulubey –Ordu).

2) Olmuş karpuz: “*Bostandan bir kütür kırp.*” (Işıklar – Bursa).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

233. lahlamaq (Ku.T) / lahlamak (TT)

lahlamaq (Ku.T): *kon. d.* Bir şeyi, veya birini (göz önünden) uzaklaştırmak, bir şeyi (göz önünden) kaldırmak (KuTS:187).

lahlamak (TTAS): Yorgunluktan solumak (*Ahlat –Bitlis).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

234. law-law (Ku.T) / lavlav (TT)

law-law (Ku.T): law-law etmek: Işılamak, ışıl ışıl parıldamak (KuTS:188).

lavlav (TTAS): 1) Geveze, boşboğaz, palavracı (*Gelendost –Isparta/
*Arapkir –Malatya).

2) Konuşurken söylediği anlaşılmayan (kimse) (-Erzincan).

3) Gürültü, patırtı (*Bor –Niğde).

İki lehçede de anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

235. lay (Ku.T) / lay (TT)

lay (Ku.T): Mil, dip çukuru; çöküntü, tortu; milli, çamurlu, lıgılı; bulanık. **lay suw:**
Bulanık su (KuTS:188).

lay (TTAS): Ey, ulan anlamında kabaca seslenme ünlemi (İğneciler *Mudurnu –
Bolu/ Çamlıklıdede *Korkuteli –Antalya/ *Milas –Muğla).

İki lehçede de anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

236. layla (Ku.T) / layla (TT)

layla (Ku.T): *bk.* **zikru** (KuTS:188).

zikru: *Ar. bk. zikir* (KuTS:408).

zikir: *Ar. esk. Zikir* (KuTS:408).

layla (TTAS): 1) Uçurtma: “*Layla çok güzel havalandı.*” (Kargılı, Sarıca,
Gümülcüne, Bulgaristan).

2) Ninni (Kars).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

237. loban (Ku.T) / loban (TT)

loban (Ku.T): Sıçan, fare. **loban teşik:** Sıçan deliği, sıçan yuvası (KuTS:189).

loban (TTAS): Köstebek (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

M

238. mamuq (Ku.T) / mamuk (TT)

mamuq (Ku.T): Pamuk. **mamuq iyiriv:** Pamuk eğirme (KuTS:192).

mamuk (TTAS): Yaban eriği, dağ eriği (Baladır *Keçiborlu –Isparta/ -Diyarbakır ve çevresi/ *Ağın –Elazığ/ *Arapkir –Malatya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

239. manna (Ku.T) / manna (TT)

manna (Ku.T): Çöten, kirtil. **manna bulan balıq tutmaq:** Kirtil ile balık tutmak (KuTS:193).

manna (TTAS): Şişman ve sevimli (kimse) (Kayseri).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

240. maza (Ku.T) / maza (TT)

maza (Ku.T): *Far. esk. 1*) Tat, lezzet, çeşni.

2) Zevk, lezzet (KuTS:197).

maza (TTAS): 1) Çocukların kaydırak oyununda kaleye diktikleri kuka (Kayseri).

2) Meşenin fındık büyüklüğündeki meyvesi (Darıveren *Acıpayam –Denizli).

3) Öküz arabası (Ordu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

241.mazallı (Ku.T) / mazallı (TT)

mazallı (Ku.T): Büyük, iri cüsseli; sıhhatli, zinde; dalyan gibi, boylu poslu (KuTS:197).

mazallı (TTAS): Çalımlı, kurumlu (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

242. milya (Ku.T) / milya (TT)

milya (Ku.T): Rus. Mil (*denizcilik*) (KuTS:200).

milya (TTAS): Bilye (Kastamonu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

243. min (Ku.T) / min (TT)

min (Ku.T): Siğil. **Minsiz:** Kusursuz, eksiksiz, noksansız, pürüzsüz (KuTS:200).

min (TTAS): Bin (sayı) (Koyundere *Ahıska –Kars/ *İğdır Kars/ Uşak).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

244. miya (Ku.T) / miya (TT)

miya (Ku.T): I) bk. miyama.

miyama: Örümcek.

II) bk. miyatamur.

miyatamur: bot. Meyan (KuTS:201).

miya (TTAS): 1) Tembel (*Sungurlu –Çorum).

2) Sirke vb. ekşi şeylerde olan küçük sinekler (-Rize).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

245. mol (Ku.T) / mol (Ku.T)

mol (Ku.T): Bol, mebzul; bol bol (KuTS:201).

mol (TTAS): 1) Ev (Babik *Pötürge –Malatya).

2) -gil anlamında çoğul eki: “*Hasanmola gittik.*” (Babik *Pütürge – Malatya).

3) Ağaç sürgünü, fişkın (Muscalı *Çarşamba –Samsun/ *Şebinkarahisar –Giresun/ Ergân –Erzincan/ *Hozat –Tunceli).

4) Ağaçların ince dalları (-Erzincan/ *Hozat –Tunceli/ -Malatya).

5) Hayvanlara yedirilmek için toplanan, kayın, kestane, kızılağaç, fındık vb. ağaçların yaprakları (Kaptanpaşa *Çayeli –Rize).

6) Melez köpek (Van).

7) Sürgün (Erzincan ve yöresi).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

246. mort (Ku.T) / mors (TT)

mort (Ku.T): Kırılgan, dayanıksız, nazik, zayıf, gevrek (KuTS:202).

mort (TTAS): 1) Beklenmedik bir zamanda söylenen söz (*Ünye –Ordu).

2) (< Fr. morte) mort, ölü (Diyarbakır).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

247. munna (Ku.T) / munna (TT)

munna (Ku.T): Ense (KuTS:203).

munna (TTAS): 1) Baba (Kızılıcın *Sarıoğlan Kayseri).

2) Bunlar (Uşak).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

N

248. naqıra (Ku.T) / nakıra (TT)

naqıra (Ku.T): Davul, trampet (KuTS:206).

nakıra (TTAS): Nereye: “*Nakıra gidiyorsun?*” (Eziler *Güney –Denizli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

O

249. oğursuz (Ku.T) / oğursuz (TT)

oğursuz (Ku.T): 1) Bedbaht, bahtı kara, talihsiz, uğursuz, uğursuzluk getiren.

2) *mec.* Haylaz, boş gezenin boş kalfası; çapkın, hovarda (KuTS:212).

oğursuz (TTAS): 1) Süt veren koyun (Bağılı *Egridir –Isparta).

2) Tembel, uyuşuk (*Antakya –Hatay).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

250. oho (Ku.T) / oho (TT)

oho (Ku.T): *ünl.* Memnuniyet, sevinç, şaşırma, tasvip bildirir (KuTS:212).

oho (TTAS): 1) Sığır durdurma ünlemi (Çayağzı *Şavşat –Artvin/ -Erzincan/ *Doğubeyazıt –Ağrı).

2) Daha neler anlamında ünlem (-Gaziantep).

3) Öküz sürme ünlemi (Kars ve köyleri).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

251. ormaq (Ku.T) / ormak (TT)

ormaq (Ku.T): Biçmek. **buday ormaq:** buğday biçmek (KuTS:216).

ormak (TT): Örnek (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

252. oyaz (Ku.T) / oyaz (TT)

oyaz (Ku.T): Derin olmayan yar, dere (KuTS:219).

oyaz (TTAS): Davar sineği (*Ermenek –Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

Ö

253. öçeşmek (Ku.T) / öçeşmek (TT)

öçeşmek (Ku.T): 1) Araları açılmak, bozuşmak, birbirine düşman olmak.

2) Yarışmak, rekabet etmek; tartışmak (KuTS:221).

öçeşmek (TTAS): 1) Lades tutuşmak (-Trabzon).

2) Birbirine zıt gitmek (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim – Kars).

3) Öç almak (Kütahya).

4) Karşılıklı birbirini aldatmak (-Kütahya).

5) Lades tutuşmak, bahse girmek (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

254. ölen (Ku.T) / ölen (TT)

ölen (Ku.T): (*çarıkların ayak tabanlığında kullanılan bir ot çeşidi*) **ölen cıymaq:** Ölen otu toplamak (KuTS:222).

ölen (TTAS): 1) Ulan anlamında seslenme ünlemi: “*Ölen Mustafagelsene!*” (-Erzurum).

2) Öğle, gün ortası (-Gaziantep/ Hasanoğlan –Ankara).

3) Çiçekli çayır (Misebolu *Mudanya –Bursa/ -Amasya).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

255. ör (Ku.T) / ör (TT)

ör (Ku.T): 1. 1) Çıkış, yokuş, yumuşak meyilli sırt.

2) Üst, yukarı.

3) Yükseklik, boy.

2. Yüksek, âli, yüce (KuTS:223).

ör (TTAS): 1) Bir şeyin özü, kökü (İncesu *Sungurlu –Çorum).

2) Ufalanmış, çürümüş, toz durumuna gelmiş şey (-Urfa).

3) İçinde ateş kırintıları olan kül, köz (*Siverek –Urfa/ -Gaziantep/ *Afşin ve köyleri –Maraş).

4) Tohum (*Andırın –Maraş).

“ör” sözcüğü iki lehçede de aynı anlamı karşılamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

256. öreçe (Ku.T) / öreçe (TT)

öreçe (Ku.T): (*araba karoserinde yan tahtalara tutturulan*) Uzunlamasına kiriş, sırık (KuTS:223).

öreçe (TTAS): Kahvehanedeki yüksek sedir (Şahbaz *Çorlu –Tekirdağ).

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

257. örten (Ku.T) / örten (TT)

örten (Ku.T): Alev (*hafif tutuşmuş, yanmış*). **örtenni içinde:** Alev içinde, ateşler içinde (KuTS:224).

örten (TTAS): Orman, çayır vb. geniş yerleri saran yangın (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

258. öt (Ku.T) / öt (TT)

öt (Ku.T): *anat.* Öd, safra (KuTS:224).

öt (TTAS): 1) Ateş (-Bursa/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ -Trabzon/ Çakallık – Muğla).

2) Yürek, kalp (*Sungurlu –Çorum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

P

259. padar (Ku.T) / padar (TT)

padar (Ku.T): *bk.* **palxus** (KuTS:227).

palxus: Çapaçul, pasaklı (KuTS:228).

padar (TTAS): 1) Biçilerek tahta yapılmak için hazırlanmış ağaç, tomruk (Hisar geniş, Lapa –Giresun).

2) Çatılara konulan dilme tahtası (Akkise, Bayadı –Ordu).

3) Ağaç yongası (Nefsiköseli *Görelle –Giresun).

4) Ağacın gövdesinden alınan kalın ve geniş parça (Ordu).

İki lehçe arasında olan anlam farklılığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

260. paltar (Ku.T) / paltar (TT)

paltar (Ku.T): Pılı pırtı, eşya. **üy paltar:** Ev eşyası (KuTS:228).

paltar (TTAS): 1) Giysi (Baku göçmenleri –İstanbul/ -Amasya/ Koyundere *İğdir, *Ahıska –Kars/ Azeri köyleri, Mengeser *Doğubeyazıt –Ağrı).

2) İç giysisi (*Bulanık Muş).

3) Elbise (Arpaçay – Kars).

“*paltar*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından dolayı tam yalancı eş değerdir.

261. pap (Ku.T) / pap (TT)

pap (Ku.T): pap-parahat: Çok sakin, çok rahat (KuTS:228).

pap (TTAS): 1) Uyuşuk, beceriksiz, sersem (Çığrı *Dinar, *Şuhut –Afyon/ *Gelendost –Isparta/ Salda *Yeşilova –Burdur/ Güllü *Buldan, Çöplü *Çivril, Yukarıscyit *Çal –Denizli/ *Alaşehir, *Kula –Manisa).

2) Beştaş oyunu (*Ağın –Elazığ).

3) Kaz kovalama ünlemi (Sazak *Yeşilova Burdur).

4) Şırası alınmış üzüm artığı, posa (Elâzığ ve yöresi).

“*pap*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde kelime grubu içerisinde yer almaktadır. Bu hâli ile Kumuk Türkçesindeki anlamı Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarıyla farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

262. papka (Ku.T) / papka (TT)

papka (Ku.T): Rus. 1) Dosya, cilbent; resim kartonu; defterlik, defter kartonu.

2) Kulpsuz çanta (KuTS:228).

papka (TTAS): Kadınların alınlarının üstüne süs için koydukları paralar (*Emirdağ –Afyon).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

263. paqır (Ku.T) / pakır (TT)

paqır (Ku.T): *Ar.* 1) Fakir, fukara, yoksul.

2) Acımak, merhamet uyandıran, acıklı, zavallı biçare.

3) *sevme, okşama sözü* Zavallı (adam), biçare.

paqır (TTAS): Bakır (Urfa).

İki lehçe arasında olan anlam farklılığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

264. parik (Ku.T) / parik (TT)

parik (Ku.T): *Rus.* Peruk, takma saç (KuTS:229).

parik (TTAS): Kadın giysisi (Elbaşı *Bünyan –Kayseri).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

265. pasha (Ku.T) / pasha (TT)

pasha (Ku.T): *Rus.* 1) Paskalya; paskalya yemeği.

2) Kuliç (*Ruslarda paskalya bayramları için pişirilen bir çeşit tatlı çörek*) (KuTS:230).

pasha (TTAS): Kamıştan, çalıdan yapılan bostan kulübesi (-Rize/ Niğzivan *Yusufeli –Artvin).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

266. pındıq (Ku.T) / pındık (TT)

pındıq (Ku.T): *Far.* Fındık (KuTS:232).

pındık (TT): Tasasız, savruk, dikkatsiz (Anaypazarı –İçel).

Kumuk Türkçesinde “*pındık*” şeklinde kullanılan sözcük Türkiye Türkçesinde “*fındık*” olarak kullanılmaktadır. Ses değişimi olmadan bakıldığında iki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

267. pıstıl (Ku.T) / pıstıl (TT)

pıstıl (Ku.T): *bk.* **palxus** (KuTS:232).

palxus: Çapaçul, pasaklı (KuTS:228).

pıstıl (TTAS): 1) Bir iki kilo peynir alan küçük tulum (Erzincan).

2) Kirli, yırtık giysilerle gezen (Çilehane *Reşadiye Tokat).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

268. piy (Ku.T) / piy (TT)

piy (Ku.T): *ünl.* *Hayret, şaşırma, hayranlık, esef vb. ifade eder* Yok canım, deme, haydi! (KuTS:233).

piy (TTAS): 1) Oyun, düzen (Varyanlı –Maraş).

2) İçyağı (-Amasya/ Bayburt, İrişli *Sarıkamış, *Selim –Kars/ Mıngısır *Doğubeyazıt –Ağrı/ *Erciş –Van/ -Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

269. poç (Ku.T) / poç (TT)

poç (Ku.T): *Rus.* Posta (KuTS:234).

poç (TTAS): 1) Keçi kuyruğu (*Merzifon köyleri –Amasya).

2) Kuyruk sokumu (*Merzifon köyleri –Amasya/ -Erzurum).

3) Koyun kuyruğunun ucundaki parça (*Antakya Hatay).

4) Uç, köşe (Elâzığ ve yöresi).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

270. pol (Ku.T) / pol (TT)

pol (Ku.T): *Rus.* Döşeme, döşemelik (KuTS:234).

pol (TTAS): Hayvanları bağlamak için toprağa çakılan ağaç ya da demir kazık (Büyükköy –Rize).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

271. port (Ku.T) / port (TT)

port (Ku.T): *Rus.* Liman. **deñiz port:** Deniz limanı (KuTS:235).

port (TTAS): 1) Taranan yünün işe yaramayan bölümü (Bayadı –Ordu/ Parak *Alucra, *Şebinkarahisar –Giresun/ Ağrakos *Suşehri –Sivas).

2) Kırkılan koyunun ayaklarının üstünde süs olarak bırakılan tüyler (Tokat –Eskişehir).

3) Bozuk: “*Ben oynamıyorum, elim port.*” (Çağsırlı *Karataş –Adana).

4) Küt, sivriliği gitmiş (Çorum).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

272. puç (Ku.T) / puç (TT)

puç (Ku.T): *Far.* 1) Ümitsiz.

2) Tahrip olmuş, bozuk, bozulmuş, işe yaramaz, kullanılmaz.

3) Faydasız, yararsız; faydasızca, beyhude, boşuna, boş yere.

4) Boş, saçma, abuk sabuk.

5) Uygunsuz, edepsiz, pis, ağza alınmaz (KuTS:237).

puç (TTAS): 1) Kuyruk sokumu (*Bergama –İzmir/ *Lapseki –Çanakkale/ *Posof –Kars).

2) Yasa dışı evlilikten doğan çocuk (Çomaklı *Korkuteli –Antalya).

3) Ahlaksız (Çomaklı *Korkuteli –Antalya).

4) Kör (Bitlis).

5) Çorap (Erzurum).

6) Boş, çürük, fos (Malatya).

“puç” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

273. putina (Ku.T) / putina (TT)

putina (Ku.T): Rus. Balık avı mevsimi (KuTS:238).

putina (TTAS): Yağ, peynir konulan tahta kap (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

Q

274. qabat (Ku.T) / kabat (TT)

qabat (Ku.T):1) Kat; tabaka; katman; kat kat; tabaka tabaka, katman katman.

2) Sıra (KuTS:239).

kabat (TT): Kaba (Trabzon).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

275. qabur (Ku.T) / kabur (TT)

qabur (Ku.T): *Ar.* Kabir, mezar (KuTS:240).

kabir (TTAS): Çatlak, yarık yerleri tutturmak için konulan teneke ya da gön parçası (Kastamonu).

Arapça kökenli “*kabir*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*kabur*” şeklinde kullanılmaktadır. Sözcüğe ses değişimi olmadan bakıldığında iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

276. qadamaq (Ku.T) / kadamak (TT)

qadamaq (Ku.T): 1) Saplamak, batırmak, sokmak.

2) Yerleşmek, koymak, tespit etmek, yerleştirip tespit etmek.

3) İğnelemek, iğneyle tutturmak (KuTS:241).

qadamaq (TTAS): 1) Ölmek, gebermek (İncekum *Silifke –İçel).

2) Teyellemek, iri iri dikmek (-Samsun/ *Merzifon –Amasya/ Salman *Akkuş –Ordu/ -Malatya/ *Ahlat –Bitlis/ -Diyarbakır/ -Urfa).

3) Sıkıştırmak, bağlamak (*Şebinkarahisar, Saraycık *Keşap, *Bayburt –Gümüşhane/ Bağlıca, Akarsu *Ardanuç, Yavuz *Şavşat –Artvin/ *Koyulhisar –Sivas).

4) İki şeyi birbirine çivi ile iliştmek (*Niksar –Tokat/ -Erzincan/ *Ahlat –Bitlis/ -Ankara).

5) Hayvanı bir yere kısa ve sıkı bağlamak (*Ünye, Bayadı, -Ordu).

6) Gövdeyi bir yönden öbür yöne çevirememek, tutulmak (-Kayseri).

7) İri iri, kaba dikmek (Çorum/ Kars ve köyleri/ *Bünyan Kayseri/ Kerkük).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

277. qağ (Ku.T) / kağ (TT)

qağ (Ku.T): Sersemlemiş, sersem, şaşkın; afallamış (KuTS:241).

kağ (TTAS): 1) Ekin arasında biten yaban otlar (*Erciş –Van/ *Nazimiye – Tunceli).

2) Dağ yamaçlarındaki ince çayırılık yer (*Erciş –Van).

3) Dağ yamacı (Karacapınar *Safranbolu –Zonguldak).

4) Tarlayı otlardan temizleme, çapa işi (*İğdır –Kars).

5) Meyve kurusu (Ağlı *Küre –Kastamonu/ *Çayağzı, *Şavşat – Artvin).

6) Toprağı gübre ile kabartmak(Elâzığ ve yöresi).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

278. qağal (Ku.T) / kağal (TT)

qağal (Ku.T):1) *din.* Hamursuz (*Yahudilerde tatlı, tuzsuz, mayasız; paskalya ekmeği şeklinde ince pide, çörek*).

2) *mec.* Gürültü, patırtı, gürültü patırtı, yaygara (KuTS:241).

kağal (TTAS): Yıkıntı, döküntü yığını (Samsun).

“qağal” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

279. qağışmaq (Ku.T) / kağışmak (TT)

qağışmaq (Ku.T): Sövüşmek, birbirini paylamak; tartışmak, münakaşa etmek (KuTS:241).

kağışmak (TTAS): 1) Sular bol bol şarıl şarıl akmak, çağlamak (Osmancık *Kadınhanı –Konya).

2) Arkaya bükülmek: “Çocuğu kağıştırma.” (Ağlı *Küre – Kastamonu).

3) Kusmak, kay etmek (Keskin –Eskişehir).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

280. qacar (Ku.T) / kacar (TT)

qacar (Ku.T): *esk.* Pers, Fars, İranlı (KuTS:242).

kacar (TTAS): 1) Kısa boylu, bodur (Hayvan ya da insan) (-Erzincan).

2) Dilsiz (*Karacasu –Aydın).

3) Damlarda toprağın altına döşenen küçük odunlar (Mehmetli *Kadirli –Adana).

4) Bulgur durumuna getirilmeden pilavı yapılan bir çeşit buğday (Zencidere –Kayseri).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

281. qalmuq (Ku.T) / kalmuk (TT)

qalmuq (Ku.T): Kalmuk. **qalmuq çay:** Kalmuk çayı (KuTS:243).

kalmuk (TTAS): Göz kapağı: “Gözlerimin kalmuğu şişti.” (Kayadibi –Giresun).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

282. qamamaq (Ku.T) / kamamak (TT)

qamamaq (Ku.T): 1) Etrafını almak, ortaya almak, kuşatmak, muhasara etmek.

2) (*dişleri*) Kamaşmak. **tişleri qamamaq:** Dişleri kamaşmak (KuTS:244).

kamamak (TTAS): 1) Kapatmak (Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Darıveren *Acıpayam –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ Fadıl *Orhaneli –Bursa).

- 2) Kilitlemek (*Sarayköy –Denizli).
- 3) Perçinlemek, tutturmak, pekiştirmek (*Eğridir köyleri – Isparta/ -İzmir/ -Kastamonu).
- 4) Yamamak (Akçalar *Seydişehir –Konya/ Denizabat – Muğla).
- 5) Birini eleştirmek (*Mesudiye –Ordu/ *Şebinkarahisar – Giresun).
- 6) Desteklemek: “*Senin sözleri ben kamadım*” (*Eğridir köyleri –Isparta).
- 7) Yakalamak, bir yerde kısırmak (bir kimseyi) : Düşmanı orada kamadım (-Edirne).
- 8) Örtmek, kapamak (kapı, pencere vb. için) (Çuvallı *Yeşilova Burdur).
- 9) Bıçak, çakı vb. araçların ağzını kapatmak, ucunu gizlemek (Çuvallı *Yeşilova Burdur).
- 10) Birini bir yere sıkıştırmak (Kemaller, Bulgaristan).

qamamaq (TS): Çivilemek, perçinlemek, çakmak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

283. qapu (Ku.T) / kapu (TT)

qapu (Ku.T): Kapı. **qapudan girmek:** Kapıdan girmek (KuTS:246).

kapu (TTAS): Harmanda tahıl toplamaya yarayan hayvanla çekilen kapı büyüklüğünde bir araç, sıyırğı (*Gelibolu –Çanakkale).

Kumuk Türkçesinde “kapı” kelimesi, son sesi yuvarlaklaştırılarak kullanılmaktadır (kapı > qapu). Türkiye Türkçesinde ise düz ünlü ile kullanılmaktadır. Ancak “qapu” sözcüğüne ses değişimine uğramadan bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

284. qaqlanmaq (Ku.T) / kaklanmak (TT)

qaqlanmaq (Ku.T): Kurumak (*misl. et, balık hak.*) (KuTS:247).

kaklanmak (TTAS): Yalın ayak yere basamamak, huylanmak (Bağlıca *Ardanuç – Artvin).

kaklanmak (TS): 1) Pastırma yapmak.

2) Kurutmak.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

285. qaral (Ku.T) / karal (TT)

qaral (Ku.T): 1) Takribî olmak, tahminî olmak.

2) Taslak, tasarı (KuTS:248).

qaral (TTAS): 1) Uzun taneli bir cins üzüm (Peterek *Yusufeli – Artvin).

2) (< Ar. karâr) Karar (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

286. qarawullamaq (Ku.T) / karavullamak (TT)

qarawullamaq (Ku.T): 1) Beklemek, intizar etmek; gözlemek.

2) Gözetlemek, beklemek, bekçilik etmek; nezaret etmek (KuTS:250).

karavullamak (TTAS): Tasarlamak, oranlamak (*Çal –Denizli/ Kalınağıl *Milas – Muğla).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

287. qarım (Ku.T) / karım (TT)

qarım (Ku.T): Cimri, hasis, var yemez, eli sıkı. **qarım adam:** Pinti; cimri kimse (KuTS:250).

karım (TTAS): 1) Akraba, hısım (*Yıldızeli –Sivas).

2) Bir parça, bir çiğnem (sakız için) (Kumdanlı *Yalvaç – Isparta).

3) Harmanda savurmak için tınazdan ayrılan bölüm, parça (*Ilgaz, *Kurşunlu –Çankırı).

4) Altı ay yetecek ölçüde yapılan yufka ekmek (-Niğde).

5) Bağın üst tarafına kazılan, yağmur sularını biriktirmeye yarayan uzun çukur, ark (*İskilip –Çorum).

“qarım” sözcüğünün ablama iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

288. qarşalamaq (Ku.T) / karsalamak (TT)

qarşalamaq (Ku.T): 1) Sinirlenmek, asabileşmek, öfkelenmek, hiddetlenmek.

2) *mec.* Yanmak (*sobadaki, fırındaki ekmek hak.*) (KuTS:251).

karsalamak (TTAS):1) Hırpalamak, örselemek (*Merzifon –Amasya/ Tavşanlı *Hafik, *Koyulhisar –Sivas).

2) Bitkiyi soğuk vurmak (*Taşköprü –Kastamonu/ *İskilip – Çorum/ *Merzifon –Amasya/ *Nizip –Gaziantep/ Köşker –Kırşehir/ *Mut –İçel).

3) Sıtma, hastayı titretmek (Samsun).

4) Hamuru karıştırmak, yoğurmak (*Ermenek –Konya/ Misis *Kozan –Adana).

5) Yağda biraz kızartmak, haşlamak (Büyükcabaca *Senirkent –Isparta/ -Kastamonu/ *İskilip –Çorum/ *Kozan –Adana).

6) Kötülük ya da hastalık geçirmek (Çorum).

karsalamak (TS): Yakmak, kavurmak.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

289. qatdırmaq (Ku.T) / kattırmak (TT)

qatdırmaq (Ku.T): 1) *Bir şeyi katılaştırmak, sertleştirmek.*

2) Dondurmak; çok üşütmek.

3) *Bir şeyi vakıfane yapmak (KuTS:253).*

kattırmak (TTAS): Kurutmak, gevretmek (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

290. qaygırmaq (Ku.T) / kaygırmak (TT)

qaygırmaq (Ku.T): 1) Kederlenmek, gamlanmak, üzülmek, yeise kapılmak.

2) Endişe etmek, endişe duymak; *bir şeyi merak etmek* (KuTS:256).

kaygırmak (TTAS): Aldırmak, önemsemek (Karaçay *Kadınhanı –Konya).

“*qaygırmaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklıdır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

291. qayılmaq (Ku.T) / kayılmak (TT)

qayılmaq (Ku.T): İğne ardı dikilmek (KuTS:256).

kayılmak (TTAS): Yığılmak, kümelenmek (*Şarkikaraağaç –Isparta/ -Gaziantep/ -Niğde/ Navdalı *Mut –İçel).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

292. qayırılı (Ku.T) / kayırılı (TT)

qayırılı (Ku.T): Kumlu (KuTS:256).

kayırılı (TTAS): Posalı (*Kula Manisa).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

293. qayqı (Ku.T) / kaykı (TT)

qayqı (Ku.T):1) Kemerli; kambur. **beli qayqı:** Sırtı kambur, kambur sırtlı.

2) Bel (*hayvanlarda*) (KuTS:257).

kaykı (TTAS): 1) Kızak (*Koyulhisar –Sivas).

2) Arkaya doğru eğik, eğri (Kavak *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Bekilli *Çal, Söğüt –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/ *Tire –İzmir/ -Balıkesir/ *İnegöl –Bursa/ -Kütahya ilçe ve köyleri/ Tokat –Eskişehir/ *Gerze, -Sinop/ -Ordu/ Yerkesik –Muğla/ -Edirne/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ).

3) Kurumuş, bozulmuş, bayatlamış: “*Bu ekmek çok kaykı.*” (Alâeddin *Acıpayam –Denizli).

4) Büyük sözü dinlemeyen, arsız çocuk (Dallıca *Nazilli –Aydın).

5) Tembel (Çöplü *Çivril –Denizli).

6) Sert, çok sağlam (*Sivaslı Uşak).

kaykı (TS): Dik olmayan, meyilli, sarkık.

“*qayqı*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

294. qayqılıq (Ku.T) / kaykılık (TT)

qayqılıq (Ku.T): Kamburluk, kemerlilik.

kaykılık (TTAS): Dikkafalılık, direngelik (Bulgaristan göçmenleri –Edirne).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

295. qazap (Ku.T) / kazap (TT)

qazap (Ku.T): *Ar.* Gazap, kızgınlık, öfke, büyük hiddet (KuTS:258).

kazap (TTAS): Önlük (*İnebolu –Kastamonu).

“qazap” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “gazap” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

296. qıdırım (Ku.T) / kıdırım (TT)

qıdırım (Ku.T): *bk.* qıdırğış (KuTS:259).

qıdırğış: gezmeyi seven, çok gezen (KuTS:259).

kıdırım (TTAS): Uçurum (*Ağın –Elâzığ).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

297. qıdırmaq (Ku.T) / kıdırmak (TT)

qıdırmaq (Ku.T): 1) Gezmek, gezinmek, dolaşmak.

2) Seyahat etmek, yolculuk yapmak.

3) *diyal.* Aramak, aranmak; peşinde olmak (KuTS:259).

kıdırmak (TTAS): 1) Zayıflamak (Konya).

2) Kız aramak, araştırmak (Kastamonu).

3) Görücü gitmek (Karkın *Çumra –Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

298. qıçırmaq (Ku.T) / kıçıramak (TT)

qıçırmaq (Ku.T): Gıcırdamak, diş gıcırdamak (*insan hak.*) (KuTS:259).

kıçıramak (TTAS): Azarlamak (Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

“*qıçırmaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

299. qırçmaq (Ku.T) / kırçımak (TT)

qırçmaq (Ku.T): 1) Aşındırmak; eskitmek, yıpratmak.

2) Tıraş etmek, kısa kesmek (KuTS:261).

kırçımak (TTAS): Kışın soğuk havalarda ufak ve sert taneli kar serpiştirmek (Honaz –Denizli/ *Emet –Kütahya/ Balkı *İlgın, Sorkun –Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

300. qırçın (Ku.T) / kırçın (TT)

qırçın (Ku.T): *tıp.* Uyuz, kel hastalığı; uyuz, kel.

kırçın (TTAS): Kinci (kimse) (*Lapseki –Çanakkale).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

301. qırtış (Ku.T) / kırtış (TT)

qırtış (Ku.T): Sathi, yüzeysel, derin olmayan (KuTS:261).

kırtış (TTAS): 1) İki tarla arasındaki ırmak seti (*Ereğli –Konya).

2) Tarlalarda ekin sulamak için açılan küçük arklar: “*Kırtışı çekdiniz mi?*” (Yeniköy *Ereğli –Konya).

3) Kır sakallı adam (*Ereğli –Konya).

4) Yüzü, boynu buruşuk adam (*Nizip –Gaziantep/Ortabereket –Ankara).

5) Şık, yakışıklı (*Çerkeş –Çankırı/ *Boyabat –Sinop).

6) Pürüz, girinti çıkıntı (*Merzifon köyleri –Amasya).

7) Yüz, surat: “*Bunun kırlısı asık.*”(Boyalık *Ermenek Konya).

8) Çiçekbozuğu yüzlü kimse (Çorum).

“*qırtış*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

302. qıy (Ku.T) / kıy (TT)

qıy (Ku.T): Sıkıştırılmış gübre, tezek (*sokmalarda, koyun ve diğer hayvanların duraklama yerlerinde; yakacak olarak kullanılır*) (KuTS:263).

kıy (TTAS): 1) Hey anlamında çağırma ünlemi (-Burdur/ Bahçeli *Bor –Niğde).

2) Kenar (*Düzce –Bolu).

kıy (TS): Kıyı, kenar, yan.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

303. qodu (Ku.T) / kodu (TT)

qodu (Ku.T): *tar.* Ceza. **qodu berek:** Ceza vermek (KuTS:266).

kodu (TTAS): Püskül (Uşak).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

304. qopdurmaq (Ku.T) / kopturmak (TT)

qopdurmaq (Ku.T): 1) *Bir şeyi şişirmek.*

2) Süslemek, şişirmek, abartmak, mübalağa etmek (KuTS:267).

kopturmak (TTAS): 1) Koşmak, hızlı gitmek (*Dinar –Afyon/ *Foça –İzmir/ *Bor –Niğde).

2) Atı dörtnala koşturmak (*Kadıköy –İstanbul/ -Çankırı/ -Niğde/ *Antakya –Hatay).

3) Koşturmak (Çitli *Mecitözü Çorum).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde “*qopdurmaq*” olarak kullanılan sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*kopturmak*” şeklinde kullanılmaktadır.

305. qotur (Ku.T) / kotur (TT)

qotur (Ku.T): Yara kabuğu (KuTS:268).

qotur (TTAS): 1) Erkek kedi (Ceylanköy *Lüleburgaz –Kırklareli).

2) Uyuz hastalığı (insanlarda ve hayvanlarda) (Azeri köyleri – Amasya/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ *Doğubeyazıt –Ağrı/ *Erciş –Van/ *Ahlat – Bitlis/ -Urfa/ Kerkük).

3) Kel (*Ulubey –Ordu).

4) Çıban (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

5) Cimri (*Gümüşhacıköy –Amasya).

6) İşe yaramaz, cansız, zayıf, cılız (Köşker –Kırşehir/ *Mut ve köyleri –İçel).

7) İri yarı, yaşlı kadın (Erkinis *Yusufeli –Artvin).

8) Yaşlanmış, büyücek kümes hayvanı (Bağlıca *Ardanuç – Artvin).

9) İnsan taşımaya yarayan tek atlı araba (-Edirne).

10) Tanesi alınmış mısır koçanı (Gölcük *Acıpayam –Denizli).

“*qotur*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

306. quba (Ku.T) / kuba (TT)

quba (Ku.T): Açık sarı; soluk boz (*sığır tüyü hak.*).

- kuba (TTAS):**
- 1) Gurur, kibir (*Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenler –Hatay).
 - 2) Yapışkan, killi toprak (-Gaziantep/ Burhaniye *Ceyhan – Adana).
 - 3) İncir ağacı tomurcuğu (Lohan –Gaziantep).
 - 4) Kuş ve kümes hayvanlarının tüyden tepeliği (-Yozgat/ *Genezin –Kırşehir).

“quba” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklıdır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

307. qurama (Ku.T) / kurama (TT)

- qurama (Ku.T):**
- 1) Çeşitli parçalardan meydana gelmiş, toplama.
 - 2) Çeşitli kumaş, bez parçalarından dikilmiş (KuTS:271).

- kurama (TTAS):**
- 1) Ortaklaşa yapılan yemek şöleni (Çamlıca *Mustafa Kemal Paşa –Bursa).
 - 2) Bir iş üzerinde konuşmak, görüşmek (Balkır *Devrek – Zonguldak).
 - 3) Yaradılış, biçim, yapı (*Çal –Denizli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

308. qurbat (Ku.T) / kurbat (TT)

qurbat (Ku.T): *Ar. esk.* Gurbet. **qurbatda qalmaq:** Gurbette kalmak (KuTS:272).

- kurbat (TTAS):**
- 1) Çingene (*Antakya –Hatay).
 - 2) Elisıkı, cimri (*Antakya Hatay).

Kumuk Türkçesinde “*qurbat*” şeklinde kullanılan sözcük Türkiye Türkçesinde “*gurbet*” olarak kullanılmaktadır. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında, sözcük, iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

309. **qurç (Ku.T) / kurç (TT)**

qurç (Ku.T): 1) Dinç, çevik; sağlam, canlı; canlı canlı, canlıca, gayretle ve şevkle.

2) Yaman, yiğit, babayiğit, cesur (KuTS:272).

kurç (TTAS):1) Kaymağı alınmış süttten kestirilerek elde edilen yağsız peynir (-Rize/ Erzurum).

2) Toprak içinde bulunan büyük taş (Kars).

3) (< DLT. kurç : katı, içi dolu ve som) Kazma işlemez sert toprak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*qurç*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

310. **qurşamaq (Ku.T) / kurşamak (TT)**

kurşamak (Ku.T): 1) Kuşatmak, etrafını almak, *bir şeyin veya birinin* etrafına yerleşmek.

2) Çekmek, cezbetmek, celbetmek.

3) *mec.* Kaplamak, hakim olmak; sarmak, bürümek (KuTS:272).

kurşamak (TTAS): Aldatmak, kandırmak (Azeri göçmenleri –İstanbul).

“*qurşamaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

311. **qutuq (Ku.T) / kutuk (TT)**

qutuq (Ku.T): 1) Kutu.

2) Paket.

3) Sandık (KuTS:274).

kutuk (TTAS):

1) Gaga (*Maçka –Trabzon).

2) Süs kabağı (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

3) Kel (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

4) Dişilik organı (çocuklarda) (Uluğbey, Yassören *Senirkent –Isparta).

5) Köpek yavrusu (-Erzurum/ *Erciş –Van).

6) Eşek yavrusu, sıpa (Yaya *Biga –Çanakkale).

İki lehçede de sözcük fazklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

312. quwuş (Ku.T) / kuvuş (TT)

quwuş (Ku.T): Boşluk, oyuk; içi boş (KuTS:275).

kuvuş (TTAS): Odun uçlarını koymak için, ocakların iki tarafına yapılan yükseklik (Çilehane *Reşadiye –Tokat).

“quwuş” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

S

313. sabu (Ku.T) / sabu (TT)

sabu (Ku.T): *esk. (30-35 kg'a denk gelen)* Kuru şeylere mahsus hacim ölçüsü (KuTS:283).

sabu (TTAS): Aklı ermeyen küçük çocuk (Uluşiran *Şiran Gümüşhane/ Hayati *Erbaa Tokat).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

314.sağınmaq (Ku.T) / sağınmak (TT)

sağınmak (Ku.T): 1) Özlemek, hasretini çekmek. **watanın sağınmaq:**Vatanını özlemek, vatan hasreti çekmek.

2) Duymak, hissetmek, sezmek; önceden bilmek, önceden sezmek, kestirmek; gibi gelmek, gibi görünmek. **men onu yat sağınaman:** Ben onu kendime yabancı hissediyorum, o benim için yabancı(KuTS:284).

sağınmak (TTAS): Yumak, makara vb. çözülmek, boşanmak (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

sağınmak (TS): 1) İyi düşünmek, mülâhaza etmek.

2) Sanmak, zannetmek.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için sözcük tam yalancı eş değerdir.

315. sağış (Ku.T) / sağış (TT)

sağış (Ku.T): Kasvet, hüzn, keder, elem, üzüntü, gam (KuTS:284)

sağış (TTAS): Sayı (Çorum).

sağış (TS): Sayı, adet, miktar, hesap.

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

316. sama (Ku.T) / sama (TT)

sama (Ku.T): 1) Bari, hiç değilse, hiç olmazsa, en azından. **almalar sama alğız:** Hiç değilse elmalardan alınız, bari elma alınız.

2) *soru edati.* Acaba. **gözlerim sama aldatmamı?:** Acaba gözlerim aldatmıyor mu?

3) *kuvvetlendirme edati.* Bir tek, bir... bile, bir... olsun. **bir gezik sama:** Bir kerecik olsun. 2. Belki, galiba, herhalde; muhtemelen; mümkündür,

olabilir. **yigirma miñ sama adam bolğandır:** Muhtemelen yirmi bin adam vardır (KuTS:286).

sama (TTAS): 1) Köpek pisliği (Isparta/ Burdur/ Denizli/Bursa/ *Gelibolu – Çanakkale/ *Ermenek –Konya/ Muğla).

2) Sünnet düğününde yapılan eğlence (Isparta).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

317. samay (Ku.T) / samay (TT)

samay (Ku.T): Şakaklardaki saç. **onu samayları ağarğan:** Onun şakakları ağarmış (KuTS:289).

samay (TTAS): Şakak, kulaktozu (Kırım göçmenleri –İstanbul).

Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızlarında konuşulan anlamları benzer olmakla birlikte aynı anlamı tam olarak karşılamadığı için kelime tam yalancı eş değerdir.

318.samura (Ku.T) / samura (TT)

samura (Ku.T): *diyal.* El arabası (KuTS:286).

samura (TTAS): 1) Gübre (Çandır *Sütçüler –Isparta/ Hortma *Acıpayam – Denizli/ *Milas, Alkı, Yerkesik *Yatağan –Muğla).

2) Çöp yığını (Çandır *Sütçüler –Isparta).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

319. sandaliya (Ku.T) / sandaliya (TT)

sandaliya (Ku.T): *Rus.* Sandal. **sandaliyalar:** Sandallar (KuTS:286).

sandaliya (TTAS): *Ar.* sandelî: sandalye (Erzurum).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

320. sant (Ku.T) / sant (TT)

sant (Ku.T): Duyumsuzluk, gevşeklik. **qarqarasın sant başğan:** Vücununu gevşeklik basmış, üstüne gevşeklik çökmüş (KuTS:286).

sant (TTAS): Çiftte zincir yerine kullanılan taze meşe ağacından bükülerek yapılan bir araç (Bağlıca *Ardanuç, Yavuz *Şavşat –Artvin).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

321. sapar (Ku.T) / sapar (TT)

sapar (Ku.T): *Ar. sey.* Seyahat, gezi, yolculuk, sefer. **saparğa çıqmaq:** Yolculuğa çıkmak, seyahate çıkmak, geziye çıkmak, yola çıkmak, yola düzölmek (KuTS:287)

sapar (TTAS): Ayrıntı, fark : Çakalın köpektən saparı yok (Moymul *Tavşanlı – Kütahya).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

322. sarpan (Ku.T) / sarpan (TT)

sarpan (Ku.T): *esk. ask.* Taş sapanı; **sarpan qulaq:** Sarkık kulaklı (KuTS:288).

sarpan (TTAS): 1) Büyük saman yığını (Kırım Türkleri –İstanbul).

2) İçine buğday konan pişmemiş topraktan yapılmış kap (Konya).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

323. sarsaqlamaq (Ku.T) / sarsaklamak (TT)

sarsaqlamaq (Ku.T): Saçma sapan konuşmak (KuTS:288).

sarsaklamak (TTAS): 1) Gereksiz durmak, eğlenmek (Bayadı –Ordu).

2) Ahmaklaşmak (Azerbaycan).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

324. satıl (Ku.T) / satıl (TT)

satıl (Ku.T): Çakmak (*çakmak taşından kıvılcım çıkarmak için kullanılan çelik parçası*) (KuTS:289).

satıl (TTAS): 1) Kulplu su kabı, bakraç, kova (Bursa/ *Erciş –Van/ *Kilis – Gaziantep/ *Elbistan, *Afşin-Maraş/ Durak –Adana).

2) Kova (Arpaçay – Kars).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

325. sep (Ku.T) / sep (TT)

sep (Ku.T): 1) Sıra, dizi, saf **sep salmaq** kuşatmak, sarmak, çevirmek, çember içine almak.

2) Çeyiz (*damadın evine taşınan gelinin eşyası*) **sep arabalar gele** çeyiz arabaları geliyor (KuTS:292).

sep (TTAS): 1) Kırık çanak çömleği yapıştırmaya yarayan yumurta akı, kireç, süt, pamuk karışımı (*Urla – İzmir, Bahçeli *Bor – Niğde).

2) Çanak çömlek yapıştırmaya yarayan bir çeşit macun (*Bor – Niğde).

3) Serpmek (Erzincan ve yöresi).

4) Cumartesi (Urfa).

“sep” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “sıra, dizi, saf, çeyiz” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “kırık çanak çömleği yapıştırmaya yarayan yumurta akı, kireç, süt, pamuk karışımı, çanak çömlek yapıştırmaya yarayan bir çeşit macun, serpmek, cumartesi” anlamlarına gelmektedir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

326. sđdırmaq (Ku.T) / sđdırmak (TT)

sđdırmaq (Ku.T): 1) Soymak, sıyırmak, yüzmek (*deriyi*).

2) *mec. (zorla, cebirle)* elinden almak, soymak (KuTS:293).

sđdırmak (TTAS): 1) Patlatmak, ezmek (Çığrı *Dinar Sinirköyü – Afyon, *Gelendost – Isparta, Salda Yeşilova – Burdur, Oğuz *Acıpayam Söğüt – Denizli, Eymir *Bozdoğan – Aydın, *Tire – İzmir, Genezin *Avanos – Nevşehir, Köşker – Kırşehir, *Bor – Niğde, *Mut köyleri – İçel, Antalya, *Bodrum *Fethiye – Muğla).

2) Kırmak (*yumurta vb. için*) (Gaziantep).

3) İçi sıvı dolu nesneyi patlatmak, ezmek (Gölkonak Yenişar *Şarkikaraağaç *Yalvaç – Isparta, Erenyaka *Akseki – Antalya).

4) Yağa yumurta kırmak (Gölkonak Yenişar *Şarkikaraağaç – Isparta, Darıveren *Acıpayam – Denizli, *Bor – Niğde, Erenyaka *Akseki – Antalya).

5) Sığdırmak (Uşak).

“*sđdırmaq*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “soymak, sıyırmak, yüzmek (*deriyi*), *mec. (zorla, cebirle)* elinden almak, soymak” anlamlarına gelmektedir. Sözcük, Türkiye Türkçesi ağızlarında “patlatmak, ezmek, kırmak, içi sıvı dolu nesneyi patlatmak, ezmek, yağa yumurta kırmak, sığdırmak” anlamlarını karşılar. Dolayısıyla tam yalancı eş değerdir.

Ş

327. şahar (Ku.T) / şahar (TT)

şahar (Ku.T): *Far.* Şehir. **şahar bawu:** Şehir parkı (KuTS:307).

şahar (TTAS): 1) Sarılarak uzayan bitkilere dayak olan sırık (Erkinis *Yusufeli – Artvin/ -Kars).

2) Kent (Karaçay aşireti, başhöyük *Kadınhanı – Konya).

3) Tırmanıcı bitkilerin yanlarına vurulan sırık; fasulye sırığı(Erzurum).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

328. şapırmaq (Ku.T) / şapırmak (TT)

şapırmaq (Ku.T): 1) Sıvı maddeleri aktarmak, kaptan kaba boşaltmak.

2) Savurmak (KuTS:308).

şapırmak (TTAS): Köpürtmek, karıştırmak (Kırım göçmenleri –İstanbul).

“şapırmaq” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

329. şaptal (Ku.T) / şaptal (TT)

şaptal (Ku.T): *Far.* Şeftali (KuTS:308).

şaptal (TTAS): Kayısı (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

Kelimenin anlamı lehçeler arasında farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

330. şakı (Ku.T) / şakı (TT)

şakı (Ku.T): Mürekkep (KuTS:308).

şakı (TTAS): Ağrı, sancı (-Burdur/ -Antalya köyleri).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

331. şar (Ku.T) / şar (TT)

şar (Ku.T): I) Küre, yuvarlak, küresel, kürevi.

II) *Şarıltı, çağılı, hırıltı sesini taklidi kelime.* **şar dep aqmaq:** Şar diye akmak, birdenbire bolca akmak, oluk gibi akmak.

III) *Ar.* Baratarya. **şar etmek:** Suç işlemek (KuTS:308).

şar (TTAS): 1) Kent (-Çorum/ -Bitlis/ *İncesu –Kayseri/ *Bor –Niğde).

2) Mağara (*Lâdik –Samsun).

3) Yar: “Avcı avcıyı şar başında tanır.” (Araplı *Sorgun –Yozgat).

4) Poşu (Rişvan, Kuşça *Cihanbeyli –Konya).

5) Gönül (Bolu).

6) Çağlayan (Hasanoğlan –Ankara).

şar (TS): Şehir.

“şar” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasında farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

332. şawqlanmaq (Ku.T) / şavklanmak (TT)

şawqlanmaq (Ku.T): 1) *Bir şeyle ilgilenmek, alakalanmak, bir şeye ilgi göstermek; bir şeyle şevkle uğraşmak.*

2) *Bir şeyin tadını çıkarmak, bir şeyin zevkini çıkarmak, bir şeyin keyfini çıkarmak, bir şeyden lezzet almak.*

3) *Birine, bir şeye hayran olmak, bayılmak*
(KuTS:309).

şavklanmak (TTAS): Aydınlanmak, ışımak (*Bor Niğde).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

şawur (Ku.T) / şavur (TT)

şawur (Ku.T): Salamura. **şawşurğa salmaq:** Salamurasını yapmak (KuTS:309).

şavur (TTAS): 1) Işık, aydınlık (-Malatya).

2) Salık, duyuru (Çukurcak *İshaklı –Afyon/ -Malatya/
*Pazarcık-Maraş/ -Gaziantep/ Gazi, Alacaban –Sivas/ *Develi, Epçe, Taşçı,
Bakırdağı *İncesu –Kayseri/ -Niğde/ Ayvagediği *Mersin –İçel/ *Kozan, Gâvurdağı
*Osmaniye –Adana).

3) İyi ün (Malatya).

4) Aydınlık (Malatya).

5) Düdük (Kerkük).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eŖ değerdir.

333. Ŗaxta (Ku.T) / Ŗahta (TT)

Ŗaxta (Ku.T): *Rus.* ocak, maden ocağı (KuTS:309).

Ŗahta (TTAS): Kırağı (Mengeser *Doğubayazıt –Kars).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eŖ değerdir.

334. Ŗay (Ku.T) / Ŗay (TT)

Ŗay (Ku.T): *esk.* Bela, felaket, müsibet, afet (KuTS:310).

Ŗay (TTAS): ay (Konya).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eŖ değerdir.

335. Ŗaylanmaq (Ku.T) / Ŗaylanmak (TT)

Ŗaylanmaq (Ku.T): Hazırlanmak, hazırlık yapmak, hazır olmak; tedarikte bulunmak (KuTS:310).

Ŗaylanmak (TTAS): 1) Ŗımarık davranmak (ığrı *Dinar –Afyon/ -Kütahya).

2) Nazlanmak (Uluğbey *Senirkent –Isparta).

3)vnmek (Uluğbey *Senirkent –Isparta).

4) evresindekileri kmsemek, alım satmak (Kozluca).

“Ŗaylanmaq” sözcüğünün anlamı iki lehçede de ortaktır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eŖ değerdir.

336. Ŗere (Ku.T) / Ŗere (TT)

Ŗere (Ku.T): 1) Su birikintisi, kk gl.

2) (*toprak dŖemeye sıvanan*) Mavi gl (KuTS:310).

şere (TTAS): Yara, yanık izi (Kayseri).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

337. şıplıq (Ku.T) / şıplık (TT)

şıplıq (Ku.T): Sessizlik, sükût, sükûnet; durgunluk (KuTS:311).

şıplık (TTAS): Kırılma (Ören *Akçadağ-Malatya).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

T

338. tabun (Ku.T) / tabun (TT)

tabun (Ku.T): 1) Grup, heyet, takım.

2) Sürü, **tabun tabun bolup: a)** Grup grup, takım takım, grup halinde **b)** Sürü sürü, sürü halinde (KuTS:317).

tabun (TTAS): Ateşin saklandığı, korunduğu çukur (İzmir).

“*tabun*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*grup, heyet, takım; sürü, grup grup, takım takım, grup halinde*” anlamlarına gelmekte olup aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağzlarında “*ateşin saklandığı, korunduğu çukur*” anlamını karşılamaktadır. Bu sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

339. taqıraq (Ku.T) / takırak (TT)

taqıraq (Ku.T): Çıplak, bitkisiz, kılsız, saçsız, tüysüz; **taqıraqı çıqğan yer:** Çıplak bozkır, **başın yülüp taqıraqın çıkarmaq:** Başını tıraş etmek (KuTS:322).

takırak (TTAS): 1) Kapı tokmağı (Sinop).

2) Yaylı yük arabası (Samsun).

3) Takunya (*Çarşamba – Samsun).

“*takıraç*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*çıplak, bitkisiz, kılsız, saçsız, tüysüz*” anlamlarına gelmekte olup aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*kapı tokmağı, yaylı yük arabası, takunya*” anlamlarındadır. Bu sözcük tam yalancı eş değerdir.

340. taqış (Ku.T) / takış (TT)

taqış (Ku.T): *kon. d.* Sevgili, gözde, şımarık; yaramaz, çapkın (KuTS:322).

- takış (TTAS):**
- 1) İleri çıkık alın (Çankırı).
 - 2) Teke (Vazılan *Divriği – Sivas).
 - 3) Yumru, çıkıntılı (*Güdül ve köyleri – Ankara)

“*takış*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*sevgili, gözde, şımarık, yaramaz*” anlamlarındadır. Kelime, Türkiye Türkçesi ağızlarında “*ileri çıkık alın, teke, yumru, çıkıntılı*” anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla tam yalancı eş değerdir.

341. taqtaç (Ku.T) / taktak (TT)

taqtaç (Ku.T): Geveze, çenebaz, boşboğaz, çalçene; **tamam taqtaç yeter taqırdoğanın!** Yeter yaptığın gevezelik !

- taktak (TTAS):**
- 1) Takunya (Müslimsölöz, Mamıca *Orhangazi – Bursa, Maraş, Edirne, Lüleburgaz – Kırıkkale, Çorlu *Vize – Tokat, Divriği - Sivas).
 - 2) Zararlı hayvanların tarlaya girmesini önleyen tokmaklı fırıldak (*İnebolu – Kastamonu).
 - 3) Küçük, bakır bakraç (Banus *Eğridir – Isparta).
 - 4) Ayakkabı çekici (Mudanya – Bursa).
 - 5) Kapı tokmağı (*Ünye – Ordu).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

342. tañlanmaq (Ku.T) / tanlanmak (TT)

tañlanmaq (Ku.T): Seçilmek, seçilip ayrılmak (KuTS:321).

tanlanmak (TTAS): Yüreklenmek, cesaretlenmek (Sivas)

“*tañlanmak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*seçilmek, seçilip ayrılmak*” anlamlarıdadır. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*yüreklenmek, cesaretlenmek*” anlamlarını taşır. Tam yalancı eş değerdir.

343. tap (Ku.T) / tap (TT)

tap (Ku.T): Tam olarak, noktası noktasına, tıpatıp, aynen **tap özü:** Ta kendisi (KuTS:321).

tap (TTAS): 1) Eski evlerde tavana yakın açılan küçük pencere (*Devrek Çaycuma – Zonguldak).

2) Okul sırası (Lülük *Dörtyol – Hata, *Bahçe – Adana).

3) Ev tavanlarında direkler üzerine konan tahtalar, silme tahtası (Kütahya, Gaziantep).

4) Uygun, orantılı (Lülük *Dörtyol – Hatay, Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı – Konya, *Bahçe – Adana).

5) Leke, ben (Karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

6) Güç kuvvet (Tokat, Eskişehir, *Merzifon – Amasya, Tuzla Faydalı *Kozan – Adana, *Mut ve köyleri – İçel, Çorum).

7) Arka, art (Mara *Silfke – İçel).

8) Doğru (Kadıçiftliği *Yalova – İstanbul).

9) Dikkat (Ankara).

10) Tepe ya da dağ üstündeki düzlükler (Isparta, *Arpaçay – Kars, *Doğubayazıt – Ağrı, *Erciş – Van)

11) Tandıra düşüp kül üstünde pişen ekmek (Mustafa Paşa *Ürgüp – Nevşehir).

12) Arka, geri (Kızıloba *Silifke – İçel).

“*tap*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*tam olarak, noktası noktasına, tıpatıp, aynen*” anlamlarına gelmektedir. Sözcük, Türkiye Türkçesi ağızlarındaysa “*eski evlerde tavana yakın açılan küçük pencere, okul sırası, ev tavanlarında direkler üzerine konan tahtalar, silme tahtası, uygun, orantılı, leke, ben, güç, kuvvet, arka, art, doğru, tepe ya da dağ üstündeki düzlükler, tandıra düşüp kül üstünde pişen ekmek, arka, geri*” anlamlarına gelir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

344. tara (Ku.T) / tara (TT)

tara (Ku.T): Rus Kutu, sandık, paket (KuTS:322).

tara (TTAS): 1) Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçak (Aydın, Manisa, *Bandırma – Balıkesir, Ortaköy Gelibolu – Çanakkale, *Sivrihisar – Eskişehir, Hasanoğlan – Ankara, Yerkesik *Fethiye – Muğla, Edirne).

2) Ağaç kökü çıkarmaya yarayan bir araç (Tekirdağ)

3) Süpürge sapı (Tokat, *Ünye Ordu)

“*tara*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde Rusça kökenli olmakla birlikte “*Kutu, sandık, paket*” anlamlarını karşılamaktadır. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan eğri bir çeşit bıçak, ağaç kökü çıkarmaya yarayan bir araç, süpürge sapı*” anlamlarına gelmektedir. Bu yönüyle sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

345. tarçiq (Ku.T) / tarçık /TT)

tarçiq (Ku.T): Bir şeye ihtiyaç, zaruret, sıkıntı, yoksulluk, darlık; ihtiyaç sahibi, yoksul; **yoksul bolmaq:** Bir şeyin sıkıntısını çekmek (KuTS:323).

tarçık (TTAS): Sağlık ve güç veren yiyecekler (*Ulubey – Ordu).

“*tarçık*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*ihtiyaç, zaruret, sıkıntı, yoksulluk, darlık, ihtiyaç sahibi, yoksul*” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*sağlık ve güç veren yiyecekler*” anlamına gelir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

346. tari (Ku.T) / tari (TT)

tari (Ku.T): Darı **Tari çaçğan boza içer sal baylağansuw içer.** Darı eken boza içer, sal bağlayan suyu içer (KuTS:323).

tari (TTAS): Tanrı (Van, Erzurum).

“*tari*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*dari*” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında tari sözcüğünün anlamı “*tanrı*”dır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerdir.

347. tam (Ku.T) / tam (TT)

tam (Ku.T): Duvar (KuTS:319).

tam (TTAS): 1) Ahır (*Kandıra – Kocaeli, *Düzce – Bolu, *Akyazı ve evresi – Sakarya, Kilimli Aşağı ayır – Zonguldak, Sinop, *Vezirköprü *arşamba – Samsun, Amasya, Yavadı Yeveli *Mesudiye – Ordu, *Tirebolu – Giresun, Antalya ve evresi, Aybastı - Ordu).

2) Yapıların st bölümü (*Merzifon – Amasya, *Almus – Tokat, *Tirebolu – Giresun, gare *Ardeşen – Rize).

3) Toprak tabanlı tek katlı ev, köy evi (*Tirebolu – Giresun).

4) Büyük boş, ışıksız oda (Hacıilyas *Koyulhisar – Sivas).

5) Baca (*Almus – Tokat, Sivas).

6) Kalaylanmış dövme bakır (Rumeli göçmenleri – Bursa).

7) Hayvanların barındıkları ve yemlerinin konulduğu yer (Kuzköy *Akkuş Boğazcık *Perşembe – Ordu).

8) Toprak dam (Hayati *Erbaa – Tokat).

9) Ağır (Glbeyli Hacıköy *Taşova – Amasya).

10) Yük (Glbeyli Hacıköy *Taşova – Amasya).

11) Aynıyla, ne ileri ne geri, tam, tam tekmil, eksiksiz olaraktan (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

12) Dam (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*tam*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*duvar*” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise “*ahır, yapıların üst bölümü, toprak tabanlı tek katlı ev, büyük boş ışiksiz oda, baca, kalaylanmış dövme bakır, hayvanların barındıkları ve yemlerinin konulduğu yer, toprak dam, ağır, yük, aynıyla ne ileri ne geri tam tek mil eksiksiz olaraktan, dam*” anlamlarına gelmektedir. Kelime tam yalancı eş değerdir.

348. tamada (Ku.T) / tamada (TT)

tamada (Ku.T): Keyif meclisinin başkanı (KuTS:319).

tamada (TTAS): Sözü geçen, buyurucu, ileri gelen (kimse) (Kadıçiftliği *Yalova – İstanbul, Laraçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

“*tamada*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*keyif meclisinin başkanı*” anlamına gelirken Türkiye Türkçesi ağızlarında “*sözü geçen, buyurucu, ileri gelen (kimse)*” anlamına gelmektedir. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

349. taman (Ku.T) / taman (TT)

taman (Ku.T): Teter, yetişir, kâfi gelir (KuTS:319).

taman (TTAS): 1) Hani (*Antakya – Hatay, Gökdere *Akdağmadeni – Yozgat, karakaya – Kayseri, Gaziantep, Kösekaş *Hacıbektaş – Nevşehir, Namrun – İçel, Kırşehir).

2) İşte, az önce (Adana, Osmaniye).

“*taman*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*yeter, yetişir kâfi gelir*” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarındaysa “*hani, işte, az önce*” anlamlarına gelir. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

350. talanmaq (Ku.T) / talanmak (TT)

talanmaq (Ku.T): Yağmalanmak, yağma edilmek (KuTS:318).

talanmak (TTAS): Başa bela olmak (Yozgat).

“*talanmak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*yağmalanmak, yağma edilmek*” anlamındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında aynı sözcük “*baş a bela olmak*” anlamı taşır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

351. talaq (Ku.T) / talak (TT)

talaq (Ku.T): I Dalak **talaq bolğan kan** pıhtılaşmış kan, kan pıhtısı

II *Ar. din.* Boşanma; talak (KuTS:318).

- talak (TTAS):**
- 1) Bal gümecei (*Çarşamba – Samsun, Sülla – Artvin)
 - 2) Aşık kemiğinin yan yüzü (*Bor – Niğde).
 - 3) İyi sürülmeyen tarla (Saylan *Ünye – Ordu).
 - 4) Düzensiz, karışık (*Ünye – Ordu).
 - 5) Kaba, biçimsiz, yakışksız (insan ya da nesne için) (Salman *Akkuş Ordu, Erenyaka * Akseki – Antalya).
 - 6) Yuvarlak (*Bünyan – Kayseri)

“*talak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*dalak*” anlamındadır. Sözcük, Türkiye Türkçesi ağızlarında “*bal gümecei, aşık kemiğinin yan yüzü, iyi sürülmeyen tarla, düzensiz, karışık, kaba biçimsiz*” anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerdir.

352. talaşmaq (Ku.T) / talaşmak (TT)

talaşmaq (Ku.T): 1) Yaramazlık yapmak, yaramazlık etmek, **yaşlar talaşalar:** Çocuklar yaramazlık yapıyorlar

2) Bir şey için gayretle uğraşmak, gayret etmek, emek sarf etmek, gayret sarf etmek, gayretle uğraşmak, dört dönmek (KuTS:318).

talaşmak (TTAS): 1) Boğuşmak, kavga etmek (*Bornova – İzmir, *Maçka ve köyleri).

2) Boğuşmak, talaşmak (Çilehane *Reşadiye – Tokat).

“*talaşmak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*yaramazlık yapmak, yaramazlık etmek, bir şey için gayretle uğraşmak, gayret sarf etmek, emek sarf etmek, dört dönmek*” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*boğuşmak, kavga etmek*” anlamlarındadır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerdir.

353. **taqmaq (Ku.T) / takmak (TT)**

taqmaq (Ku.T): I) Giymek, geçirmek, takmak, sırtına geçirmek sırtına almak; takmak, iliştiirmek **at taqmaq** kalap (veya ad) takmak.

II) Koşma, nükte, espirili söz (KuTS:322).

takmak (TTAS): 1) Makara (Kütahya ve köyleri).

2) Gagalamak (Arpaköy – Ordu)

3) Gagalamak (*Senirkent – Isparta).

“*taqmaq*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*giymek, geçirmek, takmak, sırtına geçirmek, sırtına almak; takmak, iliştiirmek, ad takmak, koşma, nükte, espiri*” anlamlarını karşılamaktadır. Türkiye Türkçesinde de kelimenin “*koşma, nükte, espiri*” anlamları dışındaki diğer anlamları dışındaki anlamları anlamdaştır. Ancak Türkiye Türkçesinde takmak kelimesi “*koşma, nükte, espiri*” anlamlarını karşılamaz. Kelimeye hem bu yönüyle hem de Türkiye Türkçesi ağızlarında kelimenin “*makara, gagalamak*” anlamlarını karşılaması yönüyle tam yalancı eş değerdir diyebiliriz.

354. **tatır (Ku.T) / tatır (TT)**

tatır (Ku.T): *diyal*. Tuzlak arazi (KuTS:325).

tatır (TTAS): Kısa otlu çayır (İstanbul).

“*tatır*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*tuzlak arazi*” anlamına gelmekte olup Türkiye Türkçesi ağızlarında “*kısa otlu çayır*” anlamına gelir. Sözcük tam yalancı eşdeğerdir.

355. tartınmaq (Ku.T) / tartınmak (TT)

tartınmaq (Ku.T): 1) Çekinmek, sıkılmak, yüzü tutmamak

2) *(bir şey yapmaya)* Karar verememek, korkmak, korku duymak, ürkmek (KuTS:324).

tartınmak (TTAS): 1) Başörtüsünü çene altından geçirip baş üstüne bağlamak (*Bozdoğan – Aydın, *Alaşehir – Manisa, *Dursunbey – Balıkesir).

2) Uygun zamanı kaçırmak, istediğini yapamamak (Şabanözü *Polatlı – Ankara).

“*tartınmak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*çekinmek, sıkılmak, yüzü tutmamak, bir şey yapmaya karar verememek, korkmak, korku duymak, ürkmek*” anlamlarına gelmektedir. Sözcük, Türkiye Türkçesi ağızlarında “*başörtüsünü çene altından geçirip baş üstüne bağlamak, uygun zamanı kaçırmak, istediğini yapamamak*” anlamlarındadır. Dolayısıyla tam yalancı eş değerdir.

356. tawlu (Ku.T) / tavlü (TT)

tawlu (Ku.T): Dağlı **tawlu qatın:** Dağlı kadın (KuTS:326).

tavlü (TTAS): 1) Şişman (Elazığ, Keban Baskil Ağın – Elazığ).

2) Besili, semiz (Malatya).

“*tavlü*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*dağlı*” anlamına gelirken Türkiye Türkçesi ağızlarında “*şişman, besili, semiz*” anlamlarındadır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

357. tawxana (Ku.T) / tavhana (TT)

tawxana (Ku.T): Şömine, ocak üstündeki bölme (KuTS:326).

tavhana (TTAS): İç içe üç odalı evlerde ortadaki tandırlı oda (Kayseri).

“*tawxana*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*şömine, ocak üstündeki bölme*” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*iç içe güç odalı evlerde ortadaki tandırlı oda*” anlamındadır. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

358. tax (Ku.T) / tah (TT)

tax (Ku.T): Taht **altın tax:** Altın taht (KuTS:326).

tah (TTAS): 1) Bozulma, çürümüş üzüm (*Kilis *Nizip – Gaziantep).

2) İşte (Erzincan, Civanyaylağı *Mersin – İçel).

“*tax*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*taht*” anlamındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “*bozulma, çürümüş üzüm, işte (gösterme ünlemi)*” anlamlarını karşılamaktadır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

359. taxana (Ku.T) / taxana (TT)

taxana (Ku.T): (Mısır) unundan lapa, bulamaç (KuTS:326).

tahana (TTAS): Mutfak (Kayseri, Konya).

“*taxana*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*mısır unundan lapa, bulamaç*” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “*mutfak*” anlamına gelir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerdir.

360. taxça (Ku.T) / tahça (TT)

taxça (Ku.T): Raf (KuTS:326).

tahça (TTAS): Duvara açılmış kapaksız, küçük dolap (*İğdir – Kars).

“*taxça*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*raf*” anlamına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*duvara açılmış kapaksız küçük dolap*” anlamındadır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

361. tergemek (Ku.T) / tergemek (TT)

tergemek (Ku.T): 1) Yoklamak, denetlemek, kontrol etmek, kontrolden geçirmek.

2) Denemek, tecrübe etmek, sınamak.

3) Gözlemek, gözetlemek, bakmak, nezaret etmek (KuTS:331).

tergemek (TTAS): 1) Vazgeçmek, istememek (*Afşin – Maraş, Gaziantep).

2) Bırakmak (Gaziantep, Kaldıran *Anamur – İçel).

3) Bırakmak, vazgeçmek, terk etmek (Adana, Osmaniye).

“tergemek” sözü Kumuk Türkçesinde “yoklamak, denetlemek, kontrol etmek, kontrolden geçirmek, denemek, tecrübe etmek, sınamak, gözlemek, gözetlemek, bakmak, nezaret etmek” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “vazgeçmek, istememek, bırakmak, terk etmek” anlamlarında kullanılmıştır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

U

362. uçunmaq (Ku.T) / uçunmak (TT)

uçunmaq (Ku.T): 1) Döküntü dökmek, döküntü ile kaplanmak; (*dudak*) uçuklamak.

2) İrkilmek (KuTS:351).

uçunmak (TTAS): 1) Sakınmak, çekinmek, korkmak: “Çocuk doktorun iğnesinden uçundu.” (*Bozdoğan –Aydın/ *Ödemiş –İzmir/ İğneciler *Mudurnu – Bolu/ *Ermenek –Konya/ Masara *Mut –İçel).

2) Uykuda ya da uyanırken birdenbire korkmak, korkarak bağırarak (Bekeilli *Çal –Denizli/ *Lapseki –Çanakkale/ *İskilip –Çorum).

3) Sevinmek, coşmak (*Çarşamba –Samsun/ *Nizip – Gaziantep/ *Koyulhisar –Sivas).

4) Korkmak, çekinmek (Navdalı *Mut İçel).

uçunmak (TS): Korkudan sararmak, rengi uçmak.

“uçunmaq” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

363. uw (Ku.T) / uv (TT)

uw (Ku.T): bk. ağu (KuTS:355).

ağu: Zehir, ağı (KuTS:27).

uv (TTAS): Av (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

Sözcüğün iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

364. uwalmaq (Ku.T) / uvalmak (TT)

uwalmaq (Ku.T): 1) Parçalanmak, ufalanmak. **aş uwala:** Ekmek ufalanıyor.

2) Kırılmak, parçalanmak. **uwalıp para-para bolmaq:** Kırılıp parça parça olmak (KuTS:356).

uvalmak (TTAS): Bayılmak (Yeniköy –Balıkesir/ Pazarcık *Bozüyük –Bilecik/ - Edirne).

uvalmak (TS): Ufanmak, parçalanmak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

365. uyuq (Ku.T) / uyuk (TT)

uyuq (Ku.T): Keçe çizme. **uyuqlar:** Keçe çizme(ler) (KuTS:357).

uyuk (TTAS): Tezgâhta dokunmuş yün çorap (Kırım Türkleri).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

Ü

366. ülgü (Ku.T) / ülgü (TT)

ülgü (Ku.T): 1) Örnek, misal, numune. **ülgü hisapda:** Örnek olarak.

2) Model (KuTS:359).

ülgü (TTAS): 1) İsteğe uygun olmayan, uydurulamayacak olan (Azaplı *Kadirli – Adana).

2) Yakışıklı (kişi) (Köşker –Kırşehir).

3) Tutum, davranış, durum, eğitim (Lohan –Gaziantep/ *Bahçe – Adana).

“*ülgü*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeğle sözcük tam yalancı eş değerdir.

367. ünlük (Ku.T) / ünlük (TT)

ünlük (Ku.T): *gr.* Ünlem (KuTS:359).

ünlük (TTAS): Orta (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

368. ürge (Ku.T) / ürge (TT)

ürge (Ku.T): Akçaağaç, isfendan (KuTS:359).

ürge (TTAS): 1) Binek atı (-Kars ilçe ve köyleri).

2) Bir ağaç çeşidi (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

3) Dört yaşına dek erkek at (Bayburt *Selim Kars).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

369. üyüşmek (Ku.T) / üyüşmek (TT)

üyüşmek (Ku.T): Karışmak, birbirine karışmak, karmakarışık bir hâle gelmek, arap saçına dönmek (*msl. ip hak.*) (KuTS:361).

üyüşmek (TT): Uyuşmak (Güney-Batı Anadolu).

Sözcük iki lehçe arasında farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

W

370. waya (Ku.T) / vaya (TT)

waya (Ku.T): *ünl.* Sevinç, memnuniyet, şaşırma, şaşkınlık, garipseme bildirir (KuTS:367).

vaya (TTAS): Yararsız (Gerdan –Adana).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

X

371. xaba (Ku.T) / haba (TT)

xaba (Ku.T): 1) Bakır güğüm (*su için*).

2) Maşrapa (KuTS:369).

haba (TTAS): 1) Abla (*Mut –İçel).

2) Çözüğü kıl, atkısı yün ipliğinden dokunan kilim (Çığı *Dinar/ Afyon/ *Yalvaç –Isparta/ Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Çıtak, İshaklı *Çivril, Yukarıseyit *Çal, Honaz –Denizli/ -Kütahya ve köyleri/ *Yeşilhisar – Kayseri/ Kayalı –Konya).

3) Keçi kılından dokunmuş, çadır yapmaya yarayan dokuma (*Dinar –Afyon/ Güney *Yeşilova –Burdur/ Yassıviran *Senirkent –Isparta).

4) Çözüğü ve atkısı kendir ipliğinden olan çuval (Kurna – Burdur/ Kılıç *Keçiborlu, *Atabey –Isparta/ Alaeddin *Acıpayam, -Denizli).

5) Kaba kumaş (*Reyhanlı –Hatay).

6) Yün yağmurluk (*Emirdağ –Afyon).

7) Palto, aba (Pazarova –Burdur/ Kızılhisar *Acıpayam – Denizli/ Cinis *Aşkale –Erzurum/ Ağcaköy *Nizip –Gaziantep/ -Konya/ Tosmurlu *Silifke, Alata, Lamas *Mersin, *Mut –İçel).

8) Siyah yünden dokunmuş, önü kaytanlı, cepkenimsi kısa erkek ceketi (Hacılar, *Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isparta/ İhsaniye – Bursa/ Tokat, Balçıkhisar –Eskişehir/ Afşar köyleri *Pınarbaşı –Kayseri/ *Bor – Niğde/ Akçalar *Ermenek –Konya/ Güzelsu *Akseki, Erenkaya *Manavgat – Antalya/ *Anamur, *Mut ve köyleri –İçel).

9) Haber (Bekilli *Çal –Denizli).

“*xaba*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklıdır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

372. *xadira* (Ku.T) / *hadira* (TT)

***xadira* (Ku.T):** Çanak, tas (KuTS:369).

***hadira* (TTAS):** Çok uzun boylu adam (*Ermenek –Konya).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

373. *xalta* (Ku.T) / *halta* (TT)

***xalta* (Ku.T):** Ot; yeşillik, yenebilir ot. ***xalta-xulta*:** Muhtelif, çeşitli otlar (KuTS:369).

***halta* (TTAS):** 1) Kıravat (Seydiköy *Şiran –Gümüşhane).

2) Geniş, bol (*Ağın, *Keban –Elâzığ).

3) Şalvar (*Haymana –Ankara).

4) Çarık ya da ayakkabı yamalığı (*Kurşunlu, *İlgaz – Çankırı).

5) Köpek tasması (Kars ve köyleri/ Kesirik Elazığ).

“*xalta*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

374. xana (Ku.T) / hana (TT)

xana (Ku.T): *Far.* 1) *esk.* Oda.

2) *Bazı isimlerde terkip unsuru olarak görülür. basmaxana:* Basımevi, matbaa. **hacatxana:** Tuvalet, hela. **çayxana:** Çayhane, çayevi (KuTS:370).

hana (TTAS): 1) Halı, kilim ya da bez dokuma tezgâhı (İncesu *Dinar – Afyon/ -Amasya ve köyleri/ -Kars ve köyleri).

2) Şaşma bildirir ünlem, vay (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

3) Hani: “*Hana benim papuçlarım.*” (Babasultan –Bursa/ -Balıkesir).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalanc eş değerdir.

375. xapmaq (Ku.T) / hapmak (TT)

xapmaq (Ku.T): 1) Isırmak, dalamak, kapmak. **bu it xapmaq:** Bu köpek ısırılmaz.

2) Azıcık yemek yemek, hafif tertip yemek yemek (KuTS:370).

hapmak (TTAS): Yıkılmak, çökmek (Almus –Tokat/ *Haymana –Ankara/ Kisenit *Feke –Adana).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

376. xarlanmaq (Ku.T) / harlanmak (TT)

xarlanmaq (Ku.T): Zaruret çekmek, ihtiyaç içinde olmak, sıkıntı içinde olmak (KuTS:371).

harlanmak (TTAS): 1) Kavga kızıışmak (*Mudanya –Bursa).

2) Çiçek solmaya başlamak (-Erzincan).

3) Birdenbire alevlenmek, tutuşmak (Erzurum).

İki sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

377. xatar (Ku.T) / hatar (TT)

xatar (Ku.T): *Ar.* Bela, felaket, müsibet, afet; tehlike, muhatara, korku (KuTS:372).

hatar (TTAS): 1) Odun, toprak vb. yığını (Ovacık *Tavas –Denizli/ *Dursunbey –Balıkesir/ Gündoğdu –Bursa/ *Akseki –Antalya).

2) Katar (Aşağıkayı *Tosya –Kastamonu).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam tam yalancı eş değerdir.

378. xıtır (Ku.T) / hıtır (TT)

xıtır (Ku.T): Yırtık, yırtılmış, yırtık pırtık; eskimiş, yıpranmış. **xıtır ton:** Eski manto (KuTS:373).

hıtır (TTAS): 1) Çam ağacı (Tekke *Tirebolu –Giresun).

2) Koyu yeşil renkte yaprakları olan kokulu bir çeşit çiçek (Fili *Biga –Çanakkale/ Tekeler *Silifke –İçel).

“xıtır” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

379. hola (Ku.T) / hola (TT)

hola (Ku.T): Top, parça. **qar holalar:** Kar topları (KuTS:374).

hola (TTAS): 1) Orman ve ağaçlık yerlerin kuytu bölümleri (Oymaklı –Adana).

2) Yerinde, biçiminde (*Şebinkarahisar –Giresun).

Sözcüğün nlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü dili ile Türkiye Türkçesi ağızları arasında farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

380. xonça (Ku.T) / honça (TT)

xonça (Ku.T): Yemekler konmuş masa. **quralğan xonçalar:** Kurulmuş masalar (KuTS:374).

honça (TTAS): 1) Gelin evinden damat evine gönderilen gerdeklik yemek ve tatlı (Doğla *Karacabey –Bursa/ Omerköy *Susurluk –Balıkesir)

2) Gelin ve damada ikram edilen meyve, çerez (Tokat).

3) Gelin ve damat evlerine tepsi içerisinde gön derilen hediye, çerez (*İğdır –Kars).

4) Gelin evine kına ile beraber gönderilen kuru yemiş (*Anamur –İçel).

5) Oğlan evinden kız evine giden nişan hediyesi (Doğanhisar *Akşehir –Konya).

6) Perşembe akşamı kız evinden oğlan evine gönderilen yemek (Kepsut –Balıkesir).

7) Cuma günü geline götürülen baklava, börek vb. şeyler: “*Geline gelen honçalar pek yağlı ve tatlısı bol olmuş.*” (Samsun).

8) Geline giden yiyecek (*Vezirköprü –Samsun).

9) Çocuk doğduğu zaman dağıtılan çerez (Gelegermi *Yalvaç –Isparta).

10) Gelişigüzel yapılmış yufka ekmeği durumu (*Mersin ve köyleri –İçel).

11) Kuru yemiş (İriağaç –Malatya).

12) Piliç kızartması (-İstanbul).

13) Armağan: “*Evine honçasız gidemeyiz.*” (Erkinis *Yusufeli –Artvin).

14) Davarlar kuzuladığı zaman, ağanın çobana verdiği bahşiş (*Mucur –Kırşehir/ *Develi –Kayseri/ Kiseçik *Seydişehir –Konya).

15) Müjde karşılığında verilen armağan, bahşiş (-Çorum/ *Ahlat –Bitlis/ İriağaç –Malatya/ *Boğazlıyan –Yozgat/ Köşker –Kırşehir/ Yalılıyük –Konya/ Kasanlar, Mecidiye –Edirne).

16) Bir kadının kocası evinden gizlice babası evine gönderdiği eşya (Pınar *Kızılcahamam –Ankara).

17) Üstünde yemek de yenilen hamur tahtası (-Amasya/ Miçingah *Kemaliye –Erzincan/ *Nazimiye, *Hozat –Tunceli/ -Kırşehir/ -Nevşehir).

“xonça” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

381. xorazlanmaq (Ku.T) / horazlanmak (TT)

xorazlanmaq (Ku.T): Horozlanmak; galeyana gelmek, hiddetlenmek, öfkelenmek, sataşmak. **sen neger xorazlanasan?:** Sen niye horozlanıyorsun? (KuTS:374).

horazlanmak (TTAS): Büyüklenmek, gururlanmak (Oğuz *Acıpayam –Denizli).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

382. xot (Ku.T) / hot (TT)

xot (Ku.T): Rus. Yürüyüş, hareket (KuTS:375).

hot (TTAS): 1) Hatır gönül dinlemeden konuşan, tok sözlü (kimse) (*Düzce – Bolu).

2) Kalça kemiği (*Emirdağ –Afyon/ Atlas *Sivrihisar, -Tokat/ -Eskişehir/ Aşağıkayı *Tosya –Kastamonu/ *Sungurlu –Çorum/ *Gemerek, Maksutla *Şarkışla –Sivas/ -Yozgat/ Keşanuz, *Polatlı, Çanlı *Ayaş –Ankara/ Pınarlı –Kayseri/ *Bor –Niğde/ -Konya).

3) Büyük hayvanların aşık kemiği (*Çerkeş –Çankırı).

4) Çocukların değnekle, kutu, yuvarlak taş ya da aşık büyüklüğünde bir ağağ paręasına vurarak oynadıkları oyun (*Düzce –Bolu/ Peşman *Daday –Kastamonu/ -Çankırı/ Çamova *Divriği –Sivas).

5) Biçimi yuvarlak olan (taş için): “*Kayalık yerlerde hot çok olur.*” (Yukarıkale *Koyulhisar –Sivas).

6) Ters, sinirli (kimse) (Hasanoğlan –Ankara).

“*hot*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

383. xucu (Ku.T) / hucu (TT)

xucu (Ku.T): İhmal edilmiş, bakımsız; sahipsiz, metruk, terk edilmiş, mul’un (KuTS:375).

hucu (TTAS): 1) Hırsız (Hamurcu –Kayseri).

2) İşsiz, boş gezen, serseri (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

384. xuma (Ku.T) / huma (TT)

xuma (Ku.T): Büyük, çamurdan yapılmış veya çini kâse (KuTS:376).

huma (TTAS): Büyük bilye (-Manisa ve çevresi/ -Balıkesir ve çevresi).

“*xuma*” sözcüğü Kumuk Türkçesi lçnl diliyle Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

Y

385. yabıq (Ku.T) / yabık (TT)

yabıq (Ku.T): Kapalı, rtl. **yabıq eşikler:** Kapalı kapılar (KuTS:377).

yabık (TTAS): Boynuzu geriye doğru düz olan hayvan (-İstanbul/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas).

“yabıq” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

386. yağarlıq (Ku.T) / yağarlık (TT)

yağarlıq (Ku.T):Yakacak, mahlukat. **qışğa yağarlıq hazirlemek:** Kışa yakacak hazırlamak (KuTS:378).

yağarlık (TTAS): Sürekli yağmurlu, yağışlı (*Antakya –Hatay).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

387. yağınmaq (Ku.T) / yağınmak (TT)

yağınmaq (Ku.T): Ruj sürmek, boyanmak. **qız yağınıp wa tağınıp çıqdı:** Kız boyanıp süslenip çıktı (KuTS:378).

yağınmak (TTAS): Yapmayı tasarladığı kötülüğü surda burda söylemek, atıp tutmak (*Köyceğiz, *Fethiye –Muğla/ -Edirne/ Arabacı, Silistre).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

388. yah (Ku.T) / yah (TT)

yah (Ku.T): 1) İrade, azim, irade gücü, dayanıklılık, metanet, sebat, sabır.

2) Vicdan, insaf (KuTS:378).

yah (TTAS): 1) Hayır, yok, olmaz (Oğuz *Acıpayam –Denizli/ Orta –Çankırı)

2) Evet (Üçüyük *Altıntaş –Kütahya/ *Çarşamba –Samsun/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas/ *Bor –Niğde).

3) Şaşkınlık, kararsızlık bildiren ünlem (Gürcü *Kızılcahamam –Ankara).

4) Öküz güderken kullanılan ünlem (İbik *İskilip –Çorum).

5) Yakmak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“yah” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

389. yalçı (Ku.T) / yalçı (TT)

yalçı (Ku.T): *esk.* Ücretli işçi, para ile tutulmuş işçi; ırgat (KuTS:379).

yalçı (TTAS):1) Düzgünleşmiş, parlak taş (Şabanözü *Polatlı –Ankara/ Şahmelik *Develi –Kayseri/ -Niğde).

2) Soğuktan donup kayganlaşmış yol (*Beyşehir –Konya).

3) Yüce dağların eteği (Navdalı *Mut –İçel).

yalçı (TS): Alçı.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

390. yalınlı (Ku.T) / yalınlı (TT)

yalınlı (Ku.T): 1) Alevli, ateşli.

2) Kızgın, yakıcı.

3) *mec.* Hararetli, ateşli, ateşin, coşkun, ihtiraslı; ihtirasla, tutku ile, coşkunlukla, ateşli ateşli, hararetle (KuTS:379).

yalınlı (TTAS): Tek yumurtalıklı hayvan (Söğüt *Köyceğiz –Muğla).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

391. yallatmaq (Ku.T) / yallatmak (TT)

yallatmaq (Ku.T): 1) Yakmak, tutuşturmak.

2) Ateşlemek, yakmak; kundaklamak, yangın çıkarmak, ateşe vermek (KuTS:379).

yallatmak (TTAS): Aldatmak (Arpaçay – Kars).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

392. yallı (Ku.T) / yallı (TT)

yallı (Ku.T): Yeleli, yelesi olan. **uzun yallı aygır:** Uzun yeledi aygır (KuTS:380).

yallı (TTAS): 1) Sırtlan (Büyük Karabağ *Bolvadin –Afyon/ Tokat –Eskişehir/ Hisarlıkaya *Polatlı –Ankara/ Hisarcık –Kayseri).

2) Bar, halay, horan gibi, elele tutuşup oynanan oyunların genel adı (Bayburt *Selim, *Iğdır, Gedere *Arpaçay, -Kars/ -Erzurum).

3) Hoppa, kötü kadın (-Konya).

4) Bakımlı, semiz (Bayat *Emirdağ –Afyon).

5) Kirli, bakımsız (kimse) (-Çorum).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

393. yallıq (Ku.T) / yallık (TT)

yallıq (Ku.T): Dinlenme, istirahat.

yallık (TTAS): 1) İyi öğütülmemiş, yal yapılan un (İğneciler *Mudurnu – Bolu).

2) Yal yapılacak kepek (Bahçeli *Bor –Niğde).

3) Hayvanlara pişirilerek verilen her çeşit sebze, yem (*Çarşamba –Samsun/ Danışman *Fatsa –Ordu/ Nefsiköseli *Görele –Giresun/ *Maçka –Trabzon).

4) Çocuk önlüğü (Fiğneze *Artova –Tokat/ -Gaziantep/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas).

“yallıq” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ağızları arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

394. yartı (Ku.T) / yartı (TT)

yartı (Ku.T): Yarı, yarım (KuTS:386).

yartı (TTAS): Çarık yaması (Aybastı –Ordu).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

395. yayaq (Ku.T) / yayak (TT)

yayaq (Ku.T): Yanak, avurt **yayaq başlar:** Elmacık kemikleri (KuTS:390).

yayak (TTAS): 1) Yaya, binitisiz (*Düzce –Bolu/ -Trabzon/ Hasanoğlan – Ankara/ *Bor, -Niğde/ -Adana).

2) Atsız asker, piyade (-Balıkesir/ Tokat –Eskişehir/ Peşman *Daday –Kastamonu/ *Kurşunlu –Çankırı/ Çanıllı *Ayaş –Ankara).

yayak (TS): Yaya, yayan, piyade.

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

396. yekmek (Ku.T) / yekmek (TT)

yekmek (Ku.T): 1) Hayvanı koşmak **atları arbağa yekmek:** Atları arabaya koşmak.

2) *mec. Birini* işe koşmak **işge yekmek:** İşe koşmak (KuTS:391).

yekmek (TTAS): Hafif topallamak (Karamanlı *Tefenni –Burdur/ *Mut ve köyleri, *Mersin –İçel).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

397. yelemek (Ku.T) / yelemek (TT)

ylemek (Ku.T): Zapt etmek, işgal etmek; eshetmek (KuTS:391).

ylemek (TTAS): 1) Ağacın dallarının hepsini ya da bir bölümünü kesmek, budamak (-Isparta ilçe ve köyleri/ Salda *Yeşilova –Burdur/ Darıveren *Acıpayam,

*Çal, Çöplü ,Çivril –Denizli/ *Kuyucak –Aydın/ -Manisa ve çevresi / -Eskişehir/
*Fethiye –Muğla).

2) Eşek, at vb. hayvanların yele ve kuyruk tüylerini kesmek
(*Eğridir köyleri –Isparta).

3) İşi için başvurmak, dolaşmak (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı
Kayseri).

“yelemek” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü dili ile Türkiye
Türkçesi ağızları arasında farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş
değerdir.

398. yelikmek (Ku.T) / yelikmek (TT)

yelikmek (Ku.T): 1) Aşırı derecede öfkelenmek, çılgına dönmek.

2) Yeise düşmek, ümitsizliğe düşmek, umutsuzluğa düşmek
(KuTS:391).

yelikmek (TTAS): 1) Şırmak, yaramazlık yapmak (Tokat*Sivrihisar –
Eskişehir/ Bahçeköy –Bolu/ *Sungurlu –Çorum/ *Çarşamba –Samsun/ *Merzifon
köyleri –Amasya/ Küçük İsa, Kasın *Zile –Tokat/ *Ünye –Ordu/ Çepni *Gemerek,
*Kangal –Sivas/ Gökdere *Akdağmadeni –Yozgat/ Hacıtuğrul *Polatlı, *Ayaş, -
Ankara/ Hamurcu *İncesu –Kayseri/ -Adana/ *Mut ve köyleri –İçel).

2) Oynamak (*Bozüyük –Bilecik).

3) Deve oynamak (-Adana).

4) İvecenlik yapmak (Kasın *Zile –Tokat/ Salman *Akkuş –
Ordu).

5) Aşermek (*Ahlat –Van).

6) Gövde, üşüyerek sızlamak (Reyhanlı ve Amik Ovası
Türkmenleri *Reyhanlı –Hatay).

yelikmek (TS): Yel gibi koşmak.

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

399. yılım (Ku.T) / yılım (TT)

yılım (Ku.T): Tarak ağı, sürtme ağı, trol (KuTS:395).

yılım (TTAS): Dik yamaç, uçurum (Bağyaka *Finike, -Antalya/ Kabağağaç *Fethiye –Muğla).

“*yılım*” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü dili ile Türkiye Türkçesi ağızları arasında farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

400. yılıtmaq (Ku.T) / yılıtmak (TT)

yılıtmaq (Ku.T): Isıtmak, ılıtmak (KuTS:395).

yılıtmak (TTAS): Çarpıtmak, eğriltmek (-Aydın).

“*yılıtmaq*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

401. yik (Ku.T) / yik (TT)

yik (Ku.T): Dikiş yeri, birleşme yeri, ek yeri (KuTS:396).

yik (TTAS): Hafta (Kadıçiftliği –İstanbul).

“*yik*” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ağızları arasında farklılık göstermektedir. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

402. yürülmek (Ku.T) / yürülmek (TT)

yürülmek (Ku.T): 1) İş, hareket devam edilmek, yapılmak.

2) Devam etmek, sürmek.

3) Kullanılmak, (*öyle*) geçmek (KuTS:403).

yürülmek (TTAS): Çiftleşmek, çiftleşme isteği göstermek (hayvan için) (-Isparta/ Karamanlı *Tefenni –Burdur/ Mahmutlar –İzmir/ -Adana/ Apturrahmanlar *Serik –Antalya/ Kınık *Fethiye –Muğla).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

Z

403. zahra (Ku.T) / zahra (TT)

zahra (Ku.T): *Far.* Zehre. **zahrasın almaq:** **a)** *birini* çok korkutmak. **b)** *birine* zulmetmek, birini ezmek; boyun eğmeğe zorlamak (KuTS:405).

zahra (TTAS): 1) Yemeklik tahıl (*Emet ve köyleri –Kütahya/ Tokat – Eskişehir/ Hacıahmet *Düzce –Bolu/ *Kurşunlu –Çankırı/ *Vezirköprü –Samsun/ *Merzifon –Amasya/ *Perşembe –Ordu/ Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ *Arapkir - Malatya -/ Hacıilyas *Koyulhisar, Karaözü *Gemerek, *Gürün, Maksutlu *Şarkışla, -Sivas/ Gülâbi –Yozgat/ Tahtacı, Elmalı, *Kızılcahamam, Hasanoğlan –Ankara/ *Pınarbaşı ve çevresi –Kayseri/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya).

2) Hayvanlara verilen yem (ot, arpa, saman vb.) (Örencik, Pazar *Kızılcahamam –Ankara).

3) Hallaç yayında, kirişin altındaki koruyucu deri (Hashoca *Akhisar –Manisa).

“zahra” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

404. zal (Ku.T) / zal (TT)

zal (Ku.T): *Rus.* Salon (KuTS:405).

zal (TTAS): Deli (Görneç, Magosa –Kıbrıs).

“zal” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasında farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

405. zarlanmaq (Ku.T) / zarlanmak (TT)

zarlanmaq (Ku.T): Şikâyet etmek, sızlanmak, yakınmak (KuTS:407).

zarlanmak (TTAS): 1) Acıdan inlemek, ah vah ederek yaşamak (-Kars).

2) Çarşaf giyinmek, çarşaflanmak (*Bor –Niğde).

zarlanmak (TS): Ağlayıp sızlamak.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

406. zarlı (Ku.T) / zarlı (TT)

zarlı (Ku.T): Kederli, acıklı, elim, elemli, üzgün, üzüntülü, tasalı, hazin, dokunaklı.

zarlı (TTAS): 1) Çarşafa bürünmüş (kadın) (*Bor –Niğde).

2) Geçimini kendi sağlayamayan (*Gerze köyleri –Sinop).

“zarlı” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü dili ili Türkiye Türkçesi ağızları arasında farklılık göstermektedir. Sözcük bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

407. zek (Ku.T) / zek (TT)

zek (Ku.T): 1) Şiddetli, keskin, tatsız, nahoş, iğrenç, pis, hoş gitmeyecek bir tarzda, sertçe, şiddetle.

2) Bedbah, kötü yürekli, bedbahlıkla (KuTS:407).

zek (TTAS): 1) Tarlada ekin, fide, fidanlar arasında yetişen zararlı ot (-Gaziantep).

2) Nemli (Türkistan).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

2.2.2. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler

1. ağu (Ku.T) / ağu (TT)

ağu (Ku.T): Zehir, ağı. **Ağu bermek:** Birini zehirlemek, birine zehir vermek (KuTS:27).

ağu (TTAS): 1) Ağlayan küçük çocukları susturmak veya güldürmek için söylenir (Hamzabali *Bozdoğan –Aydın/ *Silifke –İçel/ Kayapa –Edirne).

2) Ağaç çalılarda yuva yapıp yaprak yiyen tırtıl (Yazıköy *Safranbolu –Zonguldak/ Sirkeli *Çubuk –Ankara).

3) Zehirli ot (Yolbaşı, Muradiye –Rize).

4) Zehir (Kılıkış Bornova –İzmir/ *Akhisar –Manisa/ *Bandırma – Balıkesir/ *Düzce –Bolu/ Yeniköy –İstanbul/ *Cide –Kastamonu/ Bektemur, Ziyere –Amasya/ Kızılca *Artova –Tokat/ Arpaköy –Ordu/ *Tirebolu –Giresun/ -Trabzon ilçe ve köyleri/ Tekke, -Gümüşhane/ *Pazar, Selimiye, Yolbaşı, Muradiye, -Rize/ Düzenli, Çavdarlı *Şavşat, Erkinis, Ersis *Yusufeli, *Ardanuç, *Hopa –Artvin/ Taşburun, *İğdir, *Ardahan, *Göle çevresi -Kars köyleri/ -Erzurum ve ilçeleri/ *Erciş, -Van/ -Bitlis/ Hani *Lice, -Diyarbakır/ -Muş/ *Hozat –Tunceli/ *Ağın – Elâzığ/ Karaözü *Gemerek, Vazıldan, *Divriği, *Yıldızeli, *Gürün, -Sivas/ Kuşçu *Yerköy –Yozgat/ -Ankara ve çevresi/ Bahçeli *Bor –Niğde/ Büyükmanika *Saray – Tekirdağ/ Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon).

5) Susam tarlada iken dadanan tırtıl (*Köyceğiz –Muğla).

6) <ET agu: ağı, zehir (Erzincan ve yöresi/ Erzurum/ Keban Baskil Ağın Elazığ/ Kars).

“ağu” kelimesi Kumuk Türkçesi’nde “zehir, zehirli ot” anlamına gelirken Türkiye Türkçesi ağızlarında bu anlamının yanı sıra ayrıca “ağlayan küçük çocukları susturmak veya güldürmek için söylenen söz, susam tarlada iken dadanan tırtıl, ağaç çalılarda yuva yapıp yaprak yiyen tırtıl” anlamlarına da gelmektedir. Bu yönü ile sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

2. alaşa (Ku.T) / alaşa (TT)

alaşa (Ku.T): I Alçak, düşük; **alaşa çır:** Alçak duvar. **alaşadan uçmaq:** Alçaktan uçmak. **alaşağa tüşmek:** Alçağa inmek, alçalmak.

II) esk. At. Ol batırım alaşasın yerlegen: O yiğidim atını eğerlemiş (KuTS:29).

alaşa (TTAS): 1) Çok renkli, karışık renkli (Nefsiköseli *Görel –Giresun/ *Bor, -Niğde).

2) Zayıf ve çelimsiz at (Yeniköy, Özbek *Torbalı –İzmir/ Küpeli, Ayrancı –Amasya/ -Gümüşhane).

3) Ağzı ve burnu beyaz olan at (Aşağırmak *Ardanuç – Artvin).

4) Beygir, erkek at, iğdişi olmayan huysuz at (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars).

5) Semere alışmış hayvan (Ankara/ Çeşmekolu *Lüleburgaz – Kırklareli).

6) Her kuzuyu emziren koyun (Bahçeli *Bor –Niğde/ Hortu *Ereğli –Konya).

7) Azgın köpek, boğa, at vb. (Çamlıköy, -Gümüşhane/ Muradiye –Rize/ Ersis *Yusufeli –Artvin/ -Konya).

8) Leş (*Bor –Niğde).

9) Kötü kadın, orospu, oynak, cilveli (Şihlar, Ulubey –Ordu/ Haydarlı *Görece, *Keşap ve köyleri –Giresun/ *Maçka köyleri, Kalafka –Trabzon/ Çayağzı, Çavdarlı *Şavşat, Ersis, *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Artvin/ Bahçeli *Bor –Niğde).

10) Çok süslü, allı pullu (*Şavşat köyleri –Artvin).

11) Herkesçe beğenilen, hoş görülen, yakışıklı kimse (Selimiye –Rize).

12) İki yüzlü, ara bozucu, yaltaklık eden (Tokat –Eskişehir/ Haydarlı *Görece –Giresun/ Abişko *Pazar –Rize/ Totak, Yaraşlı *Haymana, *Şereflikoçhisar ve köyleri –Ankara/ -Kırşehir/ Kala *İncesu –Kayseri/ Kurugöl – Nevşehir/ Bahçeli *Bor, Eskinuz *Aksaray –Niğde/ Hortu *Ereğli, *Karaman, Zıvarık, -Konya/ *Mut köyleri, Bozkır –İçel/ *İpsala ve *Uzunköprü köyleri – Edirne).

13) Alçak, engin, basık “*Duvar da çok alaşaymış.*” (Kadıçiftliği *Taşköprü –Kastamonu/ Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

14) Çok aceleci, her işte acele eden (Sarıkavak, Topkaya, Karatepe –Eskişehir/ Kala *İncesu –Kayseri).

15) Yaramaz, hırçın, yaygaracı (Zile *Mesudiye, -Ordu köyleri/ Kalafka –Trabzon/ Uluşiran *Şiran, Çamlıköy, -Gümüşhane/ Çayağzı, Yoncalı, *Şavşat –Artvin/ Ölçek *Ardahan –Kars/ Diktaş *Divriği –Sivas/ Eskinuz *Aksaray –Niğde/ Bardas *Karaman –Konya).

16) Bir çeşit deri hastalığı, çil (*Bor, -Niğde).

17) Başkalarının çıkarları için çalışan (Kösektaş *Hacıbektaş Nevşehir).

alaşa (TS): Sert bakışlı, huysuz, haşarı (at).

“alaşa” sözcüğünün “at” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

3. alça (Ku.T) / alça (TT)

alça (Ku.T): Bir çeşit erik; **alça muraba:** erik reçeli (KTS:30).

alça (TTAS): 1) Alın (Horzum *Tefenni –Burdur/ Darıveren *Acıpayam –Denizli/ Bingi *Çeşme –İzmir/ Bağyaka, Çavdır *Finike, Eğmir, *Elmalı, *Kaş, -Antalya/ Eldirek *Fethiye, *Marmaris köyleri, *Datça –Muğla).

2) Ayakkabı kalıplarının ön tarafına konulan üç köşeli mukavva, vaketa veya meşin parça (-Balıkesir/ -Tokat/ -Niğde).

3) Erkeğin nişanlısına hediye, alça (Çıtak *Çivril –Denizli).

4) Erik (Van).

“alça” sözcüğünün “erik” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

4. arımaq (Ku.T) / arımak (TT)

arımaq (Ku.T): Yorulmak; kuvveti tükenmek, bitmek, halsiz düşmek, bitap düşmek; **arımaytalmay** yorulmadan, yorulmak nedir bilmeden, yorulup dinlenmeden, durup dinlenmeden; **arımay-talmay işlemek** yorulmak nedir bilmeden çalışmak (KuTS:39).

arımak (TTAS): 1) Temizlemek (Bornova –İzmir/ *Zile –Tokat/ -Edirne).

2) Yorulmak (Doğlat -Afyon Karahisar/ *Reşadiye köyleri – Tokat/ Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

3) Ağrımak (Ankara).

“arınmaq” sözcüğünün “yorulmak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

5. esas (Ku.T) / esas (TT)

esas (Ku.T): Ar. Esas, temel, baz. **esasğa almaq:** bir şeyi esas almak, temel almak.

esas bolmaq: Esas teşkil etmek, temel teşkil etmek, esas olmak, temel olmak (KuTS:42).

esas (TTAS): 1) Gerçek, asıl, esas (Kızılca *Tavas –Denizli/ Nefsiköseli, Eynesil *Görele –Giresun)

2) Bekçi, korucu (Bölcek –Kütahya).

3) Esas (Ordu).

4) Aslında (Çüngüş, Çermik Diyarbakır).

“*esas*” Türkiye Türkçesi’nde Kumuk Türkçesi’nde olduğu gibi “*esas*” anlamındadır. Ancak Türkiye Türkçesi’nde geçen “*bekçi, koruyucu*” anlamı kelimeyi kısmî yalancı eş değer yapmaktadır.

6. aşamaq (Ku.T) / aşamak (TT)

aşamaq (Ku.T): 1) (Yemek) yemek. **aşamağa olturmaq:** Yemek yemeğe oturmak. **aşamasa-yaşamas, işlemese-tişlemes:** atas. Yemeden yaşanmaz, çalışmadan yenmez.

2) Yemek, aşındırmak, kemirmek (*msl. asitten*).

3) Aşındırmak, söküp götürmek (*msl. sudan*).

4) Yemek, yara yapmak (*msl. tabanda*). **Botinkalar tabanımnı aşagan:** Botlar tabanımnı yemiş, yara yapmış.

5) (*para*) İsrâf etmek, savurmak, boşuna harcamak, harcamak, sarf etmek.

6) *mec.* Çok sövmek (*serzeniş, başa kakma, küfür olarak*).

7) **-İp'lı zarf-fiil şekliyle birleşik fiillere dahil olur. aşap almaq:** Yemek. **aşap bitdirmek:** Yemek, yiyip yutmak. **aşap qaramaq:** Tatmak, tadına bakmak. **aşap toymaq:** Doymak, karnını doyurmak. **qapas aşamaq:** Tokat yemek. **tayaq aşamaq:** Dayak yemek, sopayla dövülmek (KuTS:44).

aşamak (TTAS): 1) Yemek yemek (-Afyon Karahisar köyleri/ *Gemlik –Bursa/ *Düzce –Bolu/ *Şile –İstanbul/ Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı, *İlgın –Konya).

2) Gedik, geçit yeri (Akdağ –Amasya/ *Mesudiye köyleri –Ordu).

3) Üzerinden geçecek kadar adım aşımak (Güneyce –Rize).

4) Harım ve çitlere konan, basamaklı merdiven (Eldirek *Fethiye –Muğla).

5) Neşelenmek (Konya).

aşamak (TS): Yenmek, mağlûbetmek, alt etmek.

Türkiye Türkçesi'ndeki ilk anlamı hariç diğer anlamlar Kumuk Türkçesi'ndeki anlamlardan farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

7. atdırmaq (Ku.T) / attırmak (TT)

atdırmaq (Ku.T): atmaq'tan et.f. 1) Attırmak.

2) Ateş ettirmek, ateş açtırmak.

3) Havada infilak ettirmek, (havada uçurmak).

yarnı atdırmaq: yarı, kayalığı (havaya) uçurmak (KuTS:46).

attırmak (TT): Atma işini yaptırmak: “*Osman, babamı zindana attırmış ve ihtiyarın orada ölmesine sebep olmuştu.*” -N. F. Kısakürek (TTS:189).

attırmak (TTAS): 1) Meni gelmek, meni getirmek (*Eğridir köyleri –Isparta/ Uğurlu *Ermenek –Konya).

2) Su ya da sıvı şeyler tazyikle fişkırmak (Uluğbey *Senirkent –Isparta/ *Bor –Niğde).

3) Ayakta işemek (Sobran –Gümüşhane/ -Erzincan ve köyleri).

“*atdırmak>attırmak*” kelimesi özellikle Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarıyla Kumuk Türkçesi’nden farklı olduğu için kısmî yalancı eş değerdir.

8. axtarmaq (Ku.T) / ahtarmak (TT)

axtarmaq (Ku.T): 1) Aramak. **Axtarıp qaramaq:** Aramak.

2) İnceleme, tetkik etmek, muayene etmek, araştırmak.

awruwnu xalın axtarmaq: Hastanın durumunu tetkik etmek, hastayı muayene etmek. **ol zatnı ağınqarasın (veya göğün) axtarmay:** O, (bir şeyin) akına karasına bakmıyor, aldırış etmiyor, aldırılmıyor, umursamıyor (KuTS:50).

ahtarmak (TTAS): 1) Karıştırmak, altüst etmek, çevirmek (Yakakayı –Eskişehir/ *Boyabat –Sinop/ Varay –Amasya/ Çamlıbel *Artova –Tokat/ *Alucra –Giresun/ Tekke –Gümüşhane/ Ersis, *Yusufeli –Artvin/ -Diyarbakır/ *Hozat –Tunceli/ *Divriği –Sivas/ Saray *Yerköy, Sarıhamzalı *Sorgun, Çalılı –Yozgat/ Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı –Kayseri).

2) Dolu olan bir şeyi boşaltmak (Varay –Amasya/ Çamlıbel *Artova, Çilehane *Reşadiye –Tokat/ -Gaziantep/ *Elbistan-Maraş/ *Zara –Sivas).

3) Baştan sonuna kadar okuyup bitirmek, hatmetmek (*Sivrihisar –Eskişehir/ *Hisarcık *Yayladağı –Hatay/ -Niğde).

4) Aramak, araştırmak, soruşturmak (Ortaköy *Çal –Denizli/ *Alucra –Giresun/ *İğdır ve çevresi –Kars/ *Lice, -Diyarbakır/ Bakülü *Hafik, -Sivas/ Kerkük).

5) Arayıp bulmak (Kars).

6) Devirmek, yıkmak (*Susurluk köyleri –Balıkesir/ *Hozat –Tunceli).

7) Yenmek (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

8) Tavuk veya horoz toprak, çöp eşelemek (Mağura *Maçka - Trabzon ve çevresi).

9) Mide bulanmak (*Sivrihisar –Eskişehir).

10) Tohum ekmeden, tarlayı sürüp nadasa bırakmak (Muğlasın *Tavas -Denizli,/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ Ağın *Keban –Elâzığ/ *Arapkir – Malatya/ *Şereflikoçhisar –Ankara).

11) Beslemek, yiyip içeceğini vermek (*Şavşat ve köyleri – Artvin).

“*ahtarmak*” sözcüğünün “*aramak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer sınımları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

9. ayamaq (Ku.T) / ayamak (TT)

ayamaq (Ku.T): 1) Acımak, merhamet etmek, kıyamamak.

2) Esirgemek, korumak. **canın ayamay düşman bulan yabuşmaq:** Canını esirgemeksizin düşmanla savaşmak (KuTS:50).

ayamak (TTAS): 1) Uz kullanmak, kayırmak, korumak (*Eğridir ve köyleri, *Şarki Karaağaç –Isparta/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ Zile *Mesudiye –Ordu/ *Tirebolu, *Şebin Karahisar –Giresun/ -Malatya/ Kitiz *Göksun –Maraş/ *Koyulhisar –Sivas/ Köşker –Kırşehir/ *İncesu –Kayseri/ Bahçeli, *Bor, -Niğde/ - Nevşehir/ *Ermenek, *Hadım, *Akşehir, -Konya ve köyleri/ Karadere *Anamur, Meydan *Mut, Civanyayla –İçel/ Karadere *Gündoğmuş –Antalya/ *Bodrum – Muğla).

2) Menetmek (-Malatya).

3) Karşı koymak, dayatmak (Malatya).

4) Çok yüz vermek, şımartmak (*Afşin, *Elbistan –Maraş).

5) Serbest bırakmak: “*Bu çocuğu biraz ayamak lâzım, pek sıkılmış.*” (Genek –Çankırı).

6) Serbest büyüme, zorluk çekmeden gelişme (*Silifke – İçel).

7) Saygı göstermek, saymak (Köşker –Kırşehir).

8) Yalnız kalmak (Abana –Kastamonu).

9) İşsiz kalmak (Abana –Kastamonu).

10) Temizlemek (*Bor –Niğde).

11) Bitki ya da fidanın çevresini temizlemek, meydana çıkarmak (-Ordu ve köyleri/ Düzköy *Keşap, Nefsiköseli, Eynesil *Görece –Giresun/ *Torul köyleri –Gümüşhane/ Karaburun *Sorgun –Yozgat).

12) Üzerinden yalnız bir insan geçebilecek kadar merdivenimsi köprü (Taşağıl –Antalya).

13) Mehtapta yürümek, gezmek (-Antalya).

14) Bakmak, büyütme: “*Kestene fidesini ayadın mı?*”

ayamak (TS): Saygı göstermek, saygı ile anmak.

“*ayamak*” sözcüğü “*esirgemek, korumak*” anlamı dışında diğer anlamlarıyla iki lehçede farklılık gösterdiği için kısmî yalancı eş değerdir.

B

10. bağana (Ku.T) / bağana (TT)

bağana (Ku.T): Direk. **telegraf bağana:** Telgraf direği (KuTS:57)

bağana (TTAS): 1) İçine peynir, çökelek konulan oğlak veya kuzu derisi, tulum (*Göksun ve köyleri –Maraş).

2) Yeni doğmuş çocuk, üç yaşına kadar olan çocuklara verilen genel ad (Bakacak, Ergine, -Balıkesir ve çevresi/ *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ Oba, Dutlu, Gürcü köyleri *Şavşat –Artvin/ *Kemaliye –Erzincan).

3) Dört, beş günlük keçi yavrusu (Tömek –Konya).

4) Direk ("Karaçayca'dan" Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

“bağana”; Türkiye Türkçesi ağızlarındaki ilk üç anlamı Kumuk Türkçesi’ndeki anlamından farklı olduğundan kelime kısmî yalancı eş değerdir.

11. baha (Ku.T) / baha (TT)

baha (Ku.T): *Far.* 1) Fiyat. **fabrik bahası:** Fabrika (satış) fiyatı. **bu ayaqqiyimni bahası bağırlı:** Bu ayakkabının fiyatı uygun. **baha salmaq:** Fiyat koymak.

2) Kıymet, değer. **baha bermek:** Kıymet vermek, değer vermek. **onu işine yaxşı baha bermeymen:** Onun işine çok değer vermiyorum. **artıq baha bermek:** Çok değer vermek, gerçek değerinden fazla değer vermek.

3) Değerli, kıymetli. **baha mal:** Değerli mal. **bahası yoq:** Çok değerli, fiyat biçilemez, paha biçilemez. **Sen aytğan söznü bahası yoq:** Senin söylediğin söz çok değerli. **bu antika xincalrı bahası yoq:** Bu antika hançere paha biçilemiyor (KuTS:58).

baha (TTAS): 1) Şaşma, korku, pişmanlık, beğenmeme, öfke, acıma bildirir ünlem (*Afşin, *Elbistan –Maraş).

2) Tepsi, fincan tepsisi (Ankara).

3) Şaşma bildirir ünlem (Yozgat/ Köşektaş *Hacıbektaş Nevşehir).

4) *Far.* bahâ: Para olarak değer (Erzincan ve yöresi).

5) *Far.* bahâ: paha, değer, fiyat. **aş daşanda kepciye baha yetişmez:** İş bu raddeye geldikten sonra, ne gerekirse yapmak lazım (Erzurum)

“baha” sözcüğünün “fiyat” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

12. bahana (Ku.T) / bahana (TT)

bahana (Ku.T): *Far.* 1) Bahane, sebep, illet. **awruwnu bahanası bulan:** Hastalığın sebebiyle. **o bahana tügül:** O bahane değil. **bahana tapmaq:** *bir şey için* bahane bulmak.

2) Kusur, noksan, noksanlık (KuTS:58).

bahana (TTAS): 1) Yeni doğmuş çocuk, üç yaşına kadar olan çocuklara verilen genel ad (Yenice *Karacabey –Bursa).

2) Sebep, bahane (Navlu *Yeşilova –Burdur/ *Akyazı çevresi –Kocaeli/ Saray –Çankırı/ -Maraş ve çevresi).

3) Ahırda tahta veya taştan yapılmış oluk şeklinde hayvan yemliği (*Ereğli –Konya).

Kökeni Farsça olan “*bahana*” kelimesi Kumuk Türkçesi’nde “*bahana*”, Türkiye Türkçesi’nde “*bahane*” şeklinde kullanılmaktadır. Bu hâli ile anlam farkı yoktur. Ancak kelimeye ses değişimi olmadan bakıldığında “*sebep, bahane*” anlamı dışında diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

13. bala (Ku.T) / bala (TT)

bala (Ku.T): 1) Çocuk, bebek, yavru. **balam:** Yavrum. **bala bar üyde balah yoq:** atas. Çocuk olan evde bela olmaz. **Balanı balası baldan tatli:** Torun baldan tatlı (olur).

2) Yavru. **bala yatğan tavuq:** Kuluçkaya yatan tavuk, kürk tavuk. **bala mişik:** Yavru kedi. **arслан bala:** Arslan yavrusu. **güçük bala:** Köpek yavrusu (KuTS:59).

bala (TT): *a. hlk.* Yavru, çocuk (TTS:241).

bala (TTAS): 1) Çocuk, yavru, küçük (-İzmir/ Dombaylı *Salihli –Manisa –İstanbul/ -Bursa/ *Merzifon köyleri -Amasya çevresi/ Çilehane *Reşadiye –Tokat/ Zarşat, Kızılçakçak *Arpaçay, Taşburun, *İğdır, Göle *Posof, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, -Kars/ *Erciş –Van/ Üstükran, -Bitlis/ Karaözü *Gemerek –Sivas/ *Polatlı –Ankara/ *Ereğli, Böğrüdilik *Cihanbeyli, Haha, Argıthanı, Başhöyük *Kadınhanı, -Konya/ -Adana/ Büyükmanika *Saray –Tekirdağ/ Kerkük, Bulgaristan).

2) Oğlan çocuğu (Kerkük).

3) Bezden yapılmış bebek (*Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hatay/ Çukurkuyu, Kızılca, Zengen *Bor –Niğde).

4) Marangozların cila yapmak için kullandıkları içi pamuk dolu bez (Düzköy, *Keşap –Giresun).

5) Bulaşık bezi (Bilecik).

6) Karamuk (Alanlı –Aydın/ *Fethiye köyleri –Muğla).

7) Yabanî bakla (Sürez *Bozdoğan –Aydın).

8) Belâ (Zarşat *İğdır –Kars)

9) Zor, güç, bela (Gülpınar *Ezine –Çanakkale).

10) Tatar: “*Bala kızının gözleri şiş olur.*” (Kayapa –Edirne).

11) Buğday ve arpanın içinde bulunan mercimek şeklinde siyah tanecikler (*Bozdoğan –Aydın).

12) Manda yavrusu, malak (Erzurum).

13) Bari, keşke, hiç olmazsa, öyle ise (Yenice, Kayı *Emet – Kütahya).

bala (TS): I) Yavru.

II) Baş örtüsü (mala, vala).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan “*bala*” sözcüğü “*çocuk, yavru*” anlamlarında kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise bu anlamın dışında çok farklı anlamları da karşılamaktadır. Bu sebeple kelime kısmî yalancı eş değerdir.

14. balaq (Ku.T) / balak (TT)

balaq (Ku.T): Baldırak, pantolonun ağdan paçalara doğru olan kısımlarından her biri (KuTS:59).

balak (TTAS): 1) Çocuk, yavru, küçük (Pişkidag –Erzincan/ Çakırlar *Akşehir, *Cihanbeyli –Konya).

2) Manda yavrusu, malak (Sücüllü *Yalvaç –Isparta/ Garipköy *Tavas –Denizli/ Çulhan *Bozdoğan –Aydın/ Ağlı *Küre –Kastamonu/ *Eskipazar –Çankırı/ Çıkrık *Mecitözü, İbik, *İskilip, İmat *Alaca, Satıyüzü, -Çorum/ Engiz,

*Bafra, *Çarşamba köyleri –Samsun/ *Merzifon ve köyleri, Zana, Sarayözü, Ezine, Ilıgın, Efte, Zığala –Amasya/ *Turhal, Andıran *Taşova, Çamlıbel *Artova, Çilehane *Reşadiye, *Niksar, *Zile ve köyleri, Almus –Tokat/ Karakuş bucağı köyleri *Ünye, Danışman *Fatsa, Salman *Akkuş, Sarıca *Gölköy, -Ordu/ *Kelkit –Gümüşhane/ *Doğubayazıt –Ağrı/ -Elazığ/ -Urfa/ Hacıilyas, *Koyulhisar, *Zara, Çepni, Karaözü *Gemerek, *Şarkışla, *Kangal, *Yıldızeli, Celikanyurt, Çöplü, *Gürün, - Sivas/ Çokradan *Çayıralan, *Yerköy, Küçükboynul, Gökçekışla, -Yozgat/ *Avanos, Köşker, Zekere –Kırşehir/ *Bünyan, *İncesu, *Pınarbaşı, -Kayseri/ *Bor –Niğde/ -Konya).

3) Tavşan yavrusu (*Urla –İzmir/ -Sivas/ -Kırşehir/ Kemerhisar, Ulukışla, *Bor, -Niğde/ Alibey *Çumra, Ayaslar, Balki *İlgın, Akait, Sille, Bisse, -Konya).

4) Ayı yavrusu (-Erzurum/ -Elâzığ/ Karakuş bucağı köyleri *Ünye –Ordu).

5) Kedi yavrusu (Müsellim, Yapraklı –Çankırı/ *İskilip –Çorum/ -Erzurum/ *Beşiri –Siirt).

6) Donun, pantolonun paçası (Dombaylı, Salihli, Balbey –Manisa/ -Urfa/ Süleymaniye *Göksun –Maraş/ *Bor –Niğde).

7) Kadife (Kayseri).

8) Sulu çamur, bataklık (Çıtak *Çivril –Denizli).

9) Çeşme (Zığala, Ezine –Amasya).

10) Domuz yavrusu (Dereçine *Sultandağı Afyon).

11) Çitle çevrilmiş tarla (Ordu).

12) Ev ağacı (Ordu).

balak (TS): Manda yavrusu.

“balak” sözcüğünün “pantolon paçası” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

15. başlı (Ku.T) / başlı (TT)

başlı (Ku.T): 1) Başlı. eki başlı qaraquş: İki başlı kartal.

2) *mec.* Akıllı. **bu bek başlı yaş:** Bu pek akıllı çocuk (KuTS:65).

başlı (TT): *sf.* Başlı olan: “*O zaman kırmızı başlı kibritler vardı ya.*” -P. Safa (TTS:277).

başlı (TTAS): 1) Tepeleme dolu, ağız ağıza dolu: “*Üç teneke başlı buğday verdim.*” (Tokat –Eskişehir/ *Taşova –Tokat/ *Pasinler –Erzurum/ *Refahiye –Erzincan/ *Erciş –Van/ *Ahlat –Bitlis/ Aşudu *Darende –Malatya/ *Kilis –Gaziantep/ -Maraş/ *Koyulhisar, *Kangal ve köyleri, -Sivas/ *Antakya ve çevresi Hatay/ Gaziantep).

2) Toptan, hepsi, tamamı (*Taşköprü –Kastamonu/ *Boyabat –Sinop).

3) Geçici olmayan, devamlı, sürekli olarak (*Kurşunlu –Çankırı/ -Niğde).

4) Bitmemiş, yarım kalmış iş: “*Ahmet çifti başlı bıraktı.*” (*Akyazı –Sakarya/ *Karaisalı –Adana).

5) Başlı gözükken çıban (Niğde).

6) Yağı alınmamış süttten yapılan peynir (*Pazar –Rize).

7) Olgunlaşmış, baş tutmuş (çıban için) (Dereçine *Sultandağı Afyon).

8) Sağlam, gerçek, tutarlı: “*Olanı başlı bi işe yerleşdirdik.*” (Dereçine *Sultandağı Afyon).

9) Başlanmış bitirilmemiş: “*İşim başlı galdı.*” (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

“*başlı*” sözcüğünün “*başı olan*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

16. batır (Ku.T) / batır (TT)

batır (Ku.T): 1) Bahadır, yiğit, kahraman, cesur adam.

2) *erkek öz. is.* Batır (KuTS:65).

batır (TTAS): 1) Şimdiki zaman eki (tekil üçüncü şahıs), -yor (*Kandıra – Kocaeli).

2) **bâtır:** Yiğit, kahraman, cesur (-Denizli/ -Balıkesir/ Altay, Karairtiş –Çanakkale/ Adacık *Vakıkebir –Trabzon/ *Ceyhan, Misis –Adana).

batır (TS): Yiğit, cesur, bahadır, kahraman.

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki ilk anlamı Kumuk Türkçesi'ndeki anlamlarından farklılık gösterdiğinden kelime kısmî yalancı eş değerdir.

17. baylıq (Ku.T) / baylık (TT)

baylık (Ku.T): Zenginlik, varlıklılık. **kolhoznu camiyat baylığı:** Kolhozun toplum zenginliği. **xalq baylığı:** Halk zenginliği. **xam mal baylığı:** Ham madde zenginliği (KuTS:67).

baylık (TTAS): 1) Mutluluk, refah, huzur, ferahlık: “*Çok şükür baylığa çıktım.*” (*Çal –Denizli/ *Bor –Niğde/ Aslanköy *Mersin, -İçel).

2) Zenginlik (*Lapseki –Çanakkale/ Aslanköy *Mersin, Hurma *Silifke –İçel).

3) Erkeklik: “*Bizim yanımızda senin gibi külhanbeylerin baylığı sökmez, bize Yenicamili derler.*” (Ekse *Çal –Denizli).

4) Gelişmiş, ergin, olgun: “*Senin giz baylık olmuş, sat onu gayri.*” (Yazır *Acıpayam –Denizli).

baylık (TS): Zenginlik.

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki “*erkeklik ve gelişmiş, engin, olgun*” anlamlarıyla Kumuk Türkçesi'ndeki anlamdan ayrıldığından kelime kısmî yalancı eş değerdir.

18. beklik (Ku.T) / beklik (TT)

- beklik (Ku.T):**
- 1) Katılık, sertlik.
 - 2) Sağlam yer, tahkimli yer, müstahkem mevki.
 - 3) Kaparo, pey.
 - 4) Sarsılmazlık (*karakter hak.*) (KuTS:69).

beklik (TTAS): 1) Ocağa atılan ve uzun müddet yanan ana kütük (Kavak – Samsun).

2) Peklik, kabızlık (-Samsun/ *Zile –Tokat/ Karakuş köyleri *Ünye –Ordu/ -Yozgat).

3) Nişanda söz kesiminden sonra yapılan merasim (- Gaziantep).

4) Katılık, sertlik (Karakuş köyleri *Ünye –Ordu).

5) Söz kesilen kıza takılan takı: “*Gelinlimize beklik dahdih.*” (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

beklik (TS): Kuvvet, metanet, salâbet.

“*beklik*” sözcüğünün “*katılık, sertlik*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

19. belet (Ku.T) / belet (TT)

belet (Ku.T): I) Mahir, usta, becerikli. **işge belet adam:** Becerikli adam.

II) Bilet (KuTS:69).

belet (TTAS): 1) Kılavuz, yol gösteren kimse (Taşburun *İğdır, Kızılçakçak *Arpaçay –Kars/ -Erzurum/ *Erciş –Van/ -Bitlis/ *Hafik –Sivas).

2) Bilen, tanıyan, vâkîf: “*İstanbul'a belet değilim.*” (-Kars çevresi/ *Erciş –Van).

3) Bilinen, belli, öğrenilen, bellenmiş: “*Mesele balet oldu.*”
(Çömlekçi *Bodrum-Muğla).

4) Yüksek, yüce (-Diyarbakır).

5) Kılavuz (Arpaçay – Kars).

6) *Fr.* Bilet: “*Milli Piyango bileti*” (Erzurum).

“*belet*” sözcüğünün “*bilet*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

20. boran (Ku.T) / boran (TT)

boran (Ku.T): Tipi, kar fırtınası. **birden boran gösterildi:** Birdenbire tipi başladı (KuTS:78).

boran (TT): *a. coğ.* Rüzgâr, şimşek ve gök gürültüsü ile ortaya çıkan sağanak yağışlı hava olayı: Yazın sık sık boran olur (TTS:378).

boran (TTAS): 1) Sebze fideleri, üzüm çubuğu ekmek için hazırlanan yer, çukur (Babik *Pötürge –Malatya).

2) Grup, takım, kabile, kalabalık, göç, küçük kervan, aile fertleri (*Gerde –Bolu/ *Nallıhan –Ankara).

3) Sis, duman (Bayat *Emirdağ –Afyon/ Tokat, Bozan, Keskin –Eskişehir/ *Sorgun –Yozgat/ Çayırılı *Haymana, *Nallıhan –Ankara/ *Ermenek –Konya/ Zeytinli –Adana).

4) Şiddetli kar, fırtına, kasırga (Kasımlar, Banus *Eğridir, *Keçiborlu, *Senirkent, Yakaköy *Gelendost –Isparta/ *Düzce –Bolu/ -Samsun/ *Merzifon –Amasya/ Tepeören, Düzköy, İcilli –Giresun/ Hasara –Gümüşhane/ Bağlıca *Arduç, Çavdarlı *Şavşat –Artvin/ *Doğubayazıt, Kızılçakçak *Arpaçay –Kars/ -Bitlis/ *Erciş –Van/ *Ağın,*Keban –Elâzığ/ Bertiz, Önsen –Maraş/ -Gaziantep/ *Sorgun –Yozgat/ Adaören *Beypazarı, Seyitgazi, Tahtayazı *Çubuk –Ankara/ Bahçeli *Bor –Niğde/ Hatamışşabanlı, Ümrani, Hamidi –Konya/ Aslanköy *Mersin, *Silifke, *Mut –İçel/ *Kozan, Lapa –Adana).

5) Şiddetli yağmur, sağanak (Mağura, Kilât *Maçka –Trabzon/ -Gaziantep).

6) İç sıkıntısı (Bayat *Emirdağ –Afyon/ İğneciler *Mudurnu – Bolu/ Seyitgazi –Ankara).

7) Felâket, belâ (Tokat, Bozan –Eskişehir/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ *Bor –Niğde).

8) Yaban güvercini (-Diyarbakır/ Aloş –Elâzığ).

9) Haşlanmış semizotu üzerine sarımsaklı yoğurt ve yağ dökülerek yapılan yemek (Şeref *Yatağan –Muğla).

10) *İt. bora*: bora, kasırğa. **boran etmek**: Kasırğa esmek (Erzurum).

boran (TS): Bora, fırtınalı, tipili yağmur.

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde kullanılan “*boran*” sözcüğünün anlamı Türkiye Türkçesi ölçünlü dilindeki anlamıyla aynıdır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarından farklı olduğundan sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

21. bulaq (Ku.T) / bulak (TT)

bulaq (Ku.T): Kaynak, pınar. **bulaq suw**: Kaynak suyu, memba suyu (KuTS:83).

bulak (TT): *a. hlk.* Kaynak, pınar (TTS:407).

bulak (TTAS): 1) Bulama yapımında karıştırma işini yapan araç (Takanlı *Mersin –İçel).

2) Kaynak (*Dinar –Afyon/ *Menemen –İzmir –Manisa/ -Kastamonu/ -Amasya ve Azerî köyleri/ Darma *Erbaa –Tokat/ Çakallı *Kavak – Samsun/ Çandır –Ordu/ -Giresun/ *Ardahan, *Posof, -Kars/ *Doğubayazıt –Ağrı/ -Van/ -Bitlis/ *Genç –Elâzığ/ *Polatlı –Ankara/ -Kırşehir/ *Pınarbaşı –Kayseri/ *Kozan –Adana).

3) Çeşme (*Dinar –Afyon/ *Şarkikaraağaç –Isparta/ *Mecitözü –Çorum/ -Amasya ve köyleri/ -Trabzon/ *Ardahan, *Posof, *Çıldır, -

Kars/ -Erzurum/ *Ahlat –Van -Bitlis/ -Diyarbakır/ *Bulanık –Muş/ -Elâzığ/ -Urfa/ Tutmaç, *Divriği –Sivas/ Polatlı –Ankara/ *Pınarbaşı –Kayseri/ -Konya/ Abdiye, *Kozan –Adana).

4) Subaşı, pınarbaşı, içinde çeşme bulunan yeşillik (*Taşköprü –Kastamonu).

5) Belâ, felâket (İzmir).

6) Sersem (Çayağzı *Şavşat –Artvin).

7) Hırsız, kaçakçı yatağı (Bitlis).

8) Koyu çamur (Meyvabükü *Güdül Ankara).

bulak (TS): Kaynak, pınar, çeşme.

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki ilk üç anlam hariç geri kalan anlamlar, Kumuk Türkçesi ölçünlü dilindeki anlamlarla farklılık gösterdiğinden, sözcük, kısmî yalancı eş değerdir.

C

22. cıda (Ku.T) / cıda (TT)

cıda (Ku.T): *esk.* Mızrak (KuTS:91).

cıda (TT): *Moğ. a. esk.* Mızrak.

cıda (TTAS): 1) Süs (Ortaköy –Çorum).

2) Olta (Taşburun *İğdir –Kars).

3) İnce uzun tahta (Düzköy *Keşap –Giresun).

4) Tınaz savurmakta kullanılan çatal şeklinde tahta (Tokat, İkipınar *Mihalıççık –Eskişehir).

5) Pulluk vidası: “*Cıdaları pulluğa tak.*” (*Yalvaç –Isparta).

6) Aşırı istek (Niğde).

7) Aşerme (Şabanözü *Polatlı –Ankara).

8) İnat, iddia (Avşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Kayseri).

9) Kargı, mızrak (Ekse *Çal –Denizli/ *Nizip, *Kilis –Gaziantep).

cıda (TS): Süngü, kargı, mızrak, harbe.

“cida” sözcüğünün “mızrak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Ç

23. çağıl (Ku.T) / çağıl (TT)

çağıl (Ku.T): *bk.* **çaqa** (KuTS:96).

çaqa: 1) Çakıl (taşı).

2) Kaldırım taşı (KuTS:98).

çağıl (TTAS):1) Olmamış meyve (*Ünye –Ordu).

2) Çakıl, çakıl yığını (Bademli *Dinar –Afyon/ *Eşme –Uşak/ *Gelendost, *Uluborlu, Yassıviran *Senirkent –Isparta/ Çeltek *Yeşilova –Burdur/ Devri *Bucak –Burdur/ Bereketli *Tavas, *Çivril, *Çal –Denizli/ Hamzabali, Sürez *Bozdoğan –Aydın/ Kemalpaşa *Armutlu, *Ödemiş –İzmir/ Alaşehir –Manisa/ Tepe *Seben –Bolu/ *Akyazı çevresi –Sakarya/ -İstanbul/ -Sinop/ *Çarşamba –Samsun/ Hacavera *Maçka –Trabzon/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane/ -Rize/ Ersis *Yusufeli – Artvin/ Hosor *Oltu –Erzurum/ Cenciğe –Erzincan/ -Malatya/ *Kilis –Gaziantep/ *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri –Hatay/ Palha *Divriği, *Gürün –Sivas/ Karahoca *Haymana, Solakuşağı *Şereflikoçhisar –Ankara/ *İncesu, Pazarören *Pınarbaşı –Kayseri/ *Bahçe –Adana/ *Mut köyleri –İçel/ Armutlu *Elmalı – Antalya).

3) İri taş yığını (Bayat *Emirdağ –Afyon/ Körküler, Sücüllü *Yalvaç, Yılanlı *Eğridir –Isparta/ Başpınar *Tefenni –Burdur/ Yukarıkaraçay *Acıpayam – Denizli/ Şule –Gümüşhane/ Hisarcık, Yayladağı –Hatay/ Bozca *İncesu –Kayseri/ *Mersin köyleri –İçel).

4) Harç veya çamur kullanılmadan örülmüş taş duvar (Vakıfköyü *Tavas –Denizli/ Bektemir –Bilecik/ Ortaköy –İstanbul/ *Boyabat –Sinop).

5) Taşlarla örülmüş duvar, sınır (Afyon/ *Kula Manisa).

6) Küçük taş yığını (Ekinözü *ElbistanMaraş).

çağıl (TS): Çakıl, küçük taş parçaları.

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde “*çakıl ve kaldırım taşı*” anlamlarına gelen sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında hem o anlama hem de farklı anlamlara gelmektedir. Bu bakımdan sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

24. çeten (Ku.T) / çeten (TT)

çeten (Ku.T): 1) Büyük sepet, sele (*çubuklarla örülmüş*).

2) Hayvan arabası için örülmüş gövde (sepet gibi) **qol çeten:** Sepet, el sepeti (KuTS:101).

çeten (TTAS): 1) Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet (*Çeşme –İzmir/ -İstanbul/ Çıkrık *Mecitözü –Çorum/ -Sinop/ *Bafra –Samsun/ *Merzifon, Zana –Amasya/ *Zile –Tokat/ Karakuş bucağı *Ünye –Ordu/ Uluşiran *Şiran, Tümüs –Gümüşhane/ Kızılçakçak *Arpaçay, *İğdir –Kars/ *Pasinler, Ağveran, Ilıca –Erzurum/ *Refahiye, Ergani –Erzincan/ *Erciş –Van/ *Göksun –Maraş/ Başlamış *Dört Yol –Hatay/ *Kangal ve köyleri, Çöplü *Gürün, *Yıldızeli, Hacıilyas *Koyulhisar, *Divriği, Tutmaç –Sivas/ *Boğazlayan, Sarıhamzalı, Dişli, *Sorgun, Gökdere *Akdağmadeni, Mamure –Yozgat/ Faraşlı *Kalecik –Ankara/ *Mucur ve köyleri -Kırşehir *Talas, Afşar aşireti *Pınarbaşı *Erkilet, Zencidere –Kayseri/ *Bor –Niğde/ -Adana).

2) Çamaşır sepeti (*Gerze –Sinop).

3) Ahırın bir tarafında yavrular için ayrılan yer (*Gerde – Bolu/ -Kastamonu/ Balcalı *Çarşamba –Samsun/ Karahoca, Çayırılı *Haymana – Ankara/ Argıthanı *Ilgın –Konya).

4) Kenevir tohumu (*Bor –Niğde).

5) Saman ölçü birimi (Ortaköy *Şarkışla –Sivas).

6) Çitten yapılmış ambar (Eskişehir).

7) Kamaştan duvar: “Ben oraya kuyu kazdım, çeten diktım”
(İsmil *Çumra –Konya).

8) Mısırları koçanlarıyla kurutmak için çubuklardan yapılan kulübemsi yer (*Maçka ve köyleri, *Akçaabat, *Vakfikebir –Trabzon).

9) Üstü allı yeşilli kilimle örtülü gelin kağnısı (Karabekir, Yahşihan –Ankara).

10) Çitten örölmüş, silindir biçiminde, ayaklı mısır ambarı (Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon).

11) Saman taşımaya yarayan, dört yanı kilim ya da hasırla çevrilmiş kağnı, at arabası (Yukarı Toklu *Taşlıçay Ağrı).

12) Saman taşımak için kağnının dört kazığı arasına kem ile örölen örtü (Erzurum).

“çeten” sözcüğü “sepet, sele” anlamlarıyla iki lehçede de ortaktır. Ancak diğler anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdır.

25. çin (Ku.T) / çin (TT)

çin (Ku.T): Rütbe, unvan (KuTS:105).

çin (TTAS): 1) Omuz (Uşak/ Ekse *Çal, Kadıköy, Tekkeköy –Denizli/ *Bergama – İzmir/ Kestelek *Mustafa Kemal Paşa –Bursa/ Kızılcaören –Kütahya* Karakuş bucağı ve köyleri *Ünye –Ordu/ -Van/ -Bitlis/ -Diyarbakır/ Harput –Elâzığ/ - Malatya/ *Haymana –Ankara/ *İncesu –Kayseri/ Genezin *Avanos –Nevşehir/ Çolansa *Fethiye –Muğla).

2) Halı dokumada kullanılan gevşek eğrilmiş iplik (*Çıldır, *Arpaçay –Kars).

3) Öz, katıksız (-İzmir/ -Balıkesir/ -Trabzon/ Akçaköy *Nizip – Gaziantep).

4) Yankı (*ses hk.*) (Şabanözü *Polatlı –Ankara).

5) Rütbe: “*Selime getmeye niye gorhorsañ orda senin çiniñimi ala jah.*” (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kars).

6) Kadar (Urfa).

çin (TS): Sahih, doğru, halis.

“*çin*” sözcüğünün “*rütbe*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında başka anlamlarda da kullanıldığından sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

26. çüymek (Ku.T) / çüymek (TT)

çüymek (Ku.T): Yukarı atmak. **örge çüymek:** Yukarı atmak. **burnun çüymek:** Burnu büyümek, burnu Kaf Dağında olmak, burnu Kaf Dağına varmak (KuTS:108).

çüymek (TTAS): Hoplamak, zıplamak (Ankara).

“*çüymek*” sözcüğü Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında benzer anlamlara geldiğinden kısmî yalancı eş değerdir.

D

27. demlemek (Ku.T) / demlemek (TT)

demlemek (Ku.T): Demlemek (*çay*), pişirmek (*pilav*) **çaynı demlemek:** Çayı demlemek (KuTS:112).

demlemek (TT): Çayı kaynar suyun içine attıktan sonra renk ve koku vermesi için bir süre bekletmek (TTS:621).

demlemek (TTAS): Rahat etmek, safa sürmek: “*Bugün iyi demledim.*” (İshaklı *Bolvadin –Afyon)

Kumuk Türkçesi ölçünlü dille Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde anlam ortaktır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında anlam farklılığı olduğundan sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

E

28. erilmek (Ku.T) / erilmek (TT)

erilmek (Ku.T): 1) Azmak, delilik etmek, huysuzluk etmek, huysuzlanmak, ortalığı birbirine katmak.

2) Kuvvet kazanmak, güç kazanmak (KuTS:122).

erilmek (TTAS): 1) Azmak, taşkın hareketler yapmak (Bayadı, -Ordu/ -Giresun/ Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Kayseri).

2) Üzölmek (Hurma *Silifke –İçel).

3) Anlamak, kavramak (*Ulubey –Ordu).

4) Koyun sürüsü ikiye ayrılmak (Halıköy –İzmir).

5) Güröltü yapmak: “*Yeter çok eriktiniz*” (Samsun).

erilmek (TS): Kadın kocasından ayrılmak.

“*erilmek*” sözcüğünün “*azmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğler anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdur.

29. esirik (Ku.T) / esirik (TT)

esirik (Ku.T): Sarhoş. **Esirik qıçırıwlar:** Sarhoş bağırtıları, sarhoş naraları (KuTS:124).

esirik (TTAS): 1) Sarhoş (*Düzce –Bolu/ Kırım Türkleri –İstanbul).

2) Kızgın, öfkeli, sinirli (*Buca –İzmir/ *Burhaniye –Balıkesir/ -Çanakkale köyleri/ -Çankırı/ Bayadı –Ordu/ -Kars/ Soğukpınar *Kangal –Sivas/ Sobran *Nallıhan –Ankara/ Sarıcaali *İpsala –Edirne/ Deliorman, Bulgaristan).

3) Deli: “*Bugünlerde esirik oldum*” (Başpınar *Tefenni –Burdur/ *Biga –Çanakkale/ İğneciler *Mudurnu –Bolu/ Çanlılı *Ayaş –Ankara).

4) Dalgın, yarım akıllı (*Kurşunlu –Çankırı/ -Ankara/ -Niğde).

“*esirik*” sözcüğünün “*sarhoş*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

G

30. güymek (Ku.T) / güymek (TT)

güymek (Ku.T): 1) Biraz yanmak; üstü, bir yanı veya etrafı yanmak. **aş güye tura:** Ekmek yanıyor.

2) *mec.* Kederlenme, gamlanmak. **neger güyesen?:** Niye kederleniyorsun? **Yaş güyüp bara:** Çocuk ateşten yanıyor, çocuğun çok ateşi yüksek (KuTS:147).

güymek (TTAS): 1) Dayanmak, beklemek. Sabretmek (*Şarkikaraağaç, *Gelendost –Isparta/ Güney *Yeşilova –Burdur/ -İzmir/ *Susurluk –Balıkesir/ *Lapseki –Çanakkale/ -Elâzığ/ Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Kayseri/ *Bor –Niğde/ *Ermenek –Konya/ *Mut –İçel/ *Lüleburgaz –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ).

2) Yemek fazla pişmekten hafif yanık kokmak (-Niğde).

“*güymek*” sözcüğünün “*yanmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

H

31. hüy (Ku.T) / hüy (TT)

hüy (Ku.T): Karakter, huy. **hayrı yoqnu hüyü yoq, hüyü yoqnu küyü yoq:** *atas.* Tasası olmayanın huyu yok, huyu olmayanın keyfi yok (KuTS:159).

hüy (TTAS): 1) Top oyununda birbirine top atma, pas (Bakırdağı *Develi –Kayseri).

2) İçgüdü, huy (*Antakya ve köyleri –Hatay).

“*hüy*” sözcüğünün “*huy*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

İ

32. iymek (Ku.T) / iymek (TT)

iymek (Ku.T): 1) Eğmek.
2) Akmak (*süt hak.*); (*inek sütünü*) bırakmak, vermek (KuTS:169).

iymek (TTAS): 1) Acele etmek (Ahiköy –Muğla).
2) Bozulmak, fena kokmak (Genezin *Avanos –Nevşehir).
3) Dokuma tezgâhına gerilen ip (Köşker –Kırşehir).
4) Eğmek (*Susurluk –Balıkesir).

“*iymek*” sözcüğünün “*eğmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

K

33. kağız (Ku.T) / kağız (TT)

kağız (Ku.T): *Far. 1) is. ve sıfat. Kâğıt.*

2) Mektup (KuTS:173).

kağız (TTAS): 1) Kadınlar arasında yahu anlamında kullanılır: “*Niye geç geldin kağız*” (*Ağın –Elâzığ/ -Malatya).

2) Kâğıt (Koyundere *Ahıska, *İğdır –Kars).

3) Mektup (Diyarbakır).

4) Kız, kadın (Malatya ve çevresi).

“*kağız*” sözcüğünün “*kâğıt* ve *mektup*” anlamları iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

34. köp (Ku.T) / köp (TT)

köp (Ku.T): 1) Çok, bol. **köp aqça:** Çok para, bol para.

2) Sık, sık sık, sıkça. **olar bizde köp bolalar:** Onlar bize sık sık gelirler.

3) Pek, gayet, çok. **köp yaxşı adam:** Pek iyi adam, çok iyi adam.

4) *Bir takım birleşik isimlerin, sıfatların, sayı isimlerinin ve zarfların bünyesine dahil olur.* **köp buççaqlı:** Çok taraflı, çok köşeli (KuTS:183).

köp (TTAS): 1) Kağnı arabalarının ön ve arkasına enlemesine konulmuş iki uzun ve yassı tahta (Tokat –Eskişehir/ -Çankırı/ Alaca, Büğdüz, -Çorum/ Aşağı Karamaslı *Çarşamba –Samsun/ -Amasya/ Parak *Alucra –Giresun/ Ficek *Reşadiye, Bizeri, Çam, Kızılköy –Tokat/ Karacabey –Gaziantep/ Hacılyas *Koyulhisar, *Şarkışla –Sivas/ Dişli *Sorgun –Yozgat/ Çanlı *Ayaş, Gür cü *Kızılcahamam, -Ankara/ Köşker –Kırşehir/ Afşar aşireti *Pınarbaşı, *İncesu –Kayseri/ Genezin *Avanos –Nevşehir).

2) Kağnı arabaları sap taşırken ok arasına konulan parmaklıkları birbirine bağlayan parça (Kalfat *Şabanözü –Çankırı).

3) Çok: “*Bugün işim köptür, gidemeyeceğim*” (Kırım göçmenleri-İstanbul/ Çilehane *Reşadiye –Tokat).

4) Ağılı ot yiyen hayvanlarda şişmeyle beliren hastalık (*Doğubeyazıt –Ağrı).

5) Küreğin, baltanın sap takılan yeri (Bahattin *Ulubey –Ordu).

6) Kağnı dingili (Çayağzı Kırşehir).

köp (TS): Çok.

“*köp*” sözcüğünün “*çok*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

L

35. lampa (Ku.T) / lampa (TT)

lampa (Ku.T): Rus. Lamba **lampa şişa:** Lamba şişesi (KuTS:187).

- lampa (TTAS):**
- 1) Tembel, uyuşuk (*Şabanözü, *Polatlı –Ankara).
 - 2) Salak, sözünü bilmez (*Şabanözü, *Polatlı –Ankara).
 - 3) Lamba (Rize).

“*lampa*” sözcüğünün “*lamba*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

36. lom (Ku.T) / lom (TT)

lom (Ku.T): Rus. Küskü. **lom bulan teşmek:** Küskü iledeşmek, delik açmak (KuTS:189).

- lom (TTAS):**
- 1) Ağır, dokunaklı söz (Aşağıkayı *Tosya –Kastamonu).
 - 2) Abartma (Başpınar *Tefenni –Burdur).
 - 3) Yalan (Tutluca, Honaz *Çal –Denizli).
 - 4) Eğlenceli konuşma, söyleşi (Çıtak *Çal –Denizli/ *Küçükyozgat, Zir –Ankara).
 - 5) Irmak (-Bursa/ Bulgaristan göçmenleri *Büyükçekmece –İstanbul).
 - 6) Bataklık (Hasanbeyli *Bahçe –Adana).
 - 7) Demir kazık (Yavuz *Şavşat –Artvin).
 - 8) Taş ya da duvara delik açmak için kullanılan bir ucu sivri demir, küskü (-Trabzon köyleri/ Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).
 - 9) Taş kırmaya yarayan demir çekiç, balyoz (Salcı *Şavşat –Artvin).
 - 10) At arabalarında ön ve arka dingili arabaya bağlayan demir parçası (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim –Kars).

11) Ağır şeyleri yerinden oynatıp kaldırmakta kullanılan kaldıraç (-Kars köyleri).

12) Kalın demir çubuk, kalın uzun levye (Arpaçay – Kars).

“*lom*” sözcüğünün “*küskü*” anlamı iki lehçede de aynıdır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

M

37. mah (Ku.T) / mah (TT)

mah (Ku.T): *bk.* **ma** (KuTS:191).

ma: *ünl.* Al!, buyur, işte! (KuTS:191).

mah (TTAS): 1) Şaşma ünlemi: “*Mah sen de mi fikriñi değiştirdin.*” (*Bor –Niğde/ Ereğli –Konya).

2) Görüñdüęü gibi olmayan (kimse) (*Sivrihisar –Eskişehir).

3) Ahmak, sersem (-Yozgat).

4) Al, buyur (Sofular *Eğridir, Baladir *Keçiborlu –Isparta/ Honaz –Denizli/ Dallıca *Nazilli –Aydın/ *Alaşehir –Manisa/ Demirkapı *Susurluk –Balıkesir/ -Eskişehir/ Aydınli, Hereke, *Gebze –Kocaeli/ *Düzce –Bolu/ *Akyazı –Sakarya/ Çayır, Yaka demirciler, Aliköy *Çaycuma –Zonguldak/ *Çarşamba –Samsun/ Çilehane *Reşadiye –Tokat).

5) (< Far. mâh) Ay parçası, sevgili (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*mah*” sözcüğünün “*al, buyur*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

38. may (Ku.T) / may (TT)

may (Ku.T): I) *Rus.* Mayıs, mayıs ayı.

II) 1) Yağ.

2) İlik, beyin.

3) Merhem, macun (KuTS:196).

may (TTAS): 1) Yağ, tereyağ (-Denizli/ -İzmir/ *Düzce –Bolu).

2) Yoğurt (Konya).

3) Askerlikte hedef, boy hedefi (-Çorum).

4) İnek kovalama ünlemi (*Torul –Gümüşhane).

“*may*” sözcüğünün “*yağ*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

39. **mina (Ku.T) / mina (TT)**

mina (Ku.T): I) *Ar. kon. d. bk. bina. Mina çeçek: bot. Mineçiçeği.*

II) *Rus. Mayın. Mina salmaq: Mayın döşemek (KuTS:200).*

III) *Far. Mine, sır. (KuTS:200).*

mina (TTAS): 1) Çelikçomak oyununun bir bölümü (Karamanlı *Tefenni – Burdur).

2) Yapı, ev (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

3) Minare (Küçük Alan *Göhlhisar Burdur).

“*mina*” sözcüğünün “*bina*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

N

40. **nalbeki (Ku.T) / nalbeki (TT)**

nalbeki (Ku.T): Fincan tabağı (KuTS:205).

nalbeki (TTAS): 1) Yemek tabağı (*Balya köyleri –Balıkesir/ Yüreğil, -Kayseri/ Gürnes *Akşehir, -Konya).

2) Küçük sahan (*Kuyucak –Aydın/ Dodurga *Bozüyük – Bilecik/ Bozan –Eskişehir/ Balaç –Samsun/ -Nevşehir/ *Akşehir –Konya).

3) ay tabağı (*İğdir Kars).

“*nalbeki*” sözcüğünün “*tabak*” anlamı iki lehçede de aynıdır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

41. nana (Ku.T) / nana (TT)

nana (Ku.T): *bot.* Nane (KuTS:206).

nana (TTAS): 1) ok yaşlı, bunak kadın (Konursa, Hart *Bayburt – Gümüşhane).

2) Nane (Çüngüş, ermik Diyarbakır).

“*nana*” sözcüğünün “*nane*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

42. narat (Ku.T) / narat (TT)

narat (Ku.T): am (*ağacı*). **narat ağalıq:** am ormanı, amlık (KuTS:206).

narat (TTAS): 1) El ıkırđını döndüren ip (Kii, Talaş –Kayseri).

2) am ağacı (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

“*narat*” sözcüğünün “*am ağacı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

O

43. oğur (Ku.T) / oğur (TT)

oğur (Ku.T): Uğur (KuTS:212).

oğur (TTAS):1) İneklerin iftleşmek isteme durumu: “*Dana uğurdadır.*” (*Maçka – Trabzon).

2) Dl: “*Bizim inek oğur aldı.*” (Salcı *şavşat –Artvin).

3) Hırsız (*İğdir –Kars/ *Nizip –Gaziantep/ Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

4) Sıkı fıkı, dost (-Kayseri).

5) Uğur (*Antakya –Hatay/ Rize).

6) Ense, baş, alında olan etbeni, ur (-Kıbrıs).

7) İstikamet, yön, taraf, sıra (Rize).

“oğur” sözcüğünün “uğur” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

44. or (Ku.T) / or (TT)

or (Ku.T): Hendek, su yolu. **Or qazmaq:** Hendek kazmak (KuTS:215).

or (TTAS): 1) Hendek, düşman saldırısına karşı koymak için düzenlenmiş yer (Kütahya).

2) Ateş (Babik *Pötürge –Malatya).

or (TS): 1) Kale, kale burcu.

2) Hendek.

“or” sözcüğünün “hendek” anlamı iki lehçede de ortaktır. Onun dışındaki anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

45. oram (Ku.T) / oram (TT)

oram (Ku.T): I) Cadde, sokak.

II) Kararlaştırılan işaret, sinyal (KuTS:215).

oram (TTAS): 1) Sokak (Kadıçiftliği *Yalova –İstanbul/ Karaçay, Başhöyük aşiretleri *Kadınhanı –Konya).

2) Bir buğday çeşidi (Uluşiran *Şiran –Gümüşhane).

“oram” sözcüğünün “sokak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

46. oşamaq (Ku.T) / oşamak (TT)

oşamaq (Ku.T): 1) Benzemek, andırmak.

2) *yaklaşma hâlindeki isim ile bağlaç görevinde kullanılır*
Galiba, öyle görünüyor ki, herhalde, benziyor (KuTS:217).

oşamak (TTAS): 1) Benzemek (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Konya/
Çetrevilli *Silifke İçel).

2) Okşamak (Kırşehir).

“oşamak” seözcüğünün “benzemek” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğler anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdır.

Ö

47. öpke (Ku.T) / öpke (TT)

öpke (Ku.T): I) Akciğler.

II) Sitem, serzeniş, güceniklik (KuTS:223).

öpke (TTAS): Akciğler (Kırım göçmenleri, Çifteler, Ilıca –Eskişehir/ Kırım göçmenleri –İstanbul).

“öpke” sözcüğünün “akciğler” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak Kumuk Türkçesinde kullanılan “sitem, serzeniş, güceniklik” anlamı farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdır.

48. ösmek (Ku.T) / ösmek (TT)

ösmek (Ku.T): 1) Büyümek, yetişmek. **ösüp geleğen naslu:** Yetişen nesil.

2) Yetişmek, bitmek. **banan issi ülkelerde öse:** Muz sıcak ülkelerde yetişir.

3) Artmak, çoğalmak, fazlalaşmak.

4) Gelişmek, inkişaf etmek, açılıp gelişmek, ilerlemek, serilip serpilmek.

5) Gelişmek, ilerlemek, inkişaf etmek, tekemmül etmek, yetkinleşmek.

6) Saçı sakalı uzamak (KuTS:224).

ösmek (TTAS): 1) Büyüme, boyu uzamak (-Samsun/ Çilehane *Reşadiye – Tokat).

2) Yükselmek (Türkistan göçmenleri –İstanbul).

3) Benzetmek (Teyneli –Ordu).

4) Bıkmak (Güzelsu *Akseki –Antalya).

“ösmek” sözcüğünün “büyüme” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

P

49. peşe (Ku.T) / peşe (TT)

peşe (Ku.T): *bk. xasiyat* (KuTS:232).

xasiyat: *Ar.* 1) Özellik, hususiyet, vasıf, nitelik; tavır, karakter.

2) Alışkanlık, âdet (KuTS:371).

peşe (TTAS): 1) Şubat ayı (Ballı *Malkara –Tekirdağ).

2) Alışkanlık, yaradılış: “*Senin pēşen yalan söylemeyhdi.*” (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim –Kars).

3) Suçu örtmek için uydurulan yalan (*Ağın –Elazığ/ Ağınkamunu *Arapkir –Malatya).

4) Dek (Kars).

5) Alışkanlık (Kars).

6) Yalan (Kars).

7) Nitelikleri açısından yaraşık, yaraşır (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

8) Âdet, huy, tabiat (Arpaçay – Kars).

“peşe” sözcüğünün “alışkanlık” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Q

50. qaçan (Ku.T) / kaçan (TT)

qaçan (Ku.T): *soru zamiri* Ne zaman, ne vakit? (KuTS:240).

kaçan (TTAS): 1) İnek işkembesi (Rize).

2) Herhangi (*Çal –Denizli).

3) Tapu senedi (Kösten –Denizli/ *Bozdoğan –Aydın/
*Kurşunlu –Çankırı/ *Milas –Muğla).

4) Mısır (yeşil yaprakları ile) (*Kurşunlu –Çankırı).

5) Ne zaman, ne vakit? (*Gelibolu –Çanakkale/ İncirgediği
*Karaisalı –Adana).

kaçan (TS): Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vaktâki, nasıl, ne suretle, ne vakit.

“qaçan” sözcüğü “ne zaman, ne vakit” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

51. qaqlamaq (Ku.T) / kaklamak (TT)

qaqlamaq (Ku.T): Kurutmak (*msl. eti, balığı*). **qaqlap qoymaq:** (*bir şeyi*)
Kurutmak (KuTS:247).

kaklamak (TTAS): 1) Kurutmak için meyveleri çizmek ya da parçalara ayırmak
(*Eğridir, *Sütçüler –Isparta/ Yeniköy –Balıkesir/ *Düzce –Bolu/ *Kurşunlu –
Çankırı/ *İskilip –Çorum/ -Amasya/ -Gümüşhane/ -Niğde/ Alibey *Çumra –Konya/
Güzelsu *Akseki –Antalya/ Çavuşköy *Babaeski –Kırklareli/ *Saray –Tekirdağ).

2) Odunları kesmek, parçalamak (-İzmir/ Dadanı, Akçakavak –
Bolu/ Akçalar *Seydişehir –Konya).

3) Küçültmek (Dikenli –Çankırı).

4) İkiye bükme (Çankırı).

5) Saplamak, sokmak, batırmak: “İğneyi perdeye kaklarken elime kokladım” (*Akyazı ve köyleri, Bahçecik –Sakarya).

6) Afyon kozasının üstü kesilerek haşhaş çıkarmak: “Kozakları kakladık.” (İsabeyli *Çal Denizli).

7) Bıçaklamak: “Kaklamışlar, hastaneye varmadan ölmüş.”(Çorum).

“qaqlamaq” sözcüğünün “kurutmak” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden kısmî yalancı eş değerdir.

52. qarawul (Ku.T) / karavul (TT)

qarawul (Ku.T): Nöbetçi, bekçi (KuTS:249).

karavul (TTAS): 1) Görüntü, hayalet (Yeniköy –Balıkesir).

2) Gölge (-Balıkesir ve çevresi).

3) Gölge, kapalı: “Orası çok karavul bir yer.” (*Balya ve çevresi –Balıkesir).

4) Gece bekçisi (*Lüleburgaz –Kırklareli).

5) Gözcü, nöbetçi, öncü (-Çankırı/ *Tirebolu –Giresun).

karavul (TS): Gözcü, nöbetçi, karakol.

“qarawul” sözcüğünün “nöbetçi, bekçi” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

53. qawum (Ku.T) / kavum (TT)

qawum (Ku.T): Ar. Kavim, kabile, uruk, boy (KuTS:255).

kavum (TTAS): 1) Yemekli, oyunlu toplantı (*Ünye –Ordu).

2) Akraba (*Erciş –Van/ -Malatya/ Tavşanlı *Hafik, *Divriği, maksutlu *Şarkışla, *Zara –Sivas).

3) Kavim (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*qawum*” sözcüğünün “*kavim*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

54. qaydan (Ku.T) / kaydan (TT)

qaydan (Ku.T): Nereden (KuTS:255).

kaydan (TTAS): 1) Kadınların kullandığı belbağı, kuşak (Kapıköy *Maçka – Trabzon).

2) Nereden: “*Kaydan gelip kaya gidersin?*” (-Adana).

“*qaydan*” sözcüğünün “*nereden*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

55. qoduq (Ku.T) / koduk (TT)

qoduq (Ku.T): Sıpa, kulun (KuTS:266).

koduk (TTAS): 1) Eşek yavrusu, sıpa (Dedeköyü *Çal –Denizli/ *Mudanya – Bursa/ Celepköy *Çatalca –İstanbul/ Ağlı *Küre –Kastamonu/ -Amasya ve köyleri/ *Tutak, *Doğubeyazıt –Ağrı/ *Erciş –Van/ *Ahlat –Bitlis/ -Ankara/ Eğmir *Elmalı, Andifli *Kaş –Antalya/ -Edirne/ Çavuşköy *Babaeski, -Kırklareli/ *Çorlu – Tekirdağ).

2) Yavru katır (*Eğridir –Isparta/ Virancık *Emet –Kütahya/ Güzelsu *Akseki, Yenidamlar, Demirtaş *Alanya –Antalya).

3) Dul kadının ikinci kocasının yanına götürdüğü çocuk (*Gürün –Sivas/ -Kayseri).

4) Birinin arkasından giden, birini izleyen (kimse) (-Burdur/ *Akşehir –Konya).

5) Beş, altı okkalık, tahtadan yapılmış tahıl ölçüğü (-Diyarbakır/ -Sivas).

6) Yeni doğmuş inek yavrusu, buzağı (*Kaş –Antalya).

7) Deve yavrusu (Kinederiç –Elâzığ).

8) Köpek yavrusu (Diyarbakır).

9) Kuyruk (Diyarbakır).

10) Tahta olarak biçilmeye hazırlanmış ağaç (-Trabzon ve çevresi).

koduk (TS): Eşek yavrusu, sıpa.

“*goduq*” sözcüğünün “*sıpa*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

S

56. sahat (Ku.T) / sahat (TT)

sahat (Ku.T): *Ar.saat*. **Sahat usta:** Saat ustası(KuTS:284).

sahat (TTAS): 1) İnatçı, ters (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri).

2) *Saat* (*İğdir Kars/ Kesirik Elâzığ).

“*sahat*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*saat*” anlamına gelirken Türkiye Türkçesi ağızlarında bu anlamının yanı sıra “*inatçı,ters*” anlamlarına da gelmektedir. Bu yönü ile sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

57. sanamaq (Ku.T) / sanamak (TT)

sanamaq (Ku.T): 1) Saymak. **yüzge yerli sanamaq:** Yüze kadar saymak.

2) Sayıp dökmek, birer birer saymak.

3) Saymak, addetmek, kabul etmek, düşünmek, sanmak, zannetmek, tahmin etmek. **masxarağa sanamaq:** Şaka (olarak) kabul etmek (KuTS:286).

sanamak (TTAS): 1) Alay etmek (Sivas).

2) Tanımak, saymak (İstanbul/ Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

3) Sayı saymak (Çilehane *Reşadiye Tokat).

sanamak (TS): Saymak, hesabetmek.

“*sanamaq*” sözcüğünün “*saymak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

58. saqaw (Ku.T) / sakav (TT)

saqaw (Ku.T): Sakağı, ruam (hayvan hastalığı) (KuTS:287).

sakav (TTAS): 1) Ceket (*Çiçekdağı –Kırşehir).

2) Palto (Büyükavşar –Ankara).

3) Hayvan nezlesi (Bolu).

4) Çoğunlukla atlarda görülen bir çeşit hayvan hastalığı (Çilehane *Reşadiye Tokat).

“*saqaw*” sözcüğünün “*hayvan hastalığı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

59. sasıq (Ku.T) / sasık (TT)

sasıq (Ku.T): Pis koku; pis kokulu, pis kokan; **sasıq iyis:** kötü koku, pis koku (KuTS:289).

sasık (TTAS): 1) Tatsız, tuzsuz (yiyecek) (Balıkesir/ Samsun/ *Perşembe – Ordu/ *Koyulhisar, Kavak *Yıldızeli –Sivas).

2) Sağlıksız, renksiz (kimse) (*Düzce –Bolu).

3) Kokmuş, bayatlamış (*Düzce –Bolu/ Bursa/ Hisarcık – Kayseri).

“*sasıq*” sözcüğünün “*koku*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

60. sawat (Ku.T) / savat (TT)

sawat (Ku.T): Savat (*Gümüş üstüne özel bir biçimde kurşunla işlenen kara nakış*).

savat (TTAS): 1) Yüz, surat (Kayseri, Nevşehir, *Bor – Niğde, *Bozkır Kubaşan *Kara).

2) Pencere, kapı çerçeveleri ve köşeleri (Niğde, Konya).

3) Gümüş üstüne yapılan çizgiler, süsler (*Kurşunlu – Çankırı, Bayburt *Sarıkamış – Kars, *Antakya – Hatay).

4) Şalgam (İsabey *Çal – Denizli).

5) Duvarın iki yüzü, yanı (Ulukışla *Bor – Niğde).

6) Söz (Arpaçay – Kars).

7) Yüz, surat (Kırşehir).

“*savat*” sözcüğü iki lehçede de “gümüş üstüne özel bir biçimde kurşunla işlenen kara nakış” anlamındadır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcüğün “yüz, surat, pencere, kapı çerçeveleri ve köşeleri, şalgam, duvarın iki yüzü, yanı; söz” gibi farklı anlamları da vardır. Bu yüzden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

61. semizlik (Ku.T) / semizlik (TT)

semizlik (Ku.T): Semizlik, şişmanlık, yağlılık (KuTS:292).

semizlik (TTAS): Semizotu (*Bor – Niğde).

“*semizlik*” sözcüğü iki lehçede de “şişmanlık, semiz olma durumu” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “semizotu” anlamını da akrşılar. Sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

62. sen (Ku.T) / sen (TT)

sen (Ku.T): Şahıs zamiri (KuTS:292).

sen (TT): Teklik ikinci kişiyi gösteren söz.

sen (TTAS): 1) Irmak üstündeki buzlar (*Boyabat – Sinop).

2) Sen (İkinci teklik şahıs zamiri) (Diyarbakır).

“*sen*” sözcüğü iki lehçede de ikinci teklik şahıs için kullanılan şahıs zamirini karşılar. Türkiye Türkçesi ağızlarında “ırmak üstündeki buzlar” anlamına da gelir. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

63. sende (Ku.T) / sende (TT)

sende (Ku.T): Sen zamirinin bulunma hali (KuTS:292).

sende (TTAS): Kilerde üstüne tahıl konulan genişçe raf, musandıra (Lefkoşe – Kıbrıs).

“*sende*” sözcüğü iki lehçede de sen zamirinin bulunma halini karşılarken Türkiye Türkçesi ağızlarında “kilerde üstüne tahıl konulan genişçe raf, musandıra” anlamına gelmektedir. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

64. sepmek (Ku.T) / sepmek (TT)

sepmek (Ku.T): 1) Serpmek, fişkirtmek, püskürtmek, dökmek, sıçratmak
çeçeklege suw sepmek çiçeklere su serpmek

2) Saçmak, serpiştirmek, üzerine dökmek.

3) Ekmek, tohumunu atmak, tohumunu saçmak (KuTS:292).

sepmek (TTAS): 1) Geçmek, bulaşmak (Çığırı *Dinar – Afyon, Burdur, Küçükisa *Zile Çilehane *Reşadiye – Tokat, Koyundere *Ahıska – Kars, Erzincan, *Kangal – Sivas, *Ermenek, - Konya, Güzelsu *Aksek – Antalya).

2) Bulaşmak, geçmek (Çayağzı *Şavşat – Artvin).

3) Dağıtmak, oraya buraya atmak, serpmek (Kars).

4) Serpme (Diyarbakır).

5) Serpmek, hastalıklar hakkında, bulaşmak, tohum serpmek, tohum ekmek (Erzurum).

6) Serpme (Urfa merkez).

7) Serpmek (Kars).

“*serpmek*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “serpmek, fışkırtmak, püskürtmek, dökmek, sıçratmak, saçmak, serpiştirmek, üzerine dökmek, ekmek, tohumunu atmak, tohumunu saçmak” anlamlarındadır. Sözcük, Türkiye Türkçesi ağızlarında “geçmek, bulaşmak, dağıtmak, oraya buraya atmak, serpmek, serpme, hastalıklar hakkında bulaşmak, tohum serpmek, tohum ekmek” anlamlarına gelir. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

65. saylamaq (Ku.T) / saylamak (TT)

saylamaq (Ku.T): 1) Seçmek, birine oy vererek bir göreve getirmek; **sovetge saylamaq** sovyete seçmek.

2) Seçmek, benzerleri arasından hoş a gideni almak veya yararlanmak için ayırmak; **saylap kitap almak** seçerek kitap almak (KuTS:291).

saylamak (TTAS): 1) Teyellemek, iri iri dikmek (Isparta).

2) Önemsemek, saymak (Demirkapı *Susurluk – Balıkesir, Manisa).

3) Yana doğru gitmek, yanlamak (Solmaz *Tavas – Denizli).

4) Seçmek, ayırmak (Bulgaristan göçmenleri – İzmir, Konya, Edirne).

5) Kayıvermek, kaymak (Yamanlı *Saimbeyli – Adana).

6) Tanımak, saymak (Yukarı Dinek *Karaağaç – Isparta, *Simav – Kütahya, *Taşköprü – Kastamonu, Niğde, Oymaklı *Korkuteli – Antalya).

7) Söz dinlemek, boyun eğmek (ALatepe – Aydın).

8) Beğenmek, seçmek (Çilehâne *Reşadiye – Tokat).

“*saylamaq*” sözcüğü iki lehçede de “seçmek” anlamındadır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcüğün “teyellemek, iri iri dikmek, önemsemek, saymak, yana doğru gitmek, yanlamak, seçmek, ayırmak, kayıvermek, kaymak, tanımak, söz dinlemek, boyun eğmek, beğenmek” anlamları vardır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

66. saylanmaq (Ku.T) / saylanmak (TT)

saylanmaq (Ku.T): 1) Seçilmek, intihap edilmek.

2) Seçip ayrılmak.

saylanmak (TTAS): 1) Seçilmek (*Eğridir ve köyleri – Isparta, Çöplü *Çivril – Denizli, Edirne).

2) Soruşturmak (Ayvalı *Sivrihisar – Eskişehir).

“*saylanmaq*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “seçilmek, seçip ayrılmak” anlamındadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında da bu anlamı ihtiva etmesinin yanında “soruşturmak” anlamı da vardır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

67.sebelemek (Ku.T) / sebelemek (TT)

sebelemek (Ku.T): 1) Serpelemek, çiselemek.

2) Fışkırtmak, püskürtmek; (püskürgeçle) sıkmak; **suw sebelemek** su püskürtmek (KuTS:291).

sebelemek (TTAS): 1) Çabalamak, çırpınmak (*Bor – Niğde).

2) Biraz varlık edinmek, zenginlemek (*Bor – Niğde).

3) Çiselemek, az az yağmak (Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

“*sebelemek*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde ‘sebelemek, çiselemek, fışkırtmak, püskürtmek’ anlamlarına gelir. Türkiye Türkçesi ağızlarında ‘çabalamak, çırpınmak, biraz varlık edinmek, zenginlemek, çiselemek, az az yağmak’ anlamlarındadır. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

68.sebelenmek (Ku.T) / sebelenmek (TT)

sebelenmek (Ku.T): sebelemek’ten *edl. f.* (KuTS:291).

sebelenmek (TTAS): Baş dönmesinden dolayı sağa sola sallanmak (:avdarlı *Şavşat – Artvin).

“*sebelenmek*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “sebelemek fiilinin edilgen hali” iken Türkiye Türkçesinde “baş dönmesinden dolayı sağa sola sallanmak” anlamındadır. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

69.sebepsiz (Ku.T) / sebepsiz (TT)

sebepsiz (Ku.T): Sebepsiz, nedensiz, bir sebep yokken **heç bir sebepsiz:** Hiçbir sebepsiz (KuTS:291).

sebepsiz (TTAS): Sahipsiz (Urfa).

“sebepsiz” sözcüğü iki lehçede de “sebebi olmayan, nedensiz” anlamlarına gelirken Türkiye Türkçesi ağızlarında “sahipsiz” anlamını da karşılar. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

70. sığanaq (Ku.T) / sığanak (TT)

sığanaq (Ku.T): Çise, çisenti, ahmak ıslatan; **sığanaq gele** yağmur çiseliyor, çisenti geliyor (KuTS:293).

- sığanak (TTAS):**
- 1) Köstebek yuvası (Yürükali *Mudanya – Bursa).
 - 2) Sığınak, siper (Seyit *Çal – Denizli, Kırşehir).
 - 3) Çevik (Gelenbe *Kırkağaç – Manisa).
 - 4) Derlitoplu (Söğüt – Denizli, Eskişehir).
 - 5) Ölçüsü uygun, tamı tamına (Afyon).
 - 6) Düzgün, pürüssüz (Kırkyaran – Uşak).
 - 7) Kısa süre yağın yağmur (Çorum).

“*sığanaq*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “çise, çisenti, ahmak ıslatan” anlamına gelirken Türkiye Türkçesi ağızlarında bu anlamının yanında “köstebek yuvası, sığınak, siper, çevik, derlitoplu, ölçüsü uygun, tamı tamına, düzgün, pürüssüz” anlamları da vardır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

71. **sınamaq (Ku.T) / sınamak (TT)**

sınamaq (Ku.T) 1) Sınamak, denemek, tecrübe etmek; yoklamak **sınap karamaq** *bir şeyi* sınamak, denemek, tecrübe etmek.

2) Deney yapmak (KuTS:293).

sınamak (TT): 1) Değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için birini, bir nesneyi veya bir düşünceyi yoklamak, denemek, tecrübe etmek.

2) Bilgisini, yeteneğini, yeterliliğini veya niteliğini yoklamak, imtihan etmek (TTS:2095).

sınamak (TTAS): 1) Tanımak (Uşak).

2) Denemek (Erzurum, Diyarbakır, Keban Baskil Ağın - Elazığ).

“*sınamaq*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde de “*sınamak, denemek, tecrübe etmek, değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için birini, bir nesneyi veya bir düşünceyi yoklamak*” anlamlarına gelmektedir. Ancak Kumuk Türkçesinde bu anlamlara ek olarak “*deney yapmak*” anlamını da barındırır. Ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarında da sözcük, “denemek” anlamına gelirken ek olarak “*tanımak*” anlamını da ihtiva eder. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Ş

72. **şam (Ku.T) / şam (TT)**

şam (Ku.T): Mum. **aq şamlar:** Beyaz mumlar (KuTS:307).

şam (TTAS): 1) Çap (Bağılı *Eğridir –Isparta/ Başpınar *Tefenni –Burdur/ İrişli, Bayburt *Sarıkaş –Kars/ *Ereğli –Konya/ -İçel ilçe ve köyleri).

2) Çam (*İğdir Kars).

3) Mum (*İğdir Kars).

“şam” sözcüğünün “mum” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

73. şeyit (Ku.T) / şeyit (TT)

şeyit (Ku.T): *Ar. bk. şahit* (KuTS:310).

şahit: Şehit, din yolunda savaşırken ölen kimse (KuTS:307).

şeyit (TTAS):1) Şahit (Edirne).

2) Şehit (Kırşehir/ Ordu).

“şeyit” sözcüğünün “şehit” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

T

74. tarıq (Ku.T) / tarık (TT)

tarıq (Ku.T): Gerek (KuTS:323).

tarık (TTAS): 1) Mahkemeye başvurma, dava (Kadıçiftliği *Yalova – İstanbul/ -Sivas).

2) Gerek, gerekli (Sivas).

“tarık” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “gerek” anlamındadır. Aynı sözcüğün Türkiye Türkçesi ağızlarında iki ayrı anlamı olduğu görülmektedir. Biri Kumuk Türkçesi ile anlamdaş olup “gerek” anlamındadır. İkinci anlamıysa farklı olup “mahkemeye başvurma, dava” anlamıdır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

75. tamaq (Ku.T) / tamak (TT)

tamaq (Ku.T): 1) Boğaz, gırtlak **tamağından tutmaq** boğazından tutmak

2) Ağız (*Akarsu, kanal*)

3) *mec.* Obur, pisboğaz (KuTS:320).

tamak (TTAS): 1) Hafif, yumuşak bir çeşit ayakkabı (*Lapseki – Çanakkale).

- 2) Tanık (Niğde).
- 3) Gerdan (Karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya).
- 4) Boğaz (Karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya).
- 5) Üst damak, damak (Çayağzı *Şavşat Artvin, İncekum *Silifke).

“*tamak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*boğaz, gırtlak*” anlamına gelmektedir. Sözcük, Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarından biri aynı olmakla beraber farklı olarak “*hafif, yumuşak bir çeşit ayakkabı, tanık, gerdan, üst damak, damak*” anlamlarını da barındırır. Dolayısıyla kısmî yalancı eş değerdir.

76. tammaq (Ku.T) / tammak (TT)

tammaq (Ku.T): Damlamak, akmak, dökülmek **qalqı tama:** Çatı akıyor (KuTS:320).

- tammak (TTAS):**
- 1) Kuşkulanmak (Tekir *Silifke – İçel).
 - 2) İçine doğmak, bilmek (Tekir *Silifke – İçel).
 - 3) Damlamak (Tekir *Silifke – İçel).

“*tammak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*damlamak, akmak, dökülmek*” anlamındadır. Aynı sözcüğün Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamlarından biri aynı “*damlamak*” olmakla beraber diğer anlamları “*kuşkulanmak, içine doğmak, bilmek*”tir. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

77. tana (Ku.T) / tana (TT)

tana (Ku.T): Genç tosun, iki yaşında dana (KuTS:320).

- tana (TTAS):**
- 1) Dana (*Bor – Niğde, Orhana *Anamur Tekir *Silifke – İçel).
 - 2) Küpe (Rumeli göçmenleri – İstanbul).
 - 3) Tarhana (Rumeli göçmenleri *Fatih – İstanbul).
 - 4) İki yaşında erkek dana (Akçalar *Seydişehir – Konya).

5) Buzağı (Uzuncaburç *Silifke – İçel).

6) Tane (Keban Baskil Ağın – Elazığ).

7) Çoluk çocuk takımı, ayak takımı (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*tana*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*genç tosun, iki yaşında dana*” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında aynı anlamları da karşılamakla beraber “*küpe, tarhana, buzağı, tane, çoluk çocuk takımı, ayak takımı*” anlamlarına da gelmektedir. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

78. tanımaq (Ku.T) / tanımak (TT)

tanımaq (Ku.T): Tanımak, bilmek, teşhis etmek, hüviyetini tespit etmek, kimliğini tanımak, **men seni yıraqtan tanıdım:** Ben seni uzaktan tanıdım (KuTS:320).

tanımak (TTAS): 1) Dikkat etmek (Uluğbey *Senirkent Bağılı *Eğridir – Isparta, Salda *Yeşilova – Burdur, Yukarı Seyit *Çal – Denizli, *Bozdoğan Yazırlı *Nazilli – Aydın, *Alaşehir – Manisa, Akarsu *Ardanuç – Artvin, *Ermenek – Konya, *Tarsus Yanpar *Mersin *Mut ve köyleri – İçel, *Gazipaşa – Antalya, *Lüleburgaz – Kırıkkale).

2) Denemek (Uluğbey *Senirkent *Eğridir ve köyleri – Isparta, Söğüt – Denizli, Yazırlı *Nazilli – Aydın, *Bornova – İzmir, *Alaşehir – Manisa, Burdur).

“*tanımak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki gibi “*bilmek, teşhis etmek*” anlamlarındadır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında “*dikkat etmek, denemek*” anlamlarını da karşılar. Bu yönüyle sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

79. tanıq (Ku.T) / tanık (TT)

tanıq (Ku.T): Şahit (KuTS:320).

tanık (TTAS): 1) Ereğ (*Akseki Antalya).

2) Heykel (*Akseki – Antalya).

“*tanık*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde, Türkiye Türkçesindeki gibi “*şahit*” anlamındadır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcük, “*erek, heykel*” anlamlarını da karşılar. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

80. talaw (Ku.T) / talav (TT)

talaw (Ku.T): 1) Yağma, talan, çapul.

2) Kötü tabiatlı tümör (KuTS:319).

talav (TTAS): Tehlikeli, öldürücü bir çeşit hastalık (Göçmenler Çilehâne *Reşadiye – Tokat, Karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

“*talav*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*yağma, talan, çapul*” anlamlarına gelmektedir. Ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamına yakın olmakla birlikte “*kötü tabiatlı tümör*” anlamı da vardır. Türkiye Türkçesi ağızlarında da “*tehlikeli, öldürücü bir çeşit hastalık*” anlamındadır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

81. tamam (Ku.T) / tamam (TT)

tamam (Ku.T): *Ar.* Bitirme, tamamlama, sona erdirme, son, nihayet, bitim (KuTS:319).

tamam (TTAS): Kusursuz (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*tamam*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*bitirme, tamamlama, sona erdirme, son, nihayet, bitim*” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Türkçesinde de aynı anlamları karşılamaktadır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında sözcüğün “*kusursuz*” anlamı da vardır. Sözcük bu yönüyle kısmî yalancı eş değerdir.

82. tac (Ku.T) / tac (TT)

tac (Ku.T): Taç **altın tac:** altın taç (KuTS:318).

tac (TTAS): Tahıl denklelerini, çuvallarını damgalamak için çeşitli biçimlerde oyularak yapılmış ağaç araç (Van).

“*tac*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*taç*” anlamına gelmektedir. Sözcük, ağızlarda “*tahıl denklelerini, çuvallarını damgalamak için çeşitli biçimlerde oyularak*

yapılmış ağaç araç” anlamını da karşılar. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

83. tal (Ku.T) / tal (TT)

tal (Ku.T): Söğüt, söğüt dalından **ak tal:** Ak söğüt (KuTS:318).

tal (TTAS): 1) Ardıç (Karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

2) Söğüt (Türkistan göçmenleri – İstanbul, Çilehâne *Reşadiye - Tokat).

3) Çıplak (*Bornova – İzmir).

4) Az kılçıklı bir çeşit tatlı su balığı (*Yusufeli – Artvin).

5) Yeni doğurmuş memelilerin ilk sütü, ağız (Rize, Mollaveyis – Artvin).

6) Dilsiz (*Nazimiye – Tunceli).

7) Dal, budak (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*tal*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*söğüt*” anlamına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında aynı anlama da gelmekle beraber “*ardıç, çıplak, az kılçıklı bir çeşit tatlı su balığı, yeni doğurmuş memelilerin ilk sütü, ağız, dilsiz, dal*” anlamlarına da gelmektedir. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

84. tala (Ku.T) / tala (TT)

tala (Ku.T): Orman açıklığı **ulu tala:** Büyük orman açıklığı (KuTS:318).

tala (TTAS): 1) Tarla (Genek *Yatağan – Muğla).

2) Ormanların ortasındaki boş, ağaçsız yerler (Kadıçiftliği *Yalova – İstanbul, Karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı – Konya).

3) Dağ sırtlarındaki basamaklar (*Tuzluca – Kars).

4) Ufak dalgacıklar (Zonguldak).

5) Bulut parçaları (Göçmenler *İğdir – Kars).

6) Kırkılmış koyun, keçi (*Güdül *Ayaş – Ankara).

7) Dalgıç (Edirne).

8) Kumar oynayanlardan alınan kağıt yıpranma parası (*Şarkışla ve çevresi – Sivas).

“*tala*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*orman açıklığı*” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında da “*ormanın ortasındaki boş ağaçsız yerler*” gibi yakın bir anlamı karşılarsa da “*tarla, dağ sırtlarındaki basamaklar, ufak dalgacıklar, bulut parçaları, kırkılmış koyun, keçi, dalgıç, kumar oynayanlardan alınan kağıt yıpranma parası*” gibi anlamları da vardır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

85. talamak (Ku.T) / talamak (TT)

talamak (Ku.T): 1) Yağma etmek **şaharnı talamaq** şehri yağma etmek.

2) Saldırmak, dalamak

3) *mec.* Birinin üstüne atılmak, birine çullanmak, birine saldırmak (KuTS:318).

talamak (TTAS): 1) Kaplamak, bürümek (*Nizip, -Gaziantep, *Antakya ve köyleri -Hatay-Sivas, *Ereğli –Konya, Faydalı *Kozan –Adana).

2) Ağrıyacak ve kızaracak biçimde sürtünmek, dalamak (Samsun).

3) Köpek ısırarak (*Koyulhisar – Sivas).

4) Aşık oyunlarında aşığın düz yanı üste gelmek (Tokat, Eskişehir).

5) Kaplamak, bürümek, yayılmak (Malatya, *Antakya – Hatay).

6) Çalmak (Çayağzı *Şavşat Artvin).

7) Yağmalamak, yok etmek (Çorum, Kars, *Kilis – Gaziantep).

8) Hayvan ısırarak, sokmak (Afşar Pazarören *Pınarbaşı – Kayseri).

9) Boğmak, hırpalamak (*Çilehâne Reşadiye – Tokat).

10) Toplamak, yağmalamak (Erzincan ve yöresi, Erzurum, Kars).

11) Dalamak, ısırarak, batmak, çizmek, aramak, didik didik etmek (Adana, Osmaniye).

“*talamak*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*yağma etmek, saldırmak, dalamak, birinin üstüne atılmak, birine çullanmak, saldırmak*” anlamlarında kullanılmaktadır. Aynı sözcüğün Türkiye Türkçesi ağızlarında benzer aynı ve benzer anlamları olmakla birlikte tamamen farklı olarak “*kaplamak, bürümek, ağrıyacak ve kızaracak biçimde sürtünmek, köpek ısırarak, aşık oyunlarında aşığın düz yanı üstüne gelmek, yayılmak, çalmak, hayvan ısırarak, sokmak, boğmak, hırpalamak, toplamak, batmak, çizmek, aramak, didik didik etmek*” anlamları da vardır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

86. **tatlilik (Ku.T) / tatlılık (TT)**

tatlilik (Ku.T): *mec.* Tatlılık (KuTS:325).

tatlılık (TT): a. 1) Tatlı olma durumu.

2) *mec.* Sevimlilik, hoşluk, şirinlik: “*Kaba bir tatlılığı vardı konuşurken.*” -Y. Z. Ortaç (TTS:2285).

tatlılık (TTAS): Kıtılık (Çorum).

“*tatlilik*” kelimesi Kumuk Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki gibi “*tatlı olma durumu, sevimlilik, hoşluk*” anlamlarını karşılamaktadır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında bu anlamdan ayrı olarak “*kıtılık*” anlamını da karşılar. Dolayısıyla kelime kısmî yalancı eş değerdir.

87. taw (Ku.T) / tav (TT)

taw (Ku.T): Dağ, dağlık, **biyik taw:** Büyük dağ (KuTS:325).

tav (TTAS): 1) Şişmanlık (*Düzce – Bolu, Sinop, Trabzon, *Şavşat – Artvin, Erzindan, *Erciş – Van, *Arapkir – Malatya, Kızılhisar – Gaziantep, Sivas, Ahırlı – Ankara, Afşar köyleri *Pınarbaşı – Kayseri, Niğde, Yeniköy *Ereğli – Konya, Haruniye Kürkçüler – Adana, Tarsus – İçel, *Çorlu – Tokat).

2) Har, harlı *Tavlı ateşte pilav pişirilmez* (Samsun).

3) Orman (Arnavutköy – İstanbul).

4) Hız (Kerkük).

5) Dağ (Kadıçiftliği *Yalova – İstanbul).

6) Güç, kuvvet (Kerkük).

7) İşin, ürünün olgunlaşma, erginleşme zamanı (*Güdül ve köyleri – Ankara).

8) Besi durumu, kıvam (Artvin Yusufeli Uşhum köyü).

“*taw*” (tav) sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*dağ*” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında kelime bu anlamı barındırmaklar birlikte ek olarak “*şişmanlık; har, harlı ateş, orman, hız, güç; işin, ürünün olgunlaşma, erginleşme zamanı; besi durumu, kıvam*” anlamlarını da karşılamaktadır. Dolayısıyla kelime kısmî yalancı eş değerdir.

88. tastar (Ku.T) / tastar (TT)

tastar (Ku.T): *Far.* Tülden baş örtüsü (KuTS:324).

tastar (TTAS): 1) Yünden dokunmuş, örtü (Şalpazarı *Vakfikebir – Trabzon).

2) Önlük (Ankara).

“*tastar*” sözcüğünün “*örtü*” anlamı iki lehçede de ortaktır Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

89. taw (Ku.T) / tav (TT)

taw (Ku.T): Dağ, taşlık yer (KuTS:325).

tav (TTAS): 1) Şişmanlık (*Düzce – Bolu, Sinop, Trabzon, *Şavşat – Artvin, Erzincan, *Erciş – Van, *Arapkir – Malatya, Kızılhisar – Gaziantep, Sivas, Ahırlı – Ankara, Afşar köyleri *Pınarbaşı – Kayseri, Niğde, Yeniköy *Ereğli – Konya, Haruniye Kürkçüler – Adana, *Tarsus – İçel, *Çorlu- Tokat).

2) Har, harlı (Samsun).

3) Orman (Arnavutköy – İstanbul).

4) Hız (Kerkük).

5) Dağ (Kadıçiftliği *Yalova – İstanbul).

6) Güç, kuvvet (Kerkük).

7) İşin, ürünün olgunlaşma, erginleşme zamanı (*Güdül ve köyleri – Ankara).

8) Besi durumu, kıvam (Artvin *Yusufeli Uşhum köyü).

“*tav*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*dağ, taşlık yer*” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*şişmanlık; har, harlı, orman, hız, dağ, güç kuvvet, işin, ürünün olgunlaşma, erginleşme zamanı, besi durumu, kıvam*” anlamlarındadır. Kelime kısmî yalancı eş değerdir.

90. tawuq (Ku.T) / tavuk (TT)

tawuq (Ku.T): Tavuk (KuTS:326).

tavuk (TTAS): Kırılmış nohut ve bulgur karışımından yapılan bir çeşit yemek (Konya).

“*tawuq*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*tavuk*” anlamına gelmektedir. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında bu anlamdan ayrı olarak “*kırılmış nohut ve bulgur karışımından yapılan bir çeşit yemek*” anlamını da taşımaktadır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

91. teri (Ku.T) / teri (TT)

teri (Ku.T): 1) Deri, post **terisin sındırmaq** derisini soymak **koy teri** koyun postu
2) Kürk, kürklü **teri ton** kürk manto, kürk palto (KuTS:331).

teri (TTAS): 1) Karşı yönünce, -e doğru (Kozlukadı *Devrek – Zonguldak, *İskilip – Çorum).

2) Giysi (Sivas).

3) Deri (Çilehâne *Reşadiye – Tokat).

“teri” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*deri, post, kürk, kürklü*” anlamlarındadır. Türkiye Türkçesinde “*karşı yönüne, -e doğru, giysi, deri*” anlamlarındadır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

U

92. urlamaq (Ku.T) / urlamak (TT)

urlamaq (Ku.T): Çalınmak, aşırılmak (KuTS:353).

urlamak (TTAS): 1) Çalmak (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).
2) Ulumak, ürümek, bağırıp çağırmaq (Rize).

“urlamaq” sözcüğünün “*çalınmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

93. uya (Ku.T) / uya (TT)

uya (Ku.T): Yuva, in. **quşnu uyası:** Kuşun yuvası (KuTS:356).

uya (TTAS): 1) Organ (*Saray –Tekirdağ).

2) Oya (Güneyce –Rize).

3) Yuva (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Konya).

uya (TS): 1) Ahmak, sersem, ebleh, uysal.

2) Kâhil, tembel.

3) Arkadaş, kardaş.

“*uya*” sözcüğünün “*yuva*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

X

94. xalça (Ku.T) / halça (TT)

xalça (Ku.T): Küçük halı (KuTS:369).

halça (TTAS): 1) Kalça (Çorum).

2) Kunduracıların kalıp üzerine koydukları meşin parçaları (*İskilip –Çorum/ *Ermenek –Konya).

3) Seccade, küçük halı (Selim *Sarıkamış, Karakoyunlu – Kars).

“*xalça*” sözcüğünün “*küçük halı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

95. xoraz (Ku.T) / horaz (TT)

xoraz (Ku.T): *Far.* Horoz. **xoraznı kekeli:** Horozun ibiği (KuTS:374).

horaz (TTAS): 1) Av tüfeklerinde tetiğe dokunulunca mermiye çarpıp kapsülü ezen, çakmağın üst kısmı (*Keçiborlu ve köyleri –Isparta).

2) Mor kiraz (Isparta).

3) Horoz (Güney-Batı Anadolu).

“*xoraz*” sözcüğünün “*horoz*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Y

96. yırlmaq (Ku.T) / yırlmak (TT)

yırlmaq (Ku.T): 1) Yarılmak, yırtılmak; delinmek, deşilmek.

2) *Bir şeyin* normal seyri bozulmak; aksamak; dağılmak (KuTS:396).

yırlmak (TTAS): 1) Yırtılmak, sökilmek (-Sinop/ -Samsun/ Hacıilyas *Koyulhisar –Sivas).

2) Ayrılıp gitmek (Tahtacı, -Isparta).

yırlmak (TS): Yarılmak, yarılıp ayrılmak, yırtılmak.

“*yırlmaq*” sözcüğünün “*yırlmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

97. yoymaq (Ku.T) / yoymak (TT)

yoymaq (Ku.T): 1) Kovmak, defetmek.

2) *ger-mec.* Yok etmek, kırmak, imha etmek; ortadan kaldırmak (KuTS:399).

yoymak (TTAS): 1) Yorumlamak, açıklamak (Aliköy, *Gelendost –Isparta/ Dombayh *Salihli –Manisa/ Tokat –Eskişehir/ Akçakavak –Bolu/ -Çorum/ -Giresun/ -Gaziantep/ -Maraş/ -Yozgat/ -Ankara/ Kurugöl *Mucur –Kırşehir/ -Konya ve ilçeleri).

2) Başka anlam vermek; sözü, davranışı amacı dışında yorumlamak (İğneciler *Mudurnu –Bolu).

3) Eski durumunu yitirmek, bozulmak, çirkinleşmek (Aliköy, Gündürle *Atabey, *Eğridir köyleri –Isparta/ -Samsun).

4) Yabanıllaşmak (Aliköy –Isparta).

5) Yerine uymamak, tutmamak: “*Dikilen fidanlar yoydu.*” (*Alanya –Antalya).

6) Tavuk, piliçlerini başından dağıtmak (Göndürle *Atabey – Isparta/ Tokat –Eskişehir/ *İskilip –Çorum).

7) Kuluçka tavuk, süresi dolmadan kalkmak (*Eğridir köyleri –Isparta).

8) Başından savmak (*Bor –Niğde).

9) Yazılan yazıyı silmek, bozmak (-Kastamonu/ -Çankırı/ Saray *Gerze –Sinop/ -Giresun/ Ravlı *Çubuk –Ankara).

10) Bozmak, işe yaramaz duruma getirmek (Uzuncaburç *Silifke –İçel).

11) Değiştirmek (*Bor –Niğde).

12) Harcamak, yok etmek (-Adana).

13) Sivriltilmek (Tekkesin *Tosya –Kastamonu).

14) Başaramamak, becerememek, eline yüzüne bulaştırmak (İncirgediği *Karaisalı –Adana/ -İçel ilçe ve köyleri).

yoymak (TS): Silmek, imha etmek, izale etmek, bozmak.

“*yoymaq*” sözcüğünün “*yok etmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Z

98. zirek (Ku.T) / zirek (TT)

zirek (Ku.T): *Far.* zeyrek, zihni çevik, zeki **zirek adam:** Zeki adam (KuTS:408).

zirek (TTAS): 1) Açık göz, akıllı, çalışkan (-Burdur/ *Bayburt –Gümüşhane/ Köşker –Kırşehir/ Kerkük ve çevresi).

2) Eli çabuk (Kerkük ve çevresi).

3) Çevik (Kerkük ve çevresi).

“zirek” sözcüğünün “çevik” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

2.3. ÖLÇÜNLÜ KUMUK TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER

2.3.1. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler

1. abdallıq (Ku.T) / abdallık (TT)

abdallıq (Ku.T): Aptallık, beyinsizlik, kalın kafalılık, et kafalılık, ahmaklık, budalalık, anlayışsızlık (KuTS:21).

abdallık (TT): *a.* Abdal olma durumu (TTS:3).

İki lehçe arasında anlam farkı bulunduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

2. adamaq(Ku.T) / adamak (TT)

adamaq (Ku.T): Korkup paniğe kapılarak heyecanlanmak, şaşalanmak, şaşkına dönmek, sersemlemek (KuTS: 24).

adamak (TT): 1) Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kutsal olduğuna inanılan bir güce niyette bulunmak, nezretmek.

2) *mec.* Kutsal saydığı bir şey uğruna kendini feda etmek üzere söz vermek.

3) *mec.* Bir şeyle yoğun olarak ilgilenmek.

4) *mec.* Ayırmak, tahsis etmek: “*Nasılsa altındaki arabayı edinmişti, bütün sevme gücünü de bu arabaya adamıştı.*” -A. Ağaoğlu.

5) *mec.* İthaf etmek (TTS:26).

adamak(TS): I) Ad vermek, tesmiye etmek [adımak].

II) vadetmek.

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

3. adamsız (Ku.T) / adamsız (TT)

adamsız (Ku.T): 1) İnsaniyetsiz, merhametsiz, acımasız.

2) İnsaniyetsizcesine, gaddarca, merhametsizcesine, insafsızcasına **adamsız halda:** İnsaniyetsizcesine, gaddarca, merhametsizcesine, insafsızcasına.

3) İSSİZ, تنها. **adamsız oramlar:** İSSİZ sokaklar, تنها sokaklar.

4) Akrabası, hısmı, yakını olmayan; yalnız, kimsesiz.

5) Himayesiz, arkasız, kimsesiz, müdafaasız (KuTS:25).

adamsız (TT): *zf.* 1) Adam olmadan “*Bu koca ev adamsız çevrilemez.*”.

2) *sf. hlk.* Erkeksiz, kocasız.

3) *sf. mec.* Güvenecek kimsesi olmayan, dayanağı bulunmayan, arkasız (TTS:26).

İki lehçe arasında birbirinden farklı anlamlar görülmektedir. Bu yüzden sözcük tam yalancı eş değerdir.

4. adamsızlık (Ku.T) / adamsızlık (TT)

adamsızlık (Ku.T): 1) İnsaniyetsizlik, insafsızlık, merhametsizlik, gaddarlık.

2) İssizlik, tenhalık.

3) Yalnızlık, kimsesizlik, akrabasızlık.

4) Müdafaasızlık, himayetsizlik (KuTS:25).

adamsızlık (TT): Adamsız olma durumu (TTS:26).

Sözcük her iki lehçede farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdir.

5. adatmaq (Ku.T) / adatmak (TT)

adatmaq (Ku.T): Aklını durdurmak, şaşkırtmak, şaşkına çevirmek, sersemletmek (KuTS:25).

adatmak (TT): Adama işini yaptırmak (TTS:27).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için sözcük tam yalancı eş değerdir.

6. adil (Ku.T) / adil (TT)

adil (Ku.T): *Ar.* 1) Adalet, hak, doğruluk.

2) *erkek öz. is.* Adil (KuTS:25).

adil (TT): *sf. Ar.* Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli “*Milletler tarihte fatihlerden fazla adillere bağlıdırlar.*” F.R.Atay (TTS:30).

Kumuk Türkçesi’nde “*adale*” anlamını karşılıyorken Türkiye Türkçesi’nde “*adaletle iş gören, doğruluktan ayrılmayan*” anlamındadır. Bu yüzden sözcük tam yalancı eş değerdir.

7. adillik (Ku.T) / adillik (TT)

adillik (Ku.T): Haklılık, doğruluk; adil oluş, adalet (KuTS:26).

adillik (TT): *a.* Adil olma durumu (TTS:30).

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

8. ağım (Ku.T) / ağım (TT)

ağım (Ku.T): Akış, akıntı, akım, cereyan. **özenni ağımın alışdırmaq:** ırmağın akışını değiştirmek. (KuTS:27)

ağım (TT): *a.* Ayağın üstündeki tümsek yer (TTS:40).

İki lehçede de anlam farklılığı görülmektedir. Sözcük bu yüzden tam yalancı eş değerdir.

9. aldanmaq(Ku.T) / aldanmak(TT)

aldanmaq (Ku.T): sey. 1) Aldanmak.

2) Baştan çıkmak, birinin cazibesine kapılmak (KuTS:30).

aldanmak (TT): 1) Görünüşe bakarak yanlış bir yargıya varmak, yanılmak: “*Hâline, tavrına bakan sana aldanır.*” -Ö. Seyfettin.

2) Bir hileye, bir yalana kanmak.

3) Hayal kırıklığına uğramak. “*Sen benim dediklerime kulak ver, aldanmazsın!*” -M. Ş. Esendal.

4) Avunmak, oyalanmak.

5) Havanın birden ısınmasıyla zamansız açan çiçek, soğuk sebebiyle donmak (TTS:87).

Kumuk Türkçesi’nde “*aldanmak, baştan çıkmak, birinin cazibesine kapılmak*” anlamlarına gelirken Türkiye Türkçesi’nde “*hayal kırıklığına uğramak, avunmak, oyalanmak, havanın birden ısınmasıyla zamansız açan çiçek, soğuk sebebiyle donmak*” anlamlarındadır. Bu anlamlara göre sözcük yalancı eş değerdir.

10. alğışlanmaq (Ku.T), alğışlanmak (TT)

alğışlanmaq (Ku.T): ‘*alğışlanmaq*’tan edl. f. (KuTS:31)

alğışlanmak (TT): Alkışlama işine konu olmak: “*Hususi numaraları ile tutuluyor, beğeniliyor, alkışlanıyordu.*” O.C. Kaygılı (TTS:97).

İki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

11. alışdırılmaq (Ku.T) / alıştırılmak (TT)

alışdırmaq (Ku.T): Değişmek, teati etmek, değiştirilmek (KuTS:31).

alıştırmak (TT): Alıştırmaya işine konu olmak: “*Bu odacı namzetleri ufaktan ufağa hizmete alıştırılırlar, adap erkân öğrenirlerdi.*” H.F. Ozansoy (TTS:96).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

12. aňlaşdırmaq (Ku.T) / anlaştırmak (TT)

aňlaşdırmaq (Ku.T): *bk.* **aňlatmaq.**

aňlatmaq: anlatmak, açıklamak, izah etmek; inandırma, ikna etme işi. (KuTS:35).

anlaştırmak (TT): Anlaşmayı, uzlaşmayı, uyuşmayı sağlamak (TTS:130).

Her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için sözcük tam yalancı eş değerdir.

13. avans (Ku.T) / avans (TT)

avans (Ku.T): *Rus.* Avans. **avans bermek:** Avans vermek (KuTS:47).

avans (TT): *Fr. a.* 1) Öndelik.

2) Oyunda zayıf tarafa önceden verilen geçici üstünlük (TTS:190).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğu için kelime tam yalancı eş değerdir.

14. aylanma (Ku.T) / aylanma (TT)

aylanma (Ku.T): 1) Girdap, su çevresi, burgaç.

2) Daire, halka, çember.

3) Değirmi, dairevi, dönel.

4) Dolaşık, dolambaçlı. **Aylanma yoldan yürümek:** Dolaşık (*veya* dolambaçlı) yoldan gitmek.

5) Geçit, boğaz. **Atlıboyunnu aylanması:** Atlıboyun geçidi (KuTS:53).

aylanma (TT): *a.* Aylanmak işi (TTS:206).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

15. ayrıçalıq (Ku.T) / ayrıcalık (TT)

ayrıçalıq (Ku.T): Özellik, hususiyeti kendine has oluş, özgünlük, orijinallik, ayırıcı vasıf (KuTS:54).

ayrıcalık (TT): a. Başkalarından ayrı ve üstün tutulma durumu, imtiyaz: “Ölüm önünde herkes bir, ayrıcalık yok kimseye.” -T. Oflazoğlu (TTS:209).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

16. azarlamaq (Ku.T) / azarlamak (TT)

azarlamaq (Ku.T): esk. *Birine* azap çektirmek, *birine* eziyet etmek, *birine* rahat vermemek, *birini* üzme, *birinin* canını sıkmak, (canını) acıtmak, ıstırap çektirmek.
onu xıylı azarladılar: Ona hayli çektirdiler, ona epey eziyet ettiler (KuTS:55).

azarlamak (TT): Kırıcı ve sert söz söylemek, paylamak, takdir etmek (TTS:214).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

B

17. bağımsız (Ku.T) / bağımsız (TT)

bağımsız (Ku.T): 1) Barınaksız, kimsesiz, bakımsız.

2) Bakımsız olarak. **bağımsız qalmaq:** Bakımsız kalmak, bakılmamak, yalnız başına kalmak (KuTS:57).

bağımsız (TT): sf. 1) Davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür, hür: “Konsolosların her biri bağımsız bir vali gibi davranırdı.” -N. Cumalı.

2) Müstakil.

3) a. Herhangi bir kuruluşa, partiye bağlı olmayan kimse: “... Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasi parti gruplarından, oranlarına göre, üye alınır.” -Anayasa.

4) a. Bağımsız milletvekili (TTS:226-227).

Kumuk Türkçesi’nde “bağımsız” şeklinde kullanılan kelime Türkiye Türkçesi’nde iç seste “ğ>k” değişimi göstererek “bakımsız” şeklinde kullanılmaktadır. Kelime ses değişimine uğradığında yalancı eş değer özelliği göstermemektedir. Ancak herhangi bir ses değişimine uğradığı düşünülmeden bakıldığında iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için sözcük tam yalancı eş değerdir.

18. bağımsızlık (Ku.T) / bağımsızlık (TT)

bağımsızlık (Ku.T): Bakımsızlık, kimsesizlik (*insanlar için*) (KuTS:57).

bağımsızlık (TT): a. Bağımsız olma durumu veya niteliği, istiklal: “Artık canıma tak etti, mutlaka bağımsızlığımı kazanmalıyım.” -N. F. Kısakürek (TTS:227).

“bağımsız” sözcüğünde olduğu gibi “bağımsızlık” sözcüğü de iç seste “k>g” değişimi görülerek Türkiye Türkçesinde kullanılmaktadır. Ancak kelimeye ses değişimi olmadan bakıldığında iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

19. banka (Ku.T) / banka (TT)

banka (Ku.T): Rus. Kavanoz. **şişe banka:** Cam kavanoz. **bankalar salmaq:** tıp. Vantuz veya şişe çekmek (KuTS:60).

banka (TT): İt. a. 1) Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş.

2) Bankacılık işleminin yapıldığı yapı (TTS:250).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

20. banket (Ku.T) / banket (TT)

banket (Ku.T): *Rus.* Ziyafet. **banket qurmaq:** Ziyafet vermek, şölen tertiplemek(KuTS:60).

banket (TT): a. 1) Şehirler arası yolların iki tarafında yayaların yürümesine ve taşıtların trafiği aksatmadan durabilmesine yarayan çakıl veya toprak yol.

2) Yamaçtan kayan toprağı yerinde tutmak ve böylece ekilmeye elverişli yer kazanmak için türlü yollarla yapılan dar basamak (TTS:251).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

21. bant (Ku.T) / bant (TT)

bant (Ku.T): *Rus.* Fiyonk (KuTS:60).

bant (TT): Fr. a. 1) Yapılış özelliğine göre sarma, yapıştırma vb. işlerde kullanılan düz, ensiz, yassı bağ, şerit, izole bant.

2) Yara üzerine yapıştırılan özel olarak hazırlanmış ilaçlı küçük şerit.

3) Ses alma aygıtlarında seslerin kaydı için kullanılan manyetik oksitli plastik veya selüloz şerit (TTS:251).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

22. bekleme (Ku.T) / bekleme (TT)

bekleme (Ku.T): *esk. ask.* İstihkâm, tahkimat, direnecek. **Beklemeler için taş:** Tahkimat için taş (KuTS:69).

bekleme (TT): a. Beklemek işi: “*Gelince beklememi sıkı sıkı tembih etmişler.*” -F. Otyam (TTS:295).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

23. beklemek (Ku.T) / beklemek (TT)

beklemek (Ku.T): *bk. begitmek* (KuTS:69).

begitmek: 1) Kilitlemek.

2) Sağlamca bağlanmak (KuTS:68).

beklemek (TT): 1) Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak: “*Ben de seni bekliyordum zaten.*” -A. Ümit.

2) Süre tanımak, acele etmemek: “*Bu ikramın sebebini anlamak için telaşsız bekledi.*” -N. Hikmet.

3) Bir şeyi, bir kimseyi gözetmek, korumak, muhafaza etmek: “*Eşyayı beklemek. Tutukluları beklemek.*”

4) Ummak: “*Nikâhtan bu kadar keramet bekleme!*” -P. Safa.

5) Karşılaşma ihtimali bulunmak: “*Oysa bizi bekleyen yaşam bu değildi.*” -R. Mağden.

6) Aramak, istemek: “*Bu tecrübeli deniz kurdunun muhakkak bir beklediği var.*” -F. F. Tülbentçi.

7) Oyalanmak (TTS:296).

beklemek (TS): 1) Saklamak, gizlemek, kapalı tutmak.

2) Muhafaza etmek, korumak, esirgemek.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

24. bekleşmek (Ku.T) / bekleşmek (TT)

bekleşmek (Ku.T): 1) Sağlamlaşmak, güçlenmek, kuvvetlenmek. **kolhozları bekleştirmek:** Kolhozları güçlendirmek.

2) Pekişmek, perçinlenmek (KuTS:69).

bekleşmek (TT): Birlikte veya karşılıklı beklemek: “*Bahar geldi koyun kuzu koklaştı / İki âşık dört senedir bekleşti.*” -B. S. Erdoğan.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

25. bilimsiz (Ku.T) / bilimsiz (TT)

bilimsiz (Ku.T): Cahil, avam (KuTS:73).

bilimsiz (TT): *sf.* Bilime, bilim yöntemlerine uygun olmayan (TTS:341).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

26. bilinmek (Ku.T) / bilinmek (TT)

bilinmek (Ku.T): 1) Bilinmek, malum olmak, tanınmak.

2) Belli belirsiz olmak (KuTS:73).

bilinmek (TT): Bilme işine konu olmak, anlaşılmaq, öğrenilmek: “*Bir haftadır civarda dolaştığı biliniyor, yakalanamıyordu.*” -S. F. Abasıyanık (TTS:342).

bilinmek (TS): Adı çıkmak, adı yayılmak.

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde “*bilinmek*” kelimesi farklı anlamlarda kullanıldığından, sözcük tam yalancı eş değerdir.

27. birikdirilmek (Ku.T) / biriktirilmek (TT)

birikdirilmek (Ku.T): Birleştirilmek, birleşmek, bir araya gelmek (KuTS:75).

biriktirilmek (TT): Biriktirme işi yapılmak (TTS:356).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

28. boşalmaq (Ku.T) / boşalmak (TT)

boşalmaq (Ku.T): 1) Serbestleşmek, tenhalaşmak, boşalmak. **üy boşaldı:** Ev boşaldı.

2) Yüğü boşaltmak, tahliye edilmek. **birinci arabalar boşala:**
İlk arabalar boşaltılıyor.

3) Zayıflamak, elastikiyetini kaybetmek, gevşemek, gerginliği gevşemek (*ip vb. hak.*) (KuTS:79).

boşalmak (TT): 1) Boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak, inhilal etmek: “*Sınıf tamamen boşaldığında çıtı pıtı kadınla öğretmenin de onlarla birlikte gitmiş olduklarını fark etti.*” -E. Şafak.

2) Dışarıya akmak, dökülmek.

3) Gevşemek, açılmak: “*Sicim gitgide boşalıyor, gemi hafif yana yatarak pupa gidiyordu.*” -S. F. Abasıyanık.

4) *mec.* Derdini, sıkıntısını birine anlatarak ferahlamak, deşarj olmak: “*Derdimle öyle dolmuş ki boşalmadan evine gidemeyecek.*” -Y. Z. Ortaç.

5) Hayvan, bağından kurtulmak.

6) Doyuma ulaşmak (TTS:383).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

29. boylamaq (Ku.T) / boylamak (TT)

boylamaq (Ku.T): Ölçmek (*bir şeyin uzunluğunu, boyunu, genişliğini, derinliğini*).
qurux salsa boylamay: Sırık daldırır (veya batırır) yetişmiyor (KuTS:80).

boylamak (TT): 1) İstemeyerek bir yere gitme durumunda kalmak: “*İkiniz de hapsi boylarsınız.*” -A. İlhan.

2) Düşmek: “*Ayağı kaydı, yeri boyladı.*”

3) Yükselmek, çıkmak: “*Fakat o doludizgin kırkı boylamış bir ateşle par par yanıyordu.*” -R. N. Güntekin.

4) Boy ve hacmine göre ayırmak (TTS:388).

boylamak (TS): 1) Boy ölçmek, boy ölçüşmek.

2) Boylu boyunca dalmak.

3) Sürekli olarak izlemek.

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

30. budun (Ku.T) / budun (TT)

budun (Ku.T): *din*. Müezzin (KuTS:81).

budun (TT): *a. top. b.* 1) Kavim: “İlk bakışta Türk tiyatrosu deyince Türkçe konuşan budunların tiyatrosu anlaşılmalıdır.” -M. And.

2) *esk.* Ulus, millet (TTS:403).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

31. burçaq (Ku.T) / burçak (TT)

burçaq (Ku.T): 1) Fasulye **burçaq şorpa:** Fasulye yemeği.

2) Dolu (yağışı). **burçaq yawa:** dolu yağıyor. **burçaqlı yañur:** Dolulu yağmur (KuTS:83).

burçak (TT): *a. bit. b.* 1) Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan yıllık bir yem bitkisi (*Vicia ervilia*).

2) Bu bitkinin mercimeğe benzeyen ve genellikle hayvan yemi olarak kullanılan tanesi (TTS:414).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından kelime tam yalancı eş değerdir.

32. but (Ku.T) / but (TT)

but (Ku.T): Bacak. **but üstüne but salıp oturmaq:** Bacak bacak üstüne oturmak (KuTS:84).

but (TT): *a.* 1) İnsan vücudunun kalça ile diz arasındaki bölümü.

2) Hayvanların, arka bacaklarının gövdeye bitişik olan dolgun, etli bölümü (TTS:419).

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

C

33. canawarlıq (Ku.T) / canavarlık (TT)

canawarlıq (Ku.T): 1) Tereddüt, kararsızlık.

2) Şüphencilik **canawarlıq etmek:** a) Tereddüt göstermek, tereddüt etmek. b) (*bir şey hak.*) Şüpheli davanmak (KuTS:90).

canavarlık (TT): a. Canavar gibi davranma: “*O eski engizisyonlar, o işkence aletleri gibi canavarlıklar artık var mı?*” -H. R. Gürpınar (TTS:440).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı kelime tam yalancı eş değerdir.

Ç

34. çarpılmaq (Ku.T) / çarpılmak (TT)

çarpılmaq (Ku.T): 1) Saçını kestirmek.

2) Kesilip atılmak, kesilip ayrılmak (KuTS:99).

çarpılmak (TT): 1) Çarpma işine konu olmak: “*Edepsiz herif en şiddetli ceza hangisi ise ona çarpılacaktır.*” -E. İ. Benice.

2) Çarpık duruma gelmek: “*Yüzü acıyla çarpılmış, bana doğru dönmeye çalışıyor.*” -A. Ümit.

3) *mec.* Çalınmak, soyulmak.

4) *mec.* Aldatılmak.

5) *mec.* Çekiciliğine kapılmak, etkilenmek: “*Bir bakış, bir gülüşle çarpılmak işten değil.*” -C. S. Tarancı (TTS:499).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

35. ıraqlıq (Ku.T) / ıraqlık (TT)

ıraqlıq (Ku.T): Çamdan (KuTS:104).

ıraqlık (TT): a. 1) ıraq olma durumu, yamaklık: “*Artık on yedi yaşındaydı ve gazozcu, ayrıncı ıraqlığı yapmak istemiyordu.*” -A. Kutlu.

2) ırağın yaptığı iş: “*Bir Şey söylemeden ıraqlık vazifesini alırdı.*” -S. F. Abasıyanık.

3) ırağa verilen ücret.

4) ıraqların çalıştığı yer (TTS:538).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

36. ıta (Ku.T) / ıta (TT)

ıta (Ku.T): Havuç (KuTS:106).

ıta (TT): a. hay. b. Etçil memeliler sınıfının etçiller takımının kedigiller familyasından bir hayvan (TTS:551).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan kelime tam yalancı eş değerdir.

D

37. dağılmaq (Ku.T) / dağılmak (TT)

dağılmaq (Ku.T): Harap olmak, mahvolmak, yıkılmak, tahrip olmak, dağılmak
dawnu zamanında yurt dağılğan edi: Savaş zamanında köy harap olmuştu (KuTS:109).

dağılmak (TT): 1) Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak: “*Zaten arkadaşlarımdan her biri bir yana dağılmıştı.*” -A. Ümit.

2) Değer ve birimler belli etkenlerle, oranlı olarak bölünmek.

3) Parçalanarak yayılmak, ufalanmak: “*Kentin eski merkezindeki evler kendiliğinden yıkılıyor, bahçe duvarları dökülüp dağılıyordu.*” - A. Kutlu.

4) Karışık duruma gelmek, düzeni bozulmak: “*Siyah saçları hare hare suyun yüzüne dağıldı.*” -C. Uçuk.

5) *mec.* Birliği, beraberliği bozulmak: *Golü yiyince takım dağıldı. Babanın ölümünden sonra aile dağıldı.*”

6) *mec.* Bir topluluğun, kuruluşun varlığı son bulmak, fesholunmak, münfesih olmak.

7) *mec.* Yavaş yavaş kaybolmak, yok olmak (TTS:578).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

E

38. erişme (Ku.T) / erişme (TT)

erişme (Ku.T): Gem (KuTS:122).

erişme (TT): *a.* Erişmek işi (TTS:809).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

F

39. ferma (Ku.T) / ferma (TT)

ferma (Ku.T): *Rus.* Çiftlik. **Kolhoz ferması:** Kolhoz çiftliği (KuTS:128).

ferma (TT): *a. İt.* Av köpeğinin gizlendiği yerden avı gözetlemesi (TTS:862).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

40. fizik (Ku.T) / fizik (TT)

fizik (Ku.T): Fizikçi, fizik bilgini (KuTS:128).

fizik (TT): *a. Fr.* 1) Maddenin kimyasal yapısındaki değişiklikler dışında genel veya geçici yasalara bağlı, deneysel olarak araştırılabilen, ölçülebilen, matematiksel olarak tanımlanabilen madde ve enerji olgularıyla uğraşan bilim dalı: “*Fizik bilimi mekanik, ısı, ışık, elektrik ve manyetizma bölümlerine ayrılır.*”

2) İnsanın doğal yapısı.

3) Kişinin dış görünüşü: “*Zamanın insanın fiziğinde tahribat yapması doğal değil mi?*” -O. Aysu (TTS:882).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

41. fon (Ku.T) / fon (TT)

fon (Ku.T): *Rus. Türlü türlü manalarda. Zemin, lamba. elektrik fonarı:* Elektrik feneri. **fonar’ yarıq:** Fener ışığı (KuTS:129).

fon (TT): *a. Fr.* 1) *ekon.* Belirli bir iş için gerektiğçe harcanmak üzere ayrılıp işletilen para, kaynak: “*Karşılıklı paralar fonundan beş yüz milyon lira Millî Savunma hizmetlerine tahsis edilmişti.*” -A. İlhan.

2) *ekon.* Bir kuruluşun mali kaynaklarının tümünün göstergesi.

3) Sinemada, tiyatrodaki oyuncuların arkasındaki resim, fotoğraf veya çeşitli plastik öğelerden oluşan dekor, görüntü.

4) Bir tabloda, üzerinde konunun işlendiği boya katı.

5) İç mimaride üstüne başka şeyler eklenen bölüm.

6) Bir kumaşın alt dokusu (TTS: 885-886).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

42. furgon (Ku.T) / furgon (TT)

furgon (Ku.T): *Rus.* Üstü kapalı at arabası (KuTS:130).

furgon (TT): *a. Fr.* Yolcu katarlarına eklenen yük vagonu (TTS:894).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

G

43. gastronom (Ku.T) / gastronom (TT)

gastronom (Ku.T): *Rus.* Yiyecek mağazası (KuTS:131).

gastronom (TT): *a. Fr.* Damak zevki olan, ağzının tadını bilen, iyi yemekten anlayan kimse (TTS:905).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

44. gazlanmaq (Ku.T) / gazlanmak (TT)

gazlanmaq (Ku.T): Gaz hâline getirilmek (KuTS:131).

gazlanmak (TT): 1) Gaz yağı sürülmek.

2) Sindirim yolunda gaz olmak (TTS:910).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

45. geçilmek (Ku.T) / geçilmek (TT)

geçilmek (Ku.T): 1) Affedilmek, bağışlanmak.

2) Öğrenilmek, işlenmek (*ders konusu hak.*) (KuTS:132).

geçilmek (TT): 1) Geçme işi yapılmak: “*Terkos köprüsü geçildikten sonra cümbüş tekrar başladı.*” -O. C. Kaygılı.

2) Bırakmak, terk etmek: “*Anadan geçilir, yârdan geçilmez*” -Halk türküsü (TTS:914).

İki lehçede de anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

46. gezegen (Ku.T) / gezegen (TT)

gezegen (Ku.T): *bot.* Benç, ban otu (KuTS:136).

gezegen (TT): *a. gök b.* Güneş çevresinde dolanan, ondan aldıkları ışığı yansıtan gök cisimlerinin ortak adı, seyyare, planet: “*Gezegenlerin hareketleri nasıl kati bir nizam içinde cereyan ederse rakkaselerinki de öyledir.*” -M. Kaplan.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

47. gündeş (Ku.T) / gündeş (TT)

gündeş (Ku.T): *esk.* Rakibe, kuma (*bir kocanın eşlerinin birbirine karşı durumu hak.*) (KuTS:146).

gündeş (TT): *sf.* 1) Aynı günde olan.

2) Çağcıl: “*Avusturya edebiyatının en güçlü gündeş yazarlarından biri olan I. Bachmann...*” -S. İleri.

3) Güncel: “*Oğuz Atay'ın her cümlesi özel, dahası gündeş anlamlar taşıyan hikâyesine sığınmışım.*” -S. İleri (TTS:1005).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

H

48. halt (Ku.T) / halt (TT)

halt (Ku.T): Kabrin içinde ölüyü koymak için oyulan kısım (KuTS:151).

halt (TT): *a. esk.* 1) Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma.

2) *tkz.* Uygunsuz söz söyleme, uygunsuz iş yapma.

3) *tkz.* Uygun olmayan, beğenilmeyen şey: “*Zehri şurupla, daha bilmem ne haltla karıştırıp yudum yudum içmek, pis şey, iğrenç şey.*” -R. N. Güntekin (TTS:1036).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

49. hay-huy (Ku.T) / hay-huy (TT)

hay-huy (Ku.T): Gürültü, patırtı, gürültü patırtı, yaygara **hay-huy salmaq:** Gürültü koparmak (KuTS:155).

hayhuy (TT): *Fr. a.* Boş ve sonuçsuz iş veya çaba: “*Onca hayhuy arasında, gündeliğin olağan mucizelerini iyiden iyiye unutmuştu.*” -M. Mungan (TTS:1070).

Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesinde sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

50. hayran (Ku.T) / hayran (TT)

hayran (Ku.T): *Ar.* Hayret içinde olan, hayrete düşmüş, şaşkın; şaşılacak; hayretle, şaşırarak (KuTS:155).

hayran (TT): *sf.* Çok beğenen, hayranlık duyan (kimse): “*El işi olmasına rağmen el değmeden yapılmış hissini veren bu nadide sanat eserine hayrandı.*” -C. Uçuk (TTS:1072).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

51. hayranlıq (Ku.T) / hayranlık (TT)

hayranlıq (Ku.T): 1) Hayret, şaşma.

2) Şaşkınlık, hayret (KuTS:155).

hayranlık (TT): *a.* 1) Hayran olma durumu: “*Sıcak bir ekmek gibi bölünebildiğini görünce artmış hayranlığımız.*” -E. Şafak.

2) *mec.* Tutku, aşırı istek: “*Gençliğin, hiç olmazsa gençliğin ruhundan bu mal, bu süs, bu lüks hayranlığını sökelim.*” -P. Safa (TTS:1072).

hayranlık (TS): Essar, haşış.

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

52. hınq (Ku.T) / hınk (TT)

hınq (Ku.T): Hıçkırık. **hınq etmek:** Hıçkırmak (KuTS:156).

hınk (TT): a. Sözle destekleme (TTS:1092).

İki lehçe arasındaki anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

53. hür (Ku.T) / hür (TT)

hür (Ku.T): Un tozu. **hürge batğan tirmençi:** Una (un tozuna) bulanana değirmenci (KuTS:158).

hür (TT): *Ar. sf.* 1) Özgür: “*Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür bir şairim.*” -T. Fikret.

2) *zf.* Özgür bir biçimde: “*Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım / Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım*” -M. A. Ersoy (TTS:1121).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan tam yalancı eş değerdir.

İ

54. ikram (Ku.T) / ikram (TT)

ikram (Ku.T): *Ar.* Selam. **ikram etmek:** a) Selamlamak, selam vermek. b) El sallamak (KuTS:162).

ikram (TT): *Ar. a.* 1) Konuğu ağırlama.

2) Bir şeyi armağan olarak verme, sunma: “*Üstat, bunların ikram olduğunun farkında değildi.*” -Ç. Altan.

3) Alışverişte satıcının alıcıya yaptığı indirim.

4) Sunulan şey: “*Konuklarına ikramları çoktu.*” (TTS:1168).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

55. inam (Ku.T) / inam (TT)

inam (Ku.T): Güven, itimat, inanç. **buğar inam yoq:** Buna inanılmaz (KuTS:163).

inam (TT): *a. esk.* Emanet, vedia (TTS:1186).

inam (TS): 1) İnanılmış, itimat edilmiş, güvenilmiş, emin, mutemet.

2) İtimat, emniyet, güven.

Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesinde sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

56. inçelemek (Ku.T) / incelemek (TT)

inçelemek (Ku.T): İnceltmek (KuTS:164).

incelemek (TT): Bir işi veya bir şeyi ele alıp özelliklerini, ayrıntılarını inceden inceye, özenle anlamaya, öğrenmeye çalışmak, tetkik etmek: “*Ne kitap okur ne de başkalarının düşüncesini inceler.*” -S. Birsal (TTS:1188).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

57. inçelenmek (Ku.T) / incelenmek (TT)

inçelenmek (Ku.T): İnceleşmek, incelmek (KuTS:164).

incelenmek (TT): İnceleme işi yapılmak (TTS:1188).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

58. iris (Ku.T) / iris (TT)

iris (Ku.T): *Rus. bot.* Süsen çiçeği (KuTS:166).

iris (TT): *a. anat.* Saydam tabaka ile göz merceği arasında bulunan, ince, kasılabilen bir zardan oluşan, gözün renkli bölümü (TTS:1204).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

59. ixtilat (Ku.T) / ihtilat (TT)

ixtilat (Ku.T): *Ar.* Şaka, latife, eğlence. **İxtilat etmek:** Şaka yapmak, şakalar yapmak, eğlenmek (KuTS.168).

ihtilat (TT): *Ar. a. esk.* 1) *tıp* Karmaşıklık.

2) Karşılaşıp görüşme (TTS:1159).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

60. ixtiyar (Ku.T) / ihtiyar (TT)

ixtiyar (Ku.T): *Ar.* 1) İrade, istek, arzu, ihtiyar. **ixtiyar sizde:** İrade sizde.

2) Müsaade, izin. **ixtiyar almaq:** İzin almak.

3) Yetki, salahiyet. **şu sizin ixtiyarığınızğa berile:** Bu sizin yetkinize veriliyor (KuTS:169).

ihtiyar (TT): I *Ar. sf.* 1) Yaşlı, kocamış olan, pir (kimse), genç karşıtı: “*Bir gün odama kızgın bir ihtiyar girdi, elindeki bir tomar kâğıdı neredeyse fırlattı masama.*” -A. Kulin.

2) Cansız, sönük: “*Genç olmasına karşın, bakışları çok ihtiyardı.*” -A. Kutlu.

3) Eski: “*Şu ihtiyar toprak neler götürmüştür neler.*” - A. Kabaklı.

4) *a. tkz.* Baba veya anne.

II) *Ar. a. esk.* Seçme (TTS:1160).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

61. izlenmek (Ku.T) / izlenmek (TT)

izlenmek (Ku.T): Aranmak (KuTS:170).

izlenmek (TT): İzleme işi yapılmak, takip edilmek (TTS:1241).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

J

62. jilet (Ku.T) / jilet (TT)

jilet (Ku.T): Rus. Yelek (KuTS:171).

jilet (TT): a. İnce çelikten yapılmış, iki yanı keskin tıraş bıçağı (TTS:1245).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

63. jurnal (Ku.T) / jurnal (TT)

jurnal (Ku.T): Rus. Dergi.

jurnal (TT): Fr. a. 1) Biriyle ilgili olarak yetkililere verilen kötüleme, ihbar yazısı.

2) Günlük: “*Feride'nin journali burada bitiyordu.*” -R. N. Güntekin (TTS:1246).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

K

64. kant (Ku.T) / kant (TT)

kant (Ku.T): Şikâyet (KuTS:174).

kant (TT): Ar. a. Şeker ve limonla içilen sıcak su (TTS:1300).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

65. konvoy (Ku.T) / konvoy (TT)

konvoy (Ku.T): *Rus.* Muhafaza müfrezesi; konvoy; muhafız (KuTS:182).

konvoy (TT): *a.*

- 1) Aynı yere giden taşıt veya yolcu topluluğu, kabile.
- 2) Savaş gemileri tarafından korunan yük gemileri katarı (TTS:1478).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

66. korpus (Ku.T) / korpus (TT)

korpus (Ku.T): *Rus. türlü manalarda* 1) Gövde, vücut.

2) Bina, yapı.

3) Şasi.

4) Gövde, tekne, kaburga.

5) Kolordu; on punto (KuTS:182).

korpus (TT): *Fr. a.* Konu külliyatı (TTS:1484).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

67. krem (Ku.T) / krem (TT)

krem (Ku.T): I *Rus.* Kundura boyası.

II *Rus.* Krema (KuTS:184).

krem (TT): *Fr.*

- 1) *isim* Tene yumuşaklık vermek veya güneş, yağmur vb. dış etkilerden korunmak için sürülen koyu kıvamlı madde.

2) *sıfat* Bu kıvamda hazırlanmış olan: “*Krem deterjan.*”

3) *isim* Açık saman rengi, krem rengi.

4) *sıfat* Bu renkte olan: "*Vücutlarının yumuşaklığını gösteren açık renk, krem veya beyaz elbiseler içinde...*" - Abdülhak Şinasi Hisar (TTS:1511).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

68. kritik (Ku.T) / kritik (TT)

kritik (Ku.T): *Rus.* Tenkitçi, eleştirici, eleştirmen, münekkit (KuTS:184).

kritik (TT): *Fr.* 1) *sıfat* Ciddi.

2) *isim* Eleştiri: "*Ressam, boyacının kritiğini doğru bulmuş ve pırlıtları düzeltmiş.*" - Nazım Hikmet

3) *sıfat, mecaz* Nazik (TTS:1513).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

L

69. lift (Ku.T) / lift (TT)

lift (Ku.T): *Rus.* Asansör (KuTS:189).

lift (TT): *İng. a. sp.* Teniste topa arkadan öne veya yukarıdan aşağıya doğru vurma (TTS:1586).

İki lehçede de anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

M

70. mandarin (Ku.T) / mandarin (TT)

mandarin (Ku.T): *Rus.* Mandalina (KuTS:193).

mandarin (TT): *Port. a. esk.* Avrupalıların Çin devlet memurlarına verdikleri ad (TTS:1619).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

71. marinad (Ku.T) / marinat (TT)

marinad (Ku.T): Rus. Turşu (KuTS:194).

marinat (TT): Fr. a. Av hayvanlarının, balığın ve diğer et türlerinin daha lezzetli olması ve yumuşaması için baharatlardan hazırlanan bir sos türü (TTS:1627).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

72. mastika (Ku.T) / mastika (TT)

mastika (Ku.T): Rus. Macun (KuTS:195).

mastika (TT): Rum. a. 1) Sakız rakısı: “Elinde kesme kristal bir sürahi, kadeh boşaldıkça koşup mastika dolduruyor.” -A. İlhan.

2) Sakız ağacından çıkarılan reçine (TTS:1633).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

73. miskin (Ku.T) / miskin (TT)

miskin (Ku.T): Ar. Fakir, fukara, yoksul, sefil (KuTS:201).

miskin (TT): sf. 1) Çok uyuşuk olan (kimse): “Hayran olduğum adamı miskin bir mektep çocuğu gibi yaka paça alıp götürdü.” -Y. K. Karaosmanoğlu.

2) Hoş görülemeyecek durumlar karşısında tepki göstermeyen (kimse).

3) Cüzzam hastalığına tutulmuş olan (kimse).

4) esk. Âciz, zavallı: “Âşık olan miskin olur / Hak yoluna teslim olur” -Yunus Emre (TTS:1690).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

74. miskinlik (Ku.T) / miskinlik (TT)

miskinlik (Ku.T): Fakirlik, yoksulluk, sefillik (KuTS:201).

miskinlik (TT): *a.* Uyuşuk, tembel olma durumu veya miskine yakışacak davranış, meskenet (TTS:1690).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

N

75. noqta (Ku.T) / nokta (TT)

noqta (Ku.T): Yular (KuTS:209).

- nokta (TT):** *a.*
- 1) Çok küçük boyutlarda işaret, benek.
 - 2) Bazı harflerin üzerine konulan ufak işaret.
 - 3) Yer: “*Köşkten çıktık ve bahçenin her noktasını uzun uzun durup konuşarak dolaştık.*” -A. Haşim.
 - 4) Konu, konu ile ilgili önemli bölüm: “*Genç adam, o noktada alaka uyandırıcı bir şey keşfetmiş gibiydi.*” -Y. K. Karaosmanoğlu.
 - 5) Nöbetçi bulunan yer: “*Orada polis noktası var.*”
 - 6) Nöbetçi, gözcü, bekçi: “*O yokuşun başındaki küçücük karakolun her gece çıkardığı noktayı unutuyorsunuz.*” -Ö. Seyfettin.
 - 7) *mec.* Sınır, derece, radde: “*Savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada...*”
 - 8) *db.* Cümlelerin bittiğini anlatmak için sonuna konulan, küçük benek biçimindeki noktalama işareti (.).
 - 9) *mat.* Hiçbir boyutu olmayan işaret.
 - 10) *sp.* Orta nokta (TTS:1777-1778).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

76. noqtalamaq (Ku.T) / noktalamak (TT)

noqtalamaq (Ku.T): 1) (*ata*) Gem vurmak, yular takmak.

2) *mec.* Gem vurulmak, zapt edilmek (KuTS:209).

noktalamak (TT): 1) Nokta koymak.

2) Yazıda noktalama işaretlerini yerli yerine koymak: Yazınızı iyi noktalamadınız.

3) *mec.* Sona erdirmek, bitirmek: “*Tartışmayı kendisi noktalamak istiyordu.*” -T. Buğra (TTS:1778).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

77. noqtalanmaq (Ku.T) / noktalanmak (TT)

noqtalanmaq (Ku.T): 1) Gem vurulmak, yular takılmak.

2) *mec.* Gem vurulmak, zapt edilmek (KuTS:209).

noktalanmak (TT): Noktalama işi yapılmak (TTS:1778).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

O

78. oburluq (Ku.T) / oburluk (TT)

oburluq (Ku.T): Kurnazlık, şeytanlık; hilekârlık, dolandırıcılık, düzenbazlık; beceriklilik (KuTS:211).

oburluk (TT): a. Obur olma durumu: “*Tekaiüt olduktan sonra doktorlara inat oburluğa, nargileye bir nihayet vermemişti.*” -Ö. Seyfettin (TTS:1786).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

79. olay (Ku.T) / olay (TT)

olay (Ku.T): Öyle. **olay da bulay da:** Öyle de, böyle de (KuTS:212).

olay (TT): *a.* **1)** Ortaya çıkan, oluşan durum, ilgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü iş, hadise, vaka: “*O olaydan sonra bir daha yalnız kalmamıştık onunla.*” -N. Cumalı.

2) Önemli tarihsel olgu, fenomen: “*Nötron bombası günümüzün olayıdır.*” (TTS:1796).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

80. omuzlamaq (Ku.T) / omuzlamak (TT)

omuzlamaq (Ku.T): Zihlamak, zıh çekmek, kenar yapmak (KuTS:213).

omuzlamak (TT): **1)** Omzuna almak.

2) Omzuyla dayayıp itmek: “*Odasına gelirken paravanaya çarpmış, panoyu omuzlamıştı.*” -T. Buğra.

3) *mec.* Destek vermek: “*Adam olanı bir defa omuzlamak yeter.*”

4) *mec.* Bir iş veya görevi yüklenmek, sorumluluk almak.

5) *argo* Alıp götürmek, sırtlayıp kaçırmak, aşırmaq (TTS:1802).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

81. omuzlanmaq (Ku.T) / omuzlanmak (TT)

omuzlanmaq (Ku.T): Zihlanmak, zıh çekilmek, kenar yapılmak (KuTS:213).

omuzlanmak (TT): Omuzlama işine konu olmak (TTS:1802-1803).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

82. oñarılmaq (Ku.T) / onarılmak (TT)

oñarılmaq (Ku.T): 1) Yoluna girmek, düzemek.

2) Hazırlanmak, yapılmak; pişirilmek, tedarikte bulunulmak.

3) *Bir tarafa* yönelmek, yollanmak, doğrulmak, bir yere doğru gitmek (KuTS:213).

onarılmak (TT): Onarma işine konu olmak, onarma işi yapılmak: “*Bir duvar onarılır öteki çöker, ardından dam akardı.*” -L. Tekin (TTS:1803).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

83.oñay (Ku.T) / onay (TT)

oñay (Ku.T): Rahatlık; uygunluk, münasiplik, muvafıklık. **oñay gelgende:** Uygun zaman geldiğinde (KuTS:214).

onay (TT): a. Uygun bulma, tasdik, icazet, izin: “*Sonunda, üstlerinin de onayıyla bir sınav yapmaya karar verdi.*” -İ. O. Anar (TTS:1804).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

84. oñaylı (Ku.T) / onaylı (TT)

oñaylı (Ku.T): Rahat, uygun, müsait, elverişli, münasip, muvafık; yedindedir; müsait olarak, uygun olarak (KuTS:214).

onaylı (TT): sf. Onaylanmış olan, tasdik edilmiş, musaddak (TTS:1804).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

85. oñaysız (Ku.T) / onaysız (TT)

oñaysız (Ku.T): 1) Rahatsız, kullanışsız.

2) Beceriksiz, ağır kanlı, hantal; beceriksizce, hantalca, ağırkanlılıkla (KuTS:214).

onaysız (TT): sf. Onaylanmamış, tasdik edilmemiş (TTS:1804).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

86. oñlu (Ku.T) / onlu (TT)

oñlu (Ku.T): Uygun, münasip; rahat; müsait, elverişli, müsait olarak, uygun olarak, elverişli (KuTS:214).

onlu (TT): sf. 1) On parçadan oluşan, kendinde herhangi bir şeyden on tane bulunan.

2) a. İskambil, domino vb. oyunlarda on işaretini taşıyan kâğıt veya pul: “Resimli kâğıtlardan sonra ilk ağızda, onlularla dokuzlular gelir.” -H. Taner (TTS:1805).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

87. oyuş (Ku.T) / oyuş (TT)

oyuş (Ku.T): 1) Mürai, riyakâr, ikiyüzlü.

2) Yalancı (KuTS:220).

oyuş (TT): a. Oyma işi (TTS:1832).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

P

88. paşman (Ku.T) / pişman (TT)

paşman (Ku.T): *Far.* Kederli, mahzun, efkârlı, hüznü, üzgün, üzüntülü; kederle, kederli kederli, mahzun, mahzun, üzüntüyle. **paşman bolmaq:** Kederlenmek, hüznülenmek (KuTS:230).

pişman (TT): *Far. sf.* Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen, nadim (TTS:1929).

Kumuk Türkçesinde “*paşman*” şeklinde, Türkiye Türkçesinde ise “*pişman*” şeklinde kullanılan sözcük köken itibariyle Farsçadır. İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

89. paşmanlıq (Ku.T) / pişmanlık (TT)

paşmanlıq (Ku.T): Keder, hüzn, sıkıntı; kederli, mahzun, efkârlı, hüznlü (KuTS:230).

pişmanlık (TT): a. Pişman olma durumu, nedamet: “*Sarı sakalları uzamış, bu yanık yüzde, en küçük bir pişmanlık eseri yoktu.*” -H. Taner (TTS:1929).

Kumuk Türkçesinde “*paşmanlık*” olarak kullanılan sözcük Türkiye Türkçesinde “*pişmanlık*” şeklinde kullanılmaktadır. İki lehçe arasında olan anlam farklılığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

90. payda (Ku.T) / payda (TT)

payda (Ku.T): Ar. 1) Fayda, yarar.

2) Menfaat, kâr, kazanç (KuTS:230).

payda (TT): a. mat. Bayağı kesirlerde birimin kaç eşit parçaya bölünmüş olduğunu gösteren sayı, mahreç: 1/2 kesrinin paydası 2 sayıdır (TTS:1902).

Kumuk Türkçesinde “*payda*” olarak kullanılan sözcük Türkiye Türkçesinde “*fayda*” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak ses değişimi olmadan bakıldığında sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

91. paylamaq (Ku.T) / paylamak (TT)

paylamaq (Ku.T): Bölmek, taksim etmek, paylaşmak, dağıtmak, tevzi etmek (KuTS:231).

paylamak (TT): Birine kusurundan ötürü sert sözler söylemek, azarlamak: “*Görümcesi onu paylıyor, o ise Kutlu'nun yüzüne bakıyordu, duymamacasına.*” -N. Araz (TTS:1903).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

92. paylanmaq (Ku.T) / paylanmak (TT)

paylanmaq (Ku.T): Bölünmek, taksim edilmek, tevzi edilmek, dağıtılmak (KuTS:231).

paylanmak (TT): Paylama işi yapılmak (TTS:1903).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

93. paylatmaq (Ku.T) / paylatmak (TT)

paylatmaq (Ku.T): paylamaq' *tan geçişli fiil* (KuTS:231).

paylatmak (TT): Birinin, başkasını paylamasına sebep olmak (TTS:1903).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

94. peşkeş (Ku.T) / peşkeş (TT)

peşkeş (Ku.T): *Far. sey.* Hediye, armağan.

peşkeş (TT): *Far. a. esk.* Yaranmak amacıyla uygunsuz olarak verilen şey (TTS:1917-1918).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

95. piket (Ku.T) / piket (TT)

piket (Ku.T): *Rus.* 1) Kol, karakol, nöbetçi müfreze.

2) Grev nöbetçisi, piket (KuTS:232).

piket (TT): *Fr. a.* İki, üç veya dört kişi arasında ve otuz iki kâğıtla oynanan bir tür iskambil oyunu.

Kumuk Türkçesinde Rusçadan alıntı olan “*piket*” sözcüğü Türkiye Türkçesinde Fransızcadan alıntı bir sözcüktür. İki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından sözcük tam yalancı eş değerdir.

96. pislemek (Ku.T) / pislemek (TT)

pislemek (Ku.T): Takbih etmek, kınamak, ayıplamak, kötülemek, sövmek, paylamak, zemmetmek (KuTS:233).

pislemek (TT): 1) Büyük veya küçük abdestini etmek, kirletmek: “Kedi halıya pislemiş.”

2) Pisletmek (TTS:1927).

“*pislemek*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

97. pislenmek (Ku.T) / pislenmek (TT)

pislenmek (Ku.T): *bk. pislemek'ten edilgen fil.*

pislenmek (TT): Pis olmak, pisliğe bulaşmak (TTS:1928).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

98. priz (Ku.T) / priz (TT)

priz (Ku.T): *Rus.* Ödül, mükafat, prim, kupa (KuTS:236).

priz (TT): *Fr. a.* Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva: “Hatta bir keresinde prizdeki ütüyü devirip handiyse evi bile yakıyordu.” -H. Taner (TTS:1946).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

Q

99. Qabartı (Ku.T) / kabartı (TT)

Qabartı (Ku.T): Kabarday (*memleketi*). **Qabartı til:** Kabarday dili (KuTS:239).

kabartı (TT): *a.* Tümsek, çıkıntı, kabarmış yer: “*Bunlar biraz eğildikleri zaman cübbelerin arkasında tabanca kabzalarının kabartısı görülür.*” -F. R. Atay (TTS:239).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

100. qaldırmaq (Ku.T) / kaldırmak (TT)

qaldırmaq (Ku.T): 1) Bırakmaq. **Artda qaldırmaq:** Arkada bırakmaq.

2) Gizlemek, saklamak, gizli tutmaq.

3) Ertelemek, sonraya bırakmaq, geri atmaq, *bir şeyi yapmaya* fırsat vermemek, imkan vermemek (KuTS:242).

kaldırmak (TT): 1) Bulunduğu yerden almak: “*Örtüyü masanın üzerinden kaldırdı.*”

2) Yukarı doğru hareket ettirmek: “*Gözlerini yüzüme kaldırdı. İkimiz de mavi mavi baktık.*” -S. F. Abasıyanık.

3) Yükseltmek: “*Duvarı bir metre daha kaldırmalı.*”

4) Ürün toplamak, taşımak: “*Harman kaldırmak.*”

5) Çekmek, taşımak: “*Bu araba bu yükü kaldırmaz.*”

6) Bir kuruluşun çalışmasına son vermek, feshetmek, lağvetmek: “*Meclis ... olağanüstü hâli kaldırabilir.*” -Anayasa.

7) Hastayı hastaneye götürmek: “*Yarasının dikişleri koptu dün öğleden sonra, Fransız Hastanesi'ne kaldırdılar.*” -A. Gündüz.

8) Tören yaparak ölüyü gömmek.

9) Toplamak: “*Anası, kardeşi ile hep beraber sofrayı kaldırdılar.*” -N. Cumalı.

10) Alıp başka yere götürmek.

11) Uyandırmak: “*Bir gece yanında mihman olduğum / Sabah oldu dey kaldırdın beni*” -Halk türküsü.

12) Piyasadan çekmek: “*İstifçilerin piyasadan kaldırdığı mallar.*”

13) Elin ulaşamayacağı yere koymak, saklamak: “*Vazoyu ortadan kaldıralım, çocuğun eline geçmesin.*”

14) Kaçırmaq: “*Yakın köyden kaldırdığı bir yosmayı sarhoş etmekle meşguldü.*” -S. F. Abasıyanık.

15) İyi etmek, iyileştirmek: “*Bu ilaç onu yataktan kaldırdı.*”

16) Bir şeyden çokça satın almak.

17) Tayin etmek, atamak: “*Günün birinde bu müdürü başka, daha önemli bir yere kaldırdılar, buraya da bir başka müdür getirdiler.*” -M. Ş. Esendal.

18) Yok etmek, ortadan silmek: “*Yeryüzünden hayali kaldırın, dünya bir taş ve toprak yığınının ibaret kalır.*” -O. S. Orhon.

19) *mec.* Katlanmak, tahammül etmek: “*Doğrusunu isterseniz onu çoktan kapı dışarı etmeliydim ama yüreğim kaldırmıyor, acıyorum.*” -S. F. Abasıyanık.

20) *mec.* Uygun gelmek, yakışmak: “*Bu kumaş fazla süs kaldırmaz.*”

21) *argo* Çalmak, aşırmaq (TTS:1275-1276).

“*qaldırmaq*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

101. qalqmaq (Ku.T) / kalkmak (TT)

qalqmaq (Ku.T): 1) Suyun yüzüne çıkmak, satha çıkmak.

2) Sallanmaq, yalpalanmaq, ırgalanmaq (KuTS:244).

kalkmak (TT): 1) Gitmek üzere yerinden ayrılmak: “*Niye kalktınız, biraz daha otursaydınız.*”

2) Oturma durumundan dik duruma gelmek, doğrulmaq: “*Annem yerinden kalktı, yanıma geldi, bir kolunu uzatarak omzuna doladı.*” -H. Z. Uşaklıgil.

3) Uyanarak yataktan ayrılmak: “*İstemeye istemeye, altüst olmuş yataktan kalktım.*” -Ö. Seyfettin.

4) Yukarı doğru yükselmek: “*Terazinin bir gözü inince öbürü kalkar.*”

5) Taşıtlar yola çıkmak: Tren saat onda kalktı.

6) Uçmak, havalanmak: “*Uçak pistten kalktı.*”

7) Yerinden ayrılıp yol almaya başlamak: “*Çıkmın arabaya, kalkacak şimdi, kalacaksınız buracıkta!*” -O. C. Kaygılı.

8) Hayvan iki art ayağı üzerinde dik durum almak: “*At, art ayakları üzerine kalktı.*”

9) Kabarmak, ayrılmak: “*Masanın kaplaması kalktı.*”

10) Derlenip götürülmek: “*Ne zaman kalkacağına, nereye gömüleceğini bilmek, bildirmek mümkün değil.*” -M. Ş. Esenal.

11) Hasta iyileşerek gezecek duruma gelmek: “*Hasta bir haftaya kadar kalkar.*”

12) Varlığı, hayatı son bulmak: “*Halifelik kalktı.*”

13) Yok olmak, artık bulunmamak: “*Ortalıktan kar kalkınca...*”

14) Girişmek, başlamak, davranmak, yeltenmek: “*Gözlüklerini takmadan okumaya kalktı.*” -N. Cumalı.

15) Geçerli olmamak, geçerliğini yitirmek, geçmez olmak: “*Yasanın bu maddesi kalktı.*”

16) Uygulanmaz olmak: “*Sıkıyönetim kalktı.*”

17) Güncelliğini yitirmek: “*Bu âdet çoktan kalktı.*”

18) Bir durumdan başka bir duruma geçmek: “*Dörtnala kalkmak. Tırıs kalkmak.*”

19) Başka yere gitmek, taşınmak: “*O yıl, çok geçmeden piyade taburu bizim ilçeden başka ilçeye kalktı.*” -N. Cumalı.

20) Ayakta beklemek: “*Mektepte cezaya kalkmış gibi duruyorsun.*” -F. R. Atay (TTS:1283-1284).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

102. qanatlanmaq (Ku.T) / kanatlanmak (TT)

qanatlanmaq (Ku.T): Coşmak; ateşlenmek; ilham almak (KuTS:244).

kanatlanmak (TT): 1) Uçmaya başlamak.

2) Uçmak, kanat açmak: “*Hatice, Nahit'in beklemediği bir anda yürüdü, ayakları yerden kesilecek, kanatlanacakmış gibiydi.*” -T. Buğra.

3) *mec.* Çok sevinmek: “*Nasıl coşuyor, nasıl kanatlanıyordun anlatırken.*” -Y. Z. Ortaç (TTS:1295).

“*qanatlanmaq*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

103. qandırılmaq (Ku.T) / kandırılmak (TT)

qandırılmaq (Ku.T): Memnun olmak, hoşnut olmak, tatmin olmak; doyurmak, kanmak (KuTS:245).

kandırılmak (TT): Kandırma işi yapılmak (TTS:1296).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlara karşılık gelmektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

104. qandırmaq (Ku.T) / kandırmak (TT)

qandırmaq (Ku.T): Memnun etmek, tatmin etmek, doyurmak (KuTS:245).

kandırmak (TT): 1) Kanmasını sağlamak, inandırmak, ikna etmek: “*Beni kendisiyle yalnız bırakmaya ve geceyi beraber geçirmeye kandırmak istiyor.*” -E. İ. Benice.

2) Aldatmak: “*Kızcağızı yaşadığı muhitteki sabikalılar kandırarak bir şebekeye sokmuş.*” -R. H. Karay.

3) İçme, yeme isteğini karşılamak (TTS:1296).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

105. qarındaş (Ku.T) / karındaş (TT)

qarındaş (Ku.T): *diyal.* Akraba, hısım (KuTS:250).

karındaş (TT): *a. esk.* Kardeş (TTS:1330).

karındaş (TS): Kardeş.

“qarındaş” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklıdır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

106. qarlanmaq (Ku.T) / karlanmak (TT)

qarlanmaq (Ku.T): Çileden çıkmak, öfkelenmek (KuTS:251).

karlanmak (TT): 1) Kar ile örtülmek, kar ile kaplanmak.

2) TV Ekranda görüntü siyah beyaz noktalarla kaplanmak (TTS:1333).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

107. qarqara (Ku.T) / karkara (TT)

qarqara (Ku.T): Beden, gövde, vücut (KuTS:251).

karkara (TT): *Ar. a. hay. b.* Uzun bacaklılardan, bataklık bölgelerde yaşayan, kışı sıcak ülkelerde geçiren, başı sorguçlu turna (TTS:1333).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

108. qatılmaq (Ku.T) / katılmak (TT)

qatılmaq (Ku.T): 1) qatmaq'tan geç. f.

2) *Birine* takılmak, sataşmak, musallat olmak (KuTS:253).

katılmak (TT): I 1) Katma işi yapılmak: “*Süte su katılmış.*”

2) Bir topluluğa girmek, iştirak etmek: “*Üç dört ev ötedeki boş arsada çocukların oyunlarına katıldım.*” -N. Cumalı.

3) Ortak olmak, benimsemek: “*Her konuya kibar bir ses ve bir iki sözcükle katılmak özenindeydi.*” -Ç. Altan.

II) Aşırı derecede gülme, ağlama, gıdıklanma, korkma vb. tepkiler sırasında, solunum kaslarının kasılmasından dolayı soluk kesilmek: “*Babam biraz surat astı, anam katıldı gülmekten.*” -F. R. Atay (TTS:1350).

katılmak (TS): Bazı hayvanların erkeği dişileri arasına girmek veya salıverilmek.

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

109. qatlanmaq (Ku.T) / katlanmak (TT)

qatlanmaq (Ku.T): Üst üste yığılmak, tabaka tabaka; tabakalanmak (KuTS:253).

katlanmak (TT): 1) Katlama işi yapılmak: “*Minnacık bir kir, olduğu yerde durmuyor, dakikada üçe beşe katlanarak çoğalan mikroplar ürettiyordu.*” -E. Şafak.

2) *mec.* Hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammül etmek: “*Böyle bir yolculuğa katlanabilecek hâlde değildir.*” -F. R. Atay (TTS:1352-1353).

katlanmak (TS): 1) Dayanmak, tahammül etmek.

2) Sabretmek, beklemek.

Sözcüğün anlamları iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

110. qawğalı (Ku.T) / kavgalı (TT)

qawğalı (Ku.T): 1) Gürültülü; gürültülü patırtılı. **qawğalı şarşarlar:** Gürültülü şelale.

2) Kavgalı, hır gürlü; utanılacak, utanç verici. **qawğalı iş:**
Utanılacak iş (KuTS:255).

kavgalı (TT): sf. 1) Kavgayla yapılan veya içine kavga karışan: “*Kavgalı bir toplantı.*”

2) Birisiyle kavga ederek darılmış olan, dargın (TTS:1357).

Kumuk Türkçesinde çift dudak sesi “w” ile kullanılan “*qawğalı*” sözcüğünün anlamı Türkiye Türkçesindeki anlamından farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

111. qaytarış (Ku.T) / kaytarış (TT)

qaytarış (Ku.T): 1) İade (etme), geri verme.

2) *Bir şeye mukabele, karşılık, misilleme (hareketi).*

3) Tezat, çelişki, aykırılık, tenakuz (KuTS:257).

kaytarış (TT): a. Kaytarma işi (TTS:1370).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

112. qazma (Ku.T) / kazma (TT)

qazma (Ku.T): I) *bk. töle.*

töle: 1) Zeminlik, toprak, dam.

2) Kazamat, münferit hapisane koğuşu
(KuTS:341).

II) *bk. qotan* (KuTS:259).

qotan: 1) Kotan (*esas itibariyle mera olan büyük toprak parçası*).

2) Ağıl; hayvanları koymak için bina (*arazide*)
(KuTS:268).

kazma (TT): a. 1) Kazmak işi.

2) Toprağı kazıp kaldırma, düzeltme vb. işlerde kullanılan ağaç saplı demir araç: “*Bu yolun o tarihte bitmesi için ne kadar paraya, ameleye, kazma ve küreğe ihtiyacınız vardır?*” -F. R. Atay.

3) *sf.* Kazılarak yapılmış: “*Kazma yazı.*”

4) *sf. argo* Kaba, görgüsüz (kimse) (TTS:1374).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

113. kılıqsız (Ku.T) / kılıksız (TT)

kılıqsız (Ku.T): Ahlaksız (KuTS:260).

kılıksız (TT): *sf.* 1) Giyimi düzgün olmayan, sünepe, kıyafetsiz, süfli: “*Çocuk, kılıksız ve bakımsız.*” -N. F. Kısakürek.

2) *zf.* Giyimi düzgün olmayan, sünepe, süfli bir biçimde: “*Niye bugün buraya bu kadar kılıksız, üstelik de bir karış sakalla geldim?*” -H. Taner (TTS:1409).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

114. kılıqsızlıq (Ku.T) / kılıksızlık (TT)

kılıqsızlıq (Ku.T): Ahlaksızlık (KuTS:260).

kılıksızlık (TT): a. Kılıksız olma durumu, kıyafetsizlik (TTS:1409).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

115. qıpti (Ku.T) / Kıpti (TT)

qıpti (Ku.T): *Ar.* Açgöz, tamahkâr; hasis, cimri, varyemez (KuTS:260).

Kıpti (TT): *Ar. öz. a. esk.* 1) Mısır halkından olan kimse.

2) Çingene (TTS:1412).

Arapça kökenli sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden tam yalancı eş değerdir.

116. kırılmaq (Ku.T) / kırılmak (TT)

kırılmaq (Ku.T): 1) Kazınmak, hakketmek.

2) Yok edilmek, imha edilmek; öldürülmek.

3) Tıraş olmak, tıraş edilmek.

4) *mec.* Küfretmek, sövmek; ağızını bozmak (KuTS:261).

kırılmak (TT): 1) Kırma işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak.

2) Bükülerek kat yeri oluşturmak.

3) Savaş, bulaşıcı hastalık sebebiyle çok sayıda insan ölmek.

4) Birine karşı kırgın duruma gelmek, gücenmek, incinmek.

5) Kırgınlık duymak: “*Bana ne oluyor bugün? Donuyorum, her tarafım kırılıyor.*” -S. F. Abasıyanık.

6) *mec.* Soğuk, rüzgâr vb. eski gücü kalmamak, azalmak, yatışmak.

7) *mec.* Cesaret, umut, onur azalmak, yok olmak: “*Kapıdan içeri ilk adımını atınca birdenbire cesareti kırıldı.*” -P. Safa.

8) *mec.* Ağaç, dal üzerinde meyve, çiçek, yaprak çok olmak.

9) *fiz.* Saydam bir ortamdan başka bir saydam ortama geçen bir ışın, doğrultu değiştirmek (TTS:1415).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

117. kısım (Ku.T) / kısım (TT)

kısım (Ku.T):1) Avuç.

2) Tutam, demet.

3) Çevre (KuTS:262).

kısım (TT): *Ar. a.* 1) Parçalara ayrılmış bir şeyin her bölümü, bölüm, kesim: “Şimdi hayatının rol oynamaya lüzum görmediği kısımlarına yani onun ev hayatına geliyorum.” -R. N. Güntekin.

2) Bir cinsten veya meslekten olanların tümü: “Kadın kısmı tutunacak yer ister, güvenecek yer ister.” -Z. Selimoğlu.

3) Kol: “Bankanın kambiyo kısmında çalışıyorum.” (TTS:1423).

“kısim” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

118. kıtıklı (Ku.T) / kıtıklı (TT)

kıtıklı (Ku.T): Gıdıklanma hisseden (KuTS:263).

kıtıklı (TT): *sf.* İçine kıtık konmuş olan (TTS:1428).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

119. kıya (Ku.T) / kıya (TT)

kıya (Ku.T): 1) Eğri, verev; verevlemesine. **kıya hız:** Eğri çizgi.

2) Eğik; eğri olan (KuTS:263).

kıya (TT): *a.* Adam öldürme suçu, cinayet (TTS:1431).

kıya (TS): Kıyasıya, sert.

“kıya” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

120. kızgınlaşmaq (Ku.T) / kızgınlaşmak (TT)

kızgınlaşmaq (Ku.T): Kaynamak, coşmak, galeyana gelmek, canlanmak, kızışmak, kızgınlaşmak (KuTS:265).

kızgınlaşmak (TT): Kızgın duruma gelmek (TTS:1436).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

121. kızgınlık (Ku.T) / kızgınlık (TT)

kızgınlık (Ku.T): Canlılık, coşkunculuk, kızgın vakit (KuTS:265).

kızgınlık (TT): a. 1) Kızgın, ısınmış olma durumu.

2) Hayvanların çiftleşme isteği.

3) *mec.* Öfkeli olma durumu: “*Babama olan bağlılığımdan ziyade, anneme duyduğum kızgınlıktan yaptım bunu.*” -E. Şafak (TTS:1436).

kızgınlık (TS): Sıcaklık.

Kumuk Türkçesinde “*kızgınlık*”, Türkiye Türkçesinde “*kızgınlık*” şeklinde kullanılan sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

122. kolaylaştırma (Ku.T) / kolaylaştırmak (TT)

kolaylaştırma (Ku.T): İyileştirmek, ıslah etmek, düzeltmek, yoluna koymak (KuTS:266).

kolaylaştırmak (TT): 1. Kolay bir duruma getirmek, güçlükleri ortadan kaldırmak: “*Tatbikatınızı kolaylaştıracak bir kitap herhâlde.*” -E. İ. Benice.

2) Bir işi sonuna yaklaştırmak (TTS:1461).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

123. qum (Ku.T) / kum (TT)

qum (Ku.T): Çekirdek (*meyvelerde, yemişte*) (KuTS:271).

qum (TT): a. 1) *mdn.* Silisli kütlelerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan, deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler: “İki kamyon kum getirmemi istedi.” -Y. Atılgan.

2) Armut, ayva vb. meyvelerin etli bölümlerindeki sert tanecikler.

3) Vücuttaki bezlerin, özellikle böbreğin ürettiği ince ve katı tanecikler (TTS:1523).

qum (TS): Dalga, fırtına.

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

R

124. rahatsızlanmaq (Ku.T) / rahatsızlanmak (TT)

rahatsızlanmaq (Ku.T): Endişelenmek, telaşlanmak; sükunetini kaybetmek (KuTS:277).

rahatsızlanmak (TT): Sağlığı bozulmak, hastalanmak, rahatsız olmak (TTS:1961).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

125. raket (Ku.T) / raket (TT)

raket (Ku.T): *Rus.* Roket, füze (KuTS:278).

raket (TT): *Fr. a. sp.* Masa tenisi, tenis vb. oyunlarda topa vurmak için kullanılan, oval tahta bir kasnağa gerilmiş bir ağla veya lastikle kaplanmış saplı araç, vuraç (TTS:1962).

“*raket*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

126. ram (Ku.T) / ram (TT)

ram (Ku.T): *Rus.* Çerçeve. **terezeni ramları:** Pencere camları (KuTS:278).

ram (TT): *Far. sf. esk.* Boyun eğen, kendini başkasının buyruğuna bırakan (TTS:1963).

Sözcüğün anlamı iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

127. rota (Ku.T) / rota (TT)

rota (Ku.T): Rus. Bölük. **rota komandiri:** Bölük komutanı (KuTS:281).

rota (TT): *İt. a.* 1) Bir gemi veya uçağın gidiş yönü, izleyeceği yol.

2) *mec.* Görüş veya tutuma göre gidilen, izlenen yol: “*Sarhoş serseri, bir eliyle boyuna rotayı ayarlamaya çalışıyordu.*” -Ç. Altan (TTS:1983).

Kumuk Türkçesi Rusçadan, Türkiye Türkçesi İtalyancadan alıntılıdığı “*rota*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

S

128. salınçaq (Ku.T) / salıncak (TT)

salınçaq (Ku.T): Salkım; asılı duran, sarkık, sarkık duran. **salınçaq buz:** Saçak buzu (KuTS:284).

salıncak (TT): *a.* 1) İki ucundan iki iple veya zincirle yüksek bir yere asılan ve üzerine oturulup sallanılan eğlence aracı: “*Salıncağa annesi binmedi, o bindi yalnız.*” -T. Dursun K.

2) Küçük çocukları uyutmak için beşik yerine kullanılan ve karşılıklı iki yere iple bağlı bulunan asılı yatak (TTS:2018).

İki lehçe arasında anlam farkı bulunduğu için sözcük tam yalancı eş değerdir.

129. sallamaq (Ku.T) / sallamak (TT)

sallamaq (Ku.T): 1) Sarkıtmak, eğmek. **başın töben sallamaq:** Başını aşağı eğmek.

2) *mec.* Bir şeyi, birine havale etmek, bırakmak; tevdi etmek. **özünü işin başğağa sallamaq:** Kendi işini başkasına havale etmek (KuTS:284).

sallamak (TT): 1) Düzenli bir biçimde ve hep aynı doğrultuda hareket ettirmek: “*Sen yine anahtarını çıkar, salla, eğlendir.*” -H. E. Adıvar.

2) Uydurmak, kafadan atmak.

3) Sarsmak.

4) *mec.* Beklenmedik bir başarı kazanmak: “*Seçimlerde Ankara'yı salladı.*”

5) *mec.* Zor durumda bırakmak.

6) *argo* Bir işi sürekli olarak başka bir zamana ertelemek, savsaklamak: “*Ev sahibinin gözünü boyarım, kalan borcu bir müddet daha sallarım diyordu.*” -S. M. Alus.

7) *argo* Vurmak, atmak: “*Sokaktan geçen bir adam, bunları ayırdı, ikisine birer tokat salladı...*” -M. Ş. Esendal (TTS:2020).

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

130. sanlı (Ku.T) / sanlı (TT)

sanlı (Ku.T): 1) İri yarı kimse.

2) Eşit güçte, aynı güçte; eşit. **özü sanlı:** Yarı diri yarı ölü (KuTS:286).

sanlı (TT): *sf.* Sanı olan, ünlü (TTS:2028).

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

131. saqlı (Ku.T) / saklı (TT)

saqlı (Ku.T): 1) İhtiyatlı, ihtiyatkâr.

2) Uyanık, gözü açık (KuTS:288).

saklı (TT): *sf.* 1) Saklanmış olan: “*Saklı, gizli demektir; sır manasına da gelir.*” -R. H. Karay.

2) Elde tutulan, mahfuz: “*Her hakkı saklıdır.*”

3) Gizli bir yere konarak kaybolması veya çalınması önlenen.

4) Başkalarından gizlenen, gizli tutulan, hafi: “*Birbirlerinden saklı hiçbir işleri yoktur.*” -B. Felek (TTS:2015).

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

132. sarp (Ku.T) / sarp (TT)

sarp (Ku.T): *Ar. esk.* Sarf, sarf etme, harcama; israfçılık, müsriflik; **sarp etmek:** Sarf etmek, harcamak; israf etmek, savurmak (KuTS:288).

sarp (TT): *sf. 1* Dik, çıkması ve geçilmesi güç (yer), yalman: “*İki gündür sarp dağ yollarını aşıyoruz.*”-F. R. Atay.

2) *mec.* Güç, zor (TTS:2040).

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

133. sayın (Ku.T) / sayın (TT)

sayın (Ku.T): 1) Her **sahat sayın** her saat.

2) (O) kadar; bunca, onca, nice.

3) Her...-dığı zaman, her...-diğında,...-dikça; **oxuğan sayın** okudukça; her okuduğunda, okuyunca.

4) Gitgide, gittikçe, peyderpey; **samolyot barğan sayın töben tüşe** uçak gitgide daha aşağı iniyor (KuTS:291).

sayın (TT): Konuşma ve yazışmalarda saygı belirtisi olarak kişi adlarının önüne getirilen söz (TTS:2049).

“*sayın*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamları karşılamaktadır. Dolayısıyla tam yalancı eş değerdir.

134. sözsüz (Ku.T) / sözsüz (TT)

sözsüz (Ku.T): 1) Dilsiz.

2) Kayıtsız, şartsız, hiçbir şart koşmadan (KuTS:301).

sözsüz (TT): sf. 1) Konuşmadan yapılan: “*Bu konuda sözlü bir mutabakat yoktu aralarında, sözsüz bir uzlaşmaydı yalnızca.*” -Ü. Dökmen.

2) *müz.* Sözleri olmaksızın çalınan (müzik), çalgısal, enstrümantal (TTS:2157).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

Ş

135. şahit (Ku.T) / şahit (TT)

şahit (Ku.T): *Ar. din.* Şehit, din yolunda savaşırken ölen kimse. **şahit bolmaq:** Şehit olmak (KuTS:307).

şahit (TT): *Ar. a. huk.* Tanık: “*Kendisine uzun uzun anlattığım hikâyemin şahidi yoktu.*” -R. H. Karay (TTS:2196).

Arapça kökenli “*şahit*” sözcüğün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

136. şahitlik (Ku.T) / şahitlik (TT)

şahitlik (Ku.T): Şehitlik (KuTS:307).

şahitlik (TT): *a.* Tanıklık, şehadet (TTS:2196).

Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

137. şarj (Ku.T)/ şarj (TT)

şarj (Ku.T): *Rus.* Karikatür (KuTS:308).

şarj (TT): *Fr. a. fiz.* *Yükleme* (TTS:2205).

Kumuk Türkçesine Rusçadan, Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanan sözcük her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

138. şat (Ku.T) / şat (TT)

şat (Ku.T): *Far.* Şen, neşeli, şakrak, sevinçli, sevinç dolu; neşe ile, neşeli neşeli, sevinçle, sevinç içinde, güle güle (KuTS:309).

şat (TT): *Fr. a. den.* Sığ sularda ağır yükleri taşımak için kullanılan, altı düz bir çeşit tekne: “*Bordadan aşağı şatlara inip torbaları şata bırakarak eli boş geri dönüyor.*” - Z. Selimoğlu (TTS:2208).

Kumuk Türkçesi ölçünlü diline Farsçadan, Türkiye Türkçesi ölçünlü diline Fransızcadan alıntılanan kelime iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

T

139. tabu (Ku.T) / tabu (TT)

tabu (Ku.T): Bilgiç, **tabu sözler:** Tabu sözler (KuTS:317).

tabu (TT): 1) Kutsal sayılan bazı insanlara, hayvanlara, nesnelere dokunulmasını, kullanılmasını yasaklayan, aksi yapıldığında zararı dokunacağı düşünülen dinî inanç

2) Tekinsiz

3) Yasaklanarak korunan (Nesne, kelime, davranış) (TTS:2239).

“*tabu*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*bilgiç*” anlamına gelmekte iken Türkiye Türkçesinde “*kutsal sayılan bazı insanlara, hayvanlara, nesnelere dokunulmasını, kullanılmasını yasaklayan, aksi yapıldığında zararı dokunacağı düşünülen dinî inanç; tekinsiz; yasaklanarak korunan (nesne, kelime, davranış)*” anlamlarına geldiğinden bu sözcük bir tam yalancı eş değerdir.

140. tanq (Ku.T) / tank (TT)

tanq (Ku.T): Taklidî kelime, takırtı, tak tak (etme); **tanq etmek:** Tenkit etmek, eleştirmek, kritiğini yapmak (KuTS:321).

tank(TT): 1) Zırhlı ve silahlı, tekerlekleri paletli, motorlu savaş taşıtı.

2) Su, yakıt vb. sıvıları depolamaya yarayan araç (TTS:2263).

“*tank*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*taklidî kelime, takırtı, tak tak etme*” anlamlarına gelirken Türkiye Türkçesinde “*zırhlı, tekerlekleri paletli, motorlu savaş taşıtı*” anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla kelime tam yalancı eş değerdir.

141. taralmaq (Ku.T) / taralmak (TT)

taralmaq (Ku.T): Taranmak, saçlarını taramak (KuTS:322).

taralmak (TS): İçi sıkılmak, patlayacak hâle gelmek.

“*taralmak*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*taranmak, saçlarını taramak*” anlamlarına gelirken aynı kelime Türkiye Türkçesi ağızlarında “*içi sıkılmak, patlayacak hâle gelmek*” anlamındadır. Dolayısıyla kelime tam yalancı eş değerlidir.

142. tartış (Ku.T) / tartış (TT)

tartış (Ku.T): Dava, münakaşa, tartışma; rekabet, yarışma, yarış (KuTS:324).

tartış (TT): Tartma işi (TTS:2272).

“*tartış*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*dava, münakaşa, tartışma, rekabet, yarışma, yarış*” anlamlarına gelir. Türkiye Türkçesinde aynı kelime “*tartma işi*” anlamındadır. Kelime tam yalancı eş değerdir.

143. tolqun (Ku.T) / dolgun (TT)

tolqun (Ku.T): Dalga. **uwaq tolkun:** Dalgır, çarpıntı (KuTS:337).

dolgun (TT): *sf.* 1) Dolarak biçimi yuvarlaklaşmış: “*Dolgun yastık.*”

2) Şişmana yakın, balıketinde: “*Dolgun karnını güçlkle taşıyan genç bir kadın gelip oturdu.*” -B. Felek.

3) Çok, bol, fazla, yüksek (ücret, para vb.): “*İlk işi babasını memnun etmek için ona dolgun bir maaşa geçtiğini yazmak olmuş.*” -A. Ş. Hisar.

4) Şişkin: “*Sigaradan sararmış dişleriyle dolgun dudaklarını kemiriyor.*” -A. Ümit.

5) *mec.* Öfke, kızgınlık, kırgınlık vb. duygularla dolu: “*Müftüye karşı adamakıllı dolgundu.*” -R. N. Güntekin.

6) *mec.* Birbirine uyan, uyum gösteren: “*Atasözleri, çoğu zaman dolgun kafiyelelere yaslanıyorlar.*” -B. R. Eyuboğlu (TTS:700-701).

Kumuk Türkçesinde “*tolkun*” şeklinde kullanılan sözcük Türkiye Türkçesinde ses değişimine uğrayarak “*dolgun*” olarak kullanılmaktadır. Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

144. *turşu* (Ku.T) / *turşu* (TT)

turşu (Ku.T): *Far.* 1) Ekşi.

2) Yaz sıcaklığının düşme zamanı (KuTS:343).

turşu (TT): a.1) Tuzlu suda, sirkede bırakılarak özel bir kıvama getirilmiş sebze veya meyve.

2) *sf. mec.* Bitkin, yorgun (TTS:2388).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

145. *tüşünmek* (Ku.T) / *düşünmek* (TT)

tüşünmek (Ku.T): *Bir şeyi* anlamak, kavramak, idrak etmek (KuTS:347).

düşünmek (TT): 1) Aklından geçirmek, göz önüne getirmek: “*Ezberi düşünmekten, söylediklerimizin anlamını düşünmezdik.*” -Ç. Altan.

2) Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek: “*Türlü şiir anlayışları üzerinde düşünmüş, zaman zaman türlü şairleri sevmiştir.*” -O. V. Kanık.

3) Zihniyle arayıp bulmak: “*Bu iş için ben bir çare düşündüm.*”

4) Bir şeye karşı ilgili ve titiz davranmak: “*Durmadan geziyorsun, biraz da derslerini düşün.*”

5) Akıl etmek, ne olabileceğini önceden kestirmek: “*Benim kayıslara müşteri çıkmam ihtimalini düşünmüştü.*” -R. N. Güntekin.

6) Tasarlamak: “Yola çıkmayı düşünüyorum.”

7) Tasalanmak, kaygılanmak: Bu kadar düşünme, elbette bir çare bulunur.

8) Farz etmek (TTS:743).

Kumuk Türkçesinde “*tüşünmek*” olarak kullanılan sözcük Türkiye Türkçesinde kelime başı “t->d-” değişimine uğrayarak “*düşünmek*” şeklinde kullanılmaktadır. Sözcük anlam bakımından iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

U

146. uzaqlanmaq (Ku.T) / uzaklanmak (TT)

uzaqlanmaq (Ku.T):1 Uzaklaşmak.

2) Uzaklamak, uzun sürmek. **bu hal uzaqlanmadı:** Bu hal uzun sürmedi (KuTS:357).

uzaklanmak (TT): Nazlanmak: “... *hatta bundan bir böbürlenmek vesilesini çıkardığını anlatan bir gülümsemeyle sanki tekrar etsinler diye uzaklanırdı.*” -H. Z. Uşaklıgil (TTS:2434).

İki lehçe arasında olan anlam farkından dolayı sözcük tam yalancı eş değerdir.

X

147. xarlı (Ku.T) / harlı (TT)

xarlı (Ku.T): 1 İhtiyaç sahibi, yoksul. **bizin heç zatğa xarlı yeribiz yoq:** Bizim hiçbir şeye ihtiyacımız yok.

2) *Birine* bağımlı, tabi. **Yarlı busam da, xarlı tügülmen!:** Fakir olsam da bağımlı değilim! (KuTS:371).

harlı (TT): sf. Kuvvetli, harıl harıl yanan: “*Yüreğimizdeki uygarlaşma ateşi öylesine harlı yanıyordu ki hatalarımızı görmüyorduk.*” -A. Kulin (TTS:1050-1051).

İki lehçe arasında anlam farkı olduğundan tam yalancı eş değerdir.

148. xuylandırmaq (Ku.T) / huylandırmak (TT)

xuylandırmaq (Ku.T): *Birini incitmek, gücendirmek, gönlünü kırmak (KuTS:376).*

huylandırmak (TT): Huylanmasına sebep olmak, huylanmasına yol açmak (TTS:1117).

“*xuylandırmaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

Y

149. yalıñç (Ku.T) / yalıñç (TT)

yalıñç (Ku.T): Yüze gülme, yılışkanlık, dalkavukluk (KuTS:379).

yalıñç (TT): *sf.* 1) Birleşik olmayan, yalnız bir maddeden oluşan.

2) Karışık olmayan, basit (TTS:2513).

İki lehçe arasında anlam farklılığı olduğundan sözcük tam yalancı eş değerdir.

150. yapıdırmaq (Ku.T) / yaptırmak (TT)

yapdırmaq (Ku.T): Kapattırmak, örttürmek (KuTS:383).

yaptırmak (TT): 1) Yapmasını sağlamak, yapmasına imkân vermek: “*Uzatmayalım, yeni yaptırdığım smokini giydim.*” -B. Felek.

2) Satın almak: “*Her ay iki beşibirarada yaptırıyor, karısı Gülsüm'ün kalın boynuna takıyordu.*” -Ö. Seyfettin (TTS:2531).

“*yapdırmaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Sözcük bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

151. yaraşdırmaq (Ku.T) / yaraştırmak (TT)

yaraşdırmaq (Ku.T): 1) Tamir etmek, onarmak.

2) *Birini biriyle barıştırmak, uzlaştırmak.*

3) Toplamak, düzene sokmak, çekidüzen vermek; lazım gelen şekle, uygun bir şekle getirmek (*msl. odayı, elbiseyi*) (KuTS:385).

yaraştırmak (TT): Uygun görmek, yakıştırmak, tensip etmek: “*Sana işin kolayına başvurmayı yaraştıramıyorum doğrusu.*” -N. Hikmet (TTS:2534).

yaraştırmak (TS): 1) Tertip, tanzim etmek, münasip surette yapmak.

2) Lâyık görmek.

3) Uydurmak, yakıştırmak.

“*yaraşdırmaq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

152. yaşlanmaq (Ku.T) / yaşlanmak (TT)

yaşlanmaq (Ku.T): Gözleri yaşlanmak, gözleri yaşarmak; gözlerinden yaşlar inmek; gözyaşı dökmek (KuTS:388).

yaşlanmak (TT): Yaşı ilerlemek, ihtiyarlamak: “*Allah'ın takdiri bilinmez ama ben seni hayli yaşlanmış görüyorum.*” -T. Buğra (TTS:2548).

“*yaşlanmak*” sözcüğü Kumuk Türkçesi ölçünlü dilinde ve Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Sözcük tam yalancı eş değerdir.

153. yaşlıq (Ku.T) / yaşlık (TT)

yaşlıq (Ku.T): 1) Çocukluk yaşlıq etmek: Çocukluk etmek.

2) Gençlik (KuTS:388).

yaşlık (TT): a. Yaş olma durumu, ıslaklık: “*Nem elbisenize işlemiştir, yaşlığında deniz suyunun tuzlu tadı ve yapışkanlığı duyuluyor.*” -R. H. Karay (TTS:2548).

“*yaşlıq*” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

154. yat (Ku.T) / yat (TT)

yat (Ku.T): 1) Yabancı, yad **yat paçalıqlar:** Yabancı devletler.

2) Meçhul, tanımadık, tanınmayan, bilinmeyen, yabancı (KuTS:388).

yat (TT): I) *a. tar.* Kalkan, zırh vb. korunma aracı.

II) *a.* Özel gezinti gemisi: “*Seni kendi yatımızda kaptan kıyafetiyle göremeyeceğim.*” -R. H. Karay (TTS:2548).

İki lehçede de sözcük farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

Z

155. zona (Ku.T) / zona (TT)

zona (Ku.T): *Rus.* Bölge, mıntıka, saha (KuTS:408).

zona (TT): *Lat. a. tıp* Deride, sınırlar boyunca, özellikle gövde, bacak ve yüzde birtakım ağırlı fiskelerin dökülmesiyle beliren, mikroplu bir hastalık (TTS:2663).

“*zona*” sözcüğünün anlamı Kumuk Türkçesi ölçünlü diliyle Türkiye Türkçesi ölçünlü dili arasında farklılık göstermektedir. Sözcük bu sebeple tam yalancı eş değerdir.

156. zorbalıq (Ku.T) / zorbalık (TT)

zorbalıq (Ku.T): Azamet (KuTS:409).

zorbalık (TT): *a.* Zorbaca davranışta bulunma, müstebitlik: “*Her davranışının, her sözünün altında bir zorbalık yattığı görülür.*” -S. Birsal (TTS:2664).

“*zorbalık*” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdir.

157. zorluq (Ku.T) / zorluk (TT)

zorluq (Ku.T): 1) Azamet.

2) Zor, cebir, zorbalık (KuTS:409).

zorluk (TT): a. Sıkıntı veya güçlükle yapılma durumu, zor olma, güçlük, zahmet: “*Seyfi, zorluk karşısında kalırsa birini yakalayıp silah atmadan buraya dönecek.*” -S. Kocagöz (TTS:2664-2665).

“*zorluq*” kelimesi iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerdir.

2.3.2. Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler

1. alış-beriş (Ku.T), alışveriş (TT)

alış-beriş (Ku.T): 1) Alışveriş, ticaret.

2) Spekülasyon, vurgunculuk, muhtekirlik, karaborsacılık (KuTS:31).

alışveriş (TT): a. 1) *tic.* Satın alma ve satma işi, alım satım, muamele.

2) *mec.* İlişki, münasebet: “*O bir defa bile görmemişti bu adamı. Bir alışverişini yoktu onunla.*” T. Buğra (TTS:96).

Bu ikilemede ikinci kelimedede kelime başında b->v- değişimi görülmüştür. Sözcük Türkiye Türkçesi’ndeki ikinci anlamına göre kısmî yalancı eş değerdir.

2. Allahsız (Ku.T) / Allahsız (TT)

Allahsız (Ku.T): Tanrısız, itikatsız (kimse); Allahsız, dinsiz, zındık, ateist, tanrıtanımaz (KuTS:32).

Allahsız (TT): I sf. Tanrı’yı tanımayan, Tanrı’nın varlığına inanmayan, Tanrısız.

II sf. *mec.* Acımasız, insafsız, vicdansız (TTS: 101).

“*Allahsız*” sözcüğü Türkiye Türkçesi’ndeki ikinci anlamına göre kısmî yalancı eş değerdir.

3. Allahsızlıq (Ku.T), Allahsızlık (TT)

Allahsızlıq (Ku.T): Allahsızlık, dinsizlik, imansızlık, ateizm, tanrıtanımazlık, tanrısızlık (KuTS:32).

Allahsızlık (TT): I) a. Tanrısızlık.

II) a. mec. Acımasız olma, insafsız olma, vicdansız olma (TTS:101).

Türkiye Türkçesi'ndeki ikinci anlamı ile sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

4. altıncı (Ku.T) / altıncı (TT)

altıncı (Ku.T): *sayı is.* Altıncı; **altıncı gezik:** Altıncı kez, altıncı defa, altıncı kere, altıncı sefer (KTS:33).

altıncı (TT): I) *sf.* Altı sayısının sıra sıfatı, sırada beşinciden sonra gelen.

II) a. Altın alıp satan kimse (TS:107).

Kelime Türkiye Türkçesi'ndeki ikinci anlamı ile kısmî yalancı eş değerdir.

D

5. diwan (Ku.T) / divan (TT)

diwan (Ku.T): *Far.* Kanape, divan. **Biy çeçinmegen küyde diwanda yantaydı:** Bey üstünü çıkarmadan divana uzandı (KuTS:114).

divan (TT): a. 1) *tar.* Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis.

2) *ed.* Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladıkları eser.

3) *Sedir (I):* “*Gerinerek kollarını yana doğru açarken başını divanın yastıkları üzerine koyuyor.*” -E. M. Karakurt.

4) *mec.* Meclis: “*Çok geçmeden ortadaki masanın etrafında akşamki divan tekrar kurulmuş bulunuyordu.*” -R. N. Güntekin (TTS:682).

“*diwan*” sözcüğünün “*kanape, sedir*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Onun haricinde olan anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

F

6. fason (Ku.T) / fason (TT)

fason (Ku.T): Rus. 1) Model, kesim, biçim.

2) Tarz, usul.

3) Caka (satma). **yañi fason:** Yeni model, yeni tarz. **fason etmek:** Caka satmak, fiyaka satmak, çalım satmak (KuTS:127).

fason (TT): Fr. a. 1) Kesim.

2) *tic.* Malzemesi marka sahibi tarafından karşılanarak başka bir firmaya yaptırılan mal, fason mal (TTS:853).

“*fason*” sözcüğünün “*kesim*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

H

7. hat (Ku.T) / hat (TT)

hat (Ku.T): Ar. ger-mec. Sınır, hudut, limit (KuTS:154).

hat (TT): a. 1) Çizgi.

2) Yazı.

3) Ulaşım sağlayan bir taşıtın uğradığı yerlerin bütünü, yol, geçek: “*Demir yolu hattı. Otobüs hattı.*”

4) Elektrik akımı taşıyan tel veya kablo sistemi: “*Bir kablodan muhtelif hatlar çıkar.*” -S. F. Abasıyanık.

5) Telefon, telgraf, televizyon vb. araçlarla iletişim sağlayan yol, kanal.

6) Savunma veya saldırma amacıyla bir araya getirilmiş asker dizisi: “*Dalga dalga ilerleyen hücum hatlarımız birinci düşman siperlerine girdi.*” -A. Gündüz.

7) Sınır.

8) Yüzü biçimlendiren çizgi veya kırıksıklık: “*Kumral bıyıkları ve ölçülü yüz hatlarıyla her zamanki kadar yakışıklıydı.*” -İ. O. Anar.

9) Biçim: “*Vücut hatlarını korumak lazım.*” (TTS:1058).

“*hat*” sözcüğünün “*sınır*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden kısmî yalancı eş değerdir.

İ

8. içkiçi (Ku.T) / içkici (TT)

içkiçi (Ku.T): Ayyaş, içki düşkünü (KuTS:161).

içkici (TT): a. 1) İçki yapan veya satan kimse.

2) *sf.* Ayyaş: “Sayacı Abdullah içkici bir adamdı ama evine de düşküdü.” -R. Enis (TTS:1147).

“*içkiçi*” sözcüğünün “*ayyaş*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

M

9. maqam (Ku.T) / makam (TT)

maqam (Ku.T): *Ar.* Motif, hava, melodi, beste (KuTS:193).

makam (TT): *Ar. a. 1)* Mevki, kat, yer: “*İnsan değil gökyüzündeki makamını şaşırarak yere inmiş bir melektir.*” -H. R. Gürpınar.

2) *müz.* Klasik Türk müziğinde bir müzik parçası veya şarkının işleniş biçimi (TTS:1610).

“*maqam*” sözcüğünün “*melodi, beste*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

10. ma'rifat (Ku.T) / marifet (TT)

ma'rifat (Ku.T): *Ar. esk.* 1) Tahsil, öğrenim, maarif, eğitim; kültür, medeniyet.

2) Bilim, ilim, marifet (KuTS:194).

marifet (TT): *a.* 1) Ustalık, hüner, uzmanlık: “Zaten dünyada her şeyin bir izahı vardır ama marifet, onu izah etmesini bilmeli.” -A. H. Çelebi.

2) Uygun olmayan, hoş gitmeyen, can sıkıcı iş veya davranış: “Yaptığın marifeti beğendin mi?”

3) *esk.* Bilim, bilgi.

4) *esk.* Aracı, ikinci el (TTS:1627).

“marifet” sözcüğünün “bilim” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

11. masxara (Ku.T) / maskara (TT)

masxara (Ku.T): *Ar.* Şaka, latife; şakalı, latifeli; eğlenceli, eğlendirici, tuhaf, gülünç (KuTS:195).

maskara (TT): *Ar. sf.* 1) Eğlendirici, sevimli, güldürücü, sevimli, soytarı, hoş: “Görseniz ne maskara şey!”

2) *a.* Karnaval maskesi: “Çocuk bir maskara satın aldı.”

3) *a.* Kirpik boyası, rimel.

4) *hkr.* Şerefsiz, onursuz, haysiyetsiz, rezil (kimse): “Bu maskara sosyete bana cahil diye bakar.” -H. E. Adıvar (TTS:1631).

“masxara” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “maskara” anlamında kullanılmaktadır. “eğlendirici, sevimli” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

P

12. paralamaq (Ku.T) / paralamak (TT)

paralamaq (Ku.T): Parçalamak (KuTS:228).

paralamak (TT): 1) Parçalamak.

2) Yıpratıp eskitmek: “*Yepyeni ayakkabıları bir ayda paraladı.*”

3) *mec.* Dövmek: “*El âlemin çocuklarının tek evladını paraladıklarını düşündükçe aklı başından gidiyordu.*” -E. Şafak (TTS:1885).

“*paralamak*” sözcüğünün “*parçalamak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

13. paralanmaq (Ku.T) / paralanmak (TT)

paralanmaq (Ku.T): Parçalanmak; kıyılmak; yırtılmak; yıkılmak (KuTS:228).

paralanmak (TT): I) Parasızken para elde etmek.

II) 1) Parça parça olmak.

2) *mec.* Sıkıntı ve üzüntü içinde, olmayacak bir işle uğraşmak, didinmek.

3) *mec.* Bir işte çok çaba ve özen göstermek (TTS:1885).

“*paralanmak*” sözcüğünün “*parçalanmak*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük tam yalancı eş değerdir.

Q

14. qadar (Ku.T) / kadar (TT)

qadar (Ku.T): I) *Ar. din.* Kader, talih. **onu qadarı şolay:** Onun kaderi böyle.

II) 1) Miktar, sayı; hacim, büyüklük. **yüzüm bawlanı qadarı artğan:** Üzüm bağlarının miktarı arttı.

2) *e. yönelme hâliyle kullanılır* Kadar; aşağı yukarı, yaklaşık olarak; hemen hemen, takriben. **kolhoznu yılqısında 250-ge qadar at bar:** Kolhozun sürüsünde 250 kadar at var (KuTS:241).

kadar (TT): 1) Ölçüsünde, derecesinde: “*Balıkçılıkta para vardır ama dalgıçlık kadar da genç işidir.*” -S. F. Abasıyanık.

2) Büyüklüğünde, genişliğinde: “*Bacak kadar çocuk. Avuç içi kadar yer.*”

3) Dek: “*Saat ona kadar sokaklarda gezdi.*” -P. Safa.

4) Gibi: “*İstanbul'un balıkları kadar balıkçıları da hoştur.*” -S. F. Abasıyanık.

5) Denli: “*Bu merdivenleri, yapıldığı günden beri bu kadar telaşla çıkmamışımıdır.*” -Y. Z. Ortaç.

6) Süre belirten bir söz: “*Bu minval üzere yedi ay kadar geçti, geçmedi.*” -R. H. Karay.

7) *zf.* Miktarda, derecede: “*İçinde biriken hayat bazen taşacak kadar çok oluyor.*” -H. E. Adıvar.

8) Gösterme sıfatlarından biriyle bir sayıdan sonra geldiğinde kesinlikle belli olmayan bir niceliği belirten söz: “*Kantara'nın önünde yüz kadar düşman çadırı kurulmuştu.*” -F. R. Atay (TTS:1257).

“*qadar*” sözcüğünün “*yaklaşık*” anlamı iki lehçede de benzerlik göstermektedir. Ancak diğer anlamları farklı olduğundan sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

15. qaplamaq (Ku.T) / kaplamak (TT)

qaplamaq (Ku.T): Kaplamak, örtmek; siper etmek, siper olmak (KuTS:246).

kaplamak (TT): 1) Her yanını örtmek, istila etmek: “*Her tarafı sessizlik kaplamış, ovalar, biten bir günün hüznü içinde susmuştu.*” -H. S. Tanrıöver.

2) Çepeçevre sarmak, kuşatmak: “Evlerin bir tarafını yol, üç tarafını da yine çam ormanları kaplar.” -S. F. Abasıyanık.

3) Bir kabın, bir kılıfın, bir örtünün içine almak: “Yorgan kaplamak.”

4) Yayılıp doldurmak, etkisinde bırakmak.

5) Bir yüzeyi döşemek, başka bir nesne ile örtmek: “Dudaklarının üstünü kaplayan muntazam kesilmiş sert ve koyu siyah bıyıkları...” - A. Ş. Hisar.

6) Kaplama adı verilen ince ağaç levhaları, değişik yöntemlerle hazırlanan tablalara yapıştırmak.

7) Bir madeni bir başka madenle kimyasal bir yöntemle örtmek.

8) *mec.* Bir kimsenin veya bir şeyin nitelikleri herkesçe bilinir olmak: “Ünü cihanı kapladı.”

9) *mec.* Duygular için doldurmak: “İçini sevinç kapladı.”

10) *mec.* Doldurmak: “Bulutlu düşünceler dimağını kapladığı sırada uzun siyah kirpikleri arasından iki şimşek çaktı.” -A. H. Müftüoğlu (KuTS:1309).

“qaplamaq” sözcüğünün “örtmek, siper etmek” anlamları haricinde diğer anlamları farklı olduğundan sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

16. qast (Ku.T) / kasıt (TT)

qast (Ku.T): *Ar. 1* Niyet, istek, arzu.

2) Gayret, çaba azim.

3) Kötü niyet, kasıt (KuTS:252).

kasıt (TT): *a. 1* Amaç, istek, maksat: “Benim durumumdan kasıt, günbegün artış kaydeden içki tüketimimdi.” -E. Şafak.

2) Öldürme, yaralama veya zarar vermek isteme, kötü niyet (TTS:1343).

Kumuk Türkçesinde kullanılan Arapça kökenli “*qast*” sözcüğü Türkiye Türkçesinde ünlü türemesine uğrayarak “*kasıt*” şeklinde kullanılmaktadır. Sözcüğün “*amaç, maksat, gaye*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

17. **qastlı (Ku.T) / kasıtlı (TT)**

qastlı (Ku.T):1 Gayretli.

2) Kötü niyetli, kasıtlı (KuTS:252).

kasıtlı (TT): *sf.* İsteyerek, bilerek yapılan, maksatlı: “*Bu yüzden İstanbul'un, perde perde sis ardına çekilmekteki ısrarını, kasıtlı bir husumet, kendisine yöneltilmiş bir hakaret gibi algıladı.*” -E. Şafak (TTS:1343).

Kumuk Türkçesinde kullanılan “*qastlı*” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “*kasıtlı*” şeklinde kullanılmaktadır. Sözcüğün “*maksatlı*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

18. **qattılaşmaq (Ku.T) / katılaşmak (TT)**

qattılaşmaq (Ku.T): 1 Katılaşmak, sertleşmek.

2) Güçlenmek, şiddetlenmek (KuTS:254).

katılaşmak (TT): 1 Katı duruma gelmek: “*Çekilmişti sanki kara toprağın kanı / Yol soğumuş, katılaşmış bir ceset gibi*” -E. B. Koryürek.

2) *mec.* İz bırakmak, belirgin duruma gelmek: “*Bu tutumundan hoşlanmadığını belirten bir küçümsemenin çizgileri dondu, katılaştı yüzünde.*” -N. Cumalı (TTS:1350).

Kumuk Türkçesinde kullanılan “*qattılaşmaq*” sözcüğü ünsüz ikizleşmesine uğramıştır. Sözcüğün “*katı duruma gelmek, sertleşmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

19. qayğı (Ku.T) / kaygı (TT)

qayğı (Ku.T):1 Dert, acı, keder, ıstırap.

2) Tasa, kaygı (KuTS:255-256).

kaygı (TT): a. Üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa: “*Korku ve kaygıyla vücudunu dinledi.*” -A. İlhan (TTS:1363).

“*qayğı*” sözcüğünün “*tasa*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

20. qılçıq (Ku.T) / kılçık (TT)

qılçıq (Ku.T): bot. Kılçık (*başakta*). **buday qılçıq:** Buğday kılçığı (KuTS:260).

kılçık (TT): a. hay. b.

1) Balıkların eti arasında bulunan diken gibi ince ve küçük kemik.

2) bit. b. Fasulye, bakla vb. sebzelerin yeşil kabuğunda ve ekin başaklarında bulunan sert ve kıl gibi uzun lif.

3) sp. Alttaki güreşçinin, kuyruk sokumunu hızla ve birdenbire havaya kaldırarak sırtına abanmış olan güreşçinin dengesini bozup onu ön veya yan tarafına aşırıp atması (TTS:1407).

“*qılçıq*” sözcüğünün “*bitkilerdeki kılçık*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

21. kuruluş (Ku.T) / kuruluş (TT)

kuruluş (Ku.T): yapım, inşaat, yapma, kurma, inşa etme (KuTS:273).

kuruluş (TT): a. **1)** Kurulma işi: “*Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu 1923'tedir.*”

2) Topluma hizmet, üretim, tüketim vb. amaç ve görevlerle kurulan her şey, tesis: “*Hastaneler, okullar, bankalar, fabrikalar birer kuruluştur.*”

3) mec. Yapı, yapılaş, bünye.

4) mec. Kasılma.

5) *ask*. Bir sefer kuvvetini oluşturan birliklerin yapısı (TTS:1538).

“*quruluş*” sözcüğünün “*yapım, kurulma işi*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

R

22. rahatsızlıq (Ku.T) / rahatsızlık (TT)

rahatsızlıq (Ku.T): Rahatsızlık, huzursuzluk; telaş, endişe, rahatsız durum, endişeli durum (KuTS:277).

rahatsızlık (TT): a. 1) Rahatsız olma durumu, tedirginlik: “*Bununla beraber, içimde bir rahatsızlık var, unutulmaktan korkuyorum.*” -H. E. Adıvar.

2) *mec.* Hastalık (TTS:1961).

“*rahatsızlıq*” sözcüğünün “*rahatsız olma durumu, tedirginlik*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

S

23. sahna (Ku.T) / sahne (TT)

sahna (Ku.T): *Ar.* Sahne. **sahnağa çıkmmaq:** Sahneye çıkmak (KuTS:284).

sahne (TT): a. Ar. 1) İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik vb. gösteri yapmaya uygun yer, oyunluk.

2) Görüntü.

3) *mec.* Tanık olunan, gözlenen olay.

4) *mec.* Bir konu veya çalışma çevresi, çalışma dalı.

5) *tiy.* Bir oyun veya filmin başlıca bölümlerinden her biri (TTS:2009).

“*sahna*” sözcüğünün “*İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik vb. gösteri yapmaya uygun yer, oyunluk.*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamlar farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

24. **salamat (Ku.T) / selamet (TT)**

salamat (Ku.T) Ar. 1) Mütevazi, alçak gönüllü; sade, basit, gösterişsiz; tevazu ile, alçak gönüllülükle, mütevazi bir eda ile.

2) Sağlam, sıhhati yerinde, sıhhatli, esen.

3) Tam, tüm, bütün, zedelenmemiş; sağlam; sağ salım, selamete. **adamlar qoysuwdan salamat ötdüler:** Adamlar nehirden sağ salım geçtiler (KuTS:284).

selamet (TT): a. Ar. 1) Esen olma durumu, esenlik.

2) Her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumu: “*Sizinle bu mesele etrafında karşılaşmamayı sizin selametiniz namına temenni ederim.*” -N. Hikmet.

3) *ed.* Anlatıma temel olan düşüncenin her bakımdan doğru ve sağlam olması (TTS:2061).

“*salamat*” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “*selamet*” olarak kullanılmaktadır. “*salamat*” sözcüğünün “*esenlik*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

25. **salamlaşmaq (Ku.T) / selamlaşmak (TT)**

salamlaşmaq (Ku.T): Selamlaşmak, birbirine selam vermek. **ekisi de salamlaşdılar:** İki selamlaştılar (KuTS:284).

selamlaşmak (TT): 1) Birbirine selam vermek, esenleşmek: “*Selamlaşarak ayrılıyor ve masaların arkasından dönüp otelin kapısından dışarı çıkıyorlar.*” -E. M. Karakurt.

2) Çok az tanışmak: *Pek ahbab değiliz, selamlaşırız* (TTS:2061).

“*salamlaşmaq*” sözcüğü Türkiye Türkçesindeki ikinci anlamına göre kısmî yalancı eş değerdir.

26. salawat (Ku.T) / salavat (TT)

salawat (Ku.T): *Ar.* 1) Din, dua. **salawat salmaq:** Dua okumak.

2) *erkek öz. İs.* Salavat (KuTS:284).

salavat (TT): *ç. a. Ar.* 1) *din b. esk.* Namazlar.

2) *din b.* Hz. Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua.

3) *sp.* Yağlı güreşte, yarışmalardan önce cazgırın okuduğu dua (TTS:2017).

“*salawat*” sözcüğü Türkiye Türkçesindeki birinci anlamına göre kısmî yalancı eş değerdir.

27. sallandırmaq (Ku.T) / sallandırmak (TT)

sallandırmaq (Ku.T): 1) Eğmek, sarkıtmak, meylettirmek; indirmek. **başın sallandırmaq:** Başını eğmek.

2) Sarkıtmak, bir ucunu indirmek. **ayaqların sallandırıp oturmaq:** Ayaklarını sarkıtmış vaziyette oturmak (KuTS:284)

sallandırmak (TT): 1) Sallanma işini yaptırmak.

2) *mec.* Asmak, idam etmek (TTS:2020).

Türkiye Türkçesindeki ikinci anlamı ile sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

28. santimetrelik (Ku.T) / santimetrelik (TT)

santimetrelik (Ku.T): Santimetrelik, santimlik; santim (KuTS:286).

santimetrelik (TT): *a.* 1) Dalga boyu bir ile on santimetre arasında değişen radyo dalgaları gölgesi.

2) *sf.* Belli bir santimetre uzunluğunda olan (TTS:2029).

Türkiye Türkçesindeki birinci anlamı ile sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

29. saqallı (Ku.T) / sakallı (TT)

saqallı (Ku.T): Sakallı, sakalı olan. **saqallı adam:** Sakallı adam (KuTS:287).

sakallı (TT): *sf.* 1) Sakalı olan: “*Uzaktan çadırımıza doğru gelen siyah sakallı, kırk beşlik bir bedeviyi işaret ettiler.*”-R. H. Karay.

2) *a. tar.* Yaşı geçkin savaş tutsağı (TTS:2012).

Türkiye Türkçesindeki ikinci anlamı ile sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

30. saqatlamaq (Ku.T) / sakatlamak (TT)

saqatlamaq (Ku.T) : Sakatlamak, sakat etmek (KuTS:287).

sakatlamak (TT): 1) Sakat bir duruma getirmek, sakat etmek.

2) *mec.* Bozmak.(TTS:2012).

Türkiye Türkçesindeki ikinci anlamı ile sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

31. saqathıq (Ku.T) / sakatlık (TT)

saqathıq (Ku.T): Sakatlık (KuTS:287).

sakatlık (TT): *a.* 1) Sakat olma durumu, malullük, maluliyet: “*Sakatlığımı öne sürerek emekliye ayrılmamı isteyebilirim.*”-N. F. Kısakürek.

2) Kaza, terslik: “*Elinden bir sakatlık çıkmasın.*”

3) *mec.* Yanlış, kusur, hata: “*Sakatlığın sebebini gayet iyi görmüştür. Bunun nasıl tamir edileceğini biliyor.*” -R. N. Güntekin (TTS:2012).

Türkiye Türkçesindeki birinci anlamı hariç sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

32. senden (Ku.T) / senden (TT)

senden (Ku.T): Sen zamirinin çıkma hali (KuTS:292).

senden (TT): Birisi tarafında olan (kimse).

“*senden*” sözcüğü iki lehçede de “sen zamirinin çıkma hali” anlamını karşılarken Türkiye Türkçesinde “birisi tarafında olan kimse” anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

33. sebep (Ku.T) / sebep (TT)

sebep (Ku.T): 1) Sebep, neden.

2) Şifâ veren ilaç, derman (KuTS:291).

sebep (TT): 1) Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey (TTS:2052).

“*sebep*” sözcüğü iki lehçede de “neden” anlamına gelirken Kumuk Türkçesindeki ikinci anlamı “şifâ veren ilaç, derman”dır. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

34. sessiz (Ku.T) / sessiz (TT)

sessiz (Ku.T): 1) Sessiz, sedasız, sessiz sedasız, sessizce, ses çıkarmadan, ses seda çıkarmadan.

2) Yavaş uslu, sakin, gürültüsüz; sessizce, yavaşça, gürültüsüzce (KuTS:293).

sessiz (TT): 1) Sesi olmayan, ses çıkarmayan.

2) Ses, gürültü çıkarmadan yapılan.

3) Ses olmayan.

4) Az konuşan, suskun.

5) Yumuşak huylu, kendi halinde ve sakin (kimse).

6) *zf.* Ses ve gürültü çıkarmadan.

7) *db.* Ünsüz (TTS:2079).

“*sessiz*” sözcüğü iki lehçede de “*sessiz, ses çıkarmadan, ses seda çıkarmadan, gürültüsüz*” anlamlarına gelmektedir. Ancak bunlara ek olarak Türkiye Türkçesinde “*az konuşan suskun, yumuşak huylu, kendi halinde ve sakin*” ve “*db. Ünsüz, zf. Ses ve gürültü çıkarmadan*” anlamlarına da gelmektedir. Sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

35. söndürmek (Ku.T) / söndürmek (TT)

söndürmek (Ku.T): 1) Söndürmek.

2) *mec.* Bastırmak, boğmak, nefesini kesmek, susturmak, zaptetmek, tutmak, hakim olmak (KuTS:300).

söndürmek (TT): 1) Ateş ve ışığın yanmasına, aydınlatmasına son vermek: “*Parmağının ucuna kadar gelen alevi yere atıyor, terliğiyle basarak söndürüyor.*” -P. Safa.

2) Hava veya gaz ile şişirilmiş bir şeyin havasını veya gazını boşaltmak: “*Çocuk balonu söndürdü.*”

3) *mec.* Tutku ve duyguları yatıştırmak, etkisiz duruma getirmek: “*Böyle zamanlarda Hacı'da ateşi ateşle söndürmekten başka çare olmadığını bilirim.*” -R. N. Güntekin (TTS:2150).

“*söndürmek*” sözcüğünün “*Ateş ve ışığın yanmasına, aydınlatmasına son vermek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak sözcüğün diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

T

36. taqıya (Ku.T) / takıya (TT)

taqıya (Ku.T): 1) Takke

2) Kalpak (KuTS:322).

takıya (TTAS): Kadınların çeşitli biçim vererek başa bağladıkları işlemeli örtü (Uluşiran *Şiran – Gümüşhane).

“*taqıya*” kelimesi Kumuk Türkçesinde “*takke, kalpak*” anlamlarına gelmektedir. Aynı sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “*kadınların çeşitli biçim vererek başa bağladıkları işlemeli örtü*” anlamına gelir. Bu sebeple kelime kısmî eş değerdir.

37. tartışmaq (Ku.T) / tartışmak (TT)

tartışmaq (Ku.T): Çekişmek, boy ölçüşmek, münakaşa etmek, tartışmak, yarışma, rekabet etmek (KuTS:324).

tartışmak (TT): 1) Bir konu üzerinde birbirine ters görüş ve inançları savunmak.

2) Karşılıklı ağır sözler söyleyerek çekişmek, münakaşa etmek.

3) Güreşte karşı karşıya durum alıp elle birbirini yoklayarak rakibin zayıf yanlarını aramak.

“*tartışmaq*” sözcüğü Kumuk Türkçesinde “*çekişmek, boy ölçüşmek, münakaşa etmek, tartışmak, yarışma, rekabet etmek*” anlamlarına gelmektedir. Sözcük, Türkiye Türkçesinde “*bir konu üzerinde birbirine ters görüş ve inançları savunmak, karşılıklı ağır sözler söyleyerek çekişmek, münakaşa etmek, güreşte karşı karşıya durum alıp elle birbirini yoklayarak rakibin zayıf yanlarını aramak*” anlamlarındadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

X

38. xamur (Ku.T) / hamur (TT)

xamur (Ku.T): Ar. 1) Hamur. **xamur basmaq:** Hamur yoğurmak.

2) *mec.* Sakin, sessiz. **xamur yimik yaş:** Cansız (veya uyuşuk) çocuk (KuTS:370).

hamur (TT): Ar. a. 1) Unun su veya başka sıvılarla yoğrulmuş durumu.

2) Kâğıtta tür, nitelik.

3) *sf.* İyi pişmemiş (ekmek ve hamur işleri).

4) *mec.* Öz, asıl, maya (TTS:1039).

“*xamur*” sözcüğünün “*unun su veya başka sıvılarla yoğrulmuş durumu*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

Y

39. yaratmaq (Ku.T) / yaratmak (TT)

yaratmaq (Ku.T): 1) Uydurmak, adapte etmek; gerekli ölçüye getirmek.

2) Yaratmak, vücuda getirmek.

3) Kullanmak, istimal etmek, değerlendirmek; faydalanmak, istifade etmek, yararlanmak (KuTS:385).

yaratmak (TT): 1) *din b.* Allah, olmayan bir şeyi var etmek: “*Allah, mutlaka dünyayı kullarına sevdirmek için baharı yaratmış olacaktı!*” -Ö. Seyfettin.

2) *mec.* Zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak o zamana kadar görülmeyen yeni bir şey ortaya koymak, yapmak: “*Bir cazibe yaratmak için ne yapmalı diye düşünüyorduk.*” -F. R. Atay.

3) *mec.* Olmasına, ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak: “*Bu haber sinirli bir hava yarattı. Yangın büyük tehlike yarattı.*” (TTS:2535).

“*yaratmaq*” sözcüğünün “*vücuda getirmek*” anlamı iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

40. yaşlı (Ku.T) / yaşlı (TT)

yaşlı (Ku.T): I) Yaşında, yaşlı **orta yaşlı adam:** Orta yaşlı adam.

II) Islak, yaş, (göz) yaşlı **yaşlı gözler:** Yaşlı gözler.

III) Çocuklu, çocuk sahibi olan, çocuğu olan (KuTS:388).

yaşlı (TT): I) *sf.* 1) Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse): “*Bir kez daha çocuğun taşkın neşesinden tedirgin oldu yaşlı kadın.*” -E. Şafak.

2) Uzun yılları geride bırakmış: “*Yaşlı ağaç*”

II) *sf.* Yaşla dolmuş (göz): “*Hıçkırarak yaşlı gözlerini kaldırdı.*” -Ö. Seyfettin.

“yaşlı” sözcüğünün “yaşla dolmuş (göz)” anlamı her iki lehçede de ortaktır. Ancak diğer anlamları farklılık gösterdiğinden sözcük kısmî yalancı eş değerdir.

SONUÇ

Çalışmada Kumuk Türkçesi Sözlüğü'ndeki 12000 sözcük taranmıştır. Güncel Türkçe Sözlük, Derleme Sözlüğü ve Tarama Sözlüğü ile mukayese edilmiştir. Saptanan yalancı eş değer sözcükler tam yalancı eş değerler ve kısmî yalancı eş değerler olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir.

Çalışmada toplam 1225 yalancı eş değer kelime saptanmıştır. Saptanan kelimelerin 873 tanesi tam yalancı eş değer, 352 tanesi kısmî yalancı eş değerdir. Tam yalancı eş değerlerin oranı %71.26, kısmî yalancı eş değerlerin oranı %28.74'tür.

Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değer sözcüklerin sayısı 523'tür. Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki tam yalancı eş değer sözcükler 309, ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki kısmî yalancı eş değerler sözcükler 214 tanedir. Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki tam yalancı eş değerlerin oranı %59, kısmî yalancı eş değerlerin oranı %41'dir.

Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değer sözcüklerin sayısı 197'tür. Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki tam yalancı eş değerler 157; ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki kısmî yalancı eş değer sözcükler 40 tanedir. Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki tam yalancı eş değerlerin oranı %79.69, kısmî yalancı eş değerlerin oranı %20.31'dir.

Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değer sözcüklerin sayısı 505'tir. Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızlarındaki tam yalancı eş değerler 407; ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki kısmî yalancı eş değerler 98 tanedir. Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki tam yalancı eş değer sözcüklerin oranı %80.59'dur. Kısmî yalancı eş değerlerin oranı ise %19.41'dir.

Çalışmadaki her başlıkta, tam yalancı eş değerlerin kısmî yalancı eş değerlerden daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki sözcükleri tararken hem ses değişimine uğramadan önceki hâline hem de ses değişimine uğradıktan sonraki hâline bakılmıştır. Kimi sözcükler ses değişimine uğramadan bakıldığında tam yalancı eş değer özelliği göstermektedir. Örneğin: “bağır” sözcüğü ölçünlü Kumuk Türkçesinde “bakır, bakırdan” anlamına gelirken, ölçünlü Türkiye Türkçesinde “1. Göğüs. 2. Ok yayı ve dağda orta bölüm. 3. Ciğer, bağırsak vb. vücut boşluklarında bulunan organların ortak adı, ahşâ.” anlamlarında, Türkiye Türkçesi ağızlarında ise “1. Boğazda deri altında olan şiş. 2. Bayır, yamaç.” anlamlarında kullanılmaktadır. Çalışmamızda “bağır” sözcüğünü, ölçünlü Kumuk Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki tam yalancı eş değerler başlığı altında ele aldık.

Kumuk Türkçesi Kıpçak grubu Türk lehçeleri arasında yer alırken Türkiye Türkçesi Oğuz grubu Türk lehçeleri arasında yer alır. Lehçeler farklı iki grup arasında yer almalarına rağmen coğrafi açıdan birbirlerine çok yakındır. Bu sebeple kelime hazinelerinde ortak kelimeler fazladır. Kumuk Türkleri, bir dönem Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği çatısı altında olduğundan kelime hazinelerine çok sayıda Rusça sözcük dâhil olmuştur. Bu durum iki lehçe arasındaki sözcüklerin farklılığına neden olmuştur. Ancak Kumuk Türkleri de Türkiye Türkleri de Müslüman’dır. Mensup oldukları din sebebiyle lehçelere, çok sayıda Arapça ve Farsça kelime dâhil olmuştur. Böylece iki lehçe arasındaki ortak kelimelerin sayısı artmıştır.

Kumuk Türkçesi metinleri incelendiğinde saptanan yalancı eş değer sözcüklerin sayısının artacağı muhtemel olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akca, H. (2000). *Kumuk Türkçesiyle Bir Kerbelâ Mersiyesi Kurûbü'l-Belâ (İnceleme- Metin- Gramatikal İndeks)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akca, H. (2007). Kumuk Türkçesi Atasözleri Hakkında Yapılmış Yeni Bir Çalışma Üzerine. *Gazi Türkiyat*(2007/1) 193-201.
- Akca, H. (2017). Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler. *Türkbilig*(33) 91-132.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin Sözcük Varlığı* (3. b.). Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim* (6 b., Cilt 3). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, T. (2015). Deyimlerde Yalancı Eş Değerlik: Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 10(4): 1-16.
- Alkan, H. (2012). Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği). *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7(4): 671-688.
- Aydın, S. (2018). *Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler (Türkiye Türkçesi Ağzıları Bağlamında)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başar, S. (2010). *Kumuk Türkçesinde Fiil*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baykoca, A. N. (1998). *Kumuk Türkçesi Grameri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Begeç, S. (1998). *Kumuk Türkçesi Metin, Dil Özellikleri, Sözlük*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bermaganbetova, S. (2016). *Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Benzing, J. (2012). *Kumuk Türkçesi* (Çev. İlhan ÇENELİ). *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 26 (0). 165-188.
- Beşen Delice, T. (2013). Türkmen Türkçesinde Yalancı Eş Değerler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2(4): 131-146.
- Buran, A. (2014). *Çağdaş Türk Yazı Dilleri (Kuzeybatı/ Kıpçak Grubu)*. (3. c.). Ankara: Akçağ Yayınları.

Büke, H. (2014). Gagauz Türkçesi Ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğerler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(10): 215-229.

Bülbül, İ. (2011). *Başlangıcından Rus Hakimiyetine Kadar Kumuk Türkleri ve Tarku Şamhallığı*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Caferoğlu, A. (1988). *Türk Kavimleri* (2 b.). İstanbul: Enderun Kitabevi.

Cengiz, M. (2017). *Güneybatı Türk Lehçelerinde Yalancı Eş Değerlik*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakmak, C. (2014). Türkmen Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. S: 5, s. 15-53.

Çakmak, C. (2016). *Kazan-Tatar Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Çelik, E. (2005). *Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasında Yalancı Eş Değerlik*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelik, S. (2019). *Kırım Tatar Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çiftçioğlu, A. (1997). *Kumuk Halk Yırları (Gramer Çalışması, Kumuk-Türkçe Metin, Çeviri-Sözlük)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağzaları Sözlüğü). Türk Dil Kurumu. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas, 5 Aralık 2017-1 Mart 2019.

Demirci, K. (2015). *Türkoloji İçin Dilbilim* (3. b.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Direkçi, B., Gülmez, M. (2012). Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. S: 32, s. 133154.

Doğan, İ. (1994). Kumuk ve Balkar Lehçeleri Sözlüğünün Bir Tahlili. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten (1990)* (ss. 223-233). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DS. (2009). *Derleme Sözlüğü (Türkiye'de Halk Ağzalarından)* (3.b). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Durmaz, T. (2016). *Kafkasya Dışındaki Türk Kavimleri 19. Yüzyıldan Günümüze*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk Dili* (7 b.). Ankara: Grafiker Yayınları.

Eker, S. (2012). Az Nüfuslu Türk Halkları ve Tehlikedeki Türk Dilleri Projesi. *VI. Uluslararası Türkoloji Kongresi Tehlikedeki Türk Dilleri* (s. 6-15). Astana-KAZAKİSTAN: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.

Eker, Ü. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Lehçe İçi Aktarma Sorunları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eker, Ü. (2015). *Lehçe İçi Aktarma Yöntemleri (Eski Türkiye Türkçesi- Türkiye Türkçesi Örneği)*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Ercilasun, A. B. (1992). Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar. *Dil Dergisi*, 28-42.

Ercilasun, A. B.; Akkoyunlu, Z. (2018). *Dîvânu Lugâti't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)* (3 b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ergönenç Akbaba, D. (2007). Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler. *Bilig Dergisi*. S: 42, s. 1-29.

Ernazarov, S. (2002). Türkmen ve Türkiye Türkçesinde Bazı Ortak Adların Anlam Farklılıkları Üzerine. *Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (s. 5662). Düzenleyen Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi. 8-10 Mayıs 2002.

Ernazarov, S. (2008). Türkmen ve Türkiye Türkçesinde Bazı Ortak Fiillerde Yalancı Eşdeğerlik. *Gazi Türkiyat Dergisi*. S: 3, s. 31-49.

Ersoy, F. (2007). Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler. *Türkbilig*. S:14, s. 60-68.

Ersoy, H. Y. (2012). *Başkurt Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Gül, E. (2011). *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Yalancı Eş Değerli Sözcükler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngör, O. C. (2017). Türkiye Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesinde Yalancı Eş Değerler (İsim ve İsim Soylu Kelimeler Örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 6(1): 133-171.

Güncel Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts, 5 Aralık 2017- 1 Mart 2019.

Hoşca, F. (2017). *Kumuk Türkçesinde Hayvan ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İlker, A. (1996). Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler. 3. *Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı* (s. 553-560). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Kaymaz, Z. (1999). Kumuk Türkçesinde İsim Hal Ekleri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*(3) 113-120.
- Keçeci, Ç. (2018). *Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Eş Değer ve Yalancı Eş Değer Deyimler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kırömeroğlu, N. (2011), *Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Yalancı Eş Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kirişcioğlu, F. (2006). Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. S: 20, s. 21-35.
- Kubilay, E. (2018). Kumukçada Yancümle Tipolojisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtuluş, R. (2002). Kumuklar. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 26, s. 372-373). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Musaoğlu, M. (2003). Türkçede Çeviri ve Aktarma. *Bilig*(24), 1-22.
- Németh, G. (2018). *Kumuk ve Balkar Söz Notları*. (Çev. Hüseyin Namık ORKUN). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nurmagomedov, A. (2017). *Dağıstan Dillerinde (Kumukça, Avarca, Dargice) Arapça ve Farsça Unsurlar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özeren, M. (2014). Salar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Sözcükler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 3(2): 111-127.
- Özlem, Y. (2013). *Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pekacar, Ç. (1986). *Türkiye Kumukları Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pekacar, Ç. (1998). *Kumuk Edebiyatı*. Türk Dünyası El Kitabı. (3. c., ss.319-340). Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Pekacar, Ç. (2000). Kumuk Türklerinin Ansiklopedik Âlimi, Eğitimci, Yazar ve Şair Abusupiyan Akayev. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* (9) 160-183.
- Pekacar, Ç. (2006). Kumuk Türkçesine Arapça ve Farsçadan Geçen Kelimelerdeki Ses Olayları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (16) 53-71.
- Pekacar, Ç. (2006). *Kumuk Türklerinin Atasözleri (İnceleme- Metin- Dizinler)*. Ankara: Meyil Matbaacılık.

- Pekacar, Ç. (2007). Kumuk Türkçesindeki Alıntı Kelimelerde Son Ses /U/ Meselesi ve Türkçe-Arapça İlişkileri. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. (2. c.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pekacar, Ç. (2011). *Kumuk Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pekacar, Ç. (2012). Kumuk Türkçesi. A. B. ERCİLASUN içinde, Türk Lehçeleri Grameri (s. 941-1008). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Pekacar, Ç.; Türk, A. T.; Yıldızlı, M. E. (2014). Codex Cumanicus ve Kumuk Türkçesinin Söz Varlığı: Fiiller. *VII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildirileri* (Cilt 2, s. 293-307). Düzenleyen: İstanbul Üniversitesi. 30 Eylül- 4 Ekim 2013.
- Resulov, A. (1995). Akraba Diller ve Yalancı Eş Değerler Sorunu. *Türk Dili*(524), 916-924.
- Tiryaki, Ş. (2012). *Bekir Sıdkı Çobanzade'nin Kumuk Dili ve Edebiyatı Tedkikleri Adlı Eseri (Metin- İnceleme- Dizin)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tokatlı, S. (2004). Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. S: 16, s. 141-156.
- Toklu, O. (2015). *Dilbilimine Giriş* (6. b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- TS. (2011). *Türkçe Sözlük* (11 b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uğurlu, M. (2000). Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve 'Abay Yolu' Romanı. *Bilig*(15/Güz), 59-80.
- Uğurlu, M. (2001). Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi. E. Y. Nurettin Demir (Dü.), *Doğu Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu* (s. 197-206). Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi.
- Uğurlu, M. (2004). Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği. *Bilig*(29), 29-40.
- Uğurlu, M. (2011). Lehçe İçi Aktarmada 'Yalancı Eş Değerlik'. *38. ICANAS 2007* (s. 1877-1890). Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Uğurlu, M. (2012). Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu. *Turkish Studies*, 215-222.
- Uyanık, O. (2002). Kumuk Ağızlarının Yeni Bir Tasnifi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(12) 229-250.
- Uyanık, O. (2002). *Kumuk Türk Ağızları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalın, Y. (2011). *Kırgız Türkçesi İle Türkiye Türkçesi Arasındaki Kelime Eş Değerliği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yıldız, H. (2009). Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler. *Gazi Türkiyat Dergisi*(5) 611-659.

Zengin, S. (2002). *Kumuk Halk Masalları (Kumuk Halk Yomakları)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zeybek, M. (1996). *Kumuk Halk Türküleri (Transkripsiyon, Tercüme, Metnin Grameri, Sözlük)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EK 1: Tespit Edilen Yalancı Eş Değerlerin Tasnifi

Tablo 2: Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Ağzıları Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler

Ku.T	TT	TTA
A		
abat	abat	abat
alay	alay	alay
alçı	alçı	alçı
aldırmaq	aldırmak	aldırmak
alğışlamaq	alkışlamak	alğışlamak/alkışlamak
alış	alış	alış
alışdırmaq	alıştırmak	alıştırmak
alışmaq	alışmak	alışmak
amal	amal	amal
aman	aman	aman
añ	an	añ/an
antika	antika	antika
aralamaq	aralamak	aralamak
aralanmaq	aralanmak	aralanmak
araq	arak	arak
arış	arış	arış
ari	ari	ari
arqalıq	arkalık	arkalık
artıq	artık	artık
asıl	asıl	asıl
asılsız	asılsız	asılız
aşlıq	aşlık	aşlık
atamaq	atamak	atamak
atışmaq	atışmak	atışmak
awara	avara	avara
awlaq	avlak	avlak
ayırıq	ayrık	ayrık
azar	azar	azar

azman	azman	azman
azmaq	azmak	azmak
B		
bağım	bağım	bağım
bağır	bağır	bağır
bağış	bağış	bağış
Baca	Baca	Baca
bak	bak	bâk
balaban	balaban	balaban
bank	bank	bank
barak	barak	barak
barı	barı	barı
barış	barış	barış
basdırmaq	bastırmak	basdırmak/bastırmak
basılmaq	basılmak	basılmak
bayağı	bayağı	bayağı
baza	baza	baza
bek	bek	bek
bellik	bellik	bellik
bitim	bitim	bitim
biyik	büyük	biyik
boşamaq	boşamak	boşamak
bozarmaq	bozarmak	bozarmak
bozlamaq	bozlamak	bozlamak
börtmek	börtmek	börtmek
buyur	buyur	buyur
C		
cam	cam	cam
canavar	canavar	canavar
cıciq	cıcık	cıcık
cura	cura	cura
Ç		
çal	çal	çal
çalğı	çalğı	çalğı/ çalgı
çalğıcı	çalğıcı	çalğıcı

çalınmaq	çalınmaq	çalınmaq
çalıq	çalıq	çalıq
çandır	çandır	çandır
çañ	çan	çañ/ çan
çaq	çak	çak
çaqı	çakı	çakı
çaqma	çakma	çakma
çar	çar	çar
çat	çat	çat
çatal	çatal	çatal
çataq	çatak	çatak
çatışmaq	çatışmaq	çatışmaq
çayır	çayır	çayır
çıraq	çırak	çırak
çıt	çıt	çıt
çiş	çiş	çiş
çor	çor	çor
çorlu	çorlu	çorlu
çöplənmək	çöplənmək	çöplənmək
D		
dam	dam	dam
dewletli	devletli	devletli
didar	didar	didar
doğa	doğa	doğa
dolanmaq	dolanmaq	dolanmaq
domur	domur	domur
dönmək	dönmək	dönmək
E		
edi	edi	edi
elenmək	elenmək	elenmək
ellemək	ellemək	ellemək
ellik	ellik	ellik
eren	eren	eren
erişmək	erişmək	erişmək
erk	erk	erk

erke	erke	erke
es	es	es
esen	esen	esen
eslemek	eslemek	eslemek
eşik	eşik	eşik
eşmek	eşmek	eşmek
G		
geçe	geçe	geçe
geçmek	geçmek	geçmek
gelişmek	gelişmek	gelişmek
gergi	gergi	gergi
germek	germek	germek
gezinmek	gezinmek	gezinmek
göçürmek	göçürmek	göçürmek
gölek	gölek	gölek
güllük	güllük	güllük
gülük	gülük	gülük
H		
hali	hali	hali
ham	ham	ham
har	har	har
harp	harp	harp
havlamaq	havlamak	havlamak
haydamaq	haydamak	haydamak
hay-hay	hayhay	hayhay
hız	hız	hız
hor	hor	hor
İ		
içirik	içirik	içirik
içlik	içlik	içlik
inaq	inak	inak
ini	ini	ini
işlenmek	işlenmek	işlenmek
işlik	işlik	işlik
izlemek	izlemek	izlemek

K		
kama	kama	kama
kana	kana	kana
kap	kap	kap
kar	kar/ kâr	kar/ kâr
kaş	kaş	kaş
kaw	kav	kav
kawlamaq	kavlamak	kavlamak
kawlanmaq	kavlanmak	kavlanmak
kaza	kaza	kaza
kelek	kelek	kelek
kemlik	kemlik	kemlik
kep	kep	kep
kepek	kepek	kepek
kepmek	kepmek	kepmek
kiriş	kiriş	kiriş
kökleme	kökleme	kökleme
köklemek	köklemek	köklemek
kör	kör	kör
körpe	körpe	körpe
küllü	küllü	küllü
kümes	kümes	kümes
kür	kür	kür
küsmek	küsmek	küsmek
kütmek	gütmek	kütmek/ gütmek
L		
lak	lak	lak
laqlaq	laklak	laklak
M		
mahabat	muhabbet	muhabbet
mama	mama	mama
marka/ marqa	marka	marka
mas	mas	mas
maslahat	maslahat	maslahat
maslak	maslak	maslak

meç	meç	meç
mesel	mesel	mesel
minik	minik	minik
muş	muş	muş
N		
naçar	naçar	naçar
nah	nah	nah
nalça	nalça	nalça
nas	nas	nas
O		
oba	oba	oba
obur	obur	obur
omuz	omuz	omuz
oñarmaq	onarmak	onarmak
oñmaq	onmak	onmak
oñsuz	onsuz	onsuz
otluk	otluk	otluk
oy	oy	oy
oylaşmaq	oylaşmak	oylaşmak
Ö		
öbek	öbek	öbek
öñ	ön	ön
örüm	örüm	örüm
ötmek	ötmek	ötmek
özlük	özlük	özlük
P		
paça	paça	paça
paçalıq	paçalık	paçalık
pal	pal	pal
papa	papa	papa
parça	parça	parça
pasta	pasta	pasta
peç	peç	peç
pil	pil	pil
pis	pis	pis

pus	pus	pus
Q		
qabarmaq	kabarmak	kabarmak
qalaq	kalak	kalak
qalıq	kalık	kalık
qama	kama	kama
qanıqmaq	kanıkmak	kanıkmak
qaqa	kaka	kaka
qaqma	kakma	kakma
qaramaq	karamak	karamak
qaramuq	karamuk	karamuk
qarıлмаq	karılmak	karılmak
qasnaq	kasnak	kasnak
qatıq	katık	katık
qatıqlı	katıklı	katıklı
qatlama	katlama	katlama
qatlamaq	katlamak	katlamak
qatmaq	katmak	katmak
qawramaq	kavramak	kavramak
qayışçı	kayışçı	kayışçı
qaynaşdırmaq	kaynaştırmak	kaynaştırmak
qaynaşmaq	kaynaşmak	kaynaşmak
qazançı	kazancı	kazancı
qazaq	kazak	kazak
qılıq	kılık	kılık
qınamaq	kınamak	kınamak
kırkı	kırkı	kırkı
qırqlamaq	kırklamak	kırklamak
qıt	kıt	kıt
qıtıq	kıtık	kıtık
qıyın	kıyın	kıyın
qıyıq	kıyık	kıyık
qıyışmaq	kıyışmak	kıyışmak
qıyma	kıyma	kıyma
qoçu	koçu	koçu

qolay	kolay	kolay
qollamaq	kollamak	kollamak
qollanmaq	kollanmaq	kollanmaq
qondurmaq	kondurmaq	kondurmaq
qonuş	konuş	konuş
qopmaq	kopmaq	kopmaq
qor	kor	kor
qorluq	korluk	korluk
qoşmaq	koşmaq	koşmaq
qoşum	koşum	koşum
qozalaq	kozalak	kozalak
qubur	kubur	kubur
qural	kural	kural
qursaq	kursak	kursak
qursaqsız	kursaksız	kursaksız
S		
sağın	sağın	sağın
sah	sah	sah
sala	sala	sala
salah	salah	salah
salat	salat	salat
salıq	salık	salık
sallanmaq	sallanmaq	sallanmaq
saplamaq	saplamak	saplamak
saqa	saka	saka
sarqmaq	sarkmaq	sarkmaq
sarsaqlıq	sarsaklık	sarsaklık
sazlı	sazlı	sazlı
sazlıq	sazlık	sazlık
sebil	sebil	sebil
seyir	seyir	seyir
soñ	son	son
soqmaq	sokmaq	sokmaq
soymaq	soymaq	soymaq
subay	subay	subay

Ş		
şaqşaq	şakşak	şakşak
şawq	şavk	şavk
şax	şah	şah
şaz	şaz	şaz
şıp	şıp	şıp
T		
taba	taba	taba
taban	taban	taban
taqa	taqa	taqa
tañlamaq	tanlamak	tanlamak
tapmaq	tapmaq	tapmaq
taraş	taraş	taraş
taşlamaq	taşlamak	taşlamak
tatar	tatar	tatar
tobuq	topuk	topuk
ton	ton/ don	ton/ don
töre	töre	töre
tutuşmaq	tutuşmak	tutuşmak
tuzluq	tuzluk	tuzluk
tüymek	tüymek	tüymek
U		
ulaq	ulak	ulak
uran	uran	uran
uyumaq	uyumak	uyumak
uzanmaq	uzanmak	uzanmak
Ü		
üfürük	üfürük	üfürük
ülkü	ülkü	ülkü
üstün	üstün	üstün
üzülmek	üzülmek	üzülmek
W		
wali	wali	wali
waraq	varak	varak

X		
xalat	halat	halat
xar	har	har
xara	hara	hara
xare	hare	hare
xaşillamaq	haşillamak	haşillamak
xırlamaq	hırlı	hırlı
xumar	humar	humar
xuylanmaq	huylanmak	huylanmak
Y		
yal	yal	yal
yalan	yalan	yalan
yalpaq	yalpak	yalpak
yapalaq	yapalak	yapalak
yapmaq	yapmak	yapmak
yarıq	yarık	yarık
yasaq	yasak	yasak
yazlıq	yazlık	yazlık
yılışmaq	yılışmak	yılışmak
yolaq	yolak	yolak
yurt	yurt	yurt
Z		
zar	zar	zar
zat	zat	zat
zor	zor	zor
zorba	zorba	zorba

Tablo 3: Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler

Ku.T	TT	TTA
A		
abdal	abdal	abdal
adamlıq	adamlık	adamlık
alaçiq	alaçık	alaçık

alğış	alkış	alkış
alınmaq	alınmak	alınmak
alma	alma	alma
almaq	almak	almak
amma	amma	amma
analıq	analık	analık
añlamaq	anlamak	anlamak
aqça	akça	akça
aqmaq	akmak	akmak
aqsaq	aksak	aksak
araçı	aracı	aracı
aralıq	aralık	aralık
arıq	arık	arık
arqa	arka	arka
arşınlamaq	arşınlamak	arşınlamak
as	as	as
asar	asar	asar
asılmaq	asılmak	asılmak
asmaq	asmak	asmak
astar	astar	astar
aşiq	aşık	aşık
atılmaq	atılmak	atılmak
aylanmaq	aylanmak	aylanmak
aylı	aylı	aylı
azat	azat	azat
B		
bal	bal	bal
balçiq	balçık	balçık
başgın	baskın	başgın/ baskın
basma	basma	basma
başlıq	başlık	başlık
belgi	belgi	belgi
bez	bez	bez
bibi	bibi	bibi
birlik	birlik	birlik

bitik	bitik	bitik
bor	bor	bor
boşatmaq	boşatmak	boşatmak
bölük	bölük	bölük
börtmek	börtmek	börtmek
burulmaq	burulmak	burulmak
Ç		
çalma	çalma	çalma
çalmaq	çalmak	çalmak
çapçaq	çapçak	çapçak
çaqmaq	çakmak	çakmak
çatmaq	çatmak	çatmak
çelek	çelek	çelek
çiy	çiy	çiy
D		
dar	dar	dar
dem	dem	dem
dert	dert	dert
deste	deste	deste
dewlet	devlet	devlet
düdük	düdük	düdük
E		
el	el	el
elemek	elemek	elemek
emen	emen	emen
emmek	emmek	emmek
erin	erin	erin
erkeç	erkeç	erkeç
esirmek	esirmek	esirmek
etik	etik	etik
F		
forma	forma	forma
fors	fors	fors
fut	fut	fut

G		
gawur	gavur	gavur
geçinmek	geçinmek	geçinmek
geliş	geliş	geliş
gerek	gerek	gerek
göbelek	göbelek	göbelek
gözlemek	gözlemek	gözlemek
gülle	gülle	gülle
günlük	günlük	günlük
H		
harc	harç	harç
İ		
inanmaq	inanmak	inanmak
işlemek	işlemek	işlemek
K		
kart	kart	kart
kem	kem	kem
körük	körük	körük
köse	köse	köse
kulak/ qulaq	kulak	kulak
kurs	kurs	kurs
külte	külte	külte
L		
lap	lap	lap
loqum	lokum	lokum
M		
mañaw	manav	manav
marcan	mercan	mercan
mıx	mıh	mıh
mıxlamaq	mıhlamak	mıhlamak
N		
nazik	nazik	nazik
nişan	nişan	nişan
O		
ocaq	ocak	ocak

ot	ot	ot
otlamaq	otlamak	otlamak
oylamaq	oylamak	oylamak
oymaq	oymak	oymak
Ö		
özek	özek	özek
özen	özen	özen
P		
palan	palan	palan
palas	palas	palas
perçin	perçin	perçin
piç	piç	piç
post	post	post
pul	pul	pul
purman	ferman	ferman
Q		
qaba	kaba	kaba
qaban	kaban	kaban
qabaq	kabak	kabak
qabarcıq	kabarcık	kabarcık
qaçaq	kaçak	kaçak
qala	kala	kala
qaltaq	kaltak	kaltak
qamaşmaq	kamaşmak	kamaşmak
qanatmaq	kanatmak	kanatmak
qanmaq	kanmak	kanmak
qap	kap	kap
qapçıq	kapçık	kapçık
qaqdırmaq	kaktırmak	kaktırmak
qaqmaq	kakmak	kakmak
qaralamaq	karalamak	karalamak
qaraquş	karakuş	karakuş
qarıq	karık	karık
qarmaq	karmak	karmak
qarşılamaq	karşılamaq	karşılamaq

qarşılaşmaq	karşılaşmak	karşılaşmak
qart	kart	kart
qatışıq	katişik	katişik
qayın	kayın	kayın
qayır	kayır	kayır
qayış	kayış	kayış
qaymaq	kaymak	kaymak
qaynar	kaynar	kaynar
qayraq	kayrak	kayrak
qaytarmaq	kaytarmak	kaytarmak
qıl	kıl	kıl
qır	kır	kır
qırmaq	kırmak	kırmak
qısır	kısır	kısır
qışlamaq	kışlamak	kışlamak
qıymaq	kıymak	kıymak
qızdırma	kızdırma	kızdırma
qol	kol	kol
qoltuq	koltuk	koltuk
qonaq	konak	konak
qonaqlıq	konaklık	konaklık
qonmaq	konmak	konmak
qora	kora	kora
qoşulmaq	koşulmak	koşulmak
qoz	koz	koz
quruluq	kuruluk	kuruluk
S		
sadaq	sadak	sadak
sal	sal	sal
salam	salam	salam
salmaq	salmak	salmak
salqın	salkın	salkın
san	san	san
sandal	sandal	sandal
sandıq	sandık	sandık

sap	sap	sap
saplı	saplı	saplı
saq	sak	sak
saqal	sakal	sakal
saqat	sakat	sakat
saray	saray	saray
sari	sari	sari
sarilik	sarılik	sarılik
sarsaq	sarsak	sarsak
satır	satır	satır
satın	satın	satın
satmaq	satmak	satmak
saw	sav	sav
sel	sel	sel
senek	senek	senek
ses	ses	ses
saylaw	saylav	saylav
saz	saz	saz
sazan	sazan	sazan
seslenmek	seslenmek	seslenmek
sökmek	sökmek	sökmek
surat	surat	surat
süzmeK	süzmeK	süzmeK
T		
tabi	tabi	tabi
tar	tar	tar
taramaq	taramak	taramak
tañ	tan	tan
taraq	tarak	tarak
taş	taş	taş
taşlıq	taşlık	taşlık
tatlı	tatlı	tatlı
tartılmaq	tartılmak	tartılmak
tartmaq	tartmak	tartmak
tasma	tasma	tasma

tawa	tava	tava
tay	tay	tay
terek	terek	terek
terlemek	terlemek	terlemek
ters	ters	ters
tozmaq	tozmaq	tozmaq
U		
uyutmaq	uyutmak	uyutmak
Ü		
üzmek	üzmek	üzmek
X		
xor	hor	hor
xorlamaq	horlamak	horlamak
Y		
yaramaq	yaramak	yaramak
yaraşmaq	yaraşmak	yaraşmak
yaş	yaş	yaş
yay	yay	yay
yerli	yerli	yerli
yoqlamaq	yoklamak	yoklamak
yummaq	yummaq	yummaq
Z		
zalim	zalim	zalim
ziyarat	ziyarat	ziyarat

Tablo 4: Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesi Ağzları Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler

Ku.T	TTA
A	
abur	abur
ağılmaq	ağılmak
akt	akt
alamat	alamat
alat	alat

albah	albah
alda	alda
aldırıq	aldırık
alısın	alısın
alla	alla
amallı	amallı
amalsız	amalsız
amanat	amanat
anaq	anak
anaw	anav
anay	anay
añlanmaq	anlanmak
aqay	akay
aqçalı	akçalı
aqçalıq	akçalık
aralaş	aralaş
aralaşdırmaq	aralaştırmak
aralaşmaq	aralaşmak
aran	aran
arek	arek
arqan	arkan
artilmaq	artılmak
asdırmaq	astırmak
astaraq	astarak
aşatmaq	aşatmak
aşlamaq	aşlamak
aşna	aşna
aşnalıq	aşnalık
atalamaq	atalamak
ataw	ataw
atlandırmaq	atlandırmak
awlawuç	avlavuç
awul	avul
awuz	avuz
awuzluq	avuzluk

ayıl	ayıl
aylanç	aylanç
aytmaq	aytmak
azbar	azbar
B	
baay	baay
bacalıq	bacalık
balah	balah
balıq	balık
banda	banda
baqa	baka
baqal	bakal
barlı	barlı
başayaq	başayak
baylam	baylam
bazlamaq	bazlamak
becen	becen
beki	beki
berç	berç
betlemek	betlemek
bezzek	bezzek
bırıq	bırık
bicaq	bicak
bir-bir	birbir
birde	birde
birge	birge
bolat	bolat
boldurmaq	boldurmak
borla	borla
bozlatmaq	bozlatmak
bölek	bölek
bölemek	bölemek
buğay	buğay
bulay	bulay
bulka	bulka

burak/buraq	burak
buxari	buhari
buzlamaq	buzlamak
buzmaq	buzmak
bürkmek	bürkmek
bürlenmek	bürlenmek
C	
cabar	cabar
cağa	cağa
cah	cah
cancal	cancal
canga	canga
canıwar	canıvar
cerge	cerge
cıdır	cıdır
cığır	cığır
cıçım	cıçım
cımırlamaq	cımırlamak
cincıraq	cincirak
cıqı	cıkı
cıyırıq	cıyırık
cigerli	cigerli/ciğerli
ciye	ciye
cumalıq	cumalık
cücek	cücek
Ç	
çaç	çaç
çağan	çağan
çağırçı	çağırıcı
çanka	çanka
çaqa	çaka
çara	çara
çarlanmaq	çarlanmak
çarx	çarh
çaşka	çaşka

çatamaq	çatamak
çaymaq	çaymak
çeke	çeke
çen	çen
çer	çer
çeren	çeren
çerlenmek	çerlenmek
çerme	çerme
çertmek	çertmek
çet	çet
çığım	çığım
çığın	çığın
çiq	çik
çıqlı	çıklı
çır	çır
çink	çink
çirik	çirik
çirkimek	çirkimek
çommaq	çommak
çontuq	çontuk
çoñur	çonur
çoqraq	çokrak
çortan	çortan
çöplemek	çöplemek
çuñur	çunur
çümek	çümek
D	
daday	daday
damah	damah
damka	damka
daraca	daraca
dars	dars
degen	degen
dellek	dellek
dığar	dığar

dırır	dırır
dilbar	dilbar
dol	dol
dolluq	dolluk
dum	dum
duwadaq	duvadak
duvan	duvan
dübür	dübür
dügü	dügü
dür	dür
E	
egeçi	egeçi
eken	eken
elme	elme
emçi	emçi
endi	endi
ep	ep
epli	epli
erkelemek	erkelemek
erte	erte
ese	ese
esli	esli
G	
gavan?	gavan
gelim	gelim
gelişli	gelişli
game	game
gence	gence
gent	gent
gezemek	gezemek
gezik	gezik
gogan	gogan
goca	goca
goralamaq	goralamak
göpdürmek	göptürmek

göpmek	göpmek
gözen	gözen
gözet	gözet
gübe	gübe
güman	güman
gümelek	gümelek
güp	güp
güren	güren
güyük	güyük
H	
hekitmek	hekitmek
hallaşmaq	hallaşmak
hama	hama
haman	haman
hamar	hamar
hampa	hampa
haplamaq	haplamak
haran	haran
harmut	harmut
haybatlı	haybatlı
honqa	honka
hökünmek	hökünmek
hura	hura
ilindirmek	ilindirmek
ilinmek	ilinmek
incimek	incimek
inçebel	incebel
issi	issi
iy	iy
iylemek	iylemek
iyyenmek	iyyenmek
iyrek	iyrek
K	
kadet	kadet
kamal	kamal

kankaz	kankaz
kanzi	kanzi
kapot	kapot
karamat	karamat
karas	karas
kater	kater
kawlu	kavlu
kekel	kekel
keli	keli
kepli	kepli
keren	keren
kert	kert
kire	kire
kirinmek	kirinmek
kiş	kiş
kitir	kitir
kokan	kokan
köpür	köpür
körk	körk
kösük	kösük
kupe	kupe
külemek	külemek
kürcü	kürcü
küş	küş
kütür	kütür
lahlamaq	lahlamak
law-law	lavlav
lay	lay
layla	layla
loban	loban
M	
mamuq	mamuk
manna	manna
maza	maza
mazallı	mazallı

milya	milya
min	min
miya	miya
möl	möl
mort	mort
munna	munna
N	
naqıra	nakıra
O	
oğursuz	oğursuz
oho	oho
ormaq	ormaq
oyaz	oyaz
Ö	
öçeşmek	öçeşmek
ölen	ölen
ör	ör
öreçe	öreçe
örtən	örtən
öt	öt
P	
padar	padar
paltar	paltar
pap	pap
papka	papka
paqır	pakır
parik	parik
pasha	pasha
pındıq	pındık
pıstıl	pıstıl
piy	piy
poç	poç
pol	pol
port	port
puç	puç

putina	putina
Q	
qabat	kabat
qabur	kabur
qadamaq	kadamak
qağ	kağ
qağal	kağal
qağışmaq	kağışmak
qacar	kacar
qalmuq	kalmuk
qamamaq	kamamak
qapu	kapu
qaqlanmaq	kaklanmak
qaral	karal
qarawullamaq	karavullamak
qarım	karım
qarsalamaq	karsalamak
qatdırmaq	kattırmak
qaygırmaq	kaygırmak
qayılmaq	kayılmak
qayırlı	kayırlı
kayqı	kaykı
qayqılıq	kaykılık
qazap	kazap
qıdırım	kıdırım
qıdırmaq	kıdırmak
qıcırmaq	kıcıramak
qırcımaq	kırcımak
qırçın	kırçın
qırtış	kırtış
qıy	kıy
qodu	kodu
qopdurmaq	kopturmak
qotur	kotur
quba	kuba

qurama	kurama
qurbat	kurbat
qurç	kurç
qurşamaq	kurşamak
qutuq	kutuk
quwuş	kuvuş
S	
sabu	sabu
sağınmaq	sağınmak
sağış	sağış
sama	sama
samay	samay
samura	samura
sandaliya	sandaliya
sant	sant
sapar	sapar
sarpan	sarpan
sarsaqlamaq	sarsaklamak
satıl	satıl
sep	sep
sıdırmaq	sıdırmak
Ş	
şahar	şahar
şapırmaq	şapırmak
şaptal	şaptal
şakı	şakı
şar	şar
şawqlanmaq	şavklanmak
şawur	şavur
şaxta	şahta
şay	şay
şaylanmaq	şaylanmak
şere	şere
şıplıq	şıplık

T	
tabun	tabun
taqıraq	takırak
taqış	takış
taqtaq	taktak
tañlanmaq	tanlanmak
tap	tap
tara	tara
tarçıq	tarçık
tari	tari
tam	tam
tamada	tamada
taman	taman
talanmaq	talanmak
talaq	talak
talaşmaq	talaşmak
taqmaq	takmak
tatır	tatır
tartınmaq	tartınmak
tawlu	tavlu
tawxana	tavhana
tax	tah
taxana	tahana
taxça	tahça
tergemek	tergemek
U	
uçunmaq	uçunmak
uw	uv
uwalmaq	uvalmak
uyuq	uyuk
Ü	
ülgü	ülgü
ünlük	ünlük
ürge	ürge
üyüşmek	üyüşmek

W	
waya	vaya
X	
xaba	haba
xadira	hadira
xalta	halta
xana	hana
xapmaq	hapmak
xarlanmaq	harlanmak
xatar	hatar
xıtır	hıtır
xola	hola
xonça	honça
xorazlanmaq	horazlanmak
xot	hot
xucu	hucu
xuma	huma
Y	
yabıq	yabık
yağarlık	yağarlık
yağınmaq	yağınmak
yah	yah
yalçı	yalçı
yalınlı	yalınlı
yallatmaq	yallatmak
yallı	yallı
yallıq	yallık
yartı	yartı
yayaq	yayak
yekmek	yekmek
yelemek	yelemek
yelikmek	yelikmek
yılım	yılım
yılıtmaq	yılıtmak
yik	yik

yürülmek	yürülmek
Z	
zahra	zahra
zal	zal
zarlanmaq	zarlanmak
zarlı	zarlı
zek	zek

Tablo 5: Ölçünlü Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Ağzları Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler

Ku.T	TTA
A	
ağu	ağu
alaşa	alaşa
alça	alça
arımaq	arımak
asas	asas
aşamaq	aşamak
atdırmaq	attırmak
axtarmaq	ahtarmak
ayamaq	ayamak
B	
bağana	bağana
baha	baha
bahana	bahana
bala	bala
balaq	balak
başlı	başlı
batır	batır
baylıq	baylık
beklik	beklik
belet	belet
boran	boran
bulaq	bulak

C	
cıda	cıda
Ç	
çağıl	çağıl
çeten	çeten
çin	çin
çüymek	çüymek
D	
demlemek	demlemek
E	
erikmek	erikmek
esirik	esirik
G	
güymek	güymek
H	
hüy	hüy
İ	
iyemek	iyemek
K	
kağız	kağız
köp	köp
L	
lampa	lampa
lom	lom
M	
mah	mah
may	may
mina	mina
N	
nalbeki	nalbeki
nana	nana
narat	narat
O	
oğur	oğur
or	or

oram	oram
oşamaq	oşamak
Ö	
öpke	öpke
ösmek	ösmek
P	
peşe	peşe
Q	
qaçan	kaçan
qaqlamaq	kaklamak
qarawul	karavul
qawum	kavum
qaydan	kaydan
qoduq	koduk
S	
sahat	sahat
sanamaq	sanamak
saqaw	sakav
sasıq	sasik
sawat	savat
semizlik	semizlik
sen	sen
sende	sende
sepmek	sepmek
saylamaq	saylamak
saylanmaq	saylanmak
sebelemek	sebelemek
sebelenmek	sebelenmek
sebepsiz	sebepsiz
sıǵanaq	sıǵanak
sınamaq	sınamak
Ş	
şam	şam
şeyit	şeyit

T	
tariq	tarik
tamak	tamak
tammaq	tammak
tana	tana
tanımaq	tanımak
taniq	tanik
talaw	talav
tamam	tamam
tac	tac
tal	tal
tala	tala
talamaq	talamak
tatliliq	tatlilik
taw	tav
tastar	tastar
tawuq	tavuk
teri	teri
U	
urlamaq	urlamak
uya	uya
X	
xalça	halça
xoraz	horaz
Y	
yırılmaq	yırılmak
yoymaq	yoymak
Z	
zirek	zirek

Tablo 6: Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Ölçünlü Türkiye Türkçesi Arasındaki Tam Yalancı Eş Değerler

Ku.T	TT
A	
abdallıq	abdallık
adamaq	adamak
adamsız	adamsız
adamsızlıq	adamsızlık
adatmaq	adatmak
adil	adil
adillik	adillik
ağım	ağım
aldanmaq	aldanmaq
alğışlanmaq	alğışlanmak
alışdırılmaq	alıştırılmak
añlaşdırmaq	anlaştırmak
avans	avans
aylanma	aylanma
ayrıçalıq	ayrıcalık
azarlamaq	azarlamak
B	
bağımsız	bağımsız
bağımsızlıq	bağımsızlık
banka	banka
banket	banket
bant	bant
bekleme	bekleme
beklemek	beklemek
bekleşmek	bekleşmek
bilimsiz	bilimsiz
bilinmek	bilinmek
birikdirilmek	biriktirilmek
boşalmaq	boşalmak
boylamaq	boylamak
budun	budun

burçaq	burçak
but	but
C	
canavarlıq	canavarlık
Ç	
çarpılmaq	çarpılmak
çıraqlıq	çıraklık
çita	çita
D	
dağılmaq	dağılmak
E	
erişme	erişme
F	
ferma	ferma
fizik	fizik
fon	fon
furgon	furgon
G	
gastronom	gastronom
gazlanmaq	gazlanmak
geçilmek	geçilmek
gezegen	gezegen
gündəş	gündəş
H	
halt	halt
hay-huy	hay-huy
hayran	hayran
hayranlıq	hayranlık
hınq	hınk
hür	hür
İ	
ikram	ikram
inam	inam
inçelemek	incelemek
inçelenmek	incelenmek

iris	iris
ixtilat	ihtilat
ixtiyar	ihtiyar
izlenmek	izlenmek
J	
jilet	jilet
jurnal	jurnal
K	
kant	kant
konvoy	konvoy
korpus	korpus
krem	krem
kritik	kritik
L	
lift	lift
M	
mandarin	mandarin
marinad	marinat
mastika	mastika
miskin	miskin
miskinlik	miskinlik
N	
noqta	nokta
noqtalamaq	noktalamak
noqtalanmaq	noktalanmak
O	
oburluq	oburluk
olay	olay
omuzlamaq	omuzlamak
omuzlanmaq	omuzlanmak
oñarılmaq	onarılmak
oñay	onay
oñaylı	onaylı
oñaysız	onaysız
oñlu	onlu

oyuş	oyuş
P	
paşman	pişman
paşmanlıq	pişmanlık
payda	payda
paylamaq	paylamak
paylanmaq	paylanmak
paylatmaq	paylatmak
peşkeş	peşkeş
piket	piket
pislemek	pislemek
pislenmek	pislenmek
priz	priz
Q	
Qabartı	kabartı
qaldırmaq	kaldırmak
qalqmaq	kalkmak
qanatlanmaq	kanatlanmak
qandırılmaq	kandırılmak
qandırmaq	kandırmak
qarındaş	karındaş
qarlanmaq	karlanmak
qarqara	karkara
qatılmaq	katılmak
qatlanmaq	katlanmak
qawğalı	kavgalı
qaytarış	kaytarış
qazma	kazma
qılıqsız	kılıksız
qılıqsızlıq	kılıksızlık
qıpti	Kıpti
qırılmaq	kırılmak
qısım	kısım
qıtıqlı	kıtıklı
qıya	kıya

qızğınlaşmaq	kızgınlaşmaq
qızğınlıq	kızgınlıq
qolaylaşdırmaq	kolaylaşdırmaq
qum	kum
R	
rahatsızlanmaq	rahatsızlanmaq
raket	raket
ram	ram
rota	rota
S	
salınçaq	salıncak
sallamaq	sallamaq
sanlı	sanlı
saqlı	saklı
sarp	sarp
sayın	sayın
sözsüz	sözsüz
Ş	
şahit	şahit
şahitlik	şahitlik
şarj	şarj
şat	şat
T	
tabu	tabu
tanq	tank
taralmaq	taralmak
tartış	tartış
tolqun	dolgun
turşu	turşu
tüşünmek	düşünmek
U	
uzaqlanmaq	uzaklanmaq
X	
xarlı	harlı
xuylandırmaq	huylandırmak

Y	
yalınç	yalınç
yapdırmaq	yaptırmak
yaraşdırmaq	yaraştırmak
yaşlanmaq	yaşlanmak
yaşlıq	yaşlık
yat	yat
Z	
zona	zona
zorbalıq	zorbalık
zorluq	zorluk

Tablo 7: Ölçünlü Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesi Arasındaki Kısmî Yalancı Eş Değerler

Ku.T	TT
A	
alış-beriş	alışveriş
Allahsız	Allahsız
Allahsızlıq	Allahsızlık
altınçı	altıncı
D	
diwan	divan
F	
fason	fason
H	
hat	hat
İ	
içkiçi	içkici
M	
maqam	makam
ma'rifat	marifet
masxara	maskara
P	
paralamaq	paralamak

paralanmaq	paralanmaq
Q	
qadar	kadar
qaplamaq	kaplamak
qast	kasıt
qastlı	kasıtlı
qattılaşmaq	katılaşmak
qayğı	kayğı
qılçıq	kılçık
quruluş	kuruluş
R	
rahatsızlıq	rahatsızlık
S	
sahna	sahne
salamat	selamet
salamlaşmaq	selamlaşmak
salawat	salavat
sallandırmaq	sallandırmak
santimetrelık	santimetrelık
saqallı	sakallı
saqatlamaq	sakatlamak
saqatlıq	sakatlık
senden	senden
sebep	sebep
sessiz	sessiz
söndürmek	söndürmek
T	
taqıya	takıya
tartışmaq	tartışmak
X	
xamur	hamur
Y	
yaratmaq	yaratmak
yaşlı	yaşlı